PROSPERI FAGNANI

COMMENTARIA IN SECVNDVM LIBRVM DECRETALIVM.

ROMAE, Expensis Ioannis Casoni. MDCLXI.

Ex Typographia Vitalis Mascardi.

CVM PRIVILEGIIS, ET SVPERIORVM PERMISSV.

RVBRICAE, ET CAPITVLA HVIVS SECVNDI LIBRI DECRETALIVM.

de *Appellationibus, recusationibus, & relationibus.* pag. 239

AD nostram. 239
Constitutus, il secondo. pag. 245
Cum causam. 253
De Priore. 241
Pastoralis. 248
Super eo. 241

de *Causa possessionis, & proprietatis.* 138

CVm Ecclesia. 138

de *Confirmatione utili, vel inutili.* 255

SI quis. 255

de *Ferijs.* 111

CApellanus. 111
Conquestus. 114

de *Fide Instrumentorum.* 204

Ge Perpetuus. 204

de *Foro competenti.* 39

CVm contingat. 85
Ex parte. 92
Licet. 78
Nullus. 50
Proposuisti. 98
Si Clericus. 63
Significasti. 94
Si quis. 39
Verum. 74

de *Iudicijs.* 1

CÆterum. 1
Cum non ab homine. 5
Cum venissent. 17
Decernimus. 1
Venerabilis. 35

de *Iureiurando.* 208

EGo N. 208
Veniens. 218

de *Litis contestatione.* 102

OLim. 102

de *Maioritate, & obedientia.* 489

CVm certum. 489
Cum in Ecclesijs. 500
Cum olim. 510
His quæ. 502
Quod super his. 494

de *Ordine cognitionum.* 125

INtelleximus. 125
Tuam. 129

de *Præscriptionibus.* 221

AVditis. 221
Cum olim. 224

de *Probationibus.* 157

EX Epistolæ. 157
In præsentia. 166
Per tuas. 181

Post

Post cessionem. 164
Sicut. 161

de *Restitutione spoliatorum*. 143

Onquerente. 143
Grauis. 143
Litteras. 157

de *Sententia, & re iudicata*. 230

Vm inter vos. 236
Cum olim. 232
Non potest. 230

de *Testibus, & attestationibus*. 184

Onstitutis, il primo. 193
In nomine Domini. 184
Intimauit. 190
Licet vniuersis. 191
Non debet. 200
Præsentata. 194
Venerabile. 196

de *Testibus cogendis, vel non*. 201

Peruenit, il primo. 201

PRO.

PROSPERI FAGNANI
COMMENTARIA
IN SECVNDVM LIBRVM
DECRETALIVM.

DE IVDICIIS.

1 ECERNIMVS. Laici negocia Ecclesię tractare non possunt. Bald. vel non debent. Butr. & Cardin. vel magis perfectè secundum Aretinum: Laicus non intromittat se in negocijs ecclesiasticis, nec eius iudicio, nec præcepto debent Iudices Ecclesiastici iustitiam ministrare. Hoc dicit: & sunt tres partes. Secunda ibi, *sed Episcopi*. Tertia ibi, *Hac propter*.

Pro intelligentia huius textus vide quod scripsi in c. Cum contingit, n. 29. de arbitr.

DE IVDICIIS.

Cap. Cæterum.

SVMMARIVM.

1 *Vassallus paratus coram Domino respondere, coram alio super feudo conueniri non debet.*

2 *Feudi causam inter vasallos cognoscit solus Dominus quandiu potest, vel non negligit exhibere iustitiam. & n. 34.*

3 *Vasallus coram Domino feudi conueniendus est.*

Declaratur primò siue feudum proueniat ab Ecclesia siue à laico. n. 5.

Declaratur secundò si quæstio feudalis sit inter duos vasallos confitentes rem esse feudalem. n. 11.

Secus si quæstio sit super Dominio directo inter Dominum, & vasallum negantem feudum. n. 13.

Et quid si quæstio sit super dominio vtili, vel alio iure ad vasallum pertinente. n. 18.

Declaratur tertiò nisi inter Dominum, & vasallum, vel inter vasallos agatur personali actione, quæ non sit de iure feudali. n. 24.

Declaratur quartò nisi quæstio sit inter vasallum, & alium non vasallum actorem. n. 25.

Declaratur quintò vt habeat locum in iudicio petitorio, non autem possessorio. n. 26.

Nisi victoria possessorij adminiculetur proprietati. num. 28.

Declaratur sextò nisi contra Clericum vasallum agatur criminaliter. n. 29.

Declaratur septimò nisi Clericus vasallus fuerit spoliatus. n. 31.

Declaratur octauò dummodo vasallus coram Domino feudi possit iustitiam consequi; aliàs secus. num. 34.

4 *Feudi Dominus habet iurisdictionem ordinariam in vasallos respectu causæ concernentis feudum. & n. 6.*

6 *Clericus habens feudum à Principe laico in quæstione feudali coram eo conueniendus est.*

Idem in Ecclesia n. 8.

7 *Feudi Dominus etiam laicus in causa feudali est Iudex ordinarius Clerici.*

9 *Feudales iudices sunt Dominus feudi, Pares Curiæ, & Arbitri, quilibet tamen in suo casu: & in causa appellationis iurisdictio non reuertitur ad istos, sed appellatur ad quem appellaretur à sententia Ordinarij.*

11 *Feudi controuersia si sit inter duos vasallos cognitio spectat ad Dominum.*

12 *Licèt Dominus aliàs iurisdictionem non habeat.*

13 *Feudalis quæstio coram Ordinario rei tractanda est, si Dominus dicat rem esse feudalem, & reus neget. & n. 15.*

14 *Et vbi constiterit rem esse feudalem, causa rei remittitur ad Dominum.*

15 *Feudi Regalis quæstio inter Regem, & Episcopum corã Metropolitano tractari debet, si Rex actor prætendat rem esse feudalem, & Episcopus neget.*

16 *Vasallus negans feudum si conuincatur, eo ipso cadit à iure feudi.*

17 *Nisi negauerit per ignorantiam, vel errorem iuris, vel facti.*

18 *Feudi controuersia inter Dominum, & vasallum super dominio vtili, vel alio iure ad vasallum spectante coram Paribus Curiæ terminari debet & num. 20.*

Et quid si Dominus Pares Curiæ non habeat. n. 22. & 23.

19 *Pares Curiæ qui sint, & vnde dicantur.*

21 *Et à quo eligendi.*

23 *Iurisdictio feudalis tanquam super inducta, & præiudicans iurisdictioni ordinariæ est restringenda.*

24 *Feudalis causa tractari debet coram Ordinario rei, si inter Dominum, & vasallum, vel inter duos vasallos agatur personali actione, quæ non sit de iure feudali.*

26 *Feudalis quæstio in possessorio siue sit inter Dominum, & vasallum, siue inter duos vasallos, siue inter vasallum, & non vasallum tractari debet coram Ordinario, non autem coram Domino feudi.*

Et quid si victoria possessorij adminiculetur proprietati. n. 28.

27 *Possessorij quæstio est facti, non iuris, nec tangit substantiam feudi.*

29 *Vasalli Clerici causa criminalis, vel ciuilis criminaliter intentata non cognoscitur per Dominum feudi, sed per Ordinarium ipsius Clerici.*

30 *Laicus nec directè, nec indirectè potest de crimine Clericorum cognoscere.*

31 *Vasallus Clericus si fuerit spoliatus, non cognoscit Dominus feudi, sed Ordinarius.*

Etiamsi dubium sit de spoliatione. n. 33.

32 *Spoliator violentus Clerici est sacrilegus.*

Sacrilegij crimen est Ecclesiasticum. ibid.

34 *Iurisdictionem à se excutit qui eam denegat exhibere.*

1 CÆTERVM. Vasallus paratus coram Domino respondere, coram alio super feudo conueniri non debet. Hoc dicit. Ioan. Andr. Bald. Bellam. Ancharan. Imol. & Io. de Anan. vel sic, cognitio feudi inter vasallos principaliter spectat ad Dominum feudi. Ant. de Butr. vel secundum Aretin. De causa feudi inter vasallos cognoscit solus Dominus quandiu potest, vel non negligit exhibere iustitiam, vel aliter, & plenius. Vasallus coram Domino feudi conueniendus est etiamsi Dominus feudi sit ecclesiastica persona, dummodo ibi actor possit suam iustitiam consequi, aliàs loci Ordinarius poterit adiri: & secūdum hoc est casus notabilis Abb. Sicul. Felin. Dec. & Alex. de Næuo: & tria facit, narrat, prohibet, & moderatur, vt hic per Ioan. Andr.

3 Ex textu, & ex glossa, & ex dictis Innocentij nota regulam cum quibusdam declarationibus, ex quibus habebis intellectum Decretalis, & explicationem materiæ.

4 Regula est, vasallus coram Domino feudi conueniendus est. Abb. Antiq. Cardin. Abb. Sicul. & Sequaces in sum. tex. nam etsi regulariter Ordinarius sit iudex, l. Nemo, C. de iurisd. omn. iudic. tamen, fallit in feudis propter ipsius rei feudalis naturam, idest priuilegium Bald. hic nu. 1. quia Dominus habet iurisdictionem ordinariam in vasallos respectu causæ concernentis feudum, cum ei tribuatur à lege, vt cap. Imperialem, §. Præterea si inter duos, de prohibit. feud. alien. per Frider. in vsibus feudor. & hic, & in c. Verum, vbi Abb. num. 5. infra de foro competen. Lex autem confert iurisdictionem ordinariam, vt notat Innoc. in c. Cum ab Ecclesiarum, nu. 3. vers. Et quia lex, supra de offic. Ordin. secundum Abb. hic in 1. notab. Felin. & Aretin. in princ. inserentes ex hoc ad prorogationem iurisdictionis feudalis de persona ad personam.

5 Declara primò hanc regulam, vt locum habeat siue feudum proueniat ab Ecclesia, siue à laico, vt hic per Hostien. num. 10. circa fin. in ver. Prohibemus. Ioan. Andr. n. 2. in ver. Ecclesia sua. Bald. eod. n. Abb. Felin. & Alex. de Næuo in summario text. & per eundem Abbatem in dicto cap. Verum, nu. 14. Vnde si duo vasalli Archiepiscopi Bononiensis litigarent ratione rerum existentium in diœcesi Mutinen. & vnus eorum alterum impeteret coram Mutinensi Episcopo, licèt aliàs forus ipsius Episcopi esset competens ratione rei sitæ, tamen in causa feudali reus non cogetur respondere nisi coram Archiepiscopo Bononien. Domino feudi: & ita hic format casum Bald. num. 1. vers. Casus, & è con-

6 uerso si Clericus habeat feudum à Principe sæculari, licèt in alijs causis conueniri non possit nisi coram Ordinario Ecclesiastico, vt c. Si quis cum Clerico, 11. q. 1. & cap. Cum sit generale, infra de foro compet. tamen in quæstione feudali tenebitur respondere coram Domino feudi. vt sunt iura clara in cap. Verum, & in cap. Ex

7 transmissa, eod. tit. & vtrobique tradunt vnanimiter Doctores, & Innoc. in c. Ex parte B. n. 3. eod. tit. nam hoc casu Dominus feudi etiam laicus dicitur iudex ordinarius Clerici. Mar. Socin. in d. cap. Ex transmissa, in 5. limit. Felin. in d. cap. Verum, n. 3. vers. Et tenent moderni. Curtius iunior. in tract. de feud. in 7. part. reg. 2. in quæst. Iacobin. eod. tract. in ver. Et dicti vasalli, num 3. ex communi Clar. §. Feudum, quæst. 90.

8 num. 8. & idem iuris est si Ecclesia sit feudataria: nam & ipsa erit conuenienda coram Iudice laico Domino feudi. Baldus in l. Sed si hac, §. Si Libertus, in fin. ff. de in ius vocan. Paris. de Put. in tract. de reintegr. feud. c. 198. num. 3. Felin. in cap. Ecclesia S. Mariæ, n. 6. circa med. de constit. Afflict. super Constitutionem, Si quis Clericus, n. 5. rubr. 66 de Cleric. conuenien. lib. 1. Curt. Iun. tract. de feud. par. 1. in 2. quæst. princ. n. 5. & alij apud Carol. de Graff. d. effect. 1. n. 7 & 9. & quod dixi, coram Domino feudi, intellige, vel coram ipsomet Domino in capite, vel coram Paribus Curiæ, vel coram Arbitris: nam hi tres sunt Iudices feudales in causa principali, quilibet tamen in suo casu, vt hic per Bald. num. 1. & patebit in sequenti declaratione, sed in causa appellationis non reuertitur iurisdictio ad istos, sed appellatur ad eum, ad quem appellaretur à sententia Iudicis ordinarij secundum Bald. hic dicto num. 1. post Innoc. eod. num. vers. Hoc saluo, vbi quod si Pares Curiæ Ecclesiam grauarent, posset Ecclesia appellare ad proximum Superiorem, vel ad Papam, vt c. Si quis nostrum, 2. quæst. 6. & c. Romana, §. Debet, de appellat. lib. 6.

De-

11 Declara secundò, propositam regulam dummodo quæstio feudalis sit inter duos Vasallos, quia scilicet vterque se asserit Vasallum; nec reuocatur in dubium quominus res sit feudalis, sed solùm controuertitur quis eorum sit potior in feudo; tunc enim quæstio agitari, & terminari debet coram Domino feudi, vt cap. Imperialem, §. Præterea si inter duos, de prohibit. feud. alienat. per Frider. vbi ad litteram dicitur: Si inter duos vasallos de feudo sit controuersia, Domini sit cognitio, & per eum controuersia terminetur, & hic notant glos. post med. vers. Si verò inter duos vasallos, Innocent. nu. 2. vers. Si verò inter duos vasallos, Host. nu. 6. vers. Si ergo inter duos va-
12 sallos, Bald. nu. 14. Etiam si Dominus sit talis, vt aliàs iurisdictionem non habeat, vt notat Vincentius in cap. Nonit, infra eod. Ioan. Andr. hic num. 3. vers. Etiam si alias, Bald. nu. 2. vers. Secundo oppono, & Bellamer. nu. 4. col. 2. ad finem, vers. In quarto casu. Et ita intelligas hoc cap. secundum Bernardum, Bald. & Abb. in figuratione casus, Butr. & Aretin. in Summario textus, &
13 nullus discrepat. Verum si quæstio feudalis sit inter Dominum, & vasallum; tunc distinguitur secundum Bellam. hic nu. 4. col. 3. ad fin. vers. Circa quintum casum: Nam aut est dubium, seu quæstio de iure, seu dominio directo ad Dominum spectante, vt quia Actor asserit se Dominum feudi, & reus negat dicens rem esse allodialem; & tunc coram loci Ordinario est agendum, non autem coram illo, qui dicit se Dominum, quia aliàs esset iudex in causa propria, quod esse non debet, vt l. Vnica, C. Ne quis in sua causa: nec quæstio agitari debet hoc casu coram Paribus Curiæ, quia qui negat Dominum, negat & Pares. Facit textus in l. Qui iurisdictioni, ff. de Iurisdictione omn. Iudic. & quia negato dominio, causa desinit esse feudalis, nec debet esse in potestate Domini alterius subditum suæ iurisdictioni
14 subigere: & eo ipso quod reus conuentus negat rem esse feudalem, hæc quæstio tanquam præiudicialis priùs terminanda est coram loci Ordinario, arg. cap. Tuam, infra de Ordin. cognit. & § Præiudiciales, Institut. de Action. qui si cognouerit, rem esse feudalem, causam remittet ad Dominum feudi. Et ita in hoc primo membro determinat Innoc. hic nu. 2. circa finem, vers. Et eodem modo, Hostiens. in princ. & n. 6. vers. Alij tamen dicunt, Ioan. Andr. nu. 2. & 4. vers. Nam
15 si reus, Bellam. nu. 4. col. 4. post medium, vers. In secundo casu, & paulò supra, vbi ait certum esse, quod si de feudo regali esset quæstio cũ Episcopo, & tertio, Rex esset iudex competens: Sed si esset quæstio inter Regem, & Episcopum, & Episcopus negaret rem esse feudalem, Rex actor conueniret Episcopum coram Metropolitano, Butr. nu. 9. col. 3. in fin. vers. Potest secundo esse dubium, Abb. num. 20. circa fin. vers. Aut negatur, & alij communiter, Goffredus in Summa rit. de foro comper. vers. Et nota, Host. in Summa tit. de feud. §. fin. vers. Et tamen Goffredus, Angel. in l. 2. in fin. C. Si à non compet. Iudic. Bero cons. 82. num. 1. & 2. lib. 1.
16 Aduerte tamen quia negans feudum, si conuincatur, eo ipso cadit à iure feudi, arg. c. Quo iure, 8. dist. l. final. ff. de rei vendicat. secundum Innoc. hic in fin. vers. Et hoc ipso; & est expressum in cap. Si vasallus feudum, in tit. Si feudum controuersum fuerit, & in c. Si fuerit, in tit. de legat.
17 Corrad. in vsibus feud. secundum Host. hic nu. 1. Ioan. Andr. num. 2. Abb. num. 21. & Bald. nu. 6. qui limitat, nisi negauerit per ignorantiam, vel per errorem iuris, vel facti, quia tunc ei parcitur. Et ita debet intelligi, quod solemniter notatur in Authen. de tuent. & semisse, §. penult. in l. final. ff. de rei vendicat. & in §. Item mixta est actio contra eos, Instit. de Action. & hoc egregiè dicit text. in c. Vasallus feudum. Si de feud. fuer. controuers. Vbicumque enim in feudis sit mentio de amissione feudi intelligitur culpa, & conuicto iudiciario ordine, vt in c. Quicumque
18 aduocatur, de pace tenend. & cum hac limitatione concordat Abb. dicto nu. 21. Aut inter Dominum, & vasallum non est quæstio super iure, seu dominio directo feudi spectante ad dominũ, quia vasallus non negat rem esse feudalem, sed solum est quæstio super dominio vtili, vel alio iure spectante ad vasallum, vt quia inter Dominum, & vasallum controuertitur vtrum feudum sit deuolutum, & vasallus debeat illud perdere, vel retinere, seu habere; vel vtrum debeat tributum, vel aliud simile. Et tunc si Dominus habet Pares Curiæ, huiusmodi quæstio coram illis agi, ac terminari debet, vt dicto cap. Imperialem, §. Præterea si inter duos, in secundo responso, de prohibit. feud. alienar. & de Inuestitura apud Pares Curiæ terminanda. Et de milite vasallo, qui
19 contumax est, cap. 1. Et ita intelligas gloss. hic vers. Et nota super hoc, dum dicit in hoc casu, in quo vertitur in dubiũ an vasallus debeat feudum habere, vel non, causam esse terminandam per alios vasallos, scilicet per Pares Curiæ: nam vasalli eiusdem Domini Pares Curiæ dicuntur, vt d. §. Si inter duos, & dicuntur Pares à paritate feudorum, quia debent habere consimilia feuda, secundum Innoc. hic num. 3. in fin. Host. nu. 10. & Abb. num. 14. vers. Qui autem dicantur
20 Pares. Et ita hic firmat idem Innoc. n. 1. dicens: [Si quæstio feudi inter Dominum vertitur, & vasallum confitentem rem, ad quã agitur, esse feudalem, scilicet vt de ea reddat tributum, vel aliud simile, coram Paribus Curiæ agitur.] Et cũ eo concordant Hostiens. n. 3. vers. Sed & Dominus noster scripsit hic, Io. Andr. n. 3. vers. Scripsit
21 autem, Bellam. num. 4. col. 3. ad fin. vers. Circa quintum, vbi etiam prosequitur quomodo Pares Curiæ sint eligendi: post Host. num. 9. vers. Sed quos intelligimus Pares, & in Summa titulo de feud. §. final. vers. Pares, de quo etiam gloss. in d. l. Imperialem, §. Præterea si inter duos, in
22 ver. Per Pares Curiæ, & Abb. hic nu. 14. Si verò Dominus feudi Pares Curiæ non habeat, eligentur Arbitri ad similitudinem Iudicis suspecti, cap. Cum speciali, de appellat. cap. Si Clericus aduersus, 11. quæst. 1. secundum Innoc. hic nu. 3. vers. Dominus autem, & vasallus, quod verum putant Host. nu. 9. & Ioan. Andr. nu. 13. quando Dominus est actor; secus si vasallus, quia tunc agee coram Ordinario Domini, arg. d. c. Si Clericus, 11. quæst. 1. Sed glos. præalleg. & Iacob. de Beluis. in d. §. Præterea inter duos, dicunt agendum coram Ordinario rei indistinctè. Et hanc opinionem dicit esse veriorem Abb. hic num. 14. vers. Quid autem si non sunt Pares Curiæ: quia ex quo modus à lege inductus seruari non potest, debet res, & iurisdictio redire ad naturam suam;

23 suam; Et quia hæc iurisdictio tanquam super inducta, & præiudicans iurisdictioni ordinariæ videtur esse restringenda, vt in Clem. fin. de offic. ordinar. in glos. penult. Idem firmat Aretin. hic nu. 28. dicens ita tenere communiter Doctores, & hanc quæstionem determinari per textũ, quem ipse solus ponderat, in c. 1. circa medium. Si de inuestit. fuer. contr. inter Dom. & Vasall. Facit text. in cap 1. circa med. de controuers. feud. apud Pares terminan. vbi textus dicit, quod inter Dominum, & vasallos cognoscunt Pares, si Pares habeat. Ergo si Pares non habeat, quæstio remittitur ad dispositionem iuris communis, vt per eum.

24 Declara tertiò, supradictam regulam nisi inter Dominum, & vasallum, vel inter vasallos agatur personali actione, quæ non sit de iure feudali, licèt contra rem feudalem agatur, putà pignoratitia, vel depositi, vel alia consimili, quia tunc non coram Domino feudi, sed coram Ordinario rei semper est agendum, secundum Innoc. num. 2. vers. Et idem dico, & num 4. Host. nu. 10. vers. Quid si ante Dominum, & vasallum.

25 Declara quartò, nisi quæstio sit inter vasallum, & alium non vasallum actorem, quia tunc Dominus non cognoscit, ne sit iudex in sua causa, sed Ordinarius vasalli, vt hic, & in d. cap. Imperialem, §. penult. de prohibit. feud. alienat. c. Ex transmissa, & c. Verum, infra de foro compet. glos. hic in fin. vers. Si verò inter vasallos, Innoc. num. 2. circa medium, vers. Alij tamen dicunt, Host. nu. 3. vers. Et idem est si non vasallus à vasallo, & nu. 6. vers. Alij tamen dicunt, Ioan. Andr. nu. 3. col. 2. in fin. vers. Alij dicunt, Bellam. n. 16. vers. Circa septimum, in secundo membro, ibi, *Aut alter eorum negat:* & probatur in cap. Vnio, in tit. de controuers. inter vasall. & alium col. 10. in vsibus feudor.

26 Declara quintò, vt locum habeat si agatur iudicio petitorio, secus si possessorio; quia tunc siue sit quæstio inter Dominum, & vasallum, siue inter duos vasallos, siue inter vasallum, & non vasallum indistinctè cognoscit Ordinarius rei, non autem Dominus feudi, in c. Ex parte B. infra de foro compet. nam exceptio illa, quod Regina esset feudataria, & ideo agendum esset coram Domino feudi, locũ habet in petitorio tantùm, vt ibi dicitur circa finem in vers. Non obstantibus exceptionibus alijs; quæ in petitorio potius quam in possessorio, &c. & ibi notat gloss. vlt. sed si agatur iudicio possessorio, tunc cognitio non spectat ad Dominum feudi, sed ad Ordinarium, glos. hic ante medium, vers. Sed in iudicio possessorio, Host. in fin. Bald. ante nu. 1. vers. Et
27 quia causa feudi, & num. 2. vers. Tertio oppono, ratio est, quia quæstio possessoria non est feudalis. Facit ad hoc Clem. final. de Iudic. nam quæstio nudæ possessionis est quæstio facti, & non iuris, vnde non tangit substantiam feudi, sed quamdam superficialem, & materialem possessionem, quæ non tangit ius Domini, vt inquit Bald. hic d. num. 2. in 3. opposit. vers. Ex quo nota talem conclusionem. Item causa feudi est in rem; causa possessionis est in personam, vt idem ait ante nu. 1. Facit textus in l. Naturaliter, §. Nihil commune, ff. de acquir possess. Curt. Iun in tract. de feud. part. 7. nu. 23. quæst. 6. vbi asserit hanc esse communem opinionem, & alij apud Carol. de Grass. de effect. Cleric. effect. 1. num. 732.

28 Ito concordia sic potest distingui; nam aut ratione possessionis propter dominium, vel iniuriam illatam in sua possessione vasallus agit ad iniuriam, vel ad pœnam, vel ad interesse simpliciter, vel pro possessione, qua est spoliatus, vult agere criminaliter; ex tunc cognoscit iudex Ordinarius, & non feudi, quia hic non vertitur quæstio feudi. Aut agitur possessorio, cuius victoria adminiculatur proprietati, veluti si peto mihi possessionem ablatam restitui, vel si peto te priuari iure, quia propria auctoritate occupasti rem à me possessam, vel si ago interdicto vti possidetis, petens pronunciari me esse possessorem, (hinc enim paratur magnum commodum iudicio proprietatis, vt in § Commodum, Institut. de interdict. & l. Sicuti, §. Sed si quæratur, ff. Si seruitus vendicet.) & in his casibus cognitio pertinet ad Dominum, quia negari non potest, quin ista quæstio sit de pertinentibus ad causam proprietatis, Bald. in §, Inter Pares, nu. 2. de leg. Corrad. in Vsibus feudor. quem sequitur, & pluribus confirmat Aretin. hic num. 23. vers. Baldus autem dicens hanc esse veritatem.

29 Declara sexto, eamdem regulam vt respectu Clericorum habeat locum si causa feudalis sit merè ciuilis; secus verò si contra Clericum vasallum agatur ad amissionem feudi criminaliter, vel ciuiliter propter crimen, quia tunc non potest de hoc cognoscere Dominus feudi, sed remittenda est cognitio ad Prælatum, ipsius Clerici, etsi feudum sit paternum. Ita Innocent. in cap. Verum, nu. 2. ad fin. vers. Licèt dixerimus,
30 infra de for. compet. & ratio est secundum eum nu. 3. quia de crimine Clericum nec directè, nec incidenter potest laicus cognoscere, sicut nec de legitimitate, arg. cap. Ex transmissa, eod. tit. & est simile, in c. Tuam, infra de Ordin. cognit. cap. Lator. Qui fil. sint legit. c. Postulasti, de for. compet. & cum Innocen. concordant in d. c. Verum, Host. nu. 2. in fin. vers. Licet autem, Ioan. Andr. nu. 4. Bellam. nu. 7. in 5. quæst. Butr. n. 11. col. 4. post med. vers. Si autem causa est criminalis, Imol. nu. 6. Abb nu. 17. vers. Et procedunt hæc, Alex. de Næuo, nu. 15. & 16. & reliqui omnes, Marian. Socin. in cap. Ex transmissa, nu. 32. vers. Hæc tamen conclusio, de for. compet. Paris de Put. in tract. de reintegrat. feud. cap. 198. nu. 4. & 8. Aufrer. in tract. de potest. Iudic. laic. super person. ecclesiast. reg. 2. num. 2.

31 Declara septimò, vt non procedat in vasallo Clerico spoliato, quia non cognoscit Dominus feudi, sed statim spoliator per iudicem eccle-
32 siasticum est cogendus restituere Clerico quod rapuit, nam violentus est sacrilegus, quod cri-
33 men ecclesiasticum est. c. In canonibus, 16. qu. 1. & patet in c. Conquestus, infra de foro compet. etiam si sit dubium de spoliatione, quia nihilominus cognoscit ecclesia, arg. c. De potentibus, 23. quæst. 3. & c. Relatum, vbi de hoc, de iurepatr. secundum Innoc. hic nu. 2. vers. Si autem fuerit Clericus spoliatus, Host. nu. 4. & 5. & Ioan. Andr. num. 3. eodem vers.

34 Declara vltimò, propositam regulam dummodo vasallus corã Domino feudi possit iustitiam consequi, alias enim Ordinarius rei erit adeundus, vt hic patet in vers. Quandiu parati fuerint; & notant glos. in princ. Abb. Aretin. & se-

qua-

quaces, in Summar. text. & idem Abb.num.12. Quamobrem si Dominus malitiosè differat procedere, tunc coram Ordinario agetur, Innoc. hic in fin. nam vt inquit Bald. nu. 2. iurisdictionem à se excutit, qui eum denegat exhibere. Et idem est si Dominus feudi sit negligens, quia Ecclesia iustitiam facit, c. Ex transmissa, c. Licet, & c. Ex tenore, infra de foro compet. Host. hic num. 11. Bald. d. num. 2. vers. Concedo, quod propter negligentiam redit iurisdictio ad Ordinarium, Imol. num. 4. & Abb. d. num. 12.

DE IVDICIIS.

Cap. Cum non ab homine.

SVMMARIVM.

1 *Clericus depositus incorrigibilis per Curiã sacularem comprimitur. & num. 35. & 29.*
2 *Ecclesia optat hominis salutem, & non interitum; Ideo gradatim emendando procedit, & non fulminat degradando.*
3 *Rex est sacularis persona.*
4 *Responsio debet congruere interrogationi. & n. 92.*
5 *Alternatiua quando ponitur inter genus, & speciem, stat restrictiuè, & exponitur pro* idest.
6 *Quando statuit plura circa idem factum, ponitur pro coniuncta.*
7 *Laicis quantacunque, & qualicunque fulgeant dignitate, non licet clericos iudicare.*
8 *Dignitas nulla sacularis sacerdotio adaquatur.*
9 *Rex non vngitur chrismate in capite, sed oleo delinitur in brachio, siue humero, vel in armo.*
10 *Episcopus chrismate consecratur in capite.*
11 *Clerici etiam prima Tonsura non possunt à saculari potestate iudicari.*
12 *Familia Episcopi gaudet priuilegio fori.*
13 *Clericus etiam minorum Ordinum ratione delicti est deponendus.*
14 *Clericus pro furto, homicidio, vel periurio deponi potest.*
15 *Depositus etiam pro crimine irregularitatem inducente non perdit ipso iure priuilegium fori.*
16 *Degradatus actualiter est ipso facto nudatus omni priuilegio Ecclesiastico, nec requiritur actualis traditio Curia saculari. & num. 90. & 91.*
17 *Irregularis ex homicidio non est depositus ipso iure, sed deponendus.*
18 *Deprehensus in fragranti crimine non potest statim condemnari, nisi etiam sit etiam conuictus, vel confessus.*
19 *Si tamen factum sit notorium, statim condemnari potest.*
20 *Clericus in crimine deprehensus non potest capi à Curia saculari, nisi auctoritate Pralatorum.*
21 *Excommunicatio, & Anathema an, & in quo differant. & num. 13.*
22 *Excommunicationis verbo maior excommunicatio intelligitur.*
23 *Depositio includit in se suspensionem.*
24 *Anathematis solemnitas qua sit?*
25 *Clericus depositus, & incorrigibilis an statim efficiatur de foro saculari ante actualem degradationem, & traditionem. & num. seq.*
Et quid si notoriè constet de incorrigibilitate. n. 27.
26 *Clericus etiam non depositus, qui tertiò monitus ingerit se enormitatibus, perdit ipso iure priuilegium clericale.*
28 *Incorrigibilis an sit clericus, cognosci debet per Iudicem Ecclesiasticum.*
29 *Clericus depositus, & incorrigibilis ita demum comprimendus est per Curiam sacularem, si Ecclesia de facto non habeat vltra quid faciat. & n. 97.*
Et quis dicatur incorrigibilis, ibidem. & num. 33. & 34. & 96.
30 *Pœna canonica qua sint.*
31 *Exilij pœna est canonica.*
32 *Brachij sacularis auxilium Ecclesiam potest implorare, & iudex laicus illud prastare tenetur.*
34 *Clericus incorrigibilis vt tradi possit Curia saculari, qui gradus sint seruandi quando pœna incipit à crimine.*
35 *Et quid si pœna incipiat à contumacia.*
36 *Clericus an pro crimine atrocissimo, vel pro pluribus criminibus depositione dignis statim sit degradandus, & tradendus Curia saculari, licèt non sit incorrigibilis. & num. seqq. vsque in fin.*
37 *Referuntur Authores, & fundamenta opinionis affirmatiua. & num. 38. & seqq. vsque ad nu. 65.*
Item Authores, & fundamenta opinionis negatiua. à num. 65. vsque ad num. 104.
Item Authores hoc relinquentes arbitrio Iudicis. num. 104.
Et consulto Romano Pontifice. num. 105.
38 *Intellectus cap. 1. de homicidio. & nu. seqq. vsque ad num. 47.*
39 Moriatur *verbum in dubio intelligitur de morte naturali, & non de ciuili.*
40 *Lex, vel Canon habens plures intellectus allegari non potest ad decisionem Causarum.*
41 *Homicida proditorius non gaudet immunitate Ecclesiastica.*
42 *Depositio habetur instar mortis.*
43 Moriatur *verbum ad Ecclesiam relatum non intelligitur de morte corporali, sed de spirituali.*
44 *Mors duplex.*
45 *Gladius spiritualis Ecclesia non est ad mortem, sed ad medelam.*
46 *Ecclesia tradendo Clericum iudici saculari debet efficaciter intercedere, vt citra mortem sententia moderetur.*
47 *Intellectus cap. Nouimus, de verb. significat.*
48 *Degradatio Clerici, & traditio curia saculari fit pro quolibet flagitio damnabili, & damnoso. & num. seq.*
Declaratur. num. 50.
49 Aliud *dictio est repetitiua similium. & n. seq.*
52 *Delicti ob frequentiam seueriùs aliquid statuitur.*
53 *Lex pœnalis, & exorbitans non extenditur ex identitate, vel maioritate rationis. & n. 81. & 82.*
54 *Lex tribuens potestatem laico super iuribus, & personis Ecclesiasticis, etiam ex maioritate rationis, non extenditur. & num. 82.*
55 *Flagitia quadam sunt, qua potiùs per iudices saculares, quàm per ecclesiasticos vindicantur.*
56 *Degradationis pœna, & traditionis curia saculari secundum canones succedit in omnibus delictis, pro quibus secundum leges imponitur pœna mortis naturalis.*
Contrarium. num. 62.
57 *Pœna debent commensurari delictis.*
58 *Et augentur ex delicti iteratione.*

Itera-

59 *Iteratio peccati transit in consuetudine peccandi.*
60 *Carceris perpetui pœna proportionatur pœnæ mortis naturalis.*
61 *Pœna minor est statim mori, quamdiu affligi, & salutem non sperare.*
63 *Adulterij pœna secundum leges in laico est mors naturalis; secundum canones in Clerico est depositio, & detrusio in monasterium.*
64 *Raptus pœna quæ sit secundum Leges, & Canones.*
66 *Clericorum exemptio à sæculari potestate non tantùm Canonicis sanctionibus, sed etiam diuina ordinatione fuit constituta. & num. 79.*
67 *Et Papa solus potest huiusmodi exemptionem limitare, seu declarare.*
68 *Degradationis pœna imponitur tamen in casibus in iure expressis. n. 79. idest*
69 *Hæresis.*
70 *Falsificationis litterarum Apostolicarum.*
71 *Conspirationis in proprium Episcopum.*
Incorrigibilitatis. n. 75.
Vitij nefandi. n. 76.
Missarum celebrationis, & auditionis Confessionis à non ordinato in Presbyterum. n. 77.
Falsificationis monetæ. n.
72 *Assassinus absque vlla depositione; vel sententia statim relinquitur Curiæ sæculari.*
73 *Nec requiritur solemnis degradatio.*
74 *Requiritur tamen declaratio Iudicis Ecclesiastici.*
80 *Exceptio non excludit casus similes.*
81 *Ratio vbi est eadem, non dicitur extensio, sed comprehensio.*
82 *Fallit.*
83 *Degradatio non fit extra casus in iure expressos etiam ex identitate, vel maioritate rationis, etiam vbi lex ciuilis imponit aliquam pœnam ex sæuissimis. & n. 90.*
84 *Monetam Principis falsantes de iure ciuili igne comburuntur.*
85 *In Gallia in aqua feruente suffocantur.*
86 *Aruspices, & sortilegi de iure canonico deponuntur & detruduntur in monasterium.*
87 *Et quid in laicis de iure ciuili.*
88 *Rebellantes Sedi Apostolicæ non traduntur curiæ sæculari, nisi sequuta incorrigibilitate.*
89 *Nefandi criminis rei secundum Canones deponuntur, & in monasterium detruduntur.*
90 *Degradandus non exuitur priuilegio fori antequam ab Episcopo fuerit actualiter degradatus, & traditus curiæ sæculari. & num. 102.*
91 *Traditio curiæ sæculari quomodo fieri intelligatur.*
93 Quæcunque, *dictio facit venire maiora expressis non obstante verbo*, alia.
94 *Furtum cum sacrilegio non punitur pœna degradationis.*
95 *Homicidia, vel furta iterata non sufficiunt ad tradendum Clericum curiæ sæculari non data incorrigibilitate. & num. seqq.*
96 *Incorrigibilis quis dicatur.*
98 *Clericus incorrigibilis non est tradendus curiæ sæculari, nisi priùs Ecclesia sit experta omnes modos correctionis.*
99 *Duo vbi copulatiuè requiruntur, non sufficit alterum adimpleri.*
100 *Intellectus cap. Tua, de pœnis.*
101 *Latrocinium est delictum grauius, quàm furtum.*
103 *Intellectus c. Vt famæ, de senten. excommunicationis.*
106 *Sacerdos Regularis apostata, qui decem furta qualificata commisit, ex voto Congregationis à Sanctissimo deputatæ ad triremes in perpetuum transmissus fuit.*

1 CVM NON AB HOMINE. Clericus
depositus incorrigibilis per curiam sæ-
cularem comprimitur. Hoc dicit. Abb.
Antiq. Ioan. Andr. Bald. Bellam. Butr.
Cardin. Anchar. Imol. & Io. de Anan. sed com-
munis hæc summatio non placet Abbati Siculo,
quia videtur contra tex. vnde ipse summat sic:
Clericus depositus incorrigibilis excommunicā-
dus est, & successiuè anathematizandus, & si sic
non resipuerit, per Iudicem sæcularem compri-
mendus est. Hoc dicit: & concordant Barbat.
Felin. Aretin. & Hipolyt. Riminald. Sed dici
potest Ioan. Andr. & Sequaces habuisse bonum
intellectum; dum enim dixerunt incorrigibilem
esse comprimendum per curiam sæcularem, in-
tellexerūt de incorrigibili secundum gradus hic
præscriptos, & sic non statim post depositionem,
sed post excommunicationem, & anathema, vt
2 fusiùs patebit infra in vltimo notab. Itaque Ec-
clesia optat hominis salutem, & non interitum;
& ideo gradatim emendando procedit, & non
fulminat degradando: & hoc secundum Bald.
intendit ista Decretalis Communis diuisio ibi,
Consultationi.
3 Nota primò ibi, *Regi, vel alicui sæculari per-*
sonæ, argumentum quod Rex non dicitur sæcu-
laris persona, vt videtur innuere particula dis-
iunctiua, *vel*, ad tex. in c. Inter cæteras, supra
de rescript. in l. Periculis, §. Argento, ff. de aur.
& arg. legat. & in l. Cum quidam, in princ. C. de
verb. significat. & pro hoc facit, quia Rex inun-
gitur, cap. vnico, §. Vnde in veteri, supra de sacr.
Vnction. Oppositum tamen firmant hic Dec n. 1.
& 2. & Hipolyt. Riminald. n. 3. in 3. vol. Repet.
fol. 88. verè enim Reges sunt laici vt probat tex.
in d. §. Vnde in veteri, & ibi notat Abb. & satis
probatur hic in illis verbis, *Per sæcularem com-*
primendus est potestatem; Cum enim quæstio
proponatur de Rege, & sæculari persona, vt re-
sponsum quæstio conueniat, arg. §. Præterea,
Institut. de inutil. stipul. dicendum est prædicta
verba in decisione posita Regem quoque com-
prehendere; & ita ipsum veluti sæcularem per-
5 sonam censeri. Et ad obiectum respondet Dec.
alternatiuam hic poni inter genus, & speciem:
& malè secundum Hipolyt. Riminald. vbi supr.
quia verum non est illam alternatiuam, *vel*, hic
poni inter genus, & speciem: nam dictio, *Rex*,
specialis est, non autem genus. Sed rectè Dec.
pro genere intellexit sæcularem personam, &
pro specie Regem; ex alio tamen capite Dec.
non videtur benè loqui, quia quando alternati-
ua ponitur inter genus, & speciem, stat restri-
ctiuè, & exponitur pro, *idest*, vt l. Vbi pactum, &
ibi glos. 2. & Bart. C. de transaction. & l. 2. & ibi
etiam gl. in verb. vel pecudem, ff. ad leg. Aquil.
Quod hic non benè adaptari potest, quia deci-
sio, vt sæcularis persona non iudicet clericos,
6 non restringitur ad Reges; vnde Riminald. loco
citato aliter soluit obiectum, videlicet quod vbi
alternatiua statuit plura circa idem factum, vt in
hoc casu; tunc ponitur pro coniuncta, vt notat
Batt. in l. Si is, qui ducenta, § Vtrum in 5. op-
positione, ff. de reb. dub. Ego verò existimo al-

terna,

ternatiuam hic stare propriè pro disiuncta, quia tex. non dicit Regi, vel alicui sæculari personæ: dictio autem *alicui*, ostendit vt nullus laicorum siue sit Rex, siue quæcunque alia persona possit clericos punire: & est simile quod hic subijcitur paulò infra ibi, in furto, vel homicidio, vel per-
8 iurio, seu aliquo crimine: nam dictio, *aliquo*, habetur in alia compilatione: et propterea vt benè ex hac Decretali deducunt Abb. Dec. & Riminal. in 1. notab. laicis quantumcunque, & qualicunque fulgeant dignitate non licet clericos iudicare: & rationem reddunt, quia nulla Dignitas sæcularis Sacerdotio adæquatur, c. Duo
9 sunt, 96. distin. cap. Solitæ, de maiorit. & obed. & ideo Rex oleo delinitur in brachio, siue hu-
10 mero, vel in armo: Episcopus verò cuius est clericos discutere, & iudicare, cap. Si Imperator, ead. distin. chrismate consecratur in capite, vt ostendatur quanta sit differentia inter auctoritatem Sacerdotalem & Regiam potestatem, vt legitur in d. c. Vnico, §. Vnde in veteri, de sacr. Vnctiõn.

11 Secundò nota ibi, *cuiuscunque Ordinis*. Clericos non posse à sæculari potestate iudicari in quocunque ordine sint constituti. Et sic etiamsi sint prima tantùm tonsura initiati, per id quod legitur, & notatur in cap. Cum contingat, supra de ætat. & qualit. & hic notant Host. in princ. in verb. Cuiuscunque Ordinis, & num. 4. in fin.
12 in verb. Et ab ecclesiastico. Ioan. Andr. n. 1. in fin. in verb. Ordinis. Imol. in 1. notab. & plerique alij. Quinimo verb. *Clericos*, hic sumitur largè pro quacunque persona ecclesiastica, quæ eodem priuilegio gaudet, cap. Si quis suadente, 17. q. 4. cap. Porrò, de sent. excomm. vnde idem dicendum de familia Episcopi, arg. c. fin. §. 1. in fin. supr. de offic. Archid. secundum Host. hic in princ. in verb. Clericos, & Ioan. Andr. nu. 2. sed certè hæc conclusio licet sit in se vera, tamen non benè probatur hic, quia verba illa: *qui si depositus* non conueniunt nisi habenti Ordinem, vt accuratè obseruat Abb. hic in 2. not. Nec obstat tex. in cap. Si quis Episcopus, 16. q. 7. quem Andreas Barbatia dicit esse contra Abbatem. Quoniam verba illa: *omnesque qui illi communicant*: non referuntur ad verbum, *deponatur*, cui non adaptantur, sed ad verbum *segregetur*, vt patet in cap. Omnis electio, ibi, *& segregentur ab ecclesijs omnes, qui illi communicant*, 63. distinctione.

13 Tertiò nota in eisdem verbis, *cuiuscunque Ordinis*. Ratione delicti esse deponendum clericum non modo in sacris constitutum, sed etiamsi sit inferioris gradus, secundum Host. hic num. 3. Card. num. 3. & Abb. in 3. notab. facit secundum eos cap. 2. & quod ibi notatur, infra de Cler. excomm. ministr. Adde tu etiamen Clerico primæ tonsuræ hoc apertius probari in cap. Degradatio, de pœn. lib. 6. inducendo illud vt scripsi in dicto cap. Cum contingit, à num. 62. de ætat. & qual. vbi etiam num. 64. adduxi Pontificale Romanum in tit. de degradatione à prima tonsura.

14 Quartò nota ibi, *siue in furto, &c.* textum expressum quod pro furto, homicidio, vel periurio potest Clericus deponi. Abb. Antiq. hic in verb. Periurio, qui licet loquatur de degradatione, tamen intelligi debet de degradatione verbali, iuxta tex. in d. c. Degradatio, in princ. de pœn. lib. 6. & concordant hic Host. num. 1. Ioan. Andr. n. 3. Butr. eod. num. Abb. Siculus in 4. notab. & alij communiter.

15 Quintò nota ibi, *vel homicidio*; Clericum depositum etiam pro crimine irregularitatem inducente, quale est homicidium, non perdere ipso iure priuilegium fori, sed adhuc remanere sub iurisdictione ecclesiæ, cap. Sacerdos, cum multis seqq. 81. distinct. Butr. hic num. 13. Imol. n. 4. vers. Item nota quod licèt Abb. in 5. notab.
16 & alij communiter: secus etsi fuerit actualiter degradatus, quia ipso facto nudatus est omni priuilegio ecclesiastico, vt in d. c. Degradatio, de pœn. lib. 6 Ioan. Andr. hic num 10. Abb. vbi supra, neque hoc casu requiritur traditio curiæ sæculari: & est communis opinio, vt hic testatur Alciat. num. 108. prout illum refert Villalob. in sua Collect. comm. opinion. littera C, nu. 71. & Iul. Clar. in pract. crim. §. fin. quæst. 3. vers. Scias autem: nam traditio intelligitur fieri in actu ipsius degradationis, iuxta formam cap. Nouimus, in fin. de verb. signific. & sic non requiritur traditio manualis, sed benè requiritur verbalis, vt ibi dixi n. 5. & 6 post Ioan. Andr. n. 3. & Abbatem num. 7. & tangam infra num. 91.

17 Sextò nota in eodem verb. *homicidio*, iuncto verbo, *deponendus est*. Clericum irregularem etiam ex homicidio voluntario non esse depositum ipso iure, sed deponendum, nec pro tali crimine esse actualiter degradandum, nisi sit incorrigibilis, vt hic patet apertè secundum Ant. de Butr. n. 15. Imol. n. 5.

18 Septimò nota ibi, *fuerit deprehensus legitimè, atque conuictus*; ad deponendum clericum non sufficere, vt fuerit deprehensus in crimine, nisi cum hoc concurrat vt aliter de crimine conuincatur, glos. in cap. Tuæ infra de pœn. & hic notant Abb. Antiq. in verb. Atque conuictus. Goffred. & Host. n. 4. in eodem verb. Dicens non sufficere solam deprehensionem, nisi quoad infamiam inducendam, vt l. Palam, §. Quæ in adulterio, ff. De ritu nuptiar. Imo exigitur, vt hoc confiteatur, vel inde conuincatur, vt in cap. Si quis Diaconus, 50. distinct. Ioan. Andr. hic num. 4. Butr. in 3. notab. & Imol. num. 2. in fin. ad hoc leg. Capite quinta, ff. de adulter. & l. Quomodo, § fin. ff. de edilit. edict.

19 Hoc tamen declara nisi factum sit notorium per euidentiam facti, quia tunc deprehensus in crimine illatim condemnari potest, l. Defensores, C. de defens. ciuitat. & arg. cap. vltimi inf. de cohabitat. clericor. & mulier. & cap. De manifest, 2. q. 1. & notat præcitata glos. in c. Tuæ, de pœn. de quo dic plenius vt hic per Imol. n. 6. vers. Et secundum hoc non est necesse, & Abb.
20 num. 19. exigitur tamen, vt deprehensio Clerici sit legitima, vt hic in glos. 2. nec fiat à ministris laicis; nisi auctoritate Prælatorum, ne vltra se extendat violentia, quàm exegerit defensio clericorum, cap. Et famæ, infra de sent. excommunicat. alias essent excommunicati, vt ibi, & firmat. d. glos. 1. hic & in d. cap. Tuæ, quod latiùs prosequere, vt per Abb. hic à n. 10. & Aretin. à num. 9. vsque ad num. 19. maximè num. 15. vbi concludit.

21 Octauo nota ibi, *excommunicari debet, deinde contumacia crescente anathematis mucrone feriri*. Aliud

Aliud esse ex communicationē aliud anathema:
22 excōmunicatio enim hic nou sumitur pro mino-
ri, vt voluerunt Goffred. & Innoc. iu fin. quia
ex communicationis verbo maior excommuni-
catio intelligitur, cap. Si quem, infra, de sent.
23 excommun. nec debet exponi pro suspensione,
prout exposuit glos. hic in verb. Excommunica-
ri: uam quomodo suspendi posset iam deposi-
tus, cum depositio includat in se suspensionem?
cap. At si clerici, supra eod. Abb. hic num. 23.
sed debet intelligi de maiori excommunicatio-
ne, quæ fertur sine solemnirate: Anathema veró
de illa, quæ fertur cum solemnitate, de qua in
cap. Debent, 11. q. 3. Ad hoc Clem. Si quis sua-
deute, vers. Et quia, de pœn. De auathemate
enim loquitur Apostolus ad Galatas 1. & ad
Coriuth. vltim. & habetur in §. fin. 13. qu. 4. &
dicunt Deriuatores anathema diriuari ab Ana,
quod est sursum & Thera, quæ est quædam fi-
gura ad formam litteræ E, cum tractu, quæ fron-
tibus damnatorum imptimebatur. Itaque ana-
thema dicitur quasi Anathera idest superna ma-
24 ledictio, de qua in c. Guilisarius, 23. q. 4. solem-
nitas autem talis anathematis est, quia hanc ful-
minat Episcopus cum duobus presbyteris præ-
sentibus, cum candelis accensis, quas debent in
fine anathematizarionis in terram proijcere, &
pedibus conculcare, vtmoris est Romani Pon-
tificis in publicatione Bullæ in die Cœnæ Do-
mini: & hanc differentiam inter excommuni-
cationem, & Anathema, reiectis aliorum expo-
sitionibus, constituunt hic Abb. Antiq. io verb.
Excommunicari. Host. num. 6. in eodem verb.
Ioan. Andr. num. 6. in verb. Anathematis. Butr.
num. 32. Card. num. 3. circa fin. vers. In gloss. &
Abb. num. 23. Quomodo autem fiat absolutio
ab anathemate, vide in cap. Cum aliquis, 11.
quæst. 3.
25 Nonó oota ibi, *postmodum verò si in profun-
dum malorum, &c.* Clericum depositum, etiamsi
sit incorrigibilis, secundum vnum intellectum
oon esse sub porestate sæculari, nec perdere
priuilegium clericale ante actualem traditio-
nem glos. vltim. hic Host. num. 8. Butr. num. 7.
& 17. idque securius esse dicit Henric. Boich.
num. 8. vers. Sed securiùs. Sed secnudum alium
intellectum clericus quando est depositus, & in-
corrigibilis, sine alia degradatione, & traditione
statim efficitur de foro sæculari: & ita hic est
casus singularis secundum Cardinalem num. 2.
26 vers. Item ibi comprimendus. Intellige secun-
dum intellectum, quem sequitur Ioan. Andr.
num. 10. & 11. rationem reddit à fortiori, quia
si absque depositione clericus tertiò monitus in-
gerens se enormitatibus perdit priuilegium cle-
ricale, vt cap. Contingit, il secondo, cap. In au-
dientia, & cap. Perpendimus, infra de senten.
excommun. multó magis perdet iam depositus,
qui tertiò monitus postea se non correxit. Neq;
hic dicitur quod tradatur sæculari potestati, sed
quod sęcularis potestas eum cōprimit. Hoc tamē
27 intelligūt Card. n 6. vers. Hoc tamen. Imol. eod. n.
vers. Et secundū hoc: quando de incorrigibilitate
notoriè cōstat, vt quia incedit armatus, & spernit
monitiones Episcopi: tunc enim non est necesse
vt conuincatur ordine iudiciario seruato, cùm
in notorio talis probatio non requiratur, cap. Ad
nostram, il terzo, infra de iureiur. cap. Manife-
28 sta, & cap. De manifesta, 2. q. 1. alioquin si non
constaret de incorrigibilitate, & iudex laicus
eum comprehenderet, & clericus negaret se
esse incorrigibilem, de huiusmodi articulo an
esset incorrigibilis prius cognoscendum esset per
Iudicem ecclesiasticum, arg. c. Si Iudex laicus,
de sent. excomm. lib. 6.
29 Decimò nota ibi, *Cum Ecclesia non habeat vl-
tra quid faciat.* Ita demum Clericum depositum
incorrigibilem esse comprimendum per curiam
sæcularem, si Ecclesia non habeat vltra quid
faciat, scilicet de facto, prout intelligunt Do-
30 ctores, non autem de iure, quia certum est Ec-
clesiam de iure vltra pœnas depositionis excom-
municationis, & anathematis, habere etiam
alias pœnas, cum multæ sint, vt notat glos. 1.
in cap. Ad reprimendam, de offic. Ordinar. &
Ioan. Andr. in cap. Pro humani, num. 4. col. 3.
circa finem in verb. Excommunicationis, de ho-
micid. lib. 6. & fusius in cap. Qualiter, & quan-
do, il secondo, num. 18. vers. Secundum Cano-
nes autem, infra, de accusat. Potest enim omnia
bona temporalia confiscare, vt ibi, & in c. Ex-
communicamus, §. Damnati, inf. de hæret. Item
habet pœnam verberum citra sanguinis effusio-
nem, vt c. In Archiepiscopatu, de raptor. Item
imprimit characterem etiam in facie, licèt non
ita profundè, vt sanguis eliciatur, sed cutis su-
perficies deformetur in signum maleficij, vt
cap. Ad audientiam in fine glos. vlt. de crimin.
fals. Item inducit seruitutem, cap. Ita quorum-
dam, de Iudæ. vbi Christiani deferentes merces
prohibitas ad Saracenos capientium serui effi-
ciuntur. Item potest diffidare Clericum cum
omnibus bonis suis, vt à quocumque possit im-
punè offendi, vt in præalleg. cap. Pro humani.
Item potest detrudere in Monasterium ad tem-
pus, vel in perpetuum, cap. De lapsis, 16. qu. 6.
31 cap. Nouimus, §. 1. de verb. significat. & in spe-
cie habet pœnam exilij, vt cap. Accusatoribus,
3. qu. 5. cap. Probinum, & ibi glos. fin 16. qu. 6.
c. Accedens, 50. distinct. cap. primo, de calum-
niator. cap. vlt. de pœn, idque per omnes exilij
species, de quibus notat glos. in Extrauag. Ad
nostri Ioannis XXII. in verb. Banniti, de priuil.
Cum ergo hic text. dicat Clericum incorrigibi-
lem post depositionem, excommunicationem,
& anathema esse comprimendum per sęcularem
potestatem, itavt ei pœna exilij deputetur, eo
quod ecclesia non habeat vltra quid faciat; &
tamen ecclesia possit eandem quoque pœnam
exilij infligere per omnes eius species: vtique
cogimur fateri ea verba non esse intelligenda de
iure, ita vt ecclesia non habeat vltra quid faciat
ex defectu pœnarum, vel ex defectu potestatis,
sed de facto propter potentiam istius criminosi,
qui ab ecclesia corrigi, & comprimi non potest:
& ita hunc tex. intelligit Abb. Antiq. ante nu. 1.
In verb. Vltra quid faciat, dicens hoc cap. intelli-
gi, de nobilibus, & potentibus, ad quorum
correctionem non sufficit Episcopus, vel Præla-
tus: & cum eo concordant Ioan. Andr. num. 8.
in verb. Vltra, Bald. num. 2. in verb. Quid faciat,
Bellam. num. 3. in verb. Vltra, Butr. num. 18.
Cardin. num. 5. vers. Secus si incorrigibilis, &
Anchar. num. 6. vers. Aduerte tamen, ex quibus
patet hanc esse communem lecturam ad istum
tex. prout etiam testatur Abb. Siculus, num. 24.

Nec

32 Nec refragatur, quod ecclesia possit inuocare iudicis sæcularis auxilium, isque teneatur illud præstare tanquam ecclesiæ minister, c. Administratores, 23. quæst. 5. cap. 1. de offic. Ordinar. cap. Petimus, 11. quæst. 1. Et eo inuocato possit ecclesia imponere pœnam exilij, vel aliam canonicam, vt in c. Vt famæ. de sent. excommunicat. vbi clericos incorrigibiles ecclesiasticus Iudex

33 detrudit in arctam custodiam. Quoniam, vt benè respondet Abb. hic nu. 25. circa med. vers. Et ad contrarium, forte de facili capere non poterat per familiam Potestatis fortasse ad hoc sæpè ac sæpiùs adhibitam; Vnde ecclesia non vult amplius habere curam ipsius, sed dimittit eum Iudici sæculari, qui poterit habere maiorem solertiam in capiendo eum, cùm agnouerit illum esse de foro suo; vel forte vt sæpe de facto contingit, iste clericus captus multoties capturam illusit effringendo carceres, & deteriora committendo; & ita ecclesia non potuit eum condignè castigare, cùm pœnam mortis non habeat; Quare ipsum relinquit Curiæ sæculari, quæ legitimam pœnam infligat. Et dic legitimam, idest à legibus sæcularibus impositam, & sic mortis, vel mutilationis membri, secundum qualitatem delicti, vt hic per Abb. Antiq. in verb. Legitima; & hunc dicit esse verum intellectum Abb. Sicul. vbi supra, quem etiam posuit Archid. in cap. Si quis Sacerdotum, nu. 5. 6. & 7. 11. quæst. 1. relatus à Bellam. hic num. 3. in verb. Vltra. vbi ait tunc demum clericum tradendum esse Curiæ sæculari, idest permittendum esse; imò præcipiendum Iudici sæculari vt eum capiat, & coerceat, si per ecclesiam corrigi non possit propter illius potentiam, vel malitiam, vel quia detentus vtendo arte necromantiæ illudit carcerem, & ibi in pace esse non vult. Et concordat Cardin. hic num. 5. circa med. vers. Secus si incorrigibilis, dum ait clericum esse incorrigibilem cùm non vult pœnitere, nec potest capi per Iudicem ecclesiasticū, & tunc esse coercendum per Iudicem sæcularem, cum ecclesia non habeat vltra quid faciat. Et ex hoc intellectu notabiliter collige clericum depositum, & incorrigibilem quandiu, vt vulgò dicitur, est in fortijs Curiæ ecclesiasticæ, nullatenus esse tradendum Curiæ sæculari, cùm ecclesia possit eum punire pœnis Canonicis, de quibus supra. Quod singulariter nota, quia multi in hoc decipiuntur.

34 Vltimò nota ex hoc textu, & memoriæ commenda practicam procedendi contra clericum criminosum. Seruandi sunt enim quatuor gradus, vt hic per Host. nu. 5. & 9. in verb. Potestatem, Ioann. Andr. à num. 6. ad 9. Bald. num. 2. Imol. nu. 3. & alios communiter. Constito enim de delicto, & delictum est depositione dignum, clericus deponitur. Et hic est primus gradus pœnæ infligendæ: & si se corrigat, quia non iterat, nec continuat delicta, & depositionem seruat, & pœnam, & pœnitentiam iniunctam adimplet, non proceditur vlterius: sed si sit incorrigibilis prædicta non seruando, & similia, vel deteriora crimina perpetrando, excommunicatur: & hic est secundus gradus. Crescente verò contumacia anathematizatur: & hic est tertius gradus. Demum si non resipuerit, quinimò potius in profundum malorum deuenerit, ne sit perditio plurimorum, scilicet per malum exemplum, vel etiam plurimos damnificando, mutilando, vel occidendo: Tunc demum cum ecclesia non habeat vltra quid faciat, non ex defectu pœnarum, vel potestatis, sed quia propter illius potentiam de facto non potest eum comprimere, & coercere, relinquet eum comprimendum per sæcularem potestatem: qui est quartus gradus pœnæ infligendæ, & est simile in c. Dictum, 81. distinct. cap. Clericus, 3. quæst. 4. cap. Si quis Sacerdotum, 11. quæst. 1. cap. At si clerici supra eodem.

35 Cæterum aduerte, quia hæc procedendi forma locum habet quando pœna incipit à crimine, seu quando proceditur propter crimen: Tunc enim clericus criminosus primò deponitur, secundo excommunicatur, tertiò anathematizatur, & quarto loco per Curiam sæcularem comprimitur, vt dictum est. Secus verò si pœna incipiat à contumacia, quia tunc procedendum est ordine inuerso: nam primo, clericus contumax suspenditur, secundò excommunicatur, tertiò deponitur, quartò, & vltimò traditur Curiæ sæculari. Et hunc ordinem respiciunt iura pro, & contra hic allegata, videlicet cap. Fortè, 23. q. 4. cap. Quorumdam, 23. dist. c. Honoratus, 74. dist. cap. Quoniam, §. fin. infra vt lit. non contestat. Et hic declarant gloss. vltim. Innoc. num. 1. Host. num. 9. vers. Et hoc verum est quando pœna incipit à crimine, & num. 11. vers. Vbi verò pœna incipit à contumacia, Bald. nu. 2. Henric. Boich. in fine, vers. Si pœna incipiat à contumacia, Burr. num. 33. & reliqui omnes.

36 Expeditis notabilibus, venio ad celebrem quæstionem An clericus non seruatis gradibus pœnarum hic præscriptis statim sit degradandus, & tradendus Curiæ sæculari quando commisit crimen aliquod atrocissimum, puta homicidium cum proditione, vel paricidium, vel homicidium cum latrocinio, seu spoliatione, vel homicidium cum sacrilegio, vt in eo, qui occidit Presbyterum, vel personam sacram, vel aliud simile, propter quod de iure ciuili laico esset imponenda aliqua pœna ex atrocissimis, verbi gratia pœna ignis, pœna discerptionis, quæ infligitur, cum reus secatur in plura frusta, & pœna traditionis ad bestias, vel aliæ; de quibus in l. Pœna paricidij, ff. ad leg. Pompe. de Paricid. in l. Sacrilegij, ff. ad leg. Iul. Pecula. & in l. Capitalium per totam, ff. de pœn. & quid si clericus commiserit plura homicidia, plures falsitates, vel plura latrocinia, ex quorum singulis esset depositione dignus?

37 Petrus de Ancharano hic à n. 10. vers. Et quia super illa materia vsque ad num. 16. vers. Tertiò opponitur, & in repetitione c. Ea quæ, sub n. 22. vers. Decimonono quæro, de reg. iuris, lib. 6 & in cons. 158. ex narratis in facto à num. 5. in publica disputatione, quam habuit Bononiæ, & Abb. Siculus, qui tunc erat illius Scholaris repetita disputatione in cap. At si clerici, à num. 39. vsque in fin. supra eod. concluserunt hunc text. qui pro homicidio, vel furto imponit tantùm pœna depositionis: non autem degradationis, & traditionis Curiæ sæculari, debere intelligi, & restringi ad homicidium, vel furtum non qualificatum, quod non transeat in aliam speciem criminis grauiorem. Item debere intelligi de vno homicidio, vel falsitate, vel furto, non autem

tem de pluribus diù frequentatis, quorum vnumquodque esset dignum depositione. His enim casibus putarunt non vendicare sibi locum hoc cap Nec cõmunes theoricas DD. Sed tales statim esse per episcopum degradandos, & tradendos Curiæ sæculari, vt luant pœnam vltimi supplicij. Et hanc opinionem Ancharani, & Abbatis postea probarunt Io. de Anan. in cap. 1. nu. 5. post med. vers. Sed in foro contentioso etiam secundum Canones, infr. de ijs qui fil. occider. & in cap. 1. num. 4. & 5. de homicid. Felin. in cap. 1. nu. 49. ante med. vers. Et quid etiam emergentia casus, de Constitution. & in cap. Inquisitionis, num. 5. de accusat. Dec. in d. cap. At si clerici, num. 251. vers. Postremò, Abbas vsque in fin. qui licèt hanc opinionem non sequatur; tamen concludit eam habere magnam æquitatem, vt delicta puniantur debita pœna, & se vidisse illam seruari Florentiæ per vnum Commissarium. Quam pariter Syluester Aldroband. in addit. ibi littera E. verb. Enormi, fatetur veriorem, ac latè tuentur Mantica nu. 64. & Hippolyth. de Marsil. in Repetit. à n. 336. vers. Et refert, vsque ad n. 342. vers. Mihi autem, vbi dixit sibi placere dicta Abbatis per iura, & rationes, quas ipse adducit, & in consil. 9. num. 17. Guiliel. de Benedict. in cap. Raynutius, part. 3. quæstione, de homicidio, à n. 40. vers. Item & per consequens, vsque in fin. de testam. dicens eam communiorem prope fin. dicti num. 40. vers. Et per consequens, Alciat. hic à nu. 22. ad 26. qui non solum putat hanc opinionem veriorem esse in puncto iuris, sed amplius inquit seruari de facto in pluribus locis, Brunell. in repet. d. cap. 1. de homicid. part. 5. num. 6. vers. Ego sequor. & in tract. de concilijs lib. 9. art. 12. nu. 3. Alex. de Næuo cons. 59. n. 21. vers. Ad hoc facit. Andr. Barbat. sibi contrarius cons. 64. nu. 8. in fin. vers. Sed iura, & n. 9. vol. 1. Angel. de malefic. verb. Et ibi caput à spatulis amputetur, n. 38. vers. Adde quod notat Abbas, subdens se eam vidisse de facto seruari Ferrariæ, & ibi Augustinus, num. 43. vers. Et in quantum, dicens communem, & ita vidisse practicari, Soccin. Sen. de reg. iur. littera C. reg. 16. vers. Quintò fallit, Bossius tit. de foro competen. nu. 135. vers. Et in certis alijs delictis qualificatis, & n. 141. vers. Scias quod in qualificatis, Tiraquell. de pœn. temperand. cap. 49. nu. 36. & 37. Diaz in pratic. criminal. canonica cap. 90. aliàs 96. referens duos casus, alterum Parisijs 1530. in Sacerdote, qui animo depredandi necauerat Rectorem cuiusdã Oppidi: alterum Hispali anno 1536. in quatuor Religiosis, qui Prouincialem laqueo suffocatum in lecto interfecerant, Decian. tract. crimin. lib. 6. cap. 28. nu. 14. dicens communem, & lib. 9. cap. 16. num. 35. vers. Tamen fallit, vbi loquitur de clerico paricida, & lib. 7. cap. 38. num. 51. vbi de reo læsæ maiestatis, Franch. decis. 571. Qui non solum nu. 4. vers. Pro fisco refert Neapoli subijsse pœnam vltimi supplicij clericum, qui furtum commiserat in monte Pietatis, cum fuerit degradatus per Curiam ecclesiasticam, & traditus Curiæ sæculari: sed nu. 1. testatur etiã pœna mortis animaduersum fuisse in clericum in sacris constitutum, qui vna cum alijs decem furibus ingressus cum armis domum honestę mulieris sitam in Suburbio Sancti Antonij, accepta ab eadem claue vnius capsæ, illa,

& filiabus inclusis in quadam camera inferiori,
subripuit ducatos septingentos, & quædam mobilia: nam præuia consultatione Sac. Congrega-
tionis Cardinalium negocijs Episcoporum pro-
positæ degradatus fuit, & traditus magnæ Cu-
riæ. Et sequuntur plerique ex Iunioribus. Et vi-
detur ex mente Innocentij hic in verb. Depo-
nendus est, dum ait: [Vbi clericus deponitur
pro crimine sufficit depositio, nisi enormitas cri-
minis aliud inducat.] & Bald. ante nu. 1. vers. Se-
cus alternatiuè, vbi similiter limitat hunc text.
Nisi enormitas causæ aliud inducat.
38 Pro hac opnione Anchar. & Abb. inducitur
primò text. in c. 1. de homicid. vbi refertur illud
Exodi c. 21. *Si quis per industriam occiderit proxi-*
mum suum, & per insidias, ab altari meo euelles
eum vt moriatur. Nam dicendo, *euelles eum ab*
altari, ostendit se intelligere de clerico homici-
da per insidias; & sic qualificato, qui seruit
altari, non autem de laico, qui non seruit, imò
stare debet ab altari remotus, vt cap. 1. de vit. &
honest. clericor. nam priuatio, sicut est euellere,
præsupponit habitum, cap. Ad dissoluendum, de
desponsat. Impuber. l. Decem, ff. de verb. obligat.
Et euelli propriè dicitur quod est impressum, &
infixum, sicut est clericus respectu seruitij alta-
ris, cap Cùm secundum, de prębend. Intelligit
ergo, *euelles*, scilicet per depositionem, seu de-
gradationem Iudicis ecclesiastici, ita vt moriatur
per executionem Iudicis sæcularis: Idcirco enim
littera dicit, *moriatur*, in tertia persona quasi nõ
per episcopum, qui euellit ab altari, cum eccle-
sia non proferat sententiam sanguinis, cap. Sen-
tentiam, ne cler. vel monach. sed per alium pœ-
39 na mortis sit imponenda, quia verbum, *moriatur*,
in dubio intelligitur de morte naturali, & non
ciuili; in cap. Suscepti, de rescript. lib. 6. & in
l. Ex ea parte, §. In insulam, ff. de verbor. oblig.
Et aliæ expositiones ibi positæ per Io. Andr. n. 1.
in verb. Moriatur: videntur contra mentem le-
gis Exodi, quæ homicida simpliciter morte pu-
niebat, & modo redacta est illa lex inter eccle-
siasticas constitutiones, vt seruetur, non vt fru-
stra membranas occupet, cap. Si Romanorum,
19. distin. Et eo magis hæc interpretatio videtur
recipienda, quia concordat cum iure ciuili, vt in
auth. Vt clerici apud propr. episcop. ante fin. &
in auth. Clericus, C. de episcopis, & Cleric.
40 Cæterum aduertendum est d. c. 1. de homicid.
habere varios intellectus; ac proinde allegari
non posse ad decisionem causarum, vt not. Bart.
in l. In ambiguo, nu. 2. ff. de reb. dub. Alex. l. 1.
col. 2. ff. sol. matrim. Felin. in cap. 1. circa fin. de
Constitution. præsertim ad limitandam clerico-
41 rum exemptionem ex ijs, quæ dicam infr. n. 66.
& 79. Multi enim intelligunt illum text. in laico,
qui proditoriè homicidium commisit; & hoc
magis consonat Scripturæ sacræ, quæ ibi poni-
tur: & sensus est, vt si occidens confugiat ad
ecclesiam, & teneat altare, debeat tamen inde
euelli, quia proditoriè occidit, nec gaudet im-
munitate, de qua in c. Inter alia, de Immunitat.
ecclesiast. Verbum enim, *euelles*, ibi significat
abstractionem facti, non autem separationem
clerici ligati ecclesiæ. Et hunc intellectum po-
nit ibi glos. in verb. Per insidias, & Hostiens. in
princip. in verb. Altari meo, Alex. cons. 145. Viso
Themate, num. 5. lib. 7. & Aretin. hic num. 59.
&

& videtur hodie approbatus in Constitutione 7.
Gregorij XIV. de immunic. ecclesiast. vt dixi in
42 dicto cap. Inter alia, n.31. & 51. Plerique autem
exponunt verbum, *moriatur*, ibi positum, idest
deponatur, quod habetur instar mortis, §. Quia
ergo, 2. quæst. 7. Et hæc est communis sententia,
43 vt attestatur Aretin. dicto nu. 59. Quamuis enim
verbum, *moriatur*, regulariter sit intelligendum
de morte naturali, tamen hoc fallit quando re-
fertur ad ecclesiam, quæ hanc pœnam non infli-
git, cùm non habeat vindictam sanguinis, vt
44 dictum est. Et est simile in cap. Per venerabilem.
Rationibus, infr. qui fil. sint legit. vbi verba illa
Deuteronomij, *decreto Iudicis morietur*, quæ in
veteri testamēto intelligebantur de morte natu-
rali, in lege noua ab ecclesia sic exponuntur,
mori præcipitur, idest per excommunicationis
sententiam velut mortuus à communione fide-
lium separari: nam vt inquit Host. ibi num. 35.
duplex est mors, scilicet corporalis, quam exer-
cet Iudex sæcularis cum gladio materiali, per
quem animaduertit in facinorosos homines, l. 3.
ff. de iurisdict. omn. Iudic. c. Ille gladium, 24. q. 4.
idest fundendo sanguinem, animam, quæ dat vi-
tam corpori, extra corpus vertit, & sic anima
separata à corpore remanet ipsum corpus mor-
tuum. Alia est mors spiritualis, quam exercet
Princeps ecclesiasticus gladio spirituali cap. Vi-
sis, 16. quæst. 2. quo animaduertit in facinorosos,
scilicet expellendo, & separando gratiam Dei,
quæ est vita, siue spiritualis anima animę huma-
næ. Et hac anima spirituali ab anima humana
separata, remanet anima humana mortua, vt
cap. Si quis Presbyterorum, de reb. eccles. non
alien. cap. Corripiantur, 24. qu. 3. cap. Si quis, de
maior. & obed. vnde Augustinus tom. 9. tract. 49.
in Ioannem [Est mors, quam homines timent,
scilicet separatio animæ à corpore; & est mors,
quam non timent, scilicet separatio Dei ab ani-
ma, qui est vera vita animarum.] Et de morte
spirituali scilicet depositionis cōmuniter intel-
ligitur illa Decretalis prima de homicid. vt præ-
45 dixi. Et quamuis lex Exodi ibi posita loquere-
tur de morte naturali, tamen illud præceptum,
cum sit iudiciale, fuit euacuatum per Aduentum
Christi, vt docet S. Thom. in 1. 2. qu. 103. art. 4.
& quæst. 104 art. 3. & cum sit hodie redacta inter
constitutiones Canonicas, non debet intelligi
secundum rigorem, quo intelligebatur in lege
veteri, sed secundum mansuetudinem ecclesiæ in
lege euangelica, quæ vtitur gladio spirituali non
ad mortem, sed ad medelam, c. Multi, in princ.
46 2. quæst. 1. cap. Audi, 11. quæst. 3. & cap. Cum me-
dicinalis, de sentent. excomm. lib. 6. Nec satisfa-
cit ponderatio Ancharani, & Abbatis, quod ver-
bum, *moriatur*, ibi ponatur in tertia persona,
scilicet per executionem Iudicis sæcularis: quia
ecclesia dum tradit reum sæculari potestati, non
debet adijcere, vt moriatur: Imò debet efficaci-
ter intercedere vt citra mortis periculū circa eum
sententia moderetur, quæ sunt verba text. in
cap. Nouimus, de verb. Significat. & hic notant
Host. num. 8. in verb. Comprimendus, & Ioann.
Andr. nu. 9. in eod. verb. Nec refragatur, text. in
c. Delatori, 4. quæst. vlt. quia intelligitur mysti-
cè, vt ibi notant Archid. & Turrecrem. & scripsi
plenius in d. cap. 1. num. 4. de homicid.
47 Secundò igitur loco pro opinione Ancharani,
& Abbatis inducitur, tex. in dicto cap. Nouimus,
de verb. Significat. vbi Papa occasione explican-
di contenta in Canonibus antiquis, & in suo De-
creto contra falsarios promulgato super forma
degradationis, & traditionis faciendæ sæculari
potestati, sic ait: [Vt clericus propter hoc, vel
48 aliud flagitium graue non solum damnabile, sed
damnosum fuerit degradatus, tanquam exutus
priuilegio clericali sæculari foro per consequen-
tiam applicetur: nam ius alternatiuæ ostendit
regulam degradationis, & traditionis clerici fa-
cinorosi non esse restringendam ad solum cri-
men falsi, sed generaliter infligendam pro quo-
libet crimine graui damnabili in se, & damno-
so quoad exemplum aliorum.] Nec satisfacit re-
sponsio Aretin. hic nu. 59. vers. Non obstat text.
in cap. Nouimus, & aliorum dicentium delictum
graue, & damnosum intelligi quando delinquens
est incorrigibilis propter scandalum, seu malum
exemplum. Quoniam huic interpretationi obstat
natura dictæ alternatiuæ: nam sicut qualitas in-
corrigibilitatis non requiritur in prima parte
alternatiuæ pro crimine falsi, ita nec in altera
super alio flagitio graui, quia res dubia in vna
parte alternatiuæ declaratur habito respectu ad
positam in alia, secundum Bart. in l. 1. num. 1. &
49 Socin. Sen. eod. nu. 1. ff. de reb. dub. Tum quia
dictio, *aliud*, ostendit Summum Pontificem in-
tellexisse de simili graui quidem, sed citra requi-
situm incorrigibilitatis sicut in falso, quia poni-
tur comparatiuè ad illud, secundum gloss. in
l. Si fugitiui, in ver. Alia pœna, C. de seru. fugitiu.
& Bald. in l. fin. num. 1. C. de his qui non domin.
Et ita præallegatum cap Nouimus, intellexit
Innoc. ibi num. 1. dum generaliter ait: [Nota
quod pro quolibet crimine, dummodo sit dam-
nabile, & damnosum, potest aliquis tradi Curiæ
sæculari.]
50 Sed ad textū in dicto c. Nouimus, ego respon-
deo, verba illa, *vel aliud flagitium graue*, esse in-
telligenda de criminibus, pro quibus est expres-
sum in iure clericum esse degradandum, & tra-
dendum Curiæ sæculari: nam cum prima pars
alternatiuæ loquatur de falsario litterarum Apo-
stolicarum, de quo est in iure expressum, vt de-
beat degradari, *&c.* vt in cap. Ad falsariorum,
de crim. fals. vtique dum tex. dicit propter hoc,
scilicet crimen falsi, & postea subiungit, vel aliud
flagitium graue, debet intelligi de alio flagitio
similiter in iure expresso, ponderando dictionem
aliud, quæ est repetitiua similium iuxta præcita-
tam glos. in d. l. Si fugitiui. Inter casus autem in
iure expressos non reperitur homicidium quali-
ficatum, nec homicidium, vel furtum iteratis
vicibus repetitum, vt latiùs dicetur infra nu. 68.
& seqq. & num. 83. Innocentius verò in dicto
cap. Nouimus, num. 1. non residet in illa opi-
nione, quod pro quolibet crimine damnabili, &
damnoso possit quis degradari, sed subiungit,
vel aliter, vt dicimus in cap. Excommunicamus,
supra de hæret. ibi autem num. 1. tenet pro tri-
bus tantum criminibus in iure expressis posse
fieri degradationem, & traditionem Curiæ sæcu-
lari. Et ita Innocent. potius allegari potest pro
contraria sententia: & similiter dum dicit hunc
textū non procedere si enormitas criminis aliud
inducat, allegat textum in d. c. Ad falsariorum.
Et sic loquitur in casibus exceptis in iure.

51 Tertiò, Pro eadem opinione Abb. in d. c. At si clerici num. 41. col. penult. ante med. ver. Allego etiam textum, supra eodem inducit tex. in cap. Pro humani, de homicid. lib. 6. vbi cùm clerici mandantes, seu facientes hominem Christianum interfici per assassinium, & receptantes, defendentes, seu occultantes assassinum habeantur ab omnibus diffidati: ex hac perpetua diffidatione ex verisimili mente innuitur Ecclesiam nolle grauiter delinquentes in suo foro retinere, sed iuxta delicti qualitatem puniendos dimittere Curiæ sæculari.

52 Verum vt responder Aretin. hic num. 59. circa fin. ille casus specialis habuit causam, & occasionem à frequentissimis cædibus, & magnis periculis, quæ imminebant: propter illos assassinos; vnde in alijs delictis quantumcunque enormibus non videtur militare eadem ratio: nam propter delicti frequentiam aliquid seuerius statuitur, vt l. Aut facta in fin. ff. de pœnis, & nihilominus

53 etiamsi vigeret eadem ratio; quia tamen lex ista est pœnalis, & exorbitans, non deberet fieri extensio; tex. est notabilis in l. Sed sciendum, ff. ad leg. Pompe. de Paricid. & benè facit gl. notab. in Clem. Vt sic, qui in verb. Eisdem, de ætat. & qualit. nec obstat text. in c. De multa, de præb. quia dici potest ibi fieri extensionem propter

54 fauorem publicum ecclesiarum; vel dicas, licèt aliàs fieret extensio, non tamen fieri posse vbicunque potestas conceditur laico super iuribus, vel personis spiritualibus, quia cùm hæc sit odiosa, non extenditur etiam per maioritatem rationis, vt in cap. Tua, il primo, infra de decimis, iuncto cap. Cum in tua, eodem tit. secundum Aretin. hic num. 60. & 61.

55 Quartò, Pro hac parte allegatur text. in c. Sunt quædam, 23. qu. 5. vbi dicitur: sunt quædam enormia flagitia, quæ potiùs per mundi iudices, quam per Antistites, & Rectores ecclesiarum vindicantur: & in fine subiungitur, illos maximè constitutos esse propter latrones, homicidas raptores, & vt illos damnent, & alios suo timore compescant.

Sed ille textus non loquitur de clericis, sed de laicis, qui, vt ibi dicitur, interficiunt Pontificem Apostolicum, Episcopum, Presbyterum, siue Diaconum. Tales enim vindicantur à sæcularibus potestatibus, licèt puniri possint etiam per Ecclesiam, cùm crimen sacrilegij sit mixti fori, vt notatur in cap. Cum sit generale, infra, de foro competent. alioquin si textum de clericis intelligeremus, & de omnibus delictis ibi expressis, sequeretur, vt clerici pro quolibet homicidio, furto, vel raptu puniendi essent per iudicem sæcularem, quod est de directo contra hoc capitul. & c. Tuæ, inf. de pœn.

Quintò, Ad idem inducitur tex. in cap. At si clerici in fine sup. eod. ibi: [Non debet quemlibet pro suis excessibus iudici tradere sæculari.] Quæ verba innuunt Episcopum posse hoc facere etiam non data incorrigibilitate, licèt facere non debeat indifferenter, & quandocunque, sed tantummodo cum delictum hoc exigit, vel ob sui grauitatem, vel frequentationem secundum Abb. ibi d. col. pen. post medium, vers. Item induco.

Verum hic intellectus desumitur ex illis verbis, *non debet quemlibet*, exponendo *non quemlibet*, idest *nullum*, sed alij meliùs exponunt *quemlibet*, idest depositum: & hoc modo ille tex. potius facit pro hac parte secundum Aretin. hic d. num. 61.

56 Sextò, & vltimò (quod est præcipuum fundamentum pro hac opinione) in huiusmodi delictis atrocissimis, quæ requirunt pœnam excessiuam, non inuenitur aliqua pœna Canonica, qua reus possit condignè puniri, ex Theorica Innocentij in cap. Qualiter & quando, il secondo, num. 6. vers. Secundum Canones autem, & ibi etiam Ioan. Andr. num. 18. eodem vers. infra de accusat. vbi æquiparando per modum regularum pœnas Canonicas legalibus pœnis tradunt regulam quod in omnibus delictis, in quibus per leges sæculi imponitur pœna mortis naturalis, secundum Canones succedit pœna degradationis, & traditionis Curiæ sæculari: ergo contra clericum, qui homicidium qualificatum perpetrauit, vel plura homicidia, falsitates, vel latrocinia, Ecclesia vti poterit hac pœna degradationis, & traditionis Curiæ sæcularis quia non habent vltra quid faciat, vt hic dicitur, cùm secundum Canones nunquam imponatur pœna mortis corporalis, cap. Clericis, & cap. Sententiam, infra ne Clerici vel Monach. cap. 1. & 2. 51. distinct. Cum enim pro simplici homicidio, vel furto procedat ad depositionem, & detrusionem in Monasterium, vt hic, & in cap. Tuæ, de pœnis, vtique pro qualificato, vel iterato, cum grauior pœna ei condigna non reperiatur inter Canones recurrendum erit ad vindictam secundum leges sæculi mediante degradatione, & traditione iudici sæculari, vt plenius ratiocinatur Abb. vt supra n. 39. vers. Item præmittendum cum duob. seqq.

57 Et confirmatur, quia pœnæ ita debent adæquari, & commensurari delictis, vt quod sceleratiùs est commissum, grauiùs vindicetur, c. Non afferamus, 24. qu. 1. cap. Quæsiuit, de his quæ fiunt à maior. par. Cap. cap. fin. in fin. de excess.

58 Prælat. & ex iteratione delicti pœnæ augeantur secundum gloss. in l. Quicumque, in verb. Vel tertiò, in fin. C. De seru. fugitiu. & in l. Seruos, in verb. Sæpius, C. ad leg. Iul. de vi publ. vel

59 priuat. quia iteratio transit in consuetudinem peccandi, l. 3. in fin. C. de Episcopal. audient. At si homicidium, & furtum qualificatum, vel iteratum citra incorrigibilitatem punireiur eadem pœna Canonica depositionis, seu detrusionis in Monasterium, qua punitur simplex, & vnicum, non seruaretur iustitia adæquationis: ergo pro illius obseruatione dicendum est in qualificato, seu iterato locum esse degradationi, & traditioni Curiæ sæculari. Quod primo loco animaduertit Abb. d. nu. 39. vers. Et prima & Anchar. d. conf. 158. n. 2.

60 Cæterum hoc fundamentum principale destruitur manifestè ex eo, quia pro atrocissimis delictis, pro quibus secundum leges imponenda esset pœna mortis, Ecclesia habet pœnam carceris perpetui, quæ proportionatur pœnæ mortis naturalis, saltem quando sic detrusus debet sustentari pane, & aqua: nam, vt inquit Cardin. hic num. 4. vers. Oppono eo casu, quo clericus detruditur in Monasterium ad agendam perpetuam pœnitentiam, vt sustentetur pane doloris, & aqua angustiæ iuxta tex. in cap. Nouimus,

uimus. §. Pro illo vero falsatio scelerato, infra
de verb. significat. huiusmodi pœna est loco vl-
61 timi supplicij: sic ergo non est clericus delin-
quens impunitus, imò acriùs affligitur, quia
minor pœna est statim mori, quàm diu affligi,
& salutem non sperare. Ita Cardinal. cum quo
concordat Aretin. hic num. 53. & facit text. in
cap. Nihil enim, il secondo, de consecration.
distinct. 5.
62 Nec aduersatur doctrina Innocentij in dicto
cap. Qualiter & quando num. 6. vers. Secundum
Canones autem, de accusat. quia non dicit id,
ad quod Anchar. eum allegat: eius enim verba
hæc sunt; [Secundum Canones autem nunquam
imponitur pœna corporalis mortis, sed est quæ-
dam, quæ quasi similis ei habetur, scilicet quia
relinquitur sæculari iudici puniendus.] Allegat
cap. Ad falsariorum, de crimin. fals. & alia iura,
in quibus expressum est clericum esse compri-
mendum à sæculari potestate; atque ita Innoc.
non constituit illam regulam, quam ex eo elicit
Anchar. quod in omnibus casibus, in quibus lex
ciuilis imponit pœnam mortis naturalis, secun-
dum canones succedat pœna degradationis, &
traditionis Curiæ sæculari: Hoc enim est mani-
festè falsum, quia lex ciuilis in multis casibus
pro magnis flagitijs imponit laico pœnam vlti-
mi supplicij: & tamen lex canonica non impo-
nit pœnam degradationis actualis, nec tradi-
tionis Curiæ sæculari, vt in cap. Tuæ, infra, de
pœnis. Et hic ponderat Aretin. nu. 61. vers. Nec
est verum quod semper Canon imponat pœnam
clerico, quæ possit proportionari pœnæ ciuili,
63 quæ imponitur laico. Ideoque lex ciuilis pro
adulterio imponit laico pœnam mortis corpo-
ralis, vt in l. Quamuis, la seconda, C. de adult.
de communi Alex. cons. 13. post num. 3. lib. 7.
& tamen clericus pro adulterio secundũ cano-
nes non degradatur, sed deponitur & in Mona-
sterium detruditur ad agendam perpetuam pœ-
nitentiam cap. Si quis Episcopus, 81. distin. gl. 1.
in cap. Lator, 2. qu. 7. de communi Clarus in
64 §. Adulterium, vers. Sed quæro. Item pro raptu
lex ciuilis imponit laico pœnam vltimi suppli-
cij, l. vnic. C. de rapt. virgin. & tamen lex Cano-
nica non imponit Clerico pœnam actualis de-
gradationis, nec traditionis Curiæ sæculari, sed
depositionis, vt cap. De puellis, 36. q. 2. & notat
Archid. in cap. Lex illa in fine, 36. q. 1. & idem
in raptu monialis, vt l. Si quis non dicam rape-
re, C. de Episcop. & Cleric. iuncto cap. Nullus
36. qu. 2. Quinimo in pluribus delictis atrocissi-
mis, pro quibus lex ciuilis imponit pœnam ex-
cessiuam, secundum Canones non fit degrada-
tio, vt dicam infra n. 83. & seqq.
65 Destructis igitur fundamentis opinionis An-
char. & Abb. magis placet contraria opinio, quæ
proculdubio validioribus fulcitur rationibus, &
magnis est authoritatibus roborata: nam pro
illa allegari possunt antiqui ferè omnes, qui te-
nuerunt non esse locum degradationi, nec tra-
ditioni Curiæ sæculari, nisi in casibus in iure
expressis, de quibus dicam infr. num. 68. & seqq.
eamque tuetur in specie, & communem dicit
Aretin. hic à num. 51. ad 62. Barbatia in c. At si
clerici, à num. 120. vsque ad nu. 158. præsertim
num. 138. in fin. & seqq. supra eod. & ibi etiam
Dec. num. 258. vers. Alia tamen opinio, dicens
hanc veriorem de iure Bero. num. 181. & 182. &
Anton. Burgos. nu. 106. vers. Tu autem cum tri-
bus seqq. Arnold. Albas. in repetit cap. Quoniam
quæst. 11. à n. 37. vsque ad 75 de hæretic. lib. 6.
Riminald. Iun. cons. 685. num 30. & seqq vol. 6.
Berrett. cons. 76. n. 12. Plaza in Epitom. delict.
lib. 1. cap. 21. num. 7. & 13. & cap. 22. num. 43.
Villalob. commun. opinion. littera C, num. 83.
& littera I, num. 8. Bonacoss. commun. opinion.
crim. lib. 1. in verb. Clerici si per insidias: & alij
recentiores. Et eam tenuit apertè Host. in c. 1.
num. 2. de homic. vbi firmat Clericum pro ho-
micidio ex insidijs, seu cum proditione, etsi qua-
lificato, de quo loquitur illud cap. Ita demum
esse tradendum Curiæ sæculari, si sit incorrigi-
bilis, & non aliàs iuxta tex. hic. Item Clericum
pro homicidio depositum si postea committat
alia homicidia, non tamen esse tradendum Cu-
riæ sæculari, nisi sit incorrigibilis secundum gra-
dus hic præscriptos, sensit clarè Cardin. hic n. 4.
vers. Oppono.
66 Principale fundamentum huius opinionis est,
quia Ecclesiastica libertas, & Clericorũ exemptio
à sæculari potestate non tantùm Canonicis san-
ctionibus, sed etiam diuina ordinatione fuit
constituta cap. Si Imperator, & ibi glo. in verb.
Et discuti. Turrecrem. & Præpos. n. 1. 96 dist. in.
Concil. Trident. sess. 25. de reformat. cap. 20. &
scripsi plenius in c. Ecclesia sanctæ Mariæ, n. 10.
& seqq. supra de constitut. & est communis opi-
67 nio, vt dixit Rota inferiùs citanda nu. 79. ergo
solus Papa potest huiusmodi exemptionem li mi-
tare, seu declarare præscribendo in quibus ca-
sibus clerici sint per Ecclesiam degradandi, &
comprimendi per Curiam sæcularem, quia cùm
non puri hominis, sed veri Dei vice fungatur in
terris, ius diuinum non humana, sed diuina
potius auctoritate distinguit, seu declarat, vt in
cap. Quanto, supra de translat. Episcop. & plenè
declarant Host. in summa de rescript. §. Quas
vires, vers. Potest autem, & seq. Ioan. Andr. in
cap. Actus legitimi, num. 50. in fin. vers. In con-
trarium allegatur in Euangelio, de regul. iur.
lib. 6. Anchar. cons. 373. Reuocatur in dubium,
& cons. 239. Parum dubitationis, Præpositus in
c. Latorem, n. 17. 1. q. 1.
68 Certi autem sunt casus, in quibus Romani
Pontifices per Constitutiones suas vel in corpo-
re iuris insertas, vel extrauagantes ordinauerunt
69 Clericos esse degradandos, & tradendos Curiæ
sæculari, quorum primus est in crimine hæresis,
cap. Excommunicamus, §. damnati, & cap Ad
abolendam, §. 1. de hæret. c. 1. & c. Super eo, eod.
70 tit. lib. 6. Secũdus est in crimine falsificationis lit-
terarum Apostolicarum, cap. Ad falsariorum,
71 de crimin. fals. Tertius in crimine insidiarum,
& conspirationis contra proprium Episcopum,
cap. Si quis Sacerdotum, 11. qu. 1. De quo dic
plenius, vt scripsi in d. cap. Ad abolendam, n. 44.
de hæretic. Et pro his tribus criminibus dumta-
xat de iure communi clericum posse degradari,
& tradi Curiæ sæculari, aliàs verò tuendum esse
per Ecclesiam determinat Innoc. in dicto c. Ex-
communicamus, num. 1. glossa in d. cap. Ad
abolendam, in ver. Relinquatur: cum qua con-
cordant ibi Host. num. 5. vers. Ab hac regula
excipiuntur casus. Ioan. Andr. n. 5. vers. In glos-
sa tribus. Henric. Boic. num. 21. vers. Fallit vbi

etiam

etiam Ioanoem,& Tancredum in hanc sentētiam
citat. Butr. num.20,vers. Fallit in tribus casibus,
Cardin. num. 7. & Abb. num.11. vers Sed fallit
primo, Glossa in d. c. Si quis Sacerdotum, in
ver. Mox depositus, 11. qu.1. vbi etiam Archid.
nom.1. Turrecrem. num. 5. vers. Ad secundam
quæstionem. Gemin. num.4. & Præposit. num.5.
gloss. in cap. Nouimus, in verb. Tradatur, de
verb. significat. & ibi etiam Innocent. num. 1.
dum se remittit ad ea, quæ dixit in d. c. Excom-
municamus, Hostiens. oum.1. in verb. Sæculari
traditur Curiæ: & Catdio. oum. 4. & hic notat
idem Hostiens. num. 11. Ex quibus patet hanc
esse vnanimem Canonistarum sententiam: &
ita hanc esse communem theoricam Doctorum
affirmat Gulielm. de Benedict. post tertiam
partem repet. cap. Raynutius de testam. in quæ-
stione de homicid. num. 3. & seq. quem refert
Foller. in practic. crimin. canonic. fol. 272. n. 23.
& Iul.Clar. in praxi crimin. §. fin. quæst. 36. vers.
Scias etiam: in alijs autem criminibus vtcum-
que atrocissimis sufficit sola depositio, nec de-
bet actualiter degradari, si paratus sit se corri-
gere, sed debet detrudi in perpetuum carcerem,
vt tenent omnes supracitati, & hanc dicit esse
communem opinionem Boss. in tit. de foro com-
72 petent. num. 136. Quartus casus est in clerico
assassino, qui tanquam publicè diffidatus absq;
vlla depositione; vel sententia ipso iure,& facto
relinquitur Curiæ sæculari, vt in cap. Pro hu-
mani, de homicid. lib.6. Vnde tradendus est Cu-
riæ sæculari non expectata incorrigibilitate. Et
est communis opinio, vt attestatur Guliel. de
Benedict. in d. quæst. de homicid. quam posuit
post repetit, cap. Raynutius, fol. 41. in fin. &
Clar. dicta quæst. 36. vers. Quæro etiam. Neque
in hoc crimine assassinij requiritur solemnis de-
73 gradatio, vt dicit Cassane. in consuet. Burgund.
in tit. *des rustiques* rubr. 1. in verb. *Si aucun*,
fol. 193. in 2. fallent. & alij apud Clar. d. qu. 36.
74 vers. Sed quæro, Tu scis, Franch. decis. 571. n. 7.
requiritur tamen declaratio Iudicis ecclesiastici,
qua pronunciet ipsum esse assassinum: & hæc est
communis opinio vt dicit Capic. decis. 112. n. 2.
75 & alij apud eundem Clar. loc. cit. Quintus casus
est in clerico incorrigibili, qui seruatis gradibus
pœnarum præscriptis in hoc cap. Cum Ecclesia
non habet vltra quid faciat, præuia degradatio-
ne traditur Curiæ sæculari secundum vnum in-
tellectum, vel secundum alium per Curiam sæ-
cularem comprimitur, vt dixi supra num. 25.
76 Sextus est in Presbyteris,& Clericis sæcularibus,
& regularibus crimen nefandum contra naturā
exercentibus: nam ex Constitutione 72. Pij V.
incipien. Horrendum illud scelus, in Bullar. to. 2.
pag. 269. omni priuilegio clericali omnique of-
ficio, dignitate, & beneficio ecclesiastico illius
Canonis auctoritate priuantur, itaut per in-
dicem ecclesiasticum degradati potestati statim
sæculari tradantur, quæ de eis illud idem capiat
supplicium, quod in laicos hoc in exitio deuo-
lutos legitimis reperitur sanctionibus constitu-
tum. Quod etiam de perpetrantibus hoc scelus
idem Pontifex priùs statuerat in Constitutione 5.
incip. Cum primum, §. 11. eod. tom. pag. 180,
de cuius Bullæ intellectu vide quid scripsi in c. Ad
falsariorum, in 5. not. infra de crimine falsi.
77 Septimus & octauus est in his qui ad Ordinem
Presbyteratus minimè promoti, Missarum cele-
brationem reperti fuerint vsurpasse, vel sacra-
mentalem confessionem audiuisse. Ab Inquisi-
toribus enim,& locorum Ordinarijs ab Ordini-
bus, si quos habuerint, degradati, statim Cu-
riæ sæculari traduntur debitis pœnis plectendi
ex Bulla 8t. Clementis VIII. incip. Etsi aliàs: in
78 Bullar. tom. 3. pag. 128. Nonus & vltimus est in
personis ecclesiasticis tam sæcularibus, quàm
regularibus, quæ in prouincijs, regnis, ciuitati-
bus, & locis, in Italia dumtaxat existentibus,
aureas, vel argenteas monetas tondent, fabri-
cant, colorant, vel aliàs adulterant, aut adul-
teratas scienter erogant, vel exponunt: nam
quia degradatione Curię sæculari puniendæ tra-
duntur ex Constitutione Vrbani VIII. inci-
pien. In suprema edita idibus Nouembris anno
1627.
79 Cùm igitur regula stet pro exemptione cleri-
corum à sæculari potestate ante omnem huma-
nam Constitutionem à iure diuino inductam, vt
dicit pręcitata glos. in cap. Si Imperator, 96. dist.
& Bald. in auth. Statuimus in princip. Cod. de
Episcopis, & clericis; & a prædicta regula certi
tantùm casus reperiantur excepti, vt dictum est;
vtique in alijs non exceptis firmatur regula in
contrarium, vt non sit locus huic pœnæ degra-
dationis, nec traditionis Curiæ sæculari, l. Quæ-
situm, §. Denique, ff. de fund. instruct. l. Nam
quod liquidè, §. final. ff. de pen. legat. cap. 2. de
coniug. lepros. Et notat Dyn. in rubr. de regul.
iur. lib.6. & ita in proprijs terminis ratiocinatur
Rota in Lucana Iurispatronatus 4. Iunij 1607.
coram Coccin. impressa post Consil. Prosp. Fari-
nac. decis. 241. vbi num. 3. dicit clericos iure di-
uino exemptos esse à iurisdictione laicorum ex
præcitata glos. quam Doctores communiter se-
quuntur, & num. 7. firmat episcopum non posse
deuenire ad actualem degradationem clerici,
neque eum tradere Curiæ sæculari nisi in casi-
bus à iure canonico, & ex iure nouo vt supra
expressis, quos singillatim commemorat, licèt
mentionem nō faciat de vltimo casu clerici mo-
netarij, quia tunc temporis non dum edita fue-
rat Constitutio Vrbani VIII.
80 Neque obstat, quod exceptio non excludat
casus similes, imo similia,& æquiparata exceptis
censeantur excepta, vt notat glos. in l. 1. in
verb. Iudicati, C. de condict. indebit. & Abb. in
cap. Quoniam frequenter, nu. 6. vers. Si ergo ea-
81 dem ratio, vt lit. non contestat. Et quando in
vno casu est per omnia eadem ratio non possit
dici ampliatio, vel extensio, sed inclusio, seu cō-
prehensio sub eodem casu disposito, vt in his ter-
minis aduertit Anchar. hic num. 13. vers. Non
82 obstat si dicatur, & post eum Franch. decis. 370.
nu. 2. Quoniam vt ex Aretin. dixi supra num. 53.
hoc non procedit quando lex est simul pœnalis,
& exorbitans, quia tunc non proceditur de simi-
libus ad similia ex identitate, vel maioritate ra-
tionis. Item non procedit quando agitur de li-
mitanda exemptione clericorum à iurisdictione
laicali, vt per eum.
83 Et quod non sit deueniendum ad actualem
clerici degradationem extra casus in iure ex-
pressos, etiamsi in alijs sit eadem, vel maior ra-
84 tio, sic ostendo apertissimè. Nam laici cuden-
tes falsam monetam committunt crimen læsæ
ma-

maiestatis, & per leges ciuiles imponitur pœna
excessiua, quia traduntur flammis exurendi, &
eorum bona publicantur l. 2. C. de fals. monet.
secnudum interpretationem, quam dicit esse
communem Viuius comm. opinion. in verb. Mo-
netam falsam Imperatoris, Couarr. Veterum
collatio Numismatum, cap. 8. nu. 3. & in Gallia
85 falsificantes monetam Regis in aqua feruente,
siue bulliente suffocantur, vt refert Igne. in re-
pet. §. Non alias, nu. 597. ff. ad Sillanian. & Iul.
Clar. in prax. crimin. §. Falsum, vers. Dixi etiam;
& tamen clerici monetarij ante dictam Bullam
Vrbani VIII. non tradebantur Curiæ sæculari,
vt in Extrauag. vnic. de crimin. fal. inter com-
munes: cum hoc esset speciale in falsarijs litte-
rarum Apostolicarum, vt in d. c. Ad falsariorum,
de crimin. fals. nec post Bullam traduntur nisi in
86 Italia. Similiter clerici Idolorum cultores, Aru-
spices, & Sortilegi de iure canonico deponuntur,
& detruduntur in monasterium, vt cap. Si quis
episcopus, cum cap. seqq. vsque in fin. 26. qu. 5.
87 Et tamen de iure Ciuili laici concremantur, &
eorum bona publicantur, saltem in casu l. 3. C. de
malefic. & mathemat. Item episcopi, & Clerici
88 rebellantes Sedi Apostolicæ non traduntur Cu-
riæ sæculari nisi sequuta incorrigibilitate, c. De
Liguribus, 23. quæst. 5. & tamen committunt cri-
men atrocissimum læsæ maiestatis in primo ca-
pite, vt l. 1. in princ. & quod ibi notatur, ff. ad
leg. Iul. maiestat. & in Clem. Pastoralis, de re
indicat. Aretin. hic num. 58. & seruatur vbique
vt scindantur in frustra, teste Iulio Claro in §. Læ-
sæ maiestatis, vers. Sed quæro quæ sit pœna. Et
89 eodem modo clerici contra naturam incôtinen-
tes, secundum Canones non traduntur Curiæ sæ-
culari, sed deponuntur, & in monasterium de-
truduntur, vt cap. Clerici, de excess. Prælat. licét
hoc crimen sit atrocissimum, & Bulla Pij V. re-
stringitur ad exercentes, vt dictum est supra n. 76.
90 Ex quibus patet verum non esse quod tradit
Abb. in cap. At si clerici num. 41. supra eod. vbi
ait posse circa hoc dari nouam doctrinam, quod
vbicunque per leges imponitur pro crimine
atrocissimo aliqua pœna ex sæuissimis, puta vt
reus damnetur ad bestias, vel igne comburatur,
aut in frusta scindatur, contra clericum talia
committentem possit iudex laicus procedere su-
per tali crimine atrocissimo, & episcopum in
sententia, & processu præuenire, & eo degrada-
to legali pœna afficere: patet enim ex prædictis
etiam vbi lex imponit aliquam ex prædictis pœ-
nis sæuissimis, & excessiuis, nihilominus non
esse locum degradationi: & multó minus præ-
uentioni Iudicis laici, quia etiam in casibus, in
quibus expressum est in iure, vt Clericus degra-
detur, nihilominus non efficitur de foro sæcu-
lari, nisi postquam degradatio fuerit celebrata
sæculari potestate præsente, ac pronunciatum
eidem cum fuerit celebrata, vt in suum forum
91 recipiat degradatum: & sic intelligitur tradi Cu-
riæ sæculari, vt est expressum in cap. Nouimus,
de verb. significat. & ibi dixi num. 5. & 6. facit
cap. Degradatio, in fin. de pœn. lib. 6. Cauendum
est igitur ab hac noua Doctrina secundum illud
Apostoli: 13. ad Hebræos 9. *Doctrinis varijs, &
peregrinis nolite abduci*. Ad hoc cap. Qui nesciat,
11. distinct. & quod notat glos. vltim. in cap. Cùm
consuetudinis supra de consuetudin.

92 Secundó principaliter pro hac opinione indu-
citur multipliciter hoc cap. Nam Papa hic fuit
consultus an Regibus liceat clericos iudicare
siue in furto, siue in homicidio vel periurio, seu
quibuscunque fuerint criminibus deprehensi: &
quamuis in respôsione simpliciter dicat pro fur-
to, vel homicidio, vel periurio, seu alio crimine,
tamen illa dictio, *quibuscunque*, censeri debet
repetita, vt responsio congruat interrogationi,
l. Vt responsum, C. de transaction. §. Præterea
Institut. de inutil. stipulat. Et ita intelligit hunc
text. glos. in figuratione casus, dum dicit: Papa
respondet quod si clericus in furto, vel alio quo-
93 cunque crimine deprehensus fuerit, *&c.* Dictio
autem *quæcunque*, facit venire maiora nô obstan-
te verbo, *alia*, ad notat. per Aretin. in l. Quicun-
que, per illum text. C. Qui admitt. & glos. iuncto
text. in c. Si sibi absenti, in vers. Quicunque alius,
de præben. lib. 6. & firmauit Rota coram Cre-
scentio decis. 1. aliàs 32. de priuileg.
94 Præterea hic text. comprehendit homicidium
& furtum sub vnica verborum structura, & de-
terminatione: ergo debet vtrunque casum æqua-
liter determinare l. Iam hoc iure, §. Si autem,
& ibi Bart nu. 1. ff. de vulgar. & l. fin. C. de senten.
cum similib. Sed pro furto qualificato scilicet
rei sacræ, & cum sacrilegio Canones non impo-
nunt hanc pœnam traditionis Curiæ sæculari,
vt cap. fin. de furt. ergo nec pro homicidio cum
sacrilegio, vel aliàs qualificato.
95 Vlterius quod plura furta, vel plura homici-
dia non sufficiant ad tradendum clericum Curiæ
sæculari non data incorrigibilitate secundum
gradus hic præscriptos, probatur hic euidenter:
Nam dicit text. depositum pro homicidio, vel
furto, seu periurio nô statim esse comprimendũ
per sæcularem potestatem, sed si sit incorrigi-
bilis, priùs esse excommunicandum, & crescente
96 contumacia anathematizandum. Dicitur autem
Incorrigibilis qui similia, vel deteriora crimina
committit, nec vult pœnitere, secundum Anton.
de Butr. hic num. 22. Ergo iteratio delictorum
non sufficit ad tradendum Curiæ sæculari, nisi
deueniat in profundum malorum, & sic sequa-
tur vltima incorrigibilitas, quæ succedit post
anathema. Tunc enim Ecclesia non habet vltra
quid faciat, & ideo ne ille sit perditio plurimo-
rum, relinquit eum sæculari potestati punien-
dum. Quod bené obseruat Host. hic prope fin.
& Dec. in dicto cap. At si clerici, num. 258. supra
eodem, & latius dictum est supra in vltimo no-
tabili.
97 Ad hæc Clericus non est tradendus Curiæ sæ-
culari nisi quando ecclesia non habet vltra quid
faciat, idest quando de facto propter illius po-
tentiam non potest eum comprimere, vt osten-
sum est supra in decimo notabili. Ergo non de-
bet attendi ad effectum traditionis quale sit de-
lictum, quod clericus commisit, sed an pro illo
delicto possit per ecclesiam coerceri de facto;
& consequenter nec pro homicidio qualificato,
vel iterato erit locus huic pœnæ quandiu eccle-
sia de facto non impeditur pœnis canonicis in
eum animaduertere.
98 Sed esto illa verba essent intelligenda de iure,
& non de facto: nihilominus vt bené considerat
Aretin. hic num. 52. quod hic dicitur, non tan-
tùm respicit pœnam criminis, sed etiam reme-
dium

dium corrigibilitatis, & conuersionis; & intendit Pontifex, vt quando aeclesia est experta omnes modos conuersionis, & non prosunt, tunc demum clericus comprimatur per sæcularem potestatem. Quamuis ergo contra clericum, qui homicidium qualificatum, vel iteratum commisit, Ecclesia non habeat vltra quid faciat ad puniendum habet tamen vltra quid facit ad corrigendum: & hoc ponderat text. noster, qui fortissimè facit contra opinionem Ancharani, & sequacium: Nam vt vides clericus non traditur Curiæ sæculari nisi his duobus concurrentibus, videlicet vt acclesia nõ habeat vltra quid faciat, & clericus sit incorrigibilis, quod perinde est ac dicere, vt quoad pœnam, & quoad correctionem ecclesia, non habeat vltra quid faciat ad conuersionem, maximè si clericus sit paratus culpam fateri, & pœnitere, vel non neget se velle pœnitentiam subire. Igitur cùm hæc duo copu-
99 latiuè requirantur, non sufficit alterum ad inducendum hunc effectum, vt l. Si hæredi plures, ff. de condit. instit. & notatur in cap. 2. supra de rescript.

100 Tertiò principaliter pro hac opinione est textus in cap. Tuæ, infra de pœnis: vbi Pontifex requisitus qualiter puniri debeant clerici in latrocinijs, vel alijs magnis sceleribus deprehensi, respondet eos à suis Ordinibus degradatos esse detrudendos in arcta monasteria ad pœniten-
101 tiam peragendam: nam latrocinium est delictũ grauius, quàm furtum, cap. 1. in fin. de homicid. vnde secundum Host. in d. cap. Tuæ, in princip. & Ioan. Andr. nu. 1. ille text. loquitur de ijs, qui se immiscent enormitatibus, iuxta cap. Perpendimus, de sentent. excommunicat. Et sic loquitur de furibus qualificatis, & non de simplicibus, qui tamen & ipsi à suis Ordinibus sunt deponendi, vt hic patet, & degradatio de qua in d. c. Tuæ, intelligitur de verbali, scilicet depositione non de actuali, secundum Ioan. Andr. ibi nu. 2. alias non congruerent quæ ibi sequuntur de pœna de-
105 trusionis in monasterium: nam actualiter degradatus exuitur omni priuilegio clericali, & statim efficitur de foro sæculari, vt c. Degradatio, de pœnis lib. 6. & c. Nouimus, de verb. Signific. & lariùs dictum est supra n. 16. 90. & 91. Item verba illa, in latrocinijs, vel alijs magnis sceleribus apta sunt comprehendere etiam plura latrocinia, vel magna scelera: ergo est ibi textus expressus, quod pro furto etiam qualificato, vel iterato ecclesia non imponit pœnam actualis degradationis.

103 Quartò, & vltimò alijs omissis ad idem est textus apertus in cap. Vt famæ, infra de sentent. excommunic. vbi deciditur, vt Clerici, qui grauiter excedentes à Prælatis suis in monasterium detrusi carcerem claustri effugiunt, & prioribus se sceleribus sceleſtiùs immiscent, ab ijsdem Prælatis possint, ac debeant arctæ custodiæ mancipari, ne aliter ad similia, vel deteriora labantur; nec Curia sæcularis possit illos capere nisi de mandato eorumdem Prælatorum, quia tunc non sua, sed illorum authoritate id facere videntur. Pondera illa verba, *grauiter excedentes*, iunctis verbis, *prioribus sceleribus*: quæ ostendunt hos Clericos grauia, seu magna scelera commisisse; & sic homicidia, vel furta, & similia de quibus loquitur hoc cap. & d. cap. Tuæ, de poenis. Item pondera verba, *prioribus se sceleribus sceleſtiùs immiscentes*: nec non illa, *ad peiora*: quæ demonstrant eos deinde iterata, & grauiora scelera commisisse. Et nihilominus à suis iudicibus ecclesiasticis sunt comprimendi vel per seipsos, vel si necesse fuerit, inuocato brachij sæcularis auxilio. Ergo est ibi casus expressus, quod pro magnis sceleribus iteratis, & scientiam pro homicidio qualificato, vel iterato Clericus non traditur Curiæ sæculari non data incorrigibilitate. Ex quibus puto hanc opinionem verissimam, & non esse tutum ab ea recedere in iudicando, vel consulendo.

104 Porrò in hac opinionum contrarietate alij cõsiderantes etiam cessante incorrigibilitate à Clericis perpetrari posse talia flagiria, quæ non valeant condignè puniri sola depositione; vel detrusione in monasterium, cuius loco successit transmissio ad triremes, nunc verò in ergastulum existimarunt hoc relinquendũ esse arbitrio iudicis ecclesiastici, qui iuxta qualitatem facti, & personarum decernat an delinquens sit degradandus, & Curiæ sæculari tradendus, nec ne: Inter quos Couarr. practic. quæst. lib. 2. qu. 20. num. 7. vbi ait: [Nec tamen inficior posse contingere homicidium, aliudue crimen ita perniciosum Reipublicæ inspectis loci, temporis, & personarum qualitatibus, quod arbitrio discretorum iudicum hanc traditionem iustissimè patiatur. Et ex illo idem repetunt Plaza in Epitom. delictor. lib. 1. cap. 51. nu. 13. vers. Nec me latet, Didac. Perez tom. 3. comm. in ordin. regul. Castell. lib. 8. tit. 4. l. 3. Sub vers. Vtrum autem degradatus, Clar. in §. fin. dicta quæst. 36. vers. Pariter etiam, vbi postquam dixit opinionem Anchar. & Abb. seruari in practica, vt scilicet propter homicidium proditorium, vel aliud enorme, & grauissimum delictum Clericus degradatus tradatur Curiæ sæculari non expectata incorrigibilitate, seque etiam vidisse aliquando ita obseruari: concludit in huiusmodi casibus enormibus hoc relinquendum esse arbitrio ipsius iudicis ecclesiastici degradantis, qui secundum qualitatem facti, & personarum decernat an sit tradendus Curiæ sæculari, vel non subdit tamen in dubio non esse facendam traditionem Clerici delinquentis, qui non est incorrigibilis, nisi natura rei, & circunstantiæ criminis aliud suadeant: & idem dicunt Scaccia de Iudic. lib. 1. cap. 11. num. 66. vers. Alij tamen sunt, & 67. Farinac. quæst. 8. n. 81. vers. Ego, & alij recentiores.
105 Addunt nonnulli huiusmodi arbitrium non aliter explicandum esse, quàm consulto prius Summo Pontifice, secundum ea, quæ tradit Episcopus Scradensis in tract. de censur. & irregularit. tit. de deposit. & degradat. c. 14. Qui pluribus exemplis ostendit in multis mundi partibus sæpiùs seruatam fuisse dictam opinionem Anchar. & Abb. accedente tamen Summi Pontificis auctoritate, & non alias. Quod etiam admittit Greg. Lopez in leg. Partit. Hispan. l. 61. verb Homicidio, tit. 6. par. 1. & Farinac. d. quæst. 8 n. 81. circa fin. ibi: & tamen semper Pontifice consulto, qui propterea cons. 143. num. 1. in fin. vol. 2. respondit Presbyterum, qui occidit Præpositum villæ Cetenaschi, & bonis expoliauit, de iure potuisse etiam non expectata incorrigibilitate, præuia reali degradatione tradi Curiæ sæculari, saltem Papa consulto: & hoc similiter tutius esse dixit Martinus de Rio disquisit. magicar. lib. 5. sect. 16. sub vers. Si quæras,

Sed

Sed quicquid dicant isti cùm iura in hoc articulo sint clara, non relinquitur locus arbitrio iudicis, cap. De causis, supra de offic. deleg. & ideo tenendum quod primò dixi.

106 Et ita die 16. Nouembris 1650. in Congregatione à Sanctissimo specialiter deputata actum fuit de causa cuiusdam Marij Capponetti Siculi solemniter professi in Religione Fratrum Capuccinorum Sancti Francisci, qui in eadem commiserat furtum excedens summam scutorum centum, & loco triremium, ad quas damnatus fuerat, septennium manserat in carcere; ac deinde ad sacerdotium promotus, habitu religionis temerè dimisso, apostatauit, & per annum extra Religionem vagatus in habitu clericali, tandem Romæ anno Iubilei patrauit decem magna furta in palatijs diuersorum Magnatum cum portarũ, & scriniorum fractura, in quorum vltimo deprehensus, & carceribus mancipatus omnia singillatim confessus fuit; & cùm dubitaretur an propterea esset degradandus, & tradendus Curiæ sæculari, vt lueret pœnam vltimi supplicij: articulo de mandato Sanctissimi accuratè discusso, resolutum fuit contra opinionem Ancharani, & Abbatis non esse locum huic pœnæ degradationis, nec traditionis Curiæ sæculari, sed tantùm detrusioni in perpetuum carcerem, vel ad triremes. Quam Congregationis sententiam Sanctitas Sua ad se relatam approbauit. Et ita prædictus reus in effectu ad triremes in perpetuum fuit transmissus, &c.

DE IVDICIIS.

Cap. Cum venissent.

S V M M A R I V M.

1 *Concilij Tridentini decreta an, & quibus liceat interpretari. & num. 9. vsque in finem.*
Interpretationum quatuor sunt species, Principis, Consuetudinis, Iudicis, & Magistrorum; & in quibus differant. ibid. & num. seq.
2 *Interpretatio, quam Princeps facit non vt Legislator, sed vt Magister, probabilis est, non necessaria.*
3 *Interpretatio traslatina quæ sit.*
4 *Interpretatio argumentalis, & extrinseca propriè non inest legi.*
5 *Interpretatio impropria quotuplex sit.*
6 *Interpretatio quid sit.*
7 *Verba legis cum exponimus, legem non interpretamur, sed declaramus.*
8 *Interpretatio alia est litteralis, alia quæ in obscuritate sensus, seu dubietate verborum consistit.*
9 *Bulla Pij IV. circa probibitionem interpretationis Concilij Tridentini refertur.*
10 *Bulla Pij IV. probibens Tridentini Concilij interpretationem, de qua interpretationis specie sit intelligenda.*
11 *Concilij Tridentini Canones, & Decreta nemo potest per modum legis vniuersalis interpretari nisi solus Papa. & num. seqq.*
12 *Canones, & Leges interpretari is potest tantùm, qui potest condere.*
13 *Declaratio dubiorum emergentium ex decretis generalium Conciliorum à Sede Apostolica petenda est.*
Cognitio, quæ tendit ad destructionem, vel confirmationem actus, debet ab eo procedere, qui potest actum celebrare. ibid. vers. Quæ conclusio.
14 *Papa potest Tridentinum Concilium interpretari tam per seipsum, quàm per eos, quibus id munus specialiter demandauerit.*
15 *Legatus non modò suam constitutionem, sed etiam rescriptum Papæ potest interpretari.*
16 *Interpretatio Papæ, vel habentis authoritatem ab ipso habet vim generalis Constitutionis, etiam in aliquo speciali casu ad consultationem alicuius edita fuerit.*
17 *Congregationis Concilij declarationes sigillo, & subscriptione munita, etiamsi edita fuerint in aliquo speciali casu, faciunt ius quoad omnes, perinde ac si à Papa editæ essent.*
18 *Congregatio Episcoporum, & Regularium non habet ius Tridentini Concilij decreta interpretandi. & num. seqq.*
Iurisdictio Papæ reseruata non comprehenditur in concessione iurisdictionis quantumcunque generali. ibidem.
19 *Interpretandi potestas cohæret personæ, & in alium non transit.*
20 *Legatus de Latere Tridentini Concilij decreta interpretari non potest absque speciali facultate.*
21 *Episcopi in suis Decretis, & Constitutionibus, & Iudices in suis sententijs, & interlocutionibus interpretari non possunt decreta Concilij Tridentini. & num. seqq. vsque ad num. 52.*
22 *Iudicibus an, & quomodo liceat iura interpretari, & num. seq. vsque ad nu. 25. & num. 38. vsque ad num. 44.*
23 *Episcopi prohibentur generalium Conciliorum dubia interpretari.*
24 *Intellectus l. fin. C. de legib. l. 2. §. Si quid verò, C. de veter. Iur. enucl. & l. Non possunt, ff. de legib.*
25 *Bulla Pij IV. dum prohibet ne quis audeat statuere super decretis Concilij Tridentini, intelligitur de statutis declaratorijs. & num. seqq.*
26 *Episcopis tanquam executoribus Concilij Tridentini in sua diœcesi licet pro huiusmodi executione edicta proponere.*
27 *Reges efficere debent vt custodiantur leges, & præcepta Dei.*
28 *Prætextus, seu color quid sit.*
29 *Verbum, statuere, necessitatem inducit, & in materia declaratoria non importat nisi interpretationem authoritatiuam.*
30 *Congregatio Concilij à Pio IV. ad Concilium Tridentinum non interpretandum, sed exequendum, assumpta hæsitauit, an ab initio ei licuisset Concilium interpretari.*
31 *Rotæ Romanæ decisiones sunt Magistrales, & probabiles tantùm, licèt magnum habeant pondus authoritatis.*
32 *Rotæ Romanæ decisiones præualent communi opinioni.*
33 *Item faciunt ius in Curia ad instar styli, saltem si secundum eas fuerit sæpius iudicatum.*
34 *Rota Romana in suis decisionibus non licet Tridentini Concilij decreta interpretari absque speciali facultate. & num. seq.*
35 *Signatura Iustitiæ cùm in genere, & confusè petitur commissio causæ, debet in cõmissione addere*

clausulam, dummodo non agatur de interpretatione Decretorum Concilij Tridentini.

36 *Iudex delegatus in causa sibi commissa fungitur vice Papa, & est maior Ordinario.*

37 *Episcopis si in suis diœcesibus, & Iudicibus in causis pendentibus liceret Concilium Tridentinum interpretari, qua incommoda sequerentur.*

38 *Iudicem oportet Legum, & Canonum sensus, & mentem scrutari, etiam postbabita verborum proprietate, quod sine interpretatione fieri non potest.*

30 *Iudex super paucis tantùm, quæ iuridicâ sententia decidi non possunt, debet Principem consulere. Declaratur. num. 51.*

40 *Interpretationis prohibitio non afficit vbi copia Principis haberi non potest.*

41 *Iudices super dubijs litterarum Apostolicarum nullatenus possunt iudicare, seu pronunciare, sed tantùm cognoscere incidenter.*

42 *Iudex de dubio arduo, & inexplicabili super litteris Apostolicis etiam incidenter cognoscere non potest sed debet Papam consulere.*

43 *Interpretatio dubiorum super litteris Apostolicis emergentium indistinctè petenda est à Papa si sit præsens in loco.*

44 *Iudex eum incidit dubium concernens interpretationem Concilij Tridentini quomodo se gerere debeat in cognitione, & expeditione causæ.*

45 *Interpretationi locus non est vbi verba sunt clara.*

46 *Iudex cum directè, & principaliter vertitur dubium super intellectu alicuius decreti Concilij Tridentini, omnino abstinere debet ab interpretatione.*

47 *Iudex etiam incidenter de dubijs super decretis Concilij Tridentini cognoscere non potest, si commodè pateat aditus ad Congregationem.*

48 *Iudices, qui ob locorum distantiam, vel aliud legitimum impedimentum nequeunt ad Congregationem Concilij recurrere, possunt si periculum sit in mora, de dubijs non arduis decretorum Concilij incidenter cognoscere, & super negocio prin ipali pronunciare.*

49 *Impedimentum iustitiæ publicæ honestatis, quod oritur ex matrimonio contra formam Concilij contracto per verba de præsenti, & non consummato, non fuit à Concilio sublatum, & durat vsque ad quartum gradum.*

50 *Episcopi, & Iudices etiamsi difficilis sit recessus ad Sedem Apostolicam, dubium arduum, & difficile super decretis Concilij Tridentini etiam incidenter decidere non debent.*

51 *Iudex in dubijs decidendis quem ordinem seruare teneatur.*

52 *Doctores, & Magistri prohibentur glossas, commentarios, adnotationes, & scholia super decretis Concilij Tridentini typis mandare, atque impressa edere. & n. seq. vsque ad n. 63.*

53 *Bulla Pij V. prohibens ne quis edat vllum genus interpretationis super decretis Concilij Tridentini, includit etiam interpretationem probabilem. & n. seqq.*

54 *Iudices sæculares minimè possunt leges Canonicas, & Conciliares interpretari.*

55 *Verbâ vniuersalia includunt etiam ea, quæ aliàs in dispositione generali non includerentur.*

56 *Canonum statuta Principum Constitutionibus adimuntur.*

57 *Iurisperitus, qui edidit glossam impressam Hispano idiomate super Concilio Tridentino declaratur excommunicatus à S. Congregatione.*

58 *Remissiones Augustini Barbosæ Indici librorum prohibitorum adiectæ ex sententia S. Congregationis Concilij.*

59 *Legum latores ferè omnes suarum legum interpretationem prohibuerunt.*

60 *Consuetudo contra Constitutionem Apostolicam habentem decretum irritans, & infligens pœnam excommunicationis validè introduci non potest.*

61 *Septimi libri Decretalium compilatio sub Gregorio XIII. inchoata, & sub Clemente VIII. absoluta, cur publicata non fuerit. & num. sequent.*

62 *Decretalium quot compilationes fuerint, & qui illarum glossatores.*

63 *Doctoribus, & Magistris non licet glossas, commentarios, adnotationes, aut scholia super Decreto Concilij Tridentini manuscripta euulgare. & n. seqq.*
Declaratur num. 71. & 76.

64 *Verbum,* edere, *quid importet propriè.*

65 *Typographiæ vsus quo tempore incœpit.*

66 *Librorum impressio, & euulgatio etiam in materia pœnali pari passu ambulant.*

67 *Communis vsus loquendi præualet verborum proprietati.*

68 *Declaratur.*

69 *Statutum imponens pœnam pro homicidio quocunque patrato an comprehendat etiam homicidium casuale, & sine dolo.*

70 *Dictio,* quocunque modo, *extendit dispositionem etiam ad impropria, & aliàs non comprehensa in dispositione generali.*

72 *Opera etiam manuscripta consueuerunt allegari, licèt minus frequenter, quàm impressa, & cur. & n. seqq.*

73 *Vincentius profundissima scientia pater dictus à Ioanne Andrea.*

74 *Doctores antiqui mittebant sibi inuicem libros manuscriptos propter illorum penuriam.*

75 *Rationis finalis reliquiæ satis sunt ad sustinendam dispositionem.*

76 *Doctores, qui glossas, & commentarios manuscriptos super decretis Concilij Tridentini non euulgant, sed ad vsum suum sibi reseruant, non incidunt in pœnas Constitutionis Pij IV.*

77 *Glossa Cardinalis Antonij Carafæ, & Episcopi Theani super decretis Concilij Tridentini.*

78 *Congregationis Concilij Ministri an includantur in Bulla Pij IV. de non interpretandis decretis Concilij Tridentini.*

79 *Ratio expressa per gerundium censetur finalis.*

80 *Doctores, & Aduocati, qui aliquod Tridentini Concilij decretum incidenter interpretantur, eamque interpretationem scriptam, aut impressam edunt, excusantur à censuris Bullæ Pij IV.*

81 *Verba,* quocunque modo, *includunt omnem modum tam principalem, & directum, quàm incidentem.*

82 *Nauarri consilia multa contra declarationes Sac. Congregationis Concilij.*

83 *Bulla Pij IV. accepit interpretationem ex communi obseruantia, vt non comprehendat editiones interpretationum, quas faciunt obiter Magistri, & Doctores super aliquo decreto Concilij Tridentini.*

Ver-

84 *Verba vniuersalia,* quocunque modo; *restringuntur ad subiectam materiam.*

85 *Verba obscura propter eorum generalitatem ex obseruantia veniunt declaranda.*

86 *Constitutio tollens consuetudinem, non tollit interpretatiuam.*

87 *Consuetudo in legibus interpretandis primo loco spectanda est, deinde propria significatio verborum.*

88 *Interpretatione prohibita, non censetur prohibita interpretatio, quæ fit obiter, & incidenter.*

89 *Magistri, & Lectores licitè possunt in scholis Tridentini Concilij decreta oretenus interpretari. & n. seq. in fin.*

90 *Concilium Tridentinum in Graecam, Arabicam, Caldaam, aliasque exteras linguas versum.*

91 *Litteralis expositio absolutè necessaria est ad intelligentiam legum.*

92 *Doctores, & Magistri de iure communi facultatem habent Leges, & Canones interpretandi.*

93 *Interpretandi licentia, quæ in Doctoratu confertur quid operetur.*

94 *Bulla Pij IV. non sustulit facultatem, quam Doctores habent publicè interpretandi Concilium Tridentinum. & n. seq. vsq. in fin.*

95 *Extensio in pœnalibus non est facienda de casu ad casum.*

96 *Interpretatio legum naturaliter necessaria est, & ideo per Constitutionem, vel Statutum tolli non potest.*

97 *Statutum prohibens interpretationem, intelligitur de extrinseca.*

98 *Argumentis frequenter, & collationibus latens veritas aperitur.*

99 *Concilij Tridentini decretum in cap. 2. sess. 25. de reform. expenditur.*

100 *Interpretatio Canonum ad dogmata pertinentium aliter fieri debet à lectoribus Theologiæ, atque à Professoribus Iuris Pontificij.*

101 *Canonum disciplina est Theologiæ subalternata.*

102 *Inducta ad maiorem confirmationem actus, non debent eius infirmationem operari.*

103 *Intellectus l. Nemo Clericus, C. de Summ. Trinit. & fide Cathol. & c. 2. §. Inhibemus, de hæretic. in 6.*

Disputare publicè, vel occultè de articulis Fidei an liceat Clericis, vel laicis. ibid.

104 *Doctoribus, & Magistris an liceat interpretationes super decretis Concilij scholaribus scribentibus publicè dictare.*

CVM VENISSENT. De dubijs priuilegiorum Apostolicæ Sedis solus Papa cognoscit, & non inferior. Hoc dicit secundum Ant. de Butr. & Abbat. Vel secundum Bald. & Cardinal. De priuilegijs Apostolicis non iudicat alius à Papa. Vel sic secundum Aretin. Interpretatio priuilegij pertinet ad conditorem, non ad alium. In hoc habes iura concordantia infra, num. 12. & seqq. Breue est, & non diuiditur; & est pars Decretalis, quæ habetur supra in cap. Cum venissent, de in integr. restitut. secundum Goffred. Host. & Ioan. Andr. quod plenius explicat Abb. Antiq.

QVÆRO, An & quibus liceat Tridentini Concilij decreta interpretari.

Ad euidentiam præmittendum est primò respectu efficientia, seu interpretantis quatuor esse species interpretationum, quas recenset glossa in cap. 1. in ver. Interpretatus: & ibi etiam Doctores, supra de postulat. Prælator. Item gloss. fin. in c. Sicut, §. Ex his, 11 q. 1. glo. in l. Si de interpretatione, ff. de legib. & in l. 5. in ver. Iusque, C. eod.

1 Prima interpretationis species est generalis, necessaria, & in scriptis redigenda, vt Principis, cap. Inter alia, infr. de sent. excomm. & c. fin. de concess. Præb. lib. 9. cum concord. de quibus infra in prima conclusione: quam interpretationem appellat authoritatiuam Card. Iacob. in tract. de Concil. c. 16.

Secunda species est generalis, & necessaria, sed non in scriptis redigenda, vt consuetudinis, l. Minimè, ff. de legib. & d. l. Si de interpretatione.

Tertia species est quidem necessaria, & in scriptis redigenda, sed non generalis, vt Iudicis, l. Non possunt, & l. Nam vt ait, ff. de legib. not. Innoc. in d. c. 1. n. 6. in fin. de postul. Prælat. & Syluest. in ver. Opinio, num. 2. vers. Quia Iudex potest interpretari. Et hæc interpretatio inter partes similiter dici potest authoritatiua, quia res iudicata pro veritate habetur, l. Ingenuum, ff. de stat. homin. & iudicium redditur in inuitum, l. Inter stipulantem, §. 1. ff. de verb. oblig. Quamuis generalis dici non possit, quia iura litigatorum non egreditur, vt declarat Innocent. in cap. Cum speciali, num. 4. in fin. de appellat.

Quarta species interpretationis est, quæ nec generalis, nec in scriptis redigenda, nec necessaria est, sed probabilis tantùm, quam nonnulli doctrinalem appellant, sicut est interpretatio
Glossarum, & Magistrorum l. Vnica, C. de Profess.
qui in vrb. Constantin. lib. 12. cum alijs, de qui-
2 bus infra in 6. conclus. num. 92. Quod habet lo-
cum etiamsi hanc interpretationem faciat Princeps, seu Legislator, sed vt Magister, seu Doctor, vt de apparatu Innocentij IV. not. Io. Andr. in addit ad Specul. in rubr. ne Sede vacan. Felin. in cap. 2. de rescript. Ias. in l. 1. ff. si cert. pet. & docet idem met Innoc. in c. Per tuas, il secondo, sub num. 4. vers. Si tu dicas, de Simon. & Nauarr. cons. 11. incip. Quibus signis cognoscitur, de Constit.

3 Præmittendum secundò respectu formæ, seu naturæ ipsius interpretationis secundum Card. in c. Cum dilectus, num. 12. vers. Octauo quæro, de consuet. interpretationem duplicem esse, quædam enim est translatiua, per quam scilicet vnum idioma in aliud transfertur, iuxta tex. in l. 1. in fin. ff. de verb. oblig. Et sic dicuntur Septuaginta Interpretes S. Bibliæ. Et Hieronymus itidem dicitur Interpres. Et hos etiam Mediatores appellamus vt per Card. vbi supra.

4 Quædam verò est interpretatio, quæ non fit per translationem vnius idiomatis ad aliud, sed circa idem idioma. Et hæc rursus subdiuiditur: alia enim interpretatio est argumentalis, & extrinseca, quæ propriè non inest legi, vt inquit
5 Bald. in c. 1. n. 52. de Constit. Et hanc dicit tri-
plicem esse Cardin. loco cit. videlicet abrogatiuam, extensiuam, & restrictiuam. Quæ diuisio colligitur ex gloss. 2. in l. 1. ff. de orig. iur. dum dicit interpretationem largius poni pro corre-

 ctione,

ctione, pro arctatione, & prorogatione. Ad idem est gl. in l. 1. §. Qui operas, in ver. Interpretatione, ff. ad Tertill. & not. Paul. de Castr. cons. 338. Quia exceptiones, num. 2. lib. 1. dicens interpretationem sumi posse etiam pro omnimoda correctione, & pro modificatione, quæ in argumento, vel diminutione consistit. Nec dissentit Bartol. in leg. Gallus, §. Etiamsi, ff. de liber. & Posthum. corruptè enim legitur ibi interpretationem quandoque sumi pro declaratione; & legendum videtur pro correctione, cùm Bartolus ad hoc alleget tex. in d. §. Qui operas, qui loquitur de interpretatione illa, quæ dicitur correctio, vt ibi per gloss. in ver. Interpretatio, nisi largè, & impropriè secundum gloss. præalleg. in d. l. 1. de orig. iur. sed potius correctio, vel modificatio, vt per Paul. de Castr. d. cons. 338. n. 2. lib. 1. Et de hac vide latè per Card. in d. c. Cum dilectus à n 14. vsque in fin. de consuet.

Alia verò interpretatio, vt idem Bald. ait in d. cap. 1. n. 51. de Constit. est substantialis & intrinseca, & inseparabilis à lege. Et hoc modo accipitur interpretatio propriè pro congrua verbi dubij declaratione, secundum Paul. de Castr. vbi supra de qua scripserunt Bartol. in l. Omnes populi, in 3. quæst. sextæ quæstionis principalis, num. 56. ff. de iust. & iur. Salyc. in l. 2. in 1. C. de noxal. action. Ludouic. Roman. in repet. l. Si verò, §. De viro, circa princip. ff. solu. matrim. & Petr. de Anchar. in repet. c. Canonum statuta, in decimaquarta quæstione principali de Constitut.

6 Præmittenda est tertiò diffinitio interpretationis propriè sumptæ, quæ secundum Bald. in procem. Decretal. num. 95. est sermonum difficilium, vel perplexorum expositio, vel secundũ Syluest. in ver. Interpretatio, in princ. est vnius verbi per aliud, vel vnius sententiæ per aliam

7 declaratio: propterea tamen cum verba legis exponimus, legem non interpretamur, sed declaramus, vt scripsit Bartol. in dicta l. Gallus, §. Etiamsi, num. 1. ff. de liber. & posthum. licèt Interpretationis verbum sæpè accipiatur pro declaratione, vt in leg. 1. ff. si cert. pet. & alibi passim.

8 Præmittendum quartò interpretationem, seu declarationem vt proponitur diffinitam iterum subdiuidi secundum Abb. in c. Super quæstionum, num. 8. vers. Et dic clarius, de off. deleg. Alia enim est litteralis, per quam scilicet verbum, vel verbi sensus, seu constructio quasi grammaticaliter ad litteram exponitur, iuxta text. in cap. Exijt qui seminat, §. Itaque sub pœna, de verbor. signific. lib. 6. in l. 1. §. fin. ff. de verbor. obligat. & in l. Prospexit, ff. Qui, & à quibus. Et hanc appellat Corium litteræ Oldrad. cons. 9. Posito sine præiudicio num. 4. vers. Præterea. Item verborum corticem, Clem. vn. §. Verum, de iureiur. Item superficiem, & sermonum folia Hieron. in Epist. ad Galat. c. 1. vt refertur in c. Marcion, 1. q. 1. Item verbum ex verbo Greg. in cap. Propterea, de verbor. signif. Item interpretationem linguarum, vt cum dicimus Eucharistia, idest, bona gratia. Abb. loc. cit. & grossum modum intelligendi Bald. in l. Lege, nu. 7. C. de legit. hæred. Alia est interpretatio, vt inquit ibidem Abb. quæ in obscuritate sensus, seu dubietate verborum consistit, quæ scilicet non nudam litteram, & verborum corticem explicat, sed verba, & sensum simul iuxta tex. in d. l. Nominis & rei, §. Verbum ex legibus, iuncta gloss. ff. de leg. aut certè sensum, seu intellectum, qui legi intrinsecè, & essentialiter inest, vt in c. Intelligentia, de verbor. signif. in l. Contra legem, vers. In fraudem, & in l. Scire leges, ff. de legib. cum concord. de quibus per Oldrad. loco citat. Et hanc Iura, & sacri Canones appellant legis rationem, intellectum, sententiam, mentem, animam, vim, robur, spiritum, medullam, radicem, &c. vt in d. Clem. 1. §. Verum, de iureiur. & in d. c. Marcion, 1. q. 1. cum simil. de quibus ibi per glos. in ver. Sed in sensu, Feder. de Sen. cons. 4. Testator, nu. 7. vers. Multum est & Abb. cons. 75. Primò est videndum, n. 6. vers. Nam mens legis, lib. 1.

9 Vltimò præmittenda sunt verba Bullæ Concilij à Pio IV. editæ 7. Calend. Februar. 1564. incipien. Benedictus Deus, in fin. Concilij, quæ sic se habent; [Ad vitandum præterea peruersionem, & confusionem, quæ oriri posset, si vnicuique liceret, prout ei liberet, in decreta Concilij Commentarios, & interpretationes suas edere; Apostolica authoritate inhibemus omnibus tam Ecclesiasticis personis cuiuscumque sint ordinis, conditionis, & gradus, quàm laicis, quocunque honore ac potestate præditis; Prælatis quidem sub interdicto ingressus Ecclesiæ; alijs verò quicunque fuerint sub excommunicationis latæ sententiæ pœnis ne quis sine authoritate nostra audeat vllos commentarios, glossas, annotationes, scholia, vllumue omnino interpretationis genus super ipsius Concilij decretis quocunque modo edere, aut quidquam quocunque nomine, etiam sub pretextu maioris corroborationis, aut executionis, aliòue quæsito colore statuere. Si cui verò aliquid in eis obscurius dictum, & statutum fuisse, eamque ob causam interpretatione, aut decisione aliqua egere visum fuerit; ascendat ad locum, quem Dominus elegit, ad Sedem videlicet Apostolicam omnium fidelium magistram, cuius authoritatem, etiam ipsa S. Synodus tam reuerenter agnouit. Nos enim difficultates, & controuersias, si quæ ex eis decretis ortæ fuerint, nobis declarandas, & decidendas, quemadmodum ipsa quoque Sanct. Synodus decreuit, reseruamus]

10 His præcognitis, quidam opinati sunt in Constitutione Pij IV. non prohiberi nisi interpretationem generalem, & necessariam, seu authoritatiuam, quæ in scriptis redigitur; & sic primæ speciei, de qua in principio primi suppositi num. 1. vt Salas de legib. tract. 14. qu. 97. disp. 21. sect. 11. vers. Neque obstant prioris partis fundamenta, & vers. Quantum ad primam, post Henriq. lib. 7. de Indulg. c. 29. num. 4. Et Eman. Rodrig. tom. 1. Regul. quæst. in 11. quæst. art. 3. §. Ad vitandum, sed hæc sententia est nimis laxa, & reddit Constitutionem Pij IV. prorsus inanem, & frustratoriam: nam cum interpretatio hæc authoritatiua, & generalia decretorum Conciliorum fieri non possit nisi à summo Pontifice, vt patebit infra in prima conclusione; ineptè Pius IV. illam tam distinctè prohibuisset omnibus tam ecclesiasticis personis, quàm laicis. Et verba Bullæ vniuersalia, & præ-

prægnantia, & tam crebrò inculcata, violentam hanc restrictionem non patiuntur, vt similiter patebit infra in 4. conclus. n.54. vers.Quintò expendenda sunt verba.

Alij è conuerso fortè religiosius quàm par est, existimarunt Pium IV. interdixisse generaliter, & indistinctè quamcunque interpretationem, etiam probabilem decretorum Concilij Tridentini. Sed hæc opinio est nimis rigida, & facilè potest inijcere laqueum conscientijs ob Censuras in prædicta Constitutione inflictas, easque patitur difficultates, quæ inferius subijciuntur in quinta, & sexta conclusione.

Quamobrem pro veritate statuendæ sunt Conclusiones infrascriptæ.

11 Prima conclusio est Decreta, & Canones Concilij Tridentini nemo potest authoritatiuè, ac per modum legis vniuersalis interpretari, nisi Romanus Pontifex. Hæc Conclusio est manifesta.

12 Primò quia generaliter ille solus habet ius interpretandi Canones, qui habet potestatem condendi eos, quæ sunt verba text. in § Ex his omnibus, 11.quæst.1. Et vnde ius prodijt, interpretatio quoque debet procedere, c.Inter alia, infra de sentent. excomm. cap.Constitutionem, eod. tit. in 6. cap.Cum venissent, de Iudic, l. 1. l.Leges Sacratissimæ, & l fin. C. de leg. ibi [Si enim leges condere soli Imperatori concessum est, & leges interpretari solo dignum Imperio esse oportet.] Et infra [Quis legum ænigmata soluere, & omnibus aperire idoneus esse videbitur, nisi is, cui soli Legislatorem esse concessum est?] Quæ iura, vt vides, loquuntur taxatiuè, ita vt excludāt omnem potestatem inferiorem à Principe. Et à glos. & DD. communiter intelliguntur de interpretatione primæ speciei, quæ scilicet in scriptis redigitur ad differētiam intis non scripti, quæue generalis, & necessaria est, & facit ius quoad omnes, iuxta text. in cap.final. de Constitut.

13 Deinde patet hæc conclusio, quia interpretatio Generalium Conciliorum, quæ per Romanę Ecclesiæ authoritatem & fiunt, & robur accipiunt, cap.1. & seq. 17.dist. cap.Ideo, 2.quæst.6. & 22.dist. per tot. c Significasti, de elect. omnino pertinet ad Summum Pontificem, cap. Nec licuit, 17.dist. ibi: [Sed quoties aliqua de vniuersali Synodo aliquibus dubitatio nascitur, ad recipiendam de eo, quod non intelligunt, rationem ad Apostolicam Sedem conueniant] c. Dilectus, de concess. præben. in 6. & vtrobique glos. & DD. not. glos. in extrauagan. Cum inter nonnullos, in ver. Declaramus, de verbor.Signif. Præpos.in cap.Sicut, num 1, 15.dist. Turrecrem. in Summ.de Ecclesia, lib.3 cap.53. Card. Iacob. de Conc. cap 10. Ideoque in Constitutione Sixti V. edita 11.Calend. Februar. 1587. quæ incipit Immensa, in §. Deum autem Patri, super Institutione S.Congregationis Concilij, dicitur; Ad singularem tantummodo Summi Pontificis authoritatem spectare, Generalia Concilia indicere, confirmare, interpretari.

Ac demum quia in indiuiduo ipsummet Concilium Tridentinum in decreto de recipiend.decret. Concil. sess 25. de reform. declarationem eorum, quæ in eodem Concilio statuta, ac diffinita fuerunt, remisit ad Romanum Pontificem; Et Pius V. in antedicta Constitutione decretorum Concilij Tridentini interpretationem sibi, ac Sedi Apostolicæ specialiter reseruauit, ac cæteris omnibus interdixit. Quæ conclusio maximè procedit quoad interpretationem correctiuam, seu modificatiuam, de qua supra in secundo supposito nu.5. Explorati enim iuris est inferiores à Summo Pontifice nequaquam posse decreta vniuersalium Conciliorum abrogare, vel modificare, cap.Inferior, 21.dist cap.Cum inferior, de maior. & obed. Clement. Ne Romani, de elect. & habetur expressius in Extrauagan. Ioannis XXII. Sancta Romana, §.Quædam autem, de Relig.domib. vbi id notat glo. in ver.Cōcilij. Item glos. in cap.Cum dilectus, in ver. In ætate, & ibi etiam Abb. col.5. de elect. glos. in cap.Nec licuit, in ver. Particularem, 17.distinct. Felin. in cap.1. de Sponsal. Naturalem rationem reddit hic Petr.de Anchar. in 2.notab.nu.1. quia cognitio, quæ tendit ad destructionem, vel confirmationem actus, debet ab eo procedere, qui potest actum celebrare, vt in regula, Nihil tam naturale, ff.de regul. Iur.

14 Secunda conclusio. Quemadmodum Romanus Pontifex potest decreta Tridentini Concilij per seipsum authoritatiuè interpretari, ita & per eos, quibus id munus interpretandi specialiter demandauerit, eorumque interpretatio habebit legis authoritatem perinde ac interpretatio Papæ, l.Non ambigitur, ff.de legib. l. 1. §.fin. ff.A quib. appell. non lic. §.Lex est, Instit.de iure natural. & l.Formam, ff. de Offic. Præfect. Prætor. Quæ iura ad hoc propositū adducit glos. Magna in l.1. in fin. glosæ, vers. Item contra, ff.de legib. Sed melior text. est in l. 2. §.His itaque collectis, iuncto §. Sed neque, C. de veter. iur. enuclean. ponderando eum vt diximus in cap.Quoniam, num. 8. vers. Ad idem est textus formalis, supra de Constitut.

15 Si Legatus non modo suam Constitutionem, vt in cap.Ex parte, il terzo, de verbor.signif. Sed etiam rescriptum Papæ potest interpretari, c. 1. de postul. Prælat. glos. in d. cap.Ex parte, in ver.Interpretatione, & glos. fin. in c. Sicut, §.Ex his omnibus, 11.quæst 1. Et in Prætorijs stipulationibus si ambiguus sermo acciderit, Prætoris est interpretatio, l. In Prætorijs, ff.de Prætor. stipul.

16 Porrò interpretatio, quam facit Papa, vel generalem authoritatē habens ab ipso, habet vim generalis Constitutionis, & facit ius quoad omnes, etiam si non generaliter, & per modum legis, sed in aliquo speciali casu, & ad consultationem alicuius edita fuerit. Hic est textus in l.fin. in princ. C. de leg. cuius hæc sunt verba: [Si Imperialis Maiestas causam cognitionaliter examinauerit; & partibus cominus constitutis sententiam dixerit, omnes omnino iudices sciant hanc esse legem non solùm illi causæ, pro qua producta est, sed & omnibus similibus. Quem textum ad hoc ponderat ibi Bald. n. 2. Ad idem est casus in cap. Ex multa, de Voto. Per quem textum ita tenet glos. in c.Ex tua, in ver.Consultationem, de hæ. Presbyt. & Felin. qui alios adducit in cap.1. num.17. de Constit.

17 Ex duabus conclusionibus vt supra firmatis, infertur primò, vt sacra Congregatio Concilij possit decreta Tridentini Concilij ita interpretari,

tarl,vt illius declarationes sigillo, & subscriptione munitæ, etiamsi editæ fuerint in aliquo particulari casu habeant vim Constitutionis generalis, earumque vt ipsamet Congregatio declarauit, eadem habenda sit ratio, ac si à Papa editæ essent, cum authoritatem interpretandi Concilium habeat ex Constitutione Sixti V. proximè relata: quam propositionem latissimè probauimus in d. c. Quoniam, sup. de Constit. à n. 6. vsque ad n. 69.

18 Infertur secundò vt Sacra Congregatio Episcoporum, ac Regularium, quamuis habeat à Papa authoritatem respondendi illorum consultationibus, proindeque eius responsa etiam in casibus particularibus edita faciant in similibus casibus ius generale quoad omnes ad instar declarationum Sacræ Congregationis Concilij; tamen facultatem non habeat Tridentini Concilij decreta interpretandi: Tum quia in generali commissione respondendi ad dubia Episcoporum, & Regularium non comprehenditur facultas interpretandi Concilium, quæ ex Bulla Pij IV. est Romano Pontifici specialiter reseruata, c. 2. de pœnit. & remiss. in 6. c. vlt. de off. Vicar. eod. lib. cap. Nuper, vers. Quia tamen conditor Canonis, de senten. excomm. in antiq. Et in specie in concessione iurisdictionis quantuncunque generali non comprehendi iurisdictionem reseruatam Summo Pontifici est casus in cap. Quod translationem, & ibi glos. & DD. not. de off. leg. Dec. cons. 197. In casu inquisitionis, num. 1. Rota decis. 119. Legatus, vel Nuncius, in nouis, & decis 36. Nota Legatus, in antiq. vbi propterea decidit in concessione conferendi beneficia qualitercunque vacantia facta Legato non venire beneficia Papæ reseruata.

19 Potestas autem interpretandi cohæret personæ, adeo vt non transeat in alium, vt inquit Innoc. in c. fin. de success. ab intest. & not. gloss. in l. Idem Pomponius. in ver. Apparet, ff. de rei vendic. Ideoque Greg. XIII. dixit nunquam suæ intentionis fuisse cõmittere Episcoporum Congregationi vt de ijs, quæ ad interpretationem Concilij pertinerent, aut de ipsis Congregationis Concilij decretis cognosceret. Illud autem se rectè meminisse ait Sanctitas Sua commisisse Congregationi Concilij ea omnia, quæ ad Concilium interpretandum pertinent, vt est adnotatum in libris publicis eiusdẽ Cõgregationis Concilij rom. to. fol. 557. Tum quia, & multo clarius in prallegata Bulla Sixti V. incipien. Immensa, in §. Et nos quidem, super Institutione S. Congregationis Episcoporum; dum eidem Congregationi facultas tribuitur Episcoporum, aliorumque Prælatorum, & Ordinariorum petitiones audiendi, eorumque consultationibus respondendi; causas item, & Controuersias inter Prælatos de iurisdictione, aliaue de causa exortas. Item inter Capitula, aut obtinentes dignitates, ac inter quascunque singulares personas, & vniuersitates, aut locorum in temporalibus Dominos examinandi; expressè interseritur exceptio illa: *præter eas, quæ Tridentini Concilij interpretationem exigunt*. Et similiter in eadem Bulla in §. Nec sanè minus, super Institutione S. Congregationis regularium. Disertis verbis statuitur, vt Cardinales huius Congregationis cum inter Episcopos, & Regulares dubitationes inciderint, quæ sub decretorum Concilij dispositione, aut interpretatione comprehendantur, eas ad eandem Congregationem Concilij remittant. Et ex hac secunda illatione satis clarè subinfertur nec Legatum de latere posse interpretari decreta Concilij Tridentini, cùm hæc facultas sit Papæ specialiter reseruata; ideoque non includatur in facultatibus legati quantumcunque generalibus, iuxta text. in d. cap. Quod translationem, de off. leg. & prædictam decisionem Rotæ 119. in nouis.

21 Tertia conclusio. Archiepiscopis, & Episcopis, cæterisque locorum Ordinarijs in suis decretis, & Constitutionibus tam in Concilijs prouincialibus, vel diœcesanis, quàm extra. Item iudicibus quibuscunque in eorum sententijs, & interlocutionibus prohibitum est Trident. Concilij decreta interpretari.

22 Probatio autem huius conclusionis si petenda esset à iure communi, esset satis dubia; non enim constat apud omnes, an, & quomodo liceat

23 Ordinarijs, & Iudicibus iura interpretari: nam in c. Nec licuie, 16. dist. prohiberur Episcopis generalium Conciliorum interpretatio, dum eis præcipitur vt quoties de vniuersali Synodo dubitatio nascitur, pro decisione conueniant ad Sedem Apostolicam. Qui textus in Policarpo citatur ex Gregorio, & in margine est additum: ad Episcopos Mauritaniæ. Item de indicibus loquuntur verba illa Deuteronomij c. 17 *si difficilè, & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem, & sanguinem*, &c. *& iudicium tuum inter portas videris variari, venias ad iudicem, qui fuerit illo tempore*, idest ad Papam,

24 vt exponit Innocentius III. in c. Per venerabilem, §. Rationibus. Qui fil. sint legit. Ad idem sunt text. in l. fin. C. de legib. ibi [Et quare omnes ambiguitates iudicum, quas ex legibus oriri euenit aures accipiunt nostræ, si non à nobis interpretatio procedit] & in l. 2. col. vlt. C. de veter. iur. enucl. ibi [Si quid verò ambiguum visum fuerit, hoc ad Imperiale culmen per Iudices referatur.] Nec dicamus ea iura procedere in interpretatione generali, quæ facit ius quoad omnes, quoniam id verum quidem est in ea parte, in qua decidunt solum Principem legis conditorem posse iura interpretari. At dum prohibent ne iudices interpretentur leges, sed Principem consulant, intelligi non debent, nisi de interpretatione in causis particularibus. Indubitatum est enim iudices, quorum iurisdictio ad certos limites territorij, vel personarum restricta est, nequaquam posse interpretationem facere per modum legis vniuersalis, l. fin. ff. de iurisd. omn. iud. Et lex non fertur nisi in casu dubio, l. Labeo, ff. de Carbonian. edicto & in proposito not. hic Dec. n. 1.

Non obstat textus in l. Non possunt, ff. de legib. quia habet locum quando dubium est super negocio, non autem super verbis legis, vt ibi glos. & DD. notant. Non enim eodem loco haberi debet quæstio facti, & quæstio iuris. Quia vt dicitur in l. Non statim, ff. ad l. Flauiam, de plagiar. cum incidit quæstio facti non Principem consultare dt ea re oportet, sed quod verissimum in re præsenti cognoscitur, sequi iudicem oportet.

Non obstat l. Neque leges, & l. Nam vt ait Pa-

Prædibus, ff. eod. quia procedunt in interpretatione Iurisconsulti, seu Principis, vt in d. l. Neque leges, declarat glos. in ver. Scribi possunt.

Non obstat cap. 1. de postulat Prælat. quia habet locum in Legato, qui mandatum Apostolicum interpretatur ex commissione Papæ, vt notant DD. hic.

Innocentius tamen in eodem cap. 1. de postul. Prælat. in 6. in fin. simpliciter dicit quemlibet Iudicem posse in causa legem interpretari. Et idem Innocentius in cap. Cum speciali, sub n. 4. de appellat. posteaquam dixit inferioribus Iudicibus non licere iura condere, neque interpretari, nec etiam inter ius scriptum, & æquitatem, cum id solùm Principibus liceat, fatetur tamen in causis, quas coram se habent inferiores Iudices, benè posse quantum ad ius litigatoris pertinet super iuribus, & interrogationibus etiam interius, & æquitatem interpretari. Et dictum Innoc. sequitur ibi Io. Andr. col. 3. vers. Quidam dicunt: dicens inferiores Iudices in causis, quas habent coram se, in præiudicium litigantis posse interpretari ius scriptum, & æquitatem; sed talem interpretationem ius non facere, nisi inter partes, Anton. de Butr. nu. 11. vers. Dicit tamen Innocentius, & Petr. de Anchar in repet. Canonum statuta, sub num. 35. vers. Et vide quod notat Ioann. Andreas, de Constitutionib.

Communiter tenetur iudicem super dubij legum, & Canonum non posse directè, & principaliter iudicare, sed tantùm posse cognoscere indirectè, & incidenter, ita vt super illis non pronunciet, sed super negocio principali dumtaxat, vt patebit infra in hac ipsa conclusione nu. 41. & seqq. Et hoc intelligunt Innocentius, & Io. Andr. supracitati dum dicunt iudicem posse interpretare leges in præiudicium litigatoris.

25 Cæterum quicquid sit de iure communi, quod pertinet ad decreta Concilij Tridentini has altercationes omnes diremit Constitutio Pij IV. ad cuius veritatis euidentiam, quia Eman. Rodrig. tom. 1. Regular. quæst. in 11. quæst. art. 3. §. Ad vitandum, Henriq. lib. 7. de Indulgent. cap. 29. nu. 4. Et Salas de legib. tract. 14. qu. 97. disp. 21. sect. 11. vers. Ad secudum respondet perperam opinati sunt Constitutionem Pij IV. non procedere quoad Iudices in tribunalibus; supponendum est dum Pius IV. in 2. part. §. Ad vitandum, inhibet ne quis audeat super decretis Concilij Tridentini quidquam quocunque nomine, etiam sub prætextu maioris corroborationis, aut executionis statuere, verbum illum, *statuere*, esse intelligendum de statutis declaratorijs tantùm. Patet tum ex clausula, quæ immediatè subsequitur ibi [Si cui verò aliquid in eis obscurius dictum, & statutum fuisse, eamque ob causam interpretatione, aut decisione aliqua egere visum fuerit, ascendat ad Sedem Apostolicam] nam aduersatiua illa, *verò*, & singula verba huius clausulæ congruerent, nisi prius egisset de statutis declaratorijs; Tum ex ratione procemiali eiusdem §. Vitandæ scilicet peruersionis, & confusionis, quæ oriri posset, si vnicuique liceret in decreta Concilij interpretationes suas edere: quæ indicant se infertus agere nolle, nisi de materia interpretationis. Ad Clem 1. cum ibi not. de offic. Ordin. Lap. alleg. 101. Io ciuitate, n. 24. vers. Circa secundum statutum. Tum denique quia illud verbum, *statuere*, intelligi non potest de statutis Correctorijs Concilij; quia illis non conueniunt, imò aduersantur illa verba Constitutionis *etiam sub prætextum maioris corroborationis.*

26 Nec intelligi potest de statutis, & edictis merè executorijs: absurdum enim esset vt locorum Ordinarijs nõ liceret edicta proponere pro obseruatione, & executione Concilij. Cum in eadem Constitutione Pij IV. in §. Mandamus, distinctè eis præcipiatur, vt eiusdem Concilij decreta, & statuta in ecclesijs suis, ciuitatibus, & diœcesibus in iudicio, & extra iudicium diligenter obseruent, & à subditis quisque suis inuiolabiliter faciant obseruari. Contradictores, *&c.* Et propterea passim videmus in Synodis prouincialibus à S. Congregatione recognitis, & emendatis, & in Synodis diœcesanis inseri statuta, & ordinationes pro executione decretorum Concilij Tridentini; prorsus tamen absque vlla illorum

27 interpretatione. Quinimò in decreto de recip. & obseru. decret. Concil. sess. 25. de reform. admonẽtur etiã Principes omnes ad operam suam ita præstandam, vt quæ à S. Synodo decreta sunt, ab omnibus recipiantur, & obseruentur. Ad Reges enim spectat, vt custodiri faciant leges, & præcepta Dei, & Ecclesiæ, vt Augustinus docet epist. 48. 50. & 156. Et fecerunt pij Imperatores Constantinus, Theodosius, Martianus, & alij, vt obseruat Card. Bellarm. tom. 1. lib. 1. de Concil cap. 20. & constat ex l. Cunctos populos, C. de Summ. Trinit. & fid. Cathol cum concord.

Cum igitur verbum, *statuere*, positum in Constitutione Pij IV. nec referre possit ad statuta correctoria, neque ad executoria, superest, vt referri debeat ad declaratoria, ita vt sensus Constitutionis sit, ne sub prætextu maioris corroborationis, vel executionis quisquam audeat super decretis Concilij quidquam statuere, idest statuendo declarare quod est authoritatiuè inter-

28 pretari: nam prætextus, seu color est simulatio quæsita ad faciendum id, quod alia via prohibetur, cap. Auaritiæ, de elect. lib 6. cap. Eos qui, de temp. ordin. l. Sub prætextu, C. de transact. & not. in l. Illicita, ff. de offic. Præsid.

29 Atque hoc pro constanti supposito, tertia hæc conclusio probatur primò, quia illud verbum, *statuere*, nullatenus referri potest ad interpretationem probabilem Iurisperitorum, sed ad necessariam, & authoritatiuam duntaxat. Verbum enim, *statuere*, necessitatem inducit, cap. In his, de verborum signific. glos in extrauag. Execrabilis Ioannis XXI. in ver Statuimus, & in materia, declaratoria non importat nisi interpretationem authoritatiuam. vt de verbo, *decernere*, quod idem est ac statuere, l. 1. ff. Quod quisque iuris est text. in cap. Constitutionem, ibi, *declarantes decernimus*, de sentent. excomm. in 6. & in c. 5. & ibi Gemin. in 2 not. de Clerico ægrot. eod. lib. Rursus illud verbum, *statuere*, referri non debet ad interpretationem authoritatiuam primæ speciei, idest generalem, quæ facit ius quoad omnes; hanc enim indubitatum est super decretis cõciliaribus facere non posse nisi solum Papam, neque in hoc erat opus prohibitione Pij IV. alioquin Constitutio esset super casu indubitabili, quod esse non debet, l. Labeo, ff. de Carbon. edict. Reliquum est igitur vt referri debeat solummodo ad interpretationem authoritatiuam.

tatiuam, quam circumscripta prohibitione facere potuissent Episcopi in suis diœcesibus, & Iudices in causis in eorum tribunali pendentibus.

Secundò loco idipsum probatur, quia interpretationem probabilem quartæ speciei iam Pius IV. prohibuerat in prima parte illius, §. Ad vitandum, vt dicemus infra in quarta conclusione num. 53. vsque ad 63. Vnde nisi postea egisset de interpretatione necessaria, & speciali; Secunda pars illius §. abundaret, & esset omnino superflua, quod non esset dicendum, vt ibidem patebit.

Tertiò Sacra Congregatio Episcoporum, & Regularium authoritatem non habet interpretandi Concilium, vt ostensum est supra in secun-
30 da conclusione, vers. Infertur secundò, num. 18. & seqq. Quinimmo in eadem Bulla Pij IV. confirmationis Concilij ibi, *vllumue omnino interpretationis genus*, propter ea verba fuit dubitatum à Sacra Congregatione Concilij, An ex quo Pius IV. in erectione dictæ Congregationis videtur tantùm deputasse eam ad executionem decretorum Concilij, non autem ad interpretationem, & amplius ibi mandauit, vt si aliqua dubietas emergeret, ad Sanctitatem suam referret. Et in hac Bulla hanc facultatem interpretandi etiam sibi reseruauit: An Congregatio ipsa inciderit in illam censuram decidendo multos casus propositos ad interpretationem Concilij pertinentes absque eo quod vllam relationem Sanctissimo fecerit. Et cum Congregatio hac de re consuluisset Pium V. Sanctitas Sua dixit se non credere Congregationem incidisse in huiusmodi censuras, quoniam opinabatur hanc prohibitionem eos tantùm comprehendere, qui proprio ausu interpretari præsumpsissent, vt indicant illa verba, *audeant interpretari*; tamen pro futuro dixit se tribuere facultatem Congregationi, vt absque alia delegatione posset decidere casus quos Congregatio tanquam claros putaret decidendos; quos verò tanquam dubios putaret referendos, Sanctitati Suæ referret, prout postea fecit, vt disertis verbis est adnotatum in libris publicis S. Congregationis manu Cardinalis Carafæ. Si igitur supremis Vrbis tribunalibus fas non est decreta ipsius Concilij interpretari, idque ne ipsi quidem Congregationi Concilij licuit ab initio, nisi quoad casus, quos tanquam claros putasset decidendos, pro quibus etiam opus fuit speciali Sanctissimi facultate, quanto minus id licebit Ordinarijs, & Iudicibus inferioribus?

31 Quartò quamuis Rotæ Romanæ decisiones sint probabiles tantùm, seu Magistrales secundum Gemin. in cap. Duobus, col. 5. nu. 9. & ibi etiam Franc. num. 10. de rescript. in 6, & fatentur quatuor insignes Rotæ Auditores, nempè Felin. in c. Pastoralis, col. fin. num. 10. vers. Et idem est de decisionibus Rotæ: de fide instrum. Præpos. in cap. Neque, 9. dist. dicens decisiones nostræ non sunt iura, & ideo possunt reprobari. Bellam. decis. 42. si in causa de lite contestata Cassad. decis. 17. n. 7. de præben. magnum tamen habent pondus authoritatis, vt per Christophor.
32 Castill. cons. 7. Visis prius, col. fin. nu. 20. & 21. et præualent communi opinioni secundum Imolam in c. 1. de lit. contest. quicquid ibi contra
33 scripserit Barbat. col. 15. Quinimo Ioan. Franc. Paninus similiter Rotæ Auditor in præludijs extrauagantis Ioan. XXII. col. 3. vers. Decisiones Rotæ affirmat eas facere ius in Curia ad instar styli, saltem si secundum eas fuerit sæpius indicatum, cum ad Rotam spectet interpretari verba, & mentem Papæ in rescriptis, & in hac quasi possessione existat sciente, & patiente, imò volente, & mandante Summo Pontifice, allegat c. Sicut, de re iudic, & notata per Ioan. Andr. post Hostien. in c. 1. de postul. Prælat. Extra Curiam verò dicit eas fidem facere sicut responsa Prudentum, & redarguit Gemin. & Petr. de Anchat.
34 qui contra Rotam consuluerunt. Quamobrem Rotæ interpretatio in suis decisionibus videtur authoritatiua, & consequenter prohibita est quoad Concilium Tridentinum in Constitutione Pij IV. Hinc Gregor. XIII. die 4. Aprilis 1581. dixit esse admonendam Rotam super decisionibus, quas facit in materia Concilij. Et propterea in causa Gadicen. adiunctorum die 14. Februar. 1582. Rota dixit se tractasse de ordine Sanctissimi de intellectu duorum decretorum Concilij Tridentini, vt habetur in impressis decis. 143. par. 1. diuers. & die 21. Iunij 1602. In Rota propositum fuit dubium ad eam transmissum à Sac. Congregatione Concilij super intellectu cap. 15. sess. 25. ex ordine Sanctissimi, vt apud Seraph. decis. 1442. Et quod magis est in Calaguritan. & Calciaten. Iurisdictionis 27. Maij 1680. coram Bubalo, sic legitur: [Proposui dubium an Episcopus possit visitare suas Cathedrales Ecclesias Calaguritan, & Calciaten iuxta decretum Sacrosancti Concilij Tridentini sess. 6. cap. 4. & sess. 25. cap. 6. Pro cuius interpretatione in hac causa sufficiens facultas mihi attributa erat vigore specialis commissionis, vt in impressis decis. 328. par. 2. diuers. Et ferè vsu receptum est vt si quando in Rota incidat quæstio concernens interpretationem Concilij, & casus sit dubius, & à sacra Congregatione non decisus, vel Rota ipsa Congregationem consulat, vel significet partibus vt adeant Congregationem, à qua vbi declarationem obtinuerint; redeant cum ipsa ad Rotam, quæ deinde procedit ad causæ expeditionem iuxta decisionem S. Congregationis, vt in specie colligitur ex decisione 482. & decis. 750. par. 1. & decis. 325. part. 2. diuers.

35 Quinimmo idem Gregorius XIII. die 7. Iunij 1574. audita Congregatione iussit significari Cardinali Aquauiuæ, vt quando in supplicationibus non exprimitur articulus certus iuris, super quo cognoscendum est, sed in genere, & confusè petitur commissio causæ, addatur semper hæc clausula: *dummodo non agatur de interpretatione decretorum Concilij*: vt idem Cardinalis Carafa adnotauit. Habemus ergo expressam declarationem intentionis Papæ nolentis vt Iudices, quibus causæ committuntur, se vllatenus immisceant in interpretatione Concilij. Quod
36 si id non licet Iudicibus delegatis à Sede Apostolica, longè minus licebit Ordinarijs, quia delegatus in causa sibi vt prælertur commissa fungitur vice Papæ, & est maior Ordinario, c. Sanè, de off. deleg. glos. 2. in c. Pastoralis, §. Præterea, de off. ordin.

37 Quintò, & vltimò si Episcopis, Ordinarijs, Iudicibus Ecclesiasticis liceret Concilium Tridentinum authoritatiuè in eorum diœcesibus,

vel

vel in cauſis pendentibus interpretari, reſeruatio interpretationis, quam ſibi, & Sedi Apoſtolicæ fecit Pius IV. redderetur omnino eluſoria: nam quoties incideret, quæſtio ſpectans ad intelligentiam Concilij, ſatis eſſet vt partes adirent Epiſcopum, aut Iudicem cauſæ pro interpretatione obtinenda, nec oporteret aſcendere ad locum, quem Dominus elegit, vt in Conſtitutione Pij IV. præcipitur. Præterea inanis eſſet inſtitutio S. Congregationis Cardinalium Concilij Tridentini Interpretum ſi quilibet Epiſcopus poſſet interpretari Concilium in ſua diœceſi: nemo enim ferè conſueuit S. Congregationem conſulere ea intentione, vt obtineat declarationem per modum legis vniuerſalis, ſed tantùm vt ea vti poſſit in aliquo ſuo particulari caſu, vel controuerſia tunc pendente. Pro cuius declaratione ſi pateret aditus ad Iudices, & Ordinarios, quid opus eſſet ad ſacram Congregationem confugere? Præterea multoties contingeret vt vnus Epiſcopus interpretaretur Concilium vno modo, & alius alio; vnde ſequerentur grauiſſima incommoda. Finge enim virum contraxiſſe matrimonium in Parochia mulieris alterius diœceſis, & Epiſcopum Ordinariũ viri declaraſſe matrimonium eſſe nullum, veluti contractũ in aliena Parochia, vel coram Parocho contradicente: & è conuerſo Epiſcopum diœceſanum mulieris pronunciaſſe matrimonium validum, eo quòd ſola præſentia Parochi, viri, vel mulieris vbique locorum ſufficiat ad validitatem matrimonij, nec requiratur conſenſus; vtique hæc mulier in ſua Parochia habebitur pro legitima vxori, & in Parochia viri habebitur pro concubina. Qui ſanè caſus atque alij cõſimiles, qui frequenter accidere poſſent propter naturalem hominum ad diſſentiendum facilitatem, vt Vlpianus ait in l. Item ſi vnus, §. Principaliter, ff. de arbitr. vix eſſe poſſent ſine ſcandalo. Sæpè etiam contingeret vt Epiſcoporum interpretationes aduerſarentur declarationibus S. Congregationis; atque ita vndique oriretur peruerſio illa, & cõfuſio, quam Pius IV. ſua Conſtitutione vitare voluit. Quin varietas interpretationum poſſet accidere etiam circa Canones pertinentes ad dogmata, contra id, quod habetur ad Corinth. 1. *Id ipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata*, in cap. Loquitur Dominus, & per totam, 24. quæſt. 1. & in extrauagan. Bonifacij VIII. Vnam Sanctam, de maior. & obed.

38 Sed prædictis obijcies; Oportet Iudicem ſcire leges, & ſtatuta Canonum, cum teneatur ad illorum præſcriptum ſententiam ferre, cap. Iudices, 3. quæſt. 7. cap. 1. de Conſtitut. cum multis ſimilibus. Et de decretis Concilij Tridentini patet ex eadem Conſtitutione Pij IV. Confirmationis ipſius Concilij. Id autem ſine interpretatione fieri non poteſt, quia ſcire leges non eſt verba earum tenere, ſed vim, ac poteſtatem habere, l. Scire leges, ff. de leg. Quinimo verba legis, & Conſtitutionis offendere licet vt mens ſeruetur, cap. Sedulo, 38. diſt. gloſ. in extrauag. Quorundam Ioann. XXII. in ver. Conuertens, quia dum plerunque attenditur verborum proprietas, veritatis ſenſus amittitur, cap. Is autem, 22. qu. 2. Vnde Hieronym. in cap. Marcion, 1. quæſt. 1. [Nec putemus, inquit, in verbis Scripturarum eſſe euangelium, ſed in ſenſu; non in ſuperficie, ſed in medulla; non in ſermonum folijs, ſed in radice rationis] Hinc dici ſolet verba Scripturarum non eſſe Iudaicè intelligenda; *littera enim occidit; ſpiritus autem viuificat*, 2. ad Corinth. 3. Feder. de Sen. conſ. 4. num. 7. verſ. Multum eſt. Ergo cum legum interpretatio abſolutè ſit neceſſaria, vt etiam patebit infra in 6. & vltima concluſione nu. 96. Quomodo Ordinarij, ac Iudices poterunt controuerſias, & lites dirimere ad præſcriptum decretorum Concilij Tridentini, ſi eis non liceat etiam poſthabita verborum proprietate illius mentem, ac ſenſum ſcrutari, & partibus aperire, atque vti interpretatione illa, quæ tantopere ad legum intelligentiam conducit, & veritatis manifeſtationem:

39 vt in extrauag. Quia nonnunquam, de verbor. ſignif. Præterea Conſtantinus Imperator Plotiano reſcripſit in l. 1. C. de relat. in Codice Theodoſiano [Super paucis, quæ iuridica ſententia decidi non poſſunt, noſtram debes conſulere Maieſtatem, ne occupationes uoſtras interrumpas, cum litigatoribus legitimum maneat arbitrium à ſententia prouocandi.] Et plura in hanc rem

40 cumulat Briſon lib. 3. de form. à pag. 342. Et ſanè vix ad praxim reduci poteſt, vt Ordinarij, ac Iudices ſaltem ex remotioribus regionibus conſulant Sedem Apoſtolicam ſuper omnibus dubijs emergentibus circa intelligentiam Concilij. Et cum cauſarum inſtantia ex eiuſdem Concilij decreto cap. 20. ſeſſ. 24. ad annum, & ex cauſa ad biennium teſtricta ſit, quomodo fieri poterit vt Iudices in Indijs expectent reſponſum ab Vrbe in cauſis vertentibus coram eis. Hinc etſi legum interpretatio etiam de iure communi Iudicibus ſit interdicta; tamen prohibitio hæc non afficit eos, vbi copia Principis haberi non poteſt, gloſ. vnic. & DD. in l. Non poſſunt, ff. de legib.

41 Verùm ad hæc reſpondet gloſſ. ſingularis hic in ver. Iudicari, nam cum hæc Decretalis diſponat vt ſolus Papa cognoſcat de dubijs priuilegiorum Apoſtolicæ Sedis, non autem Inferior; quærit gloſſ; ſed nunquid incidenter poteſt alius cognoſcere, quàm Papa? Videtur quòd ſic, C. de Iud. l. Quoties, & de in integr. reſtit. c. Cauſa, in fin. inſpiciendum priuilegium. Et ſi verba ſunt manifeſta, Iudex poteſt dicere, non obſtat priuilegium, arg. infr. de fid. Inſtrum cap. Accepimus. Deinde ſubdit, gloſ. non obſtare l. Quos prohibet, ff. de poſtul. cap. Exceptionem, in fin. de except. & cap. Lator, qui fil. ſint legitimi, quia habent locum, cum verba obſcura ſunt, & ambigua; quia tunc eius eſt interpretari, cuius eſt condere; vbi verò aperta ſunt, & clara, poteſt iudex dicere, obſtat priuilegium, non obſtat priuilegium, arg. prædictæ Decretalis accepimus. Similiter Innocentius ibi in ver. Iudicari, dicit iudicem poſſe cognoſcere incidenter an priuilegia iuuent cauſam, & ijs non obſtantibus iudicare ſuper quæſtione ſibi propoſita, ita tamen vt priuilegij non faciat mentionem. Item dicit iudicem non poſſe iudicare de priuilegijs Sedis Apoſtolicæ quando agitur de illorum interpretatione tantùm, ſcilicet cum de ipſorum verbis dubitatur; & ſequitur totidem verbis Hoſt. n. 1. Sed & Ioan. Andr. in ver. Priuilegijs affirmat iudicem non poſſe de priuilegijs cognoſcere, cum agitur de interpretatione dubiorum in eis contentorum, Anton. de Butr. num. 3. [Si verba, inquit,

inquit, priuilegijs sint aperta, & clara, ita vt
nulla ibi cadat dubitatio probabilis, cognoscit
inferior, & dicere potest, obstat, vel non obstat,
quia hoc non est cognoscere, aut examinare, seu
interpretari, cum talia cadant super dubio. Si
enim priuilegium dicat, *sub protectione recipi-
mus*, clarum est quod non inducit exemptionem;
& sic poterit iudicare. Secus si priuilegij verba
sunt dubia.] Et infra. [Si vertitur dubium de
priuilegij intentu, si dubium non est probabile,
quia apparet casus apertus, vel tale dubium est
per glossas communes, vel communes opiniones
decidibile, satis puto inferiorem de hoc posse
cognoscere, sicut videmus quotidie Iudices de
talibus iudicare, quando incidenter venit. Secus
si principaliter super hoc adeatur, quia tunc Pa-
pa est adeundus, vt dicit hic Innocentius. At si
ibi cadat probabilis dubitatio, quia non potest
per regulas benè decidi, ita quod omnino sensus
priuilegij est obscurus, & dubitatio sit solùm
circa verba priuilegij, tunc solus Papa interpre-
tatur, maximè si quæritur de interpretatione
generali, quæ omnibus præiudicet; Inferior au-
tem non, nisi fiat de mandato Papæ.] Hæc Bu-
trius. Henric. Boich. post med. vers. Aut quæri
an alius. Similiter dicit Inferiorem non posse
principaliter, & directè cognoscere de priuile-
gijs Papæ, si sit dubium de interpretatione du-
biorum in eis contentorum, sed indirectè, & in-
cidenter, vt si quæratur an iuuent causam, de
qua agitur, posse cognoscere, & eis non obstan-
tibus iudicare super causa principali pendente
coram eo, ita vt de priuilegijs non faciat men-
tionem; & sic de incidenti cognoscat, & de prin-
cipali pronunciet secundum Innocentium, &
Hostiensem.

Habes ex prædictis secundum communem
Canonistarum sententiam Inferiores à Summo
Pontifice super dubijs litterarum Sedis Apostoli-
cæ nullatenus posse iudicare, seu pronunciare,
sed cognoscere tantùm posse incidenter, præter-
quam in duobus casibus, in quibus etiã inciden-
ter de dubijs priuilegij cognoscere non possunt.
42 Primus est si dubium esset arduum, & inexpli-
cabile, vt not. Abb. in cap. 1. in 1. notab. de Iu-
ramcalumn. & Dec. hic nu. 20. Et docuit Bart.
in l. Omnes populi, in 3. quæst. 6 quæst. princi-
palis num. 56. vers. Vbi verò statutum, ff de Iust.
43 & Iur. Secundus est, cùm Papa est præsens in
loco; quia tunc etiam in illis casibus, in quibus
iudex potest interpretari, recurrendum est ad
ipsum Apostolicum pro interpretatione. Ita
post Bald. in l. Cum de nouo, in fin. C. de legib.
declarat hic Felin. num. 1.

44 Itaque applicando prædicta ad propositum
nostrum, quoties in negocijs, & causis insurgit
quæstio super intelligentia alicuius decreti Con-
cilij Tridentini, si verba sint clara, Ordinarius,
& Iudex procedat iuxtà illorum tenorem ad ex-
peditionem negocij, vel causæ; omnino autem
abstineat ab interpretatione, vt notat Bart. in
l. Cum ab executore, in princip. col. penult. de
45 appellat. & alij apud Dec. hic nu. 19. Vbi enim
verba sunt clara, non est interpretationi locus,
l. Ille, aut ille, §. Cum in verbis, ff. de legat. 3.
l. Continuus, §. 1. ff. de verb. obligat.

46 Quòd si verba Concilij sint dubia; tunc duo
casus sunt distingnendi. Primus est cum directè,
ac principaliter vertitur quæstio super intellectu
alicuius decreti Concilij. Et hoc primo casu
oportet Ordinarios, & Iudices omnino abstine-
re ab interpretatione tam in cognoscẽdo, quàm
in pronunciando, & Sedem Apostolicam consu-
lere, & in hoc Iuta, & DD. omnes conueniunt
hic, & passim alibi. Neque verò tunc subest
vllum inconueniens expectandi responsum ab
Vrbe etiam ex longinquis partibus, cum dubi-
tatio non oriatur occasione alicuius negocij, vel
causæ pendentis, quæ celerem expeditionem re-
quirat, sed principaliter, & in genere quæratur
de intelligentia Concilij pro futuris casibus. Et
mos Episcoporum est de pluribus dubijs sacram
Congregationem consulere; præsertim occasio-
ne visitationis liminum, vt illorum decisione
postea opportunè vti possint pro Ecclesiarum
suarum regimine; memini inter alios Archie-
piscopum Goanum in Indijs Occidentalibus in
Visitatione liminum pro quarto decennio consu-
luisse sacram Congregationem super dubijs ferè
ducentis, & super plerisque responsum obtinuisse
per litteras sacræ Congregationis.

47 Secundus casus est cum occasione alicuius ne-
gocij, vel causæ pendentis, obiter, & indirectè
incidit dubitatio super aliquo Concilij decreto;
& tunc si cõmodè pateat aditus ad sacram Con-
gregationem; illa omnino est consulenda, &
interim abstinendum à decisione secundum do-
ctrinam Baldi, & Felini, quos retuli supra n. 43.
Sin autem non sit facilis aditus ad S. Congrega-
tionem ob locorum distantiam, vel aliud legiti-
mum impedimentum, & periculum sit in mora,
48 tunc subdistinguendi sunt alij duo casus. Primus
est cum dubium, de quo incidenter dubitatur;
non est admodum difficile, & arduum, sed vt ait
Butr. hic sub num. 3. decidibile per communes
glossas, vel communes opiniones; & hoc casu
Iudex poterit super eo dubio cognoscere, &
iuxta intellectum, quem veriorem iudicauerit,
super negocio principali sententiam ferre; dum-
modo tamen super intellectu Concilij non pro-
nunciet; & sic cognoscat super incidenti, & pro-
nunciet super principali, secundum Innoc. Host.
& Boich. supracitatos nu. 41. Vt si quæstio prin-
cipalis sit An Matrimonium sit validum, nec ne,
& incidenter, & per modum exceptionis obij-
ciatur nullitas ex eo quod celebratum fuerit co-
ram Parocho non Sacerdote, Iudex poterit stan-
te difficultate recurrendi ad Vrbem pro decla-
ratione, cognoscere, & examinare An decretum
Concilij cap. 1. sess. 24. de reform. Matrim. quà
parte statuit vt Matrimonium non aliter valeat,
quàm si celebratum fuerit coram Parocho, vel
alio Sacerdote de ipsius Parochi licentia, requi-
rat necessariò vt Parochus sit Sacerdos; sed post
huiusmodi cognitionem non debebit pronun-
ciare super intellectu Concilij; declarando de-
cretum illud non requirere vt Parochus sit Sa-
cerdos; sed simplici et super negocio principali
49 decidendo matrimonium esse validum. Simili-
ter si pro validitate matrimonij obiter incidat
dubitatio an decretum cap. 3. sess. 24. de reform.
Matrim. dum publicę honestatis impedimentum
ex sponsalibus nullis prorsus tollit, ex validis
verò restringit ad primum gradum, vendicet sibi
locum in impedimento publicæ honestatis, quod
oritur ex matrimonio contra formam Concilij
Tri-

Tridentini contracto per verba de præsenti, &
non consummato; iudex stante difficultate re-
cursus poterit de huiusmodi incidenti cogno-
scere, & pronunciare matrimonium esse nullum,
sed non poterit in sententia declarare decretum
d. c. 3. non habere locum in matrimonio nulliter
contracto; quia hæc declaratio quamuis in se
vera sit, & ad mentem S. Congregationis, tamen
ad iudices inferiores non pertinet, sed tantùm
ad Summum Pontificem, vel ad Cardinales Tri-
dentini Concilij Sanctitatis Suæ authoritate in-
terpretes.
50 Secundus verò casus est, cum dubium est ar-
duum, & difficile; & tunc etiamsi de eo inciden-
ter agatur, & non sit facilis recursus ad Sedem
Apostolicam, nihilominus oportet Episcopos,
ac Iudices abstinere ab illius decisione, & sa-
cram Congregationem consulere; quia, vt di-
ctum est supra num. 42. etiam in illis casibus, in
quibus iudex potest litteras Apostolicas inter-
pretari; hoc tamen non habet locum si agatur
de dubio arduo, & inexplicabili. Et hoc consi-
lium dedit Iudicibus Matth. Matthesil. in suo
51 opuscul. elect. verior. opin. vt scilicet vbi res est
prorsus ambigua, & omnia vtrinque sunt paria,
omnino abstineant à iudicio, & Principem con-
sulant. Hæc etiam est theotica glossæ vnicæ in
l. Non possunt, ff. de legib. vbi docet Iudicem
in causis dubijs legum primò recurrere debere
ad interpretationem consuetudinis; Secundò ad
verborum propriam significationem; Tertiò ad
partem beniguiorem; Quartò ad similia; Quin-
tò quando omnia sunt dubia, ad conditorem
Legum, & Canonum. Et sequuntur in c. 1. de
Constit. Petr. de Auchar. nu. 34. vers. Quædam
autem sunt commissa, & Abb. nu. 14. Et in his
terminis loquitur text. in d. l. 1. C. de relat. in Co-
dice Theodos, in illis verbis [Super paucis, quæ
iuridica sententia decidi non possunt, nostram
debes consulere Maiestatem.] Et in cap. Per ve-
nerabilem, §. Rationibus, vers. Si difficile, &
ambiguum, qui fil. sint legit. Quæ omnia si pro-
cedunt de iure communi, multo magis vendi-
cant sibi locum in terminis Concilij, stante di-
stricta probihitione cuiussis generis interpreta-
tionum, de qua in antedicta Constitut. Pij IV.
52 Quarta conclusio. Magistri, & DD. prohi-
bentur glossas, commentarios, adnotationes,
& scholia super decretis Concilij Tridentini ty-
pis mandare, atque impressa edere. Nec excu-
santur à censuris, ex eo quod eorum interpreta-
tio probabilis sit, & non necessaria, seu autho-
ritatiua.
53 Pro cuius conclusionis euidentia obseruanda
sunt verba Constitutionis Pij IV. quæ in §. Ad
vitandum tres habet partes. In prima inhibet
ne quis audeat vllos commentarios, glossas, ad-
notationes, scholia, vllumue omnino interpreta-
tionis genus super ipsius Concilij decretis quo-
cumque modo edere. In secunda, quæ incipit
ibi; *Aut quidquam*. Similiter inhibet ne quis
audeat super ijsdem decretis quidquam quo-
cunque nomine etiam sub pretextu maioris cor-
roborationis, aut executionis, alioue quæsito
colore statuere. In tertia quæ incipit ibi, *Si cui
verò*. Pius IV. Interpretationem dubiorum su-
per decretis Concilij emergentium sibi, ac Sedi
Apostolicæ reseruat.

Quibus suppositis, in 1. par. eiusdem §. Prohi-
beri editionem interpretationis probabilis Do-
ctorum, ac Magistrorum, clarè probatur ex in-
frascriptis.
Et primò cum in 2. par. d. §. Prohibita sit in-
terpretatio necessaria & authoritatiua, vt pro-
batum est supra in præcedenti conclusione n. 25.
vers. Cæterùm quidquid sit, si prima pars non
includeret interpretationem probabilem, abun-
daret, & verba adeo prægnantia, & inculcata
nihil operarentur. Et tamen in lege, vel consti-
tutione nec syllaba debet esse superflua, & sine
mysterio aliquid operandi vt dicit glos. in l. 1.
ff. Quod met. cau. & Alex. cons. 52. Circa hanc,
nu. 22. lib 4. Etiam ad correctionem iuris com-
munis. Crauett. cons. 95. n. 5.
Secundò in eadem prima parte prohibetur
editio glossarum, & commentariorum: At hæc
verba referri non possunt ad Principem, vel Iu-
dices, qui non edunt commentarios ad leges;
vel constitutiones: ergo necessariò referri debent
ad Iurispetitos, & Glossatores, quorum inter-
pretatio probabilis est secundum glossas initio
citatas in t. supposito sub n. 1.
Tertiò Constitutio in prima parte eiusdem
§. Ad vitandum, prohibet ne quis edat quod-
cunque interpretationis genus super decretis
Concilij. Ergo comprehendit etiam interpreta-
tionem probabilem Magistrorum, quæ est vna
ex quatuor speciebus interpretationum, vt con-
stat ex dictis in eodem primo supposito; quia
sub prohibitione generis, verè & propriè inclu-
ditur quælibet eius species l. Semper in generali-
bus, ff. de regul. iur. & not. Bald in l. 2. C. de iur.
aur. annull. sicut in toto propriè & pars conti-
netur, l. Si quis cum totum, in princ. & ibi Soc.
ff. de except. rei iudic. notat Dec. in reg. In toto,
in princ. ff. de regul. iur.
Quartò prohibitio editionis huiusmodi fit in
eo §. Pariformiter personis tam ecclesiasticis,
quàm laicis. At certum est respectu laicorum
prohibitionem non esse intelligendam de Inter-
pretatione necessaria authoritatiua, sed de pro-
54 babili tantùm: Superuacaneum enim fuisset, &
præter intentionem Pontificis in ea Constitutio-
ne probibere iudicibus laicis interpretationem
authoritatiuam decretorum Concilij, cùm in-
dubitati iuris sit iudices sæculares non posse le-
ges Canonicas, & Conciliares authoritatiuè in-
terpretari, glos. 1. in cap. Nec licuit, 18. distin.
Hinc cum monasterium quosdam hæredes Mo-
niales coram sæculari conuenisset, & ageretur
de Interpretatione Concilij; Sacra Congregatio
rem ad se perlatam ad Sanctissimum retulit,
qui dixit scribendum Nuncio vt sciscitetur à Iu-
dicibus sæcularibus, de quo dubitent super in-
terpretatione Concilij, & Congregationem con-
sulant, illisque suggerentibus scribat dubitatio-
nem ad Congregationem. Ergo etiam respectu
Ecclesiasticorum ea prohibitio intelligenda est
de interpretatione probabili. Quia vna deter-
minatio respiciens plura determinabilia, debet
ea pariformiter determinare, l. Iam hoc iure,
§. fin. ff. de vulgar. c. Maiores, de Baptis. cum
simil. Et ea quæ reguntur ab eodem verbo, ean-
dem recipiunt qualitatem. Bart. & alij in l. Talia
scriptum, ff. de legat. 1. DD. in cap. Secundò re-
quiris, de appell. Seraph. decis. 559. n. 5.

Quintò expendenda sunt verba prohibitionis vniuersalia, ac multoties repetita tam respectu personarum, quibus fit prohibitio, quàm respectu interpretationis inhibitæ. Et quidem respectu personarum ibi, *si cuicunque liceret:* & ibi, *omnibus ecclesiasticis personis cuiuscunque sint ordinis, &c. quàm laicis quocunque honore, &c.* Respectu verò Interpretationis ibi, *vllumue omnino interpretationis genus, &c.* Quæ quidem verba restringi non possunt ad iudices tantùm, & ad

55 solam interpretationem necessariam absque eo quod vis manifesta inferatur literæ; cum de natura verborum vniuersalium sit potiùs omnia includere, & comprehendere etiam ea, quæ aliàs in generali dispositione non comprehenderentur, vt de dictione *quodcunque*, est tex. in c. Solitæ, vers. Quodcunque ligaueris: & ibi Abb. in vlt. notab. de maior. & obed cum concord. de quibus per Roman. consi. 31. Visis his, num. 2. & notat glo. in c. Pastoralis, in ver. Temporaliter, de donat. Dec. in c. Sedes, col. penult. in fine de rescript. Seraph. decis. 980. num. 8. Et de verbis illis, *cuiuscunque sint conditionis, &c.* est tex. in c. Quamuis, & ibi not. Archid. de off. Ordin. lib. 6. & eo magis quia hoc casu verba non solùm sunt vniuersalia, sed etiam geminata, & sæpius inculcata. Crauett. consi. 194. Verba transact. n. 1. & seqq.

56 Sextò ad hoc ponderandus est textus in l. 1. §. Nostram autem consummationem, C. de veter. iur. enucl. nam quemadmodum Pius IV. ad vitandam peruersionem, & confusionem inhibuit ne quis ederet commentarios super decretis Concilij Tridentini; ita & Iustinianus ob eandem rationem confusionis inhibuit ne ad suum Codicem applicarentur commentarij, sed prohibitio Iustiniani habet locum præcipuè in interpretatione probabili Iurisperitorum, vt patet ibi: *nullis Iurisperitis*, nec non ibi; *cum per contrarias interpretationum sententias totum pene ius conturbatum est*. Ergo idem dicendum de prohibitione Pij IV. quia verba Constitutionum ad intellectum iuris communis sunt referenda, cap. Cum adeò, &c. Causam quæ, de rescript. Anchar. consi. 153. Pro fratribus, num. 3. sicut enim leges non dedignantur sacros Canones imitari, ita & sacrorum statuta Canonum Principum Constitutionibus adiuuantur, c. Intelleximus. & ibi glos. & Io. Andr. in ver. Adiuuantur, de noui oper nunciat. nam Leges, & Canones ex vno vtero, vel fonte diuino processerunt, vt a .ld. inquit in cons. schismatis polito post rubr. Cod. de Edict. D. Hadriau. tollen. nu. 3. Ad hoc c. 1. de iuram calumn.

57 Septimò, & vltimò corroborantur prædicta ex obseruantia subsecuta: nam cùm olim quidam Iurisperitus edidisset glossam typis excusam Hispano idiomate ad integrum corpus Concilij Tridentini, S. Congregatio declarauit eum incidisse in excommunicationem iu Constitutione Pij IV. inflictam.

58 Et meo tempore cum in sacra Congregatione examinarum esset quid agendum de remissionibus, quas typis impressas edidit Augustinus Barbosa ad vniuersa decreta Concilij Tridentini; quamuis propriè remissiones illæ Concilium non interpretentur, sed simpliciter referant suo quemque loco Authores, qui singula decreta interpretati sunt; tamen cum relatum sit in referente, & negari non possit quin hæc sit implicita interpretatio ex aliorum sententia, & species quædam adnotationum ad Concilij decreta: Sac. Congregatio die 27. Aprilis 1621. de mandato Gregorij XV. decreuit huiusmodi remissiones Indici librorum prohibitorum esse adijciendas, prout fuerunt adiectæ.

59 Atque ita non obstat quod omnes ferè legum latores suarum legum interpretationem, & commentationem prohibuerint, Deuther. 4. in princ. & cap. 5. in fin l. 1. §. Nostram autem consummationem, & l. 2. §. Hoc autem, prope finem, C. de veter. iur. enucl. l. 14. tit. 1. partit. 1. l. 4. tit. 4. lib. 1. ordinamen. & tamen contrarium postea obtinuerit.

60 Nam præterquam quod contra Constitutionem Pij IV. quæ habet decretum irritans inficiens possessionem, & imponit ipso facto pœnam excommunicationis, non potest validè introduci consuetudo, quia contrafacientes statim incidunt in pœnam, & in factum damnatum, cap. Audiuimus, 24. q. 1. Host. in c. 1. n. 7. de treg. & pac. Alphon. à Castro de potestate legis pœnalis lib. 2. c 12. post primam conclusionem. Certè hoc casu obiectum tollitur ex facto; quia huiusmodi consuetudo applicandi Commentarios, & Glossas ad decreta Concilij Tridentini minimè viget. Nemo enim hactenus id attentare præsumpsit præter vnum Hispanum, qui propterea fuit denunciatus excommunicatus, & Authorem adnotationum, quæ Indici librorum prohibitorum adiectæ fuerunt, vt supra proximè dictum est.

61 Imò quod est memoria dignissimum, cum Gregorius XIII. commisisset prius Flauio Vrsino, Francisco Alciato, & Antonio Carafæ, S. R. E. Cardinalibus prouinciam compilaudi septimum librum Decretalium, multaque ipse manu sua exarasset, ac monuisset, sed è viuis erepitis inchoatum opus dimisisset: Sixtus V. eius successor eam curam imposuit Dominico Cardinali Pinello anno 1587. eisque collegas adiunxit Cardinales Aldobrandinum, Mattheium, Columnam; Ex quibus Cardinali Aldobrandino post obitum Sixti ad Pontificatum assumpto, & creatis Cardinalibus ex Prælatis ipsius Congregationis Lucio Saxo, Laurentio Blanchetto, & Pompeio Arrigonio; extremo anno 1593. factus est finis ea vndequaque seligendi, & recognoscendi, quæ inserenda in Canonum corpus essent.

62 Magnoperè autem hæsitatum est num in extrema hac compilatione inseri deberent œcumenicorum Conciliorum Florentini, ac Tridentini Canones etiam ad dogmata pertinentes: & tandem optimis rationibus in eam itum est sententiam, vt insererentur, licèt Collectiones tam Gregorij IX. Bonifacij VIII. & Clementis V. quàm in antiquioribus Isidori, Burchardi, Anselmi, Photij, & aliorum paucissimis dogmatibus sint respersæ. Itaque volumen Pontificia iura, & Conciliorum decreta trecentorum propè annorum in quinque libros dispositа, suis proprijs distributa titulis compendiaria quadam summa complectens, extremam manum accepit die 25. Iulij anno 1598. sed cum typis iam excussum sub nomine septimi libri Decretalium Clementis VIII. propediem esset publican-

candum, grauis emersit difficultas, quòd cum decreta ferè omnia Cōcilij Tridentini in eo inserta iam in corpus Iuris Canonici redacta essent, negandum non erat, quin Iurisperitis liceret eis applicare glossas, & Commentarios, ita enim in præcedentibus Compilationibus factum videmus: nam vt missas faciamus veteres Grecorum collectiones, quibus suas addiderunt interpretationes, non modò Alexius Aristenus, Ioannes Zonaras, & Theodorus Balsamon, verum etiam Ioannes Scholasticus, & Photius ambo Constantinopolitani Antistites, & Matthæus Balsens Monachus, Constantinusque Harmenopolus, atque Arsenius. Apud Latinos prima Decretalium compilatio, quam tempore Alexandri III. ex decretis antiquorum Conciliorum, & Summorum Pontificum Constitutionibus a Gratiano omissis fecit Bernardus Præpositus Papiensis: mox Fauentinus Episcopus, & Breuiariū Extrauagantium inscripsit, licet priuato eius nomine edita fuerit; Glossatores tamen habuit Vincentium, Alanum, Tancredum, Laurentium, & Rogerinm. Similiter ad secundam priuatam compilationem Gilberti, & Alani, quam suo nomine edidit Ioannes Gallensis eorum discipulus, glossemata fecerunt idem Ioannes, Hugo Ferrariensis Episcopus, & Bernardus maior Cōpostellanus. Quemadmodum & ad tertiam, quæ à Bernardo Archidiacono Compostellano propria authoritate Romæ confecta, & ideo Romana appellata, ac deinde omnium prima Liber Decretalium conscripta fuit, glossas fecerunt idem Vincentius, Alanus, Rogerius, Iacobus, & omnium copiosissimè Tancredus, vt constat ex vetusto Codice antiquarum compilationum ab Anagnia ciuitate in Bibliothecam Vaticanam delato; licèt Io. Andr. putauerit glossas ad hanc compilationem cōposuisse Paulum Hungarum. Quartæ itidem compilationi, cui addita fuerunt capita septuaginta, & vnum Generalis Concilij Lateranensis paulò ante celebrati, glossæ fuerunt applicatæ, licèt de Authoribus variæ sint opiniones. Alij enim illas tribuunt Ioanni, alij Roberto, siue Rogerio. Et prætermissa quinta, quam idem Tancredus compaginauit ex Constitutionibus Honorij III. Ad sextam itidem compilationem quam Gregorius IX. ex quinque compilationibus præcedentibus in quinque Libris Decretalium disposuit, opera scilicet Raymundi tunc eius Cappellani, & Pœnitentiarij, mox Tertij Ordinis Prædicatorum Magistri Generalis; glossas edidit Bernardus de Botono Parmensis, & Canonicus Bononiæ. Sed & ad sextum Librum Decretalium Bonifacij VIII. quæ septima fuit compilatio, Io. Andr. Bononiensis applicuit glossas, quæ in hoc præualuerunt glossis Ioann. Monachi Cardinalis; fuerunt enim concurrentes, vt idem met Io. Andr. testatur in præfatione eius libri. Ac demum ad compilationem Clementinarum Clementis V. à Ioanne XXII. publicatam glossas confecit idem Io. Andr. Et ad Extrauagantes, quæ vna cum Decretalibus Gregorij IX. Sexto, Clementinis corpus Iuris Canonici cōstituunt, vt declarauit Gregor. XIII. in Constitutione, quæ incipit: Cum pro munere. Zenzelinus de Cassanis, & Guilielmus de Monte Lauduno glossas applicauerunt, & Apostillas Ioannes Franciscus de Pauinis Rotæ Auditor, itidem veterum Canonū Expositores. Ruffinum Syluestrum, Io. Hispanū, Ioannem Fauentinum, Goffredum, Melendum, Bartholomæum Brixien. Ioannem de Deo, & alios quamplures recenset Guilielmus Durand. in proœm. Spec. nu. 14. & ibi fusius Io. Andr. in additione incipien. B. Parm. littera M.

Quod igitur ad veteres Canonum Collectiones factum est, nulla ratio suadebat cur non idem esset permittendum ad extremam hanc compilationem septimi libri Decretalium. Id verò ex diametro aduersabatur Constitutioni Pij IV. prohibentis ne super decretis Concilij Tridentini edantur glossæ, & Commentarij, vllumue omnino interpretationis genus. Tanti autem huiusmodi prohibitio habita fuit, vt hanc vnam ob causam substiterit huius voluminis publicatio miris elucubrata laboribus, ac vigilijs, & Præsulum, Gymnasiorum, totiusque Ecclesiæ vocibus esslagitata, Ita vt proptereà nullus restet dubitandi locus, quin Constitutio Pij IV. interdicat etiam probabilem Glossatorum Interpretationem.

63 Sed hic quæritur an conclusio vt supra firmata procedat etiam in his, qui glossas, & commentarios ad vniuersa Concilij decreta non typis excusos, sed scriptis euulgant.

64 Et quidem cum Pius IV. in c. part. d. §. Ad vitandum, prohibeat ne quis audeat super decretis Concilij glossas, & commentarios edere; expendenda est propriè huius verbi, *edere*, significatio. Cum enim glossæ super decretis Concilij, nec scripto euulgari consueuerint, ideoque recurri non possit ad consuetudinem interpretatiuam, secundum ea, quæ dicentur infra in sequenti conclusione, nu. 83. spectanda est primo loco propria verbi significatio iuxta theoricam glossæ in l. Non possunt, ff. de legib. & Abb. in cap. 1 num. 14 de Constitut.

65 Inspecta verò iuris communis dispositione, verbum *edere* referri non posse ad impressionem typographorum, qua nunc vtimur, conuincitur hoc vno argumento quod typographiæ vsus teste Polydoro Virgilio de Inuentor. rer. lib. 2. cap. 7. initium duxit Maguntiæ anno salutis 1542. vel vt alij malucrunt, 1451. à Ioanne Cuthembergo nobili Alemanno, qui etiam inuentor fuit atramenti, quo ad hæc vsque tempora vtuntur typographi; indeque post annos sexdecim delatus est in Italiam, & primi libri Romæ typis excusi, vt refert Volaterranus, fuerunt Augustinus de Ciuitate Dei, & diuinæ Institutiones Lactantij Firmiani.

Igitur ex Iuris veteris significatione edere, est copiam scribendi facere, vel dictare, vt alter scribendo excipiat, vel proferre scriptum vt legatur, l. 1. in princ. & l. Si quis ex argentarijs, §. Si initium, ff. de eden. & ibi Budæus, & Simon Sipardus in Lexico Iuris in verbo, Edere. Et secundum hoc prohibitio Pij IV. complectitur etiam
66 eos, qui glossas manuscriptas euulgant. Præterea in hunc sensum accipitur verbum, *edere*, etiam postquam libri cœperunt prælo committi, vt patet ex decreto Concilij Tridentini de editione, & vs. sacr. libr. sess. 4. nam rubrica simpliciter ibi inscribitur, De editione librorum. Et deinde in corpore S. Synodus quasi explicans significationem illius verbi, *Editione*, statuit vt qui

qui scripto sacræ Scripturæ libros cõmunicant, vel euulgant, nisi antea examinati, probatique fuerint, eisdem pœnis subiaceant quibus impressores. Et probatio in fronte libri, vel scripti, vel impressi authenticè appareat. Ex quo contextu duo colliguntur. Primum editionis verbo contineri non solùm impressionem, verum etiam euulgationem, seu cõmunicationem in scriptis; & sic nigrum declarat rubricam, vt per Alexan. cons. 13. Circa primum, num. 8. vers. Et sicut per rubricam, lib. 3. Secundum in materia prohibitionis etiam pœnalis impressionem, & euulgationem huiusmodi pari passu procedere. Atque ita non obstat quòd materia sit pœnalis, & strictè accipienda propter Censuras Constitutionis Pij IV. Etenim in materia etiam pœnali, & odiosa fit lata interpretatio quatenus patitur verborum proprietas, l. Cum lege, & ibi Aretin. ff. de testamen. cum alijs adductis per Cagnol. in l. 1.
67 nu. 41. C. Qui adm. Quemadmodum nec obstat quod vbi agitur de librorum editione de impressis, & non de alijs sit intelligendum ex communi vsu loquendi, qui præualet verborum proprietati, l. Librorũ, §. Quod autem Cassius, ff. de leg. 3. Anchar. in repet. Canonum statuta, nu. 64. in fin. de Constit. cum vulgari vsui non solùm verba, sed & mentem accommodare Legislatores semper in dubio præsumantur, Alciat. præsumpt. 4. Duenn. reg. 56. Couarr. lib. 3. variar. resol. cap. 5. num. 1.
68 Cessat enim obiectum tum ex decreto Concilij superiùs ponderato; Tum quia quod dicitur, communem vsum loquendi præualere proprietati verborum, non habet locum in verbis legis, Bart. in l. Ita vulneratus, vers. Item nota quòd verba legis, ff. Quod met. cau. Tum quia Constitutio non loquitur nominatim de editione librorum, sed glossarum, & cuiusuis generis interpretationis. Tum denique quia Pius IV. ibi non prohibet simpliciter ne quis audeat edere, sed adiectis verbis vniuersalibus *Quocũque modo &c.* quæ extendunt dispositionem ad editionem, quę fit in scriptis, etiamsi huiusmodi editio aliàs sub simplici editionis verbo non comprehenderetur,
69 ex singulari doctrina Salyc. in l. 5. C. de noxal. vbi determinat statutum imponens pœnam pro homicidio quocunque modo patrato habere locum etiam in homicidio casuali, & sine dolo: Et eum sequuntur Ias. in l. 1. num. 19. & seq. & præsertim n. 55. ff. de legib. Socin. Iun. cons. 113. num. 29. lib. 1. Ruin. cons. 87. nu. 8. lib. 5. Alios citat Menoch. de recuperan. poss. remed. 5. n. 63. Et quicquid sit de doctrina Salyceti, de qua ple-
70 nè per Crauettam consil. 594. num. 5. certè propositio illa, quòd dictio, *quocunque modo*, seu *quouis modo*, vel *quomodocunque*, extendat dispositionem etiam ad impropria, & non comprehensa in dispositione generali, verissima est, vt ibi per Crauet. & eam pluribus exemplis confirmant Ruin. cons. 35. nu. 5. & seqq. lib. 5. Alex. cons. 95. num. 3. & seqq. lib. 7. & fusius Mandos. ad Rom. 31. num. 2.
71 Concludendo, aut quis Glossas, seu Commentarios super decretis Concilij scripto ita alijs communicat, seu euulgat, vt ad omnium manus peruenire possint; & non videtur excusandus à censuris Constitutionis Pij IV. Tum quia hoc casu verificatur propria, & germina illius verbi, *edere*, significatio, vt patet ex dictis n. 64. vers. Igitur ex Iuris veteris: tum quia in huiusmodi euulgatione viget eadem ratio peruersionis, & confusionis in Bulla consideratæ, atque in impressione.
72 Nec refragatur quòd libri impressi duntaxat consueuerint allegari, non autem manuscripti, vt obseruat Salas de legib. tractat. 14. quæst. 97. disput. 21. sess. 11. vers. Nec obstat si dictando. Quandoquidem in prohibitione Pij IV. non consideratur allegatio, siue citatio Authorum, sed editio, seu euulgatio Interpretationum.

Ac præterea verum non est libros non impressos non allegari; nam ante vsum impressionis Authores omnes allegabantur. Et etiam nunc allegamus multos, quos impressos non habemus, vt in specie Vincentium testimonio Ioann.
73 Andr. in procem. Decretal. profundissimæ scientiæ patrem, cuius glossa super Decretalibus in insignem Bibliothecã Francisci Cardinalis Barberini nuper delata, speratur in publicam vtilitatem propediem impressum iri. Item ex manuscriptis nondum impressis hodie sæpenumero allegamus Dynum super Digesto Veteri, Infort. & Digesto Nouo, Iacobum de Beluis. super Digesto Veteri, Raynerium de Forliuio super Infort. Signorollum de Homodæis super Cod. Angelum Aretinum super Digesto Nouo, Baldum Nouellum super Infort. Paulum de Eleazaris super Clement. & alios plures. Et ante impressionem solebat allegari Lapus Abbas S. Miniati super 6. lib. Decretal. cuius Glossam manuscriptam nostris temporibus commisit prælo Dominicus Cardinalis Tuschus, vt legitur in eius epistola in princip. operis. Idemque seruabatur de volumine manuscripto consiliorum Cardinalis Zabarellæ: quæ triginta annis latuerunt apud Felinum Sandeum Rotæ Auditorem, eiusque studio fuerunt excusa, vt ipsemet testatur eiusdem voluminis initio. Ita etiam sæpè adducimus Codices manuscriptos Bibliothecæ Vaticanæ, & aliarum celebriorum Bibliothecarum.

Quod verò id minus frequenter fiat duplicem habet rationem. Altera est quia Codices Manuscripti non ita facile multiplicantur, sicut im-
74 pressi; ideoque propter librorum penuriam antiqui Doctores nonnunquam mittebãt libros, quos allegabant, vt patet ex Feder. de Sen. consil. 166. 555. & 265. & Bald. consil. 152. Verba testamenti, circa princip. lib. 1. vbi de lectura Odofredi, & cons. 477. Punctus quæstionis, n. 6, in fin. & num. 7. lib. 4. vbi ait [Si mihi non credis, crede Iacobo de Beluisio, qui hoc dicit, & si vis illius disputationem, mittam illam tibi, & crede etiam Bartolo hoc dicenti; scio tamen quòd tanta est sapientia tua, quòd non cures de istis Doctorellis]

Altera ratio cur opera manuscripta minus frequenter allegẽtur, est quia in manuscriptis adhuc retinetur antiquus mos, vt non citentur nisi opera clariorum Scriptorum. Vtinam idem mos seruaretur etiam in impressis: mirum enim est quàm paruo delectu hoc sæculo allegentur authores quotquot typis fuerunt excusi etiam ad decisionem causarum; quasi imprimendi licentia æqualem infundat omnibus authoritatem.
75 Maior verò, vel minor frequentia librorum, & sic maior, vel minor ratio peruersionis, &

con-

consusionis, diuersitatem dispositionis hoc casu
non inducit. Imò satis est ad sustinendam di-
spositionem, vt remaneant reliquiæ rationis fi-
nalis, l. Vnius, §. Seruus, ff. de quæst. l. fin. ff. de
decur. & l. 2. & 3. ff. rer. amotar. Bart. in l. 2.
§. fin. ff. de donat. Et habetur magistraliter per
Dynum in regula Decet, & per Ioan. Andr. in
Mercurial.

76 Aut quis Glossas, & Commentarios super de-
cretis Concilij scripto compositos sibi reseruat
ad vsum, & commoditatem suam dumtaxat, &
non videtur incidere in pœnas Constitutionis,
quia nec illius ratio, nec verba huic casui appli-
cari possunt, non enim propriè dici potest edi-
disse, qui nec typis mandauit, nec alijs com-
municauit.

77 Atque ita his non aduersantur duæ glossæ su-
per Concilio Tridentino compositæ. Altera à
Cardinali Antonio Carafa olim Præfecto Sac.
Congregationis Concilij; Altera à Marincola
Episcopo Theani, tum quia credendum est eos
non composuisse huiusmodi glossas vt euulgaren-
tur, & per manus omnium deferrentur; sed vt
asseruarentur ad vsum ipsorum, vel ipsius S. Con-
gregat. tum quia quatenus fuisset opus; verisimi-
le est eos id egisse ex speciali licentia, & faculta-
78 te. Tum denique quia ipsi tanquam Congrega-
tionis Ministri non videntur comprehensi in pro-
hibitione Pij IV. Neque enim in eis, qui veros,
& germanos sensus S. Synodi ex ipsius Congre-
gationis oraculis perceperunt viget ratio illa
prohibitionis, vitandi scilicet peruersionem,
& confusionem, quæ oriri posset, si vnicuique
liceret prout liberet super decretis Concilij in-
terpretationes suas edere. Neq. illis conueniunt
verba illa: *Interpretationes suas prout ei liberet*;
neque illa *proprio ausu*, quæ ad hoc propositum
olim ponderauit Pius V. vt dictum est supra
nu. 30. Quin potiùs optandum esset, & ad men-
tem Constitutionis propiùs accederet, vt quæ
ipsi hauserunt ex proprijs sacræ Congregationis
fontibus, cæteris quoque communicarent: inde
enim præberetur occasio reijciendi interpreta-
tiones illas, quæ aduersus sententiam S. Congre-
gationis apud scriptores aliquando irrepserunt,
vt dicam infra n. 82.

79 Ratio autem illa Constitutionis cum sit ex-
pressa per illud gerundium, *Ad vitandum*, cen-
setur finalis. Bartol. in Extrauag. Ad reprimen-
dum, vers. Nec ex eorum absentia, num. 13. &
num. 14. vers. Et hoc apparet, ac proinde ea
cessante, cesset dispositio c. Etsi Christus, §. Quæ-
dam, & ibi glos. in ver. Cessat, de iureiur. cum
multis similibus.

80 Quinta conclusio, Magistri, Doctores, & Ad-
uocati, qui aliquod Tridentini Concilij decre-
tum non principaliter, & directè, sed occasione
solutionis, seu dilucidationis alicuius quæstio-
nis, aut causæ expeditionis obiter, & indirectè
interpretantur, atque huiusmodi interpretatio-
nes scriptas, vt typis excusas edunt, non in-
cidunt in censuras, & pœnas Constitutionis
Pij IV.

Hæc conclusio prima fronte videtur satis du-
bia. Primò quia prohibitio Pij IV. includit etiam
quartam speciem interpretationis probabilis
Magistrorum, vt ostensum est supra in 1. concl.
à num. 53. ad n. 63. Quod cum sit indubitatum
quoad glossas, & commentarios, qui non fiunt
nisi à Doctoribus, & Magistris: idem videtur
dicendum quoad aliud quodcumque Interpre-
tationis genus; quia in §. Ad vitandum, hæc
omnia indifferenter prohibentur sub eadem
clausula, & verborum structura; ideoque eo-
dem iure censeri debent, vt patet ex dictis n. 53.
vers. Quarto prohibitio editionis. Nec videtur
afferri posse sufficiens ratio diuersitatis inter in-
terpretationem necessariam iudicum, & proba-
bilem iurisperitorum; imò magis digni excusa-
tione videntur iudices, qui necessitate expedi-
tionis causæ quasi coacti interpretantur Conci-
lium, quàm Magistri, & Doctores, qui inter-
pretationes edunt ex mera voluntate. Ex his
quæ latè cumulat Felin. in c. Querelam, in glo.
in ver. Necessitate, de iureiur. præsertim ad vi-
tandum pœnam excommunicationis cap. Inter
alia de senten. excommunicationis. Sed iudici-
bus non licet interpretationis suas edere super
decretis Concilij, vt patet ex dictis à n. 21. vsque
ad 52. Ergo nec Magistris.

Secundò quia Bulla Pij IV. prohibet ne quis
super decretis Concilij edat vllam omnino in-
terpretationis genus. At negari non potest quin
Magistri, & Doctores hoc casu edant aliquod
genus interpretationis super decretis Concilij,
licèt non super vniuersis, nec primo, & per se
principaliter, sed incidenter tantùm ponderan-
do negatiuam vniuersalem, *nec vllum omnino*,
&c. quæ omnia negat possibilia. Rom. cons. 199.
Præsens in princ. nu. 2. vers. Secundò quia, cum
multis congestis per Crauett. cons. 481. in princ.
& excludit etiam ea, quæ sub latissima vocabuli
negatiui significatione continentur. Dec. cons. 12.
n. 12. & seq. lib. 1.

81 Tertiò quia Bulla prohibet non solùm ne quis
edat vllum interpretationis genus, sed adijcit
etiam verba, *quocunque modo, &c.* quæ includunt
omnem modum tam principalem, & directum
quàm incidentem, & indirectum, vt scripsit Ge-
min. cons. 29. num. 2. vers. Item addit quouis
modo, & num. 3. Plura cumulat Alex. cons. 95.
Requisitus, n. 2. & seq. vers. Præterea esset viola-
re, lib. 7.

Quartò ratio expressa in Bulla Ad vitandam
peruersionem, & confusionem, *&c.* æquè viget
in Interpretationibus quæ fiunt obiter, atque
in his, quæ fiunt principaliter: vtroque enim
casu decreta Concilij peruertuntur, quod etiam
docuit experientia, & non multorum annorum
spatio experti sumus multos in errores graues
fuisse prolapsos ex prauis interpretationibus,
82 quas hauserunt ex libris impressis: videmus
enim Nauarrum virum alioquin doctum, &
pium, & versatum in Curia; sæpè tamen con-
suluisse in casibus contingentibus & decreta Con-
cilij exposuisse contra declarationes S. Congre-
gationis, licèt ignoranter, & fortè rariùs, quàm
alij, vt in calce plurium illius Consiliorum est
adnotatum, & præsertim cons. 42. de tempor.
ord. cons. 9. De ijs qui vi met. cau. cons. 11. de
iureiur. cons. 15. de Cler. non resid. cons. 20. de
præb. cons. 81. de regul. cons. 6. & 14. de stat.
Monach. cons. 9. de consang. & affin. & sæpè
alibi. Itaque cum editioni harum interpretatio-
num, quæ obiter fiunt conueniant verba & mens
Constitutionis Pij IV. illius quoque dispositio
con-

conuenire debet, l.Hominis,& rei, §.Verbum ex legibus, ff.de verb. signific. l.4.§.Toties, ff. de damn. infect. cum vulg.

Neque verò huic casui applicari possunt rationes, quod interpretatio legum sit necessaria, & per legem, vel statutum tolli non possit; quod Doctores possint, imò debeant Tridentini Concilij Canones, & Decreta interpretari; atque aliæ huiusmodi, de quibus in proximè sequenti conclusione. Siquidem illæ vigent in interpretatione; nulla enim necessitas, vel naturalis ratio impellit Magistros, & Doctores, ad impressionem earum interpretationum, quas faciunt in Scholis seu Academijs.

83 Sed in oppositum vrget communis vsus & obseruantia, quæ dicitur optima legum interpres, cap.Cum dilectus, de Consuet. l.Si de Interpretatione, ff. de legib. Et est secunda interpretationis species, de qua supra in princip. primi suppositi, n.1. Plena enim sunt volumina harum interpretationum Concilij Tridentini obiter factarum in operibus impressis tam Theologorũ, quàm Iurisperitorum. Et durum videtur condemnare, aut censuris irretitos iudicare tot pios & religiosos viros, qui de materijs moralibus scripserunt; cum præsertim huiusmodi editiones non solùm processerint scientibus, & patientibus Superioribus; sed aliquando ijsdem consentientibus, & approbantibus; nam videmus multos ex huiusmodi libris fuisse impressos in Vrbe prævio examine, & approbatione Magistri Sacri Palatij Apostolici. Et in Sac.Congregatione sæpiùs vidi obseruatum, vt in aliquo articulo allegata fuerit sententia Nauarri, Medinæ, vel alterius Scriptoris aliquod decretum Concilij Tridentini interpretantis, & Congregationem non solùm non redarguisse Authores, quòd ausi fuerint huiusmodi interpretationes typis excusas edere; sed illorum etiam sententiæ adhæsisse, ita vt aliquando etiam de illorum authoritate mentionem fecerit in ipsismet decisionibus, non quidem ijs, quæ eduntur in forma authentica, sed quæ in libris publicis ad vsum ipsius Congregationis asseruantur. Et tamen si existimasset huiusmodi interpretationes inhiberi in Constitutione Pij IV. illas potiùs reiecisset vna cum earum Authoribus tanquam excommunicatis ex facto notorio, & permanenti, sicut fecit de Glossa edita Hispano idiomate vt dictum est supra num.57.

Quæ quidem obseruantia vsque adeo inoleuit, vt propterea nonnulli ex recentioribus Theologis, & in specie Salas d. sect.11. vers. Ad secundum respondet; non dubitauerint affirmare Bullam Pij IV. hac in parte aut non fuisse vsu receptam, aut per contrarium vsum fuisse abrogatam Papa sciente, & tolerante.

Sed hæc assertio multiplices, & inextricabiles habet difficultates. Vnde verius dicendum est consuetudinem hoc casu non derogasse Constitutioni Pij IV. sed tantùm interpretatam fuisse illa verba, *Vllumne omnino interpretationis genus, super decretis Concilij quocunque modo edere*, vt intelligantur de illa tantùm editione, quæ fit super Corpus Concilij per modum Glossæ, aut Scholij, seu adnotationum, vt contingeret, si quis imprimeret Conciliũ cum ad notationibus in margine ad singula Decreta, aut commentarios eis applicaret secundum ea quæ dicta sunt
84 in quarta Conclusione num.52. Ita enim intelligendo non infertur vis litteræ; Quia verba vniuersalia *vllum omnino interpretationis genus*, retinent propriam naturã; ita vt includant quamcunque formam interpretandi. Et similiter verba, *quocunque modo*, retinent proprium significatum, ita vt comprehendant quemcunque modum editionis, siue fiat per euulgationem in scriptis, siue per impressionem; sed tamen omnia restringuntur ad limites illorum verborum, super decretis Concilij, & ad subiectam materiam, vt de hac ipsa dictione, *quocunque modo*, seu *quouis modo*, declarat Gemin. cons.29 nu.3. in fin. vers. Nec obstant, & Ang. cons.288. nu.3.
85 vers. Hoc etiam coadiuuatur. Cum autem ea verba, *super decretis Concilij*, referri possint tam ad aliquot decreta distributiuè, quàm collectiuè ad vniuersa, secundum ea, quæ notantur in l.Qui filiabus, §.1. de leg.1. & dubitari possit an indefinita æquipolleat vniuersali, vt in cap. In Genesi, cum ibi not. de elect. glos. in cap. Venerabili, in ver. Vices, de offic. deleg. & an pluralis locutio resoluatur in singularitate, secundum ea, quæ notantur in cap. Omnis, in glo.1. dist.1. & in Clem.1. in gloss. in vet. Alios, de Renunciat. benè potuerunt ea verba interpretationem accipere à consuetudine, vt non includant interpretationem obiter factam extra Corpus Concilij. Verba enim obscura propter eorum generalitatem ex obseruantia veniunt declaranda, Abb. cons.27. in fin. num.4 lib.2. Seraph. decis. 964.
86 num.4. Bulla enim Pij IV. esto tollat consuetudinem, non tamen tollit interpretatiuam, Decian. cons.24. nu.28. lib.3. Dec. in cap. Cum M.
87 num.7. de Constit. Deinde quatenus huic interpretationi repugnaret verborum proprietas, tamen in legibus interpretandis primo loco recurrendum est ad consuetudinem, deinde ad verborũ propriam significationem, vt dicit glos. vnic. in l.Non possunt, ff. de legib. est communis Doctorum theorica in cap.1. de Constit. vbi in specie Anchar. num.34. vers. Quædam autem sunt commissa, & Abb. n.14. Matthæsil. in suo opusc. elect. verior. opin. Syluest. in ver. Opinio, num.24 Non enim ex opinionibus singulorum, sed ex communi vsu nomina exaudiri debent l. Labeo, ff. de suppellect. legata; vnde magis statur vsui quàm significationi vocis l. Vxori, in princip. ff. eod. glos. in ver. Vltra duas dietas, & Hostien. num.10. in cap. Nonnulli, & ibi dixi nu.18. supra de rescriptis.

88 Quæ quidem interpretatio hoc casu eò rationabilior videtur, quòd regulariter prohibita interpretatione, non censetur prohibita interpretatio, quæ fit obiter, & incidenter, vt hic per gloss. Innoc. Holl. Ioan. Andr. Butr. & DD. de quo latius dictum est supra nu.41. & seqq.

Et per hæc cessat ratio superius considerata num 83. quia quoad Iudices non viget vsus, & obseruantia, vt in eorum sententijs interpretentur verba Concilij Tridentini. Sicut viget quoad Magistros, & Doctores in eorum disputationibus, & consilijs. Præterea non licet inferre ab interpretatione Iudicis, quæ inducit parendi necessitatem, ad interpretationem Magistrorum, quæ tantùm probabilis est, vt in primo supposito. Ac demum in Iudicibus vigent aliæ considerationes

ratio-

rationes, de quibus supra à num. 21. vsque ad
num. 52.
89 Sexta, & vltima conclusio Lectores, & Magi-
stri licitè possunt in scholis Tridentini Concilij
decreta oretenus interpretari. Et quidem quoad
interpretationem translatiuam, de qua supra in
secundo supposito, num. 3. Hæc conclusio pro-
cedit absque difficultate; quia interpretatio
huiusmodi ad Concilij intelligentiam omnino
90 est necessaria saltem rudibus, & illiteratis. Hinc
iampridem curatum fuit, vt idem Concilium in
Græcam, Arabicam, Caldæam, aliasque exteras
linguas verteretur. Et in Constitutione Clemen-
tis VIII. edita 31. Augusti 1595. super aliquibus
ritibus Græcorum pro Episcopis Latinis, in quo-
rum diœcesibus Græci, vel Albanenses Græco
ritu viuentes degunt Ordinarij locorum iuben-
tur curare, vt ipsius Concilij decretum de refor.
matrim. vertatur in linguam Græcam vulgarem,
& in locis, & Parochijs Græcorum, & Albanen-
sium euulgetur, & publicetur, vt in Bullar. to. 3.
pag. 48. Alioquin sequeretur vt cum Episcopi in
examine promouendorum ad ordines, & bene-
ficia iniungunt, vt Tridentini Concilij decreta
materno idiomate exponantur. Et cum Magistri
grammatices in scholis eadem decreta explicãt,
aut à scholaribus explicari iubent alia, lingua
iuxta tex. in l. 1. §. fin. ff. de verbor. oblig. omnes
in pœnas Constitutionis inciderent, quod absur-
dum esset asserere.

Generaliter tamen, Proposito articulo de
ordine Sanctissimi Domini Nostri à Congrega-
tione de Propag. fide remisso, An translationes
S. Concilij Tridentini in alias linguas sint per-
missæ, an potius comprehendantur in Constitu-
tione Fel. rec. Pij IV. prohibente illius interpre-
tationes, & glossas die 2. Iunij 1629. S. Congre-
gatio Cardinalium Concilij Tridentini Intepre-
tum censuit translationes eiusdem sacri Concilij
Tridentini de lingua Latina in Gallicam, vel
alias linguas esse prohibitas: Ideoque significan-
dum S. Congregationi Indicis, vt omnino pro-
hibeat trãslationes huiusmodi factas, quæ absq;
auctoritate huius Sanctæ Sedis Apostolicæ im-
pressæ sint. Et eadem S. Congregatio Indicis
illas prohibuit 5. Nouembris eiusdẽ anni 1629.
specialis tamen versio alicuius decreti sine im-
pressione non videtur prohibita, vt superius di-
ctum est.
91 Et idem concludendum de interpretatione,
seu declaratione litterali, de qua supra in quar-
to supposito, num. 8. nam hæc quoque declara-
tio, & expositio litteræ absolutè necessaria est
ad intelligentiam Concilij. Ideoque Pius IV.
non est censendus huiusmodi interpretationes,
seu declarationes voluisse prohibere; quemad-
modum nec Nicolaus IV. prohibuit, imò ex-
expressè præseruauit in cap. Exijt qui seminat,
§. Itaque sub pœna, de verb. signif. lib. 6. ibi:
[Super ipsa Constitutione non fiant, nisi forsan
per quas verbum, vel verbi sensus, seu constru-
ctio, vel ipsa constructio quasi grammaticaliter
ad litteram, vel intelligibilius exponatur]
92 Probatur quia circumscripta Principis reser-
uatione, seu prohibitione Lectores, & Magistri
facultatem habent leges interpretandi, cap. 2.
vers. At verò, & ibi glos. in vers. Magistrorum,
de Decim. l. 1. ff. de orig. iur. l. Si negocium ibi,
Ita accepi: vbi glos. exponit, idest à Præceptori-
bus, ff. de priuil. Cred. l. 1. & ibi glos. ff. si cert.
pet. & habetur in prooem. Decret. Sexti, & Clem.
Propterea enim publicæ vniuersitates fuerunt in-
stitutæ, l. vnic. C. de studijs liberal. Vrb. Roman.
lib. 11. cap. 2. de priuil. in 6. Ideoque inter alias
qualitates, quas habere debent Lectores, iura
recensent interpretandi subtilitatem, vt in l. vn.
C. de Profess. qui in Vrb. Constantin. lib. 12. &
93 notat Abb. in c. 1. n. 5. de Magistr. Et mos est in
publicis Vniuersitatibus, vt in Doctoratu confe-
ratur authoritas, seu licentia legendi, & inter-
pretandi; quæ quidem licentia operatur, vt hæc
possint publicè fieri, quod alias non liceret, vt
dicit gl. in §. responsa Prudentum in ver. Publi-
cè Instit. de iure natural.
94 Hanc autem interpretandi facultatem non
fuisse à Pio IV. sublatam, ex infrascriptis suade-
ri potest. Et primò quia in 1. part. §. Ad vitan-
dum, inhibetur tantummodo interpretationis
editio necessaria; & in secunda non interdicitur
nisi interpretatio necessaria, & athoritatiua, vt
ostensum est supra in quinta conclusione n. 25. &
seqq. At Magistri, & Lectores, qui Concilium
in scholis oretenus interpretantur, neque id fa-
ciunt authoritatiuè, cum nemo sit adstrictus sta-
re verbis Magistri, l. 2. C. de Profess. lib. 10. glo.
in l. 1. in ver. Iusque, de legib. Nec interpreta-
tiones suas edunt. Ad hoc l. Lex Cornelia, §. Si
quis librum, ff. de iniur. & patet ex dictis supra
in quarta conclusione, vers. Sed & hic quæritur,
num. 3. & seqq. Ergo verba Constitutionis eos
non comprehendunt, & consequenter nec eius
dispositio vulgata l. 4. §. Toties, ff. de damn.
infect. Quod enim quis verbo non expressit, men-
te non videtur cogitasse Oldrad. cons. 266. Quo-
95 ad autem, num. 10. Et cum versemur in materia
pœnali, & correctoria iuris communis, vt mox
dicemus; non est facienda extensio de casu ad
casum, c. Pœnæ, de pœn. dist. 1. c. Statutum, de
elect. lib. 6. c. Odia, cum concor. de quibus ibi per
gloss. & Dyn. de regul. iur. eod. lib. Oldrad. d.
cons. 266.
96 Secundò id ipsum suaderi potest; quia legum
interpretatio naturaliter necessaria est, vt est tex.
in l. 2. §. His legibus, ff. de orig. iur. & ibi præ-
ter ordinarios adnotarunt Zasi. & Cuiac. Sed il-
lud quod est naturaliter necessarium per leges
ciuiles tolli non potest, §. Sed naturalia, Instit.
de iur. natur. & alioquin ex ista generali prohi-
bitione multæ sequerentur absurditates, vt ibi
per eum. Et consequenter per Constitutionem,
seu statutum tolli non potest, arg. d. §. Sed na-
turalia, quod tenet expressè Bald. in d. §. His
legibus, num. 3. & sequuntur Cuiac. & Zasi. ibi-
97 dem, & Dec. hic num. 27. inferens propterea
statutum prohibens interpretationem esse intel-
ligendum de extrinseca, & non de intrinseca ad
quod allegat eundem Bald. in l. 3. circa fin. C. de
lib. præterit.

Idem docuit Bart. in l. Omnes populi, in vlti-
ma quæst. sextæ quæstionis principalis, num. 65.
ff. de iust. & iur. vbi dicit statutum prohibens
interpretationem, glossationem, vel extraneum
intellectum statutorum, nihil, aut modicum
operari: nam per dicta verba solùm friuola in-
terpretatio videtur remota, l. 1. §. fin. C. de veter.
iur. enucl. At iusta interpretatio benè debet, &

potest fieri, l.1. C. de leg. Item huiusmodi interpretationes sunt necessariæ naturaliter, d. §.His legibus.

98 Tertiò ad idem affertur tex. in Extrauag.Quia nonnunquam,de verb.signif.vbi Constitutionem cap. Exijt, in qua Nicolaus IV. sub certis pœnis interdixit, ne concordantiæ, seu contrarietates, seu aduersæ,vel diuersæ opiniones ab ipsius Constitutionibus Lectoribus, seu Expositoribus aliquatenus inducerentur, nec super ea glossæ fierent, nec intellectus ipsius distorqueretur ad aliud, quàm littera ipsa sonat, Ioannes XXII. ea ratione suspendit, quia argumentis frequenter, & collationibus latens veritas aperitur, ac sub eadem littera sæpè latet multiplex intellectus; & quia difficile est volentibus Constitutionem prædictam perfectè legere & intelligere pœnas adiectas in Constitutione huiusmodi deuitare; Et propterea voluit per suspensionem dictæ prohibitionis viam veritatis aperire,& periculis, possent litteratæ personæ, & præcipuè scholasticæ incurrere, salubriter obuiare. Ergo ob easdem rationes Pius IV. præsumi non debet voluisse hanc interpretationem Lectoribus interdicere & eo magis, quòd censuræ,& pœnæ in eius Constitutio inflictæ sunt latæ sententiæ; cum tamen appositæ in Constitutione Nicolai IV.sint comminatoriæ tantùm.

99 Quartò, & vltimò pro prædictis adducitur decretum ipsiusmet Concilij Tridentini in cap. 5. sess.25. de reform. in §. Ad hæc, ibi [præcipitur vt omnes ij,ad quos vniuersitatum,& studiorum generalium cura pertinet,diligenter curent vt ab iisdem vniuersitatibus Canones, & decreta Concilij integrè recipiantur, ad eorumque normam Magistri, & Doctores ea, quæ Catholicæ fidei sunt doceant, & interpretentur, seque ad hoc institutum initio cuiuslibet anni solemni iuramento obstringant.]Et quamuis Concilium non dicat expressè vt Magistri,& Doctores interpretentur Canones, & Decreta Concilij, sed tantummodo vt interpretentur ea, quæ Catholicæ fidei sunt,tamen cum id iubeat fieri ad normam Canonum, & Decretorum S. Synodi., sub hoc præcepto videtur saltem implicitè contineri hu-

100 iusmodi interpretatio. Quæ tamen aliter fieri debet à Theologis, atque à Canonistis, vt olim perpendit S. Congregatio septimi libri Decretalium sub Clemente VIII. Nam iuris Pontificij Professoribus non proponuntur ista dogmata vt ea speculatiuè, vel ex professo in scholis legant, aut de illis tanquam de suis axiomatibus disputent; quia cum ex articulis fidei deducantur, vt talia ad Theologum pertinent. Iurisperitus verò debet ea scire, & præsupponere tanquam certa, & ex purissimis sacræ Theologiæ fontibus

101 emanata, cum sacrorum Canonum disciplina sit subalternata sacræ Theologiæ, & illam præsupponere debeat, vt Medicina præsupponit Philosophiam naturalem, & Musica Arithmeticam. Quapropter sicut iuris Canonici Professor, qui in gymnasijs librum Decretalium legit non interpretatur titulum de Summ. Trinit. & fid. Cathol. prout obiectum est fidei, & principium à Theologo acceptum; ita cum inciderit in materias de Iustificatione, Prædestinatione, libero Arbitrio, & aliàs id genus in Canonibus S. Synodi diffinitas, non sumet eas explicandas secundum propria principia, sed relinquet Theologis declarandas.

120 Hanc autem facultatem, seu potiùs obligationem, quam habent sacræ Theologiæ, ac iuris Pontificij Lectores interpretandi vt supra Canones Concilij ad finem pertinentes, absurdum videtur vt Pius IV. voluerit eis adimere: est enim inuerisimile, & ab illius mente prorsus alienum,vt in ipsamet Constitutione in qua omnia, & singula Oecumenici Concilij decreta confirmauit, & ab omnibus suscipienda, ac seruanda esse decreuit, voluerit primus Concilium vulnerare, & decretum d. c. 5. sess.25. sua Constitutione abrogare facit regula l. Legata inutiliter, ff. de adimen. legat l. Si Index, ff.de minor. l. Quod fauore, C. de leg. & quod not. Alex. cons.79. Circa primum, num.8 vers. Circa septimum, lib.1. dum dixit inducta ad maiorem confirmationem non debere infirmationem operari.

103 Sed prædictis videtur obstare textus, in l.Nemo Clericus, C. de Summ. Trinit. & fid.Cathol. vbi districtè interdicitur ne quis de fide Christiana publicè turbis coadunatis, & audientibus tractare conetur in posterum. Et mox subnectitur ratio; quia & iniuriam facit iudicio Synodi si quis semel iudicata, ac rectè disposita resoluere, & publicè disputare contenderit.

Ar respondetur ibi non prohiberi nisi disputationem illam, quæ publicè suscipitur ad errores disseminandos, & excitandos tumultus, vt indicant illa verba, *turbis coadunatis*; & clarius illa, *perfidia, & tumultus occasionem requirens*: non autem illam, quæ fit gratia addiscendi in scholis, vel ad errores confutandos, vt declarat ibi gloss. in ver. Requirens. Innoc. in cap.2. de Summ. Trinit.& fid. Cathol. Et Franciscus Penia in Director. Inquisit. part.1. schol 5. & in effectu consentit D.Thom. in 2.2. q.10. art.7. ad 2.dum dicit d. l.Martiani Augusti per Canones confirmatam prohibere publicam disputationem de fide, quæ procedit ex dubitatione fidei, non autem illam, quæ est ad fidei confirmationem.

Fortius obstat tex. in c. 2. §. Inhibemus, de hæret. lib.6. vbi Alexander IV. prohibet, ne cuiquam laicæ personæ liceat publicè, vel priuatim de fide Catholica disputare; qui verò contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.

Glossa in figuratione casus, & in ver. Laicæ personæ recenset duas opiniones. Prima est eorum, qui pro laicis intelligunt illiteratos, iuxta vulgare Gallicorum, qui hominem litteratum appellant magnum Clericum absurdum enim videtur vt Clericus ruralis disputando de fide non incidat in hanc pœnam, & laicus Decretorum Doctor incidat; vt ibi per gloss. Vnde Caietanus in 2.2. d. q.10. art. 7, dicit,ideo disputare de fide laicis prohiberi, quoniam vt plurimum sunt illiterati, & leges de illis feruntur; quæ communiter contingere solent, l. Nam ad ea, ff. de legib. si tamen reperirentur laici litterati, possent de fide disputare. Sed hanc opinionem reprobat glo. præalleg. & Franc. nu.1. quia infert vim litteræ illius Decretalis. Et Albert. in tractat. de agnoscen. assert. qu.13. n.5. & seqq. tenet indistinctè laicos prohiberi de fide disputare, non quia illiterati sunt, sed quia laici sunt

ad

ad eum modum, quo laicis vninersis interdicitur prædicationis officiũ in c. Cum ex ininncto, & in c. Sicut, il fecordo, de hæret. Et huic sententiæ adhæret Penia in Direct. Inquisit. part. 2. Schol.23.col.4.in fin. verſ.Sed illud eſt hic inquirendũ ex rationibus per eum adductis, niſi qnando diſputatio de fide ſuſciperetnr honoris, & exercitationis canſa, vt ibi per eum in 5. colnm. verſ.Secundo poteſt, poſt Caiet. d.art.7. id enim landabile eſt, vt ait ibidem D.Thomas, & Emeric. in Director. part.1. qnæſt.10.

Et qnicqnid ſit de alijs generibus diſputationum, certè quod pettinet ad propoſitum noſtrũ, nulli prohibetnr diſputatio illa qnæ fit ad maiorem Scripturarum intelligentiam, gloſ. in extrauag. Cum inter nonnullos, Ioannis XXII. in ver. Scripturæ, de vetbor. ſignificat. per text. in Can. Satis euidenter, 96.diſtin. nam vt legitur in d.cap.Cum ex iniuncto, de hætet. deſiderinm intelligendi diuinas Scripturas, & ſecnndum eas ſtudium adhortandi reprehendendum non eſt, ſed potiùs commendandum.

Ex quibns hæſitandum non videtur, quin Magiſtris, & Lectoribns liceat decreta, & Canones Concilij Tridentini verbo tenus interpretari.

104 Sed QVÆRES, An liceat eis dictare has interpretationes Scholaribus ſcribentibus. Reſpondeo licere ſi id fiat obiter pro explicatione alicuius difficultatis; quia hoc caſu nedum dictatio, & enulgario interpretationis, ſed ipſa quoque impreſſio permiſſa eſt, vt abundè oſtenſum eſt ſupra in precedenti conclnſione, nu.83. Secus verò ſi id fiat principaliter, & directè per modum gloſſæ, vel ſcholij, ſeu commentarij; quia cnm ex propria ſignificatione vocabnli, *edere*, ſit etiam dictare, vt alter ſcribendo excipiat, l.1.§.Edere,ff.de eden.qni eiuſmodi gloſſas dictat, offendit verba, & mentem Conſtitutionis Pij IV. vt patet ex dictis in qnarta Concluſ.n.63. Facit enim id, quod Conſtitutio prohibet, & ſententiam eius circumuenit, l.Contra legem, ff.de legib.

DE IVDICIIS.

Cap. Venerabilis.

SVMMARIVM.

1 *INſtantia iudicij non perit per lapſum triennij de iure Canonico: Secus de iure Ciuili. & num. ſeq.*

Et quæ ſit ratio diuerſitatis. nu.3. & ſeqq.

2 *Differentia vt inducatur inter ius Ciuile, & ius Canonicum ſatis eſt, vt in foro Canonico ius Ciuile non fuerit vſu receptum.*

3 *Sopitum perfectè non eſt quod reiterari, & recidiuari poteſt.*

Litiũ breuitati magis conſulitur per Canones, quàm per leges, & cur. ibid.

4 *Inſtantia perempta omnia acta pereunt, datur nouus libellus, lis iterum conteſtatur, & omnia fiunt de nouo. & num.13.*

5 *Appellatio non datur ſecundum leges niſi à diffinitiua, ſed ſecundum Canones appellatur à quocunque grauamine.*

Et quid ex Concilio Tridentino. num.12.

6 *Inſtantia non perit triennio ſecundum Canones in cauſis tam ordinarijs, quàm delegatis.*

Delegatus lapſu triennij non obſtante poteſt in cauſa procedere. ibid.

7 *Niſi Princeps delegans præfixiſſet inſtantiam triennio minorem.*

8 *Inſtantia in cauſa appellationis tam ſecundum leges, quàm ſecundum Canones perit lapſu vnius anni, vel ex cauſa, biennij.*

9 *Criminalium cauſarum inſtantia an de iure Canonico pereat per lapſum biennij, ſicut perit de iure Ciuili.*

10 *Inſtantia perit etiam de iure Canonico quando reus abſoluitur propter irreptum iudicium.*

11 *Cauſæ omnes ad forum Eccleſiaſticum quomodolibet pertinentes ex Concilio Tridentino infra biennium terminari debent, quo elapſo liberum eſt partibus Iudices ſuperiores adire.*

13 *Tridentinum Concilium in quo diſerepet à iure Ciuili in præfixione inſtantiæ. & num. ſeqq.*

Inſtantia de iure Ciuili perit biennio, ſed non perit iuriſdictio Iudicis. ibid.

14 *Inſtantia ex Concilio Tridentino per lapſum biennij perit iudici, cuius iuriſdictio expirat, ſed non perit partibus, nec pereunt acta.*

15 *Cauſæ tam ciuiles, quàm criminales ex Concilio Tridentino coram Ordinario infra biennium ſunt terminandæ.*

16 *Quod non procedit in Ordinario Commiſſario.*

17 *Et quid ſi cauſa Ordinario fuerit delegata ad iuriſdictionem excitandam.*

18 *Conſeruatores Religionum an ex Concilio Tridentino teneantur infra biennium cauſas terminare.*

19 *Inſtantia ex Concilio Tridentino an currat cum non ſtat per Iudicem quo minus cauſa infra biennium terminetur, ſed vel ob qualitatem cauſæ, vel ob partium cauillationes. & num. ſeqq. vſque in fin.*

20 *Inſtantia non currit ſi lis protrahatur vltra præfixum tempus ob cauſæ magnitudinem.*

21 *Iudex non impartitur officium ſuum niſi volenti, & petenti. & num.26.*

22 *Inſtantia non currit cum cauſa protrahitur partium cauillationibus.*

Contrarium. num.27.

23 *Iudex debet litium breuitati ſtudere, & artibus litigatorum occurrere.*

24 *Sententia lata poſt inſtantiam peremptam nulla eſt.*

25 *Dictio omnino importat neceſſitatem præciſam.*

VENERABILIS. Legitur ſex modis, vt hic per Abbatem à num.2. poſt medium, verſ.Oppono expediendo gloſſam. Et ideo ſummatur variè pro varietate

1 lecturarum, vt per Bero. in princ. Communiter tamen ſic ſummatur: Inſtantia iudicij non perit per lapſum triennij. Hoc dicit: Ioann. Andr. Bellam. Butr. Cardin. Anchar. Imol. Abb. Ioan. de Anan. Aretin.& Berous. Et ita ex textu collige differentiam eſſe qnoad peremptionem inſtantiæ inter ius Ciuile, & ius Canonicum. nam de iure Ciuili inſtantia iudicij perit lapſu triennij poſt litem conteſtatam, vt l. Properandum, C.de Iudicijs, & tenent communiter Doctores,

vt attestatur Ioan. Andr. in Addit. ad Speculat. in titul. De Iudic. Deleg. §. Restat, in ver. Triennij littera D. De iure Canonico secus, vt probatur in cap. final. de probat. nam lis illa fuit mota tempore Celestini Papæ, vt ibi obseruat Host. num. 1. & tamen durabat tempore Gregorij Authoris illius Decretalis, & consequenter instantia per lapsum triennij non perierat cũ ab obitu Celestini III. vsque ad Gregorium IX. anni vigintinouem intercessissent; & ita illum textum ad hoc ponderat Henric. Boicb. num. 3. in fin. vers. Quæ opinio, Felin. in princ. Idem probatur in cap. Tum ex litteris, de in integrum restit. nam vt ibi notat glossa secũda à tempore Eugenij, quo lis fuit introducta, vsque ad tempus Celestini, effluxerant 45. anni. Ad idem inducitur textus in cap. Cum olim, §. Iudices, de priuileg. vbi fuit facta condemnatio in expensis factis per quadriennium, quo durauit iudicium, & sic instantia ibi non perierat per lapsum triennij. Ad quod etiam facit hoc cap. vbi Communitas Ceruiensis asserebat instantiam, judicij perijsse per lapsum triennij; & ideo recusabat sub Iudicis examine respondere: & nihilominus Papa, hujusmodi exceptione rejecta, mandat iudicibus, vt in negocio ad vlteriora procedant; &
2 ita innuit instantiam non perijsse. Et quamuis neque hæc Decretalis, nec præallegata capitula per modum nouæ Constitutionis decernant instantiam durare etiam lapso triennio, pro vt videbatur necessariũ ad hoc, vt induceretur differentia inter leges, & Canones, vt cap. 1. de nou. oper. nunc. & ibi notant Abb. Antiq. nu. 2. Ioan. Andr. nu. 5. & alij communiter, tamen satis est, vt iura in casibus contingentibus passim supponant, & admittant instantiam causarum durare etiam post triennium, licet super hoc nullum ius reperiatur expresse conditum: id enim potuit contingere, quia ius Ciuile, de quo in prædicta lege Properandum, C. de Iudicijs non fuit in foro Ecclesiastico receptum moribus, vt clarè innuitur in iuribus superius allegatis, arg. c. In istis, §. Leges, 4. distin. & considerat Abbas hic num. 6. circa finem, vers. Sed dubium est. Tene igitur conclusionem superiùs firmatam, videlicet instantiam de iure Canonico non perire per lapsum triennij, quam tenet hic glossa vnica, & apertius glos. 1. in cap. final. de dolo, & contum. quæ expresse dicit vsque ad triennium restringi lites secundum leges, ne immortales existant, sed secundum iura Canonica non finiri instantiam iudicij elapso triennio: & cum illa glossa concordat ibi Hostiens. nu. 1. dicens secundum leges spacio triennij periri instantiam iudicij, sed secundum Canones lites esse immortales, quia & inuitis iudicibus protelantur, Ioan. Andr. num. 11. Bald. num. 1. Butr. num. 15. vers. Glossa prima est clara, & alij communiter. Glossa in cap. Anteriorum, §. Ad hac, in ver. Imperator, ad fin. 2. quæst. 6. Item glos. iuris Ciuilis in dicta l. Properandum, in princ. in ver. Triennij, in fin. C. de Iudicijs, & ibi Bart. num. 1. dicens illam legem fuisse correctam de iure Canonico, quia instantia litis non perit triennio, & ideo eam non seruari in terris Ecclesiæ, sed in terris Imperij dumtaxat, Innoc. in cap. Consuluit, num. 2. in fin. vers. Alio etiam modo, de offic. Delegat. licet hic vacillauerit, Speculat. in titul. de Iud. Deleg. §. Restat, num. 10. vers. Item si instantia; & vers. Sed secundum Canones. Et hic firmant Host. nu. 3. vers. Sed non placent hæ solutiones, Abb. Antiq. nu. 1. in fin. dicens hanc opinionem esse inter omnes probabiliorem: & communiter DD. moderni, vt inquit Abb. Siculus hic num. 5. Hanc etiam dicit esse communem conclusionem Felin. in princ. Alex. consil. 23. Visis scripturis, num. 2. lib. 3. Ias. in d. l. Properandum, num. 27.
3 & Roman. cons. 220. num. 11. Et quamuis ipse putet cõmunem opinionem esse falsam, eo quod nullibi reperiatur cautum de iure Canonico, vt instantia causarum sit perpetua; & Papa nihil magis cordi habeat, quàm vt lites abbreuientur, vt cap. Finem litibus, de dolo, & contumac. & cap. Venerabilis, de Appellat. & idem conetur hic tueri Andr. Siculus aduersus id, quod consuluerat inter consilia Alex. cons. 64. Circa præsentem, nu. 3. vers. Modo in proposito, lib. 4. tamen hæc ratio parum stringit, quia, vt inquit Bald. in cap. fin. num. 1. de dolo, & contum. relatus à Felin. hic num. 1. quamuis imponendus sit finis litibus, ne immortales existant, & hæc sit ratio quare secundum leges pereat instantia, vt in d. l. Properandum, tamen secundum Canones ideo non perit, quia esset potius instantiam reiterare, quam finem imponere litibus terminalem: non enim est perfectè sopitum quod iterari, & recidiuari potest, vt l. Maritus, ff. Locati, & l. Quod ita seruatur, ff. de edilit. edic. Et ideo vt subdit Felin. per ius Canonicũ melius consulitur immortalitati litium, quàm per leges, cum per illas lites efficiantur prolixiores propter tempus in
4 reiterando consumptum, vt per eum. Perempta enim instantia omnia acta pereunt, datur nouus libellus, lis iterum contextatur, & omnia fiunt de nouo, vt in d. l. Properandum, §. 1. & §. Plerumque, & notat glos. 1. hic in princ. Innoc. n. 1. & Abb. nu. 2. in fin. vers. Secunda lectura, & n. 8. vers. Venio nunc, Speculat. in tit. de Iudic. Deleg. § Restat, num. 10. vers. Sed numquid omnia acta
5 pereunt? Adde quod cum secundum leges regulariter non appelletur ante sententiam diffinitiuam, l. Ante sententiæ tempus, C. Quor. appell. non recipiuntur, & l. Si Clericus, C. de Episcop. aud. diligentia Iudicis benè potest intra trienniũ causa finiri, cum eius iurisdictio per appellationem non impediatur, & nullus ipso inuito possit causam vltra triennium protelare, vt dicitur in dicta l. Properandum, in primo responso. Sed secundum Canones potest à qualibet interlocutoria, & à quolibet grauamine appellari, & causa durare per annum, & quandoque per biennium, cap. Super eo, il secondo, de Appellat. Vnde quemadmodum ipsa vi Iudice inuito appellatur, ita & ipso inuito instantia prorogatur, quia propter frequentes appellationes non potest Iudex infra præscriptum tempus causam terminare: quare secundum leges perit instantia decursu triennij, secundum Canones non; & hanc rationem diuersitatis inter leges, & Canones assignãt hic Petr. de Sampsone, & Abb. Antiquus num. 2. vers. Sed quæ est ratio, Hostien. num. 3. vers. Et si quæras rationem, Ioan. Andr. nu. 8. vers. Sed quæ erit ratio, Henric. Boicb. nu. 4. Abb. Sicul. nu. 6. in fin. & plerique alij.

6 Procedit autem communis conclusio superius firmata in causis tam Ordinarijs, quàm Delegatis,

tis, in quibus secundum Canones non perit in-
stantia per lapsum triennij, vt in iuribus supraci-
tatis num. 1. & in hoc textu, quem sic summat
Abbas Siculus: Lapsu triennij non obstante po-
test delegatus in causa sibi commissa procedere,
& hic tenet glos. 1. & idem Abb. num. 8. vers. Ve-
nio nunc ad secundam lecturam, & Felin. nu. 3.
licet secus sit secundum leges, vt in d. l. Prope-
randum in princ vers. Sed omnes Iudices, C. de
Iudic. quæ promiscuè loquitur de iudicibus tam
7 ordinarijs, quàm delegatis. Si tamen Princeps
delegans præfixisset instantiam ipsi iudici, & illa
esset minor triennali, tunc benè periret Iudici,
licet non partibus; & ideo ex eisdem actis factis
coram ipso posset causa illa expediri. Ita Bald.
in d. l. Properandum, in princ. C. de Iudicijs, &
Felinus hic num. 3.
8 Fallit primò, communis conclusio in causa
appellationis, in qua tam secundum Canones,
quàm secundum leges ex lapsu vnius anni, vel
ex causa biennij instantia finitur, & perit, &
appellans cadit à causa, vt cap. Cum sit Romana,
infr. de appellat. & in Auth. Ei qui, C. de tempor.
appellat. cum similib. Felin. hic num. 1. in fin.
vers. Fallit autem, & Bero. eod. num. & dicetur
infra in proxima fallen.
9 Fallit secundò, in causis criminalibus, in qui-
bus secundum aliquos instantia iudicij perit per
lapsum biennij à tempore litis contestatæ tam
de iure Ciuili, vt l. 2. C. Vt infra certum temp.
quàm de iure Canonico. Et in hac opinione fuit
Henric. Boich. nu. 4. Et potest esse ratio, quia
cum dicta l. 2. non reperiatur per ius Canonicum
correcta, vel immutata, seruari debet etiam in
foro Canonico, arg. cap. 1. cum ibi notat. de nou.
oper. nunciat. l. Præcipimus, in fin. C. de Appellat.
& l. Sancimus, C. de testam Sed certè contrarium
probat hæc Decretalis, in qua Archiepiscopus
crimen sacrilegij Ciuibus opponebat; & tamen
nec per lapsum triennij instantia perijt iuxta cõ-
munem intellectum, vt benè hic per Bero. nu. 2.
Item si dicta ratio valeret, etiam lex Properan-
dum, in foro Canonico seruanda esset, cum nul-
libi reperiatur expressè correcta per ius Cano-
nicum: & tamen oppositum est verius, & com-
munius, vt ostensum est supra num. 2. & 3.
10 Fallit tertiò, vbi reus absoluitur propter irre-
ptum iudicium, iuxta cap Examinata, cum ibi
traditis, supra eodem, Felin. hic nu. 3. vers. Fal-
lit secundò.
11 Fallit quartò, notabiliter in omnibus causis
ad forum Ecclesiasticum quomodolibet perti-
nentibus, quæ in prima instantia ex iure nouissi-
mo Concilij Tridentini omnino infra biennium
sunt terminandæ; ita vt post id spatium liberum
sit partibus, vel alteri illarum iudices superio-
res adire, qui causam in statu, quo fuerit, assu-
mere debent, & quam primum terminare, vt
12 sess. 24. de reformat. c 20. in princ. Quippe post
Concilium Tridentinum cessat ratio à Doctori-
bus considerata, cur secundum Canones instan-
tia iudicij non pereat per lapsum triennij, vide-
licet quod cùm liceat appellare ab interlocuto-
ria, & quocumque grauamine, appellationum
frequentia sæpe sæpius impedit iudices quomi-
nus possint infra id spatiũ causas definire, quod
non contingit de iure Ciuili, secundum quod
ante sententiam diffinitiuam non appellatur, vt
dictum est supra nu. 5. Etenim ex decretis Con-
cilij in appellationibus recipiendis ius Canoni-
cum exæquatum est iuri Ciuili; nam S. Synodus
aduertens reos criminis plerumque ad euitan-
das pœnas, & subterfugienda iudicia Episcopo-
rum grauamina simulare, & appellationis diffu-
gio iudicis processum impedire, in cap 1 sess. 13.
statuit, vt in causis visitationis, & correctionis,
siue habilitatis, & inhabilitatis, nec non crimi-
nalibus ab Episcopo, seu illius Vicario ante diffi-
nitiuam sententiam ab interlocutoria, vel alio
quocumque grauamine non appelletur, nisi gra-
uamen huiusmodi per diffinitiuam sententiam
reparari, vel ab ipsa diffinitiua appellari non
possit. Et postea hoc decretum extendendo ad
causas omnes ad forum Ecclesiasticũ pertinen-
tes, in d. c. 20. vers. Neque appellationes, sess. 24.
decreuit, vt appellationes per Superiores quos-
cumque non recipiantur, nisi à diffinitiua, vel
diffinitiuæ vim habente, & cuius grauamen per
appellationem à diffinitiua reparari nequeat.
Quamobrem cum appellationum diffugium iam
nullum præstet iudicibus impedimentum, iure
optimo sancta Synodus causis expediendis bien-
nium præfixit, sicut ius Ciuile ob eam causam
præfixerat triennium, vt scripsi latius in cap. Su-
per eo, il secondo, nu. 3. & 29. cum multis seqq.
13 vsque ad num. 51. infra de appellation. In hoc
tamen discrepat Concilium à iure Ciuili, quod
instantia iudicij secundum leges perit omnino
per lapsum triennij, sed non perit iurisdictio iu-
dicis, quia est perpetua, vt d. l. Properandum,
C. de Iudic. l. 2. C de Constitut. pecun. l. vlt. C. de
præscript. 30. vel 40. annorum, l. Falsa, C. de
diuers. rescript. & hic notat Innocentius num. 1.
Host. nu. 6. circa finem, in ver. In negocio ipso,
Ioan. Andr. nu 5. & Abb. nu. 8. vers. Venio nunc
ad secundam lecturam. Et ideo iterantur acta,
& omnia fiunt de nouo; indeque prouenit, vt li-
tes fiant prolixiores, vt ex Bald. & Felin superius
14 ostendimus, n 3. At ex Concilio instantia perit
quidem iudici, cuius iurisdictio expirat per la-
psum biennij, arg. l. Cum non eo die, C. Quan-
do prouocar. non est necess. & constat ex dictis
supra nu. 7. & ex notatis per Ioan. Andr. in addit.
ad Specula. in tit. de Iudic. Deleg. § Restat, in
magna addit. in ver. de Fano, littera K. Sed non
perit partibus; Imo liberum est eis, vel alteri
illarum adire Superiores iudices, qui causam
quam primum terminare debent, nec pereunt
acta, cùm ijdem iudices Superiores debeant cau-
sam reassumere in statu, in quo reperitur, vt di-
sertis verbis cauetur in d. cap. 20. in princip. vbi
etiam in §. Præterea disponitur, [vt si quis ob
lapsum biennij ad alium iudicem recurrerit, te-
neatur acta omnia coram primo iudice gesta
ad iudicem ad quem expensis suis transferre]
Et sic acta ipsa non pereunt per lapsum biennij,
sicut pereunt de iure Ciuili perempta instantia
triennali. Et cessat illud inconueniens conside-
ratum à Baldo, quod per reiterationem actorũ
coram eodem iudice lites efficiantur recidiuæ,
& immortales.
15 Complectitur autem decretum Concilij in d.
cap 20. sess. 24. tam causas ciuiles, quàm crimi-
nales, cum vtatur verbis vniuersalibus, & gemi-
natis, ibi, [Causæ omnes ad forum Ecclesiasti-
cum quomodolibet pertinentes] vt sæpius fuit
reso-

resolutum, & in hoc se conformauit cum iure
ciuili, quod similiter causis criminalibus termi-
nandis præfixit biennium, vt in l. vlt. C. Si infra
certum tempus, & ita æquauit causas ciuiles, &
criminales, cum tamen ius ciuile causis ciuili-
bus triennium, criminalibus biennium præfixe-
rit, vt in d. l. Properandum, in princip. C. de
iudic.

16 Porrò cum dubitatum esset in S. Congregatio-
ne An cap. 20. sess. 24. disponens causas in prima
instantia coram locorum Ordinarijs biennio ter-
minandas, habeat locum in Ordinario etiam
17 Commissario: S. Congregatio censuit non ha-
bere. Quid tamen si esset causa, quæ aliàs iure
ordinario potuisset cognosci, & delegatio videa-
tur tantùm facta causa excitandæ iurisdictionis
S. Congregatio nihil decidit.

18 Rursus proposito dubio an idem c. 20. sess. 24.
in princ. locum habeat in Iudicibus conseruato-
ribus Religionum, vt lapso coram ipso biennio
liberum sit partibus adire Iudices superiores:
Sac. Congregatio dissensit: nam quatuor ex se-
ptem Cardinalibus affirmarunt comprehendi,
tres negarunt. Itaque res ad Sanctissimum de-
lata est; Sanctissimus respondit non comprehen-
di, cùm decretum sit editum in fauorem iurisdi-
ctionis ordinariæ.

19 Sed quæritur An cap. 20. sess. 24. Concilij Tri-
dentini disponens causas à locorum Ordinarijs
intra biennium terminari debere, alioquin libe-
rum sit partibus, vel alteri illarum Iudices su-
periores adire, habeat locum cum non stetit per
iudicem quominùs intra d. tempus causam de-
finiret, sed vel ob qualitatem causæ, vel partium
cauillationes.

De iure ciuili causæ debent terminari intra
tempus statutum in l. Properandum C. de Iudi-
cijs; sed de iure Canonico causæ non habent
instantiam limitatam, & possunt decidi quan-
docunque; vt latè ostensum est supra num. 1. &
seqq. Concilium Tridentinum occurrere volens
immortalitati litium tempus decidendi causas
intra biennium conclusit statuere post illud tem-
pus liberum esse partibus, vel alteri illorum iu-
dices superiores adire, vt in decreto d. c. 20. Cu-
ius capitis dispositio non videtur habere locum
quoad primam partem dubij, nempe cum cau-
sæ qualitas impedimento fuit, ne intra biennium
20 decideretur. Ita clarè sentit Abb. hic num. 10.
& in cons. 16. In præsenti quæstione, nu. 2. lib. 2.
Vbi vult, vt si lis protrahatur vltra terminum sta-
tutum à iure communi, vel municipali non ob
impedimentum alicuius, sed ob causæ magni-
tudinem, possit etiam post terminum expediri,
exemplificans in casu, quo statutum præfigit ter-
minum duorum mensium ad lites finiendas, &
Actor petit remissorias ad testes vltra mare exa-
minandos cum dilatione longiori, quàm sit ter-
minus totius instantiæ. Idem tradit post Dynum,
& Cynum Baldus in l. Si cum ipse, nu. 2. motus
eo textu iuncta l. Præcedenti, ff. de excus. tutor.
Ias. in d. l. Properandum, num. 2. C. de Iudic.
Maranta in Praxi in vers. Et omnia fiant duran-
te instantia, num. 18. Et ratio est, quam reddit
Abbas vbi supra, quia cum non possit imputari
partibus, vel Iudici dilatio decisionis causæ, ter-
minus a Constitutione præfixus est intelligendus
si causa intra illum terminum potuerit expediri;
ad hoc bonus textus in l. final. in fin. C. de adult.
in d. l. Si cum ipse, iuncta l. Præcedenti, ff. de
excusat. tutor. facit tex. in l. Ita autem, ff. de
administ. tutor.

21 Dubitari magis potest de secunda parte du-
bij, cum iudex partium subterfugijs impedienti-
bus intra biennium finem liti imponere nequi-
nit, an ipsis partibus liberum sit iudices superio-
res adire.

Pro ratione dubitandi primò adducitur, quod
iudex non impartitur officium suum nisi volenti,
& petenti, l. 4. §. Hoc autem iudicium, ff. de
damn. infect. vbi Ripa num. 6. dicit statutum
mandans iudici, vt litem finiat intra sex menses,
esse intelligendum si fuerit petitum; vnde cum
Iudex à partibus non requisitus, vt terminet cau-
sam, potuerit eam terminare, non est dicendus
suæ iurisdictioni præiudicium fecisse.

22 Secundò quia cum subterfugijs, & cauillatio-
nibus partium causa in longum protrahitur, in-
stantia non currit, sensit glos. 1. hic. Item glos.
in l. Intra vtiles, in ver. Intra ætatem, ff. de mi-
noribus, & fuit opinio Philippi, qui ita hoc cap.
Interpretatur, vt hic referunt Ioan. Andr. n. 7. &
Abb. nu. 9. In qua videtur etiam residere Innoc.
hic in fin. cum eam recitet vltimo loco.

23 Contrarium videtur esse verius: nam iudex
partium subterfugia, & dilationes restringere
debet, vt intra tempus à Concilio statutum cau-
sa possit finem accipere. Innoc. in c. De causis,
in princ. & ibi etiam Abb. num. 6. de off. Deleg.
& idem Innoc. in c. In causis, num. 3. & 6. de
appellat. nullus enim tam audax inuenitur, qui
possit inuito iudice causam protelare, d. l. Pro-
24 perandum, in fin. princ. Vnde iudex, qui hu-
iusmodi cauillationibus indulgendo sinit labi tē-
pus instantiæ est in culpa, & aspernatur Conci-
lium, quod cap. 10. sess. 25. in fin. ipsum iudi-
cem cohortatur, vt causis terminandis quanta
fieri potest breuitate studeant, & litigatorum
artibus modis omnibus occurrere: meritò igitur
adeundus est iudex superior, arg. c. Nullus, de
iurepatr.

25 Confirmantur prædicta, quia tempus à Con-
cilio præfigitur instantiæ, non iudici, cum lo-
quatur in rem, in illis verbis, *causæ omnes, & c.*
omnino saltem infra biennium à die motæ litis ter-
minentur, vt hic per Felin. num. 19. & quamuis
instantia non pereat partibus, perit tamen ipsi
iudici, vt supra ostendimus num. 14. Ergo quic-
quid geritur à iudice post instantiam sibi per-
emptam, nullius est roboris, vel momenti. Abb.
d. cons. 16. num. 7. post med. vers. Non obstant
alia motiua, lib. 2. & Felin. hic num. 15. vers. De
sententia lata post instantiam, dicens post Pau-
lum de Castro in hoc Doctores omnes concor-
dare. Quod multò magis apparet ex illa dictio-
ne, *omnino*, posita in d. c. 20. ibi: *Atque omnino*
saltem biennium, &c. quæ inducit necessitatem
præcisam, c. Cum ex eo, ibi, *omnino adstringi*
volumus: cum ibi notatis per Archid. & Ioan.
Andr. de elect. lib. 6. Alex. cons. 88. In causa,
in princ. lib. 4. Dec. cons. 581. Pro fundamento
num. 2. Grammat. in terminis nostris, vot. 31.
n. 3. cum seqq.

26 Non obstant adducta in contrarium. Ad pri-
mum enim respondetur: imò iudicem cùm videt
propè esse finem instantiæ, posse ex officio suo
per-

peruenire ad sententiam. Bart. in leg. Seius, & Agerius, ff. ad l. falcid. prope fin. vers. Quæro an illud pactum.

27 Ad secundum respondetur si subterfugia partis in causa sint, ne causa decidatur, verius esse instantiam currere, licèt contra partem subterfugientem competat actio de dolo, l. Arbitrio, §. Dolo, ff. De dolo. Alex. cons. 72. Videtur prima consideratione, num. 16. lib. 3. dicens glossam, quæ hic tenuit oppositum, à Doctoribus reprehendi. Abbas hic num. 9. gloss. & Bart. d. §. Dolo, vbi ait nec etiam competere restitutionem in integrum aduersus lapsum instantiæ: & Roman. ex communi in cons. 210. Circa primum nu. 9. alioquin eluderetur decretum Concilij, quod emanauit fauore publicæ vtilitatis, sicut in terminis l. Properandum considerat Abbas vbi supra. Secundò respondetur quatenus verum sit instantiam ob partis cauillationem non currere, id tamen procedere in fauorem partis, quæ non est in culpa, vt intelligunt Doctores in locis supra citatis. At nos loquimur respectu iudicis, qui semper est in culpa non resecando dilationes inutiles, vt dictum est, quo casu parti nullum infertur præiudicium si ab eo ad superiorem deuoluitur iurisdictio, vt declarat Innoc. in c. De causis, n. 5. de off. iudic. deleg. vbi etiam Abb. n. 6.

Et ita proposito in S. Congregatione Concilij suprascripto dubio, videlicet, An cap. 20. sess. 24. quo cauetur, causas à locorum Ordinarijs esse intra biennium terminandas; alioquin post id spatium liberum esse partibus, vel alteri illarum iudices superiores adire: habeat locum si non stetit per iudicem quominus intra dictum tempus causam definiret, sed vel ob qualitatem causæ, vel partium cauillationes: S. Congregatio censuit non habere locum quando non stetit per iudicem, sed ob qualitatem causæ, quod ab ipso iudice docendum est; secus si per cauillationes & subterfugia partium.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Si quis.

SVMMARIVM.

1 *Clericus coram suo Episcopo conueniri debet. & n. 9.*
2 *Negocij appellatione venit causa tam ciuilis, quam criminalis.*
3 Actionis *verbum quandoque refertur ad simplicem petitionem in iudicio factam.*
4 *Clericus non potest prorogare iurisdictionem alterius iudicis etiam ordinarij absque consensu Episcopi proprij. & n. 7.*
5 *Concilium accipitur pro consensu quandò exigitur ab eo, de cuius superioritatis praiudicio agitur.*
6 *Et prolatum à iure importat necessitatem.*
7 *Iudex an dari debeat de partium consensu.*
8 *Et quid seruet Curia.*
9 *Clericum an generaliter, & indistinctè coram proprio Episcopo sit conueniendus. & num. seqq. vsque ad n. 27.*
10 *Episcopus proprius quis dicatur quoad hoc vt Clericus coram ipso conueniri debeat.*
Forus domicilij cum cateris omnibus concurrit. ibidem.
11 *Forum qualiter sortiatur Clericus ratione beneficij.*
12 *in Foro originis proprio, vel paterna Clericus conueniri potest, dummodo ibi sit prasens, licet alibi domicilium habeat.*
13 *Forum an Clericus sortiatur ratione Ordinis collati.*
14 *Pralatus inferior habens in loco iurisdictionem quasi Episcopalem venit appellatione Episcopi proprij quoad hoc vt Clericus coram ipso sit conueniendus.*
15 *Clericus conueniendus est coram proprio Episcopo siue conueniatur à Clerico, siue à laico.*
16 *Et in causis tam ciuilibus, quam criminalibus.*
17 *Etiamsi sit Clericus prima tonsura. & n. 29.*
18 *Vel suspensus, excommunicatus, interdictus, depositus, aut irregularis.*
19 *Clericus vt fori priuilegio gaudeat qua requirantur ex Concilio Tridentino.*
20 *Clericus si habitum à se gestari solitum aliqua occasione ad breue tempus deposuerit, non ideo fori priuilegium amittit.*
21 *Habitus an sit clericalis, iudex ecclesiasticus cognoscit.*
Monitio non requiritur vt Clericus carens qualitatibus à Concilio Tridentino requisitis fori priuilegium amittat. ibid.
22 *Clericus in minoribus habitum, & tonsuram deferens, & ecclesia inseruiens, licet sine mandato Episcopi gaudet fori priuilegio. & n. seqq.*
23 *Idem si inseruiat alteri ecclesia, quam cui Episcopus mandauit.*
24 *Clericus beneficio priuatus ex Bulla Sixti V. eo quod habitum, & tonsuram non detulerit, fori priuilegium non amittit ante latam à iudice ecclesiastico declaratoriam super facto. & num. sequent.*
25 *Declaratoria facti semper requiritur quantumcunque lex imponat pœnam ipso iure.*
26 *Clericus beneficiatus solitus incedere in habitu, & tonsura, licet aliquando talem gestationem intermiserit, non incidit in pœnam priuationis beneficij ex Bulla Sixti V.*
27 *Clericus prima Tonsura de Capella Sacerdotali institutus an gaudeat priuilegio fori; licet illius possessionem ob litem sibi motam non acquisierit. & num. seq. vsque ad num. 46.*
29 *ad Beneficium Ecclesiasticum constituendum qua requirantur.*
28 *Beneficium nullius reditus obtinens non dicitur beneficium habere.*
30 *Beneficij sola collatio, aut institutio ius tribuit etiã sine possessione.*
31 *Beneficia aquiparantur vltimis voluntatibus.*
32 *Beneficium vacat per obitum prouisi, licet solam supplicationem signatam habeat.*
33 *Verba cum effectu sunt intelligenda.*
34 *Verbum,* habere, *quid importet. & num. 37.*
35 *Episcopi Titulares, & Comites Palatini non dicuntur propriè tales, sed abusiuè.*
Declaratur. num. 39.
36 *Verba sunt accipienda in potentiori significatu.*
38 *Intitulatus plenè non dicitur in beneficio si alius percipit fructus.*

Pos-

39 *Possessor beneficij habetur qui titulũ obtinet quoad honorem, & ministerium, licèt beneficium ab alio possideatur.*

40 *Clerici ante Concilium Tridentinum an deberent esse in Ecclesia intitulati. aut illius seruitio adscripti adhoc vt fori priuilegio gauderent. & num. seq. & num. 60.*

41 *Milites olim non gaudebant priuilegijs militaribus nisi in numeros essent relati.*

42 *Clericus Ecclesiæ deputatus, qui ad Sacrificium quotidianum non accesserit, pro Clerico non habetur ex Concilio Toletano.*

43 *Impetrans certo modo, qui litem infra præscriptum tempus non mouit, tamquam beneficio priuatus ex vi regulæ de annali non gaudet fori priuilegio. & num. seq.*

44 *Beneficiati duo in eodem beneficio simul esse non possunt.*

45 *Clericus non beneficiatus solitus Ecclesiæ inseruire, & in habitu, & tonsura incedere, si noctu, vel interdiu in habitu laicali deprehendatur cum armis, an fori priuilegio gaudeat. & nu. seq. vsque ad num 59.*

46 *Clericus beneficiatus ex Concilio Tridentino fruitur fori priuilegio licet habitum, & tonsuram non deserat.*

47 *Clerici cælibes de iure communi etiam non beneficiati ante monitionem gaudent priuilegio fori, licet in habitu non incedant; Clerici coniugati secus.*

48 *Sed hæc differentia sublata est à Concilio Tridentino.*

49 *Clericis non habentibus requisita Concilij Tridentini non adimitur perpetuò priuilegium fori, sed suspenditur ad tempus.*

50 *Animi iudicium ex perseuerantia dijudicatur.*

51 *Habitus Clericalis non prodest ei, qui antea publicè se gerebat pro laico.*

52 *Verba legis ciuiliter, & non amarè sunt intelligenda.*

53 *Continuè habitare in ciuitate quis dicitur etiamsi tempore messium non permaneat.*

54 *Vnitas orationis regulata ab eodem, verbo operatur vt æqualis sit determinatio quoad omnes.*

55 *Religiosus, qui iocosa leuitate ad horam dimittit habitum, & alium assumit, non incidit in pœnam Apostasiæ.*

56 *Clericus deferens ad breue tempus vestes virgatas, & partitas non incidit in pœnam Clemen. Quoniam, de vita, & honest. Cleric.*

57 *Tempus delicti attenditur quoad pœnam imponendam, non quoad competentiam Iudicis.*

58 *Iudex laicus retinens in carcere Clericum deprehensum in habitu laicali an, & quando excusetur à censuris.*

59 *Consuetudo, qua Clerici habitum, vel tonsuram deferentes fori priuilegio gaudent, licet beneficiũ non habeant, nec alicui Ecclesiæ inseruiant, an sit obseruanda. & num. seq. vsque ad num. 72.*

60 *Clerici incidentes in habitu, vel tonsura de iure communi gaudebant priuilegio fori, licet Ecclesiæ non inseruirent.*

61 *Consuetudo iuri communi conformis sublata intelligitur eodem iure sublato.*

62 *Consuetudo cur fuerit sublata à Concilio Tridentino sess. 23. cap. 6. quoad Clericos coniugatos tantùm.*

63 *Consuetudo quod Clerici coniugati gaudeant priuilegio fori, licet habitum, & tonsuram non deferant an valeat de iure communi.*

64 *Consuetudo disponens idem, quod ius antiquum correctum, præsumitur rationabilis. & nu. 68. & 73.*

65 *Consuetudo contra Concilia generalia non potest validè introduci. & num. seqq.*

66 *Concilia generalia censentur habere clausulam derogatoriam ad sequentes dispositiones contrarias.*

67 *Et quid in Concilio Tridentino.*

69 *Constitutiones Papales censentur effectum sortitæ cum primum sunt promulgatæ.*

70 *Et quando censeantur abrogatæ per contrarium vsum.*

71 *Exceptio quod non fuerint vsu receptæ, non admittitur.*

72 *Canonis priuilegium an fuerit ademptum Clericis non habentibus qualitates, cap. 6. sess. 23. Concilij Tridentini. & num. seq. vsque in fin.*

73 *Fori priuilegium quas ob causas à Concilio Tridentino fuerit limitatum.*

74 *Canonis priuilegium facilius amittitur de iure communi, quam priuilegium fori.*

75 *Clerici quamuis fori priuilegio non gaudeant, tamen puniri possunt ab Episcopo præueniente si pro Clericis adhuc publicè se gerant.*

1 SI QVIS: Clericus coram suo Episcopo conueniri debet. Hoc dicit. Et ponit duo dicta alternatiuè. Secundum ibi, vel consilio.

Nota primò ex textu Clericum esse conueniendum coram proprio Episcopo. Dicitur autem Episcopus proprius, vel suus, vt habent aliæ editiones, relatæ ab Antonio Augustino in notis ad primam Collectionem Decretal. lib. 2. tit. 2. c. 1. tum ad exclusionem Episcopi alieni, qui non debet falcem mittere in alienam messem, c. Scriptum, 6. quæst. 3. c. 3. infra de Paroch. & 9. qu. 2. per totam: tum ad exclusionem Iudicis sæcularis, vt cap. Inolita, & cap. Placuit, 11. quæst. 1. cap. prox. & cap. Si diligenti, infr. eod. tum denique ad exclusionem inferioris Prælati: nam de iure communi Episcopus solus fundat intentionem super iurisdictione ordinaria in tota diœcesi, c. Cum episcopus, & ibi glos. in ver. Habere, & Doctores notant. de offic. Ordin. lib. 6. cum concord. De quo tamen pleniùs dicam infra in prima quæstione, in qua explicabo in specie quibus modis dicatur proprius Episcopus.

2 Secundò nota ibi, *negocium*, appellatione negocij venire causam, seu quæstionem secundum Innocent. & Abb. Antiq. hic in princip. Host. in ver. Negocium, & Ioann. Andr. num. 2. Vnde & differt à negociatione, quia negocium in causis negociatio in commercijs dicitur, vt legitur in cap. Forus, §. Negocium, infr. de verbor. signific. suis Codex habet, si quis Clericus cum Clerico causam habuerit, vt refert Anton. Augustin. loco citato.

3 Tertiò nota ibi, *actio ventiletur*, actionis nomen quãdoque referri ad simplicem petitionem in iudicio factam: nam secundũ Canones Clericus non tenetur actionem proponere, sed satis est vt quoquo modo de sua petitione in libello appareat, cap. Dilecti, & cap. Examinata, supra

de

de Iudic. & hic per glos. in ver. Actio, Host. in
eod. ver. & Butr. num.4. Licet secundum Abb.
num.3. & Marian. Socin. num.2. verbum, *actio*,
stet propriè, quia textus non præcipit vt actio
proponatur, sed vt ventiletur, scilicet ipsum ius
competens: nam actio est ius prosequendi in
iudicio quod sibi debetur, vt Institut. de act. in
princ. & ideò dicimus sine actione neminem
experiri, l.Si pupilli, §.Videamus, ff.de negot.gest.
Sed magis placet prima expositio glossæ, quia
illud ius non ventilatur in iudicio sub formalitate
actionis, sed tamquam simplex, & nuda petitio.
Et quamuis sine actione de iure Ciuili nemo
experiatur, tamen de iure Canonico non est
necesse vt hoc faciat per modum actionis, vt in
iuribus præallegatis. In prima compilatione Decretalium
non habetur illud verbum, *actio*, sed
legitur, *accusatio ventiletur*, vt refertur ab Antonio
Augustino in cap.1. hoc tit.

4 Quartò nota ibi, *vel consilio*, Clericum non
posse prorogare iurisdictionem alterius Iudicis
etiam ordinarij absque consensu Episcopi pro-
5 prij, & ita consilium, hic accipitur pro consensu,
seu licentia: nam solum consilium non sufficit,
cap.proximo, infr.eod.& cap.Romana, eod.
tit. lib.6. secundum gloss. tertiam, hic Host. in
princ. in ver.Vel consilio, Ioan.Andr. num 3. &
Butr. n.2. & 3. Qui inde infert consilium accipi
pro consensu vbi exigitur consilium ab eo, de
cuius superioritatis præiudicio agitur; vnde non
sufficit illud petere, & expectare, sed oportet
obtinere, vt notat glos. & DD. in cap.Si pro debilitate,
de offic. deleg. licet aliàs ex proprietate
vocabuli aliud sit consilium, & aliud consensus,
vt notatur in cap.Cùm olim, supra de arbitr.
Sed hic impropriatur consilij verbum propter
subiectam materiam, secundum Hostiens. vbi
6 supra, & Abb. n.3. vers.Nota ex glossa. Vel dic
secundum Petr.de Anchar.in 3.notab. consilium
includere consensum, & prolatum à iure importare
necessitatem; ita vt Clericus necessariò teneatur
illud sequi, iuxta materiam l.1. §.Si plures,
ff.de exercit. act.& d.c.Cum olim, de arbitr.

7 Vltimò nota ibi, *apud alios, quos vtraque pars
voluerit*: ad hoc vt prorogari possit iurisdictio
iudicis non sui præter licentiam proprij Episcopi
requiri etiam consensum vtriusque partis:
iustum enim, & honestum est vt iudex communiter
eligatur, vt hic, & in cap.Placuit, 2.qu.6.
Hoc declara primò, dummodo prorogatio fiat
in iudicem ecclesiasticum, cap.Significasti, infr.
eod. nam iudicem laicum Clericus sibi constituere
non potest, etiamsi Episcopi, & aduersarij
consensus accedat, nec prorogatio firmatur iuramento,
cap.Si diligenti, infr. eod. Sed ad hoc
requiritur auctoritas Papæ, cap.Mennam, 2.q.5.
& cap.Cum deuotissimam, 12.quæst.2.& tenent
in cap.prox. infr. eod. Host. num.1. in ver. Pontificis,
Ioan.Andr. nu.3. in eod.ver. & Butr. n.7.
Declara secundò, dummodo procedatur per viã
prorogationis: ad hoc enim formalis delegatio
non requiritur, secundum Innoc. in fin. Secus si
per viam delegationis, quia tunc non exigitur
consensus partium, sed Episcopus solus dat iudices:
& quod hic dicitur, quos vtraque pars voluerit,
est de consilio ne iudex possit recusari,
sed tamen commissio valet, etiam partibus non
consentientibus; dummodo fiat saluo iure recusationis,
& ita procedit textus in cap. Super quæstionum,
§.Quem verò, & §.fin. de offic. deleg.
vt hic declarat Ioan.Andr. in fin. cum quo Butr.
num. 6. & alij transeunt. Sed an hoc procedat
post Concilium Tridentinum, plenè dicam in
8 cap.Significasti, infra eod. Declara tertiò dummodo
vtraque pars sit præsens; tunc enim secundum
consuetudinem Curiæ fit conuenientia iudicum:
& si concordent, dantur iudices de communi
consensu, vt l. Obseruandum, ff de Iudic.
Si discordent, quælibet pars nominat vnum, &
Curia dat tertium ex officio. Si verò altera pars
sit absens, obtinet præsens iudices ad voluntatem
suam saluo iure recusationis; & in hoc casu
potest intelligi textus in cap. Cum R, de offic.
deleg. vbi datur iudex ad voluntatem vnius partis.
Et de hoc stylo Curiæ Romanæ attestantur
hic glos.vlt. Io.Andr. in fin. Butr. d.n.6. Abb.n.4.
& Marian. Socin. nu.2. vers. In ea glossa.

9 QVÆRO, An generaliter, & indistinctè
Clericus sit coram suo Episcopo conueniendus.

Communis regula est Clericum conueniri debere
coram proprio Episcopo, vt hic est casus
secundum omnes, concordat cap. Si Clericus,
ibi; *suum Episcopum*: nec non ibi, *proprium
Episcopum*, 11.quæst.1. cap.Si quis contra Clericum:
ibi, *Episcopum ipsius adeat*, infr. eod. & in
Auth. Vt Cler. apud propr. Episc. collat 6. cum
10 simil. Et proprius Episcopus dicitur primò, in
cuius diœcesi Clericus conueniendus domiciliũ
habet: forus enim domicilij dicitur verus, &
naturalis forus, vt notatur in cap.fin. & ibi dixi
num.9. post Innocent. Host. & alios infr. eod. &
cum cæteris omnibus concurrit, vt est textus in
in cap.Dilecti, & ibi glos. in ver.Vbi domicilium,
infr.eod. l.Si fideicõmissum, §.Sed & rescriptum,
11 ff. de Iudic. cum simil. Deinde dicitur Episcopus
proprius, in cuius diœcesi Clericus beneficium
obtinet ecclesiasticũ, licèt sit alterius diœcesis,
textus est in cap. Cum nullus, de tempor.
ordin. lib.6. Et quamuis loquatur respectu ordinis,
tamen idem dicendum respectu iurisdictionis:
nam qui potest ordinare, potest & iudicare,
cap. Nullus Primas, 9. quæst. 2. & cap. 3.
de Paroch. Aduerte tamen, quia aut beneficium
personalem residentiam non requirit; & tunc potest
Clericus in loco beneficij conueniri quando
agitur de illo beneficio tantùm, & non aliàs,
arg. cap.Sanè, infr. eod. l.fin. C. Vbi in rem act.
& cap. Dilectus, il secondo, supra de rescript.
Aut requirit personalem residentiam, & tunc cũ
rector beneficij ibi domicilium contrahat, c.Postulasti,
infr.eod.& notat Innocent.in cap.Ex ore,
de priuileg. idem dicendum, quod superius dictum
est de Episcopo domicilij, vt scilicet ibi
conueniri possit etiam de alibi gestis, secundum
Abb. hic num.6. de quo vide plenè per Marian.
Socin. in cap.final. num.22. infr.eodem. Adhoc
Concilium Tridentinum in cap.11. in fin. sess.24.
vbi priuilegia, quæ competunt residentibus in
Curia Romana ratione Eugenianæ Constitutionis,
aut familiaritatis Cardinalium, non suffragantur
beneficia obtinentibus quominus ratione
dictorum beneficiorum Ordinarij iurisdictioni
subiecti permaneant; & ita ratione beneficij
personalem residentiam non requirentis sortitur
quis forum Ordinarij, vbi beneficium obtinet,
ratione illius beneficij dumtaxat non obstanti-

12 bus priuilegijs. Rurſus dicitur proprius Epi-
ſcopus, in cuius diœceſi Clericus originem
propriam, vel paternam, licèt alibi domicilium
habeat, vt probatur in d. cap. Cum nullus, de
tempor. ordinat. lib. 6. inducendo illud, vt dixi
n. præcedenti, & in l. Aſſumptio, cum ibi notat.
ff. ad municipal. & in l. 1. & in l. Origine, C. de
municip. & origin. lib. 10. Quod tamen ita tem-
pera, vt in loco originis ita demum poſſit con-
ueniri ſi ibi ſit præſens, aliàs ſecus, ſecundum
Abb. hic num. 6. & notat Bart. in d. l. Aſſumptio
§. 1. num. 5. verſ. Quarto caſu, per textum in
l. Hæres abſens, in 1. reſpon. ff. de iudic. & in
l. Relegatorum, §. Dubitatum eſt, ff. de interdict.
13 & relegat. Præterea dici poteſt Epiſcopus pro-
prius ratione ordinis collati, vt notat gloſ. in
d. l. Hæres abſens, §. Proinde in ver. Debebit,
verſ. Item ratione ordinis & illam gloſ. dicit ſin-
gularem Abb. num. 6. Item poteſt dici proprius,
qui tamen eam intelligit procedere quando Epi-
ſcopus ordinauit nomine proprio; ſecus ſi ex
commiſſione alterius, quia tunc ordinatio tri-
buitur illi cuius nomine fit, arg. c. Si Epiſcopus,
de præben. lib. 6. Sed certè quando Epiſcopus
ordinat nomine proprio, iam eſt Epiſcopus pro-
prius ante ordinationem, cum alias ordinare
non poſſit, vt eſt textus in d. c. Cum nullus, &
9. q. 2. per totam: ergo non apparet quomodo
efficiatur proprius ratione ordinis collati. Fortè
gloſſa habuit alium intellectum, videlicet vt ra-
tione ordinis forum quis ſortiatur, quia laicus
effectus Clericus mutat forum, ac genus fori, &
efficitur de foro eccleſiæ, cap. 1. 53. diſt. c. Duo
ſunt, 15. qu. 1. Sed hoc non prouenit propter
ordinis characterem: nam & ordinatus ab alie-
no ſine licentia Epiſcopi proprij, licèt ſit ſuſpen-
ſus, tamen eſt effectus de foro eccleſiæ cap. 1. &
ſeq. de tempor. ordinat. libr. 6. Concilium Tri-
dentinum c. 8. ſeſſ. 23. Demum ad effectum præ-
dictum dicitur Epiſcopus proprius etiam ratio-
ne contractus initi, delicti commiſſi, aut rei ſi-
tæ, vt in d. c. fin. infr. eod. & generaliter om-
nibus alijs modis, quibus forum quis ſortitur,
quos enumerat gloſſ. præalleg. in d. §. Proinde,
& ibi Doctores, & latiſſimè Marian. Socin. in
14 eod. c. fin. & ibi dixi num. 28. Epiſcopi autem
appellatione in caſu huius cap. venit etiam in-
ferior Prælatus habens in loco iuriſdictionem
quaſi epiſcopalem ex priuilegio, vel conſuetu-
dine, c. Cum contingat, in fine, & ibi Doctores,
præſertim Abb. n. 18. infr. eod. c. Auditis, de
præſcript. & hoc non obſtante decreto Concilij
Tridentini ſeſſ. 24. cap. 20. §. Ad hæc vt ſcripſi
latiſſimè in c. Accedentibus, à num. 20. vſque in
fin. de exceſſ. Prælat. Itaque ſecundum has om-
nes acceptiones ſtat regula, vt Clericus coram
proprio Epiſcopo conueniri debeat.
15 Extenditur primò hæc regula vt locum ha-
beat ſiue Clericus conueniatur à Clerico, vt hic,
ſiue à laico, vt c. Si quis contra Clericum infr.
eod. actor enim ſequitur forum rei, c. Experien-
tiæ, 11. q. 1. cum ſimil. ſecundum Marian. Socin.
hic in 1. notab. & tenent Hoſtienſ. Ioan. Andr.
Cardin. & alij, qui verba *Si quis Clericus*, ſup-
plent, *vel laicus*.
16 Extenditur ſecundò ad cauſas tam ciuiles,
quàm criminales, c. Inclita, 11. q. 1. Auth. Sta-
tuimus, C. de Epiſc. & Cler. & in Authen. Vt Cler.
apud propr. Epiſc. collat. 6. & probatur hic in
ver. *Negotium*, quod ab Innocentio & alijs ex-
ponitur pro *cauſa*, ſiue *quæſtione*, vt dixi ſupra,
in 5. notab.

Extenditur tertiò etiam ad Clericum primæ
tonſuræ, vt probatur in c. Cum non ab homine,
ſupra de iudic. ibi, *in quocunque ordine conſtitu-
tas*, iuncto c. Cum contingat, de ætat. & qual.
& in c. prox. infra eod. ibi, *Clericum vllum*,
& ibi dixi in 5. notab. poſt Hoſtienſ. Butr. &
alios.
17 Extenditur quartò etiam ad Clericos coniu-
gatos non bigamos habitum, & tonſuram deſe-
rentes, c. vnico, de Cler. coniug. lib. 6. Io. Andr.
in c. prox. num. 5. & ibi etiam Abb. num. 2. & 3.
infra eod. Henric. Boich. in c. Ex litteris, n. 18.
de vita, & honeſt. Cleric. Vitalin. in Clem. 1.
num. 55. & 57. eod. tit. de quo tamen hodie
dic vt ſcripſi in c. Propoſuiſti, n. 57. & 58. infra
eodem.
18 Extenditur quintò ad Clericum etiam ſuſpen-
ſum, excommunicatum, interdictum, vel depo-
ſitum etiam pro crimine irregularitatem irro-
gante: nam ante actualem degradationem re-
manet ſub iuriſdictione Epiſcopi vt probant iura
in c. Dictum, 81. diſt. in c. Cum non ab homine,
& ibi Dec. num. 6. de iudic. & in c. Degradatio,
de pœn. lib. 6. Marian. Soc. in c. Ad abolendam,
n. 21. de hæret.

Extenditur ſextò ad omnes perſonas eccleſia-
ſticas, & ad complures alios, qui ſunt de foro
eccleſiæ, licèt Clerici non ſint, de quibus ſcripſi
latiſſimè in c. prox. infr. eod. à num. 16. vſque
in fin. poſt Marian. Socin. hic à num. 4. vſque
ad num. 54. qui fusè materiam explicat viginti
quinque declarationibus.

Extenditur denique centum & ſex modis,
quos vberrimè cumulant Moderni in tract. de
effect. Clericat. effec. primo à num. 1. vſque ad
num. 668.
19 Recipit tamen ſupradicta regula quamplures
declarationes, vt dixi in c. prox. num. 3. infra
eod. inter quas illa eſt præcipua, & vſu forenſi
admodum frequens, quam iuri communi adie-
cit Concilium Tridentinum ſeſſ. 23. cap. 6. vbi
ſtatuit, vt [prima Tonſura initiatus, aut etiam
in minoribus Ordinibus conſtitutus fori priui-
legio non gaudeat, niſi beneficium eccleſiaſti-
cum habeat, aut clericalem habitum, & tonſu-
ram deferens alicui eccleſiæ ex mandato Epiſco-
pi inſeruiat, vel in Seminario Clericorum, aut in
aliqua ſchola, vel vniuerſitate de licentia Epi-
ſcopi quaſi in via ad maiores ordines ſuſcipien-
dos verſetur.] Hæc ibi, & S. Congregatio Car-
dinalium eiuſdem Concilij Interpretum decla-
rauit [ad hoc vt fori priuilegio gaudeat, requi-
ri, & ſufficere ea, quæ aliquo ex infraſcriptis ca-
pitibus ſigillatim ſunt adnotata. Vt obtineat be-
neficium eccleſiaſticum, vt clericalem habitum,
& tonſuram deferens in aliquo Seminario de li-
centia Epiſcopi degat, vt in habitu, & tonſura
incedens in aliqua ſchola de licentia Epiſcopi
verſetur, vt habitum & tonſuram geſtans in ali-
qua vniuerſitate de licentia Epiſcopi moretur.
20 Si verò quæ in aliquo ex his capitibus compre-
henſa ſunt, in Clerico concurrant, ſed aliqua
occaſione habitum à ſe geſtari ſolitum ad breue
tempus depoſuerit, non ideò fori priuilegium
amit-

21 amittere. Au verò habitus sit Clericalis ad Iudicis ecclesiastici cognitionem pertinere. Quibus autem casibus Clericus ex decreto Concilij fori priuilegio non gaudet nullam requiri monitio-
22 nem vt illud amittat.] Hactenus S.Congregatio. Aduerte tamen ad illa verba Concilij, *de mandato Episcopi,& de licentia Episcopi*; quia ex ipsius Congregationis sententia non sunt substantialia, vt in subiecta declaratione.

Ioannes Cuperchinus Clericus Romanus,qui prima tonsura iu Vrbe initiatus quatuor Ordines minores Panormi cum dimissorijs Domini Cardinalis Vrbis Vicarij suscepit, Romam reuersus, & in habitu Clericali incedens studijs incumbens frequentauit Collegium S. Thomæ, vbi Fratrem Donatum publicè Logicam tradentem quotidie audiuit prout in fide, quæ datur eiusdem Fratris Donati; & licèt nulli esset adscriptus ecclesiæ, tamen non destitit diebus præcipuè festiuis, & alijs inseruire sacrificio Missæ in ecclesia S.Iacobi Incurabilium, & alibi,prout in fide Sacristæ, quæ similiter datur. Mox sororis infamia commotus, & stimulis incensus honoris eam pluribus vulneribus confodit, & tem omnem sine difficultate confessus est. Cumque inter alia pro ipsius defensione dicatur eum vti Clericum pro tali homicidio non posse tradi Curiæ sæculari, nec affici vltimo supplicio; opponitur à fisco eum non gaudere priuilegio fori, quia neque beneficium habet, neque est adscriptus ecclesiæ, neque versatur in scholis de licentia Episcopi vt requirit Concilium Tridentinum sess.23. cap.6. vnde quæritur quid iuris. Die 20. Iunij 1609. S. Congregatio Concilij perpendit secundum ea, quæ proponuntur, in hoc casu cõcurrere omnia requisita,vt hic Clericus gaudeat priuilegio fori: est enim initiatus prima Tonsura, incedebat in habitu, & tonsura clericali, & ecclesiæ inseruiebat; imò etiam in schola versabatur, quia publicam Dialectices lectionem in ædibus S.Mariæ supra Mineruam audiebat. Vnus tamen superest scrupulus, quod nec ad inseruiendum, nec ad versandum in schola vlla præcessit licentia,nullumque mandatum Vicarij Vrbis, vt requirit Concilium, dum cap 6. sess.23. statuit huiusmodi Clericum priuilegio fori potiri si inseruiat ecclesiæ de mandato Episcopi,vel in schola versetur de Episcopi licentia: sed hanc difficultatem sustulerunt duæ antiquæ decisiones Congregationis, quarum altera declarauit priuilegio fori gaudere Clericum minorum Ordinum in habitu, & tonsura incedentem, inseruientemque ecclesiæ, tametsi absque vllo epis-
23 copi mandato. Altera determinauit talem Clericum inseruientem alteri ecclesiæ quam ei, cui mandauerat Episcopus vt inseruiret, nihilominus gaudere priuilegio fori, nimirum quia qualitas mandati, vel licentiæ est leuis, satisque est concurrere quæ potiora sunt, nempe tonsuram, delationem ipsius cum habitu clericali, seruitium ecclesiæ, vel commorationem in schola aliqua. Ita enim etiam cessante Episcopi mandato, vel licentia satisfit menti Concilij eò tendentis, vt solus Clericus, qui quasi in via ad maiores Ordines suscipiendos versabatur,nec causa effugiendi sæculare forum vagus huc illhuc discurrebat, sed ecclesiastico seruitio insistebat, fori priuilegio se iuuare posset, quæ qualitates in hoc Clerico cum fine Concilij concurrunt, quamuis non afferatur mandatum, vel licentia Episcopi. Itaque pro certo habentes hunc Clericum foro priuilegio gaudere, Patres mandarunt Secretario vt eorum nomine alloqueretur Gubernatorem Vrbis, vt suspenderet in causa donec res posset referri ad Sanctissimum.

24 Secundò QVÆRO, Posita Constitutione sanc. mem. Sixti V. de habitu, & tonsura Clericorum, *&c.* quæ incipit, Sacrosanctam. An Clericus primæ Tonsuræ, vel minorum Ordinum obtinens beneficium ecclesiasticum, & habitum ac tonsuram nequaquam deferens tamquam propterea beneficio vigore dictæ Constitutionis ipso facto priuatus, intelligatur amisisse fori priuilegium, adeo vt etiam ante latam à iudice ecclesiastico declaratoriam super facto, videlicet quod tonsuram,& habitum clericalem non gestauerit, fori priuilegio minimè debeat gaudere.

25 Certum est priuatum beneficio ipso iure, & sic per sententiam Iuris, non posse amoueri à beneficio, quo priuatus est, antequam crimen sit probatum, & declaratum per sententiam hominis: alioquin priuatus posset agere spolio, vt pluribus probat Oldrad. cons.227. De toto themate, num.4. vers. Secundò obijcit, & Petr.de Anchar. cons.189. Tribus de causis, num.3.& 4. Quantumcunque enim lex imponat pœnam ipso iure, semper tamen requiritur declaratoria iudicis super facto priusquam pœna ipsa possit executioni demandari: casus est apertus in c. Cum secundum, §. Confiscationis, & ibi omnes notant præsertim Gemin.& Franc. de hæret. lib.6. Ioan.Andr. post Archid. in c. Felicis, n. 2. de pœnis, eod. lib, Bald. in c.1.in fin.quib.mod. feud. amitt. Calderin. cons.95.nu.3. in fin. vers. Est etiam iustum alias 1. de treug. & pac.Rom. cons. 221. Allegationes, num. 4. vers. Secundò mouet. & passim Doctores. Quamobrem die 6. Octobris 1612. in S. Congregatione Concilij cui interfuerunt S. R. E. Cardinales S.Cæciliæ, de Monte, Plattus, Mantica, Arigonius, Millinus, & Lancellotus, proposito suprascripto dubio omnes absque vlla discussione censuerunt huiusmodi Clericum nullo pacto excludi à fori priuilegio nisi post latam à iudice ecclesiastico declaratoriam super facto,seu delicto,idest quod habitum,& tonsuram clericalem minimè gesta-
26 uerit. Et subinde orta dubitatione an Clericus beneficiatus non inseruiens alicui ecclesiæ, qui habitum, & tonsuram gestare consueuit, licèt aliquoties huiusmodi gestationẽ intermiserit,incidat in pœnam amissionis beneficij Constitutione Sixti V. sanc. mem. hac de re edita impositam, ita vt lata postea declaratoria super facto,fori priuilegio gaudere non debeat: omnes vno ore censuerunt respondendum, huiusmodi Clericum habitum, & tonsuram gestare solitum, tametsi aliquando talem gestationem intermiserit, nequaquam incidisse in pœnam priuationis dicta Sixti V. Constitutione imposita, & ex consequenti non amisisse fori priuilegium, sed eo tamquam beneficiatum debere potiri ad præscriptum decreti eiusdem Concilij cap. 6. sess. 23.

27 Tertiò QVÆRO, An Clericus primæ tonsuræ præsentatus à Patrono ad Capellam Sacerdotalem,

dotaitm, & à Summo Pontifice vigote præsen-
tationis institutus gaudeat ptiuilegio fori, licèt
tertiò in possessione Capellæ intruso possessio-
nem eius, super qua litem mouit, & introduxit,
aequirere non poruerit.
28 Cum Concilium Tridentinum d. c. 6. sess. 23.
addendo iuri antiquo statuat, vt prima tonsura
initiatus non gaudeat priuilegio fori, nisi bene-
ficinm ecclesiasticum habeat, aut clericalem
habitnm, *&c.* atque ita alternatiuè requirat vt
habrat salrem benefirium ecelesiasticum, c. Inter
cæteras, de tesrript. Pro solutione quæstionis
supponendum esr dictam caprllam habere illa
quatuot requisita, vt constituat benrficium ec-
clesiastienm, quæ adnotauit Petr. de Anchar. in
cap. Benrficium, num. 2. de regul. in 6. quem
sequutus fuit Drc. in rubr. de rescript. num. 8.
29 Item supponendum eapellam, de qua agitur, esse
alicuius reditus; cùm aliàs si nullius esset reditus,
illam obtinens non esset iudicandus beneficium
habere, arg. cap. Si quis obiccerit, 1. quæst. 3. &
notat Collrctar. in eap. 2. in 2. col. de concess.
præben. & in cap. De multa, vbi etiam Abb. de
præben. Sarnen. in reg. de Annali, quæst 47. n. 3.
& tenet Rota decis. 445. aliàs 26. tit. de præbrn.
ibi, *reali commodo*, in nouis. Licèt ex ijs, quæ
subnectētur inferius, in trrminis Concilij quoad
fori priuileginm aliud videatur dicendum.
30 Atque his suppositis, non vidrtur ambigeu-
dum quin hie Cleriens ad effectum prædictum
obtineat benefirium ecclesiastiruin; ex sola enim
collatione, seu institntione sine alia traditione,
vrl adeptione possessionis ius in beneficio tribui-
tur, cap. Si tibi absenti, dr præben. lib. 6. & notat
glos. in Extrauag. Ioann. XXII. Execrabilis, in
31 §. Porrò, in ver. Competat ius, benefiria enim
æquiparantur vltimis voluntatibus, glos. in c. 1.
in ver. In vltimis voluntatibus, de concess. præb.
in 6. & est textus in cap. Authoritate, eodem tit.
& lib. Sed in vltimis voluntatibus dominia, ac
iura recta via, ipsoque iure sine traditione aliqua
transferuntur, l. A Titio, in fin. ff. de furt. l. Si ti-
bi homo, §. Cum seruus, ff. de lrgat. 1. l. vlt. C. de
Sacros. Ecrles. Ias. in l. 1. num. 13. ff. dr legat. 1.
Ergo & in beneficijs ecclesiasticis. Ad quod fa-
cit text. in cap. fin. §. Sanè, vbi etiam Gemin. hoc
32 adnotauit, de concess. præben. lib. 6. Quinimò
vsque adeò dicitur beneficium illius esse, qui so-
lam collationem obtinuit, licèt alius possessio-
nem occupet, vt brneficium dicatur vacare per
obitum ipsius, & non possessoris, quamuis tan-
tùm supplicationem signatam habuerit, vt deci-
dit Rota decis. vlt. in antiq. sub tit. de rescript.
Collectar. in cap. Constitutus, vers. Sed quid de
quæstione, de concess. præben. & Sarnen. super
regul. Cancell. de impetran. benefic. vacan. per
obit. familiar. Cardin. quæst. 23. & est casus ex-
pressus in d. cap. Si tibi absenti, de præben. in 6.
33 Sed obijcies, Verba illa Concilij, *nisi benefi-
cium ecclesiasticum habeat*, sunt cum effectu in-
telligenda, l. 1. §. Hæc verba, ff. Quod quisque iur.
ibi, *Cum effectu*, non verbo tenus intelligenda,
& in cap. Relatum, de Cler. non residen. rebus
enim, & non verbis iura sunt imposita, c. Com-
34 missa, de elect. in 6. Et ideò verbum, *habere*, pro-
prium effectū habendi significat, Bald. in l. Da-
ta opera, num. 31. C. de ijs, qui accus. non poss.
allrgat textum in l. Fideicommissa, §. Si filio, de
legat. 3. Facit quod deesse videtur id, quod inu-
tile est, cap. Fraternitatis, de frigid. & malefic.
35 Et in simili dicetur de Episeopis Nullatenensibus
seu Titularibus, & Comitibus Palatinis, qui non
dicuntur propriè tales, sed abusinè tantùm, vt
tradit Ias. in l. Id quod, num. 25. de legat. 1. post
Bald. in Auth. Licentiam, C. de Episc. & Cleric.
vbi tenet illius Authenticæ dispositionem non
habere locum in Episcopis, qui habent Ecclesias
apud Saracenos, quarnm nullos eapiunt fructus,
qui enim re priuatur, nec nomen habere mere-
tur, glos. in eap. Corepiscopi, 18. dist. vt de Car-
dinalibus Ecclesiæ Rauennaten. & Compostella-
næ, dicit Cardin. post gloss. in Clem. 2. in princ.
de celebr. missar. Abb. in cap. Bonæ, il primo,
36 num 3. col. 2. de postul. Prælat. Verba enim in
potentiori significata sunt semper intelligenda,
Abb. in cap. Ex publico, de Conuers. Coniug.
Præpos. in cap. Rursus, in 1. notab. Qui Cler. vel
vouen.
37 Verùm hæc obiectio tollitur, quia verbum,
habere, dum simpliciter profertur à iure, verifi-
catur non solum in eo, qui plenum dominium
rei habet, vel proprietatem nudam, sed etiam in
eo, qui habet tenutam. Casus est expressus in
l. Stipulatio ista, §. Hæc quoque, vers. Habere,
ff. de verbor. obligat. & in l. Habere, ff. de verbor.
signific. & in l. Id apud se, eod. tit. Id enim quis
apud se habere videtur, de quo actionem habet,
habetur enim quod peti potest l. Qui actionem,
ff. de reg. iur. dum enim iura tantùm simpliciter
de verbo, *habere*, loquuntur, sufficit dicto mo-
38 do, vel altero ipsorum habere. Sed vbi requi-
runt vt plenè vel pacificè quis habeat, tunc aliud
est dicendum, vt est casus in cap. Si tibi concesso,
de præben. in 6. vbi glos. in ver. Vacare, intitula-
tus enim in beneficio plenè non habetur, si alius
percipit fructus beneficij, vt ibi per gloss. Idem
procedit in verbis *pacificè obtinere*, *vel possidere
beneficium*, quia requiritur actualis possessio ma-
ioris partis bonorum, vel liberum exercitium
animarum, vel alia, quæ notata sunt in decisio-
ne Rotæ in nouis, nu. 3. sub tit. de concess. præb.
in eap. Gratia, de rescript. in 6. in Clem. Gratiæ,
eod. tit. & in eap. Commissa, de elect. lib. 6. vbi
sunt casus diuersi congruentes supradictæ inter-
pretationi. Dum igitur decretum Concilij d. c. 6.
sess. 23. simpliciter requirit vt habeat; satis est
vt titulum ex institutione obtinuerit.
39 Nec verum est Episcopos Ecclesiarum, quæ
sunt apud Saracenos, abusinè dici Episcopos,
quia quamuis iurisdictionem actu non habeant
tamquam Clero, & Populo, carentes, habent ta-
men habitu, cap. Pastoralis, 7. quæst. 1. cap. 2.
sess. 14. Concilij Tridentini, & verè sunt Episco-
pi, & pro talibus iudicandi quoad honorem, &
ministerium, textus est expressus in cap. Si quis
Episcopus ordinatus ad Parochiam, 92. dist. ind.
vbi videtur casus notabilis pro decisione dubij
propositi: & ad hoc ponderat illum textum
accuratè Cardinal. in Clem. Vt hi, §. Illi verò, de
ætat. & qual. post num. 10. dicens pro possessore
haberi eum, qui obtinuit beneficium, licèt ab
alio possideatur, quoad honorem, & ministe-
rium, & dictum Baldi procedit non ex ratione,
quia non possidet, sed quia fructus non percipit
ab Ecclesia, quam perceptionem requirit textus
illius Authenticæ, vt hodie dicimus de disposi-
tione

tione d. cap. Si tibi; vnde ibi non requirebatur simplex habere, sed plenum, vt Ecclesia succederet Episcopo.

40 Præterea quamuis d. cap. 6. sess. 23. restrinxerine priuilegium, quod habebant Clerici vel habitum, vel tonsuram deferentes ad exemplum Clementis V. in Concilio Viennensi in Clericis, qui sordida officia publicè, ac personaliter exercent, vt in Clem. Vnica, de vita, & honest. Cleric. nec non Clementis VII. in quadam Extrauaganti edita anno 1533. qua ademit fori priuilegium Clericis non incedentibus in habitu, nec tonsuram clericalem deferentibus, vt scripsi in cap. Ad audientiam, il secondò, num. 122. de
41 rescript. tamen considerandum est Concilium dum ad fori priuilegium requirit vel beneficium ecclesiasticum, hoc est intitulationem, vel seruitium ecclesiæ, videri aliquo modo consentire cum iuris antiqui dispositione. Id enim est ad instar armatæ militiæ. Quamuis enim quis descriptus esset, & inter tyrones deputatus, & alia impleuisset etiam nota publica, & stigmate militiæ, quibus milites insigniri erant soliti vt dignoscerentur, l. Stigmata, C. de fabric. lib. 11. & alia præstitisset, quæ notantur per glos. in l. penult. ff. ex quib. cau. maior. tamen priuilegio militari non gaudebat, & præsertim exemptione ab ordinarijs iudicibus, nisi in numeros esset relatus, & assignatus sub certo iure, vexillo, & loco, à quo nusquàm recedere poterat sine commeatu: textus est in l. Ex eo tempore, ff. de milit. testam. ibi, *in numeros relatus est*, & in l. seq. ibi, *in comitatu Principum retentus*. Quando autem hæc relatio in numeros facta intelligeretur, colligi potest ex textu l. 5. cum seqq. vsque in fin. C. de offic. magistr. milit. Sic à simili frui non debet Clericus priuilegio quoad forum, quamuis per ordinationē in cælesti militia sit adscriptus, cap. Cleros, 21. dist. habeatque clericalem coronam, quæ est eiusdem militiæ stigma, iuxta notata per glos. in Clem. Quoniam, §. Idem in ver. Et tonsura, de vit. & honest. Cleric. nisi etiam sit relatus in numeros per assignationem beneficij, quo redditur intitulatus illi ecclesiæ, & censetur stipendium habere, & sub stipendio (propter officium enim datur beneficium, cap. final. de rescript. lib. 6.) & nisi militet, vel referatur in numeros, vt quia Ecclesiæ seruitio deputeretur, in qua seruiat in diuinis, ad quod fuit ordinatus, & delectus, vt scilicet militet Deo, cuius
42 militiæ fuit adscriptus. De beneficiato, & de deputato curæ Ecclesiæ, vt omittantur iura imperialia, quæ habentur in libro Authen. in tit. Vt sit determin. numer. Cleric. & in tit. de Sanctiss. Episc. in quibus hæc eadem fuerunt ordinata: Reperi in Cōcilio Martini Papæ idem tunc temporis ab Ecclesia obseruari. Ad quod videatur textus in cap. fin. 92. dist. & quæ ibi notat gloss. in ver. Deputatus; illic enim habetur deputatio certæ ecclesiæ per institutionem, vt de beneficio, & alio modo per assignationem in numerum Clericorum deseruientium; & statuitur, vt qui non inseruit ad quotidianum psallendi officium, deponatur à Clero; & sic per Concilium videtur aliquo modo potius innouatum ius antiquum, quam nouum Statutum; licèt hunc, & alios similes canones, qui à Gratiano tribuuntur Concilio Martini Papæ, collectos fuisse à Martino Bracharensi ex Synodis sub Honorio I. adnotauit Couarr. in relect. cap. 1. nu. 1. de testam. Illud caput habetur ex Concilio Toletano I. sub Anastasio Papa anno Domini 400. cap. 5. in hæc verba] Presbyter, vel Diaconus, vel Subdiaconus, vel quilibet Ecclesiæ deputatus Clericus, si intra Ciuitatem fuerit, vel in loco, in quo Ecclesia est, aut Castello, aut vico, aut villa, & ad Ecclesiam ad Sacrificium quotidianum non accesserit, Clericus non habeatur, si castigatus per satisfactionem veniā ab Episcopo noluerit promereri] refertur Burchardo lib 2. c. 152. Decret. ab Iuo, par. 6. cap. 243. & Conciliorum tom. 1. pag. 597. littera F.

43 Rursus obijcies. Si ad fori priuilegium sufficeret solus titulus beneficij absque possessione, sequeretur vt esset in facultate cuiusque impetrare beneficium certo modo & tenere vt dicitur in manica supplicationem signatam ad hoc vt tamquam intitulatus se tueretur aduersus iurisdictionem Iudicis sæcularis, licèt ecclesiæ non inseruiret; quo nimis læderetur iustitia, & esset contra mentem Concilij.

Cæterum ad hanc obiectionem tollendam consultò in dubio superius proposito adiecta sunt verba illa, *super quo litem mouit*; nam alioquin si prouisus litem non intentasset intra
44 præscriptum tempus, possessor esset tutus regula de annali, vel de triennali, & titulus prouisi redactus esset ad non titulum, cum duos in eadem re eodem tempore in solidum ius habere leges non permittant, l. Si vt certo, §. Si duobus vehiculum, ff. Commod. l. 3. §. Ex contrario, & ibi Doctores, ff. de acquir. possess. Bald. in l. Non solum, post med. vers. Non obstat, ff. sol. matrim. & duos veros beneficiatos in eodem beneficio esse non posse probat text. in c. Dilecto, vers. Procurator tuus, & vers. Vno indiuiduo iure vacante, de præben. & scripsit Paris. cons. 101. Si quærimus, num. 18. vers. Non obstat, & consil. 117. Si quærimus, post num. 31. vers. Vnde si ponamus, & n. 33. vol. 4. Quem refert, & sequitur Mandos. in reg. de annal. quæst. 48. num. 7. vers. Et in terminis nostris. Quamobrem impetrans, qui litem infra præscriptum tempus contra possessorem non mouit, cum beneficio sit ipso iure priuatus ex vi regulæ, non potest amplius tamquam beneficiatus fori priuilegio gaudere.

Ad extremum proposito dubio an Clericus primæ tonsuræ prouisus de beneficio possit gaudere priuilegio fori, quamuis possessionem beneficij non habeat propter intrusum, cōtra quem litem mouit: Sac. Congregatio censuit, posse.

45 Quartò QVÆRO. Posito decreto Tridentini Concilij cap. 6. sess. 23. An Clericus non beneficiatus solitus tamen Ecclesiæ inseruire, & in habitu, & tonsura incedere, si noctu, vel interdiù in habitu laicali deprehendatur cum armis, gaudeat priuilegio fori, nec ne.

46 Pro solutione quæstionis præmittendum est primò ad priuilegium fori alterutrum sufficere, idest vt Clericus vel beneficium ecclesiasticum habeat, vel habitum, & tonsuram deferens alicui ecclesiæ inseruiat, vt iam resoluit Sac. Congregatio. Si quidem consulta an Clericus beneficiatus, qui non deferens habitum, & tonsuram immiscuit se enormitatibus, possit à Iudice laico puniri non præcedente monitione: respondit

ex

ex c. 6. sess. 23. [Clericum beneficiatum frui priuilegio fori, licèt clericalem habitum, & tonsuram non deferat; quia cap. 6. dat priuilegium alternatiuè vel beneficiatis, vel deferentibus habitum.] Hactenus verba declarationis: & ideircò in dubio adiecta sunt illa verba, *non beneficiatus*: nam si Clericus beneficiatus esset ex hoc solo fori priuilegio gauderet quod spectat ad Concilij dispositionem, & circumscripta Bulla Sixti V. hac de re edita anno 1589. de qua dictum est supra in secunda quæstione, vnde frustra dubitaretur an fori priuilegium amisisset ex eo quod sine habitu Clericali deprehensus fuisset.

47 Præmittendum est secundò de iure veteri Clericos in minoribus non coniugatos, & non beneficiatos, nec in habitu incedentes ante monitionem gaudere fori priuilegio secundum communem opinionem, de qua testatur Clar. in §. fin. quæst. 36. vers. Hæc autem, licèt secus statutum esset Clericis coniugatis per c. Vnicum, de Cler. coniug. lib. 6. vbi ita tradunt Anchar. Franch. &
48 alij. Hanc differentiam quoad hoc sustulit Concilium d. c. 16. nam Clericus in minoribus non coniugatus, nec beneficiatus etiam ante monitionem, nisi deferens habitum, & tonsuram inseruiat ecclesiæ, non gaudet priuilegio fori, vt S. Congregatio declarauit.

49 Præmittendum tertiò Concilium ita voluisse occurrere Episcoporum conniuentiæ erga Clericos delinquentes, & Clericos incitare ad delationem habitus clericalis, vt tamen noluerit Clericos plus æquo laicorum potestati subijcere: proindeque Clericis non habentibus requisita fori priuilegium non ademit perpetuò, sed suspendit ad tempus, ad ea, quæ de Clerico coniugato tradunt Archid. Ioan. Andr. Anchar. & Franc. in d. c. Vnico, quos secquuta fuit Sac. Congregatio respōdens Clericum coniugatum, qui post dimissum habitum clericalem deliquit; quamuis pro eodem delicto in Curia laicali citatus, & condemnatus fuerit: si deinde (modo non in fraudem) resumpto habitu, & tonsura ecclesiæ deseruiat, non posse à iudice laico pro eodem delicto personaliter distingui.

Ex his infertur, vt cùm versemur in materia correctoria iuris veteris, etiam inspecta mente ipsius Concilij in fauorem ordinis Clericalis sit pronunciandum, & inhærendum antiquorum Canonum dispositioni nisi quatenus expressè sint correcti, cap. Cum expediat, de elect. lib. 6. c. Ecclesia vestra, il secondo, eod. tit. l. Præce-
50 pimus, in fin. C. de appell. cum simil. Quibus præmissis, ad dubium videtur respondendum, Clericum, de quo agitur, gaudere fori priuilegio ex infrascriptis. Et primò quia animi iudicium apparet ex perseuerantia; ideoque breui reuersa vxor nec diuertisse videtur, l. Diuortium, ff. de diuort. l. Quidquid calore, ff. de reg. iur. & non dicitur venisse qui non stetit, c. Si postquam & ibi glos. in ver. Mente, & cap. Cupientes §. Si per viginti, vbi glos. in ver. Compareant, de elect. lib. 6. Item non videtur possessionem adeptus qui eam statim amisit, l. Non videtur, ff. de acquir. possess. glos. in cap. Querenti, in ver. Ad integrum, de offic. deleg. nec dicitur versum quod versum non durat, l. Si pro patre, §. Versum, ff. De in rem verso. Sic qui habitum clericalem dimisit illum statim reassumpturus censebitur non dimisisse, confert cap. Ad nostram, ibi, *statim pœnituit quod habitum induisset*: & ibi glos. de regul. cap. Constat, & ibi etiam glos. in ver. Statim, 1. q. 1. & quod notat Abb. cons. 69. Videtur, nu. 2, lib. 1. Roman. cons. 236. Ve præmissa, num. 4. vers. Primò, & eò magis, quia cùm versemur in materia pœnali, & odiosa amissionis priuilegij fori, factum non dicitur quod factum non durat, cap. Nam & ego, de verbor. signific. cum concord. de quibus ibi per gl. in ver. Quasi numquam esset. Abb. d cons. 69. num. 2. col. 1. vers. Sed his non obstantibus. Animus autem reassumendi colligitur ex ipsa consuetudine habitum iugiter deferendi, ex notatis per glos. in c. 1. in ver. Non timore, supra. Quod met. cau. & per Menoch. libr. 6. præsumpt. 37. num. 28. facit textus in §. Pauonum, Insist de rer. diuis. & mutatio voluntatis non præsumitur nisi probetur, leg. Qui voluntatem, ff. de probat.

51 Secundò habitus Clericalis non prodest ei, qui paulò ante capturam publicè se gerebat pro laico, cap. Si iudex laicus, vbi Doctores hoc notant de sent. excomm. lib. 6. ergo multò minus habitus laicalis nocebit ei, qui antea se gerebat pro Clerico; cum in primò casu laicus agat de priuilegio acquirendo; in secundo autem Clericus de priuilegio iam quæsito non amittendo, ac proinde potior sit causa Clerici, l. fin. C. de iur. dot. l. vlt. C. de Codic. Federic. de Sen. cons. 112. Amice carissime, n. 3. vers. Sed quæritur, & Roman. cons. 179. Amplissime Doctor, n. 17.

52 Tertiò verba legis intelligi debent ciuili modo, non amarè, vt de continuo commensali, continua residentia, vel continuo seruitio respondit Caldcrin. cons. 88. An sit legatus, aliàs 8. de offic. leg. vbi allegat illud [Numquam de manu tua exeat psalterium, hoc est horis congruis.] Card. post glos. in Clem. 1. in 12. quæst. de foro compet. Ergo quod dicitur de habitus delatione, sicut & de tonsura, non ita accipi debet, vt cum primum Clericus ex quauis occasione illū exuit, vel negligentia passus est crescentes capillos tonsuram abscondere, eo ipso fori priuilegium amiserit: vtrumque enim satis absurdum videtur. Facit textus in cap. Is qui, de sepultur. lib. 6. & quod notat Imol. cons. 9 in fin. vbi tenet priuilegium concessum illis de comitatu, qui per decem annos continuè habitauerint in ciuitate, intelligi etiamsi habitantes ciuitatem tempore messium, & vindemiarum iuerint in comitatum cum familia ad colligendos fructus; quia ex quo reuersi sunt ad ciuitatem, dicuntur
53 continuè habitasse. Et quod notat Bart. in l. 4. §. Prætor, ff. de damn. infec. vbi quod habitare quis dicitur in ciuitate, licèt tres menses ruri permaneat, & sequitur Felin. in cap. Quoniam, num. 2. de obed. offic. cum simil. adductis per Apostill. ad Roman. cons. 264. Vt is Nursinus, in ver. Requiruntur, vers. Circa secundum. Ad quod confert etiam decretum Concilij Tridentini cap. 1. sess. 23. ibi, *qui aliquantisper tamen absunt ex veterum Canonum sententia non videntur abesse, quia statim reuersuri sunt.*

54 Quartò hæc verba Concilij c. 6 *nisi habitum, & tonsuram deferens ecclesiæ inseruiat*, resoluuntur,

tot, nisi habitum, & tonsuram deferat, & inseruiat: sed ex defectu seruitij vno, aut altero die Clericum intelligi suspensum à priuilegio fori, nemo æquus iudex dixerit. Ergo neque ex prima, aut altera breui habitua dimissione, ex reg. l. Iam hoc iure, §. Sed si, & ibi Bart. n. 1. ff. de vulg. & pupill. Vnitas enim orationis de pluribus loquens regulata ab eodem verbo operatur vt æqualis sit determinatio quoad omnes, l. Hæreditatem, & l. Quamuis, C. de impub. & alijs substit. Bonus textus in l. fin. C. de sent. & interlocut. omn. iud. & notat Bald. in l. In testamento, C. de milit. testam. Quod pluribus exemplis confirmat Florian. à S. Petro cons. 14. n. 9. & seq. per tot.

55 Quintò habitus regularis adeò est annexus ossibus Monachorum, vt in quocunque loco consistentes, siue in lecto quiescentes constanter eo vti debeant, cap. Vidua, 20. q. 1. & cap. Sanctimonialis, 23. dist. adeo vt temerè dimittentes ipso facto excommunicentur in c. Vt periculosa, ne Cler. vel Monach. lib. 6. & nihilominus religiosus, qui iocosa lenitate ad horam dimittit habitum vt currat, & lapidem proijciat, in excommunicationem non incidit, nec tanquam apostata amittit priuilegia ordinis secundum Petrum de Palude. Cuius sententiam dicit rationabilem Syluest. in ver. Excommunicatio 9. num. 5. vers. Vigesimaquarta, subdens non censeri Religiosum dimittere habitum si illum dimittat non dolosè, & cum assumptione alterius ad vtendum eo, sed ad horam voluptuosè nullo alio assumpto, vel assumpto quidem, sed ad solatium ex leuitate iocosa, non autem ad vtendum. Et fuit opinio Zenzelini asserentis professum non incidere in pœnas si habitum dimittat cum assumptione alterius ad horam, non ad notabile tempus iudicis, aut boni iuri arbitrio limitandum, quia non dicitur quis assumpsisse quod statim est dimissurus: Ergo longè minus ex dimissione habitus ad breue tempus incidere debet in pœnam amissionis priuilegij fori Clericus sæcularis, qui non est adeo adstrictus ad continuam, & numquam interruptam habitus

56 delationem, sicut regularis: & propterea idem Zenzelinus in Clem. Quoniam, de vit. & honest. Cleric. tenet Clericum sæcularem, qui non continuè defert vestem virgatam, vel partitam, nec proprij vsus causa, sed ob festum Socij, qui vxorem duxit, vel militiam, aut doctoratum assumsit non incidere in pœnam illius Decretalis; quia talia raro occurrunt, & iura coaptantur his, quæ sæpe accidunt, leg. Ex ijs, cum duabus ll. seqq. ff. de legib. & sequitur Syluest. loco citato. Vltimò si aliter responderetur, consequens esset vt Clericus in minoribus numquã ferè in causa criminali gauderet priuilegio fori; quia commissurus delictum regulariter non incedit in habitu; atque ita Concilium statuisset de casu minus frequenti contra iura proximè citata.

57 Non obstat, quod regulariter attenditur tempus delicti, l. 1. ff. de pœn. quia procedit quoad pœnam imponendam à suo iudice, non quoad iudicis competentiam, vt declarat Dyn. in l. Idem Vlpianus, ff. de excus. tutor. quem refert Ioan. Andr. in c. Vnico, n. 19. vers. Quanti dicunt, de oblig. ad ratioc.

Item non obstat dictum Alex. cons. 8. lib. 1. ex Bald. in l. Affinitati, C. commun. de success. Quod attendi debeat tempus delicti ad cognoscendum ad quem forum spectet cognitio; quia negatur Clericum, de quo agitur, deprehensum sine habitu fuisse etiam pro illo tempore extra iurisdictionem iudicis ecclesiastici, ex prædictis. Deinde respondetur hoc dictum procedere in fauorem fori ecclesiastici, vt scilicet is, qui tempore commissi delicti reassumpsit habitum, licet eumdem postea dimiserit, non possit à iudice laico condemnari pro eo delicto: & in his terminis loquitur Alex. post DD. ibidem citatos. Quod si acciperetur in alium sensum, aduersaretur decisioni Sac. Congregationis in causa Nuscana, quam retuli in d. c. Vnico, num. 73. de oblig. ad ratioc. Sicut non obstat quod de Clerico coniugato videntur sentire Doctores in d. c. vn. de Cler. coniug. lib 6. tum quia non loquuntur in terminis illius qui solitus est habitum deferre; tum quia de Clerico coniugato ad non coniugatum non infertur ad diminutionem priuilegiorum, quæ fortius inhærent non coniugato; tum quia in iudicio præiudiciali status attenditur tempus, quod est magis fauorabile arg. §. Sed & si quis. Instit. de Ingen. Ergo præualebit consuetudo deferendi habitum huic momento, quo deprehensus est, attenta consuetudine, circumscripta alia consideratione quod Clericorum grauitas nocturnis vagationibus inepta est neque enim tunc viget ratio illa, ne Clerici vrgentur inuerecundè non agniti per habitum proprium, quam in Clericis regularibus considerat textus in d. cap. Vt periculosa. Ne Cleric. vel Monach. lib. 6. vt per Syluestr. vbi supra, num. 43. in fin. ac magis dedecens est vagatio ipsa.

58 Cæterum si talis Clericus noctu, aut interdiu sine habitu repertus à iudice sæculari ignoranter comprehensus, & in carcerem coniectus esset, excusaretur iudex secundum terminos c. Si iudex laicus, de sent. excomm. lib. 6. à sententia excommunicationis, habitus enim facit præsumptionem vt quis iudicetur talis, qualem habitus, quem defert, demonstrat, vt ibi, & in l. Item apud, §. Si quis, ff. de iniur. Federic. de Senis, cons. 13. num. 3. vers. Talis namque, & qualia actus apparet in sui signis, talis præsumitur in sui essentia. Paul. de Castro cons. 261. Visis, & consideratis, in princ. lib. 1. Ac propterea Clerici incedentes in habitu sæculari præsumuntur laici, & offendens eos, & interficiens non est excommunicatus, quia ignorantia non ligat animam: vt inquit Hieronym. Tort. cons. suo post. cons. Anton. de Butr. num. 20. vbi plura ad hoc allegat, & præcipuè textum, quem dicit meliorem de mundo, in l. Si ignorans, ff. Locati. Atque si posteaquam cognouit illum esse Clericum vellet eum inuitum retinere, aut recusaret ad iudicem ecclesiasticum remittere sub prætextu quod talis Clericus gaudere non posset priuilegio fori; non euitaret censuras d. cap. Si iudex laicus, & c. Si quis suadente, 17. quæst. 4. Porrò an Clerici reperti cum armis prohibitis ex forma proclamationum Principis sæcularis possint à iudice laico puniri, & quo modo facienda sit contra eos executio, quærit, & soluit Clar. in §. fin. qu. 36. & Couarr. Practicar. quæst. quæst. 33. num. 7. & Variar. resol. lib. 2. cap. 20.

Sed

Sed in hoc dubio, de quo ad præsens non agitur, non videtur immorandum, cum præsertim de eo satis dictum fuerit supra in c. Ecclesia S. Mariæ. de Constit.

59 Quintò QVÆRO, vtrum consuetudo, secundum quam Clerici habitum, vel tonsuram deferentes fori priuilegio gaudent, licèt beneficium ecclesiasticum non habeant, nec alicui ecclesiæ inseruiant, vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua Schola, vel Vniuersitate de licentia Episcopi versentur, iuxta cap. 6. sess. 23. Concilij Tridentini, sit necne obseruanda.

Nuper Sac. Congregatio Concilij declarauit Clericum constitutum in carceribus Curiæ Archiepiscopalis Mediolanen. secundum ea, quæ proponebantur, eo quod qualitates à Concilio requisitas non haberet, priuilegio fori minimè gaudere. Sed cùm postea compertum esset in eadem facti specie enunciari, ac supponi consuetudinem Mediolani existentem, vt Clerici non beneficiati hoc priuilegio fruantur etiamsi Ecclesiæ non inseruiant. Cuius tamen consuetudinis S. Congregatio nullam habuit rationem; ideò iterum quæsitum est an prædicta consuetudine supposita dictus Clericus fori priuilegio gaudere debeat.

60 Hæc quæstio potest referri tam ad consuetudinem ante Concilium introductam, quàm ad eam, quæ postea inoleuit: si referatur ad consuetudinem introductam ante Concilium verius videtur illam fuisse sublatam decreto d. cap. 6. sess. 23. nam cùm de iure communi Clerici habitum, vel tonsuram deferentes gauderent priuilegio fori etiam si alicui Ecclesiæ non inseruirent, cap. Si iudex laicus, de sent. excomm. lib. 6. Cardin. post Ioan. Andr. in cap. Contingit, il secondo, in 2. oppos. eod. tit. Cepol. cons. 11. n. 42. Capra concl. 97. nu. 87. vers. Aut incedit in habi-

61 tu clericali. Si quæ vigebat consuetudo vt Clerici priuilegio clericali gauderent, illa erat conformis dispositioni iuris cõmunis. Ac propterea cum decretum d. cap. 6. ius commune sustulerit, eodem modo sustulit consuetudinem illi conformem. Sic docet Ioan. Andr. in cap. Vnico, n. 2. in ver. Nolumus, de Cler. coniug. lib. 6. vbi probat consuetudinem, secundum quam Clerici coniugati gaudebant fori priuilegio etiamsi carerent qualitatibus ibi requisitis, esse sublatam per illam Decretalem, licèt ibi nulla fiat mentio consuetudinis, eo quod cum de iure communi Clericus gauderet priuilegio fori absque illis qualitatibus, consuetudo conformis iuri communi abrogatur sublato iure cõmuni, quo vtentes non videntur voluisse nouam consuetudinem inducere: & opinionem Ioann. Andr. sequuntur ibi Anchar. Gemin. & alij, Fulgos. consil. 123. Præsuppositis, nu. 2. Syluest. in ver. Clericus primo, in 7. quæst. num. 6. Ratio est, quia vbi noua constitutio sustulit veterem legem, censetur etiã sustulisse consuetudinem tamquam ipsius legis effectum: non enim illa dicenda erat propriè consuetudo, sed legis obseruantia, quæ extinguitur per legis abrogationem, vt animaduertit Alex. in l. De quibus, in princip. ff. de legib. & Roch. de Consuet. num. 11. nam, vt ait Io. Andr. loco citato super iure non super consuetudine fundabantur actus præteriti; atque ita deficiebat animus consuetudinis introducendæ. Quod alia etiam ratione probatur; quia si Concilium quoad Clericos non coniugatos sustulisset ius commune, sed non illius obseruantiam, nihil fecisset; sustulisset enim ius, quod in vsu non erat, & quod tollere non oportebat vtpote iam sublatum ex non vsu. Atque hanc rationem vti euidentissimam ponit gloss. singularis in cap. 1. in ver. Facti, vers. Item probo id euidentissima ratione, de Constit. lib. 6. & sequuntur in materia, de qua agitur, ibidem Gemin. col. 1. in 2. oppos. & Franc. col. 7. vers. In ea gloss. ibi, esset absurdum.

62 Neque obstat huic conclusioni, quod cum decretũ d. cap. 6. sustulerit consuetudinem quoad Clericos coniugatos tantùm, vt innuunt illa verba, *quoad hoc*; videatur illã præseruasse quoad alios Clericos: nam ideò Concilium sustulit cõsuetudinem quoad Clericos coniugatos tantùm, quia illa erat contraria iuri communi, nempe Constitutioni Bonifacij VIII. in d. cap. Vnico, de Cler. coniug. lib. 6. Quamobrem dum Concilium ibi innouauit dictam cõstitutionem, necesse fuit vt derogaret contrariæ consuetudini, cum alioquin per innouationem veteris legis non fuisset sublata consuetudo contraria, nisi eidem consuetudini expressè derogatum fuisset, secundum opinionem Ioan. Monach. Ioan. de Lign. & Prob. in d. cap. Vnico. At verò quoad Clericos non coniugatos non fuit opus derogare consuetudini, quia cum illa esset iuri conformis, fuit sufficienter sublata per iuris abrogationem, & hæc quoad consuetudinem ante Concilium.

63 Quo verò ad consuetudinem, quæ postea introducta est, Roch. de Curte in tract. de Statut. sect. 6. nu. 11. in terminis d. cap. vn. putat valere consuetudinem, quod Clerici gaudeant priuilegio clericali etiamsi habitum, & tonsuram non deferant: & in hanc sententiam citat Fulgos. dicto consil. 123. in 1. dub. idemque supponit Bartholom. Thegeus in tractat. de crimin. part. 15.

64 num. 19. inter Tractat. commun. tom. 11. par. 1. & idem Roch. in tract. de consuet. nu. 207. asserit consuetudinem disponentem idem, quod ius antiquum correctum, qualis est hæc, secundum quam Clerici habitum, & tonsuram deferentes gaudent priuilegio fori, licèt non inseruiant alicui Ecclesiæ, præsumi rationabilem. Quod ipsum sentit Gemin. in cap. Accidens, in fin. 50. distinct.

65 Sed his non obstantibus verius videtur propositam consuetudinem Ecclesiæ Mediolanen. non esse obseruandam, quia contra Concilia generalia consuetudo validè, ac legitimè introduci non potest, vt firmant Host. & Ioan. Andr. in cap. Cum laicis, prope fin. de reb. eccl. non alienan. vbi per textum in c. Canones, & c. Sicut sancti Euangelij, 15. dist. asserunt Concilium generale esse obseruandum sicuti Euangelium, ac propterea contra ipsum non posse consuetudinem validè introduci, & sequitur Bald. in tit. de pace Constantiæ, col. 4. § Imperialis clementiæ, in ver. Mos Romanorum, sub nu. 22. in fin. Ias. in l. De quibus, col. 13. num. 54. vers. Addo quod eodem modo; nihil valet consuetudo aliquid introducens contra Concilia generalia. ff. de legib. Roch. in eod. tractat. de consuet. num. 546.

66 vers. Secundò limita. Mouetur etiam, quia lex edita in Concilio generali censetur habere clausulam

ſulam derogatoriam ad ſequentes contrarias diſpoſitiones, cap. Ex parte, de Capell. Monach. & tradit Archid. in cap. 1. in ver. Noſeatur, de Conſtit. lib. 6. Bald. in l. Humanum, C. de legib. Oldrad. conſ. 326. & conſ. 328. Gemin. conſ. 36. num. 2. latè Felin. in cap. Nonnulli, nu. 2. & ibi dixi, num. 21. ſupra de reſcript.

67 Neque obſtat quod Concilium Tridentinum non videatur habere huiuſmodi clauſulam derogatoriam, cum ſæpius S. Congregatio declarauerit non eſſe opus vt Tridentino Concilio ſpecialiter derogetur, ſed ſatis eſſe vt Pontifex ſtatuat contrarium, eius, quod Concilium diſponit: nam reſpondetur id procedere ſi Pontifex expreſsè ſtatuat contra Concilium, non autem ſi ſimpliciter permittat, vel tacitè conſentiat, vt in conſuetudine: non enim vt ait optimè Oldrad. d. conſ. 326. ſub num. 1. [Papa præſumi poteſt nedum iuri publico, ſed quaſi diuino cum ſolemnitate, videlicet in ſacris generalibus Concilijs promulgato ſub tali taciturnitate voluiſſe derogare] Hæc ille: & requiri conſenſum expreſſum probat doctrina Franch. in cap. Cum de beneficio, ſub num. 2. verſ. Secundò quæro, de præb. lib. 6. quam ſequuta eſt Rota coram Caualerio in cauſa Romana Concordiæ Sancti Petri 12. Februarij 1610.

68 Rurſus non obſtat, quod per hanc conſuetudinem reducamur ad ius commune, & quod ea ſit in fauorem fori eccleſiaſtici: Nam verè iuris communis diſpoſitionem Concilium non ſuſtuliſſet, niſi cenſuiſſet hoc in maius Eccleſiæ bonum, & Chriſtianæ reipublicæ vtilitatem redundare, arg. cap Non debet, de conſang. & affinit. nimirum vt Clerici Eccleſiæ promptius inſeruirent, nec incertis vagarentur ſedibus, aut negocijs laicalibus ſe immiſcerent in opprobrium Ordinis Clericalis, arg. cap. Neminem, & c. Sanctorum, 70. diſt. & cap. 16. ſeſſ. 23. eiuſdem Concilij, & alias ob cauſas, de quibus infra num. 73. Ad hoc textus optimus in c. fin. 92. diſt. & quod dixi ſupra in 3. quæſt. num. 41. & 42.

69 Non obſtat poſtremò quod afferunt Aduocati pro dicto Clerico, quod non verſetur in conſuetudine, ſed in non vſu, eo quod Concilium in parte, non fuerit Mediolani receptũ; & quod lex etiam lata in Concilio generali non obliget niſi recepta fuerit, ſecundum Abb. in cap. Cùm olim, de Cleric. coniug. & in terminis Concilij Tridentini extat conſ. Nauarri primum de Conſtit. nam reſpondetur Conſtitutiones Papæ præſertim latas in Concilio generali cenſeri effectũ ſortitas cum primùm ſunt promulgatæ, & omnes ligare, cap. 1. de Conſtit. gloſſ. magna in procem. Clemen. & Cardin. ibidem. Nec poteſt controuerti quominus Concilium Tridentinum quoad omnes ſui partes receptum fuerit Mediolani. Sed ſi quid ibi contra Concilium factum eſt, potius dici poteſt conſuetudo contra Concilium, quàm non acceptatio Concilij. Ac præ-
70 terea lex ita demum definit per cõtrarium vſum obligare, ſi Pontifex ſciat, & non contradicat, tunc enim videtur illi contrauentioni, & inobedientiæ acquieſcere; & mores contrarios approbare, gloſſ. in cap. De libellis, in fin. 20. diſt. & Abb. in d. cap. Cum olim, num. 3. Felin. poſt alios in cap. 1. ſub nu. 6. verſ. Lex noua, de treng. & pac. vbi teſtatur de communi opinione, Couarr. variar. reſol. lib. 2. cap. 16. nu. 6. verſ. Quinto ſunt, Pur. deciſ. 1. in fin. lib. 1. Quinimo nec ſufficit tacitus conſenſus Papæ, ſed requiritur expreſſus, ſecundum Franc. in cap. Cum de beneficio, nu. 4. de præb. in 6. Caputaq. deciſ. 204. num. 2. part. 3. & Rota in dicta Cauſa Romana Concordiæ S. Petri, 12. Februarij 1610. De hac autem ſcientia, & approbatione Pontificis mi-
71 nimè conſtat in caſu præſenti. Verum exceptio illa quod lex vſu recepta non fuerit, cum Conſtitutiones Papæ non pendeant à populi voluntate, ſed à poteſtate Summo Pontifici à Deo attributa, numquam debet admitti, vt determinat poſt alios Cardin. in procem. Clementin. §. Vniuerſitati. nu. 2. Itaque videtur reſpondendum propoſitam conſuetudinem nequaquam eſſe obſeruandam, & ita Sac. Congregatio reſpondit.

72 Sextò QVÆRO, An Clericus non incedens in habitu, & tonſura, vel aliàs non habens qualitates cap. 6. ſeſſ. 23. Concilij Tridentini ſicut amittit priuilegium fori ex dicto Concilij decreto, ita etiam priuilegium Canonis amittere cenſeatur.

Noſtrum non eſt legem, vel canonem vltra caſum ſuum extendere, arg. l. Si verò, §. De viro, ff. ſol. matrim. Si enim Concilium voluiſſet in caſu cap. 6. ſeſſ. 23. comprehendere etiam priuilegium Canonis; ſicut ſtatuit de priuilegio fori, ſtatuere potuiſſet de priuilegio canonis, vt dicitur in ſimili in cap. Ad audientiam, de decim. vel ſaltem communi vocabulo de priuilegio clericali dixiſſet, iuxta cap. Vnicum, de Cler. coniug. lib. 6. Quod igitur non eſt Sanctorum Patrum decreto ſancitum, ſuperſtitioſis non eſt adinuentionibus præſumendum, cap. Conſuluiſti, 2. qu. 5. & cap. Inter corporalia, de tranſlat. Epiſc.

73 Videtur etiam conſiderandum limitationem quoad fori priuilegium rationabilem eſſe cum propter querelas officialium ſæcularium, ad nor. per Ioan. Andr. in d. cap. vn. tum vt Clerici in officio contineantur, illorumque malitijs obuietur, cap. Ex parte, l. vltim. de priuileg. tum propter Epiſcopos, qui meritò excluduntur ne poſſint repetere Clericos incertis ſedibus vagantes: nam cùm debuerint illos alicuius Eccleſiæ ſeruitio adſcribere, iuxta d. cap. 16. ſeſſ. 23. patiuntur etiã habitu dimiſſo incedere; tum denique quia ex hoc quod foro ſæculari ſupponuntur Clerici, nulla irrogatur iniuria neque Ordini clericali, cum authoritate Canonum ſupponantur, neque ipſis perſonis, quæ iure meritò iuſtitiæ ſubijciuntur. At priuilegium Canonis nullius iuriſdictionem lædit; refrenat laicos ab iniurijs inferendis Clericis, quibus infenſi ſunt, gloſſ. in cap. Si quis ſuadente, 17. quæſt. 4. Si illo priuarentur, id contingeret interdum abſque illorum culpa: nam etiamſi in habitu, & tonſura incederent, honeſtamque vitam ducerent; quia tamen fortè alterius culpa, vel impedimento beneficia non obtinerent, vel Eccleſiæ de mandato Epiſcopi non inſeruirent; deſtituerentur priuilegio Canonis in fauorem Cleri conceſſo, expoſiti non quidem iudicum iudicijs, ſed priuatorum iniurijs, ac violentijs.

Accedit quod iudex laicus procedens contra Clericum, ſi modo violentia abſtineat, de iure non eſt ipſo facto excommunicatus, textus eſt

in cap. prox. & ibi dixi num.13. infr. eod. Nec facit actum, qui reparari non possit vbi cognouerit illum esse talem, qui iudici ecclesiastico remitti debeat, iuxta cap. Si iudex laicus, de sent. excomm. lib 6. At percutiens eum, quem scit, vel scire debet esse Clericum, incidit ipso facto in excommunicationem; & tamen si limitatio Concilij haberet locum in priuilegio Canonis, pœna excommunicationis, etiamsi Clericus in habitu, & tonsura aperte incidens percussus esset, non censetur irrogata, nisi idem beneficium obtineret, vel Ecclesiæ vt supra inseruiret: quód latere facilè potest percutientem, & interim iniuriam percusso illatam non auferet vltrò Canonica. Cùm igitur vrgentes rationes adsint cur priuilegium fori limitari debuerit, priuilegium canonis minimè; non est recedendum à verbis, & mente verisimili ipsius Concilij vulg. l.Non aliter, ff. de legat.3.

74 Nec mouere debet, quod facilius priuilegium Canonis de iure amitteretur, quàm fori priuilegium, c. Perpendimus, cum ibi notat. de sent. excomm. Quia ex hoc ipso dici potest particulariter prouidendum fuisse circa priuilegium fori, & quoad priuilegium Canonis satis prouisum antea fuisse. Nec est omittendum communiter Doctores in d. c Perpendimus, ex co moueri, quod in textu ibi, & in d. cap.Cum non ab homine, fit mentio solum de priuilegio Canonis; vnde inferunt non censeri idem dispositum de priuilegio fori.

Considerandum etiam de iure communi in multis casibus Clericos supponi foro laicali, vt in casu reconuentionis, & alijs consimilibus, in quibus non gaudent priuilegio fori, vt scripsi in cap. prox. num.3. infra eod. & tamen gaudent priuilegio Canonis. Ex quo apparet ad priuationem priuilegij fori non sequi alterius priuilegij priuationem: & quidquid esset de iure communi, cum in lege noua specialiter disponatur de vno priuilegio ad aliud non est facienda illatio, præsertim in conclusionibus, seu limitationibus pœnalibus, cap.Pœnæ, de pœnit. distin. 1. cum concord. de quibus ibi per glos. in ver. Non excedunt.

75 Rursus Clerici hoc casu, quo supponuntur foro sæculari, non videntur eximi omninò à foro spirituali, sed solummodo tunc non gaudent illo priuilegio; vnde hinc licet tantummodò inferre vt ipsi priuilegium exemptionis allegata nequeant ad declinandam iudicis sæcularis iurisdictionem. Sed non licet inferre quin Episcopus non præuentus possit illos iudicare, si pro clericis adhuc publicè se gerant: iam enim S. Congregatio consulta an decretum Concilij c.6. vers. Is etiam, sess.23. obstet Episcopo quominus iure suo animaduertere possit in delinquentem, qui alioquin ex eodem decreto fori priuilegio non gaudeat: respondit Clericos in minoribus Ordinibus constitutos, nisi beneficium ecclesiasticum habeant, aut Clericalem habitum, & tonsuram deferentes Ecclesiæ deseruiant, vel in Seminario, aut aliqua schola, vel Vniuersitate de licentia Episcopi versentur iuxta c.6. sess.23 forum iudicis laici declinare non posse non tamen idem decretum obstare Episcopo quominus iure suo in huiusmodi Clericos delinquentes, si Clerici adhuc permaneant, possit animaduertere.

Neque obstat; quod aliàs Concilium eluderetur: Episcopus enim hanc iurisdictionem sibi semper vindicaret, & sic per indirectum huiusmodi Clerici gauderent fori priuilegio: & quod in causa Maceraten. decisum fuerit Clericum, qui non incedebat in habitu, & tonsura comprehensum, & detentum in carceribus Curiæ sæcularis non fore remittendum ad Episcopum, qui tamquam suum Clericum repetebat: nam respondetur eo casu inter iudicem ecclesiasticum, & sæcularem esse locum præuentioni, quemadmodum postea resoluit Sac.Congregatio. Atque ita saluatur decisio Maceraten. vbi reus repetiebatur in carcere, eratque præuenta executio in personam, iuxta decisionem Rotæ 3 de sentent. excomm. in nou. saluatur iurisdictio Episcopi, qui ob culpam Clerici dimittentis habitum non amittit omnino ius in eum; Reipublicæ magis consulitur, quia minus periculi est vt delicta remaneant impunita; & fraus in frauduolenti caput retorquetur: neque enim tamquam laicus euitabit iudicem ecclesiasticum, neque vt Clericus iudicem laicum, nec dispositio Concilij contradicit, quia emanauit in odium dimittentia habitum, non autem in odium Episcopi; & verba diriguntur ad ipsum Clericum vt non gaudeat priuilegio fori, non ad iudicem ecclesiasticum vt illum habeat tamquam exemptum, & alienum à sua iurisdictione, neque mens, neque verba Concilij violantur. Ex quibus patet eo rationabiliùs Concilium ademisse Clericis tantummodo priuilegium fori, quod eo sublato nullum præiudicium infertur iurisdictioni Ecclesiæ præuenientis, & in eo militant rationes, quæ nullatenus considerari possunt in priuilegio Canonis. Demum hanc sententiam olim probauit eadem Sac.Congregatio: nam proposito dubio, an Clerici, qui decreto Concilij cap. 6. sess.23. priuilegio fori priuantur, intelligantur etiā priuati priuilegio Canonis: Die 16 Octobris 1582. S.Congregatio censuit non intelligi priuatos.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Nullus.

S V M M A R I V M.

1 *IVdex sæcularis si clericum per se distringit, aut condemnat, excommunicari debet.*

2 *Clerici res spirituales sunt, & ante omnem humanam constitutionem exempti à iurisdictione Imperatoris. & num.4.*

3 *Clericus in quatuor casibus hic expressis, & in alijs pluribus coram iudice sæculari conueniri potest.*

5 *Minores, seu iuniores Ecclesiæ qui dicantur. & num.16. & seqq.*

6 *Argumentum à contrario sensu quamuis fortissimum in iure, tamen aliquando vacat. & n.seqq.*

7 *Iudex laicus non potest clericum iudicare etiam ex delegatione Episcopi.*

8 *Iudex ecclesiasticus, qui sine permissu Episcopi distringit clericum alterius iurisdictionis, excommunicatus est.*

9 *Papa an possit generaliter concedere vt iudex laicus*

eius clericum distringat, vel condemnet.
10 *Iudex laicus nonprohibetur ex delegatione Episcopi cognoscere causam Clerici merè ciuilem.*
11 *Iudices laici, qui clericos coercent, aut iudicant, dicuntur Ecclesiæ Dei iniuriam irrogare.*
12 *Excommunicatus potest iterum excommunicari. & num. seqq.*
13 *Iudex laicus, qui sine personali districtione Clericum condemnat, non est excommunicatus, licèt excommunicari debeat.*
14 *Hodie secus ex Bulla Cœnæ.*
15 *Excommunicatus non debet absolui nisi priùs de iniuria satisfaciat.*
16 *Fori priuilegio quænam personæ præter clericos gaudere debeant, latissimè disseritur vsque in finem.*
17 *Serui Ecclesiarum sunt de foro Ecclesiæ.*
18 *Si perpetuò Ecclesiæ seruitio sunt adstricti, secus si conductitij.*
19 *Diaconi seluatici quot in singulis Ecclesijs deputari possint, & quibus priuilegijs fruantur ex decreto iussu Gregor. XV. hac de re edito.*
20 *Famuli clericorum an gaudeant priuilegio fori. & num. seqq.*
21 *Familiæ appellatione qui contineantur.*
22 *Familiaris perpetuus habet priuilegium perpetuum sicut Dominus, temporalis autem non nisi durante familiaritate.*
23 *Familia Episcopi exempta est à sæculari iurisdictione.*
24 *Intellectus cap. fin. de Offic. Archid.*
25 *Concubina Clerici an ipsius clerici forum sortiatur & num. seq. vsque ad num. 33.*
26 *Concubina Clerici dicitur committere sacrilegium.*
27 *Sacrilegij crimen est mixti fori.*
28 *Statuta laicorum pœnalia contra concubinas Clericorum an valeant. & num. 32.*
29 *Intellectus cap. Eos, 32 dist.*
30 *Forum priuiligiati sortitur non priuilegiatus in causa indiuidua.*
31 *Iudex laicus instituendo processum contra mulierem super delicto commisso cum tali clerico incidit in excommunicationem Bullæ Cœnæ.*
33 *Vxor Clerici an gaudeat priuilegio fori. & n. seqq. vsque ad num. 46.*
Quid in vxore clerici in sacris Ordinibus constituti, num. 37.
Quid in vxore clerici minorum Ordinum. nu. 39.
Et quid in causis ciuilibus. ibid. & num. 40.
Et quid in criminalibus. num. 41.
34 *Vxores corruscant radijs maritorum, & ex eorum persona forum sortiuntur. & n. 42.*
35 *Coniugium non repugnat substantiæ Ordinis sacri, & prohibitio inducta ex constitutione Ecclesiæ.*
36 *Fori priuilegium concessum est Clerico propter characterem, qui extra personam non egreditur. & num. 41.*
37 *Vxores sacerdotum in Ecclesia Orientali gaudent priuilegio fori etiam in ciuilibus.*
38 *Vxorem potest clericus alere ex fructibus beneficij.*
43 *Vxores clericorum maioribus priuilegijs potiuntur, quàm vxores laicorum.*
44 *Priuilegium competens vxori ex persona viri expirat eo mortuo.*
45 *Canonis priuilegium non extenditur ad vxores clericorum, nec ad alias personas non ecclesiasticas fori priuilegio gaudentes. & num. 58. & 61.*
46 *Rustici, & Coloni Ecclesiæ an, & quibus casibus sint exempti à iurisdictione sæculari.*
47 *Emphyteutæ laici si contendant de dominio vtili, quod habent ab Ecclesia, causa coram Iudice ecclesiastico agi debet.*
Consuetudo dat iurisdictionem. ibid. & n. 64.
48 *Oblati alicuius Religionis an sint de foro Ecclesiæ.*
49 *Religiosi omnes approbatam regulam profitentes, & eorum conuersi, & Nouitij fori priuilegio gaudent. & n. 54.*
50 *Eremitæ an sint personæ Ecclesiasticæ, & exemptæ à sæculari potestate. & num. seqq. vsque ad num. 65.*
51 *Eremitæ quamuis non abrenuncient proprijs, tamen annexum habent votum continentiæ, nec debent esse acephali. & n. 53. & 59.*
52 *Non sunt tamen verè Religiosi, nisi dent se alicui ex religionibus approbatis. & n seq.*
53 *Eremitæ sunt sicut locustæ sine rege.*
Declaratur. n. 63.
54 *Eremitarum quatuor sunt species.*
55 *Eremitæ viuentes in Congregatione, & habentes modum viuendi ab Episcopo approbatum non prohibentur testari.*
56 *Beguinæ, & Canonicæ sæculares sunt sub iurisdictione Ecclesiæ licèt earum status non sit approbatus. & n. 59.*
57 *Eremiticam vitam ducentes de Superiorum licentia in habitaculis eremi non includuntur in prohibitione de nouis domibus non recipiendis.*
59 *Mulieres canonicè intrantes monasteria in quibus Religio non est approbata, gaudent priuilegio Canonis ex sententia Rotæ.*
60 *Concilium Constantinopolitanum de Eremitis conatis ad solitudines reijciendis expenditur.*
61 *Eremitæ, & alij existentes in statu Pœnitentium, & habitantes in Oratorijs authoritate Prælati, dicuntur personæ ecclesiasticæ, & eorum caput est Christus.*
62 *Eremitæ an gaudeant priuilegio Canonis.*
65 *Tertiarij, seu fratres de Pœnitentia, & milites Gaudentes an sint personæ ecclesiasticæ, & fori priuilegio gaudeant. & num. seqq. vsque ad num. 72.*
66 *Tertiarij ex Concilio Lateranensi non potiuntur priuilegijs Ordinis, & exemptione ab Ordinario nisi collegialiter viuant, seu cum claustralibus habitent. Nisi aliter se habeat consuetudo, num. 70.*
67 *Tertiariæ domi suæ, vel consanguineorum habitantes nulla exemptione fruuntur nisi emiserint expressum votum castitatis, vel cœlibatus. & num. 69.*
Sed etsi id votum emiserint, tamen seruari debet consuetudo, qua Ordinarius ius administrandi Sacramenta, vel aliam in eas iurisdictionem acquisiuit. n. 69.
68 *Bulla Pij V. qua Tertiariæ ad clausuram adstringuntur, non comprehendit eas, quæ in suis, vel consanguineorum domibus habitant.*
71 *Seruientes Militijs, Monasterijs, Hospitalibus, vel Collegijs an, & quando fori priuilegio gaudeant.*
72 *Hospitalarij, Leprosarij, & huiusmodi an sint de foro Ecclesiæ. & n. seq.*
73 *Templariorum Ordo extinctus à Clemente V. in*

Concilio Viennensi.
74 *Pœnitentes disciplinati, & consimiles an sint exempti à iurisdictione sæculari.*
75 *Iesuatorum status fuit approbatus à Martino V. & hodie profitentur regulam S. Augustini, & gaudent priuilegijs Mendicantium.*

1 NVLLVS. Iudex sæcularis si clericum per se distringit, aut condemnat, excommunicari debet. Hoc dicit: & dun facit. Primò prohibet. Secundò adijcit pœnam: ibi, *Quod si.*

Nota primò ex textu regulam vniuersalem negatiuam, videlicet Nullum iudicem sæcularem posse Clericum personaliter distringere, aut condemnare, vnde complectitur hæc regula Iudices, & Magistratus omnes, ac Principes etiam supremos, c. Si Imperator, 96. distinct. & arg. eorum, quæ notat Archid. in c. Nemo, in princ. de elect. lib. 6. & hodie est expressum in Bulla Cœnæ, vt patebit infr. num. 14. Clerici enim
2 res spirituales sunt, ex quo ex toto corpus, & animam deputauerunt, & dederunt se in seruitium, & sortem Christi, c. Cui portio, 12. qu. 2. & hac ratione exempti sunt à iurisdictione Imperatoris; & sic cuiuscunque iudicis sæcularis, vt notat Innoc. in c. 2. de maior. & obed. & in cap. Significantibus, de offic. delegat, cuius dictum sequitur Abb. hic num 6 & Marian. Socin. In cap. Proximo, num. 3. supra eod. plenè Alex. cons. 8. incip. videtur super primo dubio, lib. 1. plenè Domini de Rota decis. 10. de consuet. in
3 antiq. Fallit primò hæc regula in causa feudali, cap. Cæterum, supr. de iudic. c. Verum, & c. Ex transmissa, infra eod. Secundò in causa ciuili reconuentionis, cap. Cuius in agendo, 3 q. 8. & notatur in cap. 1. & 2. infr. de mut. petit. Tertiò in Clerico incorrigibili, vt in c Cum non ab homine, supra de iudic. Quartò cum inuocat Episcopus brachij sæcularis auxilium, vt hic: & hos quatuor casus hic ponunt Hostiens. num. 1. Ioan. Andr. num. 7. & plerique alij: complures alios casus recenset idem Hostien. in Summ. de senten. excomm. §. Quis possit excommunicare, sub §. Super illo autem canone. Alios ponit glo. in c. fin. in ver. De iure, de except. lib. 6. Et casus octodecim, in quibus iudex sæcularis potest manus in personas Clericorum inijcere sine metu excommunicationis, enumerat Bernardus Laurentus in tractatu hac de re edito inter tractat. comm. tom. 14. pag. 406. Et casum vnum & viginti, in quibus iudex laicus potest procedere contra personas ecclesiasticas in causis criminalibus, & triginta tres in causis ciuilibus latè prosequitur Stephanus Aufrer. in suo tract. de potest. sæcular. super person. Eccles. in 1. & 2. reg. eod. tom. 14 pag. 391. & seqq. Triginta duas limitationes ad eamdem regulam ponit Marian. Soc. in c. proxim. à num. 25. vsque in fin. supra eod. Et sexaginta septem cumulant Moderni in tract. de effect. clericat. effectu primo à nu. 668. vsque ad num. 1257. Inter quas omnium frequentissima est quæ habetur ex iure nouissimo Concilij Tridentini cap. 6. sess. 23. & plenè scripsi supra in cap. proxim. à num. 29. vsque ad finem num. 72.

4 Secundò nota ibi, *Clericum vllum*, etiam Clericum prima tonsura initiatum gaudere fori priuilegio, prout ex hac littera colligunt Host. Ioan. Andr. ambo in princ. & Butr. n. 5. vers. Per litteram, Dec. in c. Ecclesia S. Mariæ, num. 21. & 22. de constit. Franc. March. decis. 175. nu. 1. lib. 1. Couarr. Pract. quæst. c. 32. num. 1. vbi testatur hanc opinionem esse communem, & latè comprobat Alex. d. cons. 8. num. 1. libr. 1. vbi pluribus respondit, Clericos etiam primæ tonsuræ ante omnem humanam Cōstitutionem esse exemptos à iurisdictione Imperatoris: cōcordat tex. in c. 2. 11. q. 1. vbi dicitur: Clericum cuiuslibet Ordinis absque Pōtificis sui permissu nullus præsumat ad sæcularem iudicem attrahere, & in cap. Cum non ab homine, supra de indic. ibi, in quocunque Ordine constitutus, iuncto c. Cum contingat, de ætat. & qualit. Hodie hoc est expressum in præallegat. decr. Concil. Trid. cap. 6. sess. 23. Vnde Episcopus post collatam tonsuram dicit Clerico ordinato [Hodie de foro Ecclesiæ factus es, & priuilegia clericalia sortitus es] vt in Pontificali Romano in tit. de Cleric. facien. & scripsi plenius in prædicta Decret. Cum contingat, n. 128.

5 Tertiò nota ibi, *minores Ecclesiæ*, præter Clericos extare alias personas illis minores, quæ fori priuilegio gaudent. Petr. de Anchar. in 1. not. exemplificat hanc litteram in Clericis primæ tonsuræ, sed non benè; quia tales iam erant comprehensi in verbis vniuersalibus immediatè præcedentibus ibi, *Clericum vllum*; nam Clericorum appellatione certum est venire etiam Clericos prima tonsura initiatos, vt cap. Clerus. 21. dist. & c. Duo sunt, 12. q. 1. & notat glos. in Clem. 2. in ver. Clericus, de vit. & honest. Cleric. Vnde qui veniant appellatione minorum de quibus loquitur hæc littera, latissimè dicam inf. in 1. quæst. à n. 16.

6 Quartò nota ibi, *sine permissu Pontificis* iuncta gloss. 3. aliquando vacare argumentum à contrario sensu: nam ex eo quod sine permissu Episcopi iudex laicus non possit Clericum coercere, & iudicare, vt hic dicitur; non licet ar-
7 guere; Ergo id potest Episcopo permittente. Certum est namque iudicem sæcularem non posse Clericum iudicare etiam ex delegatione Episcopi, vt c. Significasti, cum ibi not. infr. & hic notant glos. præalleg. Host. num. 1. in ver. Pontificis, & Ioan. Andr. num. 3. in eod. ver. Nisi in certis casibus, vt notatur in c. Vt famæ, §. Laici de sent. excomm. & in c. Cum non ab homine, de Iudic. Vnde Innoc. & Host. ambo in ver. Sine permissu Episcopi, supplent aduerbium *maximè* & quamuis argumentum à contrario sensu sit fortissimum in iure, vt l. 1. §. Huius rei, ff. de offic. eius, cui mandata est iurisdictio: tamen non procedit in hoc speciali casu; quia huius argumenti contrarium reperitur in iure statutum, nempe in d. c. Significasti; & est similes in c. Quos constiterit, 1. q. 1. cum suis concordantijs: & quod notatur in c. Si qui à simoniacis, in vlt. glos. ead. caus. & quæstione, & declarat Ioan. Andr. in c. Publicato, num. 18. supr. de elect. Qui tamen primus intellectus locum habet si exponamus litteram ibi, *nullus Iudicum*
8 idest sæcularium, prout exponit gloss. 1 & Abb. Antiq. in princ. Verum si exponamus ead. verba, *nullus Iudicum*, idest sæcularium, vel etiam eccle-

ecclesiasticorum extraneorum; iuxta secundam
expositionem Innocentij, & Hostiensis; argu-
mentum à contrario sensu non vacat respectu
ecclesiasticorum; quia in illos potest prorogari
iurisdictio de Episcopi consensu, vt patet in
prædicta Decretali, significasti. Sed Episcopo
non consentiente iudex ecclesiasticus Clericos
alienos iudicare non potest, c. Scriptum, 6. qu. 3.
cap. 3. infr. de Paroch. & 9. quæst. 3. per totam:
& iuxta hunc secundum intellectum etiam Iu-
dex ecclesiasticus distringens, aut condemnans
Clericos iurisdictionis alterius, est excommuni-
catus, vel ipso facto si personaliter distringit, vel
debet excommunicari si simpliciter condemnat.
Quod est singulare, & notatu dignum secundum
Marianum Socin. num. 6. vers. Ex quo singula-
9 riter nota: & Felin. in princ. Vel tertiò vt salue-
tur argumentum à contrario sensu, & verba illa,
sine permissu Pontificis, non sint superuacua, ex-
poni potest verbum, *Pontificis*, idest Papæ, qui
solus potest concedere, vt iudex laicus clericum
distringat, vel condemnet, c. Mennam, 2. qu. 5.
c. Cum deuotissimam, 12. q. 2. etiam generali-
ter, vt notatur in c. Contingit, supra de arbitr.
& hic tenet Hostiens. num. 1. in ver. Pontificis,
Ioan. Andr. num. 3. in eod. ver. & Butr. num. 7.
Quod tamen intellige vt declarat Cardinalis in
c. Perpendimus, in 7. opposit. de sent. excomm.
vbi probat summum Pôtificem non posse tollere
Clericorum exemptionem à sæculari potestate
quoad omnes clericos, & quoad omnes causas
in vniuersum, licet possit quoad aliquos Cleri-
cos, & quoad aliquas causas: & hanc puto fuis-
se mentem Hostien. & Ioan. Andr. dum dixerunt
Papam id posse generaliter, idest concedendo ex
causa vni Principi laico potestatem iudicandi
de Clericis certi loci, vel territorij. Quam de-
clarationem Cardinalis sequuntur, &, vt supra,
interpretantur Felin. in c. 2. col. 1. de maior. &
obed. Stephan. Aufr. in Clem. 1. de offic. Ordin.
seu in tract. de potestat. sæculari super person.
ecclesiast. in 1. reg. num. 1. in 1. fall. & Couar.
pract. quæstion. cap. 31. num. 4. latè Moderni de
Effect. Clericat. effect. 1. num. 59. & seqq. Vel
quartò saluando idem argumentum intellige
illa verba, *sine permissu Pontificis*, respectu mi-
norum, seu iuniorum Ecclesiæ, qui Clerici non
sunt: hi enim possunt iudicem sæcularem adire
de Episcopi consensu, secundum Ioann. Andr.
num. 4. in ver. Condemnare, & Butr. num. 7.
Quod ego intelligo si verbum, *minores* accipia-
tur pro seruientibus Ecclesiæ; secus si pro Mo-
nachis, quia tales etiam de consensu Superio-
rum priuilegijs Ordinis renunciare non possunt,
aut alterius iudicis iurisdictionem prorogare,
10 vt scripsi latissimè in cap. Quod super his, de
maior. & obed. Vel denique intellige verbum,
condemnare, in causæ merè ciuili, quam iudex
laicus non prohibetur cognoscere, ac diffinire
ex delegatione Episcopi, secundum ea, quæ no-
tatur in cap. Bene quidem, 96. dist. & in cap. De-
cernimus, supra titul. prox. & hic tradunt Ioan.
Andr. num. 6. In glos. hic vacat, & Butr. num. 7.
in fin.
11 Quintò nota ibi, *Iniuriam*. Iudices sæculares,
qui Clericos coercent, aut iudicant, Ecclesiæ
Dei iniuriam irrogare: Iniuria enim clericorum
ad Christum pertinet, cuius legatione fungun-
tur, c. Accusatio, il primo, in fin. 2. q. 6. Ioan.
Andr. hic num. 5. Imol. in primo not. Abb.
Marianus Socin. & Alex. de Neuo omnes in
2. not.
12 Sextò nota ibi, *sequestratus sit*, excommuni-
catum posse iterum excommunicari, secundum
Abb. num. 3. nam iudex laicus Clericum distrin-
gens est ipso iure excommunicatus, cap. Si quis
suadente, 17. q. 4. & tamen hic iubetur excom-
municari: hoc enim important illa verba, *à
communione Ecclesiæ sequestratus sit*, quæ non
sunt latæ sententiæ, sed ferendæ, secundum glos.
fin. & est communis intellectus Ioan. Andr. &
13 DD. in summa huius textus. Sed certè vt aduer-
tit Marianus Socin. dictum Abbatis non proba-
tur hic; quia verba illa, *sequestratus sit*, licèt
respectu iudicis personaliter distringentis im-
portent excommunicationem ipso iure; tamen
secus est respectu condemnantis, qui non est ipso
iure excommunicatus, sed excommunicandus,
nisi in casu c. Quoniam, de Immunitat. Ecclés.
lib. 6. Nec est nouum in iure, aut inconueniens
vt vnum, & idem verbum ad diuersa relatum
ratione diuersæ subiectæ materiæ diuersimodè
capiatur, vt est glos. notab. in c. Capitulum
Sanctæ Crucis, in ver. Relaxetis, supra de rescr.
& glos. fin. in c. Si Papa, de priuil. lib. 6. dixi in
c. Recolentes, infr. de stat. Monachor. dictum
tamen Abb. est in se verum, vt patet in cap. En-
geltruda, 3. qu. 4. vbi hoc tenet plena glos. in
ver. Anathemate, & similis glos. in c. Ita quo-
rundam, in ver. Crebra, & solemnis, infr. de
Iudæis. Quid autem operetur secunda excom-
municatio, & quos habeat effectus, declarant
14 glossæ præallegatæ. Verum hodie sublata est
hæc differentia inter distringentes personaliter,
& condemnantes per sententiam: vtroque enim
casu iudices sæculares procedentes contra per-
sonas ecclesiasticas excommunicantur in Bulla,
quæ in die Cœnæ Domini legi consueuit, vt pa-
tet in Bulla Gregorij XIII. Consueuerunt, in
Bullar. tom. 2. pag. 464. & in Bulla Pauli V. Pa-
storalis, tom. 3. pag. 251. Idque tam in causis
ciuilibus, quàm criminalibus: nam in ciuilibus
§. XV. fertur excommunicatio in hæc verba
[Quiue ex eorum prætenso officio, vel ad in-
stantiam partis, aut aliorum quorumcumque
personas ecclesiasticas, Capitula, Conuentus,
Collegia Ecclesiarum quarumcunque coram se
ad suum tribunal, audientiam, cancellariam,
consilium, vel Parlamentum præter Iuris Cano-
nici dispositionem trahunt, vel trahi faciunt,
vel procurant, directè, vel indirectè quouis quæ-
sito colore]. Hoc caput paucis immutatis ha-
betur etiam in Bulla Pauli III. Consueuerunt,
§. 11. in Bullar. tom. 1. pag. 630. sed non legitur
in Bullis præcedentibus Vrbani V. & Iulij II. quæ
habentur eod. tom. pag. 219. & 441. In crimi-
nalibus verò fertur excommunicatio his verbis
[Item excommunicamus, & anathematizamus
omnes, & quoscunque Magistratus, & Iudices,
Notarios, Scribas, Executores, Subexecutores
quomodolibet se interponentes in causis capi-
talibus, seu criminalibus contra personas eccle-
siasticas illas processando, banniendo, capiendo,
seu sententias contra illas proferendo, vel exe-
quendo sine speciali, specifica, & expressa huius
Sanctæ Sedis Apostolicæ licentia, quique eius-

modi licentiam ad personas, & casus non expressos extendunt, vel aliàs illa perperam abutuntur, etiamsi talia cōmittentes fuerint. Consiliarij, Senatores, Præsidentes, Caacellarij, aut quouis alio uomine nuncupati, vt in prædictis Bullis Gregorij XIII. & Pauli V. §.19.]

25 Vltimò nota ibi, *emendet*, excommunicatum non esse absoluendum nisi priùs de iniuria satisfaciat, vt hic, & in cap. Ex parte, il primo, & in cap. Cum olim, de ver. signific. de quo dic latè vt per Marian. Socin. in cap. Venerabilis, in 25. articulo principali, de sentent. excomm.

16 QVÆRO, cùm textus dicat exemptos esse à iudicibus sęcularibus non tantùm Presbyteros, Diaconos, & Clericos; sed etiam minores Ecclesiæ; qui sint isti, qui Clerici non sunt, & tamen de iurisdictione Ecclesiæ existunt, & fori priuilegio gaudent. Præmitto hunc textum legi multipliciter: nam littera in præsenti habet *minores Ecclesiæ*, alia littera habet *iuniores Ecclesiæ*, vt apud Burchar. seu *Ecclesiæ iuniores*, vt in cap. 2. 11. quæst. 1. quod olim habebatur prò palea. Vnus ex veteribus Gratiani libris habet *Minores Ecclesiæ cultores*, & alter *iuniores Ecclesiæ cultores*, vt refert Anton. Augustinus in notis ad primam collect. Decretal. lib. 2. tit. 2. cap 3.

Quibus præmissis inuestigandum est qui veniant appellatione istorum, qui non possunt distringi à iudice sæculari.

27 Et primò glossa hic in ver. Minores exemplificat textum in scholaribus, seu seruientibus Ecclesiæ ad eius obsequium deputatis, qui eodem priuilegio gaudere debent, arg. c. Ecclesiarum seruos, 11. quæst. 2. cap. fin. §. Petijt, vbi de hoc. supra de Offic. Archid. & cap. Cùm contingat, infr. eod. Ec in quantum glossa dixit de scholaribus, fortè habuit respectum ad nonnullas Ecclesias, maximè in Alemania, vbi sunt scholares seruientes Ecclesiæ, & addiscentes vt Clerici, prout hic obseruant Cardinalis nu. 2. Abb. nu. 5. Marian. Socin. & Alexand. de Næuo vterque nu. 6. & idem Socin. supra in cap. proximo, nu. 8. Facit cap. 1. infra de celeb. Missar. Itaque Ecclesiarum serui sunt de foro Ecclesiæ, & gaudent priuilegio exemptionis à putestate sæculari, secundum intellectum glossæ, quem hic sequuntur Host. num. 1. Butr. num. 6. Cardinal. & Anchar. ambo num. 2. Abb. num. 5. & alij communiter, Speculat. in tit. de compet. iurisdict. §. 1. vers. Vigesimus septimus, Marian. Socin. loco proximè cit. Idem sentit Vincent. dum exemplificat textum in ianitoribus Ecclesiæ, & videtur intelligere de illis minoribus, qui Ecclesiæ obsequio sunt sub custodia Seniorum, vt adueniente ætate promoueantur ad Ordines, dum allegat c. Omnis ætas, 12. quæst. 1. & Vincentium sequuntur hic Ioan. Andr. num. 2. Butr. num 6. & Abb. num. 5.

28 Verùm hanc conclusionem notabiliter declarat Archid. in cap. 2. 11. quæst. 1. & post eum Feder. de Sen. cons. 211. incipien. Quæstio talis est, n. 10. vt procedat in his, qui seruitio Ecclesiæ perpetuò sunt adstricti, seu in familia perpetua Ecclesiarum, ita intelligentes iura in dict. c. Ecclesiarum seruos, in cap. Indicatum, 86. dist. & in l. 2. C. de Episcop. & Cleric. non autem in seruis conductitijs; quia licèt incedant in habitu clericali, & inseruiant Ecclesiæ in celebratione Missarum, & alijs Diuinis Officijs; tamen cùm non sint Clerici, non gaudent priuilegio fori. Et hæc videtur fuisse mens glossæ secundæ hic dum dicit, Deputatos Ecclesiæ, & facit text. in Clem. 2. de decim. in cap. Per exceptionem, in ver. Perpetuò oblati, de priuil. lib. 6. Et hanc declarationem probant hic Collect. nu. 5. Cardinal. num. 2. vers. Dic idem de non conuersis, Abb. nu. 5. Marian. Socin. in cap. proximo, n. 8. supra eod. & Stephan. Aufrer. in tract. de potest. sæcular. super person. eccles. in 2. reg. num. 36.

19 Hodie in istis seruientibus, qui in Regno Neapolitano appellantur Diaconi seluatici, seruari debet decretum tenoris infrascripti videlicet: Sacra Cardinalium Congregatio negocijs Regni Neapolitani Præpositorum certior reddita in nonnullis eiusdem Regni Diœcesibus Diaconos, quos vocant Seluaticos in maximum numerum citra Ecclesiarum necessitatem, aut vtilitatem excreuisse; volens eorumdem exemptionis causam declarare, & fraudibus quibuscunque occurrere, de SS. D. N. Gregorij XV. mandato viuæ vocis oraculo desuper habito, Diaconos Seluaticos huiusmodi, pro Ecclesiarum, & Episcoporum seruitio retineri, vel in locum quoquomodo deficientium assumi posse in Cathedralibus, seu superioribus Ecclesijs ad summum quatuor; & Collegiatis, vel Parochialibus duos; in alijs verò Ecclesijs, in quibus Diuina celebrantur, si Episcopo videbitur, vnum: quos quidem Episcopi prorsus gratis, & tales, qui omnino per se ipsos, non autem per interpositam personam seruitium debitum præstent; nec vllo modo criminosos, aut malæ conditionis, & famæ eligere debeant; aliàs & hi nullo gaudeant priuilegio, & eligentes iudicium Sedis Apostolicæ seuerum experientur: eos verò priuilegio Canonis nō gaudere; fori autem priuilegio in criminalibus omnino, in ciuilibus quoad corporis districtionem tantùm, & immunitate ab oneribus personalibus, non autem durante seruitio frui debere? Sed si alicubi maioribus vtantur priuilegijs, & immunitatibus ex legitima consuetudine, cuius cognitionem, & declarationem in casu controuersiæ eadem S. Congregatio sibi reseruat, illam debere attendi; cognitionem verò aliorum præmissorum ad Ordinarios pertinere, hoc præsenti Decreto statuit, præcepit, & declarauit. Romæ 10. Calen. Iulij 1623.

20 Secundò gaudent fori priuilegio serui, seu famuli Clericorum, in quibus ponit exemplum Host. hic num. 1. & tenet glos. 1. in cap. Clericum, vers. Idem dico de seruientibus, & mancipijs Clericorum, 11. quæst. 1. Item glos. 1. in cap. Eos, vers Ad hoc potest dici quod cùm sit de familia Sacerdotis, est de foro Ecclesiæ, 32. dist. & glos. in cap. Generaliter, § Iuxta, in ver. Mancipia, 16. quæst. 1. Gemin. in cap. vn. de Cler. coniug. lib. 6. & in d. cap. Eos, Abbas consil. 53. Incipien. Quidam, Andr. nu. 3. lib. 1. sed ibi tantùm recitat opiniones, & nihil firmat. Sed pro hac parte in facti cōtingentia consuluit Calcan. cons. 71. vbi post num. 3. dicit hanc esse conclusionem secundum omnes, vt famuli Clericorū laici gaudeant ipsorum priuilegio, quoad fori declinationem. Hanc etiam esse communem opinionem Legistarum testatur hic Alex. de Næuo n. 9. Pro qua inducuntur primo textus

in

in l.1. & 2. C. de Episcop. & Cleric. vbi famuli clericorum in rebus suis collectari non possunt. Ergo si res sunt exemptæ, fortius personæ, quibus res accedunt, cap. Præcipimus, 12.quæst.2. Cardinal. in Clem.1. num.9. vers. Item ad hoc, de præben. Sed illa iura intelliguntur de mancipijs, vt in d. l.1. & sic de perpetuis secundum Felin. hic num.1. Secundo Inducitur cap. final. §.Petijt, de Offic. Archid. vbi non dicitur esse speciale in Episcopo vt eius familia sit de foro Ecclesiæ; nec vlla ratio specialitatis apparet. At respondetur textus loqui in Episcopo, & cum materia sit stricta, ad alios extendi non debet: multa enim conceduntur Episcopo propter dignitatis prærogatiuam, quæ non alijs, cap. fin. de re iudic. lib 6. & cap. Quia periculosum, de sent. excomm. eod. lib. cum simil. Tertiò glossæ præallegatæ inducunt cap. Indicatum, 86. dist. & cap. Ecclesiarum seruos, 12.quæst.2. Sed illa iura intelliguntur de seruis Ecclesiarum perpetuis, non autem de temporalibus, & mercede conductis, secundum Archid. & Feder. de Sen. vt dixi supra nu.18. Vel aliter responde, vt notat gloss. in d. cap. Indicatum, in ver. Inter eos. Quartò Clericorum Concubinæ illorum forum sortiuntur, gloss.1. in cap. Eos, 32. distin. Ergo multò magis famuli, qui cum Clerico non delinquunt. Sed nego assumptum, vt dicam infr. num.29. Tantùm enim subsunt Episcopo, vt ab ipso puniantur, vt dicit textus ibi, sed non priuatiuè ad iudices sæculares. Quintò bona patrimonialia Clericorum gaudent priuilegio fori, cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, supra de Constitut. Ergo fortiùs famulantes: Sed similiter negari potest assumptum, vt per Butr. in cap. Si diligenti, nu.18 de præscript. & Felin. hic n.1. vers. Tertiò bona Clericorum, Contrariam opinionem in seruis Clericorum mercede conductis probant Archid. & Feder. de Sen. loc. supra citatis num 18. & idem Archid. in d. cap. Ecclesiarum seruos, num. 1. 12.quæst.2. Et eam amplectitur hic Abb. num.6. Alex. de Nauo nu.11. & Felin. d. num.1. dicens opinionem Abb. esse tutiorem. Idem dicit Stephan. Aufr. supra citatus num.18. qui etiam testatur eadem de facto seruari, & secundum eam fuisse pluries iudicatum in Senatu Taurinensi testatur Thesaur. decis.22. vers. Verum in Vrbe, & communem dicunt Capic. decis.12. nu.2. in fin. & Iulius Clarus in praxi criminali. lib.5. §. fin. quæst.35. vers. Quæro nunquid familiares. Pro hac parte inducitur cap. penult. vers. Non sic autem, de priuileg. lib.6. vbi priuilegium datum Conuentui nòn prodest familiaribus. Item inducitur cap. Per exemptionem, eod. tit. & lib. vbi Oblati, quamuis eorum vita habeat aliquid spiritualitatis; tamen non sunt exempti à potestate sæculari, nisi habeant qualitatem perpetuitatis. Ergo multò minùs exempti erunt famuli temporales, & pretio conducti ni-
21 hil spiritualitatis habentes: facit quod notat Innoc. in cap. Cum olim, in princ. de arbitr. vbi intelligit illum textum in familia perpetua, & religiosa; licèt aliàs nomine familiæ non solum serui proprij, sed etiam alieni, nec non liberti, qui in seruitio, & ministerio sunt; sicut etiam mercenarij, & similes contineantur, vt l.1. §. Familiæ, ff. de publican. & vectigal. l.1. §. Familiæ,
22 ff. de vi, & vi armat. secundum Innocent. ibi, & Host num.1. Item facit quod notat Bald. in l.1. num.5. C. de Episcop. & Cler. vbi quod familiaris perpetuus habet priuilegiũ perpetuum sicut Dominus, temporalis autem non nisi durante familiaritate. In hac varietate Albericus de Rosat. l.1. C. de Episc. & Cler. conciliando opiniones dicit primam procedere in his, qui Clericis seruiunt mercede dietim pro aliquo paruo tempore, & hos affirmat non gaudere fori priuilegio: Secundum verò in his, qui seruiunt ad annum, vel ad longius tempus, & hoc placet Marian. Socin. supra in cap. prox. nu.21. qui ita intelligit dictum Baldi de familiari temporali, vt scilicet ita demum durãte familiaritate gaudeat priuilegio Domini, si sit conductus ad annum, vel ad longius tempus; non autem si dietim seruiat. Sequitur Decianus in tractat. criminal. part.1. lib.4. cap.9. nu.47. Sed certè hæc distinctio est potius imaginaria, quàm vera: nullibi enim reperitur iure cautum vt familia debeat saltem esse annalis ad hoc vt gaudeat priuilegio Domini. Quin potius iura videntur requirere qualitatem perpetuitatis, vt in d. c. Per exemptionem. Et Concilium Tridentinum voluit familiares esse triennales in casu speciali cap.9. sess.23. Vnde non discesserim ab opinione Archidiaconi, quæ communior, & verior videtur, & vbique seruatur in praxi. Et est ratio diuersitatis inter mancipia, seu seruos proprios ipsius Clerici, & famulos conductitios, secundum Alex. de Nauo hic num.18. vers. Et si dicis; quia quando est seruus proprius, & perpetuus ipsius Clerici, quicquid acquirit, ipsi Clerico acquirit, sicut seruus ipsius Clerici. Vnde potius dicitur conueniri ipse Clericus, ad quem commodum, vel incommodum pertinet, l. 2. §. In propria, ff. Quando appellan. sit, & cap. Biduum, vers. In propria, 2.quæst.6. secus in seruo conductitio; quia non est ipsius Clerici, nec illi acquirit. Quod tamen limitabis, nisi aliàs Dominus non posset commode vti suo priuilegio, nisi includeretur famulus; quia tunc etiam mercede conductus includeretur, cap. penult. §. Cum conceditur, de priuil. lib.6. Ita Felin. hic nu.2. vers. Tene istam conclusionem, Ioan. Antcon. de Nigr. in Extrauag. vn. num.9. vers. Aduerte, de vit. & honest. Cler. Menoch. alios adducens de Arbitr. Iudic. centur.6. casu 562. num.11.

23 Tertiò gaudet fori priuilegio familia Episcopi, vt est textus in c. fin. §. Petijt, supra de Offic. Archid. vbi hoc tenent omnes, & de communi opinione testantur Abbas hic num.6. Ioann. de Monte Sperello inter cons. Calcan. cons.72. quod est subscriptio præcedentis consilij, Capic. decis.12. nu.1. Thesaur. decis. Pedemont. 22. n.6. Boss. in titul. de for. compet. post num.127. & Clar. in d. §. fin. quæst.15. vers. Ab hac tamen conclusione. Quam etiam seruat Curia, vt scripsi in cap. Ecclesia S. Mariæ, à num.43. supra de Constitutionibus, & in familia Episcopi intelligi possunt glossæ præalleg. in casu præcedenti, num.20. secundum Felin. hic num.1. in fin. Et
24 quamuis Alex. de Nauo hic num.9. dicat communem opinionem veram non videri in puncto iuris, quia text. in d. cap. final. loquitur de consuetudine, quæ ibi allegabatur præscripta: tamen iudicio meo fallitur in intellectu illius Decretalis: nam ille Archidiaconus Senonen. quamuis alle-

allegaret consuetudinem esse vt omnes de ditio-
ne Senonen. conuenirentur prius coram se, quàm
coram Officiali Archiepiscopi; tamen ab hac
regula excipiebat causas Archiepiscopi, & fa-
miliæ suæ; atque ita textus fundat se super con-
suetudine respectu iurisdictionis dumtaxat, quã
Archidiaconus præscripserat: sed non fundat se
super consuetudine in exceptione familiarium
Archiepiscopi, qui conueniebantur coram illius
Officiaili: quin potiùs admittit eos remansisse
sub iurisdictione Archiepiscopi ex iuris com-
munis dispositione, cum contra eos nihil præ-
scripsisset Archidiaconus, vt c. Cum olim, de
præscript. vnde à communi opinione non est re-
cedendum. De familiaribus Papæ, & Cardina-
lium dic vt scripsi in cap. Ex parte, il secondo,
à n. 2. vsque in fin. inf. de priuil.
25 Quartò forum Clericorum sortiuntur clerico-
rum concubinæ, vt innuit tex. in c. Eos, 32. dist.
vbi indulgetur licentia Principibus sæcularibus
vt nisi clerici se correxerint, illorum concubinas
mancipent seruituti, vbi glos. 1. tenet vxorem
non legitimam, seu concubinam Sacerdotis esse
de foro Ecclèsiæ; tum quia est de illius familia,
tum quia delinquit in persona ecclesiæ, & ratio-
ne delicti efficitur quis de foro alterius, c. Pla-
cuit, 6. q. 3. Idem tenent ibi Archid. & Gemin.
præsertim in concubina clerici in sacris consti-
tuti, prout loquitur ille textus: & sequuntur
Abb. in cap. 2. de cohabitatione Clericorum, &
Mulier: & in cap. Cum sit generale, infra eod.
Roman. in singular. 665. num. 2. in ver. Concu-
bina. Ioan. de Plat. in l. 1. C. de Mulier. & in quo
26 loco, lib. 10. Alij verò dicunt concubinam Cle-
rici committere sacrilegium, c. Qui Christo, &
cap. Virginibus, 27. q. 1. & notat Hostiens. in
Summ. de cohabit. Cler. & Mulier. §. Quam
pœnam. Henr. Boich. & Abb. in c. 2. eod. tit. &
27 idem Abb. in c. Vt clericorum, de vit. & honest.
clericor. Crimen autem sacrilegij est mixti fori:
vnde contra concubinas Clericorum potest pro-
cedere tam iudex ecclesiasticus, vt c. Quis quis,
17. q. 4. & cap. Cum sit generale, infra eodem
quàm iudex sæcularis; & ita in crimine sacrile-
gij concludunt omnes, vt testatur Mantica cons.
28 266. num. 8. Vnde Petr. de Anchar. in cap. Ba-
quæ, in vigesimaquarta quæst. de reg. iur. lib. 6.
& in cons. suo 597. vers. Super secundo dubio,
firmat Principem sæcularem posse facere statuta
pœnalia contra prædictas concubinas Clerico-
rum manifestas, & notorias: nec tunc secundum
eum honestas Ecclesiæ maculatur, sed potius de-
fensatur, & sacri Canones melius custodiuntur;
licèt contra occultas putet non posse iudicem
laicum ex officio procedere, ne detegat crimen
clericorum. Ad hoc quod ait Constantinus in
c. In scripturis, 96 dist. & opinionem Anchara-
ni sequuntur Ioan. de Anan. in rubr. de adulter.
col. vlt. Felin. in d. c. Cum sit generale, nu. 14.
infr. eod. Eamque dicit fouere maximam æqui-
tatem Stephan. Aufr. in tract. de potest. sæcular.
super person. eccles. in 2. reg. num. 34. in fin. in-
ter Tract. comm. tom. 14. pag. 396. Itaque con-
tra concubinas Clericorum, cùm crimen hoc sit
commune inter iudicem ecclesiasticum, & sæcu-
larem, erit locus præuentioni, prout concludit
Marian. Socin. in c. proxim. n. 21. vers. Et præ-
dicta, supra eod. & in d. c. Cum sit generale,
Felin. & Aufr. locc. citatis.
29 Conclude veritatem. Aut quæritur quis iudex
possit procedere contra concubinam pro crimi-
ne commisso cum persona ipsius Clerici; & po-
test procedere solus iudex ecclesiasticus; & in
hoc casu intelligo textum in d. c. Eos, 32. dist.
Tribuit enim facultatem Principibus laicis coer-
cendi concubinas pro ipso delicto concubinatus
cum Clericis perpetrato vbi Clerici sunt incor-
rigibiles: & hoc intendit glos. 1. dum dicit, Non
legitimam propterea clerici forum sortiri, quia
delinquit in persona Ecclesiæ. Et ita procedat
30 prima opinio Archid. & sequacium. Ratio est,
quia cùm causa concubinatus sit indiuidua inter
concubinam, & Clericum, non potest contra
ipsam institui processus quin tangatur persona
ipsius Clerici, quæ exempta est à sæculari pote-
state. Vnde ratione indiuiduitatis causæ con-
cubina forum Clerici sortitur; quia si non pri-
uilegiatus in materia indiuidua concurrat cum
priuilegiato, illius priuilegio vtitur, l. Si com-
munem, ff. Quemadmodum seruitus amittatur,
& c. Per tuas, de arbitr. quam regulam consti-
tuit glos. in cap. vnic. in ver. Ecclesiasticus, de
iurepatr. lib. 6. & pluribus confirmant Alexand.
cons. 122. num. 16. & seq. lib. 4. & Ias. in l. Si
emancipati, à num. 5. C. de collat. Vnde cum
causa est communis inter clericum, & laicum,
propter adiunctionem clerici agi debet coram
ecclesiastico, vt decidit Bart. in l. Præcipimus,
§. end. obseruando, num. 2. per illum textum,
C. de appellat. & in l. Solet, ad fin. ff. de alim.
legat. & in d. l. Si communem, sequitur Petr. de
de Anchar. in c. Romana, num. 7. de appellat.
lib. 6. Alex. vbi supra, & Ias. in d. l. Si emanci-
31 pati, num. 13. Quamobrem si iudex sæcularis
instituerer processum contra mulierem in causa
fornicationis cum Clerico perpetratæ in diui-
duando personam ipsius Clerici, eo ipso incide-
ret in excommunicationem, quæ in Bulla Cœ-
næ fertur in iudices, qui se interponunt in cau-
sis criminalibus contra personas ecclesiasticas
eas processando, vt dictum est supra num. 14.
32 Et ex his valde dubito de doctrina Ancharani in
d. cons. 197. nam cum concubinæ clericorum
pro delictis cum eis commissis non sortiantur
forum sæcularem, vt ostensum est supra, conse-
quenter nec ligantur statutis illius fori; quia
forum sortiri, & statutis ligari à pari pro-
cedunt c. fin. de const. lib. 6. Archid. in cap. Quæ
contra num. 9. 8. dist. Specul. in tit. de const. §. 1.
Butr. in Rubr. de consuetud. num. 7. & Decius
in c. Decernimus, num. 597. de iudic. Præter-
quam quod cederet in ignominiam, & infamiã
Ordinis Clericalis, vt in Edictis, & Legibus pu-
blicis Principum sæcularium notarentur, licèt
obiter, & per indirectum, crimina clericorum,
arg. c. In scripturis, 96. dist.
Aut quæritur quis sit iudex competens contra
concubinas Clericorum in delictis per eas com- 33
missis cum laicis, vel in causis ciuilibus ipsarũ,
& hoc casu si delicta non sint ecclesiastica, vel
mixti fori secundum ea, quæ notantur in c. Cum
sit generale, inf. eod. solus iudex laicus est com-
petens: Non enim hoc casu concubinæ gaudent
priuilegio fori; quia non debent ex earum deli-
cto commodum reportare, vt finaliter concludit
Marian. Socin. supra in c. proxim. num. 22. in
fin.

fin. Vnde nec releuat quod sint de familia Clerici, vt dicit glos. in d. c. Eos, quoniam hæc familiaritas prodesse non debet cùm sit turpis, & à iure damnata. c. 1. & per tot. infra de cohabit. Cleric. & Mulier. Illud est indubitatum, videlicet contra concubinas etiam laicorum non obstante præuentione iudicis sæcularis solum Episcopum posse procedere ad pœnam excommunicationis ex decreto Concilij Tridentini cap. 8. sess. 24. de reform. matrim. vt scripsi plenè in cap. Perniciosam, à num. 18. supra de offic. Ordinarij.

33 Quintò fori priuilegio gaudent vxores Clericorum, secundum vnam opinionem, quam tenet glos. 1. in c. Eos, 32. dist. & glos. 1. in cap. Clericum, 11. q. 1. Ioan. de Imol. & Gemin. in c. vn. de cleric. coniug. lib. 6. Abb. hic n. 6. vers. Quid de vxore clerici Marian. Socin. in cap. proxim. num. 20. supra eod. Angelus in ver. Excommunicatio 7. §. 8. & hanc esse communem opinionem fatetur hic Alex. de Næuo, num. 21. Pro qua allegatur primò textus in l. 2. C. de Episc. & Cleric. vbi vxor, & filius clerici gaudent illius priuilegio. Licèt ille textus non loquatur de priuilegio fori, sed immunitatis a collectis, & im-

34 positionibus laicalibus. Secundò allegantur iura, quæ dicunt vxorem sortiri forum ex persona viri, vt l. fin. §. Item rescripserunt, & ibi Bart. ff. ad municipal. l. Cum quædam puella, ff. de iurisdict. omn. Iudic. l. Exigere, ff. de Iudic. & l. fin. C. de Incol. lib. 10. Demum allegatur textus in l. Fœminæ, ff. de Senator. vbi vxores coruscant radijs maritorum, & eorum dignitate, &

35 priuilegio gaudent. Et procedit hæc opinio siue matrimonium fuerit contractum ante clericatum, prout loquitur textus in d. l. 2. & ibi notat glos. in ver. Coniugia, siue contractum fuerit post clericatum, secundum Abb. hic num. 7. vers. Et licet loquatur; nam coniugium non repugnat substantiæ Ordinis etiam sacri, sed prohibitio inducta est ex constitutione Ecclesiæ, vt notatur in c. Cum olim, infr. de Cleric. coniugat. in c. Quæ ad perpetuam, 25. q. 1. & per Innoc. in c. Placet, de conuers. coniug. Non obstat quod vxor non habeat characterem Ordinis, quoniam plures alij gaudent fori priuilegio, quibus tamen character non est impressus, vt patet in Monialibus, & Conuersis, c. De Monialibus, c. Non dubium, & c. Parochianos, infr. de senten. excomm. in familia Episcopi, & consimilibus.

36 Contrarium tenet Ioan. Andr. in d. cap. vnic. nu. 3. de Cler. coniug. lib. 6. vbi dicit nunquam fuisse vsu receptum vt vxor clerici gaudeat priuilegio Canonis, & fori: absurdum enim esset vt fœmina, quæ in ciuilibus est fori sæcularis, in criminalibus à sæculari iudice puniri non posset. Nec obstat secundum eum quod hoc contingat in Clerico coniugato, qui in criminalibus gaudet priuilegio fori, & non in ciuilibus, vt in d. c. vn. quia hoc operatur character, qui personam clerici non egreditur. Idem tenet ibi Ioan. de S. Georgio, & quamuis refellat rationem Ioan. Andr. dicens hoc priuilegium non esse concessum characteri Ordinis Clericalis, cum & Conuersi non habentes Ordinem, & Moniales eod. priuilegio gaudeant, d. c. Non dubium, cap. De Monialibus, & c. Parochianos, de sent.

excomm & c. Religioso, in 2. respon. eod. tit. lib. 6. Verè tamen Ioan. Andr. non negat quin personæ ecclesiasticæ carentes Ordine gaudeant priuilegio fori, & Canonis. Sed tamen asserit hoc priuilegium in Clerico descendere à charactere clericali, cùm ei competat ratione Ordinis. Vnde malè reprehenditur à Io. de S. Georgio, & Abbate hic nu. 8. Eamdem opinionem sequitur, & veriorem putat Alex. de Næuo hic num. 21. cum qua etiam transit Butr. num. 6. vers. Gaudet etiam vxor clerici; eamque seruari de facto testatur Stephanus Aufrer. in tract. de potest. sæcular. super personis ecclesiast. in 2. reg. num. 35.

37 His in vtramque partem adductis, pro solutione quæstionis videntur mihi statuendæ conclusiones infrascriptæ.

Prima conclusio est. Vxor clerici in sacris Ordinibus constituti in omnibus sortitur forum ex persona mariti. Hanc conclusionem sequuntur omnes supracitati num. 33. & est communis opinio, vt testatur hic Alex. de Næuo num. 22. Et quamuis subdat contrarium tenere Ioan Andr. & cum eo transire Anton. de Butr. tamen in hoc videtur falli; quia Butrius loco citato loquitur simpliciter de vxore Clerici, & Ioan. Andr. si sedulò expendatur potius tenet vxorem Sacerdotis gaudere fori priuilegio, considerat enim illud inconueniens quod vxor Clerici, quæ in ciuilibus est fori sæcularis, in criminalibus sit fori ecclesiastici. Quæ ratio viget tantummodo in vxore Clerici in minoribus constituti, qui cùm gaudeat priuilegio fori in criminalibus tantum, & non in ciuibus, vt in d. c. vn. de Cler. coniug. lib. 6. si vxor sortiretur illius forum, eodem modo gauderet in criminalibus, & non in ciuilibus, quod esset absurdum secundum Ioan. Andr. sed hæc ratio non viget in vxore Clerici in sacris, quia is gaudet priuilegio fori iam in ciuilibus, quàm in criminalibus. Vnde cessat inconueniens, quod vxor esset duplicis fori; quia erit tantùm de foro Ecclesiæ. Potest autem hic casus dupliciter contingere. Primò scilicet in Ecclesia Orientali, quia clerici in minoribus contrahunt, & in maioribus vtuntur matrimonio iam contracto, vt cap. Cum olim, de cleric. coniug. Vnde vxores Græcorum gaudent priuilegio fori, etiam in ciuilibus secundum Ioan. de Imol. hic num. 3. vers. Et per hoc videtur, & Stephan. Aufrer. in d. tract. de potest. sæcular. in 2. reg.

38 num. 35. vers. Vxores verò clericorum in sacris. Secundò hic casus potest contingere in Ecclesia Occidentali in coniugato, qui ad sacros Ordines promouetur vxore consentiente, & continentiam vouente, iuxta textum in c. Coniugatus, cum ibi notatis, de conuers. coniugat. nam & illarum cura non est negligenda: imo clericus de fructibus beneficij sui potest vxorem alere, sicut Apostoli faciebant, vt in c. Omnino, 31. dist. vbi bonus textus cum glos. & in c. 1. de cohabit. clericor. & mulier. secundum Abb. hic num. 9. & idem est si Maritus Religionem profiteatur vxore in sæculo remanente, & castitatem promittente, c. Cum sis, & c. Sanè, de conuers. coniug. secundum Marian. Socin. supra in cap. proxim. num. 20.

39 Secunda conclusio. Vxor clerici in minoribus Ordinibus constituti, qui in habitu, & tonsura

non incedit, vel inseruit ecclesiæ, nec in ciuilibus,
nec in criminalibus gaudet fori priuilegio: nam
cùm talis Clericus hoc priuilegio non gaudeat,
vt in d. cap. vn. iuncto Decreto Concilij Triden-
tini c.6. sess.2. longè minus gaudere debet illius
vxor, quæ non ex persona propria, sed ex perso-
na mariti sortitur forum; & hoc esse indubita-
tum affirmat Ioan. Andr. in d. cap vn. nu.3. Abb.
num.7. vers. Primo casu, & Alexand. de Næuo
num.16.

40 Tertia conclusio. Vxor Clerici in minoribus
etiam deferentis habitum, & tonsuram clerica-
lem, & inseruientis ecclesiæ ad præscriptum d.c.6.
non gaudet priuilegio fori in ciuilibus; vbi non
agitur de personali districtione; nam cùm tali
priuilegio non gaudeat Clericus illius maritus,
vt est text. in d. cap. vn. & ex sententia S. Congre-
gationis Concilij dixi in cap. Proposuisti, nu.28.
infr. eod. consequenter nec illius vxor gaudere
debet, ex Theorica Ioan. Andr. de qua in præ-
cedenti conclusione.

41 Quarta conclusio. Vxor Clerici in minoribus
incedentis in habitu, & tonsura clericali, & in-
seruientis ecclesiæ gaudet priuilegio fori In cri-
minalibus etiam ciuiliter intentatis, & hoc se-
cundum vnam opinionem, quæ communis est,
vt patet ex dictis supra num.33. & mihi videtur
etiam de iure verior; nam & si Alex. de Næuo
hic num.58. affirmet contrarium posse defendi
probabiliter, & magnam vim faciat in eo, quod
priuilegium fori in clerico descendat à characte-
re clericali, cùm sit de iure Diuino, cap. Si Impe-
rator, 96. dist. qui quidem character cum inhæ-
reat personæ ipsius clerici, ad alios extendi non
potest: hoc tamen parum videtur vrgere, quia
priuilegiũ fori in vxore non prouenit ab exten-
sione characteris, sed ex eo, quia vxor sortitur
42 forum mariti. Dicit enim Imperator in l. final.
C. de Incol. lib.10. Mulieres honore maritorum
erigimus, & genere nobilitamus, & forum
43 ex eorum persona statuimus; & dictum est supra
num.34. Quod si hoc procedit indifferenter in
Vxoribus sæcularium virorum, longè magis obti-
nere debet in vxoribus Clericorum, quæ maio-
ribus priuilegijs decorantur, quàm vxores alio-
rum, vt patet in l.1. & 2. C. de Episcop. & Cleric.
& considerat Abb. hic nu.7. Neque enim ex eo,
quod maritus sit clericus, vxor illius debet esse
deterioris conditionis; imo melioris, vt d. l.1.
ne alioquin dignitas mariti in dedecus vxoris
retorqueatur contra textum in d. l. fin. & l. Fœ-
minæ, ff. de Senator. Item si est ita in vxoribus
militum armatæ militiæ, vt forum viri sortian-
tur d. l. fin. C. de incol. lib.10. cur non idem di-
cendum sit in vxoribus clericorum, qui sunt mi-
lites cælestis militiæ, cap. Christianis, 11. quæst. 1.
cap. Nullus episcoporum, 53. dist. & cap. Degra-
datio, ibi, *Cælestis militiæ milites*, de pœn. lib.6.
Et huic fundamento, quod mihi videtur irrefra-
gabile, non respondent Alex. de Næuo, & alij
44 sequaces alterius opinionis. In oppositum ta-
men stat authoritas Io. Andr. & cõmunis obser-
uantia. Sed tenendo supradictam opinionem,
eam limitabis, vt procedat quandiu viuit Cleri-
cus coniugatus; secus postquam obierit, vt hic
per eundem Alex. de Næuo nu.22. Porrò S. Con-
gregatio Cardinalium Cõcilij Tridentini Inter-
pretum noluit decidere hunc articulum, fortè
quia ad interpretationem Concilij non pertinet.
Nam consulta ab Episcopo Nuscano an vxor
coniugati clerici gaudeat priuilegio fori, prout
eius maritus: Respondit non esse Congregatio-
nis id decidere, sed quæstionem esse soluendam
ex dispositione iuris communis.

45 De priuilegio Canonis, cum sit annexum
clericali characteri, nusquam fuit vsu receptum
vt extendatur ad vxores, secundum Ioan. Andr.
in d. cap. vn. num.3. quem ibi sequuntur Gemi-
nianus, Franc. & alij communiter Cardin. in
Clem. Per litteras, in 12. qu. de præben. & Alex.
de Næuo hic num.51.

46 Sextò, Rustici ecclesiæ gaudent fori priuile-
gio, secundum Hostiens. in Summ. hoc tit. §.2.
vers. Ex præmissis, qui ad hoc allegat cap. Indi-
catum, 86 dist. cap. ecclesiarum seruos, 12. qu. 1.
l.2. C. de Episc. Clerici & l. Si quis, C. Vbi caus.
Fiscal. Verum hoc procedit in duobus casibus,
quos notat glos. 1. in d. cap. Indicatum, & Ioan.
Andr. hic nu.6. in glos.2. Primus est cùm eccle-
sia ex priuilegio Imperatoris habet iurisdictio-
nem super eos, arg. cap. Si duobus, de appellat.
Secundus est quando rustici habent generalem
bonorum administrationem ab ecclesia, arg.
cap. Ei qui, §. Nulli quoque, 2. quæst. 6. Tertium
casum addit Speculator in tit. de compet. Iudic.
§.1. vers. Vigesimo septimo, & Collect. hic nu.5.
videlicet quando conueniuntur super re, quam
47 tenent ab ecclesia. Quod locum habet etiamsi
duo emphyteutæ laici contendant inter se de do-
minio vtili, quod habent ab ecclesia; nam causa
agi debet coram iudice ecclesiastico, vt pluribus
decidunt Domini de Rota decis.42. part.6. Re-
centior. Sed his casibus exceptis rustici ecclesiæ
generaliter in foro sæculari conueniuntur secun-
dum gloss. & Ioan. Andr. vbi supra, & sequuntur
hic Butr. nu.6. Alex. de Næuo nu.13. & Marian.
Socin. in cap. prox. supra eod. in 5. declaratione,
num.8. qui prædictis addit quartum casum vide-
licet si extaret consuetudo vt conuenirentur in
foro ecclesiæ. Consuetudo enim dat iurisdictio-
nem, l. Viros, C. de diuers. offic. lib.12. c. Cum
contingat, infra eod. & ibi latius Doctores.

48 Septimò gaudent priuilegio fori Oblati alicu-
ius Religionis, in quibus exemplificant hic ver-
bum, *Minores*, Innoc. Ioan. And. & alij. Sed de
his dic vt scripsi latissimè in cap. Vt priuilegia,
à num.1. vsque in fin. infr. de priuileg.

49 Octauò eodem priuilegio, gaudent Monachi,
& Conuersi, vt cap. A Subdiacono, 93. dist. c. In
olita, 11. quæst. 1. cap. Parochianos, & cap. Cum
illorum, infr. de sent. excom. & in his exponunt
hanc litteram in ver. Minores, Host. Ioan. Andr.
& Butr. nu.6. & idem dicendum de monialibus,
vt d. c. De monialibus, eod. tit. Et de Religiosis
omnibus approbatam regulam profitentibus
tradit Marian. Socin. in cap. prox. supra eod. in
7. declarat. num.10.

Nonò, hoc priuilegio gaudent Nouitij, arg.
cap. Religioso, §. Quamuis, de senten. excomm.
lib.6. quamuis enim cum effectu non sint Reli-
giosi, sunt tamen personæ ecclesiasticæ, gau-
dent priuilegio Canonis, vt ibi dicitur, & sunt
de foro Ecclesiæ, vt per Cardinal. in Clement. 1.
num.9. vers. Item Nouitius, de præben. & scripsi
post Host. & alios in cap. Statuimus, nu.45. infr.
de regular.

De-

50 Decimò, Eremitæ quoque dicuntur hoc pri-
uilegiò gaudere; vt notat glos. vit. in cap. Nulla
ratione, 93. distinct. & gloss. in cap. Qui verè, in
ver. Verò, 16. qu. 1. vbi dicunt Eremitas subesse
51 episcopo, in cuius territorio degunt. Idem vo-
luit Innoc. in c. Cum monasterium, nu. 1. supra
de elect. vbi concludit Eremitas, quamuis pos-
sint habere proprium. quia non abrenunciant
tamen esse personas ecclesiasticas, & debere
continentiam promittere, & seruare, c. Scripsit,
§. Ecce, 27. quæst. 2. & cum eo transeunt ibi Host.
nu. 3. & Io. Andr. nu. 12. Idem tenet Arcbidiac.
in d. cap. Qui verè, nu. 3. 16. quæst. 1. & in cap. 1.
nu. 1. in ver. Eremiticam, de excess. Prælat. lib. 6.
vbi asserit Eremitas, quamuis non renuncient
proprijs, tamen habere annexum votum conti-
nentiæ, gaudere priuilegijs Clericorũ, & subesse
Episcopo, in cuius territorio consistunt; quia
non debent esse acephali, d. cap. Nulla ratione,
52 93. dist. Licèt subdat eos non esse verè Religio-
sos, nisi dent se alicui ex Religionibus approba-
tis, secundum ea, quæ notantur in cap. De Vi-
duis, 27. quæst. 2. sequitur Abb. in d. cap. Cum mo-
nasterium, num. 2. de elect. & Butr. hic num. 6.
qui simpliciter ait tales gaudere fori priuilegio:
& hanc partem conatur hic tueri, & veriorem
putat Alex. de Næuo, nu. 27. vbi concludit Ere-
mitas esse personas ecclesiasticas, & gaudere fo-
ri priuilegio. Mouetur primò per text. in c. Item
cum Ioannes Baptista, 2. quæst. 7. vbi S. Ioannes
Baptista dicitur vitam æremiticam duxisse; Ergo
talis non est vita laicalis, sed ecclesiastica, ad
idem, §. Ecce, 27. quæst. 2. vbi S. Macarius, &
S. Alexius post contracta sponsalia de præsenti
elegerunt vitam æremiticam, vt Deo seruirent,
& sic suas sponsas reliquerunt. Ergo sequitur
secundum eum vt non sit vita secularis, sed eccle-
siastica, facit d. cap. Qui verè, 16. quæst. 1. vbi vita
æremitica laudatur. Deinde mouetur per tex-
tum in c. Duo sunt, 12. quæst. 1. vbi textus pon-
derat personas ecclesiasticas esse, ne dum cleri-
cos, sed etiam personas Deo Deuotas, quæ sunt
deditæ orationi, & contemplationi, quæ ab om-
ni strepitu temporalium debent cessare. Sed ære-
mitæ sunt tales. Ergo sunt personæ ecclesiasti-
cæ. Idem firmat Felin. hic num. 5. vers. Eremitæ
sunt de foro Ecclesiæ, vbi alios adducit, & alle-
gat textum, quem dicit esse nouum, in cap. fin.
§. Item vitas Patrum, 15. dist. vbi textus dicit:
Vitam æremitarum cum honore suscipimus, &
quamuis restringatur ad vitas, quas scripsit Hie-
ronymus; tamen vt inquit Felin. hoc verum
quo ad hoc vt illi dicantur sancti: sed non restat
quin ille text. probet vitam illorum religiosam
esse. Vnde ab Ecclesia inuocantur Sancti Mo-
nachi, & Eremitæ. Demum hanc dicit esse com-
munem conclusionem, & sequendam fauore
animæ, Aretin. hic num. 9. & Boer. in tract. de
stat. & vit. æremit. num. 13. & 14.

Contrariam opinionem amplectuntur Laud.
& Ioann. de Lignano in Clement. 2. de Præben.
Quia tales ex vtero matris exierunt laici, nec
postea superuenit aliquis actus eripiens eos à
iurisdictione Imperatoris, qualis est Ordinis re-
ceptio, & conuersio ad aliquam ex Religioni-
bus approbatis, vt in c. Si quis suadente, 17. q. 4.
in cap. fin. de relig. domib. & in c. Non dubium,
53 de sent. excomm. Idem firmat Abb. hic nu. 10.
vbi ait primam opinionem æquiorem esse; sed
hanc posteriorem esse veriorem de iure; quia
æremitæ non habent certam regulam, sed viuunt
sola voluntate, & sunt sicut locustæ sine rege,
secundum Guiliel. Nasonem, & notat gloss. in
d. c. Qui verè, in ver. Verò, 16. quæst. 1. Et dictum
Innocentij quod teneantur continentiam pro-
mittere, non probatur iure, vt idem Abb. affir-
mat in d. cap. Cum monasterium, nu. 2. & sequi-
tur Marian. Socin. in cap. proximo, nu. 11. supra
eod. vbi dicit hanc opinionem sibi magis place-
re, eámque tenere Guil. de Monte Laudano in
d. Clem. 2. & in Clemen. Cum ex eo, de sentent.
excomm. quia propriè loquendo isti non sunt
personæ ecclesiasticæ: non enim sunt clerici, &
hoc clarum, nec sunt religiosi alicuius religionis
approbatæ, nec Conuersi, nec Oblati. Facit
cap. Duo sunt, 12. quæst. 2. sed sunt meri laici, &
recedunt ad libitum, nec deputati reperiuntur
ad aliquem ecclesiasticum pium vsum authori-
æcclesiæ, vel alicuius Prælati, & allegat Petr. de
Anchar. idem tenentem in d. Clem. 2. de præben.
& in repit. cap. Ea quæ, qu. 7 de reg. iur. lib. 6.
qui vtrobique refert ita consuluisse Ioan. de Cal-
der. habetur eius consil. in tit. de Iudic. consil. 7.
quod incipit, An fratres de Pœnitentia. Et hanc
opinionem dicit esse de iure veriorem, quæ etiã
seruaretur in practica, Stephanus Aufrer. in tract.
de potest. sæcular. super person. ecclesiast. in
2. reg. num. 37. vbi etiam refert ita iudicatum
fuisse in Curia Parlamenti in quodam æremita,
qui propter egregia furta, & rapinas, vltimo
fuit affectus suppliciò; licèt ipse quoque subdat
primam opinionem esse æquiorem fauore Reli-
gionis, pro qua in dubio est iudicandum, l. Sunt
personæ, ff. de Religios. & sumptib. funer.

Ego verò in hoc articulo conciliando opinio-
nes existimo distinguendas esse quatuor species
æremitarum.

54 Quidam enim sunt æremitæ, qui emittunt tria
vota substantialia in aliqua ex religionibus ap-
probatis, quales sunt æremitæ Camaldulenses,
Montis Coronæ, Montis Senarij, & consimiles,
& hos eorumque nouitios indubitatum est gau-
dere non tantũ priuilegio fori ecclesiastici, idest
exemptionis à sæculari potestate, cùm sint verè,
& propriè Religiosi, vt cap. 1. in fin. de excess.
Prælat lib. 6. secundum vnum intellectum, &
cap. Priuilegium, ibi, *In cellis ad monasterium
spectantibus*, de ver. signific. eod. lib. & hic no-
tat Felin. nu. 6. vers. Et aduerte. Et de religiosis
omnibus, & nouitijs dictum est supra num. 49.
Sed etiam priuilegio exemptionis à iurisdictio-
ne episcopi, etiam ratione delicti perpetrati,
contractus initi, vel rei sitæ extra locum exem-
ptum, vt scripsi latissimè in cap. Tuarum, infra
de priuileg. & hoc planum.

55 Quidam sunt Eremitæ viuentes in Congrega-
tione, & habentes modum viuendi ab Episco-
po approbatum: & tales licèt non sint verè, &
propriè Religiosi, quia non profitentur aliquam
ex religionibus approbatis; ideoque nec testari
prohibeantur secundum Archid. in cap. vn. nu. 1.
in ver. Eremiticam, de excess. Prælat. lib. 6. Abb.
in Rubric. de testam. nu. 6. Præposit. in c. Nulli
dubium, nu. 21. 12. quæst. 1. Alber. in Auth. In-
gressi, num. 32. C. de Sacrosanct. Eccles. Nauarr.
56 commem. 2. nu. 44. de regular. Existimo tamen

esse personas ecclesiasticas,& subesse iurisdictio-
ni Episcopi diœcesani, Moueor primò per tex.
in cap. Indemnitatibus, §. penult. de elect. lib.6.
vbi patet mulieres viuentes in Congregatione,
licèt non renuncient proprijs, nec professionem
faciant; nihilominus instar Monialium esse sub
iurisdictione Ecclesiæ; & tamen illarum status,
seu regula non approbatur, vt ibi dicitur. Idemq;
patet de Beguinis in extrauag. Ratio, Io. XXII.
de religios. domib. Et in mulieribus, quæ vulgò
dicuntur Canonicæ sæculares, vt est text. in
Clem. 2. §. Illas quoque mulieres, de stat. Mona-
chor. vnde illas esse conueniendas coram iudice
ecclesiastico tenent Domini de Rota decis. 8. de
iurepatr. in antiq. quam sequitur Felin. in c. Di-
lecta, num. 2. de maior. & obed. Idem Butr. hîc
num.6. Ergo idem dicendum de Eremitis colle-
57 gialiter viuentibus. Moueor secundò per tex. in
d. c. 1. de excess. Prælator. lib. 6. vbi à prohibi-
tione Mendicantibus facta de nouis domibus
non recipiendis excipiuntur ducentes vitam
Eremiticam in cellis, seu habitaculis Eremi de
maiorum suorum licentia. Quæ exceptio esset
inepta nisi Eremitæ saltem largè essent Religio-
si, leg. Nam quod liquidè, §. penult. ff. de penu
legat. Moueor tertiò exemplo virorum Tertia-
riorum, qui si collegialiter viuant gaudent pri-
uilegio exemptionis, vt dicam infra nu.6. Mo-
ueor quartò, quia in his Eremitis viuentibus in
communi authoritate Prælati non militant ra-
tiones, & inconuenientia, quæ considerantur
ab autoribus contrariæ sententiæ, & de his in-
telligo glos. in l. 2. in ver. Non possunt, ff. de
in ius vocan. quæ exemplificat illum textum
in Monachis, & Eremitis, idest collegialiter vi-
58 uentibus. Et de his etiam videtur intelligenda
authoritas Innocentij in d. c. Cum Monasterium
num. 1. de elect. dum dicit hos teneri continen-
tiam seruare, & promittere, & subesse Episcopo
diœcesano per §. Ecce, 27. q. 2. Demum hoc vi-
detur ex mente D. Thomæ in 4. sent. dist. 27. in
expositione litteræ, vbi sic ait: [Eremitæ etiam
quamuis obedientiam non promittant, tamen
votum continentiæ habent annexum, & ex mo-
ra secundum determinatum tempus eorum
votum solemnizatur.] & in 2.2.q.186. art.5. ad 3.
docet eos non excusari ab obedientia Episcopi.
59 Et expresse hoc tenet Syluest. in ver. Eremita,
quæst. 1. n. 2. & in ver. Ecclesia, 1. dicto 6. nu. 6.
vbi concludit hos Eremitas gaudere priuilegio
non solum fori, sed etiam Canonis; & contraria
dicit procedere in vagis, & profugis nulli Supe-
riori, vel regulæ adstrictis: nam, vt ipse ait, si
laicum viuentem in turba prædicta districtio fa-
cit gaudere hoc priuilegio, cur non Eremitas
vacantes Deo penitus in solitudine? & eum re-
fert, & sequitur Nauar. in manual. c. 27. nu.79.
& alij recentiores. Facit quod dicunt Domini
de Rota decis. 1. de regul. in Antiq. Vbi contra
opinionem Ioan. Andr. in c. Dilecta, de maior.
& obed. tenet mulieres aliàs canonicè intrantes
Monasteria, in quibus Religio nō est approbata,
quandiu sunt in Ecclesia, vel Diuino seruitio,
vel habent habitum religiosum, potiri debere
priuilegio immunitatis, vt illas percutiens lige-
tur sententia Canonis; quia cùm de præsenti re-
ligiosè viuant, censentur personæ ecclesiasticæ,
& gaudere debent hoc priuilegio sicut clerici

simplices aliquo voto non ligati, & hoc tenet
Rota de quo tamen vide, quæ dicta sunt supra
num.19. & num.45. & quod dicam infra n.61. &
60 de talibus Eremitis intelligo authoritatem sex-
tæ Synodi Constantinopolitanæ can. 42. Concil.
tom. 3. pag. 241, cuius DD. nostri mentionem
non faciunt: ibi enim sic legitur. [Eos, qui di-
cuntur Eremitæ, qui quidem nigris vestibus in-
duti, & capite comati vrbes obeunt, & cum
viris sæcularibus, ac mulieribus versantur, &
propriæ professioni faciunt iniuriam; Statuimus
si elegerint quidem tonsis comis reliquorum
Monachorum amictum suscipere, eos in mona-
sterio constitui, & inter fratres referri. Quod si
hoc non elegerint, ex vrbibus expelli, & solitu-
dines habitare, ex quibus sibi etiam denomina-
tiones confinxere.] Hæc ibi. Quæ verba non
obscurè insinuant hos Eremitas, quamuis non
sint propriè Religiosi, tamen profiteri aliquem
viuendi modum ab Ecclesia permissum, & esse
personas ecclesiasticas: aliàs enim si esset profes-
sionis merè laicalis, Concilium non improbaret
vt versarentur cum viris sæcularibus in iniuriam
professionis, arg. c. In nona, 16. qu.7. & c. Cum
causam, de elect. cum simil. neque in eos statue-
ret, nisi essent de foro Ecclesiæ, quia forum sor-
tiri, & statutis ligari à pari procedunt, c. 2. de
constit. lib. 6. Butr. in rubr. de consuet. num.7.
nec merè laicos distringit Concilium citra mate-
riam peccati, vt notat Innoc. in c. Correctam,
num. 3. vers. Nec sunt istæ personæ de foro Ec-
clesiæ, de regul. & DD. in cap. Nouit, de
Iudic.
61 Quidam verò sunt Eremitæ, qui quamuis nec
sint professi alicuius Religionis, nec viuant in
communi, tamen sunt authoritate Episcopi de-
putati seruitio alicuius Ecclesiæ, vel Oratorij,
& de Episcopi manibus suscipiunt habitum Ere-
miticum, & sub illius obedientia viuunt, pro vt
multos vidi in statu ecclesiastico & alibi, & in
his sequor opinionem Cardinalis in Clem. Per
litteras, num.9. vers. Verius tamen dic. de præb.
vbi dicit Eremitas dummodo authoritate Præla-
ti habentis potestatem, vt Episcopi, sint depu-
tati ad aliquem vsum perpetuum ecclesiasticum,
vel pium, censeri personas ecclesiasticas, & pri-
uilegio ecclesiastico gaudere: allegat Clem. 1.
de decim. & cap. Per exemptionem, de priuileg.
lib. 6. Et ita ex facto consuluit Anton. de Butr.
cons. 19. nu.29. vers. Vnde ex hoc satis. Vbi con-
cludit Eremitas, & alios existentes in statu peni-
tentium, & habitantes in Oratorijs etiam priua-
tis, esse suppositos Episcopo, & haberi pro ec-
clesiasticis personis, & gaudere priuilegio fori
ecclesiastici, quia eorum caput est Christus; &
ideo superiorem non habent nisi Papam, Epi-
scopum, & Parochum; & est ex mente Abbatis,
Mar. Socin. & aliorum, quos citaui supra n.53.
62 Subdit tamen Cardinalis loco proximè citato,
tales non gaudere priuilegio, c. Si quis suaden-
te; quia locum habet in percutiente Clericum
vel Monachum, vt ibi dicitur, & sic non in alijs,
nisi quatenus inuenimus iure expressum, sicut
exprimitur de Conuersis in cap. Non dubium, &
cap. Parochianos, de sent. excomm. quia & ipsi
sunt Religiosi, & de Nouitijs in religione, qui in-
terim Religiosi censentur, vt cap. Religioso,
§. Quamuis, eod. tit. libr. 6. sed extra casus ex-
pressos

pressos in iure non est locus d. c. Si quis suaden-
te, secundum eum, quod etiam tenent Io. Andr.
Alex. de Næuo: & alij supracitati num. 45. &
Marian. Socin. in c. prox. num. 12. vers. Et hoc
casu, supra eod. De hoc tamen priuilegio Cano-
nis vide quod dixi supra proximè in Eremitis
viuentibus in communi num. 59. & de Diaconis
Seluaticis num. 19. & de vxoribus Clericorum,
num. 45.

63 Quidam denique sunt Eremitæ, qui non sunt
deputati Ecclesiæ seruitio authoritate alicuius
Prælati ecclesiastici, sed voluntariè suscipiunt,
& ad sui libitum deferunt habitum Eremiticum:
& in his Doctores videntur conuenire vt non
sint personæ ecclesiasticæ, nec vllo modo gau-
deant priuilegio clericali: ita Cardinal. in dict.
Clem. Per litteras, num. 9. in fin. vers. Si verò à
nemine est facta talis deputatio: nam, vt ipse
ait; absonum foret vt censerentur ecclesiasticæ
personæ, cùm sint meri laici, & recedant ad sui
libitum, & ad nullum vsum ecclesiasticum, vel
pium authoritate Ecclesiæ, idest Prælati autho-
thoritatem habentis, sint deputati: & dicit in
hoc vltimo casu procedere opinionem Laudun.
& in his verificatur illius dictum, quod sint sicut
locustæ sine rege. Præterea absurdum esset vt ta-
les pro sola voluntate possent se eximere à iu-
risdictione Imperatoris, vt considerat Abb. hic
num. 10. & Marian. Socin. in c. prox. n. 11. supr.
eod. & Stephan. Aufrer. in d. tract. de potestat.
sæcular. &c. in 2. reg. n. 37. Facit optimè secun-
64 dum eos, cap. Duo sunt genera, 12. q. 1. Verum-
tamen si vigeret consuetudo vt Eremitæ huius-
modi potirentur priuilegio fori, talis consuetu-
do esset vtique obseruanda, secundum Marian.
Socin. d. num. 11. in fin. vers. Sed retenta, con-
ferunt quæ dixi supra num. 47. & quæ dicam
infra n. 70.

65 Vndecimò, sunt personæ ecclesiasticæ, & gau-
dent priuilegio fori Fratres, & Sorores, de Pœni-
tentia, seu Tertij Ordinis, & Milites S. Mariæ, qui
dicuntur fratres Gaudentes, secundum Bart. in
l. 1. in fin. ff. de pœn. & fusius in l. Semper, §. fin.
num. 1. ff. de iur. immunit. vbi dicit ita consu-
luisse multos Aduocatos de Curia, & in specie
Guidon. Archid. Bononiensem, & Dynum quo-
rum tamen consilia solum loquebantur in fra-
tribus Gaudentibus; sed idem dicendum esse
in fratribus de Pœnitentia, seu Tertij Ordinis: &
consentiunt hic Butr. num. 6. & Alex. de Næuo
nu. 31. Paulus in Clem. Cum eo, de sent. excom.
dicens ita consuluisse Ioann. de Lignano. Idem
firmant Butr. in c. vnic. num. 13. vers. Hoc putat
Bartholus, de obligat. ad ratioc. Marian. Socin.
in c. prox. nu. 12. vers. Ego vero pro concordia,
supra eod. dummodo habitum, & modum vi-
uendi sine fraude assumant, & authoritate Su-
perioris, & Angel. in ver. excommun. 7. §. 8. Et
hanc opinionem dicunt esse tutiorem, æquio-
rem, & fauorabiliorem Mat. Socin. in d. c. prox.
nu. 12. vers. Et hanc opinionem, Alex. de Næuo
hic num. 31 in fin. & Stephanus Aufrer. in dict.
tract. de potestat. sæcular. in 2. reg. nu. 39. Pro
qua facit glos. 3. In d. Clem. Cum ex eo, vbi re-
fert eiusmodi Ordinem fuisse approbatum per
Nicolaum Papam. Quod patet ex Constitutione
Nicolai IV. quæ incipit, Supra montem: & ha-
betur in Bullar. tom. 1. pag. 116. & per illam
glossam dicit se ita pronunciasse. Cardinalis in
c. Si diligenti, infra eod. refert etiam Aufrerius
loco citato hodie hoc esse decisum in Extrauag.
Sixti IV. quæ incipit, Sancta Romana, vbi reci-
tatur, Multos solemnissimos Doctores ita con-
suluisse. Item testatur sic obseruari in Ciuitate
Tholosana.

Contrarium, idest Fratres Tertij Ordinis non
esse de foro Ecclesiæ pluribus consuluit Io. Cal-
derinus consil. 7. de foro compet. quod incipit,
Quæsitum est à me an Fratres de Pœnitentia.
Federic. de Sen. cons. 150. incipien. Cum aliqui
boni viri, in princ. Cardin. cons. 13 In Ciuita-
te, in fin. Abb. cons. 31. Ad claram decisionem,
per totum, lib. 1. & idem Abb hic n. 11. vers. Item
pro istis Fratribus: quia tales licèt habeant mo-
dum viuendi à Sede Apostolica approbatum;
non tamen sunt verè Religiosi, cùm non profi-
teantur tria substantialia Regulæ, nec sunt Cle-
rici, nec vxores dimittunt. Idem tenent Guil.
de Monte Laud. & Petr. de Anchar. in d. Cle-
ment. Cum ex eo, nu. 6. de sent. excomm. & ibi
etiam Cardinalis, & pleniùs in Clem. Per litte-
ras, in 12. quæst. de præben. Bald. In l. Placet,
num. 13. C. de Sacros. Eccles. Et hanc partem
profitentur esse veriorem Abbas, Marian. Socin.
Alex. de Næuo, & Aufrer. locis citatis, quia si
rectè consideretur illorum status, magis ad lai-
calem, quàm ecclesiasticam vitam accedunt:
nam cùm tria sint cuiuslibet approbatæ Religio-
nis substantialia, videlicet castitas, paupertas, &
obedientia, cap. Cum ad monasterium, infra de
stat. Monachor. ipsi nec continentiam seruant,
cùm vxores habeant; nec paupertatem, cùm
proprium possideant; nec etiam possunt omni-
modam seruare obedientiam; quia cùm sint
coniugati, non habent integram sui corporis
potestatem, vt in cap. Non debet, infra de con-
sanguin. & affin. & ibi eis obijcitur. Quod non
bene concordat cithara cum psalterio, hoc est
vita actiua malè concordat cum contemplatiua,
vt dicit text. in cap. Diuersis, de Cler. coniugat.
Quare cùm ipsi magis accedant ad statum lai-
calem quàm ad ecclesiasticum, debent censeri
laici; quia mixtum debet iudicari secundum
illud simplex, in quo magis incalescit, vt l. Quæ-
ritur, ff. de stat. homin. & cap. Si testes, §. Her-
maphroditus, 4. quæst. 3. Bene facit textus in
cap. Duo sunt, 12. quæst. 1. & ita seruatur Perusij,
vbi Fratres Tertij Ordinis soluunt collectas; &
conueniuntur coram iudice sæculari, vt de suo
tempore testatur Bart. in d. l. Semper, ff. de Iur.
immunit.

66 Hodie tam ingens controuersia inter Prima-
rios vtriusque iuris Interpretes sopita est ex Cõ-
cilio Lateranensi Nouissimo sess. 11. in fin. Con-
cilior. tom. 4. part. 2. pag. 123. & Constitutione
Leonis X. vt in decreto S. Congregationis Con-
cilij tenoris infrascripti, videlicet [Sacra Con-
gregatio censuit Tertiarios, Mantellatos, Cor-
rigiatos, aliosque similes ita demum Ordinis,
cuius tertiæ regulæ habitum assumpserunt, pri-
uilegijs potiri, & ab Ordinarij iurisdictione
exemptos esse, si viri collegialiter viuant, seu
67 cum claustralibus habitent: & mulieres Virgina-
lem, seu cœlibem, aut castam vidualem ex-
presso voto, & sub dicto habitu vitam traduxe-
rint], quemadmodum cauetur Constitutione

Con-

Concilij Lateranenſis ſub Leone X. quæ habetur,
ſeſſ.11. in fin. Hoc autem voto Mulierum alia
duo, ſcilicet paupertatis, & obedientiæ nequa-
quam includi: Quinimo huiuſmodi mulieres;
ſi vitam virginalem, aut cœlibem ſimpliciter;
expreſſéque vouerint, etiam in conſanguineo-
rum, & affinium ſuorum, aut proprijs domi-
bus, vel ſeorſim habitantes ſupradictis priuile-
gijs Ordinis, cuius regulæ habitum deferunt;
exemptionemque ab Ordinarij iuriſdione frui
debere, quemadmodum idem Leo poſtea decla-
68 rauit die prima Martij 1518. Conſtitutionem
autem ſan.mem. Pij V. qua Sorores Tertij Ordi-
nis ad perpetuam clauſurã obſtringuntur, vtpo-
tè loquentem de his, quæ in communi, & in
Congregatione viuunt, ad ſupradictas Sorores
in conſanguineorum, vel proprijs domibus habi-
tantes, votumque vnicum expreſſum virginalis,
aut cœlibis. vel caſtæ vidualis vitæ emittentes;
de quibus cauetur in dicto Concilio Lateranen-
ſi, nihil pertinere; & propterea quoad illas di-
ctam Conſtitutionem, nec Concilium Latera-
nenſe correxiſſe, aut immutaſſe, nec quicquam
noui iuris induxiſſe. Et aliàs cenſuit Tertia-
rias domi ſuæ, vel ſuorum conſanguineorum
habitantes, & habitum Religionis geſtantes
nulla exemptione potiri, niſi emiſerint expreſ-
ſum votum Caſtitatis, vel Cœlibatus iuxta De-
cretũ Concilij Lateranenſis ſub Leone X. ſeſſ.11.
69 Cæterum etiamſi id votum emiſerint, ſi tamen
Ordinarij, vel Parochi ius illi adminiſtrandi Sa-
cramenta etiam tempore Paſchatis, vel aliàs in
eis iuriſdictionem acquiſierint; non poſſe ipſas
de cætero aduerſus Ordinarios, vel Parochos
exemptione vti, ſed obſeruandam eſſe conſue-
tudinem. Circa hoc vide quod ſcripſi in c.Om-
nis vtriuſque, num.64. infr. de pœnit. & remiſs.
70 Amplius cum oblatus fuiſſet S. Congregatio-
ni ſupplex libellus ſequentis tenoris, videlicet
[Baro terræ Aprocinæ Leccrinæ Diœceſis ha-
bet nonnullos vaſſallos Tertiarios nuncupatos
Religionis Sancti Franciſci vxoratos tamen: &
extra clauſtra vti alios ſæculares in proprijs ædi-
bus, & de ſuis artificijs viuentes, qui à iuriſdi-
ctione Oratoris ſe fore exemptos, nec ad ſerui-
tia Baronalia, & ad onera vniuerſitatis ſubſti-
nenda compelli poſſe prætendunt; ſupplicat igi-
tur Baro præfatus S. Congregationi vt dignetur
declarare, & reſcribere loci Ordinario prędictos
Tertiarios laicos taliter viuentes non debere
gaudere priuilegio fori eccleſiaſtici, ſed illos
poſſe per Oratorem, eiuſque Officiales ad ſerui-
tia prædicta, & vniuerſitatis onera ſuſtinenda
compelli, Sac. Congregatio Cardinalium Conci-
lij Tridentini Interpretum reſpondit huiuſmodi
viros Tertiarios in Congregatione non viuentes
priuilegijs Ordinis, cuius habitum geſtant non
potiri, quemadmodum diſertè cauetur decreto
Generalis Concilij Lateranenſis. Sed ex conſue-
tudine aliquid iuris in hoc acquiſiuerint, con-
ſuetudinem eſſe ſeruandam.
71 Duodecimò, gaudent priuilegio fori eccle-
ſiaſtici ſeruientes, ſeu quocunque alio titulo addi-
cti Militijs, ſeu Monaſterijs, Hoſpitalibus, vel
Collegijs eccleſiaſticis, dummodo tamen tria
copulatiuè concurrant. Primum eſt vt ſupradi-
ctis locis, aut militijs actu ſeruiant. Secundum
vt intra eorum ſepta, ac domos reſideant, Ter-
tium vt ſub eorum obedientia viuant, vt expreſſè
ſtatuitur Decreto Concilij Tridentini, cap.11.
verſ.Exceptis, ſeſſ.24 & in ſpecie de ſeruientibus
Militiæ S.Ioan. Hieroſolymitani cautum eſt Cõ-
ſtitutione Greg.XIII.quæ incipit, Circumſpecta,
in Bullar. tom.2. pag.448. Facit cap.11. ſeſſ.25.
de regular. ibi, præter eas, quæ ſunt de illorum
Monaſteriorum, ſeu locorum familia perſonæ.
72 Decimotertiò olim cõtrouertebatur an eſſent
de foro Eccleſiæ Rectores priorum locorum, vi-
delicet Hoſpitalarij, Leproſarij, & huiuſmodi.
73 Et quidem de Templarijs nulla dubium, quia
profitebantur regulã S.Auguſtini, vt notat Petr.
de Anchar. in Clem. Cum ex eo, nu.6.verſ.Non
obſtat, de ſentent. excomm. Sed hic Ordo fuit
extinctus à Clemente V. in Concilio Viennenſi,
vt patet to.3. Concilior. par.2. pag.776. & idem
dicendum de Hoſpitalarijs S.Ioan.Hieroſolymi-
tani, vt notat gloſ.1, in cap.Mulier, 25.diſtin. &
Felin. hic num.8. De Hoſpitalarijs S.Spiritus in
Saxia, B.Ioannis de Deo, & conſimilibus tria
vota ſubſtantialia emittentibus. Sed de alijs Ho-
ſpitalarijs, qui vtuntur coniugio, nec renunciant
proprio, & aliquod ſignum deferunt in veſte, à
puta Crucem, vel quid ſimile, olim non leuis
erat controuerſia: nam Ioan.de Lignano, & Gui-
lielm. de Monte Laud. in Clem. Per litteras, de
præbendis, tenuerunt tales non gaudere priuile-
gio fori eccleſiaſtici, neque in perſona, neque
in bonis, niſi pro bonis, quæ Hoſpitali obtuliſ-
ſent; quia tales non ſunt Clerici, nec Conuerſi
alicuius approbatæ Religionis, de quibus in
cap.Duo ſunt genera, 12. quæſt.1. ſequitur ſim-
pliciter Petr. de Anchar. in repet. cap. Ea quæ,
15.quæſt. de reg. iur.lib.6. & in d. Clemen.Cum
ex eo, num.6. & ita obſeruari de conſuetudine
teſtatur Stephan.Aufr.in tract.de poteſt. ſæcular.
ſuper perſon. eccleſ. in 2 reg. num.38. Verum
Hoſt. in Summa de regul. §.1.verſ.Quid de ruſti-
cis, videtur diſtinguere, an ædificauerint Ho-
ſpitalia propria authoritate, & non gaudeant
aliquo priuilegio; an verò authoritate apiſcopi,
& tunc gaudeant, quia videntur Religioſæ per-
ſonæ. Similem diſtinctionem facit Cardinalis
in d. Clem. Per litteras, in 12.quæſt. num.9. de
præben. videlicet, aut Hoſpitalarij ſunt perpe-
tuò deputati ad aliquem eccleſiaſticũ, vel pium
vſum authoritate epiſcopi; & tunc gaudeant fori
priuilegio; aliàs ſecus: Hoſtienſis tamen videtur
poſtea limitare, & reſtringere ſuam concluſio-
nem; dummodo in manibus Epiſcopi promiſe-
rint caſtè viuere, & vxore mortua aliam non
ducere: & hæc opinio placet Abbati hic nu.11.
& Marian. Socin. in cap.prox. nu.19. ſupra eod.
quaſi tunc videantur Conuerſi; ſed iſtis non con-
currẽtibus ſequuntur primam opinionem Ioan.
de Lignano, & Landuni. Hodie ſi Rectores Ho-
ſpitalium reſideant intra illorum domos, hæc
quæſtio parum, videtur habere difficultatis pro-
pter decretum Concilij Tridentini c. 11. ſeſſ.24.
nam ſi actu inſeruientes Hoſpitalibus, qui intra
illorum ſepta, & ſub eorum obedientia viuunt
priuilegio exemptionis potiuntur, vt ibi caue-
tur, & fuſiùs dictum eſt ſupra num.72. Fortius
potiri debent eorumdem Hoſpitalium Rectores.
Si verò degant extra ſepta, tunc teneri poteſt
diſtinctio Cardinalis, niſi Conſuetudo ſit in con-
trarium.

Præ-

74 Præter suprascriptos sunt & alij, de quibus cōtrouertitur an sint de foro Ecclesiæ, & exempti à iurisdictione iudicis sæcularis; & in specie ambigitur de Pœnitentibus, qui scilicet ob aliquod crimen à iudice ecclesiastico damnati sunt ad agendam solemnem, vel publicam pœnitentiam, per text. in cap. Aliud, 11. quæst. 1. qui duplicatur in cap. Aliud, de pœnit. dist. 1. & de his consule Marian. Soc. in cap. proximo supra eod. in 10. declaratione, num. 13. & Couarr. latè de hoc articulo differentem Pract. quæst. cap. 34. à nu. 3. Communis opinio videtur esse vt tales sint sub protectione Ecclesiæ, tamquam miserabiles personæ, sed non sint exempti à sæculari potestate. Similiter dubitari solet de Disciplinatis, seu societatibus disciplinatorum. Et de his vide eundem Marianum Socin. loc. citat. in 11. declaratione, num. 15. & Alex. de Neuo hic nu. 36. post Bart. in l. Sub prætextu, C. de Sacrosanct. Eccles.

75 A nonnullis idem controuertitur de Iesuatis, an scilicet sint personæ ecclesiasticæ, & de foro Ecclesiæ, vt per Abb. nu. 11. vers. Et ex his concludo, Alex. de Neuo num. 33. & alios hic, & Marian. Soc. vbi supra in 11. declaratione, n. 14. Sed malè, quia illorum status fuit approbatus à Martino V. & tunc conueniri non poterant nisi coram Papa, vel eius Delegatis, aut Ordinarijs locorum, vt in eius Constitutione quæ incipit, Piæ postulatio voluntatis, in Bullar. to. 1. pag. 268. Sed postea obtinuerunt à Iulio II. facultatem emittendi tria vota substantialia, & solemniter profitendi regulam S. Augustini. Vnde hodie sunt verè, & propriè Religiosi, & gaudent priuilegijs Ordinum Mendicantium, vt patet in Bulla Clementis VII. incipien. Sacræ, eod. to. 1. pag. 604. & in alia Pij V. Romanus Pontifex, tom. 2. pag. 245.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Si Clericus.

S V M M A R I V M.

1 *Laicus an, & quando pro rebus Ecclesiæ, vel Clerici conueniri possit coram iudice ecclesiastico.*
2 *Litis contestatio an, & quando inducatur per negationem rei conuenti.*
3 *Negatio facit rem dubiam.*
4 *Si sit verisimilis, aliàs secus.*
5 *Notorium non inficitur ex sola negatione. & num. seq.*
6 *Clericus pro possessione Præbendæ potest Laicum conuenire coram iudice ecclesiastico.*
7 *Qualitatem non sufficit in libello allegare ad fundandam iudicis iurisdictionem, si probabiliter negetur. & num. seqq.*
Declaratur. num. 10. & num. 15.
8 *Iudex, vbi negatur qualitas iurisdictionē tribuens, potest de qualitate illa Summariè cognoscere, vt videat an sua sit iurisdictio. & num. 10.*
Declaratur. num. 15.
9 *Opinio Bartoli, & Iacobi de Arena, quod sufficiat sola allegatio qualitatis tribuentis iurisdictionem etiam si negetur ab aduersario, refellitur.*
10 *Negatio qualitatis, in qua iurisdictio fundatur, non excludit funditus iurisdictionem, sed tamen impedit processum super principali, donec iudex de qualitate illa summariè cognouerit.*
Declaratur. num. 16.
11 *Iudex, cuius iurisdictio negatur, cognoscere potest an sua sit iurisdictio.*
12 *Rei si negetur feudalis, de hoc ante omnia cognosci debet.*
13 *Iudex debet priùs cognoscere, an quis contraxerit, vel deliquerit in suo territorio, si hoc negetur ad eius Iurisdictionem declinandam.*
14 *Conseruator, si offensa negetur notoria, debet super hoc priùs probationes recipere ad suam iurisdictionem fundandam.*
15 *Negatio qualitatis iurisdictionem tribuentis quid operetur.*
16 *Iurisdictio, si fundetur super sola dubietate qualitatis iurisdictionem tribuentis negatio qualitatis nihil operatur, sed satis est illā in libello allegare.*
17 *Vt si negetur Clericatus, vel contractus vsurarius, aut matrimonialis.*
18 *Iudex ecclesiasticus cognoscit, si Laicus neget rapinam vel intrusum in bonis Ecclesiæ.*
19 *Clericus, si alleget oppressionem, vel fraudem, aut contractum minus legitimum, vel spolium, & Laicus neget, procedit Iudex ecclesiasticus.*
20 *Actor sequitur forum rei.*
21 *Clericus agens contra Laicum potest, & debet litigare coram iudice sæculari, & potest ab eo condemnari in expensis.*
22 *Regulares conuenire debent Laicum coram iudice sæculari, non autem coràm suis Conseruatoribus, nisi hoc habeant ex indulto Sedis Apostolicæ.*
23 *Accusator in criminalibus forum Rei sequi debet.*
24 *Reus, si vigore suæ exceptionis agat præueniendo actorem, vel imploret officium iudicis, sequi debet forum actoris.*
25 *Laicus pro rebus Clerici, vel Ecclesiæ, si id non neget, conueniri potest coram iudice ecclesiastico.*
26 *Laici detinentes res Ecclesiæ, vel Clerici dicuntur quasi sacrilegi, & malefactores Ecclesiarum.*
27 *Clericus agens rei vendicatione pro rebus suis, vel Ecclesiæ potest conuenire laicum in foro ecclesiastico, etiam cessante allegatione sacrilegij.*
28 *Et quid si agatur actione personali, vt ex legato, vel locato.*
29 *Actio ex locato, quamuis non sit in rem scripta, tamen propter concursum realis trahitur ad eius naturam.*
30 *Clericus in causa merè ciuili potest conuenire laicum coram iudice ecclesiastico, si ita se habeat consuetudo.*
31 *Consuetudo in ordine iudiciorum potest disponere contra Ius commune.*
32 *Consuetudo trahendi Laicos ad forum ecclesiasticum ex qua causa fuerit introducta.*
33 *Clerico ex stylo Curiæ indistinctè dantur litteræ contra laicum super quacunque quæstione, siue iudices sæculares sint negligentes, siue non.*
34 *Et Laico opponenti declinatoriam fori, & appellanti non dantur litteræ in causa appellationis.*
35 *Nec iudex sæcularis potest inhibere laico, ne respondeat coram ecclesiastico.*
36 *Religiosi Societatis Iesu, & eorum familiares Clerici obtinuerunt litteras Conseruatorias in omnibus*

nibus causis. siue actores, siue rei forent.

37 *Laico contra Laicum Papa non concedit litteras: nisi in certis casibus.*

38 *Regularibus an liceat in eorum causis ciuilibus petere iudices, vel Conseruatores à magistratu saeculari.*

39 *Constitutio Clementis V I I I. de Conseruatoribus an sit innouanda, & cum quibus additionibus, & clausulis.*

40 *Iudices in causis ciuilibus, vt deputari possint Regularibus Magistratu saeculari, quæ debeant concurrere. & num.45.*

41 *Regularium obiecta ad Constitutionem Clementis VIII. de Conseruatoribus.*

42 *Conseruatores an possint vices suas alteri committere.*

43 *Constitutio de Conseruatoribus compilatus in sacra Congregatione Concilij.*

44 *Regulares agentes contra Laicum an, & quando teneantur sequi forum iudicis laici.*

45 *Regulares quibus concurrentibus possint petere iudices in suis causis ciuilibus à Magistratu saeculari.*

46 *Vniuersitates generales an sint comprehendenda in Bulla de Conseruatoribus.*

47 *Conseruatores Regularium an possint procedere per censuras contra Ordinarium.*

48 *Et an possint exercere iurisdictionem extra locum, in quo sunt deputati.*

49 *Post Bullam de Conseruatoribus an sint iterum eligendi.*

50 *Et eorum mutatio qualiter sit permittenda.*

51 *Regulares, Conseruatoribus ab officio suspensis; coram quo conueniri debeant.*

52 *Episcopi, & eorum Vicarij an possint eligi in Conseruatores Regularium.*

53 *Constitutio Clementis V I I I. de Conseruatoribus an sit contra Concilium Tridentinum.*

54 *Regularia loca in quibus censeantur excepta à Cōcilio Tridentino in materia Conseruatorum.*

55 *Conseruatores Regularium an debeant esse iudices Synodales.*

56 *Canonici Cathedralium de iure communi non possunt eligi Conseruatores, secus post Constitutionem de Conseruatoribus.*

57 *Conseruatores, vbi non extant iudices Synodales, quomodo eligendi. & num.59.*

58 *Matrimonia vbi non extant Parochi, qualiter sint contrahenda.*

SI CLERICVS. Laicus, à quo Clericus, vel Ecclesia rem vendicat, debet coram suo iudice laico conueniri. Sic summatur secundum Ioan.Andr.& DD. communiter sed secundum Abbat. cui subscribunt Alexand. de Næuo, & Felin. hoc intendit. Super re Ecclesiæ, vel Clerici potest Laicus coram ecclesiastico iudice conueniri; sed si probabiliter rem neget esse Clerici, vel Ecclesiæ ad iurisdictionem ecclesiasticam declinandam conuenitur coram suo iudice. Ponit dictum, rationem dicti,& contrariam localem consuetudinem, & partes patent.

1 Nota primò, Laicum conueniri posse coram Iudice Ecclesiastico, vbi agitur de rebus Ecclesiæ, vel Clerici, & pondera quatuor casus, quos in hoc decidit hæc Decretalis secundum Antonium de Butr. num.1. Imol. num.2. & Alex. de Næuo num.1.

1 Primus est quando Clericus agit super re propria, vel ecclesiastica, & constat rem esse ecclesiæ, vel propriam ipsius Clerici, & cognoscit iudex ecclesiasticus. Et colligitur hic primus casus ex hac Decretali; quia si Iudex ecclesiasticus cognoscit, quando laicus non negat rem esse Clerici, vel Ecclesiæ, à fortiori cognoscere debet quando de hoc constat:& hoc tenet Innocent. hic in princip. Secundus casus est quando Laicus non negat rem esse Ecclesiæ, vel Clerici, sed prætendit se aliter non teneri restituere: & eodem modo cognoscit Iudex ecclesiasticus: & hic casus deciditur hic à contrario sensu: nam si iudex sæcularis cognoscit, quando Laicus negat rem esse Clerici, vel Ecclesiæ, vt hic deciditur: ergo à contrario, si id non neget, iurisdictio ad iudicem ecclesiasticum pertinebit. Tertius casus est primo oppositus, quando constat rem non esse Ecclesiæ, vel Clerici; & tunc cognoscit iudex sæcularis, & habet locum regula; Actor sequitur forum Rei. Et hic casus deciditur in hoc Capitulo ex maioritate rationis, & à fortiori: nam si iurisdictio est iudicis laici quādo dubium est, an res sit Ecclesiæ, vel Clerici, multò magis idem erit dicendum, quando apparet rem non esse ecclesiasticam, aut propriam ipsius Clerici. Quartus denique casus est, quando dubium est an res sit Ecclesiæ, vel Clerici, & Laicus conuentus asseuerat rem esse suam:& adhuc cognoscit Iudex sæcularis. Et hic est propriè casus huius Decretalis. Quod tamen intellige vt dicam infra in 3.notab. vers. Tertia principalis

2 opinio num.10. & num. 15. Item intellige hoc verum, dummodo laicus, qui negat rem esse Clerici, vel Ecclesiæ coram iudice ecclesiastico protestetur, se per hoc non intendere in eius iurisdictionem consentire, nec litem contestari, vt in cap.Inter monasterium, infr. de sent, & re iudicat. aliàs enim si Laicus respondendo exciperet res petitas à Clerico non esse Ecclesiæ, sed suas, & hoc sine protestatione, facta esset litis contestatio, & oporteret eum coram ecclesiastico iudice respondere. Cap.Insinuante, supra de offic. deleg. secundum Petrum de Sampsone, & Abb. Antiq. hic in ver.Asseueret, vel certè, & melius, vt hic dicebat Goffred.Laicus asseuerabat res esse suas ad fori exclusionem, non ad iudicij ordinationem. Et idem dixerunt Petr. & Abb. proximè citati, & post eos Hostiens. n.1. in verb.Asseueret, Ioan.Andr. n.2. in eodem verb. Butr. n.5. Alex. de Næuo num.9. & Abb. Siculus, qui propterea in Summa huius textus cautè apposuit verba illa: *Ad Iurisdictionem ecclesiasticam declinandam*. Vnde notabiliter concluditur, per negationem non induci litis cōtestationem, quando negatio cōcernit non solum negocium principale, sed etiam iurisdictionem, & competentiam iudicis, vt post Petr. de Anchar. hic notat Ioan. de Anan. num.4.

3 Secundò nota ex negatione rem fieri dubiam, cap. Pisanis, cum ibi not. de restit. spoliat. l. 3. C.Quibus ad libert. proclam. non lic. not. gloss. in c.Veniens, de renunciat. glos. magna in c.1. de officio Deleg. lib.6. & gloss 4. in l.Plures, C.de fid. instrument. Hostien. hic num.1. in verb.Non Ecclesiæ, Io.Andr. nu.2. in eod. verb. Abb. nu.4.

&

& Felin. num.1. Et colligitur, ex hac Decretali,
quia dum decidit cognitionem ad iudicem secu-
larem spectare si Laicus neget rem esse Ecclesiæ,
vel Clerici, satis innuit ex huiusmodi negatio-
ne rem dubiam reddi: aliàs enim si certum
esset, rem esse ecclesiæ, vel Clerici, non cogno-
sceret Iudex sæcularis, sed ecclesiasticus, vt di-
4 ctum est supra in 1. notab. num. 1. Quod tamen
intellige, dummodo negatio sit verisimilis, seu
probabilis, vt per Abb. dicto nu. 4. & Felin. qui
5 alios citat nu. 1. vers. Quintò fallit. Secus si no-
torium esset rem esse Clerici, vel ecclesiæ, quia
tunc non prodesset Laico talis negatio, quin te-
neretur in foro ecclesiastico respondere, vt di-
cunt hic Aoton. de Butrius in examinatione
materiæ, Abb. num. 4. & Alex. de Næuo num. 5.
6 inferentes propterea, vt si petatur possessio Præ-
bendæ, quia non potest esse non notorium in lo-
co, quin possessiones sint præbendales, huiusmo-
di negatio non sufficit ex notatis per Innocent.
in cap. Venerabili, de censib. & in cap. Tua, de
Cohabit. Clericor. & in c. Nouit, de Iudic. in fin.
Et generaliter notorium non infici per negatio-
nem, probat textus in cap. Super eo, de testib.
cogen. quem ad hoc ibi notat Abb. & in dicto
c. Tua, vbi similiter Abb. in princ. glos. & Bart.
in l. Post rem, ff. de transaction. Felin. hic nu. 1.
vers. Fallit primo.
7 Tertiò oota qood quando in libello proponi-
tur certa qualitas, in qua cõsistit fundamentum
Iurisdictionis, puta quod res sint Clerici, vel
ecclesiæ, non sufficit ad fundandam iurisdictio-
nem sola allegatio illius qualitatis, si probabili-
ter negetur, vt per Butr. hic nom. 3. Imo quod
plus est secundum Abb. nu. 6. & Alex. de Næuo
onm. 8. in vltimo notab. non sufficit sola allega-
tio sequuta negatione, etiamsi illa qualitas ve-
niat postea probanda, & examinanda ad meri-
ta causæ, vt hic clarè probatur: nam ad meri-
ta causæ, & ad effectum ferendi sententiam ve-
nit hoc examinandum, an res petita sit ecclesiæ,
vel Clerici. Et tamen hoc non sufficit ad fun-
dandam iorisdictionem ecclesiastici, si hæc ne-
getur. Quod est contra Bartol. in l. 2. ff. Si quis
in ius, voc.
8 Sed huic Theoricæ videtur obstare, quod vbi
negatur qualitas, vel causa iurisdictionem tri-
buens, potest iudex ad fundandam suam iurisdi-
ctionem de causa illa, vel qualitate cognoscere,
vt videat an sua sit iurisdictio, vt probatur in
c. Super litteris, de rescript. & in cap. Cum per-
sonæ, de priuil. lib. 6. & not. in l. Si quis ex alie-
na, ff. de Iudic. & in d. l. 2. ff. Si quis in ius voc.
9 Pro solutione DD. multum se torquent, & in
specie Anton. de Butr. materiam latissimè exa-
minat à num. 5. sed vt dicit Abb. num. 9. proce-
dit stylo intricato, & obscuro. Tu dic clarius.
In hoc articulo sunt tres principales opioiones.
Prima opinio est vt sufficiat sola allegatio illius
qualitatis, seu causæ deferentis iurisdictionem,
licèt illa vera non sit, dummodo de hoc non
constet, quia id, quod exprimitur in libello, ha-
betur pro vero ad fundandam iurisdictionem. Ad
quod facit l. Cum quædam puella, in fin. ff. de
Iurisdict. omn. Iudic. & hæc fuit aperta opinio
Bart. in d. l. 2. ff. Si quis in ius voc. non ier. vbi
decidit, vt si quis citatus in alieno territorio ne-
get se ibi contraxisse, vel deliquisse, non pro-
pterea excludatur iorisdictio iudicis, ne sit opus
vt de hoc summariè cognoscatur, Idemque
sensit Guido de Suza in Authen. Qua in Prouin-
cia, C. Vbi de crimin. agi oporteat, vbi dicit
sufficere allegare commissum fuisse crimen in
certo loco ad fundandam iurisdictionem iudi-
cis loci absque eo, quod aliter probetur, vel co-
gnoscatur. Quod si postea apparuerit in pro-
cessu causæ delictum non fuisse ibi cõmissum,
processus non valebit, vt C. Si à non compet.
Iudic. per tot.
Secunda principalis opinio fuit Iacobi de Are-
na, quam ponit Lapus sua alleg. 58, incip. Præla-
tus; dicit enim sufficere, vt causa, vel qualitas
iurisdictionem tribuens allegetur, & postea pro-
betur. Et aduersarius, si illam neget, grauatur
onere probandi, quia ex productione libelli fun-
data est intentio, vt dicta l. Cum quædam puella,
in fin. Verum hæ duæ opiniones apertè pugnant
cum hac Decretali, vbi non fundatur iurisdictio
iudicis ecclesiastici ex sola allegatione, quod
res sit Clerici, vel ecclesiæ si aduersarius hoc ne-
get, nec negans aggrauatur onere probandi suã
exceptionem qualitatis negatiuam.
Præterea hoc modo esset in facultate actoris
allegando causam, vel qualitatem concludente
tem iurisdictionem, subijcere reum iurisdictioni
iudicis non sui, vel eum aggrauare onere pro-
bandi defectum qualitatis, seu causæ iurisdictio-
nem concludentis, quod esset absurdum. Vnde
meritò huiusmodi opiniones hic refellunt Butr.
nu. 5. vers. Non placet mihi opinio, & Abb. n. 9.
vers. Vnde istæ opiniones non placent, & com-
muniter DD. & contrarium scripsit idemmet
Bart. in l. Præscriptiones, C. Si contra ius, vel
vtil. publ. vbi tenet de hac qualitate debere
priùs summariè cognosci. Et ad text. in l. Cum
quædam puella, in fin. de Iurisdict. omn. Iudic.
responde, vt per Butr. & Abb. loc. citat.
10 Tertia igitur principalis opinio est, vt sola
negatio non excludat funditus iurisdictionem
iudicis, sed tantùm impediat processum super
principali, adeo vt non teneatur reus responde-
re ad libellum, nisi priùs summariè cognosca-
tur de illa qualitate iurisdictionem tribuente,
puta quod res sit Clerici, vel ecclesiæ secundum
terminos huius Decretalis. Hæc tertia opinio
originaliter fuit Goffredi, quam hic post multa
sequuntur Butr. & Abb. loc. citat. & idem Butr.
Imol. & Gemin. in dicto cap. Super litteris, de
rescript. & alij citati à Felin. hic num. 2. in admi-
11 ratione vbi dicit hanc esse communem opi-
nionem, pro qua optimè faciunt iura, quæ gene-
raliter dicunt, iudicem, cuius iurisdictio nega-
tur, cognoscere posse an sua sit iurisdictio, vt in
dicto cap. Super litteris, cum alijs supra allegat.
12 Quemadmodum res si negetur esse feudalis, de
hoc primò cognosci debet an sit feudalis secun-
dum Innocent. in cap. Cæterum, supra eodem.
13 Item si quis alienæ iurisdictionis citatus com-
pareat, & dicat se non contraxisse, vel non de-
liquisse in loco, vel territorio, vbi citatur, debet
ante omnia discuti summariè; an ibi contraxe-
rit, vel deliquerit sine præiudicio principalis
quæstionis; & si constiterit ipsum inibi contra-
xisse, vel deliquisse, procedetur postea in prin-
cipali. vt dicunt Innoc. in d. cap. Super litteris,
Arcbid. & Ioan. Andr. in c. Romana, §. Contra-

hentes, eod. tit. lib.6. Ioan.Calder. in cap.1. de
raptor. & Cyn. in l. Præscript. C. Si contra ius,
vel vtil. publ. Et est communis opinio, vt testa-
tur Marian.Socin. in cap.fin. post nu.9. vers.Cir-
ca decimumquartum, infr. eod. & Iul. Clar. in
praxi §.fin. qu.38. num.12. vers.Vlterius quæro.
22 Et eodem modo si coram Conseruatore Apo-
stolicæ Sedis, qui potest tantùm cognoscere de
manifestis iniurijs, vt in cap.1. & cap. final. de
offic. deleg. lib.6. negetur offensa notoria; pro-
bationes recipiet Conseruator, an factum sit no-
torium, vt sic videat an sua sit iurisdictio, vt dicit
glos. in dicto c.1. in ver. Conseruatores, vers. Sed
quid si negetur. Et idem voluit Archid. in c. Ro-
mana, §. Notoria, de censibus, lib.6. Ibi enim
decidit textus Archiepiscopum in visitatione
Prouinciæ posse puniri notoria crimina subdito-
rum suorum suffraganeorum; Quærit Archid.
quid si crimina negentur notoria: & resoluit
Archiepiscopum posse de hoc summariè cogno-
scere ad iurisdictionem suam fundandam per
iura generalia supra allegata. Ita ergo dicen-
25 dum in proposito; vnde quod deciditur in hac
Decretali vt iudex sæcularis cognoscat rem esse
Clerici, vel ecclesiæ, intelligi debet procedere,
nisi Clericus, qui allegat qualitatem iurisdictio-
nem, offerat se illa probaturum; tunc enim iu-
dex ecclesiasticus summariè cognoscet de qua-
litate illa, vt videat an sua sit iurisdictio. Et si
cōstiterit rem esse ecclesiæ, vel Clerici, procedet
super principali; sin minus remittet partes ad
iudicem sæcularem. Et ita denegatio qualitatis
iurisdictionem deferentis, cùm de ea notorie non
constat, hoc tantùm operatur, vt Laicus interim
non teneatur in foro ecclesiastico respondere,
donec iudex ecclesiasticus qualitatem illam
summatim examinauerit, & pronunciauerit
suam esse iurisdictionem. Et ita intellige hunc
textum secundum communem, & veriorem opi-
nionem.

26 Declara modò hanc conclusionem, vt proce-
dat si iurisdictio fundetur super vera existentia
qualitatis; tunc enim negatio impedit proces-
sum in principali, donec iudex cognouerit an
sua sit iurisdictio: secus si iurisdictio fundetur
super sola dubietate qualitatis iurisdictionē tri-
buentis; quia tunc negatio nihil operatur, sed
sufficit qualitatem illam in libello allegare, se-
cundum distinctionem Anton. de Butr. hic sub
num. 6. vers. Dic quod si qualitas allegatur; &
Abb. sub num. 12. vers. Aut enim fundatur iu-
risdictio Roman. conf.208. incip. Hæc impetra-
tio, in fin. exemplum si negetur Clericatus, vel
res Spiritualis, vt in cap. Si iudex laicus, de
sent. excomm. lib.6. Couarr. de communi. Pra-
cticarum quæstionum cap. 33. num. 1. vel con-
tractus esse vsurarius, & in cap. Illo vos, de
pignor. & in c. Ad nostram, de empt. & vendit.
aut contractus matrimonij, vt in cap. Tuam,
de ordin. cognit. cap. Lator, & cap. Causam,
il secondo, Qui fil. sint legitim. cap. In Canoni-
bus, 16.q.1. Concil. Trident. sess.24. de sacram.
matrim. can. vltim. In his enim casibus, & alijs
consimilibus, in quibus sola dubietas fundat iu-
risdictionem iudicis ecclesiastici negatio quali-
tatis nihil prodest laico, quominus statim tenea-
28 tur in foro Ecclesiæ respondere. Et idem in casu
sacrilegij, secundum Butr. & Abb. in 2. membro
principali: & ita procedit quod not. Vincent. in
cap. Conquestus, infr. eodem: nam secundum
eum si laicus neget raptum, vel inuasum in bo-
nis ecclesiæ, iudex ecclesiasticus cognoscet do-
nec constet suam non esse iurisdictionem; & tunc
condemnabit Clericum in expensis, & remittet
ad iudicem suum cap. Vt debitus, & c. Cum
19 speciali, de appell. Et sic etiam procedit quod
not. Innocent. in cap. Cum sit, infra eodem: nam
vt ipse dicit, Clericus agens contra laicum co-
ram iudice ecclesiastico super oppressione, vel
fraude, vel illicito contractu in quibus casibus
in dubio fundatur iurisdictio iudicis ecclesiasti-
ci, vt ibi not. debet in petitione mentionem fa-
cere de oppressione, vel fraude, aut minus legi-
timo contractu, & super illa causa fundare
suam intentionem, etsi pars aduersa neget; ni-
hilominus procedetur in causa principali. Et si
non probauerit fraudem, vel illicitum contra-
ctum, absoluetur reus ex illa causa, sed iterum
poterit agere ex alia, vt l. Et an eadem, ff. de
except. rei iudic. Quod ipsum sentit idem Inno-
cent. in cap. Cæterum, supra tit. prox. quando
Clericus dicit se spoliatum, & Laicus negat, vt
si est dubium, cognoscat iudex etiam de prin-
cipali, sequitur Lapus alleg. 58. Prælatus nu.4.
vers. In contrarium, & num.5. Ita etiam circa
immunitatem ecclesiæ, si dubitetur an sit locus
remissioni, nec ne, ad iudicem ecclesiasticum
spectat cognitio, vt deciditur nouissimè in Con-
stitutione Gregorij XIV. quæ incipit, Cum alias
nonnulli, ædita 9. Kalen. Iun. 1591. quicquid
ante Bullam dixerit Iulius Clar. in §. fin. qu.32.
nu.20. In his planè casibus negatio rei non pro-
ficit, quia sola dubietas fundat iurisdictionem
ecclesiastici.

20 Quartò nota regulam generalem quod actor
sequitur forum rei, vt hic, & in cap. Cum sit ge-
nerale, infr. eodem, & in l. vltim. C. Vbi in rem
actio, cum multis concordant: de quibus hic
21 per glos. in verb. Actor. Et consequenter Cleri-
cus cùm agit contra Laicum, potest, & debet
litigare coram iudice sæculari, vt est text. hic,
& iudex Laicus, hoc casu poterit condemnare
Clericum in expensis, si in causa succubuerit,
vel contumax fuerit, secundum Petrum de An-
char. num.2. in 2. notab.

22 Et procedit hæc regula etiam in Regularibus,
qui si agant contra Laicum, tenetur eum con-
uenire coram iudice sæculari, non autem coram
suis Conseruatoribus, cap.1. & cap. fin. vers. Ve
autem Conseruatores, de offic. deleg. lib.6. nisi
hoc habeant ex speciali Indulto Sedis Apostoli-
cæ, sicuti habent Religiosi Societatis Iesu per
Conseruatoriam, quam super hoc impetrarunt
à Pio V. 8. Kalen. Iunij Pont. anno 3. vt in litte-
ris expeditis in forma, Rationi congruit, à Gre-
gorio XIII. in Constitutione, quæ incipit:
Æquum reputantes, itidem 8. Kalen. Iun. 1572.
in Bullar. pag. 361. to.2. Quæ tamen litteræ ho-
die redactæ sunt ad formam Constitutionis Gre-
23 gorij XV. de Conseruatoribus vt inferius pate-
bit. Item procedit regula supradicta non solum
in ciuilibus causis, sed etiam in criminalibus,
vt in l. In criminali, C. de Iurisd. omn. Iudic. vbi
dicitur: in criminali negocio rei forū accusator
sequatur, glos. hic in verb. Actor, dum allegat
illum text. & Ioan. Andr. num.5. in glos.2.

Rursus

24 Rursus procedit eadem regula, etiam si reus,
cui competit exceptio vigore suæ exceptionis
agat præualendo Actorem, vel imploret offi-
cium iudicis, vt not. Bart. in l. Societatem,
§. Arbitrorum, ff. Pro Socio, Feder. de Sen. con-
sil. 237. factum tale est. Quidam nomine Tho-
meus in fin. Ioan. de Anan. hic num. 1. Roman.
cons. 412. pro habenda in princ.
25 Quintò nota limitationem eiusdem regulæ,
vt non procedat quando Clericus agit contra
Laicum pro rebus ecclesiæ, vel suis, idest patri-
monialibus, seu peculiaribus ipsius Clerici, vt
infr. de pecul. Cleric. per tot. secundum Hostiens.
Ioan. Andr. & Bellam. hic omnes in princip. in
verb. Suis: nam si Laicus id non neget, trahi po-
test à Clerico agente ad iudicem ecclesiasticum,
26 vt hic deciditur secundum omnes. Rationem
huius limitationis assignat Abb. hic in 1. not. n. 2.
quia ex mala detentione, quæ in dubio præsumi-
tur, cùm res sit Ecclesiæ, arg. c. Nulli, & c. Qui
abstulerit, 12. quæst. 2. & cap. Episcopi, cum ibi
not. per Innocent. de reb. Ecclesiæ non alienand.
causatur quoddam sacrilegium, cuius ratione
etiã Ecclesia sibi vendicat iurisdictionem, c. Cum
sit, & cap. Conquestus, infr. eod. cum similib.
Item possunt tales dici male actores ecclesiarum
ex iniusta detentione istarum rerum; & ideo est
in optione actoris coram quo iudice velit illos
conuenire, vt in d. cap. Cum sit. Similiter de-
tentores rerum ipsius Clerici, idcirco conueniri
possunt in foro ecclesiastico, quia quasi sacrilegi
27 sunt censendi. Ad quod Abbas allegat quod not.
Innoc. in cap. Cæterum, supra de Iudic. vbi dicit
Clericum spoliatum conuenire posse suum
spoliatorem coram iudice ecclesiastico, quia
sacrilegium est quoddam crimen ecclesiasticum,
cap. In Canonibus, 16. quæst. 1. & ita secundum
Abbatem laicus in casu huius cap. Non trahitur
ad iudicem ecclesiasticum præcisè ratione veri
sacrilegij, sed quasi sacrilegij, & læsionis, quæ
infertur ecclesiæ ex iniusta detentione rerum
ecclesiasticarum. Et idem concludit sub nu. 13.
in fin. vers. Ideò puto, & sequitur totidem verbis
Alex. de Neuo no. 2. & Felin. num. 4. vers. Secun-
da Conclusio, vbi similiter tenet etiam cessante
allegatione sacrilegij posse Laicum à Clerico
agente rei vendicatione pro re propria, vel eccle-
siæ coram Episcopo conueniri.
28 Quinimo procedit hæc conclusio qualitercun-
que agatur de rebus Ecclesiæ, vel Clerici, etiam
si agatur actione personali, vt ex locato, vel le-
gato, vt tenet Innoc. hic in princip. ait enim si
cõstat rem esse ecclesiæ, etiam si laicus possideat,
coram iudice ecclesiastico agi debet, puta si
agatur ex locato, vel legato, & similibus. Et sic
secundum eum laicus trahi potest ad iudicem
ecclesiasticum non solùm quãdo agitur rei ven-
dicatione, sed etiamsi agatur alia actione perso-
nali occasione rei ecclesiasticæ: secus si agere-
tur actione personali, & non de re ecclesiastica,
quia tunc secularis cognosceret. Et ita potest
intelligi Innoc. & in cap. Cum sit generale, infr.
eod. vbi videtur contrariari dicto suo hic, prout
expressè declarat illum Abb. num. 12. vers. Ideo
puta, & ita etiam illum intelligit Cardin. nu. 4.
vbi saluando Innoc. ab impugnationibus Host.
& Ioan. Andr. dicit illius dictum procedere in
actione locati, quam intentat Clericus contra
Laicum de rebus ecclesiæ, vel Clerici, & Laicus
id fatetur; tunc enim actio locati licet persona-
lis, tamen quia in rem scripta (idest ad rem
intentatur, quia reuera est merè personalis, vt
hic per Imol.) quoad sortiendum forum cense-
tur realis, cap. Ex parte, infr. eod. Cùm autem
igitur reali de re ecclesiæ, cognoscit ecclesiasti-
cus, vt clarè hic probatur. In legato autem mi-
nor subest difficultas, quia pro eo competit etiã
rei vendicatio, vt l. 1 C. comm. de leg. & sic si
non negatur legatum, potest agi coram eccle-
siastico. Ita Cardin. subdens se ita in facto con-
suluisse post longas altercationes, & sequitur Fe-
29 lin. hic n. 4. vers. Amplia etiam, vbi dicit, quan-
do laicus fatetur rem esse ecclesiæ, concurrere
rei vendicationem cum illa actione personali,
adeo vt actio ex legato, quamuis non sit in rem
scripta, tamen propter concursum realis traha-
tur ad eius naturam, vt in l. Qui fundum, § Si in
ex parte, ff. ad l. Falcidiam, & ibi Dyn. & Bart.
& hoc secundum Felin. intendit Cardin. dum
requirit, vt agatur nedum ad mercedem, sed
etiam ad rem: nam si ad mercedem tantùm age-
retur, actio esset merè personalis, & laicus con-
ueniendus esset in suo foro, iuxta regulam hu-
ius Decretalis.
30 Sexto nota aliam limitationem eiusdem re-
gulæ, quæ habetur hic in fin. videlicet, quando
obtinet cõsuetudo, vt reus sequatur forum acto-
ris, & laicus in causa merè ciuili per iudicem
31 ecclesiasticum iudicetur; Et sic nota consuetu-
dinem posse in ordinem iudiciorum disponere
contra ius commune: de quo in cap. Cum con-
tingat, infr. eod. Et not. hic Ioan. de Anan. n. 3.
vers. Nota istam regulam. Quæquidem consue-
tudo, vt hic dicitur, plerisque in partibus obti-
nuit, vt Parisijs. cap. Quod Clericis, infr. eod.
secundum Ioan. Andr. hic n. 4. in verb. Partibus.
32 Et causa introductionis secundum glos. fin. hic
fuit negligentia Iudicum secularium in admini-
stranda Clericis iustitia; vt in iuribus citatis In
gloss. sequitur Abbas num. 7. vers. Vnde habuit
ortum hæc consuetudo, suadit tamen notabili-
33 ter glos. per allegata, siue iudices seculares sint
negligentes, siue non, Papam concedere quoti-
die litteras Clerico contra Laicum super qua-
cunque quæstione. Et patet in cap fin. supr. de
alien. Iud. mut. caus. fact. & in cap. Constitutus,
de restit. in integr. secundum Hostiens. qui simi-
liter dicit Papam cõcedere litteras Clerico con-
tra Laicum tota die: Romana enim Ecclesiæ
in concessione litterarum contra Laicum præ-
scripsit hanc consuetudinem, vt dicit Bellam.
hic num. 2. vers. Et nedum Romana Ecclesia.
Et ita indistinctè seruari ex generali stylo Curiæ
testatur Abb. nu. 7. vers. Dicit tamen vnum no-
tabile verbum, de quo stylo meminit etiam Butr
34 num. 12. Idem not. Archid. in cap. Iudicatum,
89. dist. vbi refert se vidisse hoc de facto in qua-
dam causa: additque notabiliter hoc adeo ve-
rum esse, vt si reus exciperet causam esse prius
tractandam in suo foro, & appellaret, non da-
rentur litteræ in causa appellationis, vt dicit se
expertum. Et huic stylo suffragatur cap. fin. de
Iudic. secundum Abb. & idem not. Specul. in
tit. de competen. Iudic. §. Regulariter, in princ.
& clarius in vers. 30. & vers. seq. qui similiter
ampliat hoc procedere etiamsi iudex secularis,

& laicus conuentus se paratos offerrent ad exhi-
35 bendam iustitiam; nam per hoc non impediretur iurisdictio delegati Papæ, nec potest hoc casu iudex sæcularis inhibere laico, ne respondeat coram ecclesiastico, vt ibi notatur. Idemque tradit Host. in Summ. huius titul. §. 2. vers. Ex præmissis, & sequitur Abb. hic d. nu. 7. & Felin. num. 1. vers. Dixeram olim,

36 Quinimo Papa non solum dat litteras Clerico in particulari contra Laicum per modum rescripti, sed aliquando etiam concedit litteras in genere per modum priuilegij perpetui, vt patet in litteris Pij V. quarum superiùs meminimus, num. 22, in quibus dantur Conseruatores, & Iudices ordinarij Societati Iesu, & eorum familiaribus Clerici in quibuscunque causis tam ciuilibus, quàm criminalibus, ac mixtis etiam in eis, in quibus actores, vel conuenti rei forent.

37 Quid in causa feudali? vide hic per Abb. nu. 7. vers. Hoc commune dictum limito: Laico autem contra laicum, Papa non concedit litteras, nisi in casibus notat. in cap. Cum sit, cap. Licet, & cap. Ex tenore, infra eod. secundum Abb. eod. nu. 7. vers. Et nota benè hanc glos. de quo Host. hic in fin. in verb. De consuetudine, vers. Et nunquid laico, remittit adnot. in cap. Innotuit, de arbitr.

38 QVÆRO an regularibus liceat in eorum causis ciuilibus petere Iudices, vel Conseruatores à Magistratu sæculari; & an expediat innouare Constitutionem Clem. VIII. de Conseruatoribus, & cum quibus additionibus, & clausulis.

Huic quæstioni causam præbuit Senatus, N. qui nuper cœpit deputare Regularibus Conseruatores in omnibus causis tam actiuè, quàm passiuè. Hoc autem habet difficultates infrascriptas, & Primo, Magistratus sæcularis dat huiusmodi Conseruatores, qui non nisi à Sede Apostolica concedi consueuerunt, c. 1. & cap. fin. de offic. deleg. lib. 6. Secundo Senatores laici inhibent Ordinario ecclesiastico ne in causis Regularium ad eius forum pertinentibus procedat, contra c. Sæculares iudices, de for. comp. lib. 6. cap. Si quis, cap. Omnes, & cap. Solitæ, supra de maior. & obedien. & c. Monachi, infr. de sent. excom. vnde crebra oriuntur dissidia, & contentiones inter Ordinarium ecclesiasticum, & Iudicea sæculares.

Tertio Regulares confugiunt ad iudices Laicos contra Bullam Cœnæ.

Quartò præbetur illis occasio vagandi in Curijs, & Tribunalibus sæcularibus, contra c. Sed nec procurationes, ne Cleric. vel Monach. cum concord.

Quintò dantur Conseruatores siue regulares sint actores, siue rei; cùm tamen neque ex iuris communis dispositione, vt in d. cap. 1. & fin. nec in vim generalium priuilegiorum eis liceat alios conuenire coram suis Conseruatoribus.

Sextò Conseruatores à laicis deputati procedunt etiam in causis spiritualibus, contra c. Decernimus, de Iud. & cap. fin. de for. compet. lib. 6. Et inter personas ecclesiasticas, contra c. Nullus iudicum, supr. eod.

Ac denique alijs omissis actus omnes coram dictis Conseruatoribus gesti ex defectu iurisdictionis sunt nulli, d. c. fin. in fin. de off. deleg. lib. 6.

39 Quamobrem vt huic malo occurratur antequam latius serpat proposui deliberandum in Sac. Congregatione Concilij, An expediat innouare Constitutionem, seu decretum Clem. VIII. editum 19. Martij 1591. quo priùs reuocantur, atque irritæ declarantur, & subreptitiæ quæcunque Iudicum, seu Conseruatorum deputationes, qui qualitates non habent requisitas, & descriptas in Constitutione Bonifacij VIII. quæ incipit, Statutum. Quique etiam in Concilijs prouincialibus, aut diœcesanis iuxta decretum Concilij Tridentini electi, & designati non sunt; præterquà quoad negocia iam cœpta, vel quoad ea, in quibus huiusmodi deputationes suum sunt sortitæ effectum: Ac deinde statuitur, vt deinceps dictæ litteræ conseruatoriæ non alijs dirigantur, quàm habentibus qualitates suprascriptas, alioquin nullius sint roboris, vel momenti.

Rursus deliberandum an expediat addere Constitutioni Clementis, sequentia Capita.

Primum, vt Regulares, qui litteras conseruatorias aliter, quàm iuxta formam superiùs præscriptam impetrant, vel Conseruatores deputant, ipso facto censeantur priuati voce actiua, & passiua, & eorum conuentus careant Conseruatore ad tempus à S. Congregatione præscribendum, ita vt interea coram locorum Ordinarijs conueniantur.

Secundò, vt infra mensem à die intimationis Religiones omnes in Italia debeant sibi eligere Conseruatores secundum formam superiùs propositam; alioquin elapso mense, conueniri possint coram Ordinarijs iuxta decretum Gregorij XIII. hac de re editum.

Tertiò, vt Conseruator semel legitimè deputatus infra quinquennium mutari, seu amoueri non possit, vt etiam statuitur in eodem decreto Gregorij. Hic considerandum an excipiendæ sint mutationes, seu remotiones Conseruatorũ, quæ fiunt ex rationabili causa diuturnæ absentiæ, infirmitatis, & similium; & coram quo Regulares de huiusmodi impedimentis docere debeant.

Quartò, vt Regulares possint quidem, ac debeant conueniri coram suis Conseruatoribus, sed non possint alios conuenire; atque ita vt Conseruatores iurisdictionem non habeant nisi in causis, in quibus Regulares sunt rei.

Quintò, vt Conseruator, qui suos limites excesserit, sit per annum ab officio suspensus, & pars, quæ hoc fieri procurauerit, excommunicationem incurrat, sicuti disertis verbis statuitur, in dicto cap. fin. vers. Vt autem Conseruatores, de offic. deleg. lib. 6.

Sextò, quia Regulares actores tenentur sequi forum rei, & si reus sit laicus, coguntur coram iudice laico litem agere, vt hic: non videtur incongruum, vt in causis actiuis petant à Se-
40 natu iudicem non suspectum; ideoque deliberandum videtur, An expediat in eadem Constitutione præseruare Regularibus ius petendi in dictis causis iudices cum infrascriptis conditionibus, & non aliàs.

Prima Conditio, vt hæc iudicis deputatio fieri non possit à sæculari Magistratu, nisi cùm Regularis agit contra Laicum, iuxta textum hic; non autem vbi agit contra personam ecclesiasticam, aut aliàs exemptam à sæculari iurisdictio-

ne,

ne, cap. Clericis, de Iudic. & cap. Si diligenti, infra eodem.

Secunda conditio, vt causa, pro qua iudex deputatur, non sit spiritualis, sed talis, in qua laicus sit iudex competens, vt in cap. Cùm sit generale, infr. eodem.

Tertia, vt deputatio non fiat ad vniuersitatem causarum, quia hac generali deputatione Regulares abuti possent etiam in causis spiritualibus, vel in quibus ipsi aut non agerent, sed conuenirentur, aut certè agerent contra personam ecclesiasticã, vel exemptam. Vel saltem si sit eis permittenda impetratio iudicis, etiam ad vniuersitatem causarum, videtur addenda declaratio, dummodo tamen Regulares non sint rei, neque agant contra personam ecclesiasticam, neque causa alioqui sit spiritualis.

Vltima Conditio, vt iudex sic deputandus, non Conseruator, sed Iudex simpliciter appellari debeat.

41 Plura fuerunt aliàs opposita à Regularibus eidem Constitutioni Clementis VIII.

Primò, quod esset regula Cancellariæ, & ideo expirasset per mortem Pontificis.

Secundò, quod nunquam fuisset vsu recepta.

Tertiò, quod non sustulerit contrariam Regularium consuetudinem.

Quartò, quod fuerit abrogata ex confirmationibus priuilegiorum, quas post illam Regulares à Sede Apostolica obtinuerunt.

Quintò, quod verba illa Cõstitutionis *Quique etiam in Concilijs electi, & designati non sunt*, essent intelligenda disiunctiuè, non autem copulatiuè.

Sextò, quod non haberet locum nisi in Conseruatoribus deputatis ad præscriptum iuris cõmunis, non autem ijs, quos eligunt sibi Regulares in vim priuilegiorum.

Septimò, quod multa contineat absurda, & in specie quod nec Episcopi, nec Cardinales possint eligi in Conseruatores cùm ipsi non eligantur, aut designentur in Synodis.

Vltimò, quod sit nimis onerosa Regularibus, cum in Synodis non designentur nisi ab Episcopis dependentes, qui propterea Regularium priuilegia via conseruabunt.

Prima oppositio tollitur condendo Constitutionem perpetuam.

Secunda innouando Constitutionem Clementis VIII.

Tertia derogando contrariæ Consuetudini

Quarta derogando contrarijs priuilegijs.

Quinta declarando illa verba esse intelligenda copulatiuè, cùm verè alio modo intelligi non possint.

Sexta declarando Constitutionem habere locum in Conseruatoribus electis, seu eligendis tam ex præscripto iuris communis, quàm in vim priuilegiorum, cum re vera alio modo vix possit intelligi.

Septima excipiendo nominatim Episcopos, vel illis maiores sicuti sunt excepti in decreto Concilij cap. 10. sess. 25. ibi: *et præter Ordinarios locorum*. Ad quod quidem decretum dicta Constitutio habet relationem.

Vltima oppositio non videtur obstare, quia ita lex scripta est, & expedit vt Conseruatores tanquam legales, & idonei sint ab vniuersa Synodo approbati.

42 Rursus quia præter abusus iam expressos dicitur irrepsisse etiam alius, vt quamuis Regulares initio Conseruatorem deputauerint cum qualitatibus requisitis; tamen Conseruatores sic deputati alios subdelegent ijsdem qualitatibus carentes: deliberandum an expediat addere hanc subdelegationem fieri non posse, nisi etiã subdelegati habeant qualitates expressas in Constitutione, ne fiat fraus Constitutioni; Quemadmodum S. Congregatio aliàs consulta an iudices designati in Synodo, si aliquo impedimento causas terminare non possint, teneantur eas subdelegare personis itidem in Synodo deputatis: respondit non posse subdelegare alijs, quàm designatis in Synodo. Verum quia in dicto cap. fin. Conseruatores prohibentur vices suas committere exceptis citationibus, & sententiarum denunciationibus, Si statuatur eos non posse subdelegare nisi cum qualitatibus præscriptis: facilè hinc elicient indistinctè licere sibi subdelegare. Vnde cogitandum quibus verbis hæc clausula concipi debeat.

Cum de his postea actum esset cum SS. D. N. Gregorio XV. placuit Sanctitati Suæ vt Constitutio in S. Congregatione compilaretur, Ideoque iniunctam est mihi, vt minutam conficerem, ac per manus transmitterem.

43 Quæ pertinent ad Constitutionem edendam de Conseruatoribus.

44 Cum Regulares actores teneantur sequi forum rei, ac si reus sit laicus, cogantur, circunscripta consuetudine, coram sæculari iudice litem agere, iuxta text. hic, in quadam Prouincia obseruatum est, vt petant eo casu iudicem non suspectum à sæculari Magistratu. Quæ quidem deputatio etsi hoc modo sit vtilis Religionibus, nec repugnet sacris Canonibus tamen Senatus N. hinc sumpta occasione, cœpit ab aliquot annis deputare Regularibus Conseruatores; in qua quidem deputatione multipliciter excedit limites suæ iurisdictionis: & alijs omissis quamuis iudices deputandi pro Regularibus in casibus à iure permissis iurisdictionem non habeant, nisi cum Regulares agunt contra laicum: è contra verò Conseruatorum iurisdictio non extendatur nisi ad causas, in quibus Regulares sunt rei: Magistratus tamen vtraque potestate sibi vendicata, deputat Regularibus Conseruatores in omnibus causis tam actiuis, quàm passiuis.

45 Deinde quamuis, vt dictum est, liceat magistratui laico deputare Regularibus iudices quoties ipsi conueniunt laicum; id tamen intelligitur in causis profanis tantùm, non autem in ecclesiasticis, in quibus siue Regularis conueniatur, siue conueniat laicum, solus ecclesiasticus est iudex competens, cap. Decernimus, supra de Iudic. & cap. fin. de for. comp. lib 6. Et idem est cum lis agitur inter personas ecclesiasticas, cap. Nullus iudicum supra eodem. Et tamen Magistratus consueuit deputare Regularibus hos iudices ad vniuersitatem causarum, & postea iudices sic deputati cognoscunt etiam causas spirituales, & inter personas ecclesiasticas. Quinimo sæpiùs ausetunt inhibere Ordinario ecclesiastico, vt constitit ex pluribus inhibitionibus exhibitis. Hinc autem plura oriuntur inconuenientia, quæ aliàs considerata fuerunt in sac. Congregatione: vt patet ex dictis supra num. 38. Quibus videtur

oppor-

opportunè occurri posse per minutam Constitutionis de Conseruatoribus per manus delatam: nam cùm grauibus pœnis ordinetur, vt Regulares infra duos menses eligant Conseruatores, qui non modo sint in ecclesiastica dignitate constituti, vel habeant qualitates Constitutionis Bonifacij VIII. quæ incipit Statutum. Sed etiam vt sint iudices Synodales, neue semel electum possint infra quinquennium amouere, aut alium substituere: Hinc certè adimitur omnis facultas petendi Conseruatores à sæcularibus magistratibus.

Prætetea, quæ in eadem minuta per manus transmissa explicantur, videtur adhuc deliberandum de infrascriptis.

Primò An expediat præseruare Regularibus facultatem, quam habent petendi iudices à magistratu sæculari in casu, in quo ipsi sunt actores, & agunt contra laicum in causis prosanis: An verò hæc facultas sit relinquenda iuris communis dispositioni. Quod si placeat illam præseruare, erit expressè declarandum eiusmodi iudices deputari non posse nisi tribus concurrentibus. Primò vt Regulares sint actores, non autem rei: Deinde vt agant contra laicum, non autem contra clericum, vel aliàs exemptum à sæculari iurisdictione: vltimò vt causa, in qua iudex deputatur, non sit spiritualis, sed talis, in qua laicus aliàs sit iudex competens.

46 Secundò, Cùm vniuersitates generales amplissimis gaudeant priuilegijs, nec tamen in ijs vigeant fortasse abusus, qui vigent in Conseruatoribus Regularium: deliberandum erit an de illis sit facienda mentio in hac Constitutione, sicuti fit in Constitutione Clementis VIII. An verò potiùs Vniuersitates sint silentio prætereundæ, aut excipiendæ, quemadmodum illas excepit Tridentinum Concilium cap. 5. in fin. sess. 14.

47 Tertiò, Tametsi Conseruatores de iure facultatem habeant procedẽdi per censuras ecclesiasticas etiam contra Ordinarios, vt cap. 2. de off. deleg. lib. 6. & nonnulli Regulares specialibus super hoc Sedis Apostolicæ priuilegijs sint muniti, vt Religiosi Societatis Iesu ex Constitutione 1. Gregorij XIII. Æquum reputamus, §. 3. in Bull. tom. 2. pag. 361. tamen quia in his coactionibus, & pœnis Pontificali dignitati plurimum deferendum est, cap. Sane, il secondo, & cap. Pastoralis eodem tit. & cap. Quia periculosum, de sent. excomm. lib. 6. & seruandus ordo præscriptus in d. cap. 2. Ipsi vero Conseruatores suæ facultatis habenas sæpe sæpius eò vsque laxarunt, vt Episcopos statim excommunicare sint ausi: deliberandum an sit eis prohibendum ne similia deinceps moliantur. Satiùs erit, vt loco huius prohibitionis ponatur remedium arbitrorum, qui ex Concilio in d. cap. 5. sess. 14. iubentur eligi quoties contentio aliqua inter Conseruatores, & Ordinarios exorta fuerit, & interea supersedeatur in causa.

48 Quartò, Accidit sæpe, vt Conseruatores in vna diœcesi deputati ad aliam euocentur ad cognoscendas Regularium causas: vnde maxima confusio, & plura incommoda oriri solent. Quamobrem videtur hac quoque in parte innouanda Constitutio Bonifacij VIII. relata in cap. fin. de off. deleg. lib. 6. qua statutum est, vt Conseruatores intra ciuitates, seu diœceses, in quibus fuerunt deputati, contra quoscunque procedere, aut aliquis vltra vnam dietam à fine diœcesum eorumdem trahere non præsumant.

49 Quintò, Quia in hac Constitutione reuocantur omnes deputationes Conseruatorum, qui non habent qualitates requisitas in cap. Statutum, quique iudices Synodales non sunt: ne detur occasio disputandi, an Conseruatores hactenus deputati habeant dictas qualitates, necne: Considerandum an expediat absolutè reuocare omnes, & quascunque Conseruatorum deputationes, & statuere vt infra præscriptum terminum rursus eligantur cum qualitatibus superiùs expressis: Anue è re sit nominatim dictas qualitates exprimere.

50 Sextò Examinandum, An cum in hac Constitutione Regulares prohibeantur infra quinquennium mutare Conseruatorem semel electum, an è re sit addere clausulam, *nisi ex causa à Sede Apostolica, aut à locorum Ordinarijs, prout ipsis Regularibus libuerit approbanda.*

51 Septimò, In Constitutione statuitur, vt Conseruatores, qui suos limites excesserint, sint per annum ab officio suspensi. Deliberandum in hoc casu, in quo Regulares forte nihil peccant, an expediat statuere, vt ipsi coram locorum Ordinarijs conueniantur: an verò hic casus sit relinquendus dispositioni iuris communis, ac priuilegiorum Regularium.

52 Vltimò cum Episcopi, illorumque Vicarij generales, atque horum Superiores non sint iudices Synodales, & tamen absurdum videatur, vt non possint eligi in Conseruatores: considerandum est, an de illis expressa mentio facienda sit ad omnem dubitationem submouendam.

Porrò pro publicatione Constitutionis adhuc duo puncta supersunt examinanda.

Primum est an Constitutio Clementis sit contra Tridentinum Concilium.

Secundum An expediat illam innouare in ea parte in qua decernit, vt Conseruatores præter alias qualitates debeant esse iudices Synodales.

53 Quoad primum Constitutio statuit, vt non modo Cõseruatores habeant qualitates requisitas, & descriptas in Cõstitutione Bonifacij VIII. quæ incipit Statutum; sed etiam in Concilijs Prouincialibus, aut Diœcesanis, iuxta decretum Concilij Tridentini electi, & designati sint. Putarunt quidam hoc loco Constitutionem supponere in Concilio Tridentino statutum esse, vt Conseruatores eligantur, & designentur in Synodis, dum iubet, vt Conseruatores debeant in Synodis eligi, & deputari, iuxta decretum Concilij; dicuntque Constitutionem hac in parte continere manifestum errorem, quia Concilium nullibi statuit, vt Conseruatores eligi debeant in Synodis prouincialibus, aut diœcesanis.

Sed certè alius est sensus Constitutionis: nam dum præcipit Conseruatores habere hanc qualitatem, vt sint designati in Synodis iuxta decretum Concilij: vbique Constitutio intellexit tantum de illo Concilij decreto, quod loquitur de iudicibus Synodalibus, idest de cap. 10. sess. 25. Nam Pontifex animaduertens aliquos minus idoneos sæpe in Conseruatores deputari, vt pa-

tet

tebez procemio Constitutionis, atque huic malo facile occurri posse, si nullus deputari possit Conseruator nisi etiam sit iudex Synodalis: ideo statuit, in Conseruatores non modo habere debeant qualitates cap. Statutum: sed etiam esse electi, & designati in Synodis, iuxta decretum Concilij, id est esse debeant ex Iudicibus, quos Concilium præcipit in Synodis designari. Atque hic intellectus satis apertè colligitur, tum quia Cõstitutio exorditur iisdem verbis, quibus exorditur Concilium d. cap. 10. vbi de Iudicibus, non de Conseruatoribus loquitur: Tum quia statuit, vt Conseruatores habeant qualitates d. cap. Statutum, quod similiter non loquitur de Conseruatoribus, sed de Iudicibus. Atque ita Constitutio nullum continet errorem.

54 Alij censent ideo Constitutionem Clementis esse contra Concilium, quia in decreto cap. 5. sess. 14. quod de Conseruatoribus loquitur, præseruantur Regularia loca his verbis: *Vniuersitates autem generales, & regularia loca &c. in præsenti Canone minimè comprehensa, sed exempta omnino sint, & esse censeantur.*

Sed aduertendum est decretum d. cap. quatuor præstare.

Primò enim statuit vt litteræ conseruatoriæ nulli suffragentur, quominus in criminalibus, & mixtis causis coram Ordinario conueniatur. Et quoad hoc sicuti Concilium præseruat Regulares, ita & Constitutio per manus delata, per quam Regulares conueniri possunt coram suis Conseruatoribus, non autem coram Ordinarijs.

Secundò Concilium statuit, vt in ciuilibus actores non possint alium trahere coram Conseruatoribus: & in hoc quamuis postea excipiat Regularia loca: non tamen sequitur, Regulares sunt excepti à Concilio: ergo possunt alios trahere coram suis Conseruatoribus; sed solum sequitur; sunt excepti à Concilio: ergo remanent in dispositione iuris communis, & priuilegiorum Apostolicorum. At neque ex iuris dispositione neque ex priuilegijs Regulares, exceptis Iesuitis, possunt alios coram Conseruatoribus conuenire; ergo dum hoc ipsum statuitur in noua Constitutione, certè non solum nihil contra Concilium statuitur, sed neque contra ius commune, aut Sedis Apostolica priuilegia. Tertiò statuitur Concilium, ne quis litterarum Conseruatoriarum beneficio vltra quinquennium gaudere possit. Circa quod nihil decernitur in præsenti Constitutione. Quartò denique statuit, ne liceat Cõseruatoribus Iudicibus habere Tribunal erectum. De quo similiter nihil cauetur in Constitutione. Vnde sequitur, vt præsens Constitutio in nihilo pugnet cum decretis Concilij.

55 Quoad secundam experientia docuit tot scandala, & controuersias, quæ in dies nascuntur inter Conseruatores, & Ordinarios, vt plurimum procedere ex Conseruatorum imperitia. Vnde sicut valde expedit, vt Conseruatores sint habiles, & idonei ad eiusmodi munus obeundum, ita etiam videtur valde expedire; vt sint ex Iudicibus Synodalibus; In Synodo enim consueuerunt in Iudices deputari quotquot magis idonei reperiuntur ad causas cognoscendas. Vnde qui supersunt absurdum videtur, vt in Conseruatores eligantur. Atque ita non obstat quod Regularium facultas restringatur. Imo etiam potiùs videtur aliqua ex parte ampliari: nam de
56 iure communi Canonici Cathedralium nõ possunt esse Conseruatores, cap. fin. vbi not. glos. in verb. Conseruator, de off. deleg. lib. 6. At possunt esse Iudices ad præscriptum d. cap. Statutum, de rescript. eod. lib. vt ibi statuitur. Cùm autem in multis Diœcesibus non in vniuersum, nisi duæ, aut tres dignitates, at multò plures Canonici, qui possunt in iudices Synodales deputari: vtique per hanc Constitutionem, quæ tribuit facultatem eligendi Conseruatores dummodo habeant qualitates d. cap. Statutum, & sint Iudices Synodales, potiùs videtur extendi, quàm restringi Regularium facultas; & quatenus etiam restringeretur, restringeretur tamen ad personas habiles, & inhabiles excluderentur. Et quamuis in multis Synodis pauci admodum iudices designentur, id tamen accidit, quia alicubi pauci sunt, qui habeant qualitates d. cap. Statutum, quique alioquin apti sint ad hoc officium exercendum; vnde quamuis pauci deputentur, expedit tamen potius ex his paucis Conseruatorem eligere, quàm ex alijs non idoneis. Quod si Regulares id recto iudicio considerarent, nihil damni, imò multum vtilitatis ex hac Constitutione sibi futurum cognoscerent, cùm plurimũ obsit Religionibus esse sub tutela imperitorum, ac rudium Conseruatorum.

Denique statuere, vt Conseruatores debeant esse Iudices Synodales, non est legem nouam condere, sed iam conditæ inhærere; Iam enim sic statuit Clem. VIII. in prædicta Constitutione. Quod si velimus statuere, vt Conseruatores debeant solum habere qualitates, d. cap. Statutum, siue d. cap. fin. vtique erit opus expressè derogare dictæ Constitutioni Clem. VIII. Quodquidem erit absurdum, quia inconuenientia, quæ nuper irrepserunt, quæque alibi in dies oriuntur, iustum est, vt præbeant potius causam restringendi hanc materiam Conseruatorum, quam dilatandi, sicuti dilatabitur, si Constitutio Clementis reducatur ad terminos Constitutionis Bonifacij.

Neque obstat quod nonnunquam Clem. VIII. dispensauerit, vt Conseruatores possent eligi, licèt non fuerint deputati in Synodo: nam non sequitur vt propterea Constitutio ipsa sit pœnitus abroganda, cùm sit valde vtilis, nec difficilis obseruatu; opportunum tamen erit si in Constitutione promulganda Ordinarij locorum admoneantur, vt procurent in Synodis designari quamplures poterunt ex habentibus qualitates d. cap. Statutum, atque aliàs ad id idoneos, vt latiùs pateat facultas eligendi Conseruatores.

57 Postremò deliberandum esset quid agendum vbi non extant Iudices Synodales, vel quia mortui sunt, vel quia Concilia non celebrantur. Licèt in hoc veriùs videatur Regulares non esse obnoxios eo casu ad eligendos Conseruatores ex iudicibus Synodalibus, sed posse obseruare dispositionem Constitutionis Bonifacij in dicto cap. fin. de offic. deleg. lib. 6. itaut Conseruatores vel esse debeant in dignitate ecclesiastica constituti, vel personatum habentes; quia nulla est obligatio obseruandi formam, quæ sit im-
58 possibilis obseruatu, sicut in simili obligatus eligere de gremio certi monasterij, vel ecclesiæ,

potest

potest eligere aliunde, si nullus ibi reperiatur cum qualitatibus requisitis, cap. Abbate, in fin. & ibi glos. in verb. Persona idonea, & glos. fin. vers. Sed pone quod nullus reperiatur idoneus, de verb. signific. cap. In nomine Domini, & ibi etiam glos. in verb. Reperiatur, 23. distin. Hinc Sac. Congregatio Concilij cum in quadam Diœcesi non esset nisi vnicus Doctor rudis, & imperitus, declarauit posse deputari in Vicarium Capituli Sede Vacante etiam non Doctores, vel Licentiatum in iure Canonico non obstante Cōcilij decreto in cap. 15, sess. 24. sic etiam in partibus infidelium, vbi electo ab Infidelibus Pacho seruari non potest forma in matrimonijs contrahendis ab eodem Concilio præscripta in cap. 1. sess. 24. de reform. matrim. Sanctissimus audita relatione Congregationis dixit, si alius Parochus, vel Sacerdos Catholicus in propinquo loco sit, coram ipso, & testibus contrahatur, Quod si id commodè fieri nequeat, contrahatur coram testibus, & si fieri poterit etiam coram Notario; Factis tamen priùs vtroque casu denunciationibus, & alijs seruatis ex Concilio seruandis. Ita ergo dicendum in proposito.

Tandem singulis articulis maturè perpensis, atque à Sanctissimo approbatis, edita fuit à Sanctitate Sua Constitutio tenoris infrascripti videlicet,

SAnctissimus in Christo Pater & D. N. D. Gregorius diuina Prouidentia Papa XV. Ex certis rationabilibus causis animum suum mouentibus & de voto Ven. Fratrum suorum S. R. E. Cardinalium Cōcilij Tridentini Interpretum, partim fel. recor. Clem. Papæ VIII. prædecessoris sui vestigijs inhærendo reuocauit, ac nullas & inualidas decreuit omnes, & quascuoque Iudicum Conseruatorum electiones, nominationes, seu deputationes tam in vim litterarum conseruatoriarum iuxta formam in Quinterno Cancellariæ descriptam, quàm in vim quorumcunque priuilegiorum perpetuò vel ad tempus nondum elapsum Apostolica authoritate concessorum, seu aliàs quocunque iure, vel titulo hactenus factas pro quibuscunque Conuentibus, Capitulis, Militijs, etiā Sancti Ioannis Hierosolymitani, Congregationibus, Collegijs, Ordinibus, Monasterijs, Hospitalibus, aut alijs quibusuis pijs tam sæcularibus, quam cuiusuis Ordinis etiam Mendicantium, seu Instituti, vel Societatis regularibus locis quantumuis exemptis etiam de necessitate exprimendis, seu illorum personis cuiusuis qualitatis, seu conditionis existant. In futurum vero Sanctitas Sua hac generali, & perpetuo valitura Constitutione statuit, & decreuit, vt Iudices Conseruatores huiusmodi siue sint principales, siue subrogati eligi nominari, aut deputari non possint, nisi non solum habeant qualitates requisitas, & descriptas in Constitutione similis rec. Bonifacij Papæ VIII. etiam Prædecessoris sui, quæ incipit statutū: Ita vt vel dignitate ecclesiastica præditi, vel personatibus obtinentes, vel Ecclesiarum Cathedralium Canonici existant; sed etiam in Concilijs prouincialibus, aut diœcesanis iuxta decretā Concilij prædictī Iudices electi, seu designati sint. Quodque deinceps litteræ conseruatoriæ per Sedem Apostolicam concedendæ suprascriptis tantùm dirigantur, etsi quæ litteræ aliter expedientur, illæ, ac deputationes huiusmodi omniaque ex inde sequenda nullius sint roboris, vel momenti. Et nihilominus qui secus, quàm iuxta formam superius præscriptam Conseruatores huiusmodi cum effectu eligere, nominare, seu deputare, aut electis nominatis, seu deputatis vti ausi fuerint, Regulares quidem voce actiua, & passiua sint ipso iure priuati, adeo vt habilitationem à nemine præterquam à Romano Pontifice consequi valeant; reliqui verò alijs pœnis arbitrio Sanctitatis suæ coerceant, & prædictorum omnium conuentus, monasteria, ac loca huiusmodi, eorumque personæ & bona careant Conseruatore ad annum, itavt illorum causæ interea coram locorum Ordioarijs dumtaxat cognosci, ac diffiniri debeant. Cæterùm vt latiùs pateat Conseruatorum huiusmodi deligendorum facultas: Sanctitas sua admonitos voluit omnes locorum Ordinarios, vt in Synodis prouincialibus, aut diœcesanis quamplures personas ex habentibus qualitates in prædicta Constitutione eiusdem Bonifacij Prædecessoris contentas, alioqnio ad id aptas designari procurent, etsi aliquem intérim ex designatis mori contigerit, substituat Ordinarius loci cum consilio Capituli alium in eius locum vsque ad futuram prouincialem, aut diœcesanam Synodum. Insuper Sanctitas sua inhærendo hac in parte decreto similis rec. Gregorij Papæ XIII. etiam Predecessoris sui statuit, & ordinauit, vt Regulares, ac personæ huiusmodi in Italia infra duos, extra Italiam verò infra sex menses à die publicationis in Vrbe præsentis Constitutionis inchoandos debeant sibi eligere, seu assumere Conseruatores iuxta formam superius propositam, eiusque electionis, seu assumptionis documentum infra tempus huiusmodi penes acta Curiæ Ordinariorum exhibere, & dimittere teneantur; alioquin eo termino elapso quamdiu Conseruatores secundum formam præsentis Constitutionis non elegerint, coram eisdem Ordinarijs conueniantur: quodque Conseruatores huiusmodi semel legitimè deputati nisi ex legitima causa à Sede Apostolica: aut locorum Ordinarijs, prout ijsdem Regularibus, & alijs supradictis libuerit approbanda durante quinquennio à die deputationis amoueri, aut mutari nullatenus possint, aut valeant. Ad hæc statuit Sanctitas sua, vt coram ipsis Conseruatoribus regulares, ac personæ suprascriptæ conueniri quidem, aut trahi debeant, sed alios conuenire, aut trahere non possint, ita vt memorati Conseruatores in causis, in quibus Regulares, & alij actores fuerint nullam prorsus iurisdictionem habeant, sed in ijs tantùm, in quibus rei existerint neque extra ciuitates seu diœceses in quibus fuerint deputati contra quoscumque procedere præsumant. Si qua verò inter Iudices Conseruatores huiusmodi, & locorum Ordinarios controuersia super competentia Iurisdictionis orta fuerit, nequaquam in causa procedatur donec per arbitros in forma iuris electos super iurisdictionis competentia fuerit iudicatū. Quod si qui Conseruatores, siue in hac parte siue aliàs quomodolibet suos limites excesserint, per annum ab officio Conseruatoris huiusmodi suspēsi sint, & pars, quæ hoc fieri procurauerit, sententiā excōmunicationis incurrat iuxta forma alterius Constitutionis eiusdem Bonifacij prædecessoris,

quæ

quæ incipit: Hac Constitutione, quam Sanctitas Sua in his omnibus, quæ præsenti Constitutioni non aduersantur, innouauit, & innouat. Per hoc tamen non intendit Sanctitas Sua prohibere quominus Regulares, & alij supradicti in casibus à iure permissis petant iudicem non suspectum à Principibus, seu Magistratibus sæcularibus, dum tamen hæc tria copulatiuè concurrant, videlicet, vt Regulares, & alij prædicti sint actores, non autem rei, vtque agant contra laicum, non autem contra ecclesiasticum, vel aliàs à iurisdictione sæculari exemptum, atque vt causa, in qua index deputatur, fuerit prophana, non antem ecclesiastica, & in ea iuxta sacrorum Canonum dispositionem laicus vt præfertur eligendus iudex competens existat. Quæ omnia, & singula in præsenti Constitutione contenta Sanctitas Sua voluit inuiolabili obseruari, decernens sic in ijs, cæterisque omnibus præmissis per quoscunque,&c. etiam sacri Palatij Apostolici Auditores, &c. nec non S. R. E. Cardinales sublata, &c. iudicari, &c. necnon irritum, & inane, &c. non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ac litteris Conseruatorijs, quas omnes ad formam præsentis Constitutionis reduxit in fauorem quorumcumque Ordinum tam Mendicantium, quàm non Mendicantium, Militiarum etiam S. Ioannis Hierosolymitani, Congregationum, Societatum, aut cuiusuis alterius Instituti etiam necessariò exprimendi, Collegiorum, Capitulorum, Ecclesiarum, Monasteriorum, ac Priorum quorumcunque tam sæcularium, quàm Regularium locorum, nec non illorum etiam iuramento confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus etiam immemorabilibus, priuilegijs quoque etiam ex causa, & titulo oneroso, indultis, & litteris Apostolicis, etiam mari magno, & seu Bulla aurea, aut aliàs nuncupatis sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusuis etiam derogatoriarum derogatorijs, alijsque efficacioribus & insolitis clausulis, necnon irritantibus etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, aut aliàs quomodolibet etiam per viam communicationis, seu extensionis concessis, & iteratis vicibus approbatis, & innouatis etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis eorumque tenoribus, & formis specialis, & indiuidua, ac de verbo ad verbum, non antem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quæuis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma seruanda esset, tenores huiusmodi, ac si de verbo ad verbum nihil penitus omisso, & forma in illis tradita obseruata inserti forent, præsentibus pro expressis habens, quibus quoad ea, quæ præsentibus aduersantur, illis aliàs in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter, & expressè derogauit cæterisque contrarijs quibuscunque. Cæterum vt præsens Constitutio facilius omnibus innotescat, Sanctitas Sua voluit, & mandauit vt non solum in Cancellaria Apostolica, sed etiam ad Valuas Basilicæ Principis Apostolorum de Vrbe & in Acie Campi Floræ publicetur, illiusque exempla in ijsdem locis affixa dimittantur, ac in quinterno Cancellariæ inter Constitutiones perpetuas describatur, & annotetur. Placet, Publicetur, & describatur A.

Lecta, & publicata fuit supradicta Constitutio in Cancellaria Apostolica ab altero ex RR. PP. DD. maioris Præsidentiæ Abbreniatoribus die 20. mensis Septembris anno Incarnationis Dominicæ 1621. Pontificatus verò prælibati Sanctissimi D. N. D. Gregorij Papæ XV. anno primo.

Et postmodum die, & anno supradictis in quinterno eiusdem Cancellariæ inter alias Constitutiones Apostolicas descripta, & annotata fuit.

Nicolans Orsinus Procustos.

In Dei nomine Amen. Anno à natiuitate D. N. Iesu Christi 1621. indictione quarta, die verò 20.Septembris Pontificatus Sanctissimi in Christo P. D. N. D. Gregorij diuina Prouidentia Papæ XV. Pontificatus sui anno primo retroscripta Constitutio Apostolica affixa, ac publicata fuit in valuis Basilicæ Principis Apostolorum de Vrbe, & in acie Campi Floræ per me Augustinum Braccherium Apostolicum Cursorem. Octauius Spada Magist. Cursorum.

59 Post editam Constitutionem emanauit in sacra Congregatione declaratio infrascripti tenoris videlicet.

Illustrissimi. & Reuerendissimi DD.

Gregorius Papa XV. fœl. recor. in sua Constitutione de Conseruatoribus statuit, & decreuit, vt in futurum à Regularibus eligi non possint in Conseruatores nisi Iudices in Concilijs prouincialibus, seu diœcesanis designatis sub pœnis & censuris in dicta Constitutione contentis.

Quibus stantibus Patres Societatis Iesu, qui in Indijs, & alijs locis degunt, in quibus Archiepiscopi, seu Episcopi Synodum congregare non curant, vel si congregant, Iudices Synodales non eligunt, supplicant humiliter DD. VV. Illustrissimis vt dignentur declarare, si in tali casu possint vti priuilegijs à sancta Sede Apostolica ante dictam Constitutionem concessis.

Die 17. Augusti 1626. Sacra Congregatio Illustr. Cardinalium Concil. Trident. interpretum censuit Episcopos quam primum diœcesanam Synodum omnino celebrare teneri, & interim in ciuitatibus & diœcesibus, in quibus nulli Iudices extant in Concilio prouinciali aut diœcesano designati, licere Regularibus seruata in reliquis forma Constitutionis fæl. rec. Gregorij XV. hac de re editæ Conseruatores nominare habentes qualitates à iure requisitas. Quorum tamen Conseruatorum facultas eo ipso expiret, cum primum huiusmodi Synodus celebrata in eaque iudices designati extiterint.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Verum;

SVMMARIVM.

1 *FEudi Dominus sive ecclesiasticus, sive saecularis causam feudalem cognoscit etiam si vasalli sint Clerici. & num. 10. & 12.*
2 *Et, si plures praetendantur Domini, non potest unus cognoscere, maximè alio absente.*
3 *Clericus potest esse vasallus ne dum Ecclesiae, sed etiam laici ratione feudi obtenti.*
4 *Capitulum Sede vacante non succedit in iurisdictione Episcopo competente ratione feudi, nisi feudum esset commune Episcopo, & Capitolo. n. 8.*
5 *Succedit in his, quae competunt de iure communi, non autem in his, quae competunt de iure speciali, nisi haec communiter spectent tam ad Episcopū, quàm ad Capitulum. num. 7.*
6 *Potestas devolvitur ab Episcopo ad Capitulum in ijs, quae ad Episcopum pertinent proprio iure, secus verò si ex quodam iure accidentali, puta, iure devoluto propter negligentiam Clericorum.*
9 *Cap. Unicum, Ne Sede vacante, lib. 6. locum habet non modo in collatione beneficiorum, sed etiam in alijs, quae spectant communiter ad Episcopum, & Capitulum.*
10 *Feudi Dominus, licèt saecularis, iurisdictionem habet in vasallos suos, etiam si sint Clerici.*
11 *Praepositi quandoque sunt merè laici.*
12 *Baroniae si concedantur in feudum, de his Dominus feudi etiam laicus quantumcunque vilis, & rusticus cognoscit inter vasallos etiam Clericos.*
Secus si donentur Ecclesiae simpliciter, num. 16.
13 *Feudi Dominus est iudex ordinarius in causis feudalibus.*
14 *Et quamvis sit laicus, potest sententiam exequi etiam contra Clericum vasallum sine metu excommunicationis.*
Dummodo tamen in personam Clerici manus non iniiciat. num. 15.
15 *Executio sententiae feudalis per Laicum cōtra Clericum resistentem fieri potest realiter, non personaliter.*
16 *Baroniae si donentur Ecclesiae simpliciter, Princeps donator laicus nullum habet in Ecclesiam iurisdictionem.*
17 *Et Ecclesia in nullo tenetur donatori, nec etiam ad munera, quae priùs habebat Baronia.*
18 *Sed tantùm ad munera, quae donator sibi retinuit in donatione, dummodo sint honesta.*
19 *Donans simpliciter, omnia iura sibi competentia concessisse videtur.*
20 *Res Ecclesiae donata Sanctum est Sanctorum Domino, nec subest nisi auctoritati iudicis ecclesiastici, & in ea sacrilegium committitur.*
21 *Fiscus Regius Ducatus Mediolani nihil potest praetendere, nec Magistratus extraordinarius ullam iurisdictionem sibi vindicare in bonis à Ioanne Galeatio donatis Monasterio Carthusiae Papien. & num. seqq. usque in finem.*
22 *Carthusia Papien. habet dominium, non nudam administrationem bonorum sibi donatorum à Io. Galeatio Duce Mediolani, cum onere tamen distribuendi in pauperes annuos florenos decem mille anni. & num. seq.*
23 *Et eorum augmentum spectat ad Carthusiam, non ad pauperes, vel quoscunque alios.*
24 *Feudalis quaestio eo ipso, quod reus negat rem esse feudalem, coram Ordinario ipsius rei terminanda est.*
25 *Causa semel effecta Curialis nunquam exibit de Curia nisi Papa illam deleget, vel ad Ordinarium remittat.*
26 *Delegatus à Papa si est mortuus, Ordinarius se intromittere non potest.*
27 *Delegatus à Papa etiam si nulliter procedat causa revertitur ad Delegantem.*
28 *Causae civiles, & criminales ad Ecclesiam Cathedralem spectantes ratione dominij, quod habet in bonis ab ea in feudum concessis; an comprehendantur decreto Concilij Tridentini c. 20. sess. 24. & num. seqq. usque in fin.*
29 *Feudum an sit ecclesiasticum, vel saeculare, attenditur prima causa concessionis feudalis.*
30 Quomodolibet *dictio quid importet. & num. 32.*
31 *Iurisdictio cumulativa Episcopi, & inferioris, pertinet ad utrunque in prima instantia, & est locus praeventioni.*

1 VERVM. Dominus feudi sive ecclesiasticus sit, sive saecularis causam feudalem cognoscit. Sic summat Ioan. Andr. Bellam. Butr. & communiter DD. sed secundum Abb. Marian. Socin. & Felin. magis evacuando substantiam Cap. & clarificando litteram hoc intendit. Per Dominum feudi saecularem, sive Ecclesiasticum quaestio feudalis terminari debet, etiam si vasalli sint Clerici. Et si
2 plures praetendantur Domini, non potest unus cognoscere, maximè alio absente, an feudum ad se pertineat. Primò ponitur factum. Secundò determinatio in certum casum, ibi, *statuimus*. Tertio in alium casum, ibi, *alioquin*.
3 Nota primò, ibi, *adversus Praepositum*, secundum unum intellectum, secundum quem iste Praepositus erat Clericus, & erat Praepositus cuiusdam Ecclesiae Cathedralis, ut voluit Host. hic num. 5. in ver. Praepositum, quod Clericus potest esse vasallus nedum Ecclesiae, sed etiam laici ratione feudi obtenti, ad quod facit cap Solitae, supra de maior. & obedient. Abb. hic num. 2. & Marian. Socin. in 1. notab.
4 Secundò nota ibi, *Ex quo Episcopus fuerit in Ecclesia consecratus*. Capitulum Sede vacante non succedere in iurisdictione Episcopo competente ratione feudi, ut hic notat Bernard. post casum. Quod singulariter menti commenda ad limitationem eorum quae habentur in cap. Cum olim, & c. His quae, supra de maior. & obedient. nam ut dicunt Hostiens. hic nu. 5. in ver. Episcopus, & Ioan. Andr. num. 9. licèt Capitulum succedat in iurisdictione generaliter, ut in dictis iuribus, non tamen succedit in iurisdictione feudali, ne Episcopus vasallum habeat, quem habere nollet, sicut nec in beneficiorum collatio-
5 ne, ut cap. Illa, infra, Ne Sede vacan. & haec iura praeallegata locum habent in his omnibus, quae competunt Episcopo de iure communi, non autem in his, quae competunt ei de iure speciali,

6 vt hic per Abb. num. 9. Et facit secundum eum, quod notat Innoc. in cap. Cum in cunctis, nu. 7. supra de elect. vbi dicit potestatem deuolui ab Episcopo ad Capitulum in ijs tantum, quæ ad Episcopum pertinent proprio Iure, secus verò si ex quodam iure accidentali, puta iure deuoluto propter negligentiam Clericorum; quia tunc non ad Capitulum, sed ad proximum Superiorem deuoluitur hæc potestas, arg. cap. Ne pro defectu, de elect. & secundum Innoc. ratio diuersitatis est, quia in his, quæ ad eos pertinent proprio iure, maior est inter ipsos coniunctio, quàm in alijs, quæ aliunde obueniunt, arg. c. Requisisti, §. Secus, infra de testam. & eum sequitur Ioan. Andr. in cap. Quamquam, nu. 1. vers. Item deuolutis, de elect. lib. 6. Et idem notat Archid. in cap. 1. num. 3. Ne Sede vacante eodem lib.

7 Cæterum hæc non procedunt quando ea, quæ competunt Episcopo de iure speciali, spectant communiter tam ad Episcopum, quàm ad Capitulum.

8 Vnde si feudum non esset de mensa solius Prælati, sed esset commune Episcopo, & Capitulo, tunc Capitulum cognosceret Sede vacante, cap Vnico, Ne Sede vacante lib. 6. secundum Ioan. Andr. hic d. num. 6. vers. Puto tamen

9 quod si feudum esset commune, Abb. num. 8. & 9. vers. Et nota ex dictis, qui ex hoc notabiliter deducit, vt dispositio d. cap. vnici Ne Sede vacant. lib. 6. non sit specialis in collatione beneficiorũ, sed locum habeat etiam in alijs spectantibus pariter ad Episcopum, & Capitulum, quod semper nota.

10 Tertiò nota ibi, *Imperiali beneplacito, sicut iustum fuerit, relinquatur*, Dominum feudi licèt sæcularem habere in vasallos suos ratione feudi iurisdictionem ordinariam, etiamsi vasalli sint Clerici, vt hic per Abbatem, num. 5. quod clarè probat hæc Decretalis intelligendo quod ille Præpositus erat Clericus, & habebat dignitatem Præpositure in quadam Cathedrali, vt in cap. 1. supra de ætate, & qualitate, iuxta intellectum

11 Host. hic nu. 5. Contrarium tamen tenet Archid. in c. 1. in 2. col. post medium in ver. Condemnari, de Cleric. coniug. lib. 6. vbi sequutus opinionem Hugonis mordicùs defendit laicum feudi Dominum non esse iudicem competentem in quæstione feudali contra Clericum vasallum, & contrarijs respondet, & intelligit Præpositum, de quo loquitur hoc cap. fuisse merè laicum, vt quandoque contingit in quibusdam locis, vt est Ianua, vbi vocatur Abbas, & est purus laicus; & potest etiam figurari exemplum in Præpositis Florentinis, qui assumuntur ex eorum Prioribus, qui similiter sunt puri laici. Idem sentiunt Goffred. in c. 1. infra, Ne Sede vacante, & Abb. Antiquus hic in princip. dum dicunt hunc Præpositum fuisse Officialem Ecclesiæ, & vasallum, non tamen Clericum. Sed intellectus Hostiens. est communior, vt inquit Cardin. hic num. 1. in 3. oppositione, & Butr. num. 11. vers. Hostiensis tenet primum, quem etiam dicunt esse magis notabilem, & communiter approbari Imol. n. 2.

12 & Mar. Soc. in 1. notab. Itaque, vt dicit Innoc. hic num. 2. Si Principatus, vel Comitatus, vel Castellania, vel alia huiusmodi concedantur in feudum, de his Dominus feudi etiam laicus, quantumcunque vilis, & rusticus cognoscit inter va-

13 sallos, etiam Clericos, cùm sit iudex ordinarius in causis feudalibus, per legẽ Federici, vt in c. Imperialem, de prohib. feud. alienat. per Federic.

14 in vsibus feudor. Quinimo secundum Innoc. hic in princip. Laicus potest etiam contra Clericos vasallos suam sententiam exequi, nec propterea incidit in excommunicationem, si eos resistentes compellat, arg. cap. Olim, il primo, infra de re-

15 stitut. spoliat. Sed, vt inquit Ioan. Andr. hic n. 1. hoc dictum Innoc. cõmuniter non approbatur; quod in personam Clerici iurisdictionem habeat priuatus, vel rusticus, qui in causis feudalibus iurisdictionem habet, vt sine pœna excommunicationis, possit manus mittere in Clericum contra Regulã Canonis, Si quis suadente, 17. q. 4. & pro opinione Ioan. Andr. facit quod Can. Si quis suadente, non interpretatur per leges feudorum, sed per alios canones, vt inquit Martinus de Selua hic relatus à Bellam. nu. 2. in 1. qu. subdens quod ita tenebatur cõmuniter per omnes lectores. Similiter Abb. hic num. 14. dicit se tenere opinionem Ioan. Andr. tanquam tutiorem, & veriorem, vt non possit laicus exequi vim inferendo in personam, sed sicut cognitio de crimine fit per iudicem ecclesiasticum ita & compulsio. Et eodem modo Felin. nu. 5. dicit veriorem esse opinionem, quod in executione sententiæ feudalis Clericus violentari nequeat. Verum tamen secundum Anton. de Butr. hic n. 11. col. 5. post principium, saluari potest dictum Innocentij, vt Laicus possit quidem Clericos vasallos repellere, non tamen tangendo personam, sed terrendo armis, vel colonos tenentes pro eis repellendo à possessione feudi, quia per hoc non venit contra Canonem, Si quis suadente, quasi Innocentius velit, vt laicus possit contra Clericum vasallũ facere executionem realem, sed non personalem. Pro qua distinctione vide quod scripsi in cap. Vnico, num. 65. & 71. supra de obligat. ad ratiociu. vel aliter distingue vt hic per Bellam. in 1. quæst. cum quo concordat Petr. de Anchar. num. 7.

16 Sed quid si Baroniæ, prædictæ, idest Principatus, Comitatus, Castellania, & alia huiusmodi à principe concedantur Ecclesiæ non in feudum, sed simpliciter, numquid Princeps donator Laicus, & temporalis habebit iurisdictionem in Ecclesiã ratione bonorũ sic donatorum? Innoc.

17 hic num. 2. sentit non habere. Sic enim ait [Si Baroniæ prædictæ non concedantur in feudum, sed simpliciter, tunc Ecclesia in nullo tenetur donatori, nec etiam de alijs muneribus, quæ priùs habebat Baronia] allegat cap. Cum dilecti, infra

18 de donat. Ad hoc c. Pastoralis, eod. tit. & cap. 1. de censib. Subdit tamen, quod si in donatione Baroniæ donator aliqua munera retinuit, illa præstabuntur dummodo sint honesta, vt notatur in cap. Non minus, infra de immunit. ecclesiast.

19 Sed donando simpliciter, omnia iura ipsum tan-

20 gentia concessisse, & remisisse videtur. Et paulò infra in vers. Sed nos contra credimus, Cum, inquit, rerum istarum dominiũ sit Ecclesiæ quæsitum, Sanctum Sanctorum est Domino, & ideo non subest, nisi auctoritati Iudicis ecclesiastici, quia sacrilegium in eis committitur, cap. Nulli liceat, & cap. seq. 12. qu. 2. & notatur in cap. Cum sit generale, infra eodem, & cum Innoc. concordant hic Host. num. 1. circa fin. vers. Sin autem dictæ Baroniæ, Io. Andr. n. 3. Collectar. eod. num.

Butr. n. 11. in fin. vers. Hæc omnia procedunt,
num.25. circa medium, vers. Sed nunc quæro,&
Bellam. n. 6. in 3. quæst. dicens hæc esse perpe-
tuò menti commendanda, quia valde faciunt
pro Ecclesijs,& contra Dominos temporales,vi-
delicet quod si dicit Rex, Ecclesia sita est in Re-
gno meo cum tota temporalitate ipsius, & dota-
ta in totum à primogenitoribus, & prædecesso-
ribus meis, igitur à me ipso tenet suam tempo-
ralitatem in feudum, aut ratione illius tenetur
mihi episcopus fidelitatis iuramentum præstare;
munera,seu onere huiusmodi in primæua dona-
tione, seu dotatione non intelliguntur in dubio
fuisse comprehensa, vt patet ex dictis, & proba-
tur secundum eum in cap.Romana, §.Debet,de
appellat. lib.6.
21 Et ex prædictis infertur, vt Regius Ducalis
fiscus Mediolani nihil possit prætendere in bo-
nis immobilibus, quæ Ioan. Galeatius Viceco-
mes Dux primus Mediolani, Comes virtutum
appellatus, donauit Priori, & Conuentui Do-
mus B. Mariæ Gratiarum prope, & extra mu-
ros Ciuitatis Papiæ Ordinis Carthusiensis cum
hoc, vt ex eorum fructibus idem Prior, & Mo-
nachi constituerent Monasterium, & Ecclesiam
eiusdem Ordinis, & hoc peracto tenerentur
quotannis florenorum decem millia auri paupe-
ribus egenis laicis distribuere; non enim dedit
huiusmodi bona in feudum, sed donauit simpli-
citer, vt patet ex verbis donationis ibi [Inter
viuos prædictus Dominus Ioan. Galeatius fecit,
& facit puram, meram, simplicem, & irreuo-
cabilem donationem, &c.] Et propterea Magi-
stratus Regiorum Ducatus redituum extraordi-
nariorum status Mediolani per diffinitiuam sen-
tentiam in contradictorio iudicio latam anno
1569. declarauit bona, vt prærertur donata,
pertinere, & spectare iure dominij ad præfatum
Monasterium virtute huiusmodi donationis cum
onere tamen expensarum, & erogationis facien-
dæ singulis annis, prout in ipsa donatione con-
tinetur, nullumque ius fisco Regio Ducali com-
petere in, & super præfatis bonis, nec ad ea;
proindeque ipsum Monasterium esse absoluen-
dum à petitis per præfatum fiscum, eique fisco
perpetuum silentium imponendum; & post tri-
ginta circiter annos re iterum ad eundem Magi-
stratum delata, emanauit decretum, Non esse
manum apponendam, quia agitur de re iudica-
22 ta, Et subinde sub Pio V. & Gregorio XIII. à
Cardinalibus Bobba, Alciato, & Aquauiua
iudicibus delegatis emanauit sententiam, qua
diffinitum fuit, dominium, & proprietatem
23 omnium, & quorumcunque bonorum huiusmo-
di, ac omne, & quodcunque commodum, &
incommodum ex illorum augumento, vel dimi-
nutione ad dictum Priorem, & Conuentum,
non autem ad pauperes, vel quoscunque alios
legitimè spectare, atque ipsis Priori, & Conuen-
tui adiudicanda fore,& esse quotannis summam
dictorum decem millium florenorum auri in
vsus pauperum impendere. Quæ quidem sen-
tentia ab eodem Gregorio XIII. ex certa scien-
tia, & cum insertione tenoris fuit confirmata
sub die 10. Augusti 1574. Manifestum est igitur
in bonis simpliciter, vt supra donatis, non au-
tem in feudum concessis Regium Ducalem
fiscum non posse aliquod ius prætendere, nec
Magistratum extraordinarium in eis vllam sibi
iurisdictionem vendicare ex præallegata theori-
ca Innocentij communiter recepta.
24 Præterea etsi ageretur de quæstione feudali,
tamen cùm controuersia sit super iure, seu do-
minio directo ad Dominum spectante, & actor
asserat se Dominum feudi; reus autem neget cō-
tendens rem esse allodialem, actor sequi debet
forum rei, nec potest cognoscere is, qui dicit se
Dominum, ne aliàs sit iudex in causa propria,
vt C. Ne quis in sua causa in rubro, & nigro.
Et eo ipso quod reus conuentus negat rem esse
feudalem, hæc quæstio tanquam præiudicialia
priùs terminanda est coram loci Ordinario,arg.
cap. Tuam, infra de ordin. cognit. & §. Præiu-
diciales Institut. de action. & firmat notabiliter
Innocentius in cap. Cæterum, nu.2. circa finem
vers. Et eodem modo, supra de iudicijs. Cum
quo concordant ibi Hostien. in princ. & num.6.
vers. Alij tamen dicunt, Ioan. Andr. nu. 2. & n.4.
vers. Nam si reus, Bellam. num. 4. col. 4. post
medium, vers. In secundo casu. Abb. num. 20.
circa finem, vers. Aut negatur, & communiter
omnes, vt ibi dixi in secunda declaratione,
num. 13.
25 Quibus demum accedit, quod cum hæc cau-
sa effecta sit Curialis, & Cardinalitia, & in ea
Pius V. & Gregor. XIII. per delegationem, &
confirmationem sententiæ manus apposuerint,&
diuersa rescripta sub Paulo V. & Vrbano VIII.
emanauerint, etiam instantibus Ministris Regijs
sola Curia cognoscit, & ligatæ sunt manus quo-
rumcunque inferiorum, cap. Vt nostrum, de
appellat. & notat Bald. in l. Si vt proponis, la
prima num.12. C. Quomodo, & quando iudex,
26 vbi quærit: si Papa delegauit causam,& delega-
tus est mortuus, vtrum Ordinarius possit se in-
tromittere: & respondet non posse, sed solùm
Papam, licèt delegatio sit consumpta allegat
Archid. in §. His ita, 34. q. 2. in Apostilla, quæ
incipit, Adde, ibi [Et sic nota, quod causa,
quæ semel est in Curia Romana nunquam exi-
bit, nisi Princeps deleget, vel causam remittat
ad Ordinarium.] Quod secundum eum est no-
tatu dignum: & ad hoc facit illa lex, & c. Pa-
storalis, §. Præterea, supra de offic. Ordinar. Se-
quitur Decius cons.699. Accepi reuerenter, n. 13.
& Couarr. Practicar. quæst.9. n. 5. vers. Primum
sanè, & ita se habet stylus Curiæ, vt notat Dec.
d. cons. 699. num. 3. vers. Et ista conclusio, vbi
allegat Rotam decis. 10. de dolo, & contum. in
27 antiq. Quinimo etiamsi iudices delegati nulliter
procederent, nihilominus causa reuerteretur ad
Papam delegantem, & indignum esset, vt re-
uerteretur ad inferiores, ex quo Papa apposuit
manus: nam flumina ad locum, vnde exeunt,
reuertuntur. Quæ sunt formalia verba Innocen-
tij, in cap. Inter dilectos, num.4. vers. Sed nobis
videtur contra, de excess. Prælat. cum quo con-
cordant ibi Doctores. Roman. cons. 335. Circa
primum, n.6. Dec. d. cons.699. num. 13. & ita
resolutum in Congregatione à Sanctissimo spe-
cialiter deputata die 14. Martij 1650.
28 Ex facto quæsitum est, an causæ ciuiles, &
criminales ad Ecclesiam Cathedralem spectan-
tes ratione directi dominij, quod habet in bonis
ab ea in feudum concessis, comprehendantur
decreto Concilij, cap.20. sess.24. adeo vt in pri-
ma

ma instantia cognitio huiusmodi non sit per Nuncios, vel Legatos de latere ab Episcopo auocanda.

Ex parte Episcopi Sarsinatensis fuit aliàs propositum suprascriptum dubium in sacra Congregatione Concilij, quod tamen minimè fuit resolutum ex eo, quod de aliquibus in facto dubitaretur, quæ nunc ex infrascriptis declarata, & patefacta esse existimantur: nam anno 1016. Corradus Imperator, & anno 1116. Federic. II. donarunt liberè, seu in dotem pleno iure concesserunt Ecclesiæ Sarsinaten. nonnulla Castra cum omnibus pertinentijs suis, ac mero, & mixto imperio, nullaque penitus sibi ipsis reseruata in eis iurisdictione. Vnde Episcopi Ecclesiæ Sarsinaten. ab eodem tempore citra in dictis Castris, & in personas sibi subditas semper exercuerunt iura meri, & mixti Imperij, prout nunc etiam exercent in aliquibus eorundem, inquirendo, condemnando, confiscando, absoluendo, & similia faciendo, quæ ab alijs Principibus non recognoscentibus Superiorem fieri consueuerunt. Ex his autem Castris per dictos Imperatores vt supra eidem Ecclesiæ concessis Episcopi pro tempore, aliqua postmodum à mensa Episcopali alienarunt in feudum concedendo, quæ nunc etiam reperiuntur infeudata, in quorum directum dominum feudatarij eadem castra retinentes recognoscunt Episcopum Sarsinaten. ac ei debitum Canonem persoluunt. Verùm in cæteris iurisdictionalibus, & in his quæ concernunt administrationem subditorum, minimè patiuntur Episcopum prædictum se intromittere: quo fit, vt causas appellationis, recursus, siue querelæ per subditos ad ipsum Episcopum, tanquam ad Dominum directum interpositæ, ad eundem deferri minimè permittant, Nec de molestijs, & grauaminibus per ipsos feudatarios subditis inferei solitis, Episcopum ipsum cognoscere volunt, cum tamen ad eum iure feudi talis cognitio spectet, secundum ea, quæ superius dicta sunt. Sed ad euitandam ipsius Episcopi iurisdictionem, & censuram feudatarij prædicti statim atque cognoscunt suos subditos ad Episcopum reclamasse, habent recursum ad Legatum, seu Præsidem pro tempore ipsius Prouinciæ, obtinentesque dicto Episcopo causas dictorum subditorum ad ipsum legitimè deuolutas, siue per eos, coram ipso legitimè introductas auocari, & simul inhiberi, ne cognitionem huiusmodi causarum prosequatur, easque coram dicto Legato introducunt. In quibus Episcopus ipse sentit se grauatum, prætendens dictas causas à se minimè auocandas stante decreto Concilij sess. 24. cap. 20. Sed in prima instantia coram se cognoscendas, & terminandas, quasi causæ huiusmodi ad forum Ecclesiasticum pertineant, atque ecclesiasticæ dici posse videntur, ex quo ratione feudi ecclesiastici Episcopus earundem assequitur cognitionem; quod Episcopus nititur suadere ex infrascriptis.

29 Primò quia feuda, de quibus agitur, & quæ tenet Ecclesia Sarcinaten. sunt ecclesiastica, vt ex dictis constat: & hic notat Abb. nu. 25. & 26. vbi ad cognoscendum an feudum, in quo se intromittit Ecclesia, sit ecclesiasticum, vel sæculare, dicit attendendam esse primam causam concessionis feudi; si enim Ecclesia teneat aliquid in feudum ab aliquo Principe sæculari, tale feudum dicitur sæculare, & si ipsa Ecclesia huiusmodi feudum concedat alteri, non per hoc ille dicetur vasallus ecclesiasticus, sed sæcularis, & iurisdictio, quam habet Ecclesia in ipsum, vel in subditos ipsius vasalli, non dicitur ecclesiastica, sed sæcularis, quia tunc cognoscit non tanquam Episcopus, sed tanquam Dominus feudi; si autem feudum, quod ab Ecclesia in alium etiam laicum translatum est, originaliter, & primo ab ipsa Ecclesia processerit, nec ipsa Ecclesia de eodem feudo aliù recognoscat Superiorem, Quod facilè contingere potest, vt scilicet Ecclesia habeat quæ concedere possit in feudum continentia etiam iurisdictionem, & in quibus nullum alium recognoscat Superiorem, puta si Baroniæ, vel aliæ res similes fuerint, vel pro dote, vel simpliciter, & non in feudum concessæ Ecclesijs ab aliquibus sæcularibus, quæ in totum vti patrimonium ecclesiasticum iudicantur, & in nullo tenetur Ecclesia donatori: & hæc si concedat Ecclesia in feudum, tale feudum dicitur ecclesiasticum, & iurisdictio per omnia erit censenda ecclesiastica, vt latiùs per eum. Et hoc casu si appellandum sit, appellatur ad Superiorem ecclesiasticum, c. Romana, §. Debet, de appell. lib. 6.

Cum igitur feuda, quæ habet Ecclesia Sarsinaten. originaliter ab ipsa processerint, & in eis nullum alium recognoscat Superiorem, ea quo sunt bona, quæ sib liberè in dotem fuerant assignata, nec in aliquo donatori respondebat: sequitur vt ecclesiastica omnino sint iudicanda. Si igitur ecclesiastica sunt, & causæ, de quibus agitur, quæ nomine ipsorum veniunt cognoscendæ sunt, & dici debent ecclesiasticæ ad text. in c. Si annum, de iud. lib. 6. & tanquam ecclesiasticæ ad forum ecclesiasticum pertinere dici possunt, c. Decernimus, de iud. Ergo dispositio Concilij de talibus causis loquentis in prædictis etiam sibi locum vendicabit.

30 Et confirmantur prædicta ponderando dictionem illam, *quomodolibet*, positâ in decreto Concilij, quæ vniuersalis est gloss. in c. Indemnitatibus, §. 1. in ver. Quomodolibet, de elect. lib. 6. Gemin. cons. 115. Super dubio, num. 6. & comprehendit omnes modos tam directos, quàm indirectos. Gloss. in Clem. 2. in ver. Quomodolibet, de sent. excomm. & siue pertineant de iure communi, siue de iure speciali. Rota d. 614. n. 2. par. 2. rec.

Pro solutione quæstionis videtur sic distinguendum: nam aut quæstio est cum inuestito ab Ecclesia aut cum altero Ordinario: si cùm
31 inuestito, Ecclesia est iudex competens in concernentibus feudum ad tradita in l. Imperialem, de prohibit. feudi alien. per Frideric. in vsibus feud. sin autem in feudata esset etiam iurisdictio in loco, illa censebitur concessa cumulatiuè, ita vt sit locus præuentioni, vt in c. Pastoralis, de offic. Ordin.

Et in similibus terminis quando Episcopo competit iurisdictio cumulatiuè cum Inferiori, S. Congregatio neutrum exclusit à prima instantia, quamuis decisio expressa super hoc non emanauerit. Cæterum cum dubium proponatur de causa feudali, etsi Episcopus sit iudex competens in prima instantia eo quod feudum sit ec-

cle-

clesiasticum secundum ea quę superiùs dicta sunt Episcopus tamen illam non cognoscit tanquam loci Ordinarius, sed tanquam Dominus feudi; ac proinde non videtur esse locus decreto Concilij in d. c. 20. quod mandat, vt causæ ad forum ecclesiasticum pertinentes coram Ordinarijs locorum cognoscantur, & terminentur, vt ex infra dicendis patebit. Si quæstio est cum altero Ordinario, veluti si castra infeudata sint in diœcesi aliena, puto iurisdictionem competentem ecclesiæ ratione sui dominij directi non præiudicare locorum Ordinarijs in alijs causis ecclesiasticis siue ciuilibus, siue criminalibus, præterquam in ijs, quæ concernunt feudum, & secundum leges feudales terminandæ sunt. Nec suffragatur Ecclesiæ dominæ feudi decretum Concilij, tum quia loquitur de causis ex sui natura spectantibus ad forum ecclesiasticum, cuiusmodi sunt causæ spirituales, vel quasi spirituales, vt declarat Couar. pract. quæst. cap. 35. num. 2. Maran. 4. par. disput. 13. tum quia forus ecclesiasticus à foro feudali longe distat; Vnde sicut ecclesiasticus ratione feudi cognoscit contra laicum; ita laicus contra Clericum feudatarium in quæstione feudali, vt ostensum est supra n. 10. Tum quia verba potius accipienda sunt simpliciter, quàm secundum quid. Bart. in l. Hoc legatum, ff. de legat. 3. Ergo textus in c. 20. loquens de Ordinarijs locorum non est intelligendus de habentibus iurisdictionem ordinariam ratione feudi, quæ appellatur specialis, & est restricta ad certas causas, maximè cum sit superinducta, & quatenus præiudicat Ordinarijs, restringenda ad glos. in Clem. vltim. in ver. Nolumus, de offic. Ordin. Quare hic casus velut omissus relinquitur dispositioni iuris communis, & legum, consuetudinumque feudalium.

Non obstat ponderatio dictionis, *quomodolibet*: nam etsi vniuersalis sit, tamen restringitur ad subiectam materiã, & distribuit illos modos, quibus causæ ad forum ecclesiasticum pertinere dicuntur, quales non sunt, hæ de quibus agitur ad textum in l. Si vno in princ. ff. locat. Cum similibus, vt per Alex. in cons. 35. Viso processu, n. 10. & 11. lib. 4.

Itaque ad propositum dubium videtur absolutè respondendum causas ciuiles, & criminales ad Ecclesiam Cathedralem spectantes ratione directi dominij, quod habet in bonis ab ea in feudum concessis, non comprehendi in decreto dict. cap. 20. sess. 24. Concilij Tridentini: & ita Sac. Congregatio censuit.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Licet, il secondo.

S V M M A R I V M.

1 *CLerico in Curia Romana conuento non competit declinatoria fori, competit tamen sibi ex causa ius reuocandi domum.*

2 *Forum quis sortitur in cuius territorio delinquit, licèt aliàs ei subiectus non sit.*

3 *Locus an attendatur vbi delictum est inchoatum, an vbi est consummatum quoad effectum sortiendi forum.*

4 *Iudex delicti an possit citare extra territorium. & n. 15.*

5 *Forum quis sortitur in loco, vbi contrahit; vel fingitur contraxisse.*

6 *Forum vt quis sortiatur ratione contractus quæ requirantur. & n. 15. & seq.*

7 *Contrahens cum transeunte quando possit eum conuenire in loco celebrati contractus.*

9 *Forus domicilij dicitur proprius, & naturalis forus.*

10 *Diœcesis appellatione in dubio comprehenditur diœcesis domicilij.*

11 *Subiectus propriè non dicitur qui subest potestati delegatæ.*

12 *Ordinarius domicilij potest procedere contra subditum, licèt absentem, & eum citare tam quoad effectus rem concernentes, quàm personam.*

13 *Citationis executio non est actus iudicialis, ideo potest per Nuncium exerceri, etiam extra territorium.*

14 *Ordinarius domicilij potest contra absentem procedere etiam ad sententiam excommunicationis.*

15 *Ordinarius delicti, vel contractus non potest procedere contra absentem quoad effectus personam concernentes; potest tamen procedere contra bona, si in suo territorio reperiantur. & nu. seqq.*

16 *Citatus extra territorium ab Ordinario delicti non dicitur contumax, cùm non teneatur comparere.*

16 *Iudex contractus non potest absentem directè de debito condemnare nisi reus esset præuentus, vel ibi aliquando comparuisset.*

18 *Iudex contractus potest contrahentes citare extra locum, & diœcesim contractus.*

19 *Citatio iudicis contractus non constituit absentem in contumacia, quoad hoc vt possit excommunicari, vel multari, sed tantùm quoad hoc, vt possit missionem pati.*

21 *Forum quis sortitur vbi res litigiosa siue illius possessio sita est, siue res, sint mobiles, siue immobiles.*

22 *Romæ quilibet Clericus, aut etiam laicus in causis ad forum Ecclesiæ spectantibus conueniri potest, licèt aliàs ibi specialiter forum non sortiatur.*

23 *Papa est Iudex Ordinarius singulorum.*

24 *Ius reuocandi domum quid sit, & an reuersus teneatur cauere de iudicio sisti: & quid obseruet Rota.*

25 *Clericus an possit in Curia Romana conueniri in prima instantia, non obstante decreto Concilij Tridentini in c. 20. sess. 24. & nu. seq. vsque in fin.*

27 *Vagabundi, qui certum domicilium, vel habitationem, non habent sortiuntur forum vbi reperiuntur.*

28 *Forum sortiendi quinquaginta duo modi numerantur à Speculatore.*

29 *Papa non solum est Episcopus vniuersalis Ecclesiæ sed etiam Archiepiscopus Vrbis Romæ, & Romanæ Ecclesiæ Episcopus.*

30 *Causæ, quæ secundum Canonicas sanctiones in Curia sunt tractandæ, & ab Ordinarijs cognosci non possunt in prima instantia, quæ sint. & nu. seq. vsque in fin.*

31 *Causa beneficiorum reseruatorum sunt cognoscenda apud Sedem, & sunt de exceptis à Concilio siue emergant principaliter, & directè, siue incidenter.*

32 *Reseruato aliquo casu Papa, censetur etiam reseruata illius cognitio.*

33 *Causa executiua vigore obligationis Cameralis, aut litterarum Apostolicarum non sunt de comprehensis à Concilio in c.20. sess.24.*

34 *Causa in prima instantia est cognoscenda in curia vbi Papa prouidit de beneficio vti reseruato, vel aliàs, & Ordinarium prouidit vt de spectante ad suam collationem.*

35 *Concilium Tridentinum in c.20. sess. 24. nihil imminuit Sedis Apostolica authoritatem in causis cognoscendis.*

36 *Causa ad Curiam deuoluta semper sunt excepta decreto cap.20. vers. Ab his excipiuntur. sessione 24.*

37 *Causa ad Curiam deuoluta qua dicantur.*

37 *Causa de consensu Episcopi non potest in prima instantia in Curiam introduci, nisi partes etiam consentiant.*

39 *Declaratur.*

40 *Curialis si conueniatur in partibus coram loci Ordinario, an possit opponere declinatoriam, & petere vt causa ad Curiam remittatur. & n. seq. vsque in fin.*

Quid de iure communi. n.41.

Et quid vigore Eugeniana. n.43.

41 *Actor habet electionem conueniendi reum plures iudices habentem sub quo maluerit iudice.*

42 *In foro domicilij. vel originis, aut contractus, vel delicti an, & quomodo Clericus absens conueniri possit.*

43 *Eugeniana Constitutio eximens Curiales ab Ordinariorum iurisdictione comprehendit tam laicos, quàm Clericos.*

44 *Est fauorabilis, & pro tutela Curialium.*

45 *Suffragatur residentibus in Curia Romana, non autem venientibus ad eam pro aliquo momentaneo negotio.*

Et requiritur residentia saltem per annum.

46 *Non tuetur Curiales, qui recedunt à Curia animo non redeundi, vel diu extra Curiam morantur.*

47 *Locum non habet si Curialis sit actor, sed tantùm si sit reus.*

Clericus in Curia residens non potest reum absentem ad Curiam trahere, sed illius forum sequi debet. ibidem.

48 *Eugeniana non iuuat Curialem, qui intentat remedium l. Diffamari, nisi possideat.*

49 *Item non iuuat obtinentes beneficia extra Curiam quin ratione illorum beneficiorum conueniri possint coram loci Ordinario.*

Et quid in Referendarijs. ibidem.

Item non tuetur Parochos non residentes.

51 *Eugeniana non tuetur Curialem quin possit conueniri in partibus vigore l. Vnica, C. Quando Imper. inter pupill. & vid.*

52 *Constitutio tollens priuilegia non tollit clausa in corpore iuris.*

53 *Eugeniana beneficio non gaudet Curialis non opponens in partibus declinatoriam fori ante litem contestatam.*

54 *Procurator Curialis litem contestando in partibus coram loci Ordinario censetur illius iurisdictionem prorogare, & excludit principalem à beneficio Eugeniana.*

55 *Decreto irritanti à partibus renunciari non potest nisi tantùm priuatam respiciat vtilitatem.*

1 LICET. Clerico in Curia Romana conuento non competit declinatoria fori; posset tamen ibi competere ius reuocandi domum. Vel sic. Quisque Clericus potest in Curia Romana conueniri, licèt aliàs specificè forum ibi non sortiatur; habet tamen ex causa ius reuocandi domum. Hoc dicit. Diuiditur in duas partes. Primò ponit quatuor modos sortiendi forum. Secundò addit quintum cum modificatione, ibi, *Quia tamen*.

2 Nota primò ex hac Decretali quatuor modos speciales sortiendi forum. Primus est ratione delicti: nam in cuius territorio quis delinquit, eius iurisdictioni subijcitur, licèt aliàs ei subiectus non sit, cap.1. de raptor. c. Placuit, 7. q. 3. cap. Postulasti. supra eodem, Auth. Qua in prouincia, C. Vbi de crim. ag. opor. cum concord.
3 de quibus hic per gloss. 1. & Host. num. 1. An autem inspiciatur locus vbi delictum est inchoatum, an verò locus vbi est consummatum, Ioan. Andr. in cap. In obscuris, de reg. iur. lib. 6. in Mercur. tenetur vtrobique censeri commissum delictum; & ideò vtrumque iudicem posse procedere: & hanc dicit esse communem sententiam Aret. hic num. 7. Tu distingue vt per eumdem Aret. cuius conclusiones reassumit Felin. num. 13. & seq. & vide quod super hoc scripsi in cap. Tuarum, num. 7. & seq. infra, de priuil. & an iudex delicti possit citare extra territorium, vide Angel. in sua disput. incip. Bononien. n. 4. vbi relatis, & confutatis quinque opinionibus pro regula existentem extra territorium citantis nec materialiter, nec verbaliter citari posse: & eam limitat sex modis, quos hic prosequitur Felin. n. 1. vers. Tu verò sequere Angelum. 4

5 Secundò modus sortiendi forum est ratione contractus, vt si quis in alieno territorio per se, vel per alium contrahat, vel fingatur contraxisse ratione destinatæ solutionis: nam ibi potest conuenire, & accipitur hic contractus non strictè prout esse dicitur vltrocitroque obligatorius, vt emptio, venditio, Societas, iuxta text. in l. Labeo, ff. de verb. signific. Sed latissimè pro omni materia obligationem producente, etiã si obligatio nascatur ex parte vnius tantùm, vt in l. Hæres absens, & in l. Omnem obligationem, ff. de Iudic. secundum glos. hic in vers. Ratione contractus, Hostiens. num. 4. Butr. num. 11. & Abb. num. 29.

6 Aduerte tamen, secundum Cynum in l. Si postquam, C. de euictionibus, quia non omnis contrahens potest conueniri in loco contractus, vt notatur in cap. Romana, §. Contrahentes circa princip. hoc tit. lib. 6. sed ita demum si habeat ibi officinam, vel tabernam secundum Archid. & Ioan. Andr. vel nisi venisset specialiter 8
pro illo contractu, vt notat Hostiens. in c. Quod Clericis, supra eod. Secus si venisset, vt mercator, aduena, seu viator confestim discessurus, d. l. Hæres absens, ff. de Iudic.

7 Absurdum est enim, vt quotquot locis quis naui-

nauigans, vel intee faciens delatus, est tot locis se
desendat, vt ibi dicitur in §. Proinde, & declarat
hic Butr. num. 13. & Collectar. num. 4. Itaque
contrahens cum transeunte, non potest ibi eum
connenire nisi in duobus casibus. Primus est
quando contrahens ignorabat illum esse adne-
nam, seu viatorem, puta non erat eum calca-
ribns, seu indumentis viatoris, sed indutus ve
alins ciuis; Is sibi enim imputet qui se viatorem
non declarauit.

8 Secundus est quando implementum contra-
ctus debet statim fieri in loco vbi contrahitur,
vt si emas equum à viatore, vt statim tradat non
habita fide de tradendo. Ita post Bart. in d. l. He-
res absens, & Cyn. in l. 1. C. Vbi de possess. agi
oport. declarat hic Butr. nu. 15. vers. Hæc dicit
vera Bartol.

9 Tertius modus sortiendi forum est ratione
domicilij, cap. Ex parte, supra eodem, l. Ciues,
C. de Incol. lib. 10. cum alijs adductis hic pec
Innoc. num 1. in ver. Domicilij, & hic propriè
dicitur esse verus, & naturalis forus, Innocent.
num. 3. Butr. num. 16. & Felin. num. 23.

10 Hinc appellatione alienius diœcesis in dubio
comprenditur diœcesis domicilij, vt notat Com-
postell. in c. Nonnulli, in 4. gloss. de rescript. &
Specul. in tit. de citat. §. 1. circa princ. & sic dicit
Io. Andr. se disputasse in cap. Statutum, in glos. 5.
quæ incip. Dicebamus, ad fin. de Rescript. in 6.
Hinc etiam appellatione subiecti in dubio venit
subiectus ratione domicilij glos. in cap. Nuper,
in ver. Absolutio, de sentent. excomm. & gloss. in
Clem. 1. in ver. Subditos, de foro compet. quam
ibi omnes sequuntur.

Et de diœcesi dicitur tantùm qui est subditus
ratione domicilij. Archid. in cap. Cum nullus,
in vers. Parochiæ, de tempor. ordinat. in 6. Subie-
11 ctus etiam propriè non dicitur, qui subest po-
testati delegatæ, vt dicit gloss. in cap. Peruenit,
7. quæst. 1. quia tales submissiones sunt secundum
quid, & non simpliciter, & naturaliter, sed pec
12 accidens; vnde solus forus domicilij est verus, &
ordinarius forus, ita vt propterea secundū com-
munem opinionem de qua testatur Abb. nu. 41.
Ordinarius domicilij nō solum possit procede-
re contra subditum si sit præsens, qui quo casu
potest in eum exercere omnimodam iurisdictio-
nem vt in Clemen. Pastoralis, de re iudic. & in
cap. Cum contingat supra, de offic. Ordin. cap. 1.
& cap. Cum Episcopus, eod. tit. lib. 6. & l. Con-
gruit, de offic. Præsid. cum simil. & eum conue-
nire tam pro contractibus alibi gestis, & re alibi
sita, quàm pro delictis alibi perpetratis, vt in
cap. Dilecti, cum ibi notatis supra eodem, & in
d. cap. Cum contingat, & ibi plene per Abb. Sed
etiam si sit absens; nam potest citari per iudi-
cem domicilij quoad omnes effectus scilicet vt
procedat contra eum vel ad missionem in pos-
sessionem, vel ad condemnationem si status cau-
sæ patiatur: quia vbicunque sit, eius subditus
remanet, & citatio decernitur in proprio terri-
torio ipsius iudicis, licèt nuncius exequatur ex-
13 tra territorium: nam illa executio non est actus
iudicialis; & ideo potest exerceri extra territo-
rium, vt notatur in cap. Nouit, de offic. leg. &
in c. Romana, §. Contrahentes, de foro compet.
lib. 6. & tenent Hostiens. & Ioan. Andr. in cap. 7.
de raptor.

14 Quinimo potest Ordinarius domicilij contra
absentem procedere etiā ad sententiam excom-
municationis, vt contra Paul. de Leaz. & Calder.
tenet hic Ioan. de Lign. & Feder. de Sen. cons. 16.
quorum opinio communis est, vt similiter testa-
tur Abb. num. 42. vers. Ioan. de Lignano, hic in-
distinctè tenet contrarium.

15 At secus est in Ordinario ratione delicti, vel
contractus; quia ita demum potest procedere
contra delinquentem, vel contrahentem eos ex-
communicando, & mittendo in possessionem,
si sint præsentes in loco; sin autem si absentes
sint contra personam procedere non poterit,
sed tantùm contra res mittendo in possessionem
earumdem rerum, si reperiantur in loco delicti,
vel contractus, vt determinat Innoc. hic in princ.
16 in ver. Contractus, & Hostiens. num. 3. vbi red-
dunt rationem cur subditus absens non possit
excommunicari, quia scilicet non potest dici
contumax, cum citatus extra territorium non
teneatur comparere. Idem tenet Anton de Butr.
nu. 6. vbi concludit delinquentem si sit præsens
in territorio vbi deliquit, esse subiectum quoad
omnes effectus, & personam & bona ibi existen-
tia concernentes, si verò sit extra territorium
esse subiectum tantummodo quoad potestatem
distringendi bona sita in territorio iudicis per-
petrati delicti, vt notatur in cap. Postulasti, supra
eodem. Et idem in contractibus concludit n. 15.
dicens, ita demum aliquem sortiri forum ratio-
ne contractus, si ibi inueniatur quoad effectus
personam concernentes. Ideoque si Ordinarius
vellet eum excommunicare, non posset eum
quoad hunc finem in contumaciam constituere.
17 Et idem putat si vellet eum de debito directè
condemnare, nisi esset præuentus, vt dicit Inno-
cent. in c. Præterea, de dilation. vel nisi ibi ali-
quando cōparuisset, vt ait glossa in l. Si quis Ro-
mæ, ff. de Iudic. & subdit se hoc in facto habuisse.

Quoad effectus aut res concernentes bene
posset citari, & in contumaciam constitui, &
missionem pati, dummodo tamen res sint in lo-
co initi contractus, vt dictū est supra in delictis.

18 Idem tenet hic Collectar. num. 5 dicens, iudi-
cem contractus posse contrahentes citare extra
locum, & diœcesim contractus, quia citare est
iurisdictionis voluntariæ, cap. Præterea, de dila-
tion. Et ea quæ sunt voluntariæ iurisdictionis,
iudex potest extra territorium exercere, vt no-
tatur in c. Nouit, de offic. legati. Verumtamen
19 huiusmodi citatio non est efficax ad constituen-
dum citatum in contumacia si non compareat
quoad hoc vt iudex citans ad excommunicatio-
nem, mulctam, vel aliam pœnam possit contra
eum procedere, sed missionem facere poterit, vt
expressè habetur in dicto §. Contrahentes, vbi
hoc tenet Ioan. Andr. secundum eum.

20 Quartus modus specialis sortiendi forum est
ratione rei: nam vbi res litigiosa, aut illius pos-
sessio sita est, vt hic dicitur, ibi quis potest con-
ueniri vt C. Vbi in rem actio, per tot. cap. Sanè,
& cap. Ex parte, supra eod. siue res sit mobilis,
siue immobilis, l. Quod legatur, ff. de Iudic. se-
cundum Innoc. hic nu. 2. in ver. Rei, & Hostiens.
in eod. ver. num. 5.

Quæ autem requirantur ad hoc vt altero ex
prædictis quatuor modis quis forum sortiatur,
singillatim explicant Butr. & Abb. exponendo
per

per ordinem quatuor glossas hic positas.
21 Secundò nota præter quatuor modos speciales, de quibus supra, alium modum generalem
sortiendi forum, videlicet ratione Communitatis
Patriæ, vel communis Superioris: Roma enim
communis est Patria, l.Roma, ff. ad municipal.
& ideò in Romana Curia quilibet Clericus, vel
Laicus conueniri potest, licèt ibi non delinquat,
vel contrahat, aut aliàs sortiatur forum, vt hic.
Clericus quidem indistinctè; Laicus verò in
causis, pro quibus coram Papa conueniri potest
secundum Anton. de Butr. num.3. idest in causis
ad forum ecclesiasticum quomodolibet spectantibus, de quibus notatur in Summa 11.quæst.3.
& censetur Curia Romana vbicumque est Papa,
vt per Butr. nu.2. in 2.notab. Ad hoc quod dixi
22 in cap.Ego N. nu.31. de Iureiur. nam, vt inquit
glossa fin. hic cum Papa sit iudex ordinarius singulorum, nulli fas est illius forum declinare,
cap.Cuncta per mundum, 9.quæst.3. Conuentus
tamen habet ius reuocandi domum, si ob aliam
causam illic indeliberatus accesserit, vt hic, &
quidem ex causa necessaria, vel probabili, &
quasi necessaria, vt post Innocent. concludunt
23 Hostiens. num.12. & Butr. num.25. vers.Stet regula. Adde Rotam decis. 2. de foro compet. in
antiq. vbi resoluit venientes ad Romanam Curiam ex causa voluntaria non habere ius reuocandi domum; secus si sit causa necessaria, &
quæ de facili expediri non possit: potest enim
excipere; Domine non veni ad hoc paratus; remittatis me ad domum; deliberabo, vt formaliter explicat Hostiens. in fin. Ioan. Andr. nu.7.
in ver.Domum, subdunt tamen, sed parum prodest, quia quod differtur, non aufertur; tenetur
enim cauere saltem de iudicio sisti, & ad diem
sibi assignatam reuerti, l. 2. §. Sed si dubitetur,
ff.de Iudic. Sed in hoc Innocentius num.3. post
multa determinat contrarium [Nobis, inquit,
plus placet quod nunquam debet dare cautionem quod post reuersionem suam reuertetur ad
Curiam ibi causam acturus, sed quod coram
suo iudice ordinario respondebit] l.2. § Legatis,
ff. de iudic.& ibi plenè habetur de hoc priuilegio reuocandi Domum. Cæterum tamen aduerte ad id, quod in proposito dicunt Domini de
Rota decis.829. aliàs vlt. in tit. de foro compet.
in antiq. cuius hæc sunt verba [Nota quod illi,
qui sunt in Curia Romana pro Republica, habent ius reuocandi domum, c. , de for.compet.
cap.fin. de dilat. cap.Causam: tamen communiter obseruatur, quod tales non habent ius reuocandi domum; ideò coguntur ibidem respondere suis aduersarijs, postquam sunt præsentes
in Curia. Ita obseruat Rota. Vide Compostell.
in cap.Statutum, de rescr.lib.6.] Hæc ibi.
24 QVÆRO, An dispositio huius Decretalis,
qua deciditur vt Clericis in Romana Curia cōpetat declinatoria fori, fuerit sublata decreto
Concil. Trident. cap. 20. sess.24. quo statuitur,
vt causæ omnes ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, etiam beneficiales sint,
in prima instantia coram Ordinarijs locorum
duntaxat cognoscantur, & terminentur.
25 Videtur respondendum non fuisse sublatam:
nam sub illis verbis Concilij *coram Ordinarijs
locorum, &c.* non solùm comprehenditur Ordinarius loci domicilij, verumetiam Ordinarius
cuiusque loci, vbi quis ex iuris præscripto forum
sortitur siue id contingat ratione originis, vel
beneficij, c.Cum nullus, de tempor. ordin. lib.6.
siue ratione delicti, contractus, ac rei litigiosæ
cap.1. de priuil. cod. lib. siue alijs modis, de
quibus in l.2. ff.de Iudic. Et consequenter comprehenditur etiam Ordinarius loci Romanæ Curiæ, cùm in ea Clerici forum sortiantur, & Papa
sit Ordinarius singulorum, vt dicit hic glos. fin.
& proprius Ordinarius eorum, qui in Curia
præsentes sunt iuxta textum nostrum. Hoc enim
indicant verba illa Concilij, *ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus*: quibus insinuatur, illum ad hunc effectum esse loci Ordinariū;
ad cuius forum quomodolibet spectat causæ cognitio.
Et eo magis quod Concilium in d. cap. 20.
dum præcipit causas in prima instantia cognosci
coram Ordinarijs locorum, concordat cum iure
communi, vt in cap.1. cap.Inolita, & cap.Placuit, 11.quæst.1. cap.1.& cap.Si diligenti, supra
eod. Ergo sicut de iure communi Clericus in
prima instantia conueniri potest in Curia Romana, vt in hoc textu, cui non præiudicatur per
iura præallegata, quæ præcipiunt Clericos conueniri coram Episcopo; eodem modo conueniri
poterit post Concilium, quod recipit interpretationem passiuam à iure communi, l.2. C. De
noxalib. glos. Bart. & DD. in l.Sciendum, ff.Qui
satisd. cogan.
Quòd si diceremus Concilium sustulisse alios
modos sortiendi forum, innumera sequerentur
absurda: nam ratione delicti Episcopus non
posset procedere contra eos, qui in sua diœcesi
domicilium non habent, & sic extra locum domicilij crimina vbique cōmitterentur impunè,
nec liceret Episcopo illa vlcisci ad præscriptum
cap.1. & cap.Licet, supra de offic.Ordin. & c.1.
26 infra de raptor. cum multis simil. Item vagabundi qui certum domicilium, vel habitationem
non habent, glos. & Bart. in l.4. §.Præter, ff. de
damn. insec. nullibi pro delicto, aut contractu
possent conueniri contra ea, quæ notantur in
l.Hæres absens, vbi Bart. num.5. ff. de Iudic. In
his enim habet locum illud: Vbi te inuenero,
ibi te iudicabo, glos. in l.1. in ver.Reperiuntur,
C.Vbi de crimin. agi oport. Et summatim vniuersa iurisdictio ecclesiastica confunderetur:
27 nam præter modos expressos in hac Decretali
quamplures alij sunt modi sortiendi forum,
quod innuit aduerbium illud, *regulariter*, in
textu positum, & multos enumerant hic Host.
num.3. & Ioan.Andr. num.2. videlicet ratione
originis, manumissionis, adoptionis, militiæ,
& dignitatis, matrimonij, priuilegij, cursus temporis, translationis, extremæ voluntatis, conditionis, compromissi, recusationis, appellationis, delegationis causæ, maioritatis, consensus,
siue prorogationis, vel negligentiæ iudicis. conuentionis, quæstionis feudalis, & vagationis. Et hos per ordinem prosequitur idem Host.
in Summ. de for. compet. §.2. & quinquaginta
duos recenset Specul. in tit. de compet. Iud. §.1.
Quæ igitur multis sunt excogitata laboribus,
& vigilijs, sancta Synodus censeri non debet
vnico verbo subuertere voluisse, dicit text. in
cap. Ecclesia vestra, il secondo, supra de elect.
Et certè si quis delinqueret, aut contraheret Ro-

mæ, Concilium non obstaret, quin in Curia posset conueniri; idque non alia causa, nisi quia ratione delicti, vel contractus ibi forum sortiretur, alioquin Papa esset deterioris conditionis in Vrbe, quàm sint reliqui Ordinarij in suis Ciuitatibus; quod esse non debet, cap. Cum dile-
28 ctus, de Cler. non resid. Nam Romanus Pontifex non solùm est Episcopus, & Caput Vniuersalis Ecclesiæ, cap. Suspectos, iuncta suprascriptione, 3. quæst. 5. Concilium Florentinum in definitione, quæ habetur post sess. 25. vers. Item diffinimus, Sanctam Apostolicam Sedem; sed dicitur etiam vrbis Romæ Archiepiscopus, c. Statuimus in tit. 4. distinct. cap. 2. Similiter in tit. 5. quæst. 4. l. Victor, C. de Sum. Trinit. & Archiepiscopus magnæ Romæ appellatur, in c. In tantum, 21. distin. ibi *Sanctissimum, & Beatissimum Archiepiscopum Magnæ Romæ Leonem*, & Romanæ Ecclesiæ Episcopus, in cap. Si quis Episcopus accusatus, 2. quæst. 6. prout hæc notantur per Archid. & Ioan. Andr. in rubr. de constit. lib. 6. & Gemin. cons. 93. Videtur primò nu. 1. Sicut ergo Concilium non resistit, quin potius assistit modo speciali sortiendi forum in Curia ratione delicti, vel contractus; eodem modo dicendum est assistere generali modo ibi sortiendi forum ratione Patriæ cõmunis, cùm vtroque casu quis dicatur conueniri coram Ordinario loci, & in causis ad illius forum pertinentibus; nec vlla sufficiens ratio diuersitatis afferri possit. Atque ita hic casus comprehenditur in regula de qua in principio dicto cap. 20. sess. 24. Et hanc sententiam non obscurè videtur olim probasse Sac. Congregatio eiusdem Concilij interpres: nam generaliter consulta: An decretum c. 20. sess. 24. sustulerit modos legitimos, quibus aliquis ex iuris communis dispositione, præsertim ratione celebrati contractus forum sortitur, respondit non sustulisse.

29 Sed quatenus non includeretur sub regula includeretur tamen sub illius exceptione, quæ habetur paulò infra ibi: *ab his excipiantur causæ, quæ iuxta canonicas Sanctiones apud Sedem Apostolicam sunt tractandæ*; neque enim dubitandum est, quin sub huiusmodi exceptione comprehendantur etiam causæ Clericorum, qui in Romana Curia conueniuntur, quippe quæ secundum dispositionem huius Canonis in ipsa Curia tractari debent.

Quod inde manifestius apparet, quod olim infrascripta dubia excitata fuerunt super dict. cap. 20. sess. 24.

Primò quæ causæ intelligantur exceptæ in illis verbis; *Canonicas Sanctiones*, vt de illis Ordinarij cognoscere non possint.

Secundò an causæ beneficiorum reseruatorum in corpore Iuris, vel per extrauagantes, vel per regulas Cancellariæ, aut alijs modis sint tractandæ tantùm apud Sedem Apostolicam, an aliquæ tantùm, & quæ illæ sint.

Tertiò an reseruato aliquo casu Papæ, intelligatur etiam reseruata Papæ cognitio illius causæ ad effectum, vt non possit cognoscere alius.

Quartò an materia quæ in litteris Apostolicis continetur sit executiua, & an coram Ordinario de ea agi debeat.

Quintò vbi Papa prouidit de beneficio, vel quia dicatur præuenisse, vel tamquam deuoluto, vel reseruato, & Ordinarius prouidit tamquam de spectante ad collationem suam, coram quo debeat in prima instantia causa cognosci; Et quid si pars ob id alleget Ordinarium suspectum.

Hæc dubia non fuerunt soluta à S. Congregatione Concilij; sed tamen illis responderunt plures celebres Iurisconsulti, & Rotæ Auditores ex authoritate Sanctissimi ab eadem Congregatione consulti, & inter hos.

Aldobrandinus Rotæ Auditor, qui postea Clemens VIII. respondit ad primum pro Canonicis Sanctionibus intelligendum esse vniuersum Ius Canonicum, Statuta Conciliorum, Decreta, & Constitutiones Pontificum consuetudine, aut Concilio non abrogatas. Causas autem iuxta Canonicas Sanctiones apud Sedem Apostolicam tractandas enumerari per gloss. in c. Quod translationem, de offic. leg. Tales etiam esse causas exemptorum per textum in cap. Cupientes, de elect. in 6. exceptis tamen casibus, in quibus Concilium Tridentinum dedit Ordinarijs iurisdictionem in exemptos: Tractandas item apud Sedem Apostolicam eas causas, in quibus vtraque pars consentit, & vult in Curia litigare, cap. Dilecti, de foro competen.

Ad secundum respondit diuidendo dubium in duas partes. Primò enim dixit considerandum an reseruationes operentur, vt nedum beneficia, vel eorum prouisio, sed etiam causæ cognitio super prouisione beneficij reseruati principaliter, & directè emergens sit reseruata. Secundò quatenus reseruata sit, an causæ huiusmodi sint de exceptis in decreto, siue huiusmodi beneficiorum reseruationes sint clausæ in
30 corpore iuris, siue per extrauagantes, siue per regulas. Ad primam partem respondit causæ cognitionem esse Pontifici reseruatam, nec in ea Ordinarium se intromittere posse, per l. Neratius, ff. de regul. iur. Ioann. Andr. Anton. de Butr. & Anchar. in cap. Inter dilectos, de excess. Prelator. Ad secundam respondit siue causæ emergant principaliter, & directè super prouisione beneficij reseruati, siue incidenter, esse de exceptis d. cap. 20. vt notatur in c. Ordinarij, de offic. Ordin. in 6. Nec obstare, quod reseruatio sit ex regulis Cancellariæ: quia illæ quoque sunt Constitutiones generales, sicut etiã edicta Prætorum erant annalia, & tamen ius generale constituebant.

31 Ad tertiam respondit reseruato casu, censeri etiam reseruatam illius causæ cognitionem per cap. Ordinarij, de offic. ordin. in 6. & licèt Concilium cap. 5. sess. 22. videatur dedisse potestatem Ordinarijs cognoscendi de subreptione dispensationis Apostolicæ, tamen datur vti delegatis Sedis Apostolicæ, & summariè, & extraiudicialiter tantùm, nec extenditur ad dispensationes motu proprio concessas.

32 Ad quartum respondit decretum dict. cap. 20. sess. 24. non habere locum in causis executiuis vigore obligationum in forma Cameræ, aut litterarum Apostolicarum per textum in cap. Dilecti, de foro compet. in his enim partes in Curia respondere permittuntur. Quo verò ad executionem litterarum Apostolicarum in quibus dantur executores, Ordinarius se intromittere non potest etiam executioni auxilium præstando, Bald. in cap. 1. §. Si facta, in fine, de feud.

con-

controu. fuer. int. Domin. & Dec. in c. Super eo, col. penult. & ibi Felin. col. fin. vers. Quæro tertio, de præsumpt.

33 Ad quintum respondit causam debere cognosci à Sede Apostolica, cùm Ordinarius non possit esse iudex suæ collationis, c. A collatione, de appell. in 6. & multo magis cum Ordinarius recusatur; & licèt tunc causa posset tractari coram Metropolitano, si ad eum appellaretur; id tamen est extra terminos Concilij, quod nihil prouidit vbi Ordinarius loci est impeditus cognoscere per recusationem; illa enim verba, *locorum Ordinarijs*, intelliguntur de Episcopis, non de Metropolitanis, qui non dicuntur Ordinarij: diœcesum suorum Suffraganeorum. Card. in c. Pastoralis, col. 2. de off. Ordin.

34 Vantius Episcopus Vrbeuetanus non respondit ad singula dubitationum capita, sed generaliter hoc modo. Ex decreto Tridentini Concilij nihil imminutam esse autoritatem Sedis Apostolicæ; ideoque omnes causæ quæ à principio dispositione sacrorum Canonum, & legum ante dictum decretum poterant apud Sedē cognosci,

35 possunt & hodie decreto ipso non obstāte. Ideoq; præcipuè considerandum an causa sit ad Curiā legitimè deuoluta: vbi enim legitimè deuoluta sit,

36 sēper est excepta decreto Concilij. Ponit exemplū in causis beneficialib⁹, & spiritualibus, quæ si ad instantiam vnius partis etiam à principio committantur in Curia, dicuntur legitimè deuolutæ ex propria natura causæ, & non remittuntur ad partes, cap. primo, cap. Quamuis, c. Cupientes, de elect. in 6. Quod clarius procederet si beneficium esset affectum, vel reseruatum, vel si esset collatum ex donatione Apostolica, & de huiusmodi gratia, & titulo esset aliquo modo cognoscendum cap. Ordinarij, §. Si verò, ff. de offic. Ordin. in 6. Itemque si vtraque pars consentiat, causa diceretur ad Curiam legitimè deuoluta, Bisignett. decis. 18. A grauamine, & sufficit tacitus consensus. Rota decis. 243.

Vel si ambæ partes in Curia præsentes essent, quo casu altera petente causam in Curia committi, non posset dubitari de legitima deuolutione, vt per textum in l. Rōma, ff. ad municip. concludit Rota decis. 19 & 21. in tit. de appell. Vel si causa committeretur ex speciali mandato Papæ. Rota decis. 169. Quæ haberent etiam locum in causis prophanis. Itaque in dicto decreto cap. 20. intelliguntur exceptæ non solum causæ maiores, de quibus in cap. Maiores, de baptis. & cap. 1. de translat. & cap. Quod translationem, vbi glos. de off. Legati, sed etiam cognitio omnium aliarum, quæ ad Sedem Apostolicam spectabant, præsertim ratione oppressionis, & grauaminum.

Vt si quis haberet suum Ordinarium suspectum, c. 8. in fine, de off. Leg.

Vel esset causa pupillorum, & viduarum oppressionem timentium, l. Vnica, C. Quando Imper. inter pupill. & vid.

Vel si ob qualitatem causæ oppressio timeretur, vel quia esset executiua, vel non appellabilis, vel possessoria vigore Ægidianæ.

Item aliquando ratione personarum causa ad Curiam deuoluitur, & virorum illustrium optimè de Republica, & Principe meritorum, l. Senatores, C. de incolis, lib. 10.

Item ratione loci ob eius præeminentiam, & causæ puta ratiocinij, administrationis gestæ l. 1. & 2. C. vbi de ratiocin. Vel si esset quæstio super hæreditate, vel fideicommisso, aut possessione aliquarum rerum, quarum maior pars esset in vrbe, titul. vbi de hæred. vbi de possess. vbi de fideicomm.

Item si ratione contractus, delicti, vel quasi aliquis forum in vrbe sortiatur.

Ex his constat dispositionem huius Decretalis non fuisse sublatam decreto d. cap. 20. sess. 24. & quamuis prædicti de hoc textu in specie non meminerint, videtur tamen eò respexisse Vantius, dum dixit, [vel si ambæ partes in Curia præsentes essent,] & allegat textum in l. Roma, ff. ad municip. quem textum similiter citat glos. finalis hic.

37 Non obstat quod S. Congregatio declarauerit de consensu Episcopi non posse causam in prima instantia in Curia introduci, nisi partes

38 etiam consenserint. Si quidem hæc declaratio vendicat sibi locum si partes sint extra Curiam; secus autem si in Curia sint præsentes; quia tunc nec rei conuenti, nec Episcopi consensus exigitur. Non rei conuenti, quia inuitus compellitur ibi respondere, nec potest opponere declinatoriam fori, vt est textus hic. Non Episcopi, quia cùm reus conuentus sortiatur generaliter forum in Curia, nullum infertur præiudicium iurisdictioni ordinariæ, sicut non infertur præiudicium si ratione commissi delicti, vel contractus initi, aut rei sitæ in Curia ibi in prima instantia conuenitur his enim casibus dicitur causa cognosci coram Ordinario loci, vt ex dictis constat.

39 Secundò QVÆRO, quid in casu conuerso, an scilicet Clericus residens in Romana Curia si conueniatur in partibus coram loci Ordinario possit opponere declinatoriam fori, & petere vt causa ad Curiam remittatur.

40 De iure communi clarum est Clericum, quamuis resideat Romæ, tamen conueniri posse etiam in partibus coram Ordinario loci, quia cùm vtrobiq; forum sortiatur, est in optione actoris eū conuenire in quo maluerit foro, vt determinant Glossat. in l. fin. C. Vbi in rem act. & in c. Dilecti, supra eod. per textum in l. 2. vers. Planè si perfecta, ff. de iudic. & in c. Cum sit generale, supra eod. & sequuntur communiter Canonistæ, vt testatur Roman. cons. 412. Pro habenda substantia, num. 3.

41 Et quidem coram Ordinario domicilij conueniri potest indistinctè licèt sit absens etiam pro contractibus alibi gestis, vel delictis alibi perpetratis; vt hic per Marian. Socin. num. 45. Et est communis opinio, vt dixi supra nu. 12. Sed in foro originis conueniri non poterit, si præsens ibi non reperiatur, vt l. Hæres absens, in 1. resp. ff. de iudic. l. Relegatorum, §. Dubitatum est, ff. de interdict. & releg. & notat Bart. in l. Assumptio, § 1. n. 2. vers. Quarto casu, ff. Ad municip. & Abb. in c. 1. n. 6. supra eod. Similiter quamdiù Clericus moratur in Vrbe, conueniri non potest coram Ordinario delicti commissi, vel contractus initi quoad effectus personam concernentes, sed tantum ratione bonorum si in eius territorio reperiantur, secundum Innocent. hic in princip. in ver. Contractus, & Host. n. 3. & fusiùs dictum est supra n. 15.

42 Hæc obtinent, vt prædixi, de iure communi. Sed hodie in his seruari debet Constitutio, quæ Eugeniana appellatur, videlicet cap. Diuina, de priuil. in Extrauagan. Commun. qua inhibetur locorum Ordinarijs ne contra suos subditos ad Romanam Curiam euntes pro suis causis, vel negocijs prosequendis, & in ea ducante negotiorum, & causarum huiusmodi prosecutione moram trahentes, & recedentes ab eadem procedere, aut censuras, vel quamuis aliam sententiam promulgare, nec illos beneficijs priuare præsumant. Quod si fecerint, sit irritum, & inane. Quare Clerici morantes in Curia hodie conueniri non possunt coram Ordinarijs locorum, quemadmodum poterant de iure communi: neque enim ambigendum est quin hoc indultum comprehendat nedum Curiales laicos, sed etiam Clericos, cùm pœna illa priuationis beneficiorum non cadat nisi in Clericum, cap. 1.
43 de Instit. cum simil. & Constitutio Eugeniana sit fauorabilis, & pro tuela Curialium, vt dixit Rota decis. 194. num. 4. lib. 2. par. 3. diuers. Recipit tamen Constitutio huiusmodi declarationes infrascriptas.

44 Et primo declaratur procedere in his tantùm, qui Romæ pro suis negocijs, & causis expediendis morantur, & sic in eis qui in Romana Curia sunt residentes, prout verba huius Constitutionis intellexit Tridentina Synodus in c. 11. in fin. sess. 24. ibi, *priuilegi residentibus in Romana Curia vigore Eugeniana Constitutionis, &c.* & in hac latitudine hoc loco accipiendum est nomen Curialis, vt per Mandos. super regul. Cancell reg. 5. quæst. 3. nu. 2. & Modernos de re benefic. lib. 2. quæst. 32. num. 166. licet aliàs Curiales diuersimodè accipiantur, vt legitur, & notatur in c. Præsenti, de preb. lib. 6. Oldrad. cons. 213. Ad propositum, n. 5. pleuè Alber. in Dictionar. in ver. Curiales, & Mandos. dicta regula, 5. q. 1. & seqq. Eos igitur, qui ad Curiam veniunt pro aliquo momentaneo negocio, puta pro inhibitione obtinenda, & statim recedunt, non tuetur Constitutio, arg. l. Hæres absens, §. Proinde, ff. de Iudic. & l. Plerique, ff. De ritu nupt. nam breui reuersurus nec diuertisse videtur, l. 3. in fi. ff. de diuort. nec dicitur venisse qui non stetit, cap. Si quis autem, 18. dist. cap. Certum est, 11. q. 3. cap. Si postquam, & ibi glos. in ver. Mente,
45 de elect. lib. 6. cum simil. Quinimò Auditor Cameræ non concedit monitoria, seu inhibitiones in vim Constitutionis Eugenianæ ad fauorem Curialium, nisi pro illis, qui saltem per annum in Curia continuo residentiam fecerint, vt in Constitutione 71. Pauli V. incip. Vniuersi Agri, §. 4. n. 16. in Bullar. tom. 3. pag. 166. quod ipsum prius ordinauerat Pius IV. in Constitut. 56. Inter multiplices, §. 24. to. 2. pag. 76. & eodem modo excluduntur à beneficio Constitutionis Curiales qui recedunt à Curia animo ampliùs non redeundi, vel extra Curiam diu moram traxerunt. Et ita fuit resolutum in signatura Sanctissimi, 18. Martij 1598. in casu R. P. D. Centurioni Archiepiscopi Iannen. qui cum esset Cameræ Apostolicæ Clericus petebat causam de partibus ad Curiam auocari vigore Eugenianæ, & nihil obtinere potuit, quia cùm in sua ecclesia residerer, beneficio dictæ Constitutionis non gaudebat, vt testatur Marches. de Commiss. par. 1. in tit. de Commiss. super Eugen. n. 15. 16. & 25.

46 Declaratur secundo eadem Constitutio vt locum habeat dummodo Curialis sit reus: nam si esset actor, illius beneficio vti non posset, sed teneretur sequi forum rei, iuxta reg. l. Iuris ordinem, C. de Iurisdict. omn. Iudic. l. fin. C. Vbi in rem act. c. Si quisquam, 11. q. 1. & c. Cum sit generale, supra eodem, cum concord. Ergo Eugeniana locum habet passiuè tantùm, prout loquitur, idest cum Curialis extra Curiam trahitur, non autem actiuè, idest cùm alium vult ad
47 Curiam trahere, prout decidunt Domini de Rota decis. 716. part. 4. diuers. vbi etiam resoluunt non intrare Eugenianam quando Curialis intentat remedium, l. Diffamari, C. de ingen. & manumiss. nisi possideat, quia licèt eo casu sit reus, tamen remedium illud non competit ei, qui non possidet, vt notat Bald. in l. 3. num. 2. ff. qui bon. ced poss. Boer. decis. 255. num. 10. Ant. Gabriel. Commun. conclus. in tit. de action. conclus. 6. num. 38. Quod bene nota, quia quotidie occurrit in practica in his commissionibus, & monitorijs, quæ impetrantur super iactationibus.

48 Declaratur tertiò, vt non procedat si his sit super beneficio quod curialis habet in partibus: hoc enim casu priuilegium Eugenianæ non suffragatur vtpotè sublatum à Concilio Tridentino sess. 24. cap. 11. in fin. his verbis [Quæ verò priuilegia residentibus in Curia Romana vigore Eugenianæ Cōstitutionis aut familiaritatis Cardinalium competere solent, ea in ijs, qui beneficia ecclesiastica obtinent, ratione prædictorum beneficiorum minimè intelligantur, sed Ordinarij iurisdictioni subiecti permaneant, non obstantibus quibuscumque inhibitionibus.] Hæc ibi. An autem stante hoc decreto Referendarij ratione beneficiorum, quæ obtinent extra Curiam, Ordinariorum iurisdictionem subiecti existant, scripsi plenè in c. 1. x parte, il 2. n. 39. infra de priuil.

49 Declaratur quartò, vt non procedat quoad Parochos non residentes, de quibus specialiter cautum reperitur à Concilio Tridentino, sess. 23. cap. 1. in fine, vt si per edictum citati etiam non personaliter contumaces fuerint, liberum sit Ordinarijs per censuras ecclesiasticas, & sequestrationem, & subtractionem fructuum, aliaque iuris remedia etiam vsque ad priuationem compellere; Nec executio huiusmodi quolibet priuilegio, licentia, familiaritate, exemptione, etiam ratione cuiuscumque beneficij, &c, appellatione, aut inhibitione etiam in Romana Curia, vel vigore Eugenianæ Constitutionis suspendi possit.

50 Declaratur quintò, vt similiter non procedat si causa, super qua Curialis in partibus conuenitur, sit cum pupillo, aut vidua, vel alia miserabili persona; tunc enim Curialis conueniri potest extra Curiam in vim priuilegij l. Vnic.
51 C. Quand. Imper. inter pupill. & vid. Quod quidem priuilegium non fuit sublatum per Constitutionem Eugenianam, quæ licèt tollat priuilegia, non tamen tollit clausa in corpore iuris, Auth. Qua in prouinc. in ver. Illic, & ibi Bart. in 2. oppos. num. 2. & Bald. num. 7. vers. Tertia solutio, C. vbi de crimin. ag. oport. latè Felin. in cap. Sicut Romana, num. 12. de rescript. & in terminis huius Constitutionis Marchesan.

in

in præalleg. titul. de commiss. super Eugenian. num. 25.

52 Declaratur sextò, vt vendicet sibi locum dummodo Curialis in partibus conuentus vti velit beneficio eugenianæ, & opponat declinatoriam fori ante litem contestatam; alioquin sibi præjudicium infert c. Pastoralis, infra de except. & cap. Inter Monasterium, de re iudic. Marian. Socin. hic num. 6. Rota decis. 12. de except. in antiq. & decis. 1. eod. tit. in nouis: cum enim 53 citatus compareat, & respondeat coram eo, quem scit non esse suum iudicem competentem, ex hoc intelligitur illius iurisdictionem prorogare, vt probat gloss. notab. iuncto textu in l. 1. in ver. Inchoatæ, C. vbi de crimin. ag oport. & tradit Marian. Socin. in c. Significasti, in 6. art. principali, num. 37. supra eod. Quod extenditur vt locum habeat etiam si Procurator in partibus consentiat in iurisdictionem iudicis non sui: nam cùm Procurator principalem repræsentet, & illius consensus censeatur quodammodo consensus domini, l. Ossa, § si qui, ff. de relig. & sumpt. funer. gloss. vltima, in l. Si Procurator, la seconda, ff. de doli mal. except. excludit constituentem à beneficio Eugenianæ, & in hoc voto fuisse communiter votantes in signatura testa- 54 tur Marchesan. vbi supra num. 21. Non obstat quod extrauagans eugenij IV. habeat decretum irritans, cum clausula *sublata*, cui partes renunciare non possunt, c. Dilecto, in fin. vers. Nisi fortè, infra, de præben. & tradit Felin. plura cumulans in c. Cum accessissent, num. 7. de Constit. Nam respondetur hoc non procedere si decretum irritans respiciat tantùm priuatam vtilitatem, quia tunc sicut potest quis suo priuilegio renunciare, ita & decreto irritanti tanquam accessorio, vt declarat Aretin. in l. Duobus, §. scia, col. 2. vers. Baldus tamen, ff de vulg. & pupill. & expressiùs Cardin. in Clem. 1 in 18. quæst. de elect. Cassad. decis. 2. de decret. & Sarnen. in reg. de triennali, qu. 49. num. 11. Nec mirum, quia etsi decretum irritans inducat formam, tamen etiam formæ renunciari potest quatenus priuatam respicit vtilitatem, c. fin. §. His autem, vbi Abb. in 2. notab. de offic. deleg. Crescen. decis. 79. aliàs 3. de priuil. & decis. 1. de præscr. & scripsi plenè in d. c. Cum accessissent, n. 22. & seqq. post Decium ibi n. 22. Adde Rotam decis. 21. incip. Nota, primus, & secundus in data, de concess. præb. in antiq. quæ dicit clausulam decreti habere implicitam conditionem, si pars vti velit: & hoc seruat Curia, vt testatur Io. Andr. in gl. ordin. in cap. Statutum, §. Cum verò, in ver. Non committatur, de rescr. lib. 6. Hic tamen articulus est admodum controuersus, vt patet ex congestis in vtramque partem ab Ant. Gabriel. commun. concl. in tit. de clausul. concl. 3. à n. 18. Sed quod spectat ad rem præsentem, satis est Signaturam tenere per consensum in iurisdictionem censeri renunciatum beneficio eugenianæ.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Cum contingat.

S V M M A R I V M.

1 *Clerici super excessibus coram Episcopo suo conueniri debent, non coram illis, quibus seruiunt, nisi consuetudo, vel priuilegium aliud inducat.*

2 *Consuetudo, & priuilegium æquiparantur.*

3 *Consuetudo sicut priuilegium dat iurisdictionem, territorium assignat, & iura territorij ampliat. & num. 26.*

4 *Consuetudine acquiri potest quidquid potest acquiri priuilegio.*

5 *Præsertim si consuetudo sit immemorabilis.* Declaratur. n. 8. & 11.

6 *Consuetudo immemorabilis habet vim tituli, seu priuilegij.*

7 *Etiam in his, quæ sunt Principi reseruata.*

8 *Possessio temporis, cuius initij non est memoria, non habet vim tituli, nisi adsit capacitas in possidente. & n. seqq.*

9 *Laicus cognoscere potest causas criminales Clericorum, & absoluere ab excommunicatione ex commissione Papæ, non autem ex consuetudine etiam immemorabili.*

10 *Consuetudinem non valere in his, quæ per priuilegium conceduntur, quomodo sit intelligendum.*

11 *Consuetudo à iure improbata etiam immemorabilis sit, vim priuilegij non habet. Nisi data fama priuilegij. ibidem.*

12 *Consuetudo tribuere potest ordinariam iurisdictionem etiam priuatæ personæ.*

13 *Si sit approbata Superioris authoritate, aliàs secus.*

14 *Consuetudo non potest tribuere priuatæ personæ facultatem deponendi Clericos.*

15 *Degradatio debetur ordini Episcopali.*

16 *Consuetudo an possit tribuere simplici Clerico facultatem excommunicandi.*

17 *Excommunicandi potestas est iurisdictionis.*

18 *Merum imperium an sit præscriptibile.*

19 *Seruientes circumscripta consuetudine, vel priuilegio non sunt sub iurisdictione illorum, quibus seruiunt.*

20 *Domini iurisdictionem habent super familiam suã sicut magister super discipulos, pater in filium, & maritus in vxorem. & num. seq.*

21 *Marito an, & quomodo liceat vxorem verberare, aut in vinculis detinere.*

22 *Iudex an possit cognoscere de delicto suæ familiæ.*

23 *Episcopus solus de iure communi est Ordinarius, & habet imperium in tota diœcesi.*

24 *Prælatus Ecclesiæ dicitur solus Episcopus.*

25 *Prælati inferiores de iure communi territorium non habent, nec dicuntur Ordinarij locorum.*

26 *Et quid ex consuetudine, vel præscriptione.*

27 *Abbates multi referuntur habentes territorium, & iurisdictionem ordinariam exclusis Episcopis.*

28 *Præpositus Piscien sis concursus Parochialium instituit, & causas matrimoniales cognoscit, cum sit nullius diœcesis.*

Ab-

29 *Abbatia Castri Durantis an sit nullius diœcesis. & num. seq. vsque in fin.*

30 *Abbati Castri Durantis an sit committenda executio litterarum Apostolicarum. & num. seq.*

31 *Prælatus inferior an, & quando possit concursus Parochialium instituere. & num. 38.*

32 *Locus nullius neque de diœcesi, locus verò exemptus est in diœcesi, licèt non sit de diœcesi.*

33 *Exemptionis priuilegium eximit à subiectione, non à situatione, & denominatione.*

34 *Subiectio Sedi Apostolicæ non importat statum nullius diœcesis, sed exemptionem.*

35 *Territorium proprium habere idem est atque extra diœcesim existere.*

36 *Verba geminata, ac prægnantia important omnimodam separationem territorij.*

37 *Iurisdictio quasi episcopalis omnimoda priuatiuè ad Episcopum constituit inferiorem veluti in propria diœcesi.*

39 *Exemptio quotuplex sit, & quando eximat à diœcesis.*

40 *Dictio*, etiam, *est ampliatiua, & implicatiua præcedentium.*

41 *Priuilegij nouatio non præsumitur, nisi de ea expressè caueatur.*

42 *Abbatia Castri Durantis hodie Vrbanea est Episcopalis.*

43 *Abbates, Priores, Præpositi, & Archipresbyteri, nullius Diœcesis quibus litteræ Apostolicæ à Dataria, & Cancellaria diriguntur, qui sint.*

1 CVM CONTINGAT. Clerici super
excessibus coram Episcopo suo conueniri debent, non coram illis, quibus
seruiunt, nisi consuetudo, vel priuilegium aliud inducat. Hoc dicit communis diuisio, consultatio, & responsio. Secunda ibi, *Super quo*.
2 Nota primò in vers. *Nisi*, duas causas, siue
modos acquirendi iurisdictionem, videlicet consuetudinem, & priuilegium. Ad idem cap. Nouit, ibi [nisi fortè iuri communi per speciale
priuilegium, vel contrariam consuetudinem] &c.
de Iudic. c. Duo simul, de offic. Ordin. c. Acce-
3 dentibus, de Priuileg. & sic nota consuetudinem,
& priuilegiũ æquiparari prout hic notant Host.
num. 4. & Bald. cons. 49. In facto Abbatis, lib. 1.
vbi dicit tam consuetudinem, quàm priuilegium
dare iurisdictionem, & territorium assignare,
4 & iura territorij ampliare: & hanc esse regulam
vt acquiri possit consuetudine quidquid potest
acquiri priuilegio, firmat Cardinal. post Lap. in
in Clem. 2. in penult col. de relig. domib. Bart.
in procemio Digestorum, §. fin. & Felin. hic post
Abb. nu. 2. vers. Secundò in quantum D. Abbas.
5 Quod maximè procedit si consuetudo sit longissima, seu immemorabilis, vt per eumdem
Bald in cap. 1. col. 1. in titul. quæ sint regalia,
Oldrad. cons. 172. Quia omnes, num. 1. vbi ait
priuilegium, & consuetudinem tanti temporis,
cuius contrarij memoria non existit, paribus
passibus ambulare; & ideo quod potest per priuilegium concedi, posse & tali consuetudine
introduci, vt l. 1. §. vlt. ff. de aqu. pluu. arcen.
l. In eum, §. Item varijs. & l. Hoc iure, §. Ductus
aquæ, ff. de aqua quotid. & æstiua, & l. vlt. C. de
6 fund. rei priuatæ, lib. 10. eiusmodi, enim consuetudo habet vim tituli, seu priuilegij, vt ex
text. in cap. Super quibusdam, §. Præterea, & ibi
notat glos. in ver. Non extat, in princip. & Host.
in vers. Nota diligenter, de verb. Signif. Abb. in
cap. Cum nobis, num. 4. de præscript. Franc. in
c. 1. in 2. notab. de consuet. lib. 6. & alij copiosè
relati ab Antonio Gabrieli commun. conclus.
lib. 5. de præscription. conclus. 1. num. 1. etiam in
7 his quæ sunt Principi reseruata, vt probatur in
dicto §. Præterea, & notat gloss. in cap. Innouamus, in ver. Regum, de censib. Bart. in l. Quominus, in 1. quæst. vers. Item habet licitè, ff. de flumin. Abb. in d. cap. Cum nobis, & alij apud Gabriel. vbi supra num. 3.
8 Verum hæc conclusio declaratur procedere
dummodo adsit capacitas in exercente, seu possidente; alioquin multa competere possunt ex
priuilegio Apostolico, quæ tamen acquiri non
possunt consuetudine, vel præscriptione, c. Quanto, vbi Innocent. Hostiens. & omnes notant. de
9 consuetudine, etiam in his quæ sunt iurisdictionis; vnde videmus ex concessione Papæ merum
Laicum posse cognoscere causas criminales Clericorum, secundum communem opinionem, de
qua testatur Clar. in praxi criminali §. fin. qu. 41.
num 6. vers. Sed quid dicendum, & tamen hanc
cognitionem sibi vendicare non potest ex quauis
consuetudine, vel præscriptione, cap. Si Imperator, & per totam, 96. dist. cap. Ad nostram, de
consuet. cum concordan. Similiter ex concessione Apostolica laicus potest absoluere ab excommunicatione, gloss. in extrauag. Suscepti, Ioannis XXI. in ver. Vel personis, de elect. & tamen
id non potest in vim consuetudinis, aut præscriptionis vtcumque vetustissimæ, cap. Decreuimus,
cum ibi not. de Iudic. nàm, vt inquit Ioan. Andr.
in cap. 2. de præb. lib. 6. quantumcumque longo
tempore laicus exercuerit actum spiritualem,
nunquam tamen illum potest præscribere: nam
possessio temporis, cuius initij non est memoria, habet vim tituli quando datur capacitas in
exercente, aliàs non. Et eum sequitur Abb. in
d. cap. Quanto, num. 2. de consuet. dicens ita notabiliter esse limitandam regulam cap. 1. de præscript. lib. 6. & l. Hoc iure, § Ductus aquæ, ff. de
aqua quotid. & æstiua. Idem dixit in d. cap. 2.
Ioan. Monach. col. 1. vers. Item tempus; Cardin.
cons. 57. num. 3. Paris. in cap. Cum nobis, nu. 5.
& seq. de præscript. Balb. in tract. præscript. in
1. parte, quintæ partis principalis, in 7. quæst.
num 53 Gabriel post alios in dicta conclus. 1. de
10 præscript. num. 16. Et in his procedere potest
contraria regula, quam ex cap. Contra morem,
1011. dist. desumit Federic. de Sen. consil. 277.
Factum ex quo, col. fin. vers. Præterea in ijs quæ
per priuilegium conceduntur non valet consuetudo. Vel certè hæc regula procedit quando lege disponente, aliquid acquiri non potest nisi
priuilegio tantùm, vt declarat Felin. hic num. 2.
11 vers. Primò fallit. Rursus declaratur procedere
supradicta conclusio nisi consuetudo sit à iure
reprobata; quia tunc non habet vim priuilegij,
cap. Cum instantia, de Censib. licèt sit immemorabilis, vt ibi dicit Ioan. Andr. super ver. Longissimo, Abb. in cap. Cum ex officij, in ver. Aliquo modo, de præscript. Puteus decis. 466. nu. 4.
lib. 2. Couarr. post alios variar. resolution. lib. 3.
cap. 13. num. 5. nisi data fama priuilegij, vt hic

per

per Felin. nu. 5. in tertia fallentia: in quo tamen
hodie seruanda est Constitutio Vrbana, vt plenè
scripsi in cap. 3. supra de consuetudin.

12 Secundo nota in ver. Hi quibus, consuetudi-
nem tribuere posse ordinariam iurisdictionem
etiam priuatæ persona: quod alibi ita expressè
non legitur, vt dicunt Host. num. 3. Ioan. Andr.
num. 10. Imola num. 6. & Abb. num. 5. Archid.
in cap. Conquestus, in fin. 9. quæst 3. vbi allegat
hunc textum, & dicit se non vidisse similem.
Idem tenet glos. in cap. Romana, in ver. Consue-
tudine, de appellat. in 6. Bart. in l. 1. §. Denique,
ff. de aqua pluu. arcen. & alij hic relati à Felin.
num. 2. Aliam enim iura loquuntur vel in Abba-
tibus, vel in Archidiaconis, aut alijs Prælatis,
siue Capitulis, seu Collegijs, vel aliquam tenen-
tibus administrationem, vt patet in d. cap. Con-
questus, 9. quæst. 3. in cap. Dilecti, de Arbitr. &
13 in cap. Nouit, in primo responso, de Iudic. Quæ
tamen conclusio procedit si consuetudo sit ap-
probata Superioris authoritate, aliàs non va-
let, quia multa per patientiam tolerantur, & c.
cap. Cum iamdudum, de præb. secundum Vin-
cent. & Ioan. Andr. num. 6. Petr. de Auchar. eod.
num. 6. & alios communiter, licèt Bellam. nu. 3.
dicat sufficere approbationem tacitã per scien-
tiam veram, & non fictam; quia consuetudo
expressam approbationem non requirit; satis
enim est vt sit rationabilis, & legitimè præscri-
pta, cap. Cum tanto, de consuet.

14 Rursus procedit supradicta conclusio in mo-
dica iurisdictione: non enim consuetudo possee
tribuere potestatem priuatæ personæ deponendi
Clericos, argum. cap. Transmissam, de elect. &
cap. Quanto, de consuet. secundum Innocent. &
Host. num. 2. & Ioan. Andr. nu. 10. vers. Et quod
hic, & ibi dicitur: eius enim est deponere, cuius
est ordinare cap. Nullus Primas, 9. quæst. 3. c. 3.
15 de Paroch. Host. vbi supra; præsertim si depo-
sitio sit realis, vt degradatio, secundum Colle-
ctar. hic nu. 3. quia hæc debetur Ordini Episco-
pali, vt notatur in c. Cum non ab homine, supra
tit. prox. & per Host. in cap. Dilecto, & cap. Irre-
fragabili, de offic. Ordinar.

16 An autem priuatæ personæ, idest simplici Cle-
rico dignitatem, personatum, officium, vel aliud
beneficium ecclesiasticum non habenti consue-
tudo possit tribuere facultatem excommunican-
di, Doctores non conueniunt: nam Host nu. 3.
vers. Sed numquid, & Ioan. Andr. nu. 10. in eod.
vers. censent id non posse per consuetudinem
introduci, arg. cap. Cum satis, de offic. Archid.
Secus in Prælatis, cap. Dudum, de elect. Idem
tenet Archidiac. in cap. 2. de offic. Ordin. in 6.
Anton. de Butr. hic num. 18. & Abb. num. 16.
Sed contrarium tenet Innocent. in cap. Olim,
il tertio, num. 1. de restit. spoliator. & cum eo
concordat ibi Host. & Cardinal. hic nu. 8. cuius
opinionem dicit esse veriorem Collectar. num. 2.
17 vers. Numquid consuetudo. Hoc etiam dicit esse
verius Imola num. 6. quia potestas excommuni-
candi est iurisdictionalis, cap. Transmissam, &
cap. Dudum, de elect. Et sicut Episcopus potest
simplici Clerico hanc facultatem expressè dele-
gare, ita potest tacitè per patientiam transferre,
secundum Innocent. & hanc partem tenent Do-
mini de Rota in sua conclus. 409. vt refert hic
Butr. d. nu. 18. Sed Henricus Boich. relatus hic

à Bellam. num. 9. conciliando opiniones sic di-
stinguit. Aut quæritur vtrum consuetudo possit
dare priuatæ personæ potestatem excommuni-
candi absque alia iurisdictione ecclesiastica, ad
excommunicationem præambula, puta, citandi,
monendi, in contumacia ponendi, iuxta text.
in cap. Sacro, & c. Statuimus, de sent. excomm.
cap. Constitutionem, eod. tit. lib. 6. & cap. Indi-
gne, 12. quæst. 1. & concludit non posse quia
esset consuetudo irrationabilis, arg. cap. fin. de
consuet. & ita intelligit Host. hic. Aut quæritur
an cõsuetudo possit tribuere potestatem excom-
municandi vna cũ alia iurisdictione præambu-
la; & concludit posse, vt hic, & ita intelligit
doctrinam Innocentij, & Hostiensis in d. c. Olim,
& quod notat Bernard. & Host. in d. cap. Cum sit
generale, supra eodem. Et pro hac distinctione
videtur casus in c. Super eo, de præb. in 6. iuncto
cap. Quærenti, infra, de verbor. signific. & ita
etiam in materia interdicti expressè distinguit
Innocent. in dict. cap. 2. de his quæ fi. à maior.
par. Capit. in glos. 2. & ibi post eum Host.

Cæterum hæc distinctio videtur posse admitti
dummodo tam iurisdictio præambula, quàm
potestas excommunicandi habeat aliquod fun-
damentum officij aut beneficij ecclesiastici, cui
possit inniti; alioquin secundum Martin. de Sel-
ua, quem refert hic Bellam. num 9. vers. Marti- 18
nus de Selua, numquam priuatæ personæ nomi-
ne suæ priuatæ personæ potest consuetudo dare
iurisdictionem ecclesiasticã, quia illa non potest
competere sine alia prælatione. Dicit tamen ad
hoc sufficere titulũ cuiuslibet beneficij, si quod
habet. Et hanc opinionem credit esse veram
Bellam. quia iurisdictio ecclesiastica est quoddã
spirituale, vel saltem ecclesiasticum, quod non
potest nisi beneficio ecclesiastico adhærere, arg.
eorum, quæ leguntur, & notantur in Clem. Per
litteras, de præb. & in cap. Causam quæ, de præ-
19 script. Nec secundum eum obstat hæc Decreta-
lis, & d. cap. Super eo, de præb. in 6. imò pro-
bant hanc partem, quia loquuntur de iurisdictio-
ne ecclesiastica Canonis, seu præbendis Cano-
nicalibus adhærente, quæ quidem Canoniæ, seu
præbendæ Canonicales re vera beneficia dici
debent cap. In nostra, supra de rescrips. & c. pe- 20
nult. infra, de verbor. signific. Similiter non
obstat l. 1. & vlt. C. de emancip. liber. quia lo-
quuntur in Duumuiris publicam administratio-
nem habentibus, cui publicæ administrationi
benè adhærere potest iurisdictio. Nec aduersa-
tur authoritas Innocentij in d. c. Olim, il terzo,
de restit. spoliat. Ait enim [Quilibet Clericus
potest possidere & præscribere ius excommuni-
candi, dummodo sit persona, in quam hoc ius
cadere possit] & allegat cap. 2. de his quæ fi.
à maior. par. Capit. & cap. Cum ab ecclesiarum
Prælatis, de offic. ordin. & hic videtur sensisse non
de simplici Clerico, sed de Clerico prælationem 21
habente, vt benè obseruat Abb. hic num. 16.
Idque apertius declarat idemmet Innocentius in
d. cap. 2. nu. 1. dum dicit non posse consuetudine
induci vt Canonicus interdicat vel excommuni-
cet homines ecclesiæ, nisi super eos habeat ali-
quam prælationem, quia quomodo poterit eos
ligare, qui non sint subditi eius? & in hoc resi-
det etiam Butr. hic nu. 18. dum concludit Cle-
ricum non posse hanc potestatem acquirere ex

consuetudine, nisi saltem habeat aliquam præ-
minentiam, per quam subiectos habeat.

18 An autem merum imperium, seu potestas iu-
dicandi, & puniendi crimina possit consuetudi-
ne acquiri, Ioan. Andr. hic nu. 4. recitat opinio-
nes & remittit, Cardin. num. 2. tenet merum
imperium esse præscriptibile dicens de hoc esse
casum singularem hic quod latius prosequitur
num. 4. vbi respondet obiectis Iacobi de Arena
qui senserat merum imperium acquiri non posse
per præscriptionem etiam inimemorabilem.
Idem post multa concludit Anchar. nu. 12. & 13.
& Abb. num. 10. & fuit opinio Petri, & Cyn. in
l. 2. ff. de aqua pluu. arcen. Quam dicit esse com-
munem Imola hic num. 8.

19 Tertiò nota mercenarios, & seruientes cir-
cumscripta consuetudine, vel priuilegio non esse
sub iurisdictione illorum, quibus seruiunt: nam
etsi Domini habeant in eos aliquam coercitio-
nem, non tamen in figura iudicij, vt notatur in
c. Sicut, 7. q. 1. & in l. Respiciendum, §. penult.
20 ff. de pœn. & tradit hic Ioan. de Anan. num. 5.
Vnde, vt dicebat Host. num. 6. post gloss. fin. Do-
minus potest habere iurisdictionem super fami-
liam suam, sicut magister super discipulos, vt in
proœmio Digestorum, §. penult. & in Authen.
Habita, C. Ne filius pro patre, sicut pater super
21 filium suum, §. Tria, circa fin. 3. q. 7. cap. Non
osculatur, 5. quæst. 5. Sicut maritus in vxorem,
cap. Sicut, 7. qu. 1. & cap. Placuit, 32. quæst. 2.
Sed à verberibus abstineat, l. Consensu, §. 1, C. de
repud. Archid. in d. c. Sicut, nisi ex magna cau-
sa, vt in exemplo c. Quemadmodum, de iureiur.
vel nisi verbera essent leuia; & ita intellige tex-
tum in Authen. Sed hodie, & Authen. Sed no-
uo, C. de repud. & d. l. Consensu, secundùm
Felin. hic num. 7. & de pœna verberantis sine
causa vide in Authen. Vt liceat matr. & au. §. Si
quis autem, l. vlt. C. de regul. & glos. in d. c. Pla-
cuit, in ver. Potestatem, & de his omnibus vide
textum in c. Qui peccat, vers. Nam quotidie vi-
demus ibi, ordinatissima potestate, 23. qu. 4. &
an pater filium, & maritus vxorem possit in
vinculis detinere vide gloss. Archid. & DD. in
d. c. Placuit, Bart. in l. Ex facto, la grande, in
22 fin. ff. de hæred. instit. & Felin. hic num. 8. & an
pater percutiens filium Clericum incidat in can.
Si quis suadente, Barthol Brixien. in quæst. sua
veneriali 87. quæ incipit. Quæritur an pater per-
cutiens, in tit. de sent. excomm. gloss. vltim. &
DD. in c. Cum voluntate, eod. tit. & in c. Inde-
corum, & ibi dixi num. 47. & 48. supra de ætat.
& qual. et an Dominus possit cognoscere de de-
licto suæ familiæ vide Legistas in l. Senatus, ff. de
offic. Præsid. & in l. Si quis fortè, §. Si quis,
ff. De pœnis, & in l. 1. §. Familiæ, ff. de publicau.
& Felin. in c. Causam quæ, supra de offic. deleg.
vbi ponit regulam cum quinque fallentijs.

23 Vltimò nota de iure communi solum Episco-
pum esse Ordinarium, & solum habere imperium
in tota diœcesi, c. Si quis episcopus, & ibi glos. 1.
2. quæst. 7. cap. Sanè, supra eod. cap. 1. & ibi dixi
in vltimo notab. de offic. Ordinar. cap. 1. de treug.
& pace, & cap. 1. de raptor. cap. A nobis, de sent.
excomm. cap. Omnes basilicæ, 16. quæst. 7. &
notant hic Innocent. num. 1. vers. Episcopus au-
tem habet forum, Hostiens. in ver. Non valeant,
Ioan. Andr. num. 4. Butr. num. 7. Imola num. 2.
Collectar. in princ. Bellam. num. 2. Abb. num. 3.
24 Vnde S. Thomas in 4. distinct. 20. artic. 4. quæst. 1.
[Solus Episcopus, inquit, propriè Prælatus Ec-
clesiæ dicitur, & ideo ipse solus quasi Sponsus
annulum Ecclesiæ recipit; & ideo solus ipse ha-
bet plenam potestatem in dispensatione Sacra-
mentorum, & iurisdictionem in foro causarum
quasi persona publica] Extra diœcesim verò
Episcopus iurisdictionem contentiosam exercere
non potest, nisi in casu Clem. Quamuis, de foro
25 compet. Inferiores autem Prælati de iure com-
muni territorium non habent, vt hic per Host.
num. 1. vers. Mihi videtur, & Ioan. Andr. num. 4.
vers. Videtur quod de iure communi.

26 Vnde decretum Concilij Tridentini cap. 20.
sess. 24. quo causæ omnes ad forum ecclesiasticũ
pertinentes in prima instantia iubentur cognosci
coram Ordinarijs locorum, S. Congregatio de-
clarauit non intelligi de inferioribus Prælatis,
qui subsunt Episcopo, veluti Archipresbytero,
vel Prælato Ecclesiæ Collegiatæ, ita vt istis infe-
rioribus, qui etiam in eorum plebe Ordinarij
dici possunt, huiusmodi cognitio priuatiuè ad
Episcopum etiam in prima instantia pertineat;
quia etiamsi habeant iurisdictionem ordinariam
in personis de Collegio, c. Cum ab ecclesiarum,
vbi glos. & Abb. num. 1. de offic. Ordin. non ta-
men possunt appellari Ordinarij locorum, cùm
nullus citra Episcopum habeat territorium in
diœcesi, Abb. vbi supra num. 10.

Quinimo secundum Host & Ioann. Andr. vbi
supra, nec consuetudo posset operari, vt in ea-
dem ciuitate essent in solidum duo capita quasi
monstrum, cap Quanto, & cap. Quoniam, supra
de offic. Ordinar. Sed in hoc contrarium videtur
sentire Innocent. hic, & tenent expressè Archid.
in cap. Cum episcopus, col. 1. in ver. Per alium,
& ibi etiam Ioan. Andr. de offic. Ordinar. lib. 6.
Quorum opinio est verior, vt scripsi plenè in
27 cap. Nullus, num. 22. infra de Paroch. fatentur
tamen Host. & Ioan. Andr. esse aliquos Abbates
habentes certam terram limitatam iurisdictioni
suæ subiectam alio Episcopo carentem sicut est
Abbas Cassinensis, & quidam alij, quod secun-
dum eos fulciri potest ex aliquo priuilegio Apo-
stolico speciali, & tales dici possunt habere ter-
ritorium, siue forum, l. Pupillus, §. Territorium,
ff de verbor. signific. & notatur in cap. Cum ex
officij, & cap. Veniens, de præscript. subdit Ioan.
Andr. Cassinensem hodie episcopalem, (quod
verum erat tunc temporis) & de alijs quatuor
remittit ad Constitutionem Benedicti XII. Bo-
næ, de Monachis Nigris, ante fin. & sunt mona-
sterium Sublacense, & Farsense in Prouincia Ro-
mana, Sancti Vincentij de Vulterano in partibus
Apuliæ, & monasterium S. Laurentij Veteris in
partibus Gallicanis, de quibus meminit idem
Ioan. Andr. in Specul. in rubr. de priuil. vers. Et
sciendum, & Butr. hic nu. 11. vers. Fatetur quod
sunt aliqui Abbates, & hos solemus appellare
Abbates nullius diœcesis, cuiusmodi sunt etiam
Abbas Nonantulanus, de quo per Calderin. con-
sil. 528. aliàs 13. de priuil. Abbas Cluniacensis,
de quo plenè Oldrad. consil. 204. Prima quæ-
stio, cuius etiam meminit expressè Concilium
Tridentinum cap. 11. vers. Excepto monasterio
Cluniacensi cum suis limitibus, sess. 25. de re-
gular.

Ad

28 Ad hæc Leo X. Præposituram Pisciæ Lucen. Diœcesis, & Præpositum pro tempore existentem, ac omnes Canonicos, & Clericos eiusdem oppidi sub protectione B. Petri, & Apostolicæ Sedis immediatè suscepit, & ab Episcopi Lucensi, eiusque tota iurisdictione, superioritate, correctione, visitatione, penitus exemit, ita vt etiam ratione delicti, aut contractus Episcopus Lucensis nullam iurisdictionem in eos, eorumque bona haberet, & ipsi Præposito ordinariam iurisdictionem, superioritatem, correctionem, visitationem in omnes personas ecclesiasticas dicti oppidi in ciuilibus, & criminalibus & mixtis concessit, prout Episcopus Lucensis consueuerat habere, vtque à sententijs Præpositi ad Romanum Pontificē dumtaxat appellari possit Clem. V I I. & Paulus III. supradicta omnia confirmarunt, & in suis litteris Apostolicis vsi sunt verbis [Præposito ecclesiæ de Piscia Sedi Apostolicæ immediatè subiectæ nullius diœcesis.] His sic stantibus quæsitum est an Præpositus vacante Parochiali in districtu suæ Præposituræ possit edicta proponere, & eos qui concurrerint, iubere per suos deputatos examinari, & alia facere, quæ Concilium Tridentinum, sess. 24. cap. 18. concessit Episcopis; & an ei possint committi dispensationes matrimoniales suorum subditorum ex c. 5. sess. 22. & c. 20. sess. 24. S. Congregatio Concilij inclinauit vt satis sufficienter sit probatus status iste nullius ex Bullis prædictis. Dixit tamen nihil decidendum nisi audito Episcopo Lucensi cuius interest. Item ex verbis exemptionis apparere Ecclesiam hanc esse subiectam Præposito etiam quoad legem diœcesanam: & cum citato Episcopo multa hinc inde deducta fuissent, tandem S. Congregatio die 23. Iulij 1579. censuit dicendum Præposito, vt ostendat Synodos ante Concilium factas. Si autem nihil aliud deducatur, Congregatio censuit Præposito competere examen in Parochialibus prout Concilium dedit Episcopo sess. 24. cap. 18, Idem de causis matrimonialibus, quia constat omnem iurisdictionem ordinariam datam Præposito, esse nullius; habere ius congregandi Synodum diœcesanam, & congregasse etiam post Concilium. Quam Congregationis sententiam Sanctissimus ad se relatam approbauit. De præpositura Prati scripsi latè in cap. Cum ab Ecclesiarum, à num. 13. vsque in fin. de offic. Ordin. De Abbatia S. Mariæ de Balneo item latè in cap. Cum dilectus, à num. 19. infra, de relig. domib. & de Abbatia S. Ioannis in Venere in cap. Nullus, de Paroch. vbi ego plenissimè de huiusmodi locis nullius diœcesis.

29 QVÆRO, An Abbatia Castri Durantis nullius diœcesis existat.

Cum S. Congregatio annis superioribus declarasset Abbati Castri Durantis esse committendas dispensationes matrimoniales, litteras in forma Significauit, aliaque huiusmodi quoad eius subditos, si modo ipse iurisdictionem quasi episcopalem, & propriam territorium haberet; hac decisione S. D. N. Paulo V. exhibita, ex parte Abbatis fuerunt productæ scripturæ probantes in eo concurrere supradicta requisita iurisdictionis quasi episcopalis, & territorij; petitumque fuit vt per litteras in forma Breuis decerneretur præcisè vt de cætero ipsi tales expeditiones, committerentur. Sanctitas sua respondit huiusmodi requisita esse priùs ab ipso probanda coram S. Congregatione ab eaque obtinendum decretum, quod essent probata.

Ad dicta duo requisita iustificanda Abbas exhibuit sententiam Rotalem, in qua ipsi vti iurisdictionem quasi Episcopalē, iusque congregandi Synodum habenti, ac proprium territorium, adiudicantur concursus parochialium. Vnica quidem fuit sententia, sed causa commissa fuit in Rota omni, & quacunque appellatione remota, sententiaque habuit effectum.

Quamobrem Sac. Congregatio die 13. Iulij
1606. inspecta sententia lata in Rota pro Abbate
aduersus Archiepiscopum Vrbini, in qua Ab-
bati tanquam nullius diœcesis existenti, ac pro-
prium territorium, ac iurisdictionem quasi Epi-
31 scopalem habenti, adiudicantur concursus pa-
rochialium in eius territorio vacantium; item-
que perpēsa precedente commissione cum clau-
sula *appellatione remota*, atque attestatione effe-
ctus dictæ sententiæ, & quasi possessionis Abbatis
censuit satis, superque constare Abbatem quasi
Episcopalem iurisdictionem, & proprium terri-
torium habere, ac propterea supradictas litteras
illi esse committendas super quo quidem decre-
to fuerunt postea expeditæ litteræ S. D. N. in for-
ma Breuis.

Verumtamen Archiepiscopus contendit adhuc Abbatiam prædictam esse in statu simplicis exemptionis, non autem nullius diœcesis ex duplici capite.

Primò quia Rota pronunciauit Abbatis terri-
torium esse exemptum à iurisdictione Archiepi-
scopi Vrbinaten. ac proinde non esse in statu
nullius, quia implicat contradictionem esse nul-
lius diœcesis, & esse exemptum, vt dixit Rota
diuers. decis. 207. nu. 2. par. 2. Addo Ioan. Andr.
32 ad specul. titul. de priuil. vers. Aliqui verò. Et-
enim locus nullius nec est in diœcesi, nec de
diœcesi; at locus exemptus licet non sit de
diœcesi, est tamen in diœcesi, c. Cum Episcopus.
Gemin. in 3. not. & Franch. io 2. de off. Ordin.
lib. 6. glos. in Clem. Frequens, in ver. Primi anni
vbi etiam Vitalin. num. 127. de excess. Prælat.
Card. in Clem. 2. §. Simili, num. 4. de priuil. vbi
etiam Lap. Abb. num. 2. Anchar. in princ. Imol.
n. 2. & nu. 12. in fin. atque alij omnes de priuil.
Feder. de Sen. cons. 2. num. 4. vers. Quod autem,
& num. 7. Felin. in c. Graue, col. 1. num. 5. & seq.
de offic. Ordin. Atque hoc ipsum discrimen
constituit Concilium cap. 9. sess. 24. dum ea, quæ
sub Paulo I I I. & Pio I V. priùs statuta fuerant
de visitatione Ecclesiarum exemptarum, exten-
dit etiam ad Ecclesias seculares nullius diœcesis,
& tanquam de diuersis loquitur etiam cap. 10.
sess. 23. ibi, *etiamsi nullius diœcesis, vel exempta*,
& in c. 18. eiusdem sess. §. Et quia ad Collegij,
ibi, *etiamsi exempta, etiamsi nullius diœcesis.*

33 Ratio est quia priuilegium exemptionis solùm eximit à subiectione, non autem à situatione, & denominatione. Vital. in d. Clem. 2. de priuil n. 14. & Franch. in c. 2. §. Statuto, vers. Sed aduerte, de constit. in 6.

Deinde quatenus ex sententia Rotali fuerit diffinitum Abbatem esse in statu nullius diœcesis contendit tamen Archiepiscopus illam sibi non obstare, vti notoriè iniustum, quia sententia

fundat se in priuilegio exemptionis Bonifacij IX.
cùm tamen illud priuilegium fuerit renocatum
à Martino V. vt ex Bulla reuocationis exhibita.
Et quamuis postea idem Martinus ad instan-
tiam Cardinalis Lucidi tunc prædictæ Ecclesiæ
Commendatarij dictam suam reuocationem ad
suum beneplacitnm suspenderit: dicta tamen
suspensio, vt Archiepiscopus prætendit, non
fuit simplex, ita vt per eam Abbatia fuerit abso-
lutè redacta ad terminos prinilegij Bonifacij IX.
qni exemptionem concessit; sed Papa processit
per viam nouæ dispositionis, suspendendo priùs
ad suum beneplacitum reuocationem priuilegij
Bonifacij; Deinde nouam dispositionem adij-
ciendo in hæc verba. [Volentes, & etiam ordi-
nantes, quod huiusmodi nostra suspensione du-
rante, Cardinalis, Conuentus, Monasterium,
Vniuersitates, Clerus, & alij supradicti, Nobis,
& Romanæ Ecclesiæ dumtaxat sint subiecti; & ad
Episcopalia iura eidem Episcopo, & Capitulo
persolnenda, aut alia mera subeunda minimè
teneantur.] Verba enim illa *Volentes, & ordinan-
tes*, impnrtant nouam dispositionem, gl. in c. fin.
in verb. Respondemus, de verb. signif. in 6. Dec.
in c. Ex ratione, n. 8. de appell.

Itaque Martinus non suspendit simpliciter, sed
præscripsit quid esset obseruandum durante sus-
pensione, videlicet vt Abbatia non teneretur ad
34 onera Episcopalia, & esset immediatè subiecta
Sedi Apostolicæ, quæ quidem verba non statum
nullius, sed simplicem, ac nudam exemptionem
important, cap. Si Papa, de priuil. in 6. Ioan.
Andr. in addit. ad Specul. in tit. de priuil. nu. 5.
ver. prædictis, Felin. in cap. Graue, num. 2. de
off. Ordin.

Quare petit Archiepiscopus, vt declaretur Ab-
batiam non esse nullius diœcesis, sed simpliciter
exemptam, vel vt petatur votum Rotæ super hoc
articulo, an sit in statu nullius, præsertim quia
vt constat ex decisionibus Rotalibus, non modo
in Rota nunqnam fuit actum de his difficnltati-
bus, an Martinus in dicta suspensione reuoca-
tionis tradiderit nouam formam, vel an Abba-
tia esset nullius diœcesis; sed Archiepiscopus
nunquam fuit auditus à Rota in iudicio petito-
rio; in vltima enim decisione Seraphini, quæ in
hac causa emanauit, fuit resolutum, vt causa
discuteretur in petitorio, & decisio edita fuit ij
Maij 1601. vt in impressis decisionibus. Et po-
stea nulla alia facta discussione, aut decisione
edita, die 9. Iulij eiusdem anni lata fuit sententia
in petitorio iudicio.

Cæterum his non obstantibus non videtur re-
cedendum à decisis: quam Rota satis clarè pro-
nunciauit Abbatem esse in statu nullius, non
quidem per hæc verba (nullius diœcesis) sed per
alia æquipollentia, atque idem importantia.

35 Id autem liquidò constat. Primò quia sen-
tentia Rotalis definit Abbatem habere propriũ
territorium, quod nihil aliud est quàm esse extra
diœcesim; si quidem repugnant habere territo-
rium, & esse in diœcesi, vt in terminis resoluit
Rota coram Attrebatensi in causa Constantien.
iurisdictionis, 8. Maij 1611, quæ habetur impres-
sa in recentior. decis. 324. part. 1. Idcoque quo-
tiescunque Abbates, vel alij inferiores Prælati
habent territorium separatum, illud dicitur esse
nullius diœcesis; ita vt nec in diœcesi, nec de
diœcesi alterius censeri possit, sed sit proprium
territorium, respectu cuius ipsi quoque diœce-
sani vocantur, gloss. in Clem. 1. §. Volumus, in
in verb. Diœcesanis, & ibi notat Cardinalis in
4. quæst. num. 2. Vital. num. 4. Imo. num. 38. &
Abbas num. 15. de foro compet. Idem enim im-
portant hoc casu territorium, & diœcesis, cap. Si
quis Abbas, 18. quæst. 2. & c. 2. de constit. lib. 6.
Vital. in Clem. 2. §. Sanè, nu. 44. de elect. Archid.
in c. Cum Episcopus, in verbo Non exempto, de
off. Ordin. in 6.

Et confirmatur, quia Rota non pronunciauit
simpliciter Abbatem habere territorium, sed ad-
didit territorium absolutum, exemptum, ac
penitus liberatum ab omni dominio, iure,
actione, atque omnimoda iurisdictione, pote-
state, & lege diœcesana Archiepiscopi Vrbina-
36 ten. Quæ quidem verba sic geminata, ac præ-
gnantia absolutam territorij separationem, ac
dimembrationem important. Rota diuers. decis.
526. num. 4. part. 1. Caputaq. decis. 297. num. 3.
par. 1. Quod susiùs prosequitur Anton. de Butr.
in cons. 19. Quia hic agitur, n. 3. & seq. vers. 2.
sola verba concessionis. Innoc. Ioan. Andr. &
DD. in c. Pastoralis, de donat. De iustitia verò
sententiæ Rotalis in hac parte clarissimè con-
stat, quia ijdem ferè verbis vtitur, ac priuile-
gium Bonif. IX. vt ibi: [Monasterium, nec non
Castra, districtus, & territoria prædicta, &c. ab
omni dominio, iure, actione, & omnimoda iu-
risdictione, & potestate, ac etiam lege diœcesa-
na Episcopi Vrbinaten. absoluimus, eximimus,
ac perpetuò liberamus.]

37 Secundò in sententia Rotali diffiuitur compe-
tere Abbati excluso Archiepiscopo omnimo-
dam, & Episcopalem iurisdictionem. Quibus
quidem verbis cõstituitur Abbas in proprio ter-
ritorio, ita vt veniat appellatione diœcesani gl.
in d. Clem. 1. in ver. Diœcesani, de foro comp.
glos. prag. sanct. tit. de annis, &c. vers. In diœ-
cesi, pag 117. Abbas in c. Sicut vnire, de excess.
Prælat. & in Clem. Diœcesani, de vit. & honest.
Cler. vbi reconcilians gloss. ibi, & in d. Clem. 1.
quæ sibi oppositæ videbantur, ostendit appella-
tione diœcesanorum etiam in materia noua, &
præiudiciali venire inferiores habentes Episco-
palem iurisdictionem exclusis Episcopis. Cum
enim priuilegium sit tale, vt nedum eximat, sed
etiam tribuat iurisdictionem; territorium dici-
tur effectum veluti propria diœcesis Abbatis,
Ioan. Andr. in c. Nimis, circa med. de iureiur.
Anchar. in c. Postulasti, sub num. 4. de foro comp.
Rota d. decis. 207. par. 1. in fin. Et in hoc quoq;
sententia Rotæ est conformis priuilegio Bonifa-
cij, qui primò liberauit Abbatem eum territo-
rio, & subditis ab omni iurisdictione, &c. Epi-
scopi Vrbinaten. ac deinde subdit. [Cæterum
volumus, statuimus, & ordinamus, vt Clerus,
Populi, &c. quemadmodum Episcopo, & Capi-
tulo de cætero Abbati in spiritualibus, & tem-
poralibus obedire teneantur, & sint ordinario
iure subiecti.] & infra [Omnimoda iurisdictio
quemadmodum ad Episcopum, & Capitulum
pertinebat, ad Abbatem pertineat, & pertinere
debeat.] Præsertim, quia non solùm Abbas, ve-
rum etiam illius subditi à Rota pronunciantur
liberi, ac penitus absoluti à iurisdictione Epi-
scopi, quo casu Abbas dicitur habere proprium
ter-

territorium, & diœcesim vt in specie concludit Gemin. post Ioann de San. Geor in cap. 2. col. 4. vers. Quæro an inferiores Prælati habeant territorium, atque ibi etiam Anch. sub nu. 10. vers. Si verò per priuilegium, de Constit. in 6. & sequuntur DD. hic. In quo etiam constat de iustitia eiusdem sententiæ, quæ omnino conuenit cum priuilegio, vt ex illis verbis [Monasterium, &c. Territorium, &c. cum Clero, Populo, omnibusque personis tam ecclesiasticis, quã sæcularibus vtriusque sexus ab omni dominio iure, actione, &c. Episcopi Vrbinaten. perpetuò liberamus]

38 Postremò, alijs omissis hoc ipsum concludenter probatur, quia cùm Abbas consuluisset Sac. Congregationem Cõcilij an sibi liceret instituere concursus parochialium in suo territorio vacantium: Congregatio respondit ita demum hoc ius competere inferiori Prælato, si habeat omnimodam iurisdictionem spiscopalem, nec alicui subdatur, & sit immediatè subiectus Sedi Apostolicæ, nullius diœcesis, proprium habeat territorium, habeatque ius congregandi Synodum, & legitimè constet illam congregasse, &c. Vnde Abbas pro his qualitatibus iustificandis adiuit Rotam, quæ postea inter cætera pronunciauit ius instituendi concursus pertinere ad Abbatem in suo territorio; sententiaq. ipsa in rem iudicatam transiuit. Quamobrem apertè conuincitur ex sententia Rotali Abbatem esse in statu nullius diœcesis; aliàs enim non verificata huiusmodi qualitate nullius diœcesis, minimè potuissent ipsi Abbati adiudicari concursus, cum ex sententia Sac. Congregationis id ius non competat inferiori hanc qualitatem non habenti.

39 Non obstat, quod Rota pronunciauerit Abbatem esse exemptum, & quod status exemptionis sit incompatibilis cum statu nullius diœcesis, ex d. decis. 207. nam respondetur exemptionem esse in duplici differentia; alia enim est simplex, & ordinaria, & hæc non eximit à diœcesi; ideoque est incompatibilis cum statu nullius, & de hac loquitur Rota d. dec. 207. Alia est exemptio plena, & absoluta, qualis est ista Abbatiæ Castri Durantis, & hæc eximit à diœcesi, & constituit exemptum in proprio territorio; ita in puncto distinguit, & declarat Abb. in d. Clem. Diœcesani, de vit. & honest. Cleric., Gemin. & Anch. supra relati in d. cap. 2. de Constit. in 6. atque eademmet Rota dicta decis. 207. in fin.

Quarum specierum exemptionis meminit etiã Achil. decis. 360. & seq. quæ est 14. & 15. de priuileg. Put. decis. 115. lib. 3. Angel. Sylu. & Tabien. in ver. Exemptio, in princ.

Rursus non obstat quod Martinus V. in Bulla prædicta suspensionis tradiderit nouam exemptionis formam ipsa suspensione reuocationis durante: nam primo respondetur id repugnare tum Verbis Bullæ, tum menti ipsius Pontificis. Verbis quidem, quia Papa ibi duo facit, primo absolutè suspendit reuocationem; per quam quidem suspensionem non est ambigendum Abbati fuisse restitutam priorem exemptionem ex priuilegio Bonifacij competentem. Deinde non per modum limitationis, sed additionis, & augumenti superaddit [Volentes, & etiam ordinantes, vt dicta suspensione durante Abbatia non teneatur ad onera spiscopalia, & sit immediatè subiecta Sedi Apostolicæ] quibus verbis patet Summum Pontificem non tantùm restituisse Abbati primum priuilegiũ, sed etiam addidisse exemptionem ab oneribus spiscopali-
40 bus, cum particula illa, *etiam*, sit ampliatiua, seu implicatiua præcedẽtium, l. Conuenticulam, vbi not. C. de Episcopis, & Cler. Bart. in l. Sunt quoque, nu. 4. ff. de hær. inst. esset enim omnino contra iurisdictionis naturam, vt per illam orationem, *volentes, & etiam ordinantes*, restringeretur dispositio, quæ ex vi verborum ampliari deberet, & contra regulam l. Legata inutiliter, ff. de adim. leg. l. Titiæ, § fin. de manum. testam.
41 & l. Quod fauore, C. de leg. cum concord. præsertim quia nouatio priuilegij non præsumitur, nisi de illa expressè caueatur, Anchar. cons. 161. num. 5. & latiùs Menoch. cons. 202. nu. 13. & seq. etiamsi posterior concessio magis, vel minus contineat, quàm prima, Menoch. ibid. num. 14. Mant, de tac. & ambig conuent. lib. 17. titul. 1. num. 18. Et etiam huiusmodi intellectus contra mentem Martini, si quidem est omnino inuerisimile, vt instante Cardinali Lucido pro restitutione priuilegij amplissimi, eo quod illius reuocatio redundaret in maximum Abbatiæ detrimentum; Papa, qui in specie asserit se ad hæc moueri tum alijs de causis, tum ob dicti Cardinalis benemerita, non concedat deinde nisi nudam; & purissimam exemptionem absque vlla iurisdictione etiam ciuili sine beneficiorum collatione, atque alijs pluribus, quæ in priori priuilegio continebantur. Quod etiam pugnat cum obseruantia immediatè subsecuta: nam Abbates fuerunt semper in pacifica possessione saltem cognoscendi causas ciuiles, & criminales, beneficia conferendi, &c. vt probatur inter cætera ex sententia Rotæ, qua diffinitur priuilegium Bonifacij esse obseruatum, atque obseruandum.

Neque obstat, quod aliàs dicta verba *Volentes, &c.* essent superflua, eo quod cùm Abbatia esset iam subiecta Sedi Apostolicæ, superuacaneum fuisset illam rursus subijcere. Nam respondetur id vel factum esse ad abundantiorem cautelam, vel quia cùm in priuilegio Bonifacij nulla fieret expressa mentio de exemptione Abbatis ab oneribus spiscopalibus, superfluum non fuit eundem claris verbis eximere, & quoad hoc immediatè subijcere Sedi Apostolicæ. Vel demum quia cum in priuilegio Bonifacij subijciantur Sedi Apostolicæ monasterium, atque illius personæ; poterat dubitari an per hæc verba Clerus quoque, & Populus censerentur subiecti per ea, quæ habentur in cap. Per exemptionem, de priuil. in 6. Quæ difficultas fuit sublata per Bullam reuocationis Martini V. in qua non modo Monasterium, verum etiam Populus, & Clerus speciatim Sedi Apostolicæ subijciuntur; ac proinde verba illa *Volentes, & etiam ordinantes*, retinent propriam naturam etiã quoadhoc, vt nouam dispositionem inducant, iuxta glos. in d. cap. fin. in ver. Respondemus, de verbor. signif. in 6. atque alios superiùs citatos.

42 Postremò quicquid sit de meritis causæ, pro Abbate stat res iudicata, quę omnem tollit difficultatem. Sed hæc dicta sint vt etiam liqueat de non iure Archiepiscopi. Ex quibus videtur responden. Abbatiam esse verè in statu nullius Diœcesis. Et ita S. Congregatio respondit, vt dixi in cap. Nullus, nu. 20. & seq. infr. de Paroch.

Hodie Ecclesia hæc Castri Durantis est episcopalis, sub titulo Vrbaneæ: nam SS. D. N. Vrbanus VIII. die 18. Februarij 1636. in Consistorio Ecclesiam S. Angeli in Vado ad Metaurnm, quæ nobis Patria dilectissima est, & dictam Ecclesiam Castri Durantis in Cathedrales æquè principaliter vnitas, & vtrumque oppidum in Ciuitatem erexit.

43 Porrò Abbates, Priores, Præpositi, & Archipresbyteri, quibus hodie dispensationes, & alia rescripta Apostolica à Dataria, & Cancellaria diriguntur, sunt infrascripti. videlicet

Abbas Montis Cassinensis Ordinis Sancti Benedicti nullius diœcesis Prouinciæ Capuan.

Abbas monasterij Sanctæ Mariæ Farfen. Ordinis Sancti Benedicti nullius diœcesi in districtu Vrbis.

Abbas monasterij Sancti Syluestri Terræ Nonantulæ Ordinis S. Benedicti nullius diœcesis Prouinciæ Rauennaten.

Abbas monasterij Sanctorum Vincentij, & Anastasij ad Aquas Saluias Cistercien. Ordinis Trium Fontium nuncupatus propè & extra mœnia Vrbis nullius diœcesis.

Abbas monasterij Sancti Saluatoris maioris nuncupatus Ordinis S. Benedicti in districtu Vrbis nullius diœcesis.

Abbas monasterij Montis Virginis Ordinis Sancti Benedicti nullius diœcesis Prouinciæ Beneuentan.

Abbas monasterij Sanctissimæ Trinitatis Cauen. Ordinis Sancti Benedicti nullius diœcesis Prouinciæ Capuan.

Abbas monasterij Sancti Christophori Terræ Castri Durantis Ordinis Sancti Benedicti nullius diœcesis Prouinciæ Vrbinaten. Hodie est Cathedralis, vt prædixi.

Abbas monasterij Sanctæ Mariæ Oppid. Pinaroli Ordinis S. Benedicti nullius diœcesis Prouinciæ Tauriuen.

Abbas sæcularis, & Collegiatæ Ecclesiæ Sancti Petri oppidi de Lerma nullius diœcesis Prouinciæ Burgen.

Abbas monasterij Sanctæ Mariæ de Cadoffa nullius diœcesis Prouinciæ Salernitan.

Abbas monasterij Sancti Michaelis de Cuizano nullius diœcesis Prouinciæ Tarraconen. Sancti Benedicti, seu alterius Ordinis.

Abbas monasterij de Salagon nullius diœcesis Prouinciæ Compostellan. Ordinis Sancti Benedicti.

Abbas monasterij SanctissimæTrinitatis Ordinis Sancti Benedicti nullius diœcesis Prouinciæ Reghien. hoc monasterium fuit vnitum Collegio Græcorum de Vrbe, & hodie huic litteræ Apostolicæ non committuntur.

Prior monasterij per Priorem gubernari soliti Sancti Laurentij prope padulam Carthusien. Ordinis nullius diœcesis Prouinciæ Salernitan.

Prior Prioratus Sancti Iacobi de Sparba nullius diœcesis Prouinciæ Compostellan.

Prior Prioratus Sancti Benedicti Militiæ, & Villæ de Alcantara nullius diœcesis Prouinciæ Compostellan. cui ex indulto Vrbani VIII. tantùm committuntur matrimoniales, non autem beneficiales.

Prior Prioratus de Veles nullius diœcesis Prouinciæ Toletan.

Prior Prioratus de Magazela militiæ de Alcantara nullius diœcesis Prouinciæ Compostellan.

Præpositus Ecclesiæ Sanctæ Mariæ Terræ Piscia nullius diœcesis Prouinciæ Florentin.

Præpositus Ecclesiæ Beatę Mariæ Terræ Attini nullius diœcesis Prouinciæ Theatin.

Præpositus Sæcularis Ecclesię Sancti Deodati Oppidi eiusdem Sancti Deodati nullius diœcesis Prouinciæ Treueren.

Archipresbyter Sæcularis, & Collegiatæ Ecclesiæ S. Petri oppidi Aggerin. nullius diœcesis Prouinciæ Taraconen.

In commissionibus tamen, quæ diriguntur Abbatibus, Prioribus, Præpositis, & Archipresbyteris supradictis non admittitur supplicatio nisi fuerit concepta his verbis, videlicet [Supplicant igitur humiliter S. V. Oratores prædicti quatenus Abbatis monasterij N. Ordinis Sancti N. nullius diœcesis Prouinciæ N. particulare, ac separatum territorium, ac iurisdictionem quasi episcopalem in dicto loco exercenti, etiam si de illis personis non sit, quibus similes causæ per SedemApostolicam committi consueuerunt, committere, & mandare, vt cum eisdem oratoribus dispenset] Et postmodum eadem verba repetuntur in dispositiua litterarum: exceptis tamen Abbatibus Cassinensi, & Farfensi, quibus fiunt Commissiones absque prædicta clausula, & adijcitur, *siue eius Vicario*, quod tamen non fit cum alijs. Abbas verò Sublacen. non reperitur adnoratus inter alios, & illi non consueuerunt committi nisi matrimoniales, &c.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Ex parte.

SVMMARIVM.

1 *MIserabilis persona potest laicum Interdicto Vnde vi, coram Iudice ecclesiastico conuenire, etiam si res subtracta dicatur feudalis.*

2 *Miserabiles personæ habent electionem fori, & possunt conuenire aduersarios suos etiam in Curia Principis.*

3 *Papa licèt sit Ordinarius singulorum, tamen causas ab Ordinarijs non auocat sine iusta, & rationabili causa.*

Et per rescriptum manu propria signatum. num. 6. & 8.

4 *Deus regit infima per inferiores Angelos, media per Superiores, suprema per se ipsum.*

5 *Papa explet minima per Plebanos, & alios inferiores, media per Episcopos, & suprema per se ipsum.*

7 *Causæ Miserabilis personæ, quæ iuxta Canonicas Sanctiones tractari debet in Curia, vt validè committatur, an requirat subscriptionem Papæ. & num. seqq. vsque in finem.*

8 *Tridentinum Concilium sess. 24. cap. 20. expenditur.*

Papæ subscriptio in causis auocandis ab Ordinarijs in prima instantia quando requiratur. ibidem. & num. seqq.

Pu-

10 *Pupilli causa, maximè supposita perhorrescentia, apud Principem tractari debet.*
11 *Causa, in qua agitur de interpretatione litterarum Apostolicarum, apud Sedem est cognoscenda,*
12 *Signatura Iustitiæ commissio sufficit in causis, quæ in Curia tractari debent.*

1 EX PARTE. Miserabilis persona potest Laicum Interdicto Vnde vi, coram Iudice ecclesiastico conuenire. Hoc dicit, secundum Ioann. Andr. & omnes. Addit Abbas Siculus etiam si res subtracta dicatur feudalis.

2 Nota primo ex hac Decretali miserabilem personam. qualis erat hæc Vidua Regina Angliæ, posse conuenire Laicum in foro Ecclesiæ, etiam si iudex ecclesiasticus alias in causa illa non sit iudex competens. Concordat textus in cap. Significantibus, inducendo illum, vt ibi dixi num. 43. & 62. & 85. supra de Offic. Delegat. & in cap. Super quibusdam, in fin. ibi [Item viduis, pupillis, orphanis, & personis miserabilibus tenearis in iudicio ecclesiastico respondere] infra de ver. significat. habent enim tales electionem fori, & possunt aduersarios suos conuenire etiam in Curia Principis, præsertim si illorum potentiam perhorrescant, vt est textus celebris in l. Vnica, & ibi scribentes omnes, C. Quando Imperat. inter Pupill. & Vid. & scripsi latissimè in d. cap. Significantibus. Et hæc est vna ex causis, quæ iuxta Canonicas sanctiones in Curia sunt tractandæ ad præscriptum Concilij Tridentini cap. 20. vers. Ab his excipiantur causæ, sess. 24. Quemadmodum respondit Sebastianus Vantius Episcopus Vrbeuetanus, qui vna cum grauissimis Iurisconsultis, & Rotæ Auditoribus à Sac. Congregatione Concilij de mandato san. mem. Gregorij XIII. hac de re fuit consultus, vt dixi in cap. Licet, il secondo, à num 3. maxi-
3 mè num. 35. infra eod. Nam regulariter non solet Papa se immiscere in causis ad Ordinarios pertinentibus: quamquam enim sit Ordinarius singulorum, nec vlli fas sit illius forum declinare, cap. Cuncta per Mundum, 9. quæst. 3. glos. vlt. in d. cap. Licet, infra eod. & in cap. Cum nullus, in ver. In eadem, de tempor. ordinat. lib. 6. Cum Papæ iurisdictio non restringatur ad limites alicuius territorij, vt post Innoc. in cap. 1. num. 2. & Butr. ibi num. 31. supra de Offic. Delegat. Dicit Marian. Socin. in cons. 237. Difficultatem, nu. 1. col. 2. tamen causas ab Ordinarijs locorum ad se non auocat sine iusta, & rationabili causa, cap. Per principalem, 9. qu. 3. Idque iure optimo: nam, vt inquit Beatus Dionysius de Ecclesiastica Hierarchia, c. 6. [Nostra Hierarchia à Deo traditis ordinibus sanctè disposita sanctis, & cælestibus Hierarchijs conformis est] & notat Host. in cap. Cum contingat, num. 6. de ætat. & qualitate. Et Ecclesia militans exemplata est diuinitus à triumphante, vt dicit glos. in Clem. fin.
4 in ver. Ecclesiæ de Hæreticis. Vnde quemadmodum Deus optimus maximus regit infima per inferiores Angelos, media per Superiores, & su-
5 prema per seipsum, vt docet S. Thomas ita Romanus Pontifex, qui non puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris, c. Quanto, de translat. Episcop. & à quo tanquam à fonte omnis per Ecclesiam Iurisdictio diffunditur, cap. Loquitur Dominus, 24. quæst. 1. cap. 1. 22. dist. Minima explet per Archidiaconos, Plebanos. & alios Inferiores, c. 1. & cap. Ad hæc, de Offic. Archid. cap. 1. & cap. fin. & ibi glos. in ver. Sua, de Offic. Archipresbyt. cum similibus, Media per Episcopos, qui sunt vocati ab Ecclesia Romana in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis, cap. Qui se scit, & cap. Decreto, 2. qu. 6. dixi in c. Perniciosum, nu. 31. supra de offic. Ordinar. Maiora per seipsum, vt cap. Nec licuit, 17. dist. cap. Maiores, de Baptismo, cap. 1. de Translat.
6 Episcop. cum concordantibus. Vnde à Tridentina Synodo prouidè cautum est, vt causæ omnes ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentes coram Ordinarijs locorum in prima instantia cognoscantur, & terminentur; & si quas Romanus Pontifex ex vrgenti, rationabilique causa duxerit committendas, aut auocandas, id fiat per speciale rescriptum Signaturæ Sanctitatis manu subscribendum, vt in decreto, cap. 20. sess. 24. de quo plura scripsi in cap. Licet, à num. 30. vsque in finem, & in cap. Significasti, num. 31. infra eodem.

7 Hic QVÆRO, An requiratur subscriptio Papæ ad hoc vt causa miserabilis personæ, quæ iuxta Canonicas sanctiones tractari debet in Curia, validè committetur.

8 Cum Ludouica de Corduba esset in possessione hereditatis paternæ, Gondisaluus de Cardena obiecit illi, quod illegitima esset, ac propterea incapax hæreditatis, non obstante quod eius parentes obtinuissent à Clemente VIII. dispensationem ad contrahendum matrimonium, sed quia quæstio natiuitatis ad sacrorum Canonum præscriptum coram Iudice Ecclesiastico dumtaxat tractanda erat iuxta Constitutionem Alexandri III. relatam in c. Lator, Qui filij sint legit. Ludouica minor ætate perhorrescens in partibus litigare cum aduersario potenti, obtinuit à Signatura Iustitiæ, vt causa in Rota committeretur: cui quidem commissioni aduersarius opposuit, quod non fuerit subscripta manu Papæ, quemadmodum præscribitur decreto Concilij Tridentini, cap. 20. sess. 24. in causis, quas in prima instantia Summus Pontifex ab Ordinarijs auocandas iudicauerit, atque hoc prætextu causam ad Concilium Regium deferendam curauit

Itaque consulitur Sac. Congregatio an eiusmodi commissioni obijci possit vitium nullitatis propterea quod manu sanctissimi subscripta non fuerit.

9 Videtur respondendum negatiuè: nam decretum d. cap. 20. primo statuit, vt causæ ad forum ecclesiasticum pertinentes coram Ordinarijs locorum in prima instantia cognoscantur, & terminentur: deinde excipit duo genera causarum his verbis [Ab his excipiendæ causæ, quæ iuxta Canonicas sanctiones apud Sedem Apostolicam sunt tractandæ, vel quas ex vrgenti, rationabilique causa iudicauerit Summus Romanus Pontifex per speciale rescriptum signaturæ Sanctitatis suæ manu propria subscribendum committere, & auocare.] Atque ita subscriptio Papæ non requiritur nisi in secundo casu. Præsens autem causa secundum ea, quæ proponuntur, apud Sedem tractari debet atque ita est in primo casu duobus fundamentis.

Primò

10 Primò quia causa pupilli, maximè supposita per horrescentia, apud Principem cognoscenda est, vulgata leg. vnicá, vers. Quod si pupilli, C. Quando Imperator inter pupillos, vbi in specie Baldus num.2. cap. Regnum, 22. q. 5. Ideoque vsus inoleuit, vt causæ huiusmodi in Rota committantur, vt apud Caputaq. disp.1. n.3. de iureiur. & Put. disp.34. lib. 3.

11 Secundò quia cùm agatur de interpretatione litterarum Apostolicarum, quibus Clemens VIII. dispensauit inter patrem, & matrem Oratricis, vt legitur in commissione, causa apud Sedem
12 tractari debet, vt est textus in c. Cum venissent, de Iudicijs. S. Congregatio autem aliàs animaduertit manum Papæ requiri vbi auocatur causa, quæ non debet in Curia tractari: at verò in ijs, quæ in Curia tractari debent, qualis est præsens causa, dixit sufficere signaturam Iustitiæ; ideoque è se esse, vt cum causæ à signatura Iustitiæ in Curia committuntur, in litteris generaliter exprimatur causam esse talem, quæ iuxta Canonicas sanctiones in Curia tractari debeant; idque iussit significari Præfecto signaturæ Iustitię, quod fuit diligenter obseruatum in commissione, de qua agitur.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Significasti.

SVMMARIVM.

1 *Clericus sine diœcesani licentia non potest se submittere iurisdictioni non sui iudicis.*
2 *Abbas an habeat iurisdictionem Ordinariam de iure communi, quæ prorogari possit etiam per clericos sæculares. & num. seq. vsque ad num. 11.*
3 Iurisdictionis, *verbum intelligitur de ordinaria.*
4 *Dominium in dubio intelligitur de directo, non de vtili.*
5 *Prorogatio cadit super simili specie iurisdictionis, quæ prorogatur.*
6 *Prorogatio iurisdictionis potest fieri etiam in causis spiritualibus si iudex aliàs possit de illis cognoscere.*
6 *Prorogari non potest de persona ad personam iurisdictio limitata.*
Declaratur. n.9. & n.14.
8 *Iurisdictio eius, qui præest Collegio, est prorogabilis.*
10 *Prorogari potest iurisdictio ordinaria competens alicui de consuetudine, vel alio iure speciali.*
11 *Prorogatio iurisdictionis vt fieri possit à clerico, quæ requirantur. & n. seqq. vsque ad n. 18.*
12 *Prorogatio iurisdictionis iudicis non sui an inducatur ex tacito consensu partium.*
13 *Laicus potest prorogare iurisdictionem iudicis alieni etiam sine consensu iudicis proprij: Clericus autem non potest, & cur. & n 37.*
14 *Prorogatio iurisdictionis fieri non potest nisi in iudicem ordinarium.*
15 *Iurisdictio delegata non est prorogabilis de persona ad personam, sed bene de re ad rem.*
16 *Prorogare non potest clericus iurisdictionem iudicis laici, etiam de diœcesani consensu.*
17 *Nisi in causis merè ciuilibus.*
18 *Prorogatio iurisdictionis, & delegatio in quibus differant. & n. seq. vsque ad n. 23.*
19 *Episcopus non potest Clericum inuitum submittere iurisdictioni alterius Episcopi. & n. 30.*
20 *In prorogantibus iurisdictionem iudicis præsentis, & acceptantis non est locus pœnitentiæ.*
21 *Appellatur à sententia iudicis ex prorogatione iurisdictionis ad illius superiorem.*
22 *Intellectus l. Episcopale. C. de Episc. audient.*
23 *Auditor Cameræ an possit cognoscere, & terminare in prima instantia causam criminalem Clerici Episcopo subiecti de ipsius Episcopi consensu. & n. seq. vsque in fin.*
24 *Prorogatio iurisdictionis potest fieri etiam in criminalibus vbi proceditur per viam accusationis. & nu. 32.*
25 *Et quid si procedatur per viam inquisitionis.*
Ad prorogationem iurisdictionis sufficit consensus illius, de cuius præiudicio agitur. ibid.
26 *Iurisdictio à Concilio Tridentino Ordinarijs tributa in prima instantia censetur alijs adempta.*
27 *Iurisdictio acquiritur deuolutione, delegatione, & prorogatione.*
28 *Deuolutio iurisdictionis in prima instantia non fit ad Legatos, & alios quoscunque vigore facultatum, nisi Episcopo priùs requisito, & negligente. & n. 33.*
29 *Episcopus non potest causam committere extra diœcesim, nisi & litigantes consentiant. & num. 31.*
31 *Causæ etiam criminales ad forum ecclesiasticum pertinentes in prima instantia cognosci debent coram Ordinario loci, & non coram alio, nisi de ipsius Ordinarij, & partium consensu.*
33 *Legati, & Nuntij possunt procedere in prima instantia Episcopo requisito, & negligente, non autem consentiente.*
34 *Negligentiam debet præcedere monitio vt sit locus deuolutionis.*
35 *Et an debeat esse trina, vel sufficiat vnica.*
36 *Archiepiscopus potest cognoscere causas subditorum Suffraganei in prima instantia negligente, non autem consentiente Episcopo.*
37 *Laicus in causa spirituali an possit prorogare iurisdictionem iudicis non sui.*

1 SIGNIFICASTI. Clericus sine diœcesani licentia non potest se submittere iurisdictioni non sui iudicis, vel pleniùs Quamuis laicus possit iurisdictionem non sui iudicis prorogare; Clerici tamen non possunt, nisi prorogatio fiat de dioecesani consensu, & in iudicem ecclesiasticum. Hoc dicit, Communis diuisio. Secunda ibi, *Inquisitioni*.

2 Nota primo ibi, *se tuæ iurisdictioni subiecit:* iuncta suprascriptione, Abbatem habere iurisdictionem ordinariam in foro contentioso, quæ potest prorogari etiam per Clericos sæculares.
3 Nam verbum *iurisdictionis*, hic positum de ordinaria intelligitur, aliàs non esset prorogabilis, vt l.1. ff. de iudic. ibi, [Qui tribunali præest, vel alias iurisdictionem habet: scilicet ordina-
4 riam.] Et est simile in dominio, quod in dubio intelligitur de directo, non de vtili, vt l. 1. ff. Si

ager

ager vectigali, & tenet Bart. conf. 243. Fuit qui-
dam, num. 1. circa medium, vers. Nam vbi de
dominio lib. 1. & Cardin. hic in 1. not. sic etiam
excommunicatio simpliciter lata intelligitur de
maiori, vt c. Si quem, infra de sententia excom.
Vocabula enim in potiori significatu sunt acci-
pienda, vt Inst. de iur. nat. §. Sed ius quidem
ciuile, in fin. Verum Host. intelligit hunc Abba-
tem habuisse iurisdictionem ordinariam de con-
suetudine, cum inferior de iure communi non
habeat contentiosam, c. Quanto, de offic. Ordin.
& cum eo transeunt hic Ioan. Andr. num. 1. &
Butr. in 1. not, & est verior, & magis communis
opinio, vt dixi in d. c. His quæ, n. 36. suprà de
maior. & obed. Atque ita Host. videtur sentire
seclusa consuetudine iurisdictionem Abbatis non
5 esse prorogabilem, quod apertius firmat Petr. de
Anchar. num. 1. ea ratione, quia licèt Abbas
habeat iurisdictionem super Monachos quoad
correctionem; tamen quoad extraneas personas,
& de causa, quæ non cadit sub eadem specie,
& qualitate iurisdictionis, non videtur posse
cognoscere per modum iurisdictionis proroga-
tæ: quia prorogatio propriè cadit sub simili spe-
cie iurisdictionis, quæ prorogatur, & non quo-
ad aliam dissimilem, vt notatur in l. 1. C. De
iurisdict. omn. iudic. & per Cyn. in l. Testamen-
ta, in princ. C. De testam. vbi argumento illius
legis dicit illam demum iurisdictionem posse
in alium iudicem prorogari, quàm ille iudex
habet in suos subditos; & ideo si quis esset de-
putatus tantùm ad maleficia, non posset quis
illius iurisdictionem prorogare ad causas ciui-
les, & sic de similibus. Idem notat Bart. in l. In-
ter conuenientes, num. 1. ff. Ad municipal. dicens
prorogationem fieri debere in his, quæ sunt eius-
dem speciei; ideoque iurisdictionem in causis
pecuniarijs prorogari non posse ad causas meri,
vel mixti Imperij: & hanc esse communem con-
clusionem testatur Abb. in c. P. & G. num. 15.
vers. Venio ad sextam, de offic. deleg. & sequi-
tur Rota apud Cardin. Seraphin. decis. 436. n. 3.
6 Et quamuis prorogatio fieri possit etiam de
causis spiritualibus; oportet tamen vt iudex sit
talis, qui aliàs possit de illis cognoscere, vt no-
tat Innoc. in c. De causis, num. 3. & 4. de offic.
7 delegat. Facit quod notat Cynus in l. 1. num. 2.
vers. Præterea est alia ratio, C. de iurisdict. omn.
Iudic. vbi dicit iurisdictionem limitatam nec
de iure ciuili, nec de iure canonico posse proro-
gari de persona ad personam. Contrariam opi-
nionem sustinet Abb. hic in primo notab. vbi di-
cit intellectum Host. esse diuinatiuum, quia tex-
tus nullibi facit mentionem de consuetudine;
ideoque potius probat conclusionem vt Abbas
habeat iurisdictionem de iure communi, & sic
prorogabilem per clericos sæculares: & meritò,
quia Abbas præest Collegio, & habet in suos
Monachos iurisdictionem ordinariam in causis
tam ciuilibus, quàm criminalibus, non tantum
per viam correctionis, sed etiam in forma iudi-
cij, præterquam si agatur de actuali degradatio-
ne, secundum opinionem, quàm latissimè tuetur
Ioan. de Lignano in Clem. Ne in agro, de stat.
Monachor. & idem Abb. in c. Cum contingat,
suprà eod. num. 22. & seq. præsertim num. 29.
vers. Et in istis ego distinguo. Quæ opinio ho-
die videtur ferè indubitalis, quia Regulares nec
ratione delicti commissi, nec contractus initi,
nec rei sitæ in territorio Episcopi sortiuntur fo-
rum illius, vt plenè probaui in c. Tuarum, infra
de priuil. à num. 10. vsque in fin. & præsertim
à num. 32. vsque ad num. 45. vbi hoc deduxi ex
compluribus Tridentini Concilij decretis. Quā-
obrem cum tota iurisdictio ordinaria sit penes
Abbates, & Prælatos Regulares in suos subdi-
tos, non videtur ambigendum quoniam illa
sit prorogabilis etiam ad clericos sæculares, vt
8 hic. Atque ita non obstat quod secundum An-
char. & alios præcitatos prorogatio non cadat
nisi super simili specie iurisdictionis. Quoniam
respondetur iurisdictionem Abbatis esse consi-
milem, cùm sit ordinaria, & contentiosa, vt præ-
dixi. Et quamuis sit restricta ad Monachos, &
Conuersos sui monasterij; tamen hoc non im-
pedit quin per viam prorogationis extendi pos-
sit ad Clericos sibi non subditos, qui illius iuris-
dictioni se submittunt de cōsensu Episcopi dioe-
cesani, vt hic patet: & in l. 1. ibi, *iudicandi pote-
statem inter certas habeat personas*. C. de iurisd.
omn. iudic. & notat gloss. & Bar. in l. 1. n. 8. ff. de
iudic. vbi per illam l. Secundum vnam lecturam
dicunt iurisdictionem eius, qui præest Collegio,
esse prorogabilem: & sequitur hic Abb. num. 2.
9 & Marian. Socin. nu. 23. Nec aduersatur autho-
ritas Cyni in d. l. 1. n. 2. C. de iurisd. omn. iud.
quia loquitur in iurisdictione delegata, quæ non
est prorogabilis ad alias personas, cap. P. & G.
supra de offic. delegat. & latius dicam infra
num. 14.
10 Conclusio tamen Hostiensis quod iurisdictio
ordinaria competens alicui de consuetudine,
vel alio iure speciali prorogari possit, est in se-
uera, licèt non probetur hic: nam iura, quæ
loquuntur de prorogatione, non distinguunt
an iurisdictio competat de iure communi, vel de
iure speciali, sed simpliciter requirunt, vt ille,
de cuius prorogatione agitur, iurisdictionem
habeat, vt in l. 1. ff. de iudic. & hic. Neque hanc
conclusionem impugnat Abb. vt per Mar. Socin.
num. 23.
11 Secundò nota ex textu quatuor requisita ad
hoc vt Clericus possit prorogare iurisdictionem
alterius iudicis. Primò enim requiritur, vt pro-
rogatio fiat de vtriusque partis consensu, proue
hic facta fuit à Clerico ad petitionem mercato-
ris, qui pecuniam illi mutuauerat. Concordat
textus in c. 1. in illis verbis, *Quos vtraque pars
12 voluerit*, supra eod. & ibi dixi in vlt. notab. Fal-
lit in casu, vt dicam infra num. 25. Non tamen
requiritur consensus expressus, sed sufficit taci-
tus, vt tenet Bar. in l. 1. in fin. ff. de iudic. vbi
allegat Innocentium in c. Cum venissent, num. 8.
in ver. Inhibitione, de in integr. restitut. qui ta-
men non firmat. Idem notat Decius in c. Pasto-
ralis, num. 11. de exceptionibus quas refert, &
sequitur Rota apud Cardinal. Seraphin. dicta
decis. 439. num. 3. Et est communis opinio, quam
latè prosequitur, & ab obiectis tuetur Marian.
Socin. hic in 6. princ. articulo num. 37. Aduerte
tamen, quia ex sola patientia procedendi taci-
tus consensus non inducitur, nec prorogatur iu-
risdictio, sed exigitur actus positiuus. Textus est
in cap. Ad petitionem, infra de accus. immo nec
comparitio cum taciturnitate inducit proroga-
tionem iudicis non sui, vt tenet Ioan. Andr. in
teg.

reg. Scienti, de reg. iur. lib.6. in Mercurial. Se-
cus si citatus compareat, & respondeat; quia
cùm sciat eum non esse suum iudicem compe-
tentem, ex hoc videtur in ipsum consentire, &
illius iurisdictionem prorogare, vt probat gloss.
sing. iuncto text. in l.1. in ver. Inchoatæ, C. vbi
de crim. agi oporr. & declarat Marian. Socin.
loc. citat.

13 Secundò requiritur, vt prorogatio fiat de diœ-
cesani consensu, vel licentia, vt patet ex hac lit-
tera, ibi, *& Episcopi diœcesani voluntas accedat*.
Neque hoc est ius nouum, sed antiquum, vt in
Auth. Vt Clerici apud propr. Episcop. §. Si verò
ecclesiasticum, coll.6. In Auth. de Sanctiss. Epi-
scop. §. Ieonomos, coll.9. & in l. Episcopali, C. de
Episcopal. audien. & in cap. Non liceat, 3. quæst.6.
secundum Hostiens. hic num.2. in ver. Episcopi
diœcesani. Et in hoc signa differentiam inter
Laicos, & Clericos: nam Laici possunt proroga-
re iurisdictionem iudicis alieni absque consensu
iudicis proprij, vt patet ex textu ibi, *priuatorum
consensus eum, qui iurisdictioni praeesse dignosci-
tur, suum possit iudicem constituere*, & in l.1. &
in l. Priuatorum, C. de iurisdict. omnium iudic.
hic allegat in glos. 1. Sed an hoc sit verum indi-
stinctè notat Bart. in l.1. §. Et post operis, ff. de
nou. oper. nunc. Petr. de Anchar. in cap.1. nu.3.
supra eod. & Felin. hic nu.1. 2. & 3. ad quos re-
curre. In Clericis verò exigitur diœcesani con-
sensus, vt prædixi. Et est ratio differentiæ se-
cundum Hostiens. nu.3. quia Clericus est magis
adstrictus ad obediendum, quàm Laicus. Et
quia spiritualis iurisdictio dignior, & fortior,
seu firmior est, quàm temporalis, cap. Inter cor-
poralia, de translat. Episcop. De quibus tamen
rationibus vide Felinum hic, post princ. vers. Ra-
tiones differentiæ: Sufficit autem simplex con-
sensus Episcopi; nam formalis delegatio non
exigitur, vt notat Innocent. in cap. 1. in fin. supra
eodem.

14 Tertiò requiritur, vt prorogatio fiat in eum,
qui aliàs iurisdictioni præest; nam in priuatum
prorogatio fieri non potest, vt patet in text. ibi,
qui iurisdictioni praeesse dignoscitur, & in l.1. ff. de
Iudicijs, & in l.1. C. de iurisdict. omn. Iud. & dic
15 iurisdictioni, idest ordinariæ: nam iurisdictio
delegata ad aliàs personas non est prorogabilis,
vt cap. P. & G. de offic. deleg. & notant hic Abb.
Antiq. num.1. in ver. Iurisdictioni, & Host. nu.2.
cum quibus cæteri transeunt, & Cynus in d. l.1.
num.2. C. de iurisdict. omn. Iudic. Licèt secus sit
in prorogatione, quæ fit de re ad rem secundum
communem conclusionem, de qua testatur Car-
dinalis Seraphin. decis. 439. num.1.

16 Quartò requiritur, vt prorogatio fiat in iudi-
cem ecclesiasticum, vt patet ibi, *Nisi fortè sit
persona ecclesiastica*: nam in iudicem laicum
clerici consentire, aut illius iurisdictionem pro-
rogare nequeunt, etiamsi dioecesani consensus,
& proprium iuramentum intercedat, vt est text.
in c. Si diligenti, supra eod. & notat glos. 2. hic
17 communiter approbatur, nisi fortè in causis me-
rè ciuilibus, vt notat glos. 2. in c. Decernimus,
supra de iudic. & dixi in c. Nullus, nu. 10. supra
eodem. Alia requisita ad prorogationem recen-
sent hic Host. num.2. Ioan. Andr. num.8. & ple-
nius Marian. Socin. in 3. principali articulo à
num. 37.

18 QVÆRO, quæ sint differentiæ inter proro-
gationem iurisdictionis, & delegationem.

Respondeo esse multas, Differunt enim pri-
mò quia prorogatio fit à partibus, vt hic, & in
cap.1 supra eod. & l. 1. C. de iurisd. omn. iudic.
Delegatio verò, seu commissio fit ab eo, qui ius
dicit, seu iurisdictioni præest, vt l.1. & l. 3. ff. de
iurisdict. omn. iudic. cum simil. siue sit Princeps
siue Ordinarius, siue Delegatus, cum distinctio-
ne tamen: quam ponit Host. in summa de offic.
Deleg. §. Quis delegare possit, Differunt secun-
dò quia prorogatio non confert iurisdictionem
non habenti, sed prorogat, seu extendit iurisdi-
ctionem iudicis non sui ad personas prorogan-
tes, quæ illi se voluntariè subijciunt, vt patet in
textu ibi, *qui iurisdictioni præesse dignoscitur*, &
notat Abbas Antiq. hic in ver. Iudicem, & Abb.
Siculus in cap. Causam quæ, num. 2. de sent. &
re iudicat. Delegatio verò confert iurisdictio-
nem etiam non habenti, vt cap. Præterea, suprà
de offic. Deleg. & c. Statutum, de rescript. lib.6.
& hinc resultat tertia differentia, quia proroga-
tio in priuatum fieri non potest, vt dictum est su-
pra in tertio requisito, num.14. Delegatio secus
vt in iuribus proximè citatis, Differunt quartò
quia prorogatio non potest fieri nisi vtraque
pars consentiat, vt dixi supra in primo requisi-
to ad prorogationem num. 11. At commissio,
seu delegatio non exigit consensum partium,
sed Episcopus solus dat iudices, vt cap. Super
quæstionum, §. Quem verò, & §. fin. de offic.
delegat. & quod dicitur in c.1. supra eodem, ibi,
quos vtraque pars voluerit, vel intelligitur de
prorogatione; vel si intelligatur de commissio-
ne, est de consilio ne iudex datus possit recusa-
ri, sed tamen commissio valet etiam partibus
non consentientibus, dummodo fiat saluo iure
recusationis, vt ibi dixi in vltimo notab. post
Ioan. Andr. in fin. & Butr. num.6. vbi etiam po-
19 sui consuetudinem Romanæ Curiæ. Et hanc dif-
ferentiam ponit hic Host. num. 2. in ver. Volun-
tas, vbi ait, Episcopum me inuito posse causam
meam delegare personæ ecclesiasticæ non suspe-
ctæ, vt c. Si quis contra, supra eod. & c. Cum
speciali, infra de appellat. sed me inuitum non
posse submittere iurisdictioni alicuius Ordinarij;
sicut nec ego sine voluntate sua possum in alium
Ordinarium consentire, vt patet hic. Et paulò
infra dicit regulare esse vt Prælatus non possit
subditum suum submittere alij inuitum, nec sub-
ditus se submittere Prælato inuito, allegat cap.
Cum non liceat, de præscript. & l.1. C. de nouat.
20 & sequitur Ioan. Andr. num. 11. Et hinc oritur
quintò differentia, quia quando aliqui prorogant
iurisdictionem iudicis non sui præsentis, & acce-
ptantis, non habet locum pœnitentia, neque
hoc casu est locus l. Si conuenerit, ff. de iurisd.
omn. iudic. vt in c. 1. supra de iudic. secundum
vnam lecturam, quam ibi tenet Anton. de Butr.
& est gloss. Ordin. in l. 1. in 1. gloss. ff. de iudic.
& hanc regulam ponunt Guil. de Cuneo, &
Bald. in l. 1. C. eod. tit. Vnde eo casu iudex nec
potest à partibus recusari, ex quo in eum præ-
sentem, & acceptantem consenserunt, nisi noua
causa superueniat, arg. c. Insinuante, de offic.
delegat. sed iudex datus sine consensu partium
bene potest recusari, cap. Postremò, & c. Super
quæstionum, §. fin. eod. tit. & sentiunt in cap.1.

supra

supra eod. Ioan. Andr. in fin. & Butr. num. 6. dum
consulunt vt iudex detur ab Episcopo de par-
21 tium consensu ad hoc ne possit recusari. Diffe-
runt sextò, quia à sententia iudicis ex proroga-
tione iurisdictionis appellatur ad superiorem
eius, qui iudicauit, l. 1. C. Vbi & apud quem.
22 Nec obstat textus in l. Episcopale, C. de episco-
pali audien. vbi non appellatur à sententia iu-
dicis ex prorogatione, quia ibi est speciale in
Episcopo, cuius iurisdictio à laicis prorogatur,
secundum intellectum valde notabilem, quem
ponit Abb. in d. c. Causam quæ, nu. 2. vers. Aduer-
te tamen, ne decipiaris, & Felin. num. 1. de sent.
& re iudic. Sed à delegato appellatur ad ipsum
delegantem, d. cap Super quæstionum, & l. Papi-
nianus, C. de appellat. & notat Calder. cons. 14.
alids 8. eod. tit. quam differentiam constituit hic
Ioan. Andr. num. 10. in fin. dicens; Aliud est de-
legare, aliud iurisdictionem prorogare. Vnde
in delegata appellatur ad delegantem, in ordi-
naria prorogata ad Superiorem. Differunt septi-
mò, quia prorogatio à Clericis fieri non potest
in iudicē laicum, etiam de consensu Episcopi, vt
hic est text. in cap. Si diligenti, supra eod. Sed
delegatio à Papa fieri potest etiam in laicum,
cap. Mennam, 2. quæst. 5. gloss. 2. in cap. Decerni-
mus, supra de Iudic. licet non ab Episcopo, vt
hic in glos. 5. & dixi in cap. Nullus, num. 9. supra
eod. post Hostiens. ibi num. 1. in ver. Pontificis,
& Ioan. Andr. num. 3. in eod. ver. nisi in caussis
merè ciuilibus, vt ibi subiunxi, num. 10.
23 Secundò QVÆRO, an obstet decretum
Concilij cap. 20. sess. 24. quo minus causa crimi-
nalis cōtra Clericum Episcopo subditum possit
in prima instantia de Episcopi consensu ab Au-
ditore Cameræ cognosci, & terminari.

Videtur distinguendum. Aut reus consensit;
& tunc nulla subest difficultas quin Concilio
obstante possit huiusmodi causa ab Auditore
Cameræ cognosci: Certum est enim Clericum
de diœcesani consensu posse iudicis ecclesiastici
non sui iurisdictionem prorogare, vt hic est ca-
sus secundum Ioan. Andr. & omnes in summa
huius textus, & concordant iura supracitata
24 num. 13. Quæ prorogatio cadit etiam in crimi-
nalibus, vt in l. 1. & ibi glos. in ver. In cohata,
& DD. notant, maximè Paul. de Castr. C. vbi de
crim. agi oport. & tenet Butr. in l. 1. nu. 9. ff. de
Iudic. vbi dicit hanc esse veritatem, & Marian.
Socin. hic in 5. art. principal. quæst. 19. num. 36.
& est communis Doctorum sententia teste Are-
tino in cap. Ad petitionem, num. 15. infra de
accusat. Id quod absque dubio locum habet
quando proceditur per viam libelli accusatio-
25 nis. Et in hoc conueniunt omnes. Quando au-
tem proceditur per viam inquisitionis formatæ,
multi tenent non esse locum prorogationi; quia
prorogatio fieri debet de consensu vtriusque
partis, vt dictum est supra num. 11. In iudicio
autem inquisitionis vtraque pars non consentit:
& hoc videtur tenere Innocentius in cap. Ad pe-
titionem. nu. 1. & firmant Bald. in d. l. 1. ad fin.
C. vbi de crimin. agi oport. Alexand. cons. 216.
Ponderatis his, num. 16. lib. 6. Sed contrarium
concludit Aretin. in cap. 1. supra de Iudic. ea ra-
tione, quia vbi agitur de vnius præiudicio, suffi-
cit consensus illius, vt l. Nesennius ff. de negot.
gest. Idem tenet Salicet. in d. l. 1. quos refert,

& sequitur Felin. in cap. P. & G. num. 9. supra
26 de offic. delegat. quod satis placet. Aut reus
non consentit; & tunc quæstio est dubitabilis,
in qua tamen videtur respondendum Concilium
obstare, & causam ab Auditore Cameræ non
posse cognosci: Cum enim hoc casu Auditor Ca-
meræ non sit iudex competens; quia Concilium
tribuit Ordinarijs cognitionem caussarum pri-
mæ instantiæ priuatiuè ad alios, cùm loquatur
per dictionem taxatiuam ibi, *coram locorum Or-
dinarijs dumtaxat, &c.* quæ adimit cæteris iu-
risdictionem, Angel. in l. 1. C. Vbi, & apud quem,
27 Felin. in cap. Pastoralis, nu. 2. in tertia limitatio-
ne: de offic. Ordinar. apertè constat ipsum Au-
ditorem Cameræ, qui iure proprio hanc iurisdi-
ctionem non habet, non posse cognoscere, nisi
per deuolutionem, per delegationem, aut per
prorogationem iurisdictionis, quorum nullum
28 in hoc casu potest habere locum. Non deuolu-
tio, quia illa requirit formam à Concilio præ-
scriptam d. cap. 20. in §. Legati quoque, scilicet vt
Episcopus sit requisitus, & neglexerit procede-
29 re, quod in dubio non supponitur. Non dele-
gatio, tum quia hic non probatur interuenisse;
tum quia Episcopus non potest extra propriam
Diœcesim causas committere, nisi & litigantium
consensus accedat, vt notat glos. 2. & penult. in
cap. Vt litigantes, de offic. Ord. lib. 6. quam ibi
sequuntur Butr. num. 4. Anchar. num. 1. & alij
communiter, Vant. de nullitate, in tit. de nullit.
sent. ex defectu iurisdict. delegatæ, nu. 95. dixi
in cap. Nonnulli, num. 3. supra de rescript. quod
maximè procedit post Concilium Tridentinum;
30 vt mox subijciam. Non poterit & hoc casu ha-
bere locum prorogatio; quia quemadmodum
Clericus subditus Episcopi non potest sine eius
cōsensu prorogare iurisdictionem iudicis eccle-
siastici non sui; ita nec Episcopus potest Cleri-
cum subditum suum inuitum subijcere in aliqua
causa iurisdictioni alterius iudicis ecclesiastici,
nisi subditus consentiat, vt in cap. 1. supra eod.
& hic, vbi sic firmat Host. num. 2. in ver. Volun-
tas, cum quo Ioan. Andr. num. 51. Henr. Boich.
Butr. Cardin. & alij transeunt, latè Marian. So-
cin. in 3. principali articulo in 7. quæst. num. 41.
& abundè ostensum est supra num. 14. vbi nume-
rantur requisita, quæ coniunctim concurrere
debent, vt validè prorogetur iurisdictio iudicis
incompetentis in causa Clerici, inter quæ est
consensus partium, & Episcopi Diœcesani. Hoc
31 autem præcipuè vendicat sibi locum post decre-
tum Concilij Tridentini in d. cap. 20. sess. 24. de
causis in prima instantia diffiniendis coram lo-
corum Ordinarijs, quod fuit editum non tantùm
in fauorem eorumdem Ordinariorum, sed etiam
litigantium, qui vt à laboribus, & expensis suble-
uentur, extra proprias Ciuitates, & Diœceses
trahi non debent inuiti, arg. d. cap. Vt litigantes,
de offic. Ordin. lib. 6. & cap. Statutum, §. Nullo
quoque, de rescript. eod. lib. Quamobrem huic
fauori non potest solus Episcopus renunciare
causam in prima instantia extra Diœcesim com-
mittendo, quia beneficio in fauorem duorum
indulto vnus renunciare non potest, altero, inui-
to, sed requiritur vtriusque consensus, text. est in
cap. Ad Apostolicam, infra de regular. vbi hanc
theoricam tradit gloss. in ver. Monasterij, Host.
num. 4. in fin. vers. Sed & ex hoc, & num. 8. Butr.

num. 3. & Abb. num. 10. facit regula l. Sabinus, ff. commun. diuidun. Vnde iure optimo declarauit S. Congregatio Cardinalium eiusdem Concilij Interpretum in terminis d. c. 20. non sufficere consensum solius Ordinarij; sed requiri etiam consensum partium, vt causa ad Ordinarium spectans in prima instantia coram alio iu-
32 dice extra Dioecesim cognosci possit. Et quamuis hæc decisio sit edita in causa ciuili, tamen obtinere debet etiam in causa criminali; tum quia decretum illud loquitur de causis omnibus ad forum ecclesiasticum quomodocunque pertinentibus; & sic etiam de criminalibus, vt sæpius fuit resolutum; tum quia in criminalibus eò magis necessarius debet esse consensus, quò grauior est causa criminalis, quàm ciuilis, & maius præiudicium ex criminali, quàm ex ciuili generari potest, vt notatur in l. fin. C. de Ordin. cognit. Tum denique quia authoritates id probantes superiùs relatæ generaliter, & indistinctè loquuntur, & de causis etiam criminalibus probatur in cap. 3. supra eodem, ponderando verbum illud, *negotium*, cuius appellatione venit causa tam ciuilis, quàm criminalis, vt ibi notant Innocent. & Abb. Antiq. in princ. Host. in ver. Negocium, & Ioan. Andr. num. 2. cum præsertim in prima compilatione Decretalium non habeatur verbum *actio*; sed *accusatio*, vt refertur ab Antonio Augustino in c. 1. hoc tit. & de prorogatione etiam in causis criminalibus tenet expressè Archid. post Hugon. in cap. Non liceat, nu. 2. 3. quæst. 7.

33 Non obstat, quod Concilium d. cap. 20. voluerit Legatos, & Nuncios posse procedere contra Clericum, Episcopo requisito, eoque negligente; paria autem esse videantur, vel Episcopum requisitum negligere, vel consentire vt alius cognoscat: Respondetur enim Concilium id statuisse in casu negligentiæ tantùm, à qua non rectè infertur ad casum consensus Episcopi.
34 Primò, quia vt intret deuolutio, negligentiam debet præcedere monitio, & requisitio, tum ex verbis Concilij; tum ex dispositione iuris communis, cap. Irrefragabili, §. Excessus, supra de offic. Ordin. cap. 1. de supplen. neglig. Prælator. & cap. 1. eod. tit. lib. 6. vbi DD. quæ requisitio cùm excitet Episcopum ad officiũ suum obeundum, meritò si Episcopus negligat, in pœnam delicti habet locum deuolutio, vt notat Franch. & alij in d. cap. 1. de supplen. negligent. Prælator. lib. 6. Quæ ratio non cadit in Episcopo consentiente, qui non delinquit, ideo tunc non habet locũ abdicatio iurisdictionis, nisi accedat subdi-
35 ti consensus, vt de iure requiritur. Secundo, quia negligentia requirit tempus ad effectum deuolutionis, eamque de iure communi debet præcedere trina monitio, vt in iuribus proximè citatis; vel saltem vnica monitio sufficit, si statim postea Episcopus deneget, se velle procedere, vt per Franch. in d. cap. 1. lib. 6. Ideoque non potest inferri ad simplicem consensum, qui cùm momento ab Episcopo præstari possit, non tantùm debet operari, quantum negligentia in abdicanda iurisdictione ab Ordinario, & trahen-
36 do reum coram alio iudice. Tertiò ab eo casu negligentiæ non posse inferri ad casum consensus Episcopi, inde apertè colligitur, quod etiam de iure communi Metropolitanus, qui aliàs non erat iudex competens inter subditos Suffraganei in prima instantia, vt notatur in cap. Pastoralis, de offic. Ordin. in casu negligentiæ Episcopi rigore deuolutionis causas inter eius subditos cognoscere poterat, vt per Felin. in d. cap. Pastoralis, num. 6 vbi ait vniuersum Orbem ita tenere, DD. in d. cap. 1. De supplen. negligentia Prælat. lib. 6. & tamen non poterat Archiepiscopus cognoscere causam in prima instãtia inter eosdem subditos ex solo consensu Episcopi, nisi etiam subditi consensissent, vt hic patet, & in cap. 3. supra eod. cum concord. Quartò retorquetur id, quod adducitur de negligentia: nam sicut Concilium expressit, vt liceat Legatis, & Nuntijs cognoscere Episcopo negligente, ita expressisset vt cognoscere posset eo consentiente si voluisset: quod cum non fecerit, censetur noluisse immutare dispositionem iuris communis, arg. cap. ad Audientiam, de decim. & cap. Inter corporalia, vers. Vnde si circa translationẽ, supra de translat. Episcop. & l. vn. §. Sin autem ad deficientis, C. de Caducis tollen.

37 Prædicta optimè procedunt in Clerico, de quo conceptum est dubium, sed si ageremus de Laico in causa spirituali ad forum Episcopi spectante, quæ non est nostra quæstio, grauior esset difficultas. Et si enim Host. hic num. 3. sentiat Laicum in causa spirituali non posse prorogare iurisdictionem iudicis non sui, tamen contrarium sentiunt Innocent. in cap. De causis, de offic. deleg. Abb. hic num. 15. Natt. post Anton. de Butrio, & alios in cons. 413. num. 6. Ideoque in hoc casu cessat difficultas prohibitæ prorogationis iurisdictionis supra considerata. Et quamuis in terminis Concilij fortè aliud dicendum videatur, cum d. cap. 20. loquatur de causis omnibus ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus; Id tamen dubium in præsentia omittimus, cùm de eo non quæratur.

DE FORO COMPETENTI.

Cap. Proposuisti.

S V M M A R I V M.

1 *Citatus ad causam si postea mutat forum, in causa illa coram primo iudice respondere tenetur. & num. 25.*
2 *Citatio vt sit legitima, fieri debet ad instantiam partis.*
3 *Nisi iudex procedat ex officio.*
4 *Citatio debet fieri à iudice, seu de illius commissione, aliàs non valet.*
5 *Citationis commissio est decretum interlocutorium.*
6 *Citatio realis requirit specialem iudicis commissionem; sed in personali sufficit generalis.*
7 *Citatio nulla ex defectu commissionis validatur per comparitionem partis de hoc defectu non excipientis.*
8 *Citationem frustratoriam non præuenitur, nec perpetuatur iurisdictio.*
9 *Citatio vt sit legitima non est necesse vt fiat tribus edictis, sed sufficit vnicum peremptorium.*

Cita-

10 *Citatio quotuplex sit, qui iudices possint citare, & quot modis, remissiuè.*
11 *Forum mutans ante citationem eximitur à iurisdi-ctione primi iudicis. Secus si non fiat mutatio, sed accumulatio.*
12 *Iurisdictio perpetuatur per simplicem citationem iudicis siue Ordinarij, siue Delegati.*
13 *Citatio est principium, & fundamentum iudicij.*
14 *Citatio respectu contumacis habetur pro circumducta.*
15 *Et quid si contumax velit purgare moram solutis expensis, & dato fideiussore de iudicio sisti.*
16 *Forum domicilij est mutabilis.*
17 *Et quid in foro contractus,*
Et quid in foro originis. num. 11. & seqq.
18 *Debitor si in loco sui domicilij mecum contraxerit, & postea etiam ante citationem aliò domicilium transtulerit, potero eum conuenire in loco contractus.*
19 *Et an potero eum conuenire in loco domicilij, quod habebat tempore contractus celebrati extra locum domicilij.*
20 *Intellectus l. 2. ff. de Iurisdict. omn. Iudic.*
22 *Ciuitas aratrum passa desinit esse ciuitas.*
23 *Vxor sortitur forum viri, & in loco originis amplius conueniri non potest.*
24 *Clericus potest conueniri in loco originis, vel vbi contraxit ante Clericatum, sed non coram primo iudice.*
25 *Fori mutatio post citationem in quibus casibus non eximat à iurisdictione primi iudicis.*
26 *Clericus, qui citatus coram Episcopo, postea de illius consensu ad aliam diœcesim se transtulit, tenetur coram primo iudice causam prosequi.*
27 *Clericus coniugatus non incedens in habitu, & tonsura conueniri non potest coram iudice ecclesiastico nisi ratione praeuentionis.*
28 *Clericus coniugatus habens requisita Constitutionis Bonifacij VIII. & Concilij Tridentini an gaudeat priuilegio fori in ciuilibus.*
29 *Exemptionis priuilegium eximit vniuersaliter à iurisdictione iudicis ordinarij. Nisi priuilegium sit praeuentum per actum citationis.*
30 *Priuilegium superueniens ante actum consummatum in futurum operatur effectum suum.*
Declaratur. num. 32.

1 PROPOSVISTI. Si citatus ad causam postea mutat forum, in causa illa
coram primo iudice respondere tenetur.
Hoc dicit. Secundum Io. Andr. Bellam.
Butr. Cardin. & Anchar. vel melius secundum
Abb. Marian. Socin. & Felin. Legitimè citatus
tenetur coram iudice citante causam prosequi
non obstante quod post citationem mutauerit
forum. Concordat l. Si quis postea, vnde hæc
decretalis sumpta est, ff. de iudic. Communis di-
uisio. Consultatio, & responsio. Secunda ibi,
Porro.
2 Nota primò ex principio textus duo substan-
tialia requisita citationis. Alterum est vt fiat ad
instantiam partis, vt innuunt illa verba, *ad peti-
tionem cuiusdam aduersarij sui.* Concordat text.
in l. Properandum, §. Et si quidem, C. de indic.
& hic notant Butr. num. 2. & Anchar. in 1. notab.
Abb. num. 3. Marian. Socin. num. 2. & idem
Butr. in c. 1. in 3. notab. supra de indic. Bart. in
l. Ad peremptorium, nu. 1. ff. eod. Aretin. consil.
3 36. Casus talis est, in fine. Quod tamen declara
secundum Abb. & Socin. vt vendicet sibi locum
quando iudex procedit ad vtilitatem priuatam:
quo casu non valet citatio nisi fiat ad petitionem
partis, vt notatur in cap. 1. de iudic. & per Bart.
in l. 4. §. Hoc autem iudicium, nu. 2. ff. de damn.
infect. Secus autem si procedat ex officio, quia
tunc iudex sustinet locum partis, vt notatur in
cap. Qualiter, & quando de accusat. & in c. Ad
4 uostram, de iureiur. & per Bart. vbi supra. Al-
terum requisitum est vt citatio fiat à iudice, seu
de illius commissione, vt innuit littera ibi, *à te.*
aliàs non valet, vt est textus in l. Neminem, vbi
Cyn. Bart. & alij notant, C. de exhiben. reis, &
in §. Quadrupli, ibi, *iussu magistratus*, & ibi Ias.
post alios. Instit. de action. Roman. cons. 497.
Dubitatur, num. 8. vers. Ego dico. Abb. hic n. 4.
5 Et est ratio, quia commissio citationis est de-
cretum quoddam interloquutorium, vt l. Om-
nes, §. Praeterea, C. de Episcop. & Cleric. & tra-
dit Bald. cons. 63. Solum de subscriptione, nu. 2.
vers. Praeterea nuncius, lib. 5. Lanfranc. de Oria-
no in c. Quoniam contra, in ver. Citationes, de
probat. Marian. Socin. in tract. de citat, art. 11.
6 in fin. Vide tamen Paul. de Castro cons. 254.
Super primo dubio, col. 1. vers. Primum quia,
lib. 2. vbi ait textum in d. l. Neminem, loqui de
citatione reali, quæ fit per capturam personæ,
quę requirit specialem commissionem secundum
vnum intellectum glossæ ibidem, & Baldi. Sed
personali, seu reali citatione, & in causa ciuili
vbi agitur de commodo pecuniario partis, quã-
do citationes fiunt per nuncios consuetos Curię,
non est de more, vel de consuetudine vt de alia
expressa commissione iudicis appareat, quia
censentur habere generalem commissionem de
citando quemcumque pars requirens voluerit:
allegat Ioan. Andr. hoc dicentem in d. c. Quo-
niam contra, in ver. Citationes. Vnde sufficit vt
in actis reperiantur commissiones factæ per iu-
dicem secundum Ioan. Andr. ibidem. Et quam-
uis hanc distinctionem impugnet Roman. dicto
cons. 497. num. 8. vers. Ego dico: vbi tenet in
omni citatione requiri commissionem iudicis
specialem per l. Cum clericis, §. Memorati au-
tem, ibi, *sententiarum tuarum authoritate pulsan-
tur.* & d. l. Omnes, §. Praeterea, C. de Episcop.
& Cler. tamen respondetur in verbali citatione
sufficere commissionem generalem, vt seruatur
vbique secundum eos, de quo dic pleniùs vt per
7 Marian. Socin de citat, art. 11. Quidquid tamen
sit, citatio aliàs nulla ex defectu commissionis
validatur per comparitionem partis de hoc de-
fectu non excipientis, l. 1. §. Sed si Prætor, iuncta
glo. in ver. Sententia, vers. Vel dici potest quod
citatio prima non tenuit, ff de fer. & notat
Ripa in cap. 1. num. 90. vers. Limita tertio, de
iudic.
8 Secundò nota ibi, *legitimè*, per frustratiuam
citationem non præuenire, nec perpetuari iuris-
dictionem, prout à contrario sensu ex hac litte-
ra colligit Archid. in c. Non ita, num. 1. 2. q. 6.
& Feder. de Sen. cons. 97. incipien. Quoniam
num. 2. & Ioann. Andr. hic num. 3. Ad idem
cap. Bonæ, il secondo, in fin. supra de elect. &
sequuntur hic Collectar. num. 3 Bellam. in 1.
notab. Butr. n. 11. Cardin. & Anchar. vterque

in ſecundo notab. Abb. nu. 6. & Marian. Socin.
9 num. 4. Non tamen intelligas ad hoc vt citatio
ſit legitima, requiri vt fiat tribus edictis, vel
vno peremptorio; ſufficit enim vnica citatio,
ſecundum Guilielm. Naſon. quem refert, & ſe-
quitur Archid. loco citato, & Io Andr. eod. n. 3.
verſ. Nec intelligas, & concordat quod ipſe
adnotauit poſt Ioan. & Vincen. in c. Licet, ſuper
prima gloſſ. de offic. Deleg. Idem tenet glo. in
Clem. 1. in ver. Citationis, de iudic. Feder. de
Senis, vbi ſupra, & conſentiunt Butr. num. 11.
verſ. Dicit tamen, Cardin. & Anchar. vbi ſupr.
Et quamuis contrarium teneat Petrus de Sam-
pſone; tamen primum ſequuntur communiter
moderni, vt de ſuo tempore teſtantur. Abb. n. 9.
10 & Marian. Socin. num. 18. An autem citatio
valeat ſine termini præfixione, & qualis eſſe de-
beat ad hoc vt ſit legitima, vide hic per Collect.
num. 4. & ſeqq. & Bellam. in 3. quæſt. num. 9.
Item quotuplex ſit citatio, qui iudices poſſint
citare, & quot modis, ponit hic magiſtraliter
Henric. Boich. in princ. ad quem recurras.
11 Tertiò nota ibi, *Citatus*: argumentum opti-
mum, quod per mutationem fori ante citatio-
nem, & cauſam initiatam eximitur quis à iuriſ-
dictione primi iudicis. Secus ſi fiat fori accu-
mulatio, non ſubtractio, ſecundum Ioan. Andr.
hic n. 3. in ver. Alterius, & Bellam. num. 1. in
eod. ver. Aliud enim eſt fori adiectio, aliud mu-
tatio, l. Senatores, C. de Senator. Secundum
Henric. Boich. ad fin. Procedit ergo textus in
fori mutatione, quæ ſcilicet fit priuatiuè, & per
viam ſubtractionis, vt in laico ad Clericatum
aſſumpto, qui per Clericatum eximitur, & ſub-
trahitur à quacunque iuriſdictione iudicis ſæ-
cularis, cap. Imperator, 96 diſt., c. 1. & 2. & c. Si
diligenti, ſuprà eod. cum ſimil. niſi fraudolen-
ter, puta crimine perpetrato procuraſſet ſe Cle-
ricum fieri vt pœnam euitaret. De quo per
Archid. in cap. 2. 11. qu. 1. & Collectar. hic in
princip. Sed an hoc ſit verum latiùs dicam in
cap. Vnico, in 3. quæſt. ſupra, de obligat. ad
ratiocin.
12 Quartò nota in eod. ver. *Citatus*, iuncto fine
textus, per ſimplicem actum citationis cauſam
dici præuentam, & perpetuari iuriſdictionem
iudicis citantis. Quod procedit ſiue citatio ema-
nauerit ad inſtantiam rei, ſiue actoris, vt ſint
eiuſdem conditionis actor, & reus, cap. 2. de mut.
petit. & c. Diſpendia, de reſcr. lib. 6. ſecundum
Cardin. hic num. 3. Item procedit tam in iudice
ordinario vt hic, & l. Si quis poſtea, ff. de iudic.
quàm in delegato, vt c. Gratum, & cap. Licet,
ſupra, de offic. deleg. & cap. fin. de offic. leg. &
hic tenet gloſſ. vnica, cum qua Feder. de Sen. d.
conſ. 97. num. 3. Ioan. Andr. hic num. 6. & alij
13 tranſeunt. Ratio eſt, quia vbi cœptum eſt ſemel
iudicium, ibi finem accipere debet, l. Vbi cœ-
ptum, ff. de iudic. & cum citatio, ſeu vocatio in
ius ſit fundamentum iudicij, & principium om-
nium actionum inſtituendarum, §. vlt. in princ.
Inſtit. de pœn. temer. litig. qui eam præoccupa-
uit, totam cauſam, & iuriſdictionem præoccu-
paſſe, ac præueniſſe videtur, vt hic; principium
enim eſt potiſſima pars cuiuſque rei, l. 1. ff. de
orig. iur. & à primordio tituli poſterior forma-
tur euentus, l. Vnica, Cod. de imponen. lucrat.
deſcript, lib. 10. de qua vide plenè per Henric.
Boich. in cap. Dudum, il primo, de elect. Item
per citationem negotium non dicitur amplius
integrum, cap. Capitulum S. Crucis, ſupra, de
reſcript. Re autem non integra non admittitur
variatio, c. Publicato, & c. Cum inter, de elect.
cap. Si compromiſſarius, eod. tit. lib. 6. c. In
litteris, de offic. deleg. & l. Iudex, ff. de re iudic.
reg. Mutare, de regul. iur. lib. 6. c. Si tibi abſen-
ti, de præben. eod. lib. & Clem. Cum illulio, de
14 renunc. Fallit ſupradicta concluſio ſi reus fuerit
contumax, quia tunc non poterit allegare præ-
uentionem inuito actore; & ita hunc textum
limitant Butr. & Abb. in cap. Ex tenore, ſuprà
de reſcript. & notat Bart. in l. Quamuis, num. 8.
ff. de damno infec. Et eſt ratio ſecundum eum,
quia reſpectu contumacis citatio habetur pro
circumducta, vt l. Et poſt edictum, ff de iudic.
15 Quæ limitatio vendicat ſibi locum etiamſi con-
tumax ad primam citationem velit purgare mo-
ram ſolutis expenſis, & dato fideiuſſore de iudi-
cio ſiſti; quia hoc non prodeſt actore non con-
ſentiente, dummodo tamen ius actoris ſit fa-
ctum deterius; & hoc modo contrarias opiniones
conciliat hic Felin. num. 2. verſ. Limita iſtum
textum.
16 Quintò nota ibi, *iuriſdictionis alterius eſſe
cœpit*, forum eſſe mutabilem. Sed dubitatur an
hoc ſit verum in omni foro. Et quidem in foro
domicilij procedit de plano, quia liberum eſt
cuilibet ſibi domicilium mutare, cap. fin. & ibi
notat glo. in figuratione caſus, infra, de Paroch.
l. Domicilium, & l. Nihil eſt, ff. ad municipal.
17 cum ſimil. & in hoc conueniunt omnes. At verò
ſecus dicendum eſt in foro contractus, quia ille
forus eſt immutabilis ſaltem hoc reſpectu, quod
nequit non factum eſſe quod factum eſt, vt l. In
bello, §. Facta, ff. de captiu. & poſt limiu. reuerſ.
& eſt caſus apertiſſimus in l. 2. ff. de iuriſdict.
omn. iudic. per quem textum ita tenet Bart. in
l. penult. num. 1. ff. eod. & ante eum hoc voluit
Specul. in titul. de competen. iudic. adit. §. 1.
verſ. Quid ſi debitor, ſub verſ. Quadrageſimo, ad
18 fin. & ideò ſi debitor in loco ſui domicilij mecum
contraxerit, & poſtea alio domicilium tranſtu-
lerit, etiam ante citationem potero eum conue-
nire in loco contractus, quia per mutationem
fori domicilij non ſequitur mutatio fori contra-
ctus, vt concludit ibi Specul. Quod Butr. hic
num. 12. dicit eſſe mirabile ad limitationem hu-
ius Decretalis: & ſequitur Abb. num. 8. & Felin.
num. 1. Pro quo etiam facit ratio naturalis: nam
ſi debitor mecum contraxiſſet alibi, quam in
loco domicilij non eſſet dubiũ quin poſſem illũ
conuenire, & in loco contractus, & in loco do-
micilij, vt in cap. Dilecti, ſupra eod. & l. 2. Ergo
fortiùs potero eum conuenire quando contraxit,
in loco ſui domicilij; tunc enim concurrunt duo
vincula; Et quamuis vnum deſierit per domici-
lij tranſlationem, non tamen deſinit aliud, ideſt
forus contractus, & ſic ſaltem virtute alterius
potero eum conuenire, arg. §. Affinitatis, Inſtit.
19 de nupt. Sed maius dubium eſt in caſu ſequenti.
Titius habens domicilium Peruſij contraxit me-
cum Venetijs, & ſic extra locum ſui domicilij,
quo tempore certum eſt quod poteram eum
conuenire vtrobique, id eſt tam in loco contra-
ctus, quàm domicilij, vt proximè concluſum
20 eſt. Sed pone quod poſtea ante citationem do-
mi-

micilium transtulerit Mediolanum; numquid potero illum conuenire Perusij, vbi domicilium habebat tempore contractus? Bart. in d. l. 2. in princ. tenet affirmatiuè: & ponderat illam legem, quæ loquitur de domicilio, quod reus habet, vel habuit tempore contractus, & eum sequitur Imol. hic num. 5. Sed contra Bartolum tenent Butr. num. 12. Abb. nu. 8. vers. Quinimo plus dicit Bart. Aretin. num. 5. & 6. Felin. nu. 2. & Marian. Socin. in c. Licet, in 10. artic. princ. infr. eod Mouentur omnes per hanc Decretalem à contrario sensu; alias enim nimis restringeretur, cùm loquatur indefinitè per illa verba, *alterius iurisdictionis esse cœpit*. Nec obstat text. in d. l. 2. quia dum loquitur de domicilio, quod reus habuit tempore contractus, intelligi debet de contractu ibidem celebrato. Neque hic intellectus, vt dicit Imola, est diuinatiuus. Quia vt respondet Aretin. non est inconueniens vt indefinita illius legis determinetur per hoc capitulum: & ita illa lex loquitur in casu Specul. de quo supr. n. 8. prout illam intelligunt ibi Cyn, Salic. Angel. & Paul. de Castro: & hæc videtur fuisse mens Bartoli, licèt loquatur nimis generaliter. Tantum enim dicit reum posse conueniri in loco, vbi habebat domiciliũ tempore contractus, licèt domiciliũ mutauerit, nec addidit etiamsi ibi non cõtraxerit, sed alibi, prout illi imponit Imola: vnde illius dictum quamuis generale restringi debet ad casum contractus initi in loco domicilij, sicut restringitur generalitas illius legis: & ita teneas, alioquin sequeretur vt reus non posset conueniri vbi contraxit, cùm littera ibi tantùm faciat mentionem de domicilio præsenti, & de illo, quod habebat tempore contractus: cùm tamen forus contractus sit principalior respectu conuentionis. Item hoc esset reo admodum graue, quia conueniri posset in triplici foro, videlicet vbi contraxit, vbi nunc habet domicilium, & vbi domicilium habuit tempore contractus. Ac demum propterea in præcedenti casu Speculatoris reus conueniri potest in loco domicilij, vbi contraxit, quia ibi sortiebatur duplicem forum, & ad remotionem vnius non sequitur remotio alterius, vt prædixi. Sed in hoc posteriori casu in loco domicilij non habet nisi vnicum forum, cum contractus non fuerit initus ibi celebratus; vnde translato domicilio nullus forus ibi remanet, & consequenter amplius ibi conueniri non potest, nisi præcessetit citatio

21 iuxta textum hic. Forus itidem originis immutabilis est, vt l. penult. & fin C. de municip. & originar. lib. 10. l. Filij, §. vlt. ff. ad municipal. l. Domicilium, ff. eod. & l. Senatores, & ibi gl.

22 ff. de Senator. Fallit si Ciuitas passa sit aratrum vt Carthago, quia desinit esse ciuitas, vt leg. Si vsusfructus ciuitatis, ff. Quemadm. vsusfruct.

23 amitt. Item fallit in muliere, quæ matrimonium contrahit: nam sortitur forum viri, & in foro originis amplius conueniri non potest, vt l. fin. §. Item rescripserunt: & ibi Bartol. ff. ad municipal. nisi in foro originis causa sit præuenta, vt l. Cum quædam puella, ff. de iurisdict. omn. iudic. & hic notant Butr. nu. 12. Abb. & Marian. Socin. ambo num. 7. Et ex his conclude hanc Decretalem habere locum dumtaxat in subdito ratione domicilij, qui desinit esse subditus, & efficitur de iurisdictione alterius per translationem domicilij; non autem in subdito ratione contractus, vel ratione originis propriæ, vel pa-

24 ternæ. Quod tamen limitant Doctores nisi præter mutationem fori contingat etiam mutatio status personæ, vt in laico effecto Clerico, quia tunc coram primo iudice contractus, vel originis conueniri non potest. Ita Iacob. Butrig. in l. Quisquis, la seconda, C. de Episcop. & Cleric. per illum textum cum ibi notatis, vbi nulla alia ratione Principis laicus prohibetur fieri Clericus post finitum officium ante redditam administrationem, nisi quia post Clericatum coram iudice ecclesiastico esset conueniendus, & sequitur Felin. post alios hic nu. 2. Sed hæc non est propriè limitatio ad regulam superius propositam; quia per mutationem status non mutatur forus, sed mutatur iudex: nam laicus Bononiensis effectus Clericus poterit conueniri Bononiæ sicut priùs, sed non poterit amplius conueniri sub iudice laico; & sic habebit declinatoriam iudicis, sed non fori. Ita singulariter declarat Bald. in Auth. Qua in prouincia, nu. 6. vers. Quintò oppono, C. Vbi de crim. ag. oport. dicens hoc esse valdè notabile.

25 Vltimò nota ex textu mutationem fori post citationem non obstare quominus citatus teneatur coram primo iudice causam prosequi vt hic deciditur: & potest multipliciter poni casus secundum Hostiens. in princ. Ioan. Andr. num. 2. Collectar. in princ. Bellam. num. 1. Butr. num. 7. Abb. num. 13. & latissime prosequitur Marian. Socin. in decimoquinto articulo principali à num. 45. Primò enim casus formari potest in laico, qui conuentus, & citatus coram iudice sæculari postea factus est Clericus: non enim in causa illa potest declinare forum iudicis laici, quemadmodum posset si causa in foro laico per citationem non esset præuenta, vt cap. 1. & 2. & cap. Si diligenti, supra eodem. Sed an hoc sit verum, & an vendicet sibi locum in causis tam ciuilibus, quàm criminalibus, & tam respectu executionis realis, quàm personalis, plenè examino in cap. Vnico, in 4. quæst. à num. 45. vsque

26 ad n. 77. supra, de obligat. ad ratiocin. Secundò potest poni casus in Clerico, qui citatus coram Episcopo postea de illius consensu ad aliam diœcesim, vel ecclesiam se transtulit, vt cap. Admonet, supra, de renunc. Quod intellige quando erat subditus ratione domicilij, vel beneficij, secus si ratione originis cùm ille forus sit immutabilis, vt dixi supra nu. 21. & declarat Abb.

27 hic num. 13. vers. Secundò. Tertiò ponitur casus in Clerico in minoribus Ordinibus constituto, qui post citationem iudicis ecclesiastici vxorem duxit; nam si habitum, & tonsuram non deserat, perdit priuilegium fori tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, vt in c. Vnico, de Cler. coniug. lib. 6. vnde coram ecclesiastico conueniri potest ratione præuentionis dumtaxat vt hic. Secus si incedat in habitu, & tonsura, quia tunc etiam cessante præuentione conueniendus erit coram ecclesiastico, vt in d. c. Vnico, dummodò tamen hodie alicuius Ecclesiæ seruitio, vel ministerio ab Episcopo deputatus eidem Ecclesiæ seruiat, vel ministret, vt statuitur decreto Concilij Tridentini in c. 6. vers. In Clericis verò coniugatis, sess. 23. in ciuitatibus autem conueniendus erit coram ecclesiastico ratione præ-

præuentionis tantùm, iuxta textum hic, vt per
Abb. num. 13. vers. Tertiò, sed cessante præuen-
tione iudex laicus in ciuilibus poterit cogno-
scere, & pronunciare, dummodo tamen absti-
neat ab omni personali districtione vt latissimè
consuluit Lap. allegat. 118. incipien. Quæritur
non leuiter, De communi Couarr. Pract. quæst.
28 cap. 31. nu. 7. Quod procedit etiamsi talis Cle-
ricus habeat requisita Concilij Tridentini, vt iam
pridem censuit S. Congregatio eiusdem Conci-
lij interpres; nam proposito dubio in causa
Andrien. An Clericus coniugatus habens quali-
tates requisitas tã Constitutione Bonifacij VIII.
quæ incipit. Clerici qui cum vnicis, quàm decre-
to Tridentini Concilij c. 6. sess. 23. gaudeat pri-
uilegio fori, etiam in ciuilibus: Die 13. Februa-
rij 1610. S. Congregatio, cui interfuerunt S.R.E.
Cardinalis Camerinen. de Monte, Aquauiua,
Plattus, Mantica, Nazareth, & Millinus, nemine
discrepante censuit huiusmodi Clericum coniu-
gatum non gaudere priuilegio fori in ciuilibus,
vbi de crimine non agitur. Cæterum clericum
talem nõ posse ab huiusmodi causas ciuiles per-
sonaliter distringi, aut in carcerem conijci: nam
etsi Lapi allegatio, cui communiter adhæserunt
Domini, in subtiliori disputatione aliquid posset
habere difficultatis: tutius tamen putarunt à
recepta Doctorum sententia in hac materia non
recedere; quia tamen in nonnullis locis fertur
vigere consuetudo, qua Clerici huiusmodi etiam
aliquibus qualitatibus requisitis carentes gau-
deant priuilegio fori tam in ciuilibus, quàm in
criminalibus; nihil visum est decernendum, aut
edendum nisi prius speciali disputatione delibe-
retur an huiusmodi consuetudo fauens Clericis
coniugatis magis, quàm Constitutio Bonifacij,
& Concilium Tridentinum sit valida, & obser-
uanda.

In casibus ergo supradictis, & alijs consimili-
bus legitimè citatus coram primo iudice non
poterit illius iurisdictionem declinare, ex eo
quod postea alterius fori esse cœperit: & ita hic
est casus secundum omnes.

29 Oppono. Exemptionis priuilegium eximit
vniuersaliter à iurisdictione iudicis ordinarij,
cap. Frater noster, & ibi gloss. in ver. Aliquid,
16. q. 1. & cap. Cum capella, infra, de priuileg.
Item priuilegium superueniens tollit vinculum
obligationis iam contractæ, cap. Ex antiquis,
cap. Fraternitatem, & cap. Si seruus, 54. distin.
Ergo multo magis extinguere debet actum non
consummatum, sed tantummodo initiatum per
citationem: si enim soluit iam contractum, for-
tius impedit contrahendum, l. Vranius, ff. de
30 fideiussor. Præterea quando actus non est mo-
mentaneus, sed habet tractum successiuum, pri-
uilegium ante actum consummatũ superueniens
pro futuro tempore operatur effectum suum, vt
l. Fiscus, ff. de iur. fisc. l. Cum quid, §. Fiscus, ff. de
vsur. & l. Ea quæ, C. de restitur. in integr.

31 Solutio. Peractum citationis priuilegium
est præuentum, & propterea non suffragatur, vt
l. Tutor, ff. de excus. tutor. secundum Hostiens.
hic num. 2. Ioan. Andr. num. 4. Bellam. in 4.
notab. & Butr. num. 20. Vel secundum Anchar.
32 sub num. 5. contraria locum habent in re, siue
diuisibili vt alia consideratio habeatur pro tem-
pore præterito, & alia pro futuro. Hic autem
agitur de actu indiuisibili, quia instantia iudicij
non debet diuidi, sed ibi finem accipere vbi
initium habuit, leg. Vbi cœptum, ff. de iudic. &
Authen. Qui semel, C. quomod. & quand. iud.
& est ratio, quia in iudicio quasi contrahitur, vt
l. 3. §. Idem scribit, ff. de pecul. vnde sicut ex con-
tractu vero non potest alter ex contrahentibus
resilire altero inuito, vt l. Sicut. C. de act. & oblig.
ita nec ab illo quasi contractu per citationem
initiato potest citatus se subtrahere per mutatio-
nem fori, vt hic. Generaliter autem an priuile-
gium, vel jus superueniens liberet quem ab one-
re, anue prosit quoad obligationes, contractas,
vel iura in iudicio deducta, distingue vt hic ple-
nè per eundem Anchar. num. 5. vers. Et tamen
latius.

DE LITIS CONTESTA-tione,

Cap. Olim.

SVMMARIVM.

1 *VNiuersitas, vel Collegium non potest ex-communicari.*
2 *Excommunicatio lata in Capitulum an teneat.*
3 *Litis contestatio fit per petitionem in iure propositam, & per responsionem sequutam.*
4 *Litis contestatio quid sit. Latè discutitur vsque ad num. 44.*
5 *Litis contestatio est fundamentum iudicij, & litis exordium.*
6 *Lis mota non dicitur ante litis contestationem.*
7 *Instantia causarum ante litis contestationem non currit.*
8 *Principium est potissima pars cuiusque rei.*
9 *Litis contestatio est lapis angularis iudicij.*
10 *Processus sine litis contestatione est irritus.*
11 *Sententia lite non contestata est ipso iure nulla.*
12 *Nec est exequenda, etiamsi lapsa sint fatalia.*
13 *Litis contestatio non inducitur per narrationem factam in libello sine petitione, & conclusione.*
14 *Nec per productionem actorum si nulla appareat petitio.*
15 *Iudicium petitione omissa est nullum.*
16 *Actor admitti non debet ad litigandum nisi libello in scriptis porrecto. & n. seq.*
17 *Litis contestatio non fit extra iudicium.*
18 *Libellum non sufficit transmittere ad domum rei, nisi petitio postea in iudicio reijciatur.*
19 *Arbitria redacta sunt ad instar iudiciorum.*
20 *Litis contestatio fit coram arbitris iuris, & habet omnes effectus contestationis vera, vel interpretatiua.*
21 *Secus coram arbitratore.*
22 *Petitio sola litis contestationem non inducit nisi sequatur responsio rei.*
23 *Litis contestatio non oritur, nisi responsio rei sit relatiua ad libellum.*
24 *Et sufficit responsio iuris.*
25 *Actio quid sit.*
26 *Litis contestatio an fiat si reus neget narrata prout narrantur esse vera.*

Et

27 *Et quid si productis iuribus, & parte citata reiprocurator alleget generalia contra.*
28 *Et quid si reus respondeat, tu mentiris.*
Legibus, & non conuitijs certandum est. ibid.
29 *Exhaeredatio valet, licet fiat verbis contumeliosis, & turpibus.*
30 *Litis contestatio an inducatur per confessionem rei.*
31 *Sententia diffinitiua non fertur si reus confitetur ante oblatum libellum, sed fit ei praeceptum vt soluat infra certum tempus.*
32 *Confessio facta animo declinandi iurisdictionem non inducit contestationem litis.*
33 *Secus si animo litigandi post oblatum libellum.*
34 *Litis contestatio mirabilis ex Hostiensi.*
35 *Confessio rei in figura iudicij an in dubio litis contestationem inducat.*
36 *Litis contestatio fit per responsionem datam ad libellum partim confitendo, & partim negando.*
37 *Litis contestatio fit per responsionem rei datam ad libellum etiam actore absente, & ex interuallo, nec verba sunt necessaria.*
38 *Et quid si actor post responsionem rei non compareat, nec prosequatur.*
39 *Litis contestatio dependet ab animo rei.*
40 *Nec inducitur nisi responsio fiat proposito litigandi. & n. seqq.*
41 *Contestari quid sit.*
42 *Contestandi animus praesumitur vbi verba contestationi sunt apta, nisi contrarium appareat per protestationem.*
43 *Verbo non praesumitur quis exprimere quod mente non cogitauit.*
44 *Litis contestatio non inducitur per positiones, & responsiones datas ad eas. & n. seqq.*
45 *Ponens nihil petit, sed factum narrat.*
46 *Sententia debet esse conformis non positioni, sed petitioni.*
47 *Positiones fieri possunt etiam ante litis contestationem.*
48 *Litis contestatio an fiat per generalem positionem, & responsionem rei.*
49 *Positiones cur in iudicijs introductae. & n. 90.*
50 *Positio generalis nunquam inducit contestationem litis, nisi petitionem habeat admixtam.*
51 *Articuli conclusiui sunt loco libelli, & per responsionem datam ad illos oritur litis contestatio.*
52 *Positionis diffinitio quae sit de illius substantia late discutitur in fin.*
53 *Diffinitio non est bona si conueniat alijs a diffinito.*
54 *Positiones in causa fieri possunt tam per actorem, quam per reum. & n. 89.*
55 *Diffinitio authoris ponitur, & per partes explicatur vsque in fin.*
56 *Positiones in quo differant ab interrogatorijs.*
57 *Ponens, omnia quae ponit, dispositiue intelligitur confiteri.*
58 *Actor sicut per responsionem rei, ita & reus per positionem actoris releuatur ab onere probandi.*
59 *Iudicium non debet claudicare. & n. seq.*
60 *Interrogatorijs principale negocium tangentibus non cogitur pars respondere, nisi dentur dispositiue medio iuramento per modum positionum.*
61 *Si tamen respondeat, & confiteatur, sibi praeiudicat.*
62 *Positio debet esse affirmatiua, & non negatiua. & n. seqq.*
63 *Negatiua regulariter non est probabilis.*
64 *Positio negatiua nihil ponit, sed remouet.*
65 *Nec dicitur positio, sed interrogatio, nisi quatenus habeat implicitam affirmatiuam.*
66 *Carentia, & non existentia an, & in quo differant.*
67 *Negatiua in subiecto semper est probabilis.*
68 *Positioni negatiuae an, & quando sit respondendum.*
69 *Quid si negatiua sit coarctata.*
70 *Et quid si positio negatiua non coarctata sit de facto, contra quem ponitur.*
71 *Nihil est in probatione, quod prius non sit in natura.*
72 *Positioni negatiuae non coarctatae de facto alterius an debeat responderi.*
Et quid si sit mixta de facto partim proprio, & partim alieno. n. 74.
73 *Raynerius Iacobi Butrigarij Pedagogus, & transcriba.*
75 *Positiones negatiuae si aequitas suadeat, hodie admitti possunt etiamsi aliàs probari non possint quàm per confessionem partis.*
76 *Positioni duplici, vel multiplex factum continenti non est respondendum, nisi diuidatur vel declaretur.*
77 *Positionem multiplicem negans an videatur singula negare.*
78 *Positioni generali, obscurae, incertae, implicitae, aequiuocae, captiosae, vel alternatiuae responderi non debet.*
79 *Positio iuris, idest de casu legis, vel glossae non admittitur.*
80 *Fallit in iure consuetudinario, vel municipali.*
81 *Positio omnino impertinens non debet admitti.*
82 *Positio pertinens quae dicatur.*
83 *Positioni de qua dubitatur num sit pertinens an, & quomodo sit respondendum.*
84 *Positiones non fiunt in criminalibus, nec recusans respondere habetur pro confesso.*
85 *Positioni criminosae an & quando sit respondendum.*
86 *Positiones medio iuramento sunt iudici in scriptis offerendae.*
87 *Positionibus an, & quando responderi possit per Procuratorem, vel cum praesentia Aduocati.*
88 *Reus super positionibus à quo sit interrogandus.*
90 *Positiones in quo differant ab articulis.*
91 *Articulus quid sit.*
92 *Testes super articulis debent deponere de scientia per sensus corporeos, non autem de credulitate.*
93 *Positionibus an responderi possit per verbum credit vel non credit.*
94 *Et an huiusmodi responsio censeatur de credulitate an de veritate.*
95 *Et quid ad effectum, vt incurratur periurium.*
96 *Aduocatus qui docuit clientulum falsum respondere, tenetur parti damna resarcire.*
97 *Aduocatorum praua suggestio in positionibus neganda.*

OLIM. Non per positiones, & respon-
siones, sed per petitionem in iure
propositam, & responsionem sequu-
tam fit litis contestatio, qua omissa,
nullus est processus. Hoc dicit. Diuiditur in
duas partes. Primò ponit processum iudicum,
& ipsorum relationē. Secundò ipsum processum
decernit irritum, & rationem reddit. Secunda
ibi, *Procuratoribus*.
1 Nota primò ex principio textus, ibi, *excom-
municationum sententijs*. Capitulum, & sic Vni-
uersitatem, posse excommunicari: nam vt patet
in compilatione antiqua, & recitat hic Ioan.
Andr. & Abb. ambo num. 2. Capitulum S. Quin-
tini irrogauerat iniurias Episcopo Nouiensi, &
Episcopus propter ciusmodi iniurias illud ex-
communicauit; & ita olim excommunicabatur
Capitulum secundum eos, & Butr. num. 6. in
secunda oppositione. Sed hodie in Vniuersita-
tem, vel Collegium ferri non potest sententia
excommunicationis, sed in singulos tantùm
de Vniuersitate vel Collegio, quos culpabiles
esse constiterit, vt est expressum in c. Romana,
§. In Vniuersitatem, de sent. excomm. lib. 6. &
fortè olim hoc fiebat de facto potius, quàm de
iure, nec contrarium probat hæc littera, quia
2 simpliciter narrat factum. Subdit tamen Butr.
quod si Capitulum etiam hodie excommunice-
tur, tenet sententia: & fuit opinio Bernardi,
quam tamen reprobant Hostiens. Archid. Ioan.
Monach. & Ioan. Andr. vt notatur in d. §. In
vniuersitatem, in glo. in ver. Penitus, & Marian.
Socin. in c. Mulieres, in 2. quæst. num. 15. infra,
de sent. excomm. Pro quo facit littera d. §. In
vniuersitatem, ibi, *penitus prohibemus*. De hac
materia scripsi plenè in cap. Responso, eodem
titul.
3 Secundò nota litis contestationem fieri per
petitionem in iure propositam, & responsionem
subsequutam. Idem habetur in cap. Dudum, il
4 secondo, vers. Licet autem, supra de elect. Nam
vt diffinit glossa hic, litis contestatio est negocij
principalis hinc inde apud iudicem facta narra-
tio, & subsequuta responsio: & fuit diffinitio
Bulgari, Azonis, & Tancredi, quam sequuti
fuerunt ferè antiqui omnes vsque ad Hostien-
sem, vt ipsemet testatur hic num. 1. & Marian.
Socin. supra in rubr. eod. num. Verum Hostien.
hic & in Summa hoc tit. §. 1. dicit hanc descri-
ptionem destrui; quia per positiones quoque
apud iudicem narratur principale negocium
hinc inde, & tamen per eas litis contestatio non
inducitur, vt hic patet. Præterea abundant illa
verba, & subsequuta responsio, quia implicitè
continetur sub dictione illa *hinc inde*. Vnde Host.
ponit aliam descriptionem, videlicet litis conte-
statio est fundamentum iudicij per petitionem
in iure propositam, & congruam responsionem
sequutam animo contestandi litem factam, quo
omisso si in figuram iudicij procedatur, vexantur
inanibus laboribus, & sumptibus litigantes: &
sequuntur hic Ioan. Andr. Butr. Cardin. Imol.
Ioan. de Anan. & omnes Doctores teste Maria-
no Socino vbi supra. Quæ tamen diffinitio, seu
descriptio peccat in eo quod describit contesta-
tionem litis per animum contestandi litem, &
adhuc ignoratur quid sit litis contestatio, & sic
diffinit idem per idem: quo vitio etiam laborat
descriptio prolixior quam ponit Marian. Socin.
loco citato. Ac præterea omnino extrinsecum,
& accidentale est vt omissa litis contestatione,
litigantes vexentur inanibus laboribus, & expen-
sis. Ac demum si litis contestatio est fundamen-
tum iudicij, necessario hinc sequitur vt eo omisso
processus sit nullus; & consequenter superuaca-
5 neum fuit addere illa verba, *quo omisso*, &c. Vnde
satis fuisset sic describere videlicet, litis contesta-
tio est fundamentum iudicij per petitionem in
iure propositam, & congruam responsionem se-
quutam animo litigandi.
6 Et primò dictum est fundamentum quia litis
contestatio est litis exordium, & principium
causæ, vt legitur & notatur in c. Super quæstio-
num, §. Intentionis, supra de offic. deleg. ita
vt antea non dicatur lis mota, c. Ex parte, il 2.
in fine, de verb. signific. Bald. cons. 150. Casus
actualiter, n. 2. vers. Ex quo apparet, lib. 2. nec
dicatur, quis petere velle, vt l. Amplius, ff. Rem
7 rat. haber. & sic litis contestatio dat principium
instantiæ, vt currat. Roman. cons. 174. Amplis-
sime Doctor, num. 4. & 5. Alex. cons. 247. Visis,
num. 10. vers. Non obstat, lib. 6. Quod nota pro
intelligentia Concilij Tridentini in cap. Causæ
8 omnes, 20. sess. 24. Cuiusque autem rei potissi-
ma pars est principium, l. 1. ff de orig. iur. Vnde
9 litis contestatio non solum est de processu, sed
lapis angularis iudicij, & eius fundamentum,
vt in Authen. de litig. §. Omnem, & fuit dictum
Baldi hic num. 2. & in c. Dudum, il 2. num. 20.
supra, de elect. Oldrad. cons. 12. Quæstio est pri-
10 ma, in princip. Sicut autem materiali ædificio
ruina imminet fundamento omisso, & similiter
spirituali, c. Cum Paulus, 1. q. 1. c. fin. 48. dist.
c. Veniens, infr. de Presb. non baptiz. sic & ædi-
ficio iudiciorum, secundum Hostien. Vnde non
mirum si Papa hic, & in d. c. Dudum, §. Licet
autem, pronunciet processum irritum ex eo quod
litis contestationem non inuenerit esse factam.
11 Itaque sententia lata lite non contestata est ipso
iure nulla, cum litis contestatio sit de substantia
iudicij, l. Prolatam, & ibi Bart. C. de sent. Bald.
cons. 362. Quamquam super, num. 3. in fine,
12 vers. Sed dicendum est, libr. 3. adeò vt etiamsi
dicatur transiuisse in rem iudicatam eo quod fa-
talia sint deserta: nihilominus non sit exequen-
da, si ex processo appareat litem non fuisse con-
testatam. Bald. cons. 225. In causa vertente, in
princ. lib. 5.
13 Secundò dictum est, per petitionem, quia sine
illa non fit litis contestatio, vt hic, & in d. c. Du-
dum, vnde si in libello fieret sola narratio absque
petitione, & conclusione, tunc per responsionem
non intelligeretur litis contestatio facta, vt per
Rotam decis. 13. alids 2. in tit. de lit. contest. in
14 nouis, num. 3. & Butr. hic post Host. num. 13.
adeo vt neque ex productione actorum verè, vel
interpretatiuè litis contestatio oriri possit, si
nulla præcesserit petitio, vt decidit Rota apud
15 Cardin. Seraphin. decis. 698. num. 8. & petitione
omissa iudicium est nullum, Raphael Cuman.
cons. 86. Quamuis de iure, nu. 3. vsque in finem.
Stat ergo regula, vt per responsionem ad libellū
narrantem non inducatur litis contestatio, vt hic
per Butr. d. num. 13. vers. Remanet ergo regula.
Fallit primò coram Papa, vt seruat Curia. Se-
cundò fallit in causis electionum, in quibus non
exi-

exigitur litis contestatio. Tertiò fallit in alijs
causis spiritualibus. Quartò fallit quando inter
Religiosos agitur. Quintò fallit secundum ali-
quos in libello in possessorio, vt latius per Butri
supra, & Abb. num.20.
16 Tertiò dictum est *propositam*, idest in scriptis
porrectam, quia actor admitti non debet ad liti-
gandum, nisi libello in scriptis porrecto, vt in
cap.1. de libel. oblat. & aliter non fit litis con-
testatio, Host. hic num.1. vers. Et benè dixi per
petitionem, & alij communiter; licèt Butr. hic
num.27. dicat litis contestationem fieri posse
etiam sine scriptis, allegat cap. Relatum, de offic.
Deleg. l.1. ff. de eden. & Specul. de lit. contest.
§.1. vers Sed numquid, num.23. vbi tenet litis
contestationem fieri etiam ad interrogationem
partis: fatetur tamen Butr. exigi libellum. Sed
hæc non compatiuntur, vt litis contestatio exi-
gat libellum, & fieri possit sine scriptis.
17 Quartò dictum est, *in iure*, quia extra iudi-
cium non fit litis contestatio, §. Offeratur, 3.q.3.
cap.1. supra, tit. proximo, & l. voluit, ff. de in-
terrogat. action. alioquin vt Host, inquit, quan-
documque rusticus peteret aliquid ab alio extra
iudicium, diceremus litis contestationem fieri
rustico à quo petitur hoc negante, quod esset
18 ridiculum. Itaque oportet libellum in iudicio
porrigere, vt in d. cap.1. de libell. oblat. & in
Authen. Offeratur, & ibi notat glos.1. & Cyn. in
fine quæst. C. de lit. contest. Nec sufficit libellum
transmittere ad domum rei, nisi petitio postea
in iudicio reijceretur, vt post Abb. notat hic
Marian. Socin. in octauo principali articulo,
19 num.52. Et quia arbitria redacta sunt ad instar
iudiciorum, l.1. ff. de arbitr. glossa in rubr. Inst.
eod. tit. & in cap. Cum dilectus, in ver. Nisi, de
20 his: idcircò coram arbitris iuris fit litis conte-
statio, & ex ea resultant omnes iuris effectus,
qui ex vera, vel interpretatiua litis contestatio-
ne oriuntur, vt per Specul. de lit. contest. §. Nunc
tangamus, num.5. Oldrad. cons.176. Factum tale
est, in 1. quæst. nu.1. Bart. in l. Cum antea, nu 7.
& ibi etiam Bald. num.11. C. de arbitr. & resol-
uit Rota coram Cardinali Seraphino decis.697.
21 num.3. licèt secus sit coram arbitratore, vt ibi
per Rotam, & Oldrad. vbi supra. Et per hoc
saluari potest diffinitio Hostiensis ab impugna-
tionibus Mariani Socini, qui supra in rubrica
dicit eius diffinitionem esse defectiuam, & non
conuertibilem cum suo diffinito, ad l. Omnis
diffinitio, ff. de regul. iur. iuncta l.1. ff. de dolo.
Imo enim verba illa, *in iure*, verificari possunt
tam in contestatione litis, quæ fit coram Iudice,
quàm in ea, quæ fit coram arbitris iuris, vt præ-
diximus.
22 Quintò dictum est, *responsionem*, quia sola pe-
titio, & libelli oblatio non inducit contestatio-
nem litis, nisi sequatur responsio rei; vt probat
textus noster, & cap. Dudum, §. Licet autem,
de elect.
23 Sextò addita est particula, *congruam*, quia
non sufficit qualiscunque responsio, sed oportet
vt sit relatiua ad libellum, vt notat Bald. in c. Du-
dum, il secondo, num.19. supra de elect. non
enim sufficeret, si reus diceret, Volo litigare cum
aduersario, & non contradiceret petitioni, arg.
l. Rem non nouam, C. de Iudic. quia nesciretur
an confiteretur, vel negaret petita, vt hic tenet
24 Innoc. num.3. vers. Sed tamen. Et dicitur con-
grua responsio etiam de iure, vt si petam à te
fundum, quem promisisti, vel vendidisti; & tu re-
spondeas, non competit tibi actio, vel tibi de
25 iure non debetur fundus, quem tu petis: nam
cùm actio sit ius petendi in iudicio, quod sibi
debetur, idest de iure, Institut. de action. in princ.
eadem ratione & defensio, siue responsio rei le-
gitima est; Quod petis tibi de iure non debetur,
secundum Innocent. hic nu. 2. Hostiens. num.5.
vers. Hoc autem notandum, & alios communi-
26 ter. Similiter congrua est responsio si reus di-
cit, Nego narrata prout narrantur esse vera;
quia videtur responsum super toto; & ideò facta
est litis contestatio, vt notatur in l.1. ff. quar. rer.
act. non datur, & in c. Cum ad Sedem, de restit.
spoliat. & tenet Cyn. in l.1. in 4. quæst. C. de lit.
contest. Bald. in d. cap. Dudum, nu.18. Raphael
Fulgos. consil.138. In quæstione, in princip. &
cons.160. Ioannes & Gorus, num.4. & ita com-
muniter teneri testatur hic Ioan. de Imola n.10.
Tutius tamen est respondere, nego narrata
prout narrantur, & petita prout petuntur esse
vera, secundum Bald. loco citato, & ita seruant
27 cauti Procuratores. Vnde litis contestationem
induci quando parte citata, & productis iuribus
Procurator ex aduerso allegat generalia contra,
tenet Aretin. consil.30. num.10. vers. Quinimò,
& dixit Rota coram Card. Seraphino decis.920.
num.2.
28 Quinimò fit etiam litis contestatio si reus re-
spondendo dicat, tu mentiris, vel quid simile, vt
tenet Guliel. de Cun. in l. vn. C. eod. nam etsi
legibus, & non conuitijs certandum sit, vt l. Quis-
quis, C. de postul. & quod calore iracundiæ di-
citur, pro non dicto habeatur, cap. Ex litteris,
infra, de diuort. & l. Quod calore, ff de regul. iur.
tamen eiusmodi verba vtcumque opprobriosa
conueniunt naturæ negocij, de quo agitur, exem-
29 plo exhæreditationis, quæ valet etiamsi fiat ver-
bis contumeliosis, & turpibus, vt l.1. in princip.
ff. de liber. & posthum. Cæterum hoc intellige,
dummodo reus prædicta verba proferat in re-
sponsione ad libellum, & in tali responsione
persistat. Si verò animo non respondendi, &
potius calore iracundiæ; inspiciendum est tem-
pus, & gesta, & alia quæ considerari solent ad
indicandum de animo, vt l. Dolum, C. de dolo,
& c.2. de renunc. lib.6. & ita opinionem Guilel.
declarat Abbas hic in 5. quæst. num. 28. cuius
declaratio placet Mariano Socino n.85. & mihi.
30 Generaliter autem congrua dicitur responsio
ad litem contestandam siue negando siue confi-
tendo, vt dicit glossa hic, & ita non solum per
negationem, sed etiam per confessionem fit litis
contestatio, & per talem confessionem reus con-
demnatur, l. Iulianus, ff de confess. & tenet glossa
in cap. Dudum, in ver. Responsionem, supra de
elect. Bald. in l. Si reus, ff. de Procurat. Cardinal.
in Clem. Sæpe, in 36. quæst. de verb. signific. & est
communis opinio, vt hic testatur Ioan. de Anan.
31 num.6. & Felin. num.5. Sed tu distingue: nam
aut reus confitetur ante libelli oblationem, aut
post: Si ante, non fit litis contestatio, cùm ad
illius substantiam requiratur vt præcedat petitio
in scriptis, seu libellus, vt ostensum est supra
nu.16. & seq. Ita Specul. de lit. contest. §. Nunc
dicamus, vers. Sed si reus non neget, num. 11.

Vnde hoc casu non fertur diffinitiua, sed iudex præcipit reo vt soluat infra certum tempus, vt l.Ait Prætor, § Permittitur, ff. de minor. & l.Si debitori, ff. de Iudic. Et huiusmodi præceptum, cùm non fiat in figura iudicij, non appellatur sententia, sed simpliciter præceptum, vt notat glossa singularis in l. Cum non solum, in §. Necessitate, in ver. Imponenda, circa med. vers. Potest distingui, de bon. quæ liber. glos. in d. c. Dudum, in ver. Responsionem. Quod dicit esse menti tenendum Bald. hic nu. 4. vers. Aut est du-
32 bium. Si verò reus confitetur post libelli oblationem, & sic in figura iudicij, tunc subdistingue tres casus; Primus est quando confitetur quia non vult litigare, & sic animo declinandi iudicium; & manifestũ est non fieri litis contestationem, vt d. l. Si debitori, ff. de Iudic. l. Si reus, ff. de Procurator. & l. Si domnus, §. Qui confitetur, ff. de legat. 1. & tenẽt glos. prælleg. Bald. in l. Vnica, C. de litis contest. & Felin. hic n. 5. & est ratio quia sine animo litigandi non fit litis contestatio, vt dicam infra in explicatione vltimi membri diffinitionis. Dicit enim lex, per narrationem propositam, & contradictionem obiectam fit litis contestatio, l. Rem non nouam, §. Patroni, C. de iudic. Qui autem confitetur sine animo contestandi litem non contradicit, sed potius
33 consentit actori. Secundus est quando reus post oblatum libellum confitetur, sed tamen intendit litigare, quia sua interest in causa procedere: & absque dubio fit litis contestatio, l. At qui natura, §. Cum me absente, ff. de negot. gest. & ita procedit textus in prælleg. l. Iulianus, ff. de confess. vbi contra reum confitentem fertur diffinitiua, vt per gloss. in d. c. Dudum, in ver. Res-
34 ponsionem, de elect. notabile exemplum ponit hic Hostien. nu. 14. vbi cum Lugduni in quadam causa libellus ineptè formatus fuisset, consuluit vt reus responderet, confiteor proposita in libello, sicut proponuntur, & dico petitionem fieri non debere: & ita per confessionem animo litigandi, quia sua intererat in causa procedere, fuit facta litis contestatio: & suadit Hostien. omnes fuerunt stupefacti, quando audierunt talem mo-
35 dum contestandi litem. Tertius denique casus est quando reus confitetur, & est dubium an hoc fecerit animo procedendi in causa, necne: & Bald. in dict. l. Vnica, tenet hoc tertio casu litis contestationem fieri per talem confessionem in figura iudicij emanatam: & idem tenet hic n. 4. vbi dicit in dubio fieri contestationem, si reus confiteatur oblato libello, & per eum recepto, & datis inducijs deliberatorijs. Sed in hoc contrarium tenet Imola in l. Si dominus, §. Qui confitetur, ff. de legat. primo vbi dicit seruandam esse mentem confitentis, si de illa constet, sed si non constet, non fieri litis contestationem alleg. glos. l. Proinde, §. 1. ad leg. Aquil. & in §. Suscepto, in Authen. de exhiben. reis, & in d. c. Dudum, & hoc ipsum tenet Imola hic, cuius opinio verior videtur; in dubio enim reus non est credendus confiteri animo litigandi, nisi fortè vltra confessionem in aliquo contradicat, vt in exemplo Hostiensis, vel si dicat, fateor narrata,
36 sed nondum venit dies obligationis: & hoc sequitur Felin. hic num. 5. & est ex mente Rotæ decis. 6. num. 1. de lit. contest. aliàs 354. quæ incipit, Si dato libello, in nou. vbi decidit litis contestationem induci per responsionem factam ad libellum partem ipsius confitendo, & partem negando. An autem congrua sit responsio ad litis contestationem inducendam si reus dicat, credo me non debere, vel debere; vel si dicat nec scio, nec credo, vel non præsumo, vel dubito, vide hic per Marian. Socin. in 8. quæst. princ. n. 77. & seqq.

37 Septimò sequitur in diffinitione verbum illud, *sequutam*; quia non requiritur vt responsio rei fiat parte præsente, & incontinenti post oblatum libellum, sed fieri potest etiam parte absente, & ex interuallo, vt tenent Domini de Rota in prælleg. decis. 6. de lit. contest. vbi formaliter dicunt sic. [Si dato libello per actorem compellitur reus ad respondendum libello, & reus respondeat confitendo partem, & partem negando, licèt tempore huiusmodi responsionis rei actor nihil dixerit, vel etiam præsens non fuerit; dicebant Domini omnea litis contestationem fore factam ex vtraque parte, quæ fit per narrationem, & petitionem in iure ex parte actoris propositam & responsionem rei sequutam, vt in c. Vnico, de lit. contest. in c. Dudum, de elect. & in c. Prout, de dolo, & contumac. At in casu proposito datus erat libellus pro parte actoris, in quo continebatur narratio facti, & petitio, in quibus ipse semper persistebat, atque fiebat directa responsio per reum confitendo, & negando quod sufficit per iura antedicta: ergo, &c. Dubium enim facit, quia litis contestatio nihil est aliud quàm simul testatio, siue mentis declaratio volentium litigare; ergo videbatur quod simul, & eodem tempore deberent concurrere petitio actoris, & rei responsio, vt in l. Consensu, ff. de act. & obligat. Ad quod respondebatur quod dato libello actoris semper constare videtur de animo suo litigandi, maximè instando vt reus compelleretur ad respondendum; & sic persistendo in sua petitione haberet animum litigandi, quod sufficit. Respondendo ergo huic petitioni statim fuit litis contestatio facta etiam simultaneè propter concurrentiam animorum, & per hoc fuit saluatus vnus magnus processus habitus in partibus in quadam causa Hispalési.] Hactenus verba decisionis, ex quibus tria eliciuntur contra opinionem Bartoli, & Baldi in l. Vnica, C. eod. & Host. hic num. 12. in ver. Sed per petitionem. Primum est litis contestationem fieri posse etiam absente parte, ex quo actor libellum obtulit, & persistit in sua petitione. Secundum est litis contestationem non vitiari ex temporis interuallo inter oblationem libelli, & responsionem. Tertium est verba non esse necessaria ad inducendam litis contestationem, sed sufficere vt porrigatur libellus continens narrationem, & petitionem, & sequatur responsio; & huic opinioni adhærent hic Butr. n. 12. Card. num. 4. Abb. num. 7. & Fel. n. num. 4. approbantes Rotæ decisionem, quæ vt dicit Imola nu. 13. vers. Et sic dicunt Domini de Rota, seruaretur in practica propter illorum authoritatem: licèt subdat, si non esset eorum authoritas, quia communis opinio est in oppositum, difficile esset obtinere; & secundum Rotæ decisionem testatur Abbas quasi semper se vidisse practicari Parmæ,
38 vbi legit sex annos continuos. Et quamuis Marian. Socin. videatur recedere ab opinione Ro-

tæ

tæ, quando actor post responsionem rei non comparet, nec prosequitur: tamen de illius dicto dubitat hic Felin. eod. nu.4. & meritò, quia cum actor libellum obtulerit, & perstiterit in sua petitione vsque ad responsionem rei, & sic censeatur perdurasse in eadem voluntate, & proposito litigandi, arg. cap. Maiores, de baptis. & consequenter iam fuerit facta litis contestatio: actus subsequentes nihil operantur. In perseuerantia enim voluntatis magis spectatur initium, quàm factum postea subsequutum, vt plenè notaui in c. Significatum, n. 32. & 33. infra, de Regular.

39 Octauò, & vltimò sequitur in diffinitione, animo litigandi, quia litis contestatio dependet ab animo rei, vt in Authen. de cahiben. reis, §. Illud, & dixit Rota decis.2. quæ incipit, Si pars

40 num. 4. de lit. contest. aliàs 12. in nou. Vnde litis contestatio non oritur, nisi responsio rei fiat animo procedendi in causa, & ea intentio-

41 ne, & proposito, vt dicit glossa hic vers. Quod est ita intelligendum, & Innocen. num.1. nam contestari secundum eum num.3. nihil est aliud, nisi testari quia vult cum aduersario litigare. Requiritur ergo, vt animo litigandi petitioni aduersarij contradicat, vt l. Rem non nouam, C. de iudic. Vnde si responsio, vel negatio fiat ad iurisdictionem iudicis declinandam, exinde non fit litis contestatio, vt est textus notab. in cap. Si Clericus, & ibi dixi post Goffred. Abb. Antiq. Hostien. & alios, suprà de foro compet.

42 In dubio tamen vbi verba sunt apta contestationi, præsumitur animus contestandi nisi contrarium appareat per protestationem, vt notabiliter hic dicit Innocen. n.1. vers. Sed vbi sunt apta, & Host. num.1. vers. Et bene dixi animo contestandi, & num.2. vers. Cum nec positiones. Aliàs verò non præmissa verbali protestatione, sola intentio non sufficeret secundum eos: & ita reperio fuisse decisum in Rota in præalleg. decis. 2. de lit. contest. in nouis: vbi fuit dubitatum, si reus respondendo libello neget narrata prout narrantur, & dicat petitionem fieri non debere; si non addat, & dicat animo litem contestandi, an per huiusmodi responsionem fuerit lis contestata: & fuit determinatum, & conclusum affirmatiuè per d. leg. Rem non nouam, C. de iudic. & per l. 2. C. de iuram. calumn. & per hoc cap. & c. Dudum, il secondo, de elect. & notata per Specul. in tit. de litis contest. §.1. vers. Quod si proponuntur, vbi decidit pro hac parte. Nec mirum, quia prædicta iura loquuntur simpliciter, & talem animi expressionem non requirunt:

43 nec præsumitur quis verbo exprimere, quod mente non cogitauit, l. In ambiguo, ff. de suppel. legal. & c. In obscuris, de regul. iur. lib.6. alioquin vt subijcit Rota, simili ratione in contractibus, in vltimis voluntatibus, priuilegijs, & rescriptis non valeret, quod fieret, nisi adderetur huiusmodi animi expressio, quod esset absurdum. Pro qua conclusione faciunt ea, quæ leguntur, & notantur in c. Intelligentia, & c. Præterea, de verbor. signif.

44 Tertiò nota per positiones, & responsiones ad eas non induci litis contestationem. Idem habetur in d. c. Dudum, §. Licèt autem, suprà, de elect. Prima ratio est secundum Innocent. hic num.1. in ver. Non per positiones Host. n.2. in eod. ver. Butr. num.8. & Marian. Socin. num.62. quia in positionibus non fit aliqua petitio, quæ

45 est necessaria ad litem contestandam: nam qui ponit, nihil petit, sed factum narrat, vt Bald. inquit in d. c. Dudum, num. 16. glos. hic. & Butr.

46 num. 8. vers. Probat vlterius. Sententia autem debet esse conformis non positioni, sed petitioni, c. Licèt Heli, de Simon. Clem. Sæpe, §. Verum, de verbor. signif. At quomodo posset ferri sententia absolutionis à petitione, vel condemnatione ad petita, si nihil esset petitum; cum hoc nec fieri possit etiam, vbi esset aliquid petitum, sed ineptè, vt in c. Examinata, supra, de iudic. Secunda ratio est secundum eos, quia licet ponas aliquod factum, vel dictum; propter hoc tamen non testaris, vel non contestaris te velle litigare: ergo lis contestata dici non potest inspecta verbi significatione, à qua nisi aliud appareat non est recedendum, l. Non aliter, ff. de

47 legat.3. Tertia denique ratio est, quia positiones fieri possunt etiam ante litis contestationem, vt hic, & l. 1. ff. de interrog. action. secundum Innocen. num.1. in fine, & Bart. in l. Vbicunque, numer. 18. ff. Eodem. Nam quandocunque fieri possunt probationes, vt uocat glossa magna in cap. 1. vers. Sed dic quod quandocunque, de confess. libr. 6. Contingit autem aliquando, vt etiam ante litis contestationem opponantur exceptiones, super quibus facienda sit probatio, ad cuius releuationem fiant positiones, puta si excipiatur quod actor sit excommunicatus, & sit à limine iudicij repellendus, vt declarat glossa præallegata; & consequenter per responsionem ad positiones non contestatur lis, quia non probat hoc esse, &c. l. Neq; natales, C. de probat. c. Inter corporalia, de transl. Prælat. vt per Butr. hic nu.8. vers. Probat vlterius.

48 Conclusionem vt supra firmatam declarat hic notabiliter. Hostiens. num. 13. vers. Quid ergo, vt habeat locum tantummodo in positionibus singularibus, in quibus dicit procedere hanc decretalem ponderando litteram ibi, *quibusdam positionibus*, quasi dicat de singularibus, & pluribus loquor. Secus verò in positione generali, vt si dicatur, Pono quod omnia quæ continentur in libello sunt vera; & reus generaliter respondeat confitendo omnia, vel negando. Ex hoc enim putat Hostien. litem esse contestatam, arg. l. Si is qui ducenta, §. Vtrum, in fin. ff. de reb. dub. vbi habetur: [Si quis ita interroget, eorum quæ tibi obijciuntur fecisti, ille neget: hoc exprimit, eorum quid quæ obijciuntur non feci, id est nihil eorum feci.] Hæc ibi: quasi dicat, sufficit vt omnia negentur. Ita Host. cuius verba recitat hic Ioan. Andr. & eandem opinionem tenet Bartol. in l. Vnica, C. eod. quia sicut in prælijs corporalibus inter famulum, & famulum non appellatur prælium, sed badalutum, sed quando tota massa, & totus exercitus vtrinque inuicem confluit, tunc dicitur prælium; ita hic per huiusmodi positiones particulares, & responsiones non inducitur litis contestatio, quæ tamen inducitur per narrationem negotij vniuersalis, & responsionem sequutam; & sic loquitur text. in l. Vnica.

Sed oppositum sentit hic glossa nostra in fine, quæ dicit litis contestationem non induci per

positiones, & responsiones, licèt petitio fuerit oblata: & opinionem glossæ de rigore iuris dicit veriorem Ioan. de Imola nu. 6. quam etiam dicit simpliciter sequendam Abb. no. 6. vers. Ego verò puto, vt scilicet nunquam inducatur litis contestatio per positiones, & responsiones, siue fiant generales, siue particulares, dummodo sint veræ
49 positiones. Fundamentum huius opinionis est, quia positiones in causis vsus longæuus admisit ad faciliorem litium exitum, vt per confessionem aduersarij pars releuaretur ab onere probandi, vt dicit textus in Clem. Sæpe, §. Verum, de verbor. signific. Non ergo fiunt ad finem petitionis; & cum verba sint assertiua, seu enunciatiua, effectum petitionis operari, non debent, arg. cap. Significauit, infra, de appell. fatetur tamen Abbas contestationem fieri, si in libello actor narret factum in libello contentum, & reus respondeat; & ita intelligit textum, & Bartolum in d. l. Vnica, & ita etiam dicit posse procedere contrariam opinionem Hostiensis, dum loquitur de positione generali. Secus si eam faceret per modum positionis petendo interrogari partem de veritate iuramento præmisso; quia tunc intendit probare, & releuare se ab onere probandi, non autem petere. Non obstat textus noster, dum dicit per positiones, & se loquitur in plurali. Quoniam vt obseruat Ioan. de Imola habuit respectum ad communiter accidentia, arg. l. Nam ad ea, ff. de legib. quia communiter plures, & distinctæ fiunt positiones, Præterea quamuis in principio loquatur de quibusdam positionibus, tamen ibi narrat factum, prout contigit, & habet respectum ad causam; sed in decisione secundum Abb. non se refert ad positiones particulares, sed generaliter dicit, non per positiones, & responsiones ad eas fit litis contestatio, sed per petitionem in iure propositam, & responsionem sequutam: & idem repetit textus in cap. Dudum, §. Licet autem, supra,
50 de elect. Non est igitur possibile vt positio etiam generalis contestationem litis inducat, nisi ad mixtam habeat petitionem; cum de substantia contestationis sit petitio, & congrua ad petitionem responsio, vt latius ostensum est supra n. 13. & in hoc tandem residet Marian. Soc. hic nu. 62. vers. Et ex prædictis arbitror concludendum, & Ioan. de Anan. num. 8. qui dicit opinionem Hostiensis, communiter non teneri per Doctores modernos in l. 2. §. Sed si vnus, ff. de vi bonor. raptor. & in c. Relatum, il secondo, de testamen.
51 & sequitur Felin. nu. 3. qui etiam allegat Rotam decis. 18. de testib. in antiquis dicentem per responsionem factam ad articulos conclusiuos induci contestationem litis, quia tales articuli sunt loco libelli.
52 QVÆRO quid sit positio.

Glossa magna, & magistra in cap. 1. de confess. lib. 6. plures recenset diffinitiones. Goffredus diffinit sic: Positio est dictum loco interrogationis positiuum. Vincentius dicit: Positio est assertio alicuius dicti, vel facti vt ad ipsum respondeamus, Bartol. in l. Cum & Iudices, §. Quod obseruari, nu. 10. C. de iureiur. Positio est alicujus particularis rei ad causam pertinentis assertio, Bald. in cap. Dudum, il secondo, num. 13. supra de elect. Positio, inquit, est oratio, siue propositio aliquid esse, vel non esse enuncians.

53 Sed hæ diffinitiones aut non exprimunt sufficienter naturam positionum, aut sunt nimis generales, & non conuertibiles prout hæc Baldi, quæ conuenit etiam orationi Dominicali, & cuilibet propositioni, quæ vt generaliter diffinit Arist. lib. 1. Priorum cap. 1. est oratio affirmatiua, vel negatiua alicuius de aliquo. Alij vt refert Archid. in d. cap. 1. num. 1. de confess. lib. 6. sic describunt. Positio est breuis verborum formula mentem ponentis continens ad veritatem eliciendam concepta: & hanc videtur approbare glossa prællegata. Sed laborat eodem vitio, quo præcedentes; & conuenit etiam articulis, qui cótinent mentem proponentis ad veritatem per testes eliciendam; & sic non est bona cum conueniat alijs à diffinito, vt notat glossa & DD. in rubr. supra de Summa Triuit. & fide Cathol.
54 Similiter Archid. in d. cap. 1. ponit suam diffinitionem, videlicet: Positio est assertio alicuius facti, si per responsionem ad ipsam pertinentem obligetur reus, & actor à probandi onere releuetur. Verum cum positio etiam fiat per reum, incautè expressit de reo, & actore in descriptione, vt aduertit glossa 1. in cap. 1. Ac præterea ad substantiam positionis non spectat, vt responsio sit pertinens, vel impertinens. Magis placet diffinitio quam ponit, & per partes explicat Io. Monac. in d. cap. 1. num. 1. videlicet: Positio est narratio facti nondum probati ad experientis intentum directè, vel indirectè spectantis, quod intenditur probari per responsionem aduersantis.
55 Vel dic, Positio est simplex assertio facti ad causam pertinentis medio iuramento in scriptis exhibita ad hoc vt per responsionem aduersarij ad interrogationem iudicis pars releuetur ab onere probandi.
56 Primò dixi *assertio*, quia positiones fiunt per assertionem, vt hic, & in d. cap. Dudum, il secondo, §. Licet autem, de elect. & notat Ioan. Monac. in d. cap. 1. num. 1. de confess. lib. 6. & patet ex diffinitionibus superius relatis, & secundum gloss. 1. in fine in d. cap. 1. & Franc. ibi num. 5. & 10. & Paul. de Castro cons. 71. Clarissime n. 4. vers. Venio ad merita, lib. 3. Positiones hoc differunt ab interrogatorijs, in quibus interrogans nihil confitetur, vel affirmat, vt ff. de interrogat.
57 action. per totum. Ponens autem dispositiuè omnia quæ ponit intelligitur confiteri, vt in cap. vlt. & ibi Ioan. Monac. & omnes notant, de Iureiur. lib. 6. Archid. in d. cap. 1. num. 1. vers. Et nota quod quilibet ponens, Lap. alleg. 120. n. 1. in fin. vers. In eo enim, Alex. consil. 92. Viso, &
58 opportunè, in princ. lib. 5. Idque rationabiliter sancitum est: nam sicut vult actor releuari per responsionem, & confessionem rei; ita vice versa consentaneum est, vt actor interrogans dispositiuè loquatur, vt sic reus pariformiter releuetur per confessionem actoris, arg. cap. Non licet, de
59 regul. iur. lib. 6. In iudicijs enim inæqualitas reprobatur, & parilitas approbatur, cap Cùm inter Priorem, §. 1. & ibi notatur, infra, de except. cap. 2. §. 5. supra tit. prox. Host. in cap. vlt. nu. 2. infra, de Cler. pugnan. in duel. & ideò vt dicit Archid. in d. cap. 1. nu. 1. de confess. lib. 6. is qui ponit, certum ponere debet, l. Si in rem, ff. de rei vendic. arg. cap. De muliere, de sponsal. & cap. De simoniacæ, de Simon, eod. lib. cum &

cer-

certum velit responsum; vt vtatur eodem iure
quo vult aliū vti, l. 1. ff. Quod quisque iur. c. Cum
omnes, de Const. cap. Ponderet, 50. dist. cap. De-
creto, 2 quæst. 6. Et sic potest pars petere, vt
interrogationes dentur dispositiuè per modum
positionum, & aliter non cogitur respondere.
60 Ita Franc. in d. cap. 1. num. 5. & Rota decis. 31.
incip. Voluerunt, & ordinauerunt, aliàs 3. de
sequestr. possess. & fruct. in nonis, vbi decidit
partem non cogi. respondere interrogatorijs
principale negocium tangentibus, nisi dentur
dispositiuè medio iuramento, & in scriptis per
modum positionum, vt articulorum; & subijcit
rationem superius expressam, videlicet quia in-
terrogans nihil, sed ponens dispositiuè omnia
quæ posuit, confitetur, vt cap. 1. & 2. cum ibi
notatis, de confess. lib. 6. ergo vt non claudicet
iudicium, dignum, & iustum est, vt sicut actor
interrogando per rei confessionem vult releuari,
ita, & reus per actoris interrogationem dispositi-
uè datam reueletur, vt seruetur in iudicio æqua-
litas. Idem tenet gloss. 1. in cap. Iudicantem,
30. quæst. vlt. & Prob. in addit. ad Monac. in
61 d. cap. 1. num. 3. Si tamen reus ad interrogatio-
nem non dispositiuam responderet, & conitere-
tur, sibi præiudicium inferret, vt notat Bernar.
in cap. Cum causam, infra, de Iuram. column. &
Rota in præalleg. decis. num. 1. vers. Hoc autem.
62 Præterea dixi *assertio*, quia positio debet esse
affirmatiua, & non negatiua. Rationem reddit
glossa in c. 1. in ver. Negatiuas, de confess. lib. 6.
quia positio in locum probationis venit, Clem.
Sæpe, §. Et quia, de verbor. significat. Illud ergo
in positione debet admitti, quod admitteretur in
probatione, vt notat Goffred. in cap. Dudum,
63 il secondo, de elect. Sed negatiua regulariter
non est probabilis, vt notatur in cap. Accusator,
6. quæst. vlt. & in cap. Bonæ, il primo, §. Contra
verò, supra, de elect. ergo nec est ponibilis.
64 Item negatiua positio non ponit sed remouet,
vt per glossam vbi supra, & Bald. cons. 340. Sta-
tuto Papiæ, in fine, vers. Dico etiam, lib. 1. vbi
dicit positionem debere esse affirmatiuam, quia
65 positio negatiua nihil ponit; vnde nisi quatenus
negatiua habeat implicitam affirmatiuam non
dicitur positio, sed potius interrogatio. Et se-
cundum Ioan. Monac. in eod. cap. 1. dicit caren-
tiam, & sic non existentiam; & non entis non
sunt species, nec differentiæ secundum Philoso-
66 phum. Sed hoc dictum Ioan. Monac. impugnat
Bald. in d. c. Dudum, num. 50. vbi ostendit diffe-
rentiam inter carentiam, & non existentiam;
quia non existentia non requirit aliquod bene-
ficium, nec subiectum; sed carentia sic; verbi
67 gratia iste caret oculis, & ideò debet responde-
ri, quia negatiua in subiecto semper est proba-
bilis. Facit quod notatur in l. 1. § 1. ff. de itin.
actuq. priu. & l. Si in aliqua, ff de offic. Proconsul.
68 Sed tu distingue ex mente Ioan Andr. in d. cap. 1.
de confess. lib. 6. & eiusdem Baldi in d. cap Du-
dum, num. 48. Aut negatiua est probabilis per
alia genera probationum, aut non. Primò casu
debet responderi, vt l. Optimam, C. de contrah.
& committen stipulat. & l. Iurisgentium, §. Quod
69 ferè, ff. de Pact. vnde cum negatiua coarctata
loco, & tempore sit probabilis: ergo omni po-
sitioni coarctatæ, responderi debet. Et hoc pro
regula constituit Bald. vbi supra. Aut negatiua
70 non est coarctata, & tunc substingue. Aut enim
fit de facto eius, contra quem ponitur, puta po-
no quod non numerasti: & debet responderi,
vt l. Marcellus, ff. rer. amot. & in Authen. de
Hæred. & Falcid. §. Si verò absunt, Bellam. con-
sil. 33. nu. 31. vers. Secundò quia, nam quamuis
71 non sit probabilis per testes eo quod de non ente,
nō sit scientia, & nihil sit in probatione quod non
sit in natura, tamen probari potest per confessio-
nem partis; & magis in hoc fuit succurrendum
ponenti, cum non sit nisi vna species probatio-
nis arg. cap. vlt. infra de testib. cap. 2. & cap. Ad
nostra, de probat. & declarat glossa in d. cap. 1.
72 in ver. Non possunt. Aut fit de facto alterius, &
non debet responderi: Facit l. Quidam, ff. de
donat. & l. In contractibus, C. de non numer. pe-
cun. secundum Bald. dicentem hoc tenere Iacob
73 Butrigar. & Raynerium eius Pedagogum, qui
74 est transcriba eius. Quod si positio sit mixta
partim facti proprij, & partim facti alieni, simi-
liter responderi non debet, nisi explicetur. Et
quamuis fortè negari posset totum, tamen tutius
est propter periculum animæ, vt specificè re-
spondeatur ad illam partem, quæ concernit fa-
ctum proprium, vt per Bellam. in præcit. con-
75 sil. 33. num. 33. Sed hodie seruari debet disposi-
sitio d. cap. 1. de confess. lib. 6. vbi statuitur, vt
iudices admittere possint positiones negatiuas,
etiamsi aliàs probari non possint quam per con-
fessionem aduersarij, si æquitate suadente vide-
rint expedire. Itaque positiones negatiuas iuris
rigor repellit, sed æquitas admittit, vt ibi notat
glossa in ver. Negatiuas.
76 Secundò in diffinitione dixi *simplex*: nam po-
sitio non debet esse duplex, puta pono Testato-
rem fecisse testamentum, & legasse mihi decem.
Hæ namque sunt duæ positiones sub vna, & est
possibile vt fecerit testamentum, & tamen non
legauerit; & ideò debet diuidi; aliàs eiusmodi
positioni non est respondendum, vt Bald. in
d. cap. Dudum, il secondo, num. 55 de elect. &
Ægid. Bellam. cons. 53. num. 33. vbi dicit positio-
ni multiplex factum contineri non esse respon-
dendum donec declaretur: & declarat glossa in
cla. in ver. Absque rationabili causa, de confess.
77 lib. 6. Si tamen aduersarius neget simpliciter non
videtur singula negare, sed totum vniuersum;
nam non tenetur respondens diuidere, si ponens
non diuisit, secundum Bald. vbi supra num. 53.
& notatur in cap. Præsentium, de testib. lib. 6.
78 & in idem recidit, si positiones sint generales,
obscuræ, & incertæ, Oldrad. cons. 263. Dominus
Ægidius, num 5. Plenè Bartol. cons. 193. Com-
mune Lucignani, num. 3. vers. Super tertiò, lib. 5.
Idemque dicendum si sint implicitæ, æquiuocæ,
captiosæ, vel alternatiuæ, vt in glossa præalleg.
in d. c. 2. de quibus tamen dic vt plenè per Bald.
in prædicta Decretali Dudum, nu. 54. & seqq.
79 Tertiò dixi *facti*, quia non admittitur positio
iuris, idest de casu legis secundum Iacobum Bu-
trigarium in l. Vnica, C. eod. & idem de casu
glossæ, si desit textus; quia non est in potestate
respondentis dubia iuris interpretari, vt Bald.
inquit in d. cap. Dudum, num. 55. Nam quæ sunt
iuris communis nec sunt probabilia, nec pro-
banda, quia ius certum est, & per contrariam
positionem, vel confessionem alterari non potest
l. Ornamentorum, ibi, *nec errorem hæredis mu-*

mu-

mutasse respondi, ff. de auro, & argen. legato. Si-
gnorol. de Homodeis, cons. 165. num. 3. Vnde
si ponam minorem decimumquartum annis te-
stari posse, & tu respondeas credo, talis respon-
sio est nulla, & non præiudicat, vt notat Bart.
in l. 2. nu. 13. ff. de confess. facit secundum cum
l. In confessionibus, ff. de interrogat. action. &
quod not. C. eod. l. 1. ibi, nisi ius, vel natura re-
pugnet.

80 Veruntamen super iure consuetudinario va-
let positio, & confessio, vt per Bart. Bald. & Si-
gnorol. locis citatis. Item valet super iure mu-
nicipali, vel aliqua Extrauaganti, vt per Bart.
in dict. l. Ornamentorum, num. 3. ff. de auro, &
argen. legato.

81 Quartò dixi *pertinentis*, quia positio non de-
bet esse impertinens, vt notat Ioan. Monach. in
cap. 1. num. 2. de confess. lib. 6. gloss. in c. 2. in
ver. Absque rationabili causa, eod. tit. & lib. &
Bartol. in l. Vbicunque, num. 13. ff. de interro-
gat. action. intellige si sit impertinens omnino,
puta quod Rex est in Francia, vt exemplificat
Bald. in d. c. Dudum, num. 53. de elect. & Petr.
de Anchar. in d. c. 1. nu. 4. vel Peto à te centum
ex causa mutui, & pono quod Rex Parthorum
viuit secundum exemplum Bartoli loco citato.
Vel si agens interdicto vnde vi, faciat petitionē
de proprietate, leg. Momentaneæ, C. Qui legit.
person. Bald. in d. c. Dudum. num. 47. Sed si non
est omninò impertinens debet responderi, vt te-
nent Iacob. de Arena Cyn. & omnes in l. 2.
§. Quod obseruari, C. de iureiur. teste Bald. vbi
82 supra. Dicitur autem pertinens quælibet positio,
quæ causæ adaptari potest siue ad causam faciat
directè, siue indirectè secundum Ioan. Monach.
in d. c. 1. num. 2 de confess. lib. 6. & ibi Prob.
num. 4. & Bald. in leg. Si duo, §. Item Iulianus,
vers. Vltimò nota, ff. de iureiur. Item pertinens
dicitur positio omnis quæ venit in auxilium cau-
sæ eius qui ponit: & hanc regulam ponit Bald.
in d. c. Dudum, eod. num. 47. vers. Et nota istam
regulam: & est ex mente glossæ primæ in d. c. 1.
de confess. lib. 6. in vers. Scias autem. Item posi-
tiones quæ aliquod adminiculum conferunt,
pertinentes dicuntur, vt notat Bartol. in d. l. Vbi-
cunque, num. 53. ff. de interrogat. action. Bald.
in l. Ad probationem, la prima, C. de probat. &
sufficit vt qualitercunque adminiculentur etiam
ex leui præsumptione, vt idem dixit in c. Licet
causam, nu. 33. Ex prædictis apparet, de probat.
allegat. Iacobum Butrigarium in l. Incerta, C. de
interdictis: & sequitur Philip. Prob. ad Monac.
83 in d. c. 1. num. 5. de confess. in 6. Sed si statim
apparet impertinens, non debet responderi se-
cundum Bald. in d. c. Dudum, nu. 47. Sin autem
sit dubium, & altiorem requirat indaginem, re-
sponderi debet, saluo iure impertinentium, &
non admittendarum positionum, & notat glossa
Bernardi in c. Cum contingat. in ver. Nihilomi-
nus, supr. de off. Deleg.

84 Quintò dixi *ad causam*, idest ciuilem, quia
in criminalibus non fiunt positiones. Archid. in
c. Ex pœnitentibus, num. 6. 50. distinct. etiamsi
extent indicia ad torturam, non enim fiunt po-
sitiones, sed reus per iudicem interrogatur. Bald.
cons. 326. Acturus petitione, vers. Si verò re-
spondeat, lib. 2. & ideò in criminalibus recu-
sans positionibus respondere non habetur pro
confesso. Mysinger. respon. 21. num. 10. Capic.
85 decis. 60. num. 2. nam positioni criminosæ regu-
lariter non est respondendum, c. Quis aliquan-
do, §. Item illud, ibi: *non tibi dico vt te prodas in
publicum, neque te apud alios accuses*, de pœnit.
dist. 2. glos. in c. 2. in ver. Absque rationabili, de
confess. lib. 6. Iason post alios in l. Transactione
finita, in vlt. notab. C. transact. non enim obij-
ciens crimen releuari debet ab onere probandi,
vt plenè per Bald. in l. 2. §. Quod obseruari, n. 23.
vers. Item non tenetur, C. de iureiur. Circa quod
multum insistit Innocen. in d. c. Dudum, supra
de elect. & Abb. in c. 2. de confess. Vide Georg.
Nattam in Clem. Sæpe, §. Et quia, vers. Et glossa
prima, col. 7. de verbor. signif. vbi ponit regulam
negatiuam, & limitat octo modis.

86 Sexto dixi *medio iuramento* propter ea quæ
habentur in c. Præsentium, de testib. lib. 6. ibi:
[Recepto iuramento de veritate dicenda iniun-
gas dictis Abbati, & Priori, vt tam ponendo,
quam respondendo dicant veritatem:] & ideo
ponens contraria, periurus est, c. Cum in posi-
tionibus, de iureiur. eod. lib.

Septimò dixi *in scriptis exhibita*, quia positio-
nes sunt in scriptis offerendæ iudici, vt videat an
sint impertinentes, impossibiles, captiosæ, &c.
vt dicit glossa magna in cap. 1. vers. Et exhiberi
debent in actis, vt in d. Clem. Sæpe, §. Verum, de
verbor. signif.

87 Octauò dixi per responsionem aduersarij, quia
ad positiones pars respondere debet, non autem
Aduocatus d. c. 1. ibi, per confessionem aduer-
sarij: & d. Clem. Sæpe, & § Et quia, ibi, *propter
partium confessiones*: & notat glossa prima, in
d. c. 5. ante medium, vers. Ad positiones autem
respondere debet pars. Quinimo vt subijcit glos-
sa solent cauti iudices tunc respondentes Aduo-
catos expellere. Quod tamen intellige verum,
si ponens petat, vt per ipsum aduersarium re-
spondeatur, vt Praxis obseruat; alioquin positio-
nibus responderi potest tam per seipsum, quam
per Procuratorem, vt est textus in c. 2. ibi, *reus,
vel Procurator ipsius*, de confess. lib. 6. & tradit
Bald. cons. 222. Statuto cauetur, lib. 1, Mulier
tamen, & rusticus respondere debent positioni-
bus cum præsentia Aduocati, vel Procuratoris,
vt per Ioseph. Ludou. decis. Perusin. 81.

88 Nonò dixi *ad interrogationem iudicis*, quia
iudex, non pars debet aliam partem interrogare
super positionibus: textus est in d. c. 2. ibi, *in-
terrogatus, iussusque à iudice respondere*: vbi glos-
sa in ver. Iussusque, & Franc. num. 6. In Curia
seruatur vt Notarius interroget ex commissione
iudicis: & vide Surdum, cons. 360. n. 29.

89 Decimo, dixi *pars*, non autem actor, quia posi-
tiones fieri possunt tam ab actore, quàm à reo,
d. Clem. Sæpe, §. Et quia, de verbor. signific. &
d. c. 5. vbi glossa magna post princ. vers. Cum
positio etiam fiat per reum: & dixi supra in
tertio notab. vers. Tertia denique ratio, n. 47.
& 54.

90 Vltimò dixi releuetur ab onere probandi,
quia ad hoc positiones vsus longæuus admisit,
vt dicitur in d. §. Et quia, & sic differunt ab
articulis secundum Io. Andr. in c. Præsentium,
de testib. lib. 6. & Bald. in c. Dudum, il secondo
nu. 46. de elect. quia positio fit ad hoc vt ponens
per confessionem partis ab onere probandi rele-
uetur,

uetur, l. Eum qui in primo respon. ff. de iureiur.
91 & d. c. primo, de confess. lib. 6. & notar Bartol.
in l. Vbicunque, nu. 17. ff. de interrogat. action.
Articulus vero fit vbicumque est necessaria pro-
batio. Dicitur enim articulus pars intentionis
continens id, quod actor probare intendit vt
92 inquit glossa in d. c. Præsentium, in ver. Articu-
lis: & hinc resultat alia differentia: nam testis
super articulis debet deponere de scientia per
sensus corporeos, non autem de credulitate, vt
l. Qui testamento, §. fin. ff. de testam. & l. prima,
in fine, ff. de his quæ in testam. delen. Bart. in
l. Quid tamen, §. Si arbiter, num. 3. ff. de arbitr.
& notat Cardin. in c. Cum causam. num. 3. & 4.
93 infra, de iuram. calumn. At verò pars responde-
re potest positionibus per verbum *credit*, vel *non
credit*, vt per Cardin. vbi suprà, Franc. in cap. 1.
num. 9. de confess. in 6. & ibi etiam Prob. ad
Monac. num. 10. Et quamuis glossa magna in
d. c. 1. circa finem, vers. Ad illas postmodum,
dicat ad positiones responderi de veritate, vel
credulitate habita distinctione an de veritate, vel
calumnia sit iuratum, vt in c. 2. de testib. lib. 6.
& Bald. in d. c. Dudum, num. 11. dicat in facto
proprio respōdendum esse positionibus per *Scio*,
idest veritatis verbum, vt leg. Marcellus, ff. rer.
amotar. & l. Res, ff. de crimin. expil. hæred. in
alienis per *credo*, vel *non credo*, c. Cum ad sedem,
infra, de restit. Spoliat. tamen in practica com-
muniter seruatur vt indistinctè admittatur re-
sponsio per verbum, *credit*, vel *non credit*, vt hic
per Abb. num. 20. vers. Qui in positionibus ho-
die sufficiens est talis modus: & Marian. Socin.
num. 84. eod. vers. Et responderi solet, credit vt
ponitur, vel non credit vt ponitur. Alexand.
94 cons. 13. Ex ijs quæ, in princip. lib. 1. Aduerte
tamen quia hæc differentia est nominis tantùm:
nam responsio quæ fit positionibus de credulita-
te, habetur pro veritate in præiudicium respon-
dentis, de quo habes glossam in cap. Ex litteris,
infra, de iureiur. in ver. Veritate, ibi: [Quia
æque præiudicat confessio de credulitate, sicut
de veritate.] Quam glossam ad hoc reputat sin-
gularem Cardin. & Prob. locis citatis. Barthol.
de Belenzinis in rubr. de probat. & Philip. Franc.
in cap. 1. supra, de iudic. Idem tenet Feder. de
Senis, cons. 23. Titius electus, in fine, vers. Se-
cundò fateor. Bald. cons. 325. Quæstio est de ter-
ra, in fine, lib. 1. Rimiuald. cons. 203. Viso pro-
cessu, in princ. lib. 2. Dec. cons. 647. Requisitus,
num. 6. & Corneus, cons. 305. Circa primum,
num. 5. lib. 3.
95 Cæterum hoc intellige verum quantum ad
hoc vt ponens releuetur ab onere probandi, non
autem quoad hoc vt incurratur periurium ex ta-
li responsione, sicut ex responsione de veritate,
neque quoad alios effectus, vt notabiliter decla-
rat Calder. cons. 152. aliàs 4. de confess. & con-
sentit Bald. cons. 299. Proponitur, lib. 5. vbi fir-
mat non posse inquiri de falso eum, qui falsum
dixit per iuramentum calumniæ respondens po-
sitionibus. Ego verò de hoc valdè dubito, quia
cum hodie communiter non fiat responsio, nisi
per verbum *credit*, vel *non credit*; sicut ponens
falsum incidit in periurium, ita & respondens,
vt sic in iudicio seruetur æqualitas secundum ea
quæ dixi supra, n. 59. Ad hoc cap. fin. de iureiur.
lib. 6. vbi tam ponens, quàm respondens contra-
ria post iuramentum in causa præstitum periuris
dicitur, nec distinguitur an responsio sit de cre-
96 dulitate, vel veritate. Hinc glos. 1. in d. c. 1. de
confess. lib. 6. vers. Scire tamen debes, postea-
quam docuit Aduocatum, qui docet falsum re-
spondere, teneri aduersario illius damna resar-
cire, quæ inde pertulit, vt c. Sæpe, 50. dist. c. vlt.
de iniur. leg. Qui occidit, §. vlt. ff. ad leg. Aquil.
97 subdit immediatè; solent Aduocati dicere clien-
tulis, si hoc confitearis causam perdes, nec di-
cunt, si negaueris animam perdes, c. Matthæus,
in fin. de simon.

DE FERIIS.

Cap. Capellanus.

S V M M A R I V M.

1 *DEclaratio dubij ardui, & difficilis circa intelligentiam Canonis à Sede Apostolica petenda est.*
2 *Matrimonium coram Parocho sine celebri solemnitate contrahi potest etiam temporibus ab Ecclesia interdictis. & n. 11.*
3 *Opinio melioribus rationibus fulcita eligenda est in concursu opinionum, etiamsi opposita sit communior.*
4 *Nuptiarum solemnitates quibus temporibus iure veteri prohiberentur.*
5 *Et quibus iure nouissimo Conc. Trid.*
6 *Nuptiarum benedictiones fieri non possunt temporibus ab Ecclesia interdictis, & est culpa mortalis huic precepto contrauenire.*
7 *Item prohibentur his temporibus nuptialia conuiuia & n. 11.*
8 *Item traductio vxoris ad domum viri, etiamsi fiat priuatim, ac sine solemnitate. n. 10.*
Item carnalis copula. n. 11.
9 *Nuptiarum solemnitates cur certis temporibus sint prohibita.*
12 *Toletani Concilij decretum prohibens carnalem commixtionem & alias nuptiarum solemnitates temporibus ab Ecclesia interdictis, refertur.*

CAPELLANVS. Tres septimanæ, quibus Canon prohibet fieri nuptias ante festum Ioan. Baptistæ, non continuantur festo, sed intelligitur de septimana Ascensionis cum duabus sequentibus. Hoc dicit secundum Ioan. Andr. & omnes. Communis diuisio. Secunda ibi, *Quia igitur*.
1 Nota primo ibi, *Consulti fuimus vtra istarum opinionum potior videatur*: quotiescunque ardua difficultas emergit circa intelligentiam Canonis, & vtrinque sunt opiniones, ad Sedem Apostolicam pro declaratione esse recurrendum. Concordat c. Per venerabilem, §. Rationibus, infra qui fil. sint legit. vbi dicitur: [Si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris, & iudicium inter portas iudicis variari, venies ad Sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore, qui indicabunt tibi iudicij veritatem, & facies quæcunque dixerint qui præsunt loco, quem elegerit Dominus,] idest

Se-

Sedem Apostolicam, vt ibi exponitur, ad idem text. in l. vlt. C. de leg. & adde quod in proposito scripsi in cap. Cum venissent, num. 32. & 42. supra de Iudic.

2 Secundò nota ibi, *quocunque tempore contrahatur*, matrimonium ipsum legitimo interueniente consensu, ac sine celebri solemnitate licitè contrahi posse etiam temporibus ab Ecclesia interdictis: nam verb. *Contrahatur*, hic positum exponitur ab Innoc. idest contrahi liceat. Et quamuis nonnulli ex Antiquis contradixeriut; tamen hæc est communis opinio, quam sequitur hic Tancredus, & Hostiens. sub num. 2. in ver. Contrahatur, Ioan. Andr. num. 3, & 4. Bald. in fin. Butr. num. 9. & Abb. num. 2. & 4. dicens sic transire hic omnes Doctores, & probatur irrefragabiliter in hac Decretali, dum dicit esse consuetudinem Ecclesiæ Romanæ, vt matrimonium quocunque tempore contrahatur consensu interueniente legitimo de præsenti, sed nuptiarũ solemnia certis temporibus prohiberi: vnde patet non esse audiendos Modernos Collectores hic num. 3. asserentes matrimonium temporibus prohibitis posse contrahi, scilicet validè, sed tamen contrahentes mortaliter peccare, absit enim vt Romana Ecclesia, à cuius regulis nemini licet deuiare, approbet consuetudinem prauam, & nutritiuam peccati, cap. Quis nesciat, 11. dist. Vnde hanc sententiam meritò approbauit Sac. Congregatio Cardinalium Concilij Tridentini Interpretum, vt infra dicam in fin.

3 Tertiò nota ibi, *posterior sententia meliori nititur ratione*, in diuersitate opinionum, quarum vna sit probabilis, & altera probabilior, sequendam esse probabiliorem, seu melioribus rationibus fulcitam, vt hic per Abbatem num. 3. inferentem ex hoc, vt non sit habenda ratio personæ illam opinionem fouentis, nec multitudinis Doctorum, qui illam sequuntur, cum sæpe vnius forsan, & deterioris sententia possit multos, & maiores in aliqua parte superare, vt dicit textus ad hoc notabilis in l. 1. §. Sed neque, C. de veter. iur. enuclean. & hoc seruat Rota, quæ in concursu opinionum non tam mouetur ex numero Doctorum, quàm ex rationum momentis, vt dicitur in decis. 17. num. 4. par. 7. recent. Quod si opiniones in vtramque partem sint æquè probabiles, minimè licet vtramlibet sequi, vt dixerunt multi ex recensioribus, sed omnino eligenda est tutior etiam in foro conscientiæ, vt validissimis rationibus & authoritatibus probaui in cap. Ne innitaris, supra de constit. vbi reperies hanc materiam electionis probabilium opinionum plenissimè examinatam.

4 Vltimò nota in vers. *Quia tamen*, & signa tempora, in quibus iure veteri inspecto solemnitates nuptiarum interdicuntur, de quibus hic & in cap. Non oportet, 1. & 2. & in cap. Non licet, & in cap. Nec vxorem, 33. quæst. 4. videlicet ab Aduentu Domini, idest à prima Dominica in Aduentu, secundum Hostiens. hic in princ. vsque ad Epiphaniam, à Septuagesima vsque ad octauam Paschatis, & à diebus Rogationum vsque
5 ad octauam Pentecostes. Dixi iure veteri inspecto, quia ius nouissimum Concilij Tridentini in cap. 10. sess. 24. de refor. matrim. hæc tempora Feriarum ex parte temperauit præcipiens vt ab Aduentu Domini vsque in diem Epiphaniæ, & à Feria quarta Cinerum vsque in octauam Paschatis inclusiuè antiquæ solemnium nuptiarũ prohibitiones diligenter ab omnibus obseruentur: in alijs verò temporibus nuptias solemniter celebrari permittit. Ex quibus verbis sublatæ sunt veterum Doctorũ altercationes, numquid octaua Epiphaniæ, & vltima dies octauarum in prohibitione includantur, vt videre est apud Host. hic in princip. & Syluestr. in ver. Matrimonium, 7. quæst. 2. nam Concilium dum dixit vsque in diem Epiphaniæ, vtique exclusit octauam: & dum subiunxit, inclusiuè, tam ipsam diem Epiphaniæ, quàm diem octauæ Paschatis comprehendit; quia illud verbum, *inclusiuè*, ad vtrumque tempus est referendum, cum nulla subsit ratio diuersitatis, arg. l. 1. de liber. præter. & l. fin. ff de reb. dub.

Sed QVÆRITVR, quæ sint solemnitates nuptiarum, quæ prædictis Feriarum temporibus ab Ecclesia interdicuntur.

6 Conueniunt omnes his temporibus prohibitas esse nuptiarum benedictiones, de quibus habetur in cap. Aliter, 30. quæst. 5. ibi [Sacerdotaliter, vt mos est, cum precibus, & oblationibus à Sacerdote benedicetur] Et in Concilio Tridentino cap. 1. ibi [Benedictionem in templo suscipiendam] sess. 24. de reform. matrim: adeo vt sit culpa lethalis huic præcepto contrauenire, vt censent Petr. de Palude in 4. sent. dist. 32. q. 1. art. 4. nu. 20. Ioan Friburg. in Summ. Confessor. lib. 4. tit. 17. quæst. 1. S. Anton. in 3. part. tit. 1. cap. 17. post princ. Syluest. in ver. Matrimonium, 7. quæst. 2. in primo dicto Nauarr. in Manual. cap. 22. num. 71.

7 Similiter nuptialia conuiuia his temporibus Feriarum prohiberi satis constat ex cap. Ne vxoram, ibi, *Nec conuiuia facere*, 33. quæst. 4. & hic notant Abb. Antiq. num. 1. in verb. Nuptiæ, & Abb. Sicul. nu. 4. vers. Quod nuptialia conuiuia, glos. vlt. in cap. Non licet, 33. quæst. 4. ibi non debent celebrari, vt fiant ibi conuiuia, & intersint histriones, & mimi, & glos. in cap. Vir cum propria, §. Hinc etiam, ibi, sed prohibentur nuptialia conuiuia, ead. caus. & quæst.

8 Sed & traditionem vxoris ad domum viri his temporibus esse interdictam satis liquet ex dicto cap. Nec vxorem, nam verba illa, *nec vxorem ducere*, communiter exponuntur, idest traducere, vt per Abb. hic nu. 4. vers. Et primò adduco, ibi, *ducere*, idest ad domum, & Syluest. in ver. Ma-
9 trimonium septimo, sub nu. 2. vers. Dubitatur secundo. Rationem reddit D. Thomas in 4. sent. dist. 32. quæst. 1. art. 5. quæst. 4. [Quia quando nouæ sponsæ traducuntur, animus coniugum magis ex ipsa nouitate ad curam carnalium occupatur, & ideo in nuptijs consueuerunt signa multa lætitiæ dissolutæ ostendi, & propter hoc illis temporibus, in quibus homines præcipuè debent se ad spiritualia eleuare, prohibitum est nuptias celebrari]

10 In hoc tamen est discrepantia inter DD. quia nonnulli arbitrantur solam traductionem, quæ fit cum solemnitate, esse interdictam. Et huius sententiæ sunt Goffredus in Summa, tit. de matr. contr. contra interd. Eccles. num. 2. Tancred. & post eum Host. hic num. 2. in fin. & in eam. in d. tit. de matr. contr. contra interdict. Eccles. n. 3. Angel. in Summ. in ver. Matrimonium tertio, impedi-

pedimento 2. ad fin. & alij, quos nouiſſimè refert, & ſequitur Sanchez aſſerens hanc opinionem eſſe veriorem in tract.de matr. tom.2. lib.7. diſput.7. num.16. verſ.Secunda ſententia.

Sed quicquid dicant iſti, tenendum eſt quamcunque traductionem vxoris ad domum viri ſupraſcriptis temporibus eſſe probibitam; tum quia text.in d.cap.Nec vxorem, 33.quæſt.4. ſimpliciter dicit, vxorem ducere; atque ita interdicitur ibi non tantùm ſolemnitas, ſed etiam traductio; tum quia etiam ceſſantibus conuiuijs, & alijs ſolemnitatibus, militat ratio D.Thomæ, quod ex ipſa nouitate traductionis animus circa carnalia, & voluptuoſa occupetur. Tum denique quia cum feriarum tempore prohibita ſit copula carnalis, vt inferiùs patebit, eſt etiam prohibita traductio priuata, per quam ad carnalem copulam peruenitur, ad gloſ. vn. in fin. & Ioan. Andr. in princip. in cap.Cum quid prohibetur, de regul. iur. lib.6. Sicut prohibito matrimonio cenſentur etiam prohibita ſponſalia, per quæ peruenitur ad illud, vt l.Oratio, ff. de ſponſal. & prohibita copula, probibetur etiam cohabitatio, cap.Diffinimus, & ibi bona gloſ. in ver.Intercipit, 18.quæſt.2. Quamobrem traductionem eſſe prohibitam ſimpliciter, & indiſtinctè, tenet gloſ.in c.Vir cum propria, §.Hinc etiam, ad fin. 33.quæſt.4. & hic firmat Cardin. circa finem, & Abb. num.4. & cenſuit S.Congregatio Concilij, vt inferiùs patebit in fin. Sed & Prouinciale Cõcilium Mediolanen. quintũ in rubr.Quæ ad matrimonium pertinent, §.Ne quis, tom.4. Conciliot. part.2. pag.544. col.1. ſub pœna interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ ipſo facto incurrenda ſtatuit, ne quis ſtatis temporibus, quibus nuptiarum ſolemnitates celebrari interdictum eſt, domum ſponſam traducat, aut nuptialia conuiuia celebret, aliaue eius generis vetita agat. Et in ſpecie prohibitam eſſe traductionem etiam priuatam, & non ſolemnem, tradit expreſsè Syluester in ver.Matrimonium 7.quæſt.2.poſt quintum dictum, verſ.Dubitatur ſecundo, & Summa Roſella in ver. Impedimentũ. Impedimento 17. in princ. & alij Recent. quos citat Sanch. d. diſput.7. num.14. & ante eos Cardin. hic. num.2.

31 Similiter quoad copulam carnalem tametſi Sanch. in præallegat. diſputat.7. num.23. exiſtimauerit temporibus ab Eccleſia ſtatutis nullatenus probibitum eſſe matrimonium cõſummare, idemque ante ipſum ſenſerint Nauar.in Manuali cap.22. nu.71. Petr. de Soto lect.14. de matr. §.Huic proximum eſt, Cardin. Bellarm. lib.1.de matr. cap.31. ad fin. §.In altero, & quidam alij ex recentioribus à Sanchez citati: tamen illorũ rationes ſunt valde infirmæ, & ratio D.Thom. ſuperius conſiderata ne ſtatis temporibus animus coniugum circa carnalia, & voluptuoſa occupetur, potiſſimum viget in conſummatione matrimonij: nam vt legitur Eccleſ. 3. *Tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus*: quare contra prædictos ſtat communis Canoniſtarum ferè omnium ſententia: nam gloſſ. hic in ver. Quocunque tempore [Et ita, inquit, quolibet tempore poteſt matrimoniũ contrahi, ſed nuptiarum ſolemnitas tantùm bis diebus, ne carnaliter coniungantur, prohibetur] Petr. de Sampſ.& poſt eum Abbas Antiq. n.1. ver.Nuptiæ, exponit, ideſt ſolemnitates, vt conuiuia, haſtiludia, & huiuſmodi, & etiam quo ad conſummationem carnalem ſuſpendi debent matrimonia; vnde ſi quis vellet illo tempore matrimonium conſummare, alter poteſt excipere contra illum, Ioan.Andr. nu.4. exponit verb. *celebrari*, ideſt cum ſolemnitate, & celebritate contrahi, vel celebris traductio, vel conſummatio fieri: & refert, & approbat dictum Petri, & Abbatis, Bald. in fin. [Nota, inquit, in iſto cap. quod in iſtis ferijs benè poſſunt contrahi matrimonia quantum ad ſubſtantiam conſenſus, ſed quantũ ad copulam carnalem non] Butr. num.9. quærit quid prohibetur circa matrimonium tempore feriarum, & ſoluit his verbis [Dic quod matrimonij contractus non prohibetur, ſed nuptialis ſolemnitas, & copulæ actus, & ſic prohibetur ſolemnitas nuptiarum contrahendarum, & copula, vel conſummatio] Et pauló infra ſimiliter probat dictum Petri, & Abb.Antiq. Cardinalis n 2. [Quæro, inquit in eo, quod dicit, & prohibentur nuptiæ, quomodo hoc intelligitur. Quidam intelligunt de ſolemnitate: tu intellige de conſummatione matrimonij, & ſic etiam viduæ, quæ ducuntur ſine ſolemnitate, non poſſunt hoc tempore duci, multi tamen non obſeruant] Ancbar. nu.3. [Nota, inquit, quod matrimonium omni tempore celebratum tenet; ad tempus tamen ſuſpenditur carnalis copula, & feſtiuitates, vt in iuribus allegatis in gloſs. Imol. nu.1. nota quod certa ſunt tempora feriata, in quibus nõ debent nuptiæ celebrari, ideſt cum ſolemnitate, & celebritate contrahi, ſeu celebris traductio, vel conſummatio fieri, & ſic non prohibetur, quód ſolo conſenſu omni tempore non poſſint contrahi matrimonia, vel ſponſalia de futuro, vt hic expreſsè dicitur, & totidem verbis idem dicit Ioan. de Anan. nu.2. Abb. Siculus num.4. relatis aliorum opinionibus ſic ait [Ego puto, quod matrimonium ſine celebri ſolemnitate licitè poſſit omni tempore contrahi, quia in contrahendo nulla reperitur cauſa prohibitionis, cum non fiant conuiuia, nec exerceatur commercium carnale, ſed tantùm interuenit conſenſus de præſenti, in quo nullum reperitur peccatum, imo eſt Sacramentum, vt in cap.Debitum, de bigam.] Et infra expreſsè dicit, etiam carnis commiſtionem probiberi his temporibus feriatis. Idem firmat gloſ. vn. in cap.Vir cum propria, §.Hinc etiam, 33.quæſt.4. Raymun. in Summ. in tit. de impedim. Feriar.in princip. Hoſt. in Summ. in tit.de matr. contr. contra interdict. Eccleſ. nu.3. poſt princip. Henric. Boich. in cap. fin. nu.3. de frigid. & malefic. Stephan. de Gaeta in repet. cap.Ad limina, 30.quæſt.1. §.4. num.549. in fin. Ex quibus patet hanc eſſe vnanimem Canoniſtarum ſententiam, quam etiam tenuerunt ex Theologis Petr. de Palude in 4 ſent. diſt.32. quæſt.1. art 4. nu.20. Card. Caiet. in Summa in ver. Matrimonium, cap.vlt. §. In publico autem loco, S.Antonin. in 3.par. tit. 1. cap.17. in fin. Syluest. in ver.Matrim.7. quæſt.2.poſt dictum 5 dubio 3. & alij relati à Sanch. d. diſput.7. nu.21. eamque probauit S.Congregatio Concilij: Nam propoſito dubio, an matrimonium coram Parocho quocunque tempore contrahi poſſit: S.Congregatio cenſuit poſſe contrahi quocunque tempore matrimonium; ſed temporibus comprehenſis in cap.10. ſeſſ.24.de reform. matrim.nuptiarum

solemnitates, traductiones ad domum,& carnalem copulam prohiberi.

12 Quibus demum accedit authoritas Concilij Toletani celebrati anno Domini 1473. sub Sixto IV. in tit. Quod non fiant nuptiæ, nec carnales commixtiones, nec solemnitates tempore à iure vetito, tom.4 Concilior. parte 1. pag. 748. vol.1. Cuius hæc sunt verba [Cum secundum legitimas Sanctiones non sit dubium eos in legem committere. qui verba legis amplexi contra eius nituntur voluntatem; & quia tempore, quo sacrorum Canonum decretis nuptiarum celebratio interdicitur, & carnalis copula prohibetur, nonnullos laicos nubere, & carnaliter cōmisceri, ac proinde conuiuia publica, strepitus, & choreas facere, pareotes quoque,& amicos inuitare,& cū histrionibus, & ioculatoribus solemniter nuptias celebrare, & ad Ecclesias sic incedere plerumque contingit: Nos conteodentes, quod sacrorum Canonum intentio fuit oon tam Ecclesiæ solemoitates, & nuptiales benedictiones, quàm carnales commixtiones prohibere: consuetudinem huiusmodi diuellere cupientes sacro approbante Concilio commixtiones, prædictas, strepitus, choreas, ioculationes, & aliàs solemoitates ac conuiuia temporibus, quibus solemnia Ecclesiæ interdicūtur, & cessant, nupriales benedictiones, fieri de cætero prohibemus, statuentes, vt qui contra huiusmodi nostræ Coostitutionis tenorem nupserit, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat. Et nihilominus Clerici, qui præfatis nubentibus Missas dixerint, decem florenorum pœna puniantur]

DE FERIIS.

Cap. Conquestus.

S V M M A R I V M.

1 *FEriis introductis ob honorem Dei, & Sanctorum, nisi ob necessitatem, vel pietatem, iudicium exerceri non potest etiam de consensu partium. & num.3.*

2 *Feriis fauore hominum introductis possunt partes renunciare.*

4 *Feriæ Sanctorum sunt principaliter introductæ ob reuerentiam Dei.*

5 *Iudex non debet in causis procedere, nec etiam citare ad diem feriatam.*

6 *Citatus in die feriata comparere potest.*

7 *Feriis introductis in honorem Dei partes renunciare non possunt.*

8 *Feriis repentinis nequeunt partes renunciare.*

9 *Feriis messium, & vindemiarum partes renunciare possunt etiam tacitè.*

10 *Arbiter tenetur seruare ferias solemnes.*

11 *Feriis in honorem Dei, partes compromittendo tamquam in arbitrum, renunciare non possunt. Secus si tamquam in arbitratorem. ibid. & nu.20,*

12 *Sententia lata, & processus habitus in die feriata non tenent.*

13 *Feriatis diebus iudicium exerceri potest si subsit necessitas, tam circa temporalia, quàm circa spiritualia.*

14 *Feriatis diebus agi possunt causæ miserabilium personarum. & num.16.*

15 *Item causæ spirituales electionum, decimarum vsurarum inquisitionum, & matrimoniales.*

17 *Decretum super alienatione rerum minoris in die feriata interponi non potest.*

18 *Festis diebus licet dare operam rebus ad vitam necessariis, & tempore perituris.*

19 *Feriatis diebus expediri possunt quæ pertinent ad pacem, vel concordiam, & pacta, & transactiones fieri.*

20 *Compromissum tamquam in arbitratorem fieri potest in diebus feriatis.*

21 *Appellatio interponi potest quolibet die feriato, sed eam prosequi non licet.*

22 *Executio sententiæ an fieri possit tempore feriato.*

23 *Festi dies de præcepto qui sint hodie ex Constitutione Vrbani VIII.*

24 *Feriati dies quoad iudicialia qui sint. & num.25. & 26.*

26 *Festi dies de præcepto sunt etiam feriati quoad iudicialia, sed non è conuerso.*

27 *Festos dies solus Papa in Ecclesia vniuersali potest indicere, & singuli Episcopi in suis diœcesibus. & num. seq. & 58.*

28 *Dominici dies obseruatio succedit obseruantiæ Sabbathi non ex in præcepti legis, sed ex Constitutione Ecclesiæ, & consuetudine populi Christiani.*

29 *Papa solus habet potestatis plenitudinem, & Ecclesiæ principatum.*

30 *Episcopi non possunt ferias indicere in die alicuius Sancti ab Ecclesia non canonizati.*

31 *Episcopus an possit diem festum indicere sine populo. & num. seq.*

32 *Episcopus in his, in quibus vertitur interesse laicorum non potest statuere sine illorum consensu, vel saltem debent esse præsentes.*

33 *Festos dies solus populus, seu laicalis potestas indicere non potest, etiam quoad iudicialia.*

34 *Populus an possit statuta facere sine auctoritate Superioris.*

35 *Feriarum species quot sint, & à quibus indicantur. & num. seq.*

36 *Feriæ rusticæ suffragantur etiam non occupatis in messibus, & vindemiis, si à iudice sint indictæ.*

37 *Citatio an fieri possit in die non feriata ad feriatam.*

38 *Vsque, dictio ponitur exclusiuè.*

39 *Citatio an possit fieri in die feriata ad diem non feriatam.*

40 *Principium est ponderandum etiam in iudiciis.*

41 *Actus habitus tempore, aut loco inhabili valet si illius effectus conferatur in tempus, aut locum habilem.*

Declaratur. num.47.

42 *Citationis triplex est actus.*

43 *Mandatum de citando an fieri possit in die feriata ad diem non feriatam. & num.48. & 49.*

44 *Executio mandati de citando an die feriata fieri possit. & num.46. & 53.*

45 *Processus ex citatione inchoandus fieri non potest die feriata.*

48 *Citatio est de processu, & fundamentum iudicii.*

50 *Citationis commissio est actus extraiudicialis non requirens causæ cognitionem.*

51 *Et fieri potest etiam in territorio alieno.*

52 *Mandatum de citando in die feriata fieri non potest à iudice pro tribunali sedente.*

53 *Bonarum mentium est ibi ...*

Cita-

54 *Citatio conturbat mentem citati, & plerumque eum prouocat ad iracundiam.*
55 *Citationis executio est de iudiciali processu.*
56 *Substantialia actus vbi interueniunt, actum ipsum interuenire necesse est.*
57 *Princeps laicus an statuere possit, vt dies alicuius Sancti ab Ecclesia canonizati à suis subditis seruetur, ac si esset dies festus ex praecepto Ecclesiae & n. seqq. vsq. in fin.*
60 *Iurisdictio spiritualis, & temporalis à Deo sunt distincta.*
61 *Festorum dierum indictio est actus spiritualis, & pertinens ad Pastores Ecclesiae.*
62 *Feriae repentinae à Principe indictae non sunt seruandae in foro Canonico.*
63 *Consecrationes spectant ad Praesules Ecclesiae.*
64 *Festorum dierum indictio est quaedam consecratio temporis.*
65 *Ferijs in honorem Dei, & Sanctorum Princeps laicus derogare non potest.*
66 *Constantini lex de obseruatione diei veneris in honorem Dominicae Passionis non fuit recepta ab Ecclesia.*
67 *Statuto ciuitatis posse introduci ferias in honorem Dei, quo sensu sit accipiendum.*
68 *Consuetudo non potest inducere ferias in honorem Dei, nisi interueniat consensus Episcopi, & Cleri.*
70 *Festum si princeps, vel ciuitas statuat sub certa poena colendum, transgressores culpam non incurrunt, sed poena exigi potest.*
71 *Contrarium.*
72 *Statutum vbi est nullum ex defectu potestatis, adiectio poenae non tenet.*
73 *Statutum laicale potest poenam infligere violantibus dies festos ab Ecclesia institutos.*
74 *Principum Catholicorum est in adiutorium Ecclesiae sacrarum Constitutionum praecepta tueri.*
75 *Princeps laicus non potest statuere, vt eius subditi in die alicuius Sancti ab operibus seruilibus abstineant.*
76 *Feriae repentinae quae sint, & quas ob causas à Principe indicantur.*
77 *Ad Religionem pertinet cultum Deo exhibere.*
78 *Dictio, sicut, importat omnimodam similitudinem.*
79 *Formalitas celebrationis festi in quibus consistat.*
80 *Declaratio Apostolica nullitatis literarum Senatus Mediolani, & Edicti gubernatoris status Mediolanen. super obseruatione festiuitatis S. Dominici in dicto statu.*

1 CONQVESTVS. Ferijs introductis
ob honorem Dei, & Sanctornm, nisi
ob necessitatem, vel pietatem, iudicium exerceri non potest etiam de
2 consensu partium. Possunt tamen partes renunciare ferijs fauore hominnm introductis. Hoc
dicit secundum Io. Andr. cui subscribunt Bella.
Bald. Butr. Cardin. Anchar. Imol. Abb. & Ioan.
de Anan. Diuisio patet 2. ibi *Licet*.
3 Nota primo ex text. principalem regulam,
quod in ferijs statutis ob reuerentiam Dei iudicium exerceri non potest, vt hic, & in l. Omnes
dies; & in l. fin. C. eodem, & notant omnes in
summ. textus.
4 Ampliatur primò haec regula, vt locum habeat
etiam in ferijs Sanctorũ: nam & istae sunt principaliter introductae ob reuerentiam Dei, vt hic
notat glos. 2. Host. num. 4. vers. Et nota, quod
feriae, & Abb. in primo notab. & clarè probatur
in tex. nam primò generaliter loquitur de diebus feriatis, qui ob reuerentiam Dei noscuntur
esse statuti: & mox explicando qui sint illi dies
per dictionem *scilicet*, quae stat declaratiuè, vt
notat Fulg. cons. 147. Visa quadam supplicatione, num. 2. enumerat etiam ferias Sanctorum.
Et est ratio quia Dominum veneramur in Sanctis eius, vt in Clem. 1. De reliq. & venerat. Sanct.
Ad hoc Conc. Trid. sess. 25. De inuocat. & vener.
& reliq. Sanct.
5 Ampliatur secundò vt habeat locum non tantùm in ferijs solemnibus ad honorem Dei dedicatis, sed etiam in alijs ferijs, vt hic declarant
Innoc. num. 1. Host. & Ioan. Andr. num. 2. Vnde
iudex non debet in causis procedere; nec etiam
ad illam diem citare, vt l. 1. ff. de ferijs, tamen
prudenter faciet si sic dicat: compareas tali die
coram nobis, vt ex tunc in tali causa procedamus: nam etsi die feriata non possit iudicialiter
procedi; pars tamen citata comparere potest se-
6 cundum Innocen. vbi supra. An autem citatio
fieri possit in die non feriata ad diem feriatam,
vel è conuerso, plenè examinabitur inf. in 2. & 3.
quaest.
7 Ampliatur tertiò, vt nec de partium consensu
iudicium exerceri possit in diebus feriatis in
honorem Dei: nam talibus ferijs partes renunciare non possunt, vt hic dicitur expressè. Ratio
est, quia non in fauorem partium, sed in Dei
honorem introductae sunt: ergo, &c. vt c. Si diligenti, de foro compet. & l. Si vnus, §. In Sum.
8 ff. de pact. secundum Abb. hic num. 9. Et idem
dicendum de ferijs repentinis, quia cùm non fuerint indictae in fauorem partium, sed ab reuerentiam, vel honorem Principis, nequeunt partes
illis renunciare, l. Omnes dies, prope finem, C.
eod. Et tenet Specul. in tit. de ferijs, §. fin. post
principium, & glos. in Clem. Saepè, in verb. Ob
necessitatem, de verb. signif. & Abb. hic nu. 11.
9 Secus autem est in ferijs rusticis inductis propter
hominum vtilitatem, vel necessitatem tempore
messium, & vindemiarum: nam his bene possunt
partes renunciare, vt hic in fin. & in l. 1. ff. eod.
& hic notat gl. 2. Abb. antiq. Ioan. Andr. Bald.
& omnes in summ. tex. & Abb. Siculus d. nu. 11.
Quinimò his vltimis renunciari potest etiam tacitè, & renunciatum intelligitur eo ipso, quod
citatus comparet, & non opponit exceptionem
feriarum, vt est expressum in d. l. 1. ff. eod. & tenent Federicus de Senis cons. 11. Quaeritur, n. 11.
vers. Praeterea iste Iacobus, Ias. in d. leg. 1. in
princ. & Alex. cons. 213. Viso, & opportunè, n. 3.
vers. Nec potest dici, lib. 2.
10 Ampliatur quartò, etiam in arbitro, quia
procedit ad instar iudicis, & tenetur seruare fe-
11 rias solemnes, d. l. Omnes dies, C. eod. Vnde
partes compromittendo in aliquem tamquam
in arbitrum, ferijs renunciare non possunt, vt
tenet Specul. in tit. de arbitr. §. fin. vers. In forma,
Et Ioan. Andr. hic num. 20. in fin. & Abb. n. 10.
& hoc in vero arbitro; secus autem in arbitratore, vt dicam infra in 3. fallent.
12 Ampliatur quintò, vt in tantùm abstinendum
sit à iudicio in diebus feriatis, vt sententia, &
processus habitus non teneat, vt de sententia
patet in leg. 1. ff. eodem, & de sententia, &
processu dicitur expressè hic in fin. vnde cum

mysterio Ioan. Andr. & sequentes summando
textum dixerunt, iudicium in diebus feriatis
exerceri non potest, nam verbum *potest* præce-
dente negatione, præcisam necessitatem impor-
tat, & priuat potentia, adeo vt reddat actum
de iure impossibilem, vt notat glos. in c. 1. in
verb. Non potest de regul. iur. libr. 6. Bald. in
l. 1. num. 62. C. Qui admitti, & Ias. in l. Non
dubium, n. 60. C. de legib.
13 Fallit primò supradicta regula si subsit neces-
sitas, vt in tex. ibi: *nisi necessitas vrgeat*, veluti si
res sit tempore peritura, vt cap. Licet, supra eod.
l. 2. & 3. ff. de ferijs, & l. 1. ff. de damn. infect. se-
cundum glos. hic in verb. Necessitas 1. & Innoc.
cent. num. 1. in fin. in eod. verb. Vel dic, neces-
sitas, secundum Hostiens. num. 5. & Ioan. Andr.
num. 33. puta circa collectionem fructuum, vel
imminentem aquarum inundationem, l. Omnes
iudices, C. eod. tit. & circa quæstiones, & puni-
tiones latronum, vt l. Prouinciarum, C. eod. vbi
patet insignem latronem etiam in die Paschatis
posse ad ferreas mitti, quia, vt ibi dicitur, in
hoc summi Numinis facillimè speratur venia,
per quod multorum salus, & incolumitas procu-
ratur. Et generaliter vbicumque in mora verti-
titur imminens periculum animarum, quæ sunt
omnibus temporalibus præponendæ, c. Præci-
pimus, 12. q. 2. & l. Sancimus, C. de sacros. Eccl.
Atque ita hic intelligitur necessitas siue sit circa
temporalia, siue spiritualia, vt per Abb. nu. 14.
vers. Et quod dixi supra, de quo dic plenius vt
per Turrecrem in c. 1. num. 5. vers. Verum notan-
dum, & n. 6. & 7. de consecr. dist. 3. post B. Tho.
in 2. 2. q. 122. art. 4
14 Fallit secundò, si suadeat pietas, vt patet in
tex. ibi: *vel pietas suadeat*, Exemplificat glos. in
verb. Pietas, in causa miserabilium personarum:
nam in operibus misericordiæ dierum distinctio
non est habenda, arg. c. Vtinam, 56. distinct. &
cap. Nunquam, de consecr. dist. 3. quia summa
est ratio, quæ pro Religione facit, l. Sunt perso-
15 næ, ff. de religios. & sumpt. funer. Item exem-
plificant Innoc. num. 2. Host. num. 7. & Io. Andr.
num. 22. in causis spiritualibus electionum, in-
quisitionum, & huiusmodi, quæ his diebus exer-
ceri possunt, cùm pietas, & necessitas hoc sua-
deat, arg. c. Placita, 15. q. 4. & in eo, quod le-
gitur, & notatur in c. Oblatæ, §. penult. de appell.
& conferunt notata per Ioan. Andr. in c. Bonæ,
il secondo, in princ. de elect. & tenet Specul. in
tit. de ferijs, §. 2. vers. Quid de causis, & in duo-
bus versic. sequen. vbi tractatur de causis vsura-
rum, & decimarum de quibus dic hodie vt ha-
betur in Clem. Dispendiosam, de iudic. & in
Clem. Sæpè, de verb. Significat. Et de causis ma-
16 trimonialibus notat glos. in summa 15. q. 4. Et
in eo, quod supra dixi de miserabilibus perso-
nis, pone exemplum in pupillis, vt eis tutores
dentur, & alimenta decernantur, & in alijs, quæ
celeritatem desiderant, & ex puro officio decer-
nuntur, prout patent exempla in l. 2. & 3. ff. eod.
17 & notat præcitata glos. in summa, 15. qu. 4. De-
cretum tamen super alienatione rerum minoris
interponi non potest, vt tenet Specul. in tit. de
ferijs, §. 2. in fin. & ibi Ioan. Andr. in additioni-
bus, & idem Ioan. Andr. hic nu. 2. in fin. & Abb.
18 num. 15. Et has duas exceptiones necessitatis, &
pietatis aliàs complexa est S. Congregatio Car-
dinalium Concilij Tridentini Interpretum dum
censuit, festis diebus licere dare operam rebus
ad vitam necessarijs, ac tempore perituris, præ-
sertim tempore vindemiarum, & messium, ac
recollectionis fructuum, vel vbi necessitas vrgeat
& suadeat pietas ad Ordinarij cuiusq; iudicium,
& censuram.
19 Fallit tertiò in his, quæ pertinent ad pacem,
vel concordiam, quæ quolibet die feriato possunt
expediri, vt l. fin. C. eod. & c. Decreuit, ibi: *nisi
de concordia, & pacificatione*, 22. qu. 5. & tradit
glo. in summa, 15. q. 4. vnde & pacta, & trans-
actiones fieri possunt, vt habetur in d. l. fin. &
hic notat glos. 2. in fin. Host. n. 2. in verb. Con-
quiescere. Ioan. Andr. eod. num. Abb. num. 14.
20 in 3. fallen. & alij communiter. Et idem dicen-
dum in compromisso tanquam in arbitratorem,
quia talis est quidam amicabilis compositor, &
mediator pacis; & ista non probibentur fieri die
feriata, vt c. 1. sup. eod. & l. fin. C. de ferijs. Et
tenet Specul. in tit. de arbitr. §. fin. vers. In for-
ma, Bart. in l. Si feriatis, nu. 2. ff. de arbitr. Ioan.
Andr. hic n. 20. & Abb. n. 10. & facit secundum
eum, quod notat Innoc. in c. Quintauallis, de
iureiur.
21 Fallit quartò, in appellatione interponenda:
nam quolibet die feriato potest quis appellare,
sed non prosequi appellationem, vt l. 1. C. eod.
& ibi notat Bart. & scribentes gl. 2. & Abb. n. 13.
vers. Fallit primo.
22 Fallit quintò in executione sententiæ, quæ fieri
potest etiam tempore feriato ob necessitatem
hominum, licèt non tempore feriato in hono-
rem Dei, vt hic per Abb. num. 13. quod tamen
non est verum indistinctè; vnde ad hoc vide
pulchram distinctionem Ioan. Andr. in additio-
nibus ad Specul. in tit. de libelli excepr. §. Nunc
dicendum, vers. 30. aliàs 35. quam ad literam
recitat, & prosequitur idem Abb. in c. fin. n. 20.
supra, de iudic. & ibi etiam vide num. 17. an li-
belli oblatio fieri possit iudici, vel parti in die-
bus feriatis. Quod etiam tangitur in gl. in sum-
ma, 15. q. 4.
23 Secundò nota in vers. Scilicet, qui sint dies
feriati ob reuerentiam Dei quoad effectum, vt
iudicium exerceri non possit: nam quoad præ-
ceptum Ecclesiæ hodie stabimus Constitutioni
san. mem. Vrbani VIII. editæ idibus Septembris
1642. incipien. Vniuersa, in qua præter dies Do-
minicos, & aliàs festiuitates enumeratas in hoc
capitulo firmantur esse de præcepto, & nomina-
tim exprimuntur quatuor festiuitates B. Virgi-
nis, idest Purificationis, Annunciationis, Assum-
ptionis, & Natiuitatis, quæ in hoc c. implicitè
continentur sub illis verbis, *Festiuitatum omnium
Virginis gloriosæ*. Et adduntur infrascriptæ, sci-
licet Corporis Christi, quæ solemnizatur feria
quinta post octauam Pentecostes, vt in Clem. Si
Dominum, de reliq. & venerat. Sanctor. Inuen-
tionis S. Crucis, de qua nulla fit mentio hic, sed
in cap. Crucis, de consecr. dist. 3. S. Iosephi, &
S. Annæ, atque vnius ex principalioribus Pa-
tronis in quocunque regno, siue prouincia, &
alterius pariter principalioris in quacunque
ciuitate, oppido, vel pago, vbi hos Patronos ha-
beri, & venerari contigerit. Ad reliquorum
verò dierum obseruantiam, quos huc vsque,
siue in vniuersa Ecclesia, siue in quauis natione,

aut

aut regno, prouincia diœcesi, aut loco quomodocunque, siue ex præcepto, siue ex consuetudine, siue ea deuotione Christi fideles tanquam festiuos celebrarunt, nequaquam ex præcepto ipsos teneri decernitur, & declaratur. Sed paulò post adijcitur clausula infrascripta: [Non intendimus tamen per hanc nostram Constitutionem dies feriatos circa iudicialia in aliquo immutare, quos ad hunc effectum relinquimus in eisdem statu, & terminis, in quibus erant ante
24 eiusdem promulgationem.] Itaque quoad iudicialia seruabitur hæc Decretalis, in qua dies feriati esse dicuntur infrascripti dumtaxat, videlicet Natalis Domini, S. Stephani, S. Io. Euangelistæ, SS. Innocent. S. Syluestri, Circumcisionis, Epiphaniæ, septem dies Dominicæ passionis, Resurrectionis cum septem sequentibus, Ascensionis, Pentecostes cum duobus, qui sequuntur, Natiuitatis S. Io. Baptistæ, festiuitatum omnium Virginis Gloriosæ, idest Annunciationis in vere, Assumptionis in æstate, Natiuitatis in autumno, & Purificationis in hyeme, quæ, vt inquit Host. hic nu. 5. sunt ad modum lapidum pretiosorum, & coronæ in anni circulo collocatæ: duodecim Apostolorum, & præcipuè Petri, & Pauli, B. Laurentij, Dedicationis B. Michaelis, solemnitatis omnium Sanctorum, dies Dominici, aliarumque solemnitatum, quæ indicuntur à singulis Epi-
25 scopis cum Clero, & populo. Ex quibus patet latiùs patere ferias iudiciales, quàm dies festos ex præcepto: nam inter ferias iudiciales hic enumerantur septem dies Dominicæ passionis, & septem dies post Resurrectionem; & tamen in Bulla Vrbani VIII. post Resurrectionem non exprimuntur nisi duo sequentes, & de diebus Passionis Domini nulla fit mentio ferijs tamen iudicialibus hic statutis addendi sunt sex dies expressi in prædicta Bulla, videlicet Corporis Christi, Inuentionis S. Crucis, S. Ioseph, S. Annæ, & duorum ex principalibus Patronis; quia cùm dicti isti sint hodie in præcepto, absque dubio sunt feriati, etiā quoad iudicialia; præseruatio enim Vrbani in eadem Bulla importat solum, vt dies, qui erant feriati quoad iudicialia ante illius promulgationem similiter remaneant feriati, sed non importat, vt dies, qui existimantur esse in præcepto, non debeant esse feriati etiam quoad iudicialia, quia repugnat, vt dies festus sit sanctificandus ex præcepto Ecclesiæ, & in illo exerceri possint strepitus iudicales, cùm ratio formalis sanctificationis festi consistat in vacando rebus diuinis, & in cessatione operum, vt declarat S. Thom. in 2. 2. q. 122. art. 4. ad 3. inter quæ opera recensentur etiam actus iudiciales, qui impediunt applicationem hominum ad Diuina, vt hic, & in c. cum duob. seqq. 15. q. 4. & in fin. C. eod. Vnde omnes dies festi de præcepto sunt feriati etiam quoad iudicialia, sed non conuertitur, quia non omnes dies feriati quoad iudicialia sunt festi ex præcepto Ecclesiæ. Habes igitur ex prædictis qui dies sint venerādi ex præ-
26 cepto, & in quibus sit feriandum à litibus. Nec obstat tex. in c. 1. 15. q. 4. vbi dicitur feriandum esse à septem diebus præcedentibus Natiuitatem Domini vsque ad octauas Epiphaniæ, & a quinquagesima vsque ad octauas Paschæ, & à septem diebus ante natiuitatem B. Ioan. Baptistæ. Quoniam vt respondet Host. hic num. 4. in verb. Natalis, standum est huic Decretali, quia illud de consuetudine non seruatur. Et concordant Ioan. Andr. nu. 4. & alij post eum, & Specul. in tit. de ferijs, in 1. col. Tres autem dies Rogationum, qui dicuntur esse feriati in c. 1. de consecr. dist. 3. addendi sunt huic Decretali secundum Host. n. 4. in fin. licet hoc non seruet Curia, vt inquit Specul. vbi sup. & Io. Andr. hic n. 5.

27 Tertiò nota ibi, *quas singuli Episcopi*, iuncto præcedenti versiculo scilicet, solum Papam in Ecclesia vniuersali, & quemlibet Episcopum in sua diœcesi posse dies festos indicere. De Papa est manifestum, quia omnes festiuitates hic expressæ sunt de iure positiuo, & ex statuto Ecclesiæ, etiam quoad dies Dominicos: nam etsi præceptum de sanctificatione Sabbathi fuerit traditum in Decalogo, tamen vt inquit S. Thom. in 2. 2. d. q. 122. art 4. ad 4. obseruantia diei Dominicæ in noua Lege succedit obseruantiæ Sabbathi non ex vi præcepti legis, sed ex Constitutione Ecclesiæ, & consuetudine Populi Christia-
29 ni. Et sequitur Turrecrem. in cap. 1. num. 9. de consecr. dist. 3. sicut ergo solus Papa Conditor Canonum in tota Ecclesia potest ferias solemnes indicere ob reuerentiam Dei prout fecit in hoc & in d. c. 1. de consecr. dist. 3. & in Clem. 1. de reliq. & vener. Sancto. quia ipse solus habet potestatis plenitudinem, & Ecclesiæ Principatum, c. Cuncta per mundum, 9. q. 3. c. Proposuit, de concess. præbend. Butr. hic num. 19. ita singuli Episcopi hoc possunt in sua tantùm diœcesi, vt hic est expressum, & in d. c. 1. ibi, *in suis Episcopatibus*, & ibi, *non generaliter*, de consecr. dist. 3. cum sint vocati in partem solicitudinis, non in plenitudinem potestatis, c. Qui se scit, & c. De-
30 creto, 2. quæst. 6. Et hoc intelligas de Sanctis ab Ecclesia canonizatis: nam etsi Vincentius opinatus fuerit Episcopū posse in sua diœcesi Sanctum canonizare per illum textum, tamen Doctores communiter eum reprehendunt, & eius opinio reprobatur in c. 1. de reliq. & venerat. Sancto. vbi Alexander III. de quodam, qui colebatur ab aliquibus cùm non esset colendus sic ait: [Illum ergo non præsumatis de cætero colere, cùm etiam si per eum miracula fierent, non liceret vobis ipsum pro Sancto absque authoritate Romanæ Ecclesiæ venerari:] de quo dic latiùs, vt scripsi in c. Perniciosam, num. 57. supra, de offic. Ordin. Itaque omnis festiuitas Sancti ab Ecclesia canonizati, quam Episcopus in sua diœcesi cum Clero, & populo statuit esse solemniter venerandam, eo ipso ferias inducit, itaut ab omni actu iudiciali in illa die sit abstinendū:
31 vt hic per Butr. in 3. not. Sed numquid Episcopus possit diē festum indicere sine populo, Abb. hic nu. 4. tenet non posse, quia non sine mysterio hic dicitur cum populo, prout etiam dicitur, in c. 1. de consecrat. dist. 3. ibi: [Et illæ festiuitates, quas singuli Episcopi in suis Episcopati-
32 bus cum populo collaudauerint.] Nam licèt Episcopus in spectantibus ad Episcopalem iurisdictionem possit cum Capitulo facere statuta, vt in c. Vt animarum, de constit lib. 6. tamen in alijs, in quibus vertitur interesse aliorum non potest statuere sine illorum consensu, vel saltem debent esse presentes, vt notat Innoc in c. Vestra, de locat. & in c. fin. de offic. Deleg. Et hanc partem tenet Archid. in d. c. 1. n. 9. Fatetur tamen
Abb.

Abb. quod vbi populus non habet legitimam causam contradicendi, non obstat contradictio, vt in simili notat Archid. in d. c. Vt animarum, facit c. 1. de his, quæ fiunt à maiori parte Capituli, veluti si Episcopus vellet indicere ferias in die alicuius Sancti, qui traxit originem de illo loco, vel quid simile: ad quod facit c. 1. 65. dist. Sed Anton. de Butr. dicit se idem tenuisse olim per istam literam, sed postea mutauit sententiã, dicens solum Episcopum cum Clero, seu Capitulo hoc posse, quia in his, quæ tendunt in fauorem animæ, quilibet est Episcopo subiectus, c. Cum sit, de for. compet. c. Nouit, de iudic. & c. Per venerabilem, qui fil. sint legit. & eum eo transit Ioan. de Imol. n. 1. vers. Item nota, quod festiuitates. Et pro hac parte optimè facit Conc. Trid. sess. 25. c. 12. vbi statuitur, vt ab exemptis omnibus etiam Regularibus seruentur dies festi, quos in diœcesi sua seruandos Episcopus præceperit: nec ibi vlla fit mentio de populo.

33 Quartò nota ibi, *& populo*: solum populum non posse dies festos indicere, cùm tex. copulatiuè loquatur de Episcopo cum Clero, & populo, l. Titiæ testatores, §. Nihil distat, ff. de legat. 2. Et ex hoc notabiliter deduco potestatem indicendi ferias solemnes in honorem Dei, & Sanctorum nequaquam esse apud Principes sæculares, etiam quantum ad hoc, vt iudicia tunc temporis exerceri non debeant, quod efficaciter probat hæc Decretalis: nam in principio statuitur, vt in diebus feriatis, qui ob reuerentiam Dei noscuntur esse statuti, debeat omnis strepitus iudicialis conquiescere; & mox dies illi nominatim exprimuntur, & inter hos generaliter recensentur solemnitates; quas Episcopus cum Clero, & populo duxerit solemniter venerandas. Igitur solus populus non potest statuere certos dies, in quibus ob reuerentiam Dei fit cessandum ab actibus iudicialibus, & consequenter nec Principes laici hoc possunt: nam Princeps non alia vtitur potestate nisi illa, quam ab initio populus in eum transtulit, vt l. 1. §. Sed & hoc studiosum, C. de veter. iur. enucleand. At populus non transtulit in Principem hanc potestatem indicendi ferias iudiciales in honorem Dei, cùm illam non haberet, vt hic est expressum, quia nemo potest plus iuris transferre in alium, quàm ipse habeat vt leg. Nemo plus iuris, ff. de regul. iur. & cap. Nemo potest, eod. tit. lib. 6. & nemo dat quod non habet, cap. Quod autem, de iur. Patron. l. Traditio, ff. de acquir. rer. dom. cum

34 suis concordan. Præterea quamuis omnis potestas à populo in Principem translata sit, vt in d. §. Sed & hoc studiosum: tamen illud verbum *translata*, exponitur ibi à gloss. idest concessa, & concordat gloss. 1. in l. Non ambigitur, ff. de leg. item glos. penult. in l. fin. C eod. & sic populus retinuit sibi potestatem ius condendi vnde hodie potest sibi facere statuta, vt l. Omnes populi, ff. de iust. & iur. l. Antiochensium, C. de priuil. credit. l. fin. C. de Decret. ab Ord. facien. l. Prohibere, §. Planè, C. Quod vi, aut clam, l. Sã serui nostri, C. de noxalibus, & c. 1. de constit. lib. 6. etiamsine authoritate Superioris saltem in spectantibus ad ordinationem negociorum, & iudiciorum, & ad causarum decisionem ciuilem, & in alijs, quæ ius Superioris non tangunt, nec sunt illi reseruata, vt concludit Bald. in d. l. Omnes populi, num. 14. vers. Sed puto verum, articulo in vtramque partem egregiè discusso à num. 14. vsque ad num. 21. nec discrepat Bart. ibi num. 2. & 3. & nihilominus non obstante hac facultate condendi statuta, non potest populus facere hoc statutum, vt aliquis dies fit feriatus in honorem Dei, vt hic patet: ergo nec Princeps hoc potest, quia proportionabiliter eadem est potestas vtriusque, & sicut Princeps constituit ius commune generaliter quoad omnes, vt l. fin. C. de legib. ita quilibet populus constituit sibi ius proprium, vt in d. l. Omnes populi, ibi, *partim suo proprio*, idest non generali, sed municipali, vt ibi declarat glos. penult. Bart. num. 2. & communiter scribentes, sed de hoc articulo an Princeps laicus habeat potestatem indicandi has ferias in honorem Dei, & Sanctorum plenè dicam infra in 4. quæst.

35 Expeditis notabilibus venio ad glos. & quia in tex. fit mentio de duplici tantùm specie feriarum, QVÆRO quæ sint huiusmodi feriæ, & an sint aliæ præter illas, & à quo indicantur: glo. 2. hoc prosequitur in princ. Sed tu dic clarius secundum Specul. hoc tit. in princ. & Henr. Boich. in hoc c. n. 1. & Abb. nu. 8. feriarum tres esse species: quædam enim sunt feriæ solemnes, & introductæ ob reuerentiam Dei, de quibus actum est supra, & tales cum sint indictæ à Papa per Canonem, non oportet vt specialiter indicantur ab homine, l. Sed & si per Prætorem, §. Si

36 ferijs, ff. ex quib. cau. maior. quædam sunt feriæ publicæ, siue rusticæ, seu indictæ, quæ alicubi etiam appellantur solemnes, vt sunt illæ, quæ statuuntur messium, seu vindemiarum gratia ob necessitatem hominum; & tales non sunt determinatæ à Lege, vel Canone; & ideo illarum indictio iudicibus relinquitur, vt eas iudicant bis in anno secundum qualitatem, & consuetudinem cuiusque loci: nam citius fit recollectio in locis calidis, quàm frigidis, vt leg. Præsides, ff. eod. & notat hic præcitata glos. pro hoc l. Si in aliam, ff. de offic. Proconsul. vnde non sequitur; & ideo aliquis colligit fructus tempore messium, vel vindemiarum: ergo non debet in ius vocari, quia ad hoc, vt in ius vocari non debeat, necessè est vt priùs feriæ à iudice indicantur secundum Henrich. vbi supra; & istæ quamuis sint introductæ propter occupatos, tamen postquam sunt indictæ releuant omnes etiam milites, & alios, qui à messibus, & vindemijs non occupantur, vt concludit glos. penult. in leg. 1. in verb. Occupati, ff. de ferijs: & sequitur Alexan. cons. 2. Visis dubitationibus, num. 4. vers. Pro hoc etiam facit, lib. 2. & de istis duabus speciebus agitur hic. Quædam verò sunt feriæ repentinæ, quas Princeps indicit vel propter palmam, vt quia hostes subiugauit, vel quia vxorem duxit, vel quia filius ei natus est, vt in d. l. Sed & si per Prætorem, §. Si feriæ, ff. ex quib. caus. maior. & in l. 1. C. de ferijs, & dicuntur repentinæ, quia sunt incertæ; imò extra ordinem repentè, & subitò indicuntur: & istæ indici non possunt nisi à solo Principe, vt l. A nullo, C. eod. & tangam infr. in 4. q. n. 76. & de his tribus speciebus feriarum, vide gl. in Clem. Sæpè, in verb. Ob necessitatem, de verb. signif. & Host. in sum. eod. tit. §. Qualiter distinquantur, & adde quod dixi supra in 2. notab. in 3. ampliat.

Se-

37 Secundò QVÆRO, an citatio fieri possit in die non feriata ad diem feriatam, Innoc. hic nu.1. in verb. Conquiescere, ponit duas opiniones, prima opinio distinguit sic: aut error in assignatione termini exprimitur, veluti si dicatur. Ad comparendum coram nobis in tali causa tibi diem Dominicum assignamus. Et citatus nec in die Dominico, nec in sequenti comparere tenetur. Aut error non exprimitur in citatione, quamuis tacitè insit, vt quia dicatur: decima die venias responsurus, & decima dies incidat in diem Dominicam. Et tunc citatus non tenetur in die Dominico comparere, sed bene in die sequenti: ratio est, quia duo videntur mandata, idest vt ad diem compareat, & vt compareat, l. Celsus, ff. de arbitr. quamuis ergo habeat excusationem in die solemni; tamen in sequenti die excusationem non habet, & datio termini tenet. Et idem dicendum est si per 20. dies durarent dies feriati, quia in proxima sequenti die tenetur comparere citatus.

Secunda opinio, cui magis adhæret Innocent. vbi supr. vers. Item melius, est quod etiam in primo membro distinctionis teneat assignatio termini, itaut quamuis in citatione expressè dicatur; Compareas in die Dominico, nihilominus citatus teneatur comparere in die sequenti non feriata, nam & hic sicut in secundo membro duo videntur mandata; ergo & idem iuris est eadem ratione secundum Innoc. vnde & festum B. Lucæ assignatur per Papam ad comparendum, c. Cum ex litteris, §. fin. sup. de restit. in integr. & initium quadragesimæ, & festum Natiuitatis Domini, c. Exposuit primo respon. & §. fin. supr. de dilat. & Dominica, in qua cantatur, Ego sum Pastor bonus, cap. Cum dilecti, §. final. infr. de dol. & contum.

Quid dicendum? Tu teneas primam opinionem indistinctè, quam tenuit Petr. de Bellap. in l. Dies festos, C. de ferijs, & Host. hic nu.3. concludens citatum ad diem Dominicum, vel alium

38 solemnem non teneri comparere; Secus verò si iudex dicat: Mandamus tibi, vt vsque ad diem Dominicũ compareas coram nobis; tunc enim tenet termini assignatio, & illud, *vsque*, intelligitur exclusiuè, & sic intelligas iura proximè allegata, & si quæ reperias similia secundum Host. Idem tenet Specul. in tit. de citat. num. 13. vbi eodem modo respondet ad præcitata dicens, in illis non fieri citationem ad diem festum, sed vt vsque ad festum compareat citatus, & *vsque*, ibi ponitur exclusiuè, & exponitur, idest citra, & ibi dicit hoc esse verius: nec putat referre an exprimatur patenter error in citatione, vt quia dicatur, compareas die Dominico, an non exprimatur, vt quia dicatur compareas decima, vel vigesima die, & in die illa festum occurrat: nam neutro casu citatus teneretur comparere secundum eum, & concordat hic Ioan. Andr. nu.2. post med. vers. Tu verò, dicens pro opinione Hostiensis facere l. 2. in fin. ff. Si quis in ius vocat. & subdit eamdem opinionem tenuisse Riccardum de Senis Cardinalem, vt refert Cynus in l. Dies festos, in 2. quæst. C. de ferijs. Quod scilicet vbi ponitur verbum *vsque*, citatus qualibet die infra terminum venire poterit; sed quando citatur, vt tali die feriata compareat, priùs venire nec potest, nec debet, & illa die venire non tenetur; & sic necessaria est noua citatio. Sequitur Bellam. in 1. quæst. nam relatis antiquorum opinionibus, tandem num.3. in fin. vers. Quid dicendum, concludit his verbis [Breuiter opinionem Host. & Petri, quasi omnes Canonistæ, & Legistæ videntur approbare, & idcirco consulo, quod ab ea in iudicijs non recedas] Et hanc opinionem dicit tenẽdam esse tamquam verissimam Abb. num. 22. quam etiam dicit veram, & approbat Bald. in d. l. Dies festos, num. 6. Nec obstat ratio in contrarium adducta per Innoc. quod duo videantur mandata. Quoniam, vt respondet hic Ioann. Calder. in addition. & post eum Bellam. sub nu. 2. vers. Sed ratio, vendicat sibi locum, vbi citatio, vel mandatum tenuit à principio; vnde licèt casus superueniens illud suspendat; non tamen ex toto relaxat; at hic fuit nullus à principio secundum eos. Neque obstat text. in d. l. Celsus, ff. de arbitr. quæ dicit duo esse præcepta, vnum soluendi, & aliud in tempus soluendi. Quia non veniunt ibi ex eadem causa: nam primum præceptum nascitur ex obligatione, secundum nascitur ex tempore, quod datur iudicatis; sed hoc est vnum indiuisibile præceptum, quod non potest pro parte valere, & pro parte nõ valere, vt l. In hoc iudicio, ff. fam. ercisc. secundum Bald. vbi supr.

39 Tertiò QVÆRO, quid in casu conuerso, an citatio fieri possit in die feriata ad diem non feriatam. Ad partem negatiuam inducitur primo text. in l. Dies festos, C. eod. vbi dicitur. *Præconis horrida vox silescat*, ergo talis citatio est contra legem, & sic non valet, c. 2. de testib. cogen. & l. Non dubium, C. de legib. quæ est canonizata in cap. Imperiali, 25. quæst. 2. Secundò quia mandatum de citando est quædam sententia comminatoria, l. Præsenti, C. de his, qui ad Eccles. confug. ergo si fiat die feriata, non debet valere, vt l. 1. ff. de ferijs. Quod si teneas non esse sententiam, sed de processu iuxta textum in cap. Quoniam, de probation. adhuc idem dicendum, quia & processus tali die habitus nullius

40 est momenti, vt hic est expressum in fin. Tertiò, quia principium est ponderandum, l. Si minor, ff. de seru. exportan. etiam in iudicijs, l. 3. § Scio, ff. de minor. ergo citatio in die feriata ad diem non feriatam non valet, cum initium sit vitiosum.

41 Ad contrarium arguitur, quia quamuis mandatum de citando fiat tempore prohibito, tamen effectus confertur in tempus concessum, l. Si cum vxori, & l. seq. in fin. ff de donat. inter vir. & vxor. Præterea idem est iudicium de tempore, quod de loco, vt l. Vinum, ff. si cert. petat. sed valet actus habitus loco non habili, si effectus ipsius conferatur in locum habilem, l. fin. ff. de offic. Præf. Vrb. & l. Omnes, §. Si verò apparitor. C. de Episc. & Cler. ergo similiter valet citatio facta tempore inhabili, si illius effectus conferatur in tempus habile. In hac controuersia dicit Ioan. Andr. hic nu. 3. circa med. vers. Dicunt quidam, communius teneri primam opinionem, quod citatio non valeat, esse de iure veram. Sed illi derogat consuetudo, quia de facto non seruatur, vt dicit Iacobus de Arena relatus a Ioan. Andr. vnde hæc consuetudo citandi in die feriata ad diem non feriatam minimè mutanda, vt l. Minimè, ff. de legib. & propterea Dynus, qui tenuerat pri-

primam opinionem in l.1. §. Item renunciatio,
ff.de nou. oper. nunciat. postea se retractauit, vt
refert Ioan.Andr. vbi supr. Et retenta hac secun-
da opinione, cui suffragatur consuetudo, non
42 obstant contraria, quoniam vt notabiliter re-
spondet Ioan.Andr. nu.3. circa fin. vers.Ad con-
traria in citatione triplex est actus. Primus est
præceptum, seu mandatum de citando. Secun-
dus executio præcepti, idest citationis actus.
Tertius est processus ex citatione inchoatus.
43 Primus, qui non requirit causæ cognitionem,
die feriato fieri potest, l.Actus,C.eod.nec obstat
text. in l.A procedente, ff.de dilation. quia intel-
ligitur cùm pars dicit dilationem non dandam,
44 adeò vt super hoc oporteat interloqui. Secun-
dus actus idest executio præcepti eisdem ratio-
nibus tempore feriato fieri potest, adhoc l. Mi-
les, §.Sexaginta, ff.de Adulter.Præsertim secun-
dum lecturam, quæ habet libellum in citatione
45 transmitti. Tertius, idest processus inchoandus
ex citatione fieri non potest in die feriato. Nec
obstat, quod secundum Petrum de Bellap. olim
citabatur quis ad comparendum, vel satisdan-
dum, vt ff,In ius vocat. vt eant in rubro, & in
nigro, & l.Si verò, §.Qui pro rei, ff. Qui satisd.
cog. per quam citationem sic veniendo,& fidei-
iussores quærendo,auertebatur quis ab his,quo-
rum causa inductæ sunt feriæ, quem respectum
habuit dict. l.Dies festos. Etenim vt respondet
Ioan.Andr. hodie solum citatur vt veniat. Tale
igitur præceptum vtique fieri poterit in die fe-
riato.

Sed tu aduerte ad hanc tripartitam distinctio-
nem Ioann.Andr. nam etsi quod spectat ad ter-
tium actum processus ex citatione inchoati con-
ueniant omnes, vt fieri non possit in die feriato,
quia verè, & propriè est actus iudicialis, & ideo
inhibitus in hoc cap. & in iuribus concordanti-
46 bus: tamen quoad alios duos actus Doctores
magnoperè confligantur, nam contra Io.Andr.
tenet hic Ioan. Calder. relatus à Bellam. sub n.7.
col.5. post princ. vers.Ioan.Calderinus, vbi con-
cludit nec præceptum, seu interlocutoriam ad
comparendũ, nec illius executionem fieri posse
in die feriato. Idem Archid. in cap. Placita,
num.2. 15.quæst.4. Speculat. in tit. de citat. §.2.
vers.Item excipitur,& seq. & sequuntur hic Butr.
Cardin. & communiter moderni, vt dicit Abb.
47 nu.20. vers. Sed moderni. Et idem disputando
tenuit Iacob.Butrig vt refert Bart. in l.1. §.Nun-
ciatio, ff. de nou.oper. nunciat. quia lex prohi-
bens citationem non habuit solum respectum ad
effectum, sed etiam ad principium: vnde quan-
doque prohibetur actus respectu effectus, & tunc
satis est, vt consecatur in tempus concessum; &
sic loquitur text. in d.l.Si cum vxori, & in l.seq.
in fin. ff.de donat. inter vir.& vxor. & in cap.de
Vxore, infr. de sepult. Quandoque prohibetur
non solùm effectus,sed etiam ipse actus; & tunc
non sufficit effectum conferri in tempus permis-
sum, quia cùm actus sic gestus in tempore inhi-
bito, non est satisfactum iuri, arg. cap.fin. de
restit. spoliat. & l. Fulcinius, post princip. patet
in d.l Dies festos. Præterea secundum Abb.dict.
nu.20. circa med. quamuis citatio non arctet ad
comparendum tunc, tamen arctat pro tunc, &
afficit citatum, & quodammodo eum prouocat
ad iram, & aliqualiter abstrahitur à contempla-
tione Dei. Et idem dicit in iudice, quia cùm
debeat vacare Diuinis, non debet facere præ-
ceptum de citando: nam etsi non exigatur co-
gnitio inter partes, tamen intra se debet adhi-
bere, aliqualem cognitionem in statuendo ter-
48 minum. Item negari non potest, quin citatio sit
de processu, & fundamentum iudicij, vt in dicto
cap. Quoniam contra, de probat. Et per hæc
concludit Abb. post alios nullum ex dictis tribus
actibus fieri posse in die feriata. Facit c.2. supr.
eod. secundum eum, Bart. tamen in d. §. Nun-
ciatio, & Butr. hic, limitant hoc in ferijs intro-
ductis in honorem Dei, secus verò in alijs intro-
ductis in fauorem hominum, quia tunc citatio
solùm prohibetur respectu exercitij, & hic respe-
ctu finis citationis; non enim dicitur vt non ci-
tetur, sed vt non compellatur venire, l.1. de fe-
rijs. Et quamuis Bart. subiungat, quod si quis
velit seruare opinionem Dyni, poterit dicere
prædictam l. loqui specificè in diebus Domini-
nicis; & ideo secus in alijs, & idem dixerit Cal-
der. hic: tamen non persistunt, imò putant ve-
rius esse quod dictum est supra.
49 Quid dicendum? ego quoad primum actum
præcepti, siue mandati, seu commissionis de
citando adhæreo opinioni Ioan.Andr.quæ habet
citationem valere quam dicit esse communem,
quia motiua contraria benè tolluntur, & quia
non refert quo tempore,vel loco fiat actus, dum-
modo trahatur ad locum,vel tempus congruum.
Et huic opinioni communi putat standum esse
Bellam. hic nu.10. vers.Quid dicendum, vt scili-
cet præceptum de citando fieri possit etiam die
feriata in honorem Dei,subdens se eam seruasse,
ac seruare vidisse per Dominos Coadiutores
50 suos, dum esset Rotæ Auditor, præcipuè quia
commissio citationis est actus omnino extraiu-
dicialis nullam requirens causæ cognitionem iu-
dicialem; & sic per se consideratus non est con-
tentiosæ, sed voluntariæ iurisdictionis, talia au-
tem fiunt etiam his diebus feriatis in honorem
Dei, vt legitur, & notatur in l.Actus, C.eodem.
51 Præterea sicut tempore inhabili, vtpote feriato;
ita loco inhabilis, idest extra territorium prohi-
betur quis suam iurisdictionem exercere,vt l.fin.
ff.de Iur. omn.Iud. & c.Vt animarum, de constit.
lib.6. & tamen extra territorium proprium, &
in territorio alieno quis potest facere cõmissio-
nem, per quam in suo territorio suam propriam
iurisdictionem possit exercere, vt in Authen.de
Collator.§.Antequam verò prouinciam,arg. l.4.
§.fin. ff.de offic.Proconsul,& notatur in cap.No-
uit,de offic.Legat.prout ibi scripsit Bellam. post
Innoc. in 5.opposit. Si igitur commissio totius
iurisdictionis potest fieri in die feriato: ergo &
commissio de citando, arg. l.Quæ de tota, ff.de
rei vendic. non enim diceres commissionem vni-
uersitatis causarum, vel totius vnius causæ scri-
ptam, & datam tempore feriato propter hoc esse
nullam; Nec vlla subest ratio, quare magis de-
beas dicere nullam esse commissionem vnius
articuli, quàm totius causæ. Quæ ratio multum
vrget, & alia motiua pro hac parte adducit Bel-
lam. d.n.10. vers.Si verò decernuntur: & respon-
det rationibus Ioann. Calder.
52 Fallit tamen hæc conclusio in duobus casibus,
in quibus nec præceptum, siue decretum, seu
commissio de citando in die feriata fieri potest,
secun-

secundum Bellam. d. n. 10. vers. Quid dicendum. Primus est in citationibus, quæ non possunt fieri nisi à iudice pro tribunali sedente, & iudicialiter procedente, de quibus loquitur tex. in l. A procedente, C. de dilation. & quæ sint illæ prosequitur, idem Bellam. in c. Præterea in 6. quæst. eod. tit. nam indubitatum est hæc fieri non posse in die feriato, quia sunt de processu iudiciali, qui inhibetur tam per legem, quàm per Canonem. Secundus casus est in citationibus, quæ licet fieri possint à iudice etiam pro tribunali non sedente, tamen aliquando iudicialiter decernuntur: nam istæ si iudicialiter fiant in die feriata, etiam ad diem non feriatam, non valent, ea ratione, quia processus iudiciales inhibentur ijs diebus; & hoc similiter dicit esse satis clarum Bellam. loc. cit. Et in his duobus casibus potest intelligi, & saluari opinio Ioan. Calder. Sed extra illos non recedas ab opinione Ioan. Andr. quod commissio de citando decerni possit etiam in die feriata in honorem Dei. Et hæc de primo actu.

53 Qui verò ad secundum, idest executionem citationis, quam facit Commissarius, seu Nuncius admonendo citandum de comparendo ad certam diem, mihi magis placet opinio Ioan. Calder. & Abb. contra Ioan. Andr. quod scilicet talis actus in die feriata ad non feriatã fieri non possit, quia nimis retraheret citatum à deuotione; cùm enim sit bonarum mentium lites execrari, l. Item si res, ff. de alienat. iudic. mutan.
54 cau. fact. conturbatur per citationem mens citati, & intra se inquietatur, & abducitur in sollicitudinem deliberandi, & cogitandi super causa citationis factæ, & plerumque prouocatur ad iracundiam aduersus eum, qui citationem impetrauit; & ita ex mente cadit sub prohibitione operis seruilis, de quo in c. 1. & in c. Licèt, sup. eod. Si enim prohibetur finis, & terminus, prohibetur etiam principium, & via perueniendi ad illum, vt l. Oratio, ff. de Sponsal. & hoc de executione verbali. In reali autem, quæ fieret per manus appositionem, seu capturam personæ, fortius vrget ratio supra considerata. Præterea processus iudicialis in die feriata habitus est ipso iure nullus, vt hic in fin. & dictum est supra
55 in 1. notab. in 5. ampliat. Negari autem non potest, quin talis citationis executio sit de iudiciali processu: nam hic interueniunt substantialia processus, videlicet iudex, seu commissarius ipsius iudicis, & instantia partis, quæ citationem procurauit, & pars alia, quæ citatur, & mandatum iudicis, & illius executio ad vnius partis instantiam directam in aliam partem, cap. Forus,
56 §. Omni, de verb. significat. Ergo censeri debet in actu huius citationis iudicialem processum interuenisse: quia vbi reperiuntur omnia substantialia actus, etiam actum ipsum reperiri necesse est, vt l. Naturali, §. Si quæratur, ff. de confirmat. tut. Neque obstat, quod non fiat à iudice sedente pro tribunali, Quia talis non est actus requirens causæ cognitionem, est tamen iudicialis, & iudicialiter agitatus. Huiusmodi autem actus bonè fiunt sine tribunali, vt notatur in d. l. A procedente, secundum Bellam. qui post multa videtur residere in hac opinione. Et quamuis sub num. 14. fateatur communiter seruari contrarium præsertim apud Sedem Apostolicam, vbi Auditores Palatij citant per Cursores in quibuscumque festiuitatibus quantumcumque magnis, videlicet ad dies non feriatos, non quod mandent expresse sic fieri, sed quia ita Cursores faciunt, nec contra hoc admitteretur impugnatio, subdens ita etiam seruare extra Curiam Romanam apparitores communiter omnium aliarum Curiarum. Et hanc opinionem etiam de iure posse probabiliter sustineri: tamen quidquid sit de temporibus Bellameræ, hodie hoc non seruat Rota, imò decis. 365. n. 1. p. 3 recent. tenuit citationem non valere, quia fuit executioni demandata die Dominico, quod fieri non potuit, cùm dies esset feriatus in honorem Dei, quidquid sit in feriatis ob necessitates hominũ: Allegat Guidop. cons. 36. per tot. Vant. qui de communi restatur in tract. de nullitatibus in tit. de nullit. ex defectu citationis num. 46. Bald. decis. 159. & Rotam in causa Bononien. liberationis à fideiussione 9. Februarij 1607. coram Attrebaten. quæ habetur impressa post consil. Prosp. Farinaci lib. 2. decis. 233. & alios quamplures ex Recentioribus pro hac parte cumulant moderni Collectores hic n. 2.

57 Quartò, & vltimò ex facto quæsitum est, an Princeps laicus statuere possit, vt dies alicuius Sancti ab Ecclesia canonizati à suis subditis seruetur ac si esset dies festus ex præcepto Ecclesiæ.

Emersit hæc disceptatio occasione Edicti à D Marchione de Carazena Gubernatore Mediolani inconsulto Archiepiscopo publicati die 30. Iunij 1653. in quo præcepit obseruari festum S. Dominici die 4. Augusti cuiusque anni in toto illo statu. De cuius Edicti subsistentia à S. D. N. Innocentio iussus dicere pro veritate quid sentirem, respondi vt infra.

58 Dies festos ob reuerentiam Dei, & Sanctorum solum Beatissimum Romanum Pontificem posse instituere in Ecclesia vniuersali, & singulos Episcopos in suis diœcesibus satis constat ex Canone Concilij Lugdunensis relato in c. 1. de consec. distinct. 3. & ex Decretali Gregorij IX. in hoc cap. Conquestus de ferijs, vbi Papa enumeratis festiuitatibus, quibus venerationem exhiberi iubet in toto orbe Christiano, immediatè subiungit: [cæterisque solemnitatibus, quas singuli Episcopi in suis diœcesibus cum Clero, & populo duxerint solemniter venerandas.] Et innuitur à Concilio Tridentino sess. 25. de Regular. c. 12. ibi: Dies etiam festi, quos in diœcesi sua
59 seruandos idem Episcopus præceperit. Reges ergo, & Principes sæculares, ciuitates, & populi nullam habent potestatem indicendi aliquem diem festum in honorem Dei, vel Sanctorum, nisi ex authoritate Papæ, vel Episcopi diœcesani. Et ita per hunc textum firmant Bellam. post Martianum de Salua hic quæst. 4. vers. Sed adhuc quæritur, vbi in indiuiduo loquitur de festo S. Dominici, & Ant. de Butr. n. 3. Abb. in c. Quoniam, num. 2. eod. tit. S. Antonin. in 2. par. tit. 9. c. 3. vers. Feriæ verò solemnes. Syluest. in verb. Dominica, num. 2. Armilla in verb. Feriæ, nu. 2. Tabiena in eod. verb. nu. 1. post med. vers. Feriæ verò solemnes, & passim recentiores Theologi, præsertim Hispani, vt Suarez de Religione, to. 1. lib. 2. de diebus festis, c. 12. dicens rem esse claram, & communem Azor. Institut. moral. par. 2.

lib. t. cap. 56. quæst. 5. Thomas Sanchez consil. moral. lib. 5. c. 2. n. 7. Castro Palao p. 2. tract. de obser. festo. disput. vnica, punct. 2. à n. 7. & alij plures.

60 Sumitur hæc conclusio ex illo communi principio, quod idem mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus sic actibus proprijs, & dignitatibus distinctis officia, ac iurisdictiones discreuit, vt téporalia sæcularibus potestatibus, spiritualia verò solis Pontificibus voluerit esse subiecta, c. Cum ad verã, & c. Si Imperator, 96. dist. & habetur 10. dist. per tot. & in c. Solitæ, de maior. & obed. & magistraliter per Io. Andr. post Host. in c. Per venerabilem, col. 6. in verb. Plenitudine potestatis, qui filij sint legitimi Oldr. cons. 83.

61 An Episcopus per tot. Actus autem indicendi, & præcipiendi dies festos, & cultui Diuino dicatos propriè spiritualis est, & ad pietatem, ac Religionem pertinens. Clem. vnica, de Reliq. & Vener. Sanct. & patet ex Conc. Trid. sess. 25. de delect. ciborum, ieiunijs, & diebus festis, vers. Vel etiam quæ faciunt ad pietatem. Igitur eiusmodi actus indicendi dies festos spectat ad Pastores Ecclesiæ, cum id primo, & principaliter ordinetur ad Diuinum cultum, & animarum profectum, c. Placita, 15. q. 4. c. 1. & c. Licet, supra eod. l. fin. C. eod. & declarat Abb. in hoc c. In primo notab. & consequenter non potest legalis auctoritas in his se vllatenus immiscere, cùm laicis de rebus spiritualibus statuendi nulla sit attributa potestas, quos obsequendi manet necessitas, nõ auctoritas imperandi, c. Cũ laicis, de reb. Eccl. non alien. c. Benè quidem, 96. dist. c. Ecclesia S. Mariæ, de const. per quem textum Collecta-

62 rius hic num. 7. in fin. tenet ferias repentinas à Principe indictas non esse obseruandas in foro Canonico. Et eum sequitur Bellam. num. 19. in 6 quæst. principali circa finem, vers. Item quæ-

63 titur de ferijs repentinis. Præterea idem est iudicium de tempore, quod de loco, l. Vinum, ff. Si cert. petat. sed consecratio, & dedicatio loci ad cultum Diuinum spectat solùm ad Præsules Ecclesiæ, non autem ad sæculi potestates, cap. Placuit, 1. q. 2. c. Nemo, de consecr. dist. 1. §. Sacræ res, & ibi glos. in verb. Pontifices, Instit. de

64 rer. diuis. ergo & consecratio temporis. Indictio enim festiuitatem in honorem Dei nihil est aliud, quàm quædam consecratio, per quam dies illi efficiuntur sacri, & Diuinis obsequijs dedicantur, c. Placita, 15. q. 4. c. t. & cap. Licet, sup. eod. l. Omnes dies, vers. Sacros, C. eod. tit. Vnde gl. 1. in c. 1. de consecr. dist. 3. dicit Gratianum inter Sacramenta inserere tractatum de solemnitate dierum festorum, quia inter sacramenta habentur, cum repræsentent passiones eorum Martyrum, propter quos fiunt. Ad hoc cap. Baptizandi, ibi, *Pentecostes venerabile Sacramentum*, de consecr. dist. 4. quo argumento de loco ad tempus in hac materia vtitur hic Ioan. Andr. num. 3. circa med. vers. Idem iudicium, & Bellam. n. 10. post. med. vers. Et facit

65 pro parte ista. Præterea Princeps laicus non potest dies festos in honorem Dei, vel Sanctorum introductos tollere, nec subditos suos absoluere ab obligatione illos seruandi, vt latissimè probat Signorolus de Homodeis in cons. 245. incipien. In quæstione vertenti, maximè col. 2. circa med. vers. Item non obstat quod dicitur. Subdens ridiculum esse contrarium asserere: ergo nec potest nonos dies festos in honorem Dei introducere, & subditos obligatione illos seruandi ligare, quia par est ius ligandi, atque soluendi, cap. verbum, de pœnit. dist. 1. Ad idem, c. 1. de regul. iur. l. Nemo qui condemnare, ff. eod. l. Qui condemnare, ff. de re iudic. & l. 3. §. Conditio, ff. de adimen. lega. & l. Solet, §. Sicut, ff. de offic. Proconsul.

66 Et quamuis Imperatores aliquando in his videantur excessisse limites Imperialis potestatis, & in specie Constantinus legem tulerit, vt die veneris omnes à iudicijs, & alijs negocijs vacarent, precibus, & obsecrationibus Deum colerent, vt referunt Eusebius, & Iexomenus, & ex illis Baronius ad annum Christi 321. Attamen res illa non fuit recepta ab Ecclesia, & nulla fuit ex defectu potestatis, secundum Theoricam Ioan. Andr. cap. Non minus, nu. 14. de immun. Eccl. quam ibi sequuntur Butr. num. 10. & Abb. Calder. cons. 2. num. 3. vers. Reperio, de censib. Et scripsi pleniùs in d. cap. Ecclesia S. Mariæ, à nu. 17 de constit. Aliæ autem leges Imperiales, quæ habentur C. de ferijs, non inducunt nouas ferias in honorem Dei, sed iam ab Ecclesia indictas obseruari præcipiunt, vt l. 2. & 3. l. Omnes dies, & l. Dies festos, Cod. eod. quod non effugit potestatem Catholicorum Principum, vt cap. Si in adiutorium, 10. distin. & fusiùs dicam, infra num. 73. vers. Vnde potest quidem statutum laicale.

67 Auctoritas verò Baldi in hoc c. n. 3. dicentis valere statutum, quod diebus veneris sint feriæ propter commemorationem Dominicæ Passionis intelligi debet de statuto edito cũ consensu Episcopi, & Cleri, prout etiam debent intelligi Legistę, qui scripserunt statuto Ciuitatis posse introduci ferias in honorem Dei, vt idem Bald. in l. Quadraginta, n. 1. C. de ferijs. Alex. in l. Præsides, num. 2. ff. cod. & in cons. 13. n. 3. lib. 5. & Decius

68 in l. Milites, n. 18. de testam. Militar. Alias enim si intelligeretur de statuto edito à ciuitate, seu populo sine Episcopo, & Clero, vtique loqueretur contra hanc Decretalem, vbi patet solum populum sine Episcopo, & Clero nequaquam posse indicere ferias solemnes in honorem Dei, & Sanctorum etiam quantum ad hoc, vt in illis diebus à strepitu iudiciali, & actionibus forensibus sit abstinendum, vt per Bellam. hic in 4. qu. vers. Sed adhuc quæritur, & pleniùs deduxi su-

69 pra in 4. notab. à n. 33. In quem sensum accipi etiam debet glos. additionalis in l. Si feriatis, ff. de ferijs, dum dixit per statuta, & consuetudines locorum posse ferias indici, & indictas tolli ea ratione, quia Decretalis dicit etiam in ferijs ad honorem Dei seruari consuetudines, & statuta locorum vt in c. Capellanus, sup hoc rit. Etenim Decretalis illa loquitur de statutis Canonicis, & ab Ecclesia approbatio, & de consuetudine non tantùm laicorum, sed etiam Ecclesiasticorum. Quam differentiam constituit Abb. in c. t. nu. 9. de Sponsalibus, vbi ait statutum laicorum in casu isto esse nullum, quia materia non pertinet ad ipsos, sed secus in consuetudine, quia in ea interuenit consensus Episcopi, & totius Cleri, de quo scripsi pleniùs in c. 1. n. 15. de cogn. spiritual.

70 Nec prædictis obstat, quod Sanctus Antoninus in

in 2. part. tit.9. c.3. §.1. & Syluest. in verb. Do-
minica, num.2. dixerint, si Dominus, vel Ciui-
tas statuant festum sub certa pœna colendum,
culpam quidem violatores non incurrere, quia
ad eos non pertinet festa præcipere, sed tamen
71 pœnam exigi posse. Quoniam nec Canonem,
nec rationem vllam allegant, eosque refellunt
Suarez, & Castro Palao supracitati, ea ratione
quia eorum dicta implicant repugnantiam, vt
scilicet Princeps sæcularis non possit legem fer-
re super institutione festi obligando ad culpam,
& tamen possit à transgressoribus pœnam exigere;
quia vbi nulla est culpa, ibi nulla potest esse
pœna, l. Sancimus, C. de pœnis, cum similibus.
72 Sed tu dic clariùs, vbi statutum est nullum ex
defectu potestatis, eo quod disponat in materia
spirituali, & ad Diuinum cultum spectante, ad-
iectionem pœnæ non valere, vt disputando con-
cludit Ioan. Andr. in c. Statutum, il primo, post
princip. in verb. Compellendas, de Hæreticis;
lib.6. Cum quo concordant ibi Petr. de Anchar.
num. 3. vers. vltimo. Gemin. col. 5. post med.
vers. Sed pone quod statutum ciuitatis, & Philip-
pus Francus num.3. Abb. cons. 15. Vt claré ma-
teria, num.2. lib.5. & alij copiosè congesti à Fe-
lino in c. 1. num. 53. de Sponsal. Facit text. in
c. Gemma, eod. tit. vbi adiectio pœnæ non va-
let contra libertatem matrimonij. Item facit
text. in l. 1. C. de his, quæ pœnæ nomine vbi pœ-
na adiecta contra leges non tenet, nec commit-
73 titur si contra fiat. Vnde potest quidem statutum
laicale pœnam infligere violantibus dies festos
ab Ecclesia institutos, cum hoc sit mixti fori, vt
declarauit san. mem. Pius V. in Constitutione
5. incipien. Cum primum, §.7. in Bullar. tom.2.
pag. 580. Prohibitus enim statuere in aliqua
materia propter defectum potestatis, potest ni-
hilominus in illa statuere fortificando ius com-
mune cum adiectione pœnæ, vt voluit glos. sin-
gularis, in Clem. Ne Romani, in princ. in verb.
Tolli, de elect. Felin. post alios in d. c.1. nu. 53.
74 post med. vers. Et prohibitus, de Sponsal. Quin-
imò officium Catholicorum Principum est in
adiutorium Ecclesiæ sacrarum Constitutionum
præcepta tueri, & in illarum violatores animad-
uertere, cap. Si in adiutorium, 10. dist. & ad id
grauissimis verbis admonentur à S. Trid. Syno-
do in c.20. sess. 25. de reform. At nouum præce-
ptum de die festo seruando statuere, & trans-
gressoribus pœnam imponere, non est sæcularis
potestatis, sed Ecclesiasticæ tantùm, vt in iuribus
initio citatis; alioquin esset in facultate laico-
rum promulgare leges iniquas, & libertati Ec-
clesiæ aduersantes, easque per indirectum me-
tu pœnæ in vsum, & obseruantiam inducere,
quod passim exagerant Doctores in cap. 1. de
Sponsal. & in d. c. Statutum, de Hæreticis, lib.6.
& in d. c. Ecclesia, de Const. vbi Felin. latissimè
n. 99. q. 56.
75 Similiter non obstat, quod aliqui moderni vt
Sayr. in Claui Regia, lib.3. c.3. nu.57. §. Quinta
propositio, & Molphes. in Summa Theologica,
part. 1. tract. 11. c. 27. n.39. opinentur Principes
laicos, licèt præcipere non possint, vt aliquis dies
festus colatur Missæ auditione, posse tamen sta-
tuere, vt subditi in illa die ab operibus serutili-
bus abstineant, quasi hoc spectet ad regimen
politicum. Et enim hanc opinionem iure opti-
mo reprobant Suarez, & Castro Palao superiùs
relati: quia etsi cessatio ab operibus mechanicis
si fiat ob aliquem finem politicum, sit actio me-
rè sæcularis, tamen secus est si indicatur in or-
dine ad cultum Dei, & Sanctorum eius, quia
tunc est materia Religionis, circa quam laica
potestas statuendi facultatem non habet secun-
dum eos. Itaque ad internoscendam qualita-
tem legis præcipientis cessationem ab operibus
seruilibus inspiciendus est finis principalis, in
quem ordinatur, cap. Quoniam, 10. dist. nam si
finis sit merè politicus, & ciuilis, lex diiudicabi-
tur de materia temporali, & spectante ad pote-
76 statem laicalem. Vnde videmus Principem lai-
cum posse ferias repentinas indicere ob publi-
cam gratulationem, puta ob diem Natalis sui,
vel Filij sui, vel suæ coronationis, vel quia vxo-
rem duxit, vel ob rem prosperè gestam, veluti
propter gaudium victoriæ ab inimicis habitæ, vt
l. Sed etsi, §. Si feriæ, ff. ex quib. caus. maior. in
integr. restit. l. Dies festos, ibi, *etsi in nostrum*
ortum, & l. A nullo, vbi Bald. & Scribentes, C. de
ferijs. & dixi supra in 1. quæst. n. 36. vers. Quæ-
dam verò sunt feriæ: sin autem finis, in quem
ordinatur lex præcipiens cessationem ab operi-
bus seruilibus sit cultus Dei, tunc lex iudicabi-
tur de materia spirituali, & spectante ad Reli-
gionem: nam, vt inquit S. Thom. in 2. 2. q.122.
77 art. 4. in corp. Ad Religionem pertinet cultum
Deo exhibere: finis autem cessationis ab operi-
bus in festiuitate alicuius Sancti fit principaliter
ob cultum, & reuerentiam Dei, vt hic notat
Abb. in 1. notab. quia Deum veneramur in San-
ctis eius. Clem. Si Dominus, de reliq. & vener.
Sancto, cap. Gloriosus est Deus in Sanctis eius,
eod. tit. lib.6. & dixi supr. in 5. notab. in prima
ampliat. & consequenter non spectat ad potesta-
tem laicalem indicere cessationem ab operibus
78 in festiuitate alicuius Sancti. Quæ conclusio cla-
rè etiam deducitur ex hac Decretali: nam hic
nulla fit mentio de Missæ auditione, sed simpli-
citer statuuntur feriæ in festiuitatibus Sancto-
rum hic enumeratis, & indicitur cessatio ab om-
ni opere, seu strepitu iudiciali; & tamen huius-
modi cessatio indici non potest à ciuitate, vel
populo, sed requiritur authoritas, & consensus
Episcopi, & Cleri, vt fusiùs ostensum est supra
in 4. notab. Hæc igitur specialia sunt, & extra
sphæram potestatis laicalis. Et sanè si Principes
sæculares possent nouos dies festos statuere in-
dicendo cessationem ab operibus mechanicis,
cur itidem non possent noua ieiunia instituere,
publica processiones ordinare, funeribus defun-
ctorum leges præfinire, & alia similia facere;
quæ certissimi iuris est ad solam Ecclesiam per-
tinere, cap. Rogationes, de consecr. distin.3. &
c. Ieiunia, dist. 5. c. vlt. de reb. Eccl. non alien. cum
multis similibus.

Cæterum in casu, de quo agitur cessat omnis
ambiguitas, quia literæ Regiæ in Edicto Guber-
natoris de verbo ad verbum insertæ nullam pœ-
nam imponunt, nec iubent subditos in die S. Do-
minici cessare ab operibus seruilibus, sed impli-
citer præcipiunt, *que su fiesta se guarde, y solemni-*
ze. Quinimò adijciunt: *como las demas que hay*
de guardar en este mi estado. Quæ verba clarè de-
monstrant literas voluisse idipsum statuere de
festo S. Dominici, quod ex præcepto Ecclesiæ in

illo statu seruari debet in alijs festiuitatibus. Quinimò id apertius exprimunt paulò infra, dum dicunt: *En virtud de la quates mi voluntad guarden, y hagan guardar la fiesta del dicho Sancto, como si fuera de precepto de la Yglesia.* Quæ clausula euidenter ostendit literas voluisse statuere, vt dies S. Dominici esset solemnis, & festiuus ex præcepto Regio ad eum prorsus modum, quò aliæ festiuitates sunt solemnes ex præcepto Ecclesiæ, cum dictio illa, *como*, importet omnimodam similitudinem, l. Si quis obrepserit, ff. De falsis, cap. Olim, de verb. signific. & cap. In Ecclesia, de præben. lib. 6. Et quamuis in eisdem literis dicatur, *y assi dareis à los tribunales del para la execution deste despacho la orden necessaria*: hinc tamen non licet inferre, vt voluerint imponere tribunalibus solam obligationem feriandi à strepitu iudiciorum & negocijs forensibus, sed potius vt eadem tribunalia mandarent executioni illud idem, quod supra disertis verbis præceperant, nempe *que su fiesta se guarde y solemnize como las demas*: nam clausulæ executiuæ non alterant, nec limitant dispositionem, vt est casus in Clem. 1. de præb. Socin. senior. cons. 281. in fin. lib. 2. Felin. in c. Licet, n. 7. de offic. Ordin.

Sed quatenus subesset aliqua dubitatio in literis Regis, illam tamen prorsus sustulit Gubernator Mediolani in suo Edicto: nam siue explicans mentem literarum siue excedens limites suæ facultatis, non solum iniungit vasallis, vt cessent die 4. Augusti ab operibus seruilibus, sed amplius addit, *Festeggiando detta giornata con ogn'altra dimostratione di spirito, e deuotione christiana.* (Quo etiam respiciunt literæ Regiæ in exordio ibi: *siendo tanta la deuocion, que todos mis Reynos, y Estados deuen tener, y tienen à S. Domingo in Soriano.*) Præcepit ergo formaliter quod præcipit Ecclesia in diebus festis, nimirum vt populus ab operibus seruilibus se abstineat, ac vacet cultui Diuino, in quibus duobus consistit formalitas celebrationis festi, c. 1. & c. Licet, de ferijs, c. Nullus, 15. q. 4. c. Placita, c. Rogationes, de consecr. dist. 3. & declarat S. Thom. in 2. 2. q. 122. art. 4. ad 3. dicens: [In obseruantia Sabbathi duo sunt consideranda, quorum vnum est sicut finis, & hoc est, vt homo vacet rebus Diuinis, quod significatur in hoc, quod dicit, *Memento vt diem Sabbathi sanctifices*, illa enim dicuntur sanctificari in lege, quæ Diuino cultui applicantur. Aliud autem est cessatio operum, quæ significatur cùm subditur, septima die Domini Dei tui non facies omne opus.] Hæc Diuus Thomas. Edictum igitur vtrumque præcipiendo, scilicet cessationem operum, & exercitium Diuinorum vtique posuit falcem in messem alienam, & libertatem ecclesiasticam violauit, c. Decernimus, de iudic. c. 1. de immun. Eccl. lib. 6. cum suis concordantijs.

Quæ omnia multò magis vendicant sibi locum pòst Bullam fan. mem. Vrbani VIII. Vniuersa, quæ declarat solos dies festos in ea numeratos esse de præcepto, sublatis contrarijs statutis, & consuetudinibus etiam immemorabilibus. Et ne dies festos à locorum Ordinarijs nimia aliquorum facilitate, aut populorum importunitate deinceps iterum multiplicari contingat, eosdem Ordinarios seriò admonet, vt ad ecclesiasticam vbique seruandam æqualitatem de cætero perpetuis futuris temporibus ab indictione sub præcepto nouorum festorum studeant abstinere. Quæ sanè prouisio parum prodesset si potestati laicali fas esset nouos dies festos statuere: nam populi quod ab Ordinarijs impetrare non possent, à Principe sæculari importunis precibus extorquerent, contra regulam, l. Scire, §. Si mater, ff. de tutor. & curat. & l. vlt. C. Si manc. ita ven. & Constitutio fieret ludibrio contra id, quod habetur in l. vlt. §. fin. C. de Bonis, quæ liber. & in c. Commissa, de elect. lib. 6.

Sequitur Declaratio Apostolica.

80 INNOCENTIVS PAPA X. Ad futuram rei memoriam. Cum nuper ad notitiam nostram non sine graui animi nostri molestia peruenerit, quod dilecti filij Senatus Mediolani per literas circulares datas die 20. Iunij proximè præteriti, & dilectus filius nobilis vir modernus Gubernator status Mediolani per Edictum publicum publicatum die 30. eiusdem mensis Iunij mandauerint obseruari diem festum S. Dominici die 4. mensis Augusti cuiuslibet anni in toto illo statu, præcipientes, vt populi, & subditi illius status abstineant ab operibus seruilibus, & artifices tabernas, & apothecas clausas teneant prout seruatur cæteris diebus festis ex præcepto; & vlterius in Edicto prædicto exprimatur festiuitatem esse celebrandam cum omni deuotione ac pietate Christiana: Nos, quibus vniuersalis Ecclesiæ Regimen à Domino commissum est, considerãtes quàm perniciosũ authoritati ecclesiasticæ id esse possit, cùm Principes laici, quos in rebus Ecclesiæ obsequendi potius manet necessitas, quàm authoritas imperandi non habeant facultatem imperandi dies festos in honorem Sanctorum, de venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium sacris Ritibus Præpositorum, quibus hoc negocium discutiendum commisimus, consilio prædictas literas, & Edictum emanata authoritate laicali super obseruatione prædictæ festiuitatis S. Dominici fuisse, & esse omninò nulla, nulliusque roboris, & momenti, nec aliquo modo seruanda Apostolica authoritate tenore præsentium declaramus. Sicque & non aliter in præmissis per quoscunque iudices ordinarios, & delegatos, etiam causarum Palatij Apostolici Auditores ac eiusdem S. R. E. Cardinales etiam de latere legatos, & quosuis alios quacunque authoritate fungentes, sublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, & authoritate, iudicari, & definiri debere, ac irritum, & inane si secus super his à quoquam quauis authoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari decernimus. In contrarium facientibus, &c. Non obstantibus quibuscunque. Dat. Romæ apud Sanctam Mariam Maiorem sub Annulo Piscatoris die 6. Octobris 1653. Pontificatus nostri anno decimo.

DE

DE ORDINE COGNItionum.

Cap. Intelleximus.

S V M M A R I V M.

1 *Iudex ante sententiam de peremptoria exceptione cognoscit. Sufficit tamen vt super principali pronnnciet.*

2 *Exceptio consanguinitatis admittitur contra mulierem petentem aliquem in maritum.*

3 *Si agat iudicio petitorio: secus si possessorio reintegranda.*

4 *Et quid si maritus offerat probationes incontinenti paratas.*

5 *Exceptionem peremptoriam non expedit reo proponere ante fundatam intentionem actoris. & num. 13.*

6 *Exceptio peremptoria est quæ perimit petitionem actoris. & n. seq.*

7 *Exceptio dicitur actionis exclusio.*

8 *Exceptio omnis peremptoria debet discuti antequam deffiniatur negocium principale.*

9 *Lite tamen priùs contestata. & n. 34.*

10 *Nisi sit exceptio litis finitæ.*
Vel sit notoria. n. 11.
Aut contineatur in instrumento; vel reus offerat se illam in continenti probaturum. n. 12.

11 *Iudex non debet permittere, vt factum, cui notoria obstat exceptio, in iudicium deducatur.*

14 *Exceptio peremptoria, etiamsi veniat cognoscenda coram diuerso iudice, debet discuti ante diffinitionem articuli principalis. & n. 31.*

15 *Præiudiciales quæstiones debent discuti antequam super principali negocio lis fuerit contestata.*

16 *Exceptiones dilatoriæ regulariter sunt proponendæ ante litis ingressum.*

17 *Excommunicationis exceptio quamuis sit dilatoria, tamen proponi potest quandocunque etiam post sententiam.*

18 *Exceptio dilatoria solutionis proponi debet ante litem contestatam, non tamen priùs quàm actor fundauerit intentionem suam.*

19 *Exceptio dilatoria, quæ incipit competere, aut venit ad notitiam rei post litem contestatam, tunc proponi potest.*

20 *Exceptio, quæ limites exceptionis excedit, non perimit quæstionem principalem, sed sunt duæ petitiones vicissim tractandæ, & terminandæ.*

21 *Iudex an, & quando super incidenti debeat pronunciare. & n. 23. vsq. ad n. 32.*

22 *Quæstio incidens an, & quo differat ab emergenti.*

23 *Pronunciandum est super emergenti.*

24 *Secus super incidenti regulariter.*
Fallit primò si incidens proponatur in vim dilatoriæ ad impediendum processum. n. 26.
Fallit secundò si incidens debeat cognosci coram alio iudice. n. 27. & 31.

25 *Iudex pronunciando super principali, censetur tacitè pronunciare super incidenti.*

28 *Pronunciandum est indistinctè super incidenti, vel emergenti, quando sine tali pronunciatione processus causæ principalis expediri non potest.*

29 *Aliàs non tenetur iudex pronunciare.*

30 *Potest tamen si vult, nec ob id processus redditur nullus.*

31 *Nisi incidens, vel emergens ventilari debeat coram alio iudice.*

32 *Præiudiciales quæstiones quæ dicantur. & n. seqq. vsque in fin.*

33 *Præiudicialis quæstio an, & in quo differat à peremptoria. & n. 35.*

34 *Exceptiones peremptoriæ quamuis proponi debeant ante litis contestationem, tamen non probantur nisi lite contestata.*

35 *Præiudicialis quæstio dicitur diuersis respectibus.*

36 *Exceptio illegitimitatis an sit præiudicialis, vel peremptoria.*

1 INTELLEXIMVS. Iudex ante sententiam de peremptoria exceptione cognoscit: sufficit tamen vt super principali pronunciet. Hoc dicit secundum Abb. Antiq. Ioan. Andr. Calderin. Bald. & omnes. Vel specia-
2 lius secundum Abb. Siculum. Contra mulierem vendicantem aliquem in maritum admittitur exceptio consanguinitatis, quæ priùs discutienda est, quàm super matrimonio pronuncietur; & sufficit super ipso principali pronunciare communis diuisio. Consultatio, & responsio. Secunda ibi *Inquisitioni*.

3 Nota primò ibi, *peteret quemdam in virum*, Mulieri agenti iudicio petitorio ad vendicationem mariti obstare exceptionem consanguinitatis: nam ista mulier petebat sibi virum adiudicari; & sic petitorium intentabat: secus tamen esset si intentasset remedium possessorium reintegrandæ, petendo sibi virum restitui; quia tunc consanguinitatis exceptio non admitteretur ad retardandam restitutionem, vt in Decretali Lucij III. ex conquestione, infra de restit. spoliat. quam cum textu nostro ita conciliat Innocentius III. in cap. Litteras, vers. Quamuis præscriptum Lucij Papæ, eod. tit. ad idem c. Accedens, supra vt lit. non contestat. c. Causam, de offic. delegat. & ita hic post Alan. & Goffred. distinguit Innocentius in princip. exponens ver. *Peteret*, scilicet intentans petitorium, secus si possessorium: & sequuntur Abb. Antiq. num. 2. Host. in princ. Ioan. Andr. num. 2. Calder. eod. n.
4 Abb. Siculus in 2. not. & reliqui omnes. Quod tamen intellige, nisi coniux offerat probationes consanguinitatis in continenti paratas; quia tunc recepto ab ipso prius iuramento de malitia, denegabitur restitutio quoad thorum, licet non quoad reliqua, vt deciditur in prædicta Decretali, Litteras, vbi est casus, secundum Ioan. Andr. & omnes: & adde quod legitur, & notatur in cap. Inquisitioni, infra, de sentent. excomm.

5 Sreundò nota secundum Ant. de Butr. num. 4. & Imol. num. 2. vtilem cautelam ex parte rei, vt scilicet non proponat exceptionem peremptoriam priusquam actor suam intentionem fundauerit, prout iste vir non obiecit exceptionem consanguinitatis, nisi postquam mulier testes induxit ad suam intentionem fundandam, vt in princ. litteræ. Idque ob eam rationem, ne

reus

reus aliàs opponendo frustra se granet si fortè
actor suam intentionem non probet. De quo in
l.Si quidem, C.de except. & in cap. De testibus,
infra de testib. Potest tamen si velit statim obla-
ta petitione actoris opponere, sed incautè agit,
vt ait Butr. d.nu. 4. Imo fortius est, quia for-
tassè actor non probabit, secundum Abb. nu. 8.
vers. Aut vult proponere.
6 Tertiò nota ibi, *quæstio principalis perimatur*,
exceptionem peremptoriam esse, quæ peremit,
& elidit petitionem, seu actionem actoris. Con-
cordat §. Perpetuæ, Instit. de except. & l.3. ff. eod
§. Exceptio, 3. quæst. 6. & hic notant Host. num. 1.
in ver. Elidi, Calder. nu.4. Butr. nu.5. Imol. nu.5.
Abb. in 4. notab. Cardin. in Clem. vlt. in 3. quæst.
7 num.2. de appellat. Et propterea exceptio dici-
tur actionis exclusio, l.1. ff. de except. c.2. infra
eod. & cap. A nobis, infra de except. Petr. de
Anchar. consil. 6. Viso themate, num.4. vers. Ex
quo patet. Et Abb. vbi supra. Quòd tamen in-
tellige secundum Calder. & Butr. post quam ex-
ceptio fuerit probata, vt innuit littera huius tex-
tus ibi, *quo facto*, idest plenè probata exceptio-
ne, vt exponunt Hostiens. & Ioan. Andr. ambo
num. 3. in ver. *Quo facto*. Ad idem l.2. ff. de ex-
cept. & cap. Ad aures, infra de præscript.
Descendo ad glossam magnam, quæ reputatur
valde difficilis, & diuido materiam in duos prin-
cipales articulos. Primus est quo ordine sit pro-
ponenda, seu discutienda exceptio peremptoria.
Secundus an, & quando super exceptione inci-
denti, vel emergenti sit pronunciandum.
8 Quoad primum hæc sit conclusio, quod ex-
ceptio peremptoria debet discuti antequam
diffiniatur negocium principale, quæ conclusio
probatur clarè in hac Decretali, vbi deciditur
prius esse cognoscendum de exceptione consan-
guinitatis, quàm ad diffinitionis articulum pro-
cedatur, & ita hic est casus apertus, secundum
Abb. Antiq. Ioan. Andr. Calder. Bald. & omnes
supra in summario. Rationem decidendi red-
dunt Calder. & Abb. Siculus in 4. notab. vers. An-
tequam attingam, nempe quia fundata intentio-
ne actoris, venit reus condemnandus, nisi aliter
se defendat: debet enim iudex iudicare secun-
dum merita causæ, quæ partium assertione pan-
duntur, vt l. final. C. Si per vim, vel alio modo,
& cap. Tum ex litteris, supra de in integr. restit.
quare vt appareat an reus sit absoluendus, vel
condemnandus, debet priùs discuti illius exce-
ptio. Breuius rationem reddit glossa Bernardi
hic in figuratione casus, dicens esse prius cogno-
scendum de exceptione peremptoria ante sen-
tentiam opposita, quia ex illa apparebit quali-
ter debeat formari sententia.
Ampliatur primò supradicta conclusio, vt lo-
cum habeat non modo in exceptione perempto-
ria consanguinitatis, quę opponitur mulieri ven-
dicanti aliquem in virum, & de qua loquitur hoc
capitulum, vt dictum est supra num. 2. & 3. Sed
generaliter in omni alia exceptione perempto-
ria, cuiusmodi est exceptio doli mali, quod me-
tus causa, pacti perpetui de non petendo, & con-
similes, de quibus in § Perpetuæ, Instit. de ex-
9 cept. & in l.3. ff. eodem. De omnibus enim est
cognoscendum antequam pronuncietur super
articulo principali, l.Si quidem, C.de exception.
l.Emptor, C. De long. tempor. præscript. cap. Su-
per hoc, supra de renunc. secundum Hostiens.
hic num. 1.
10 Quod tamen, fallit in exceptione litis finitæ,
quæ proponi potest etiam ante litis contestatio-
nem, vt in cap.1. & 2. de lit. contest. lib.6. & hic
11 notat Abb. num.8. Item fallit secundum eum in
exceptione notoria; non enim iudex debet per-
mittere vt factum, cui notoria obstat exceptio,
deducatur in iudicium, cap. Quoniam, supra de
fil. Presbyter. & post Archid. notat Ioan. Andr. in
12 d. cap.1. de lit. contest. lib.6. Fallit tertio, si ex-
ceptio contineatur in instrumento, vel reus exci-
piens offerat se illam incontinenti probaturum,
vt notat Ioan. Andr. in addit. ad Specul. in tit. de
except. §. Dicto, vers. Sed an reus, & notatur in
cap. Super litteris, de descript. His enim casibus
reus potest excipere etiam ante litis ingressum,
13 Secundum Abb. d. nu. 8. An autem exceptiones
peremptoriæ proponi, & discuti possint, aut de-
beant ante fundatam intentionem actoris, distin-
gue vt hic plenè per Abb. num.6. & seqq.
14 Ampliatur secundò, principalis conclusio su-
perius firmata, vt locum habeat etiamsi exceptio
peremptoria veniat discutienda coram diuerso
iudice, veluti si petenti hæreditatem in foro sæ-
culari obijciatur, quod sit illegitimus: nam hu-
iusmodi exceptio terminari debet coram iudice
ecclesiastico antequam iudex laicus procedat in
causa hæreditatis: hic est text. in cap. Tuam,
infra eod. vbi est casus secundũ lecturam glossæ,
quàm ibi dicunt esse communem Io. Andr. nu.4.
& Butr. num. 17. vers. Aduertendum. Ad idem
textus in cap. Lator, infr. Qui filij sint legitimi,
vbi similiter est casus.
15 Ampliatur tertiò, vt procedat in qualibet
præiudiciali, quæ cognoscenda est antequam lis
super principali quæstione fuerit contestata, l.1.
& per tot. C. de ordin. cognit. & hic notant Host.
num. 1. in ver. Perimatur, & Calder. in 1. notab.
quod habet locum siue ciuilis præiudicet ciuili,
siue criminalis criminali, siue è conuerso, vt in
exemplis, quæ recensentur in §. Aliquãdo. 11. q. 3.
& per glossam in d. c. Tuam, in ver. Dependen-
tem, infra eod. quam ibi omnes sequuntur, &
per Calderin. hic in 3. quæst. num. 19. de quibus
præiudicialibus pleniùs dicam infra in vlt. quæ-
stione num. 32.
16 Ampliatur quartò, vt vendicet sibi locum
etiam in exceptionibus dilatorijs, quæ regula-
riter proponendæ, & probandæ sunt ante litis
ingressum. Et si causa sit talis, in qua contesta-
tio non requiratur, proponi debent ante illum
actum, qui solet fieri post litem contestatam, vt
in c. Inter monasterium, infr. de re iudic. c. Cum
causam, de appellat. l. vlt. C. de except. & l. Vt
demum, C. de Procurat. Vnde post litem conte-
statam, aut etiam post terminum statutum ad
dilatorias proponendas, proponi non possunt,
cap. Pastoralis, infra de except.
17 Hoc tamen fallit primò in exceptione excom-
municationis, quæ proponi potest quandocun-
que, & ante litem contestatam, & post senten-
tiam, vt cap. Exceptionem, de except. cap. Ad
probandum, de re iudic. & est speciale, vt in ex-
ceptione excõmunicationis propter periculum
animæ, vt dicitur in prędicta Decretali exceptio-
18 nem. Fallit secundo in dilatoria solutionis, quæ
licèt ante litem contestatam proponi debeat,
non

non tamen prius quam actor fundauerit inten-
tionem suam, vt l. Exceptionem 3 & ibi glos. in
C. de probat. & cap. Si quis Episcopotum, §. Ex-
19 ceptio, iuncta glossa prima 3. quæst. 6. Fallit ter-
tio si exceptio dilatoria incipiat competere post
litem contestatam, vt cap. Insinuante, supra de
offic. Deleg. & l. 2. C. de Consort. eiusd. lit. Vel
si de nouo perueniat ad notitiam partis, cap. In
nostra, de Procurat. & cap. Pastoralis, de except.
Suprascriptam distinctionem inter exceptiones
peremptorias, & dilatorias posuerunt tres glossæ
magistræ, quarum vna habetur originaliter in
d. §. Exceptio, in ver. Exceptio, 3. quæst. 6. altera
in d. cap. Exceptionem, in ver. Dilatorijs, de ex-
cept. tertia in d. l. Exceptionem, quæ est glos. vlt.
& sequitur Abbas hic num. 6.

20 Nunc limita principalem conclusionem, vt
locum non habeat si excipiens excedat limites
exceptionis, eo quod non tantum excipiat, sed
etiam petat, seu reconueniat actorem: tunc enim
exceptio non elidit principalem quæstionem, sed
cum ea concurrit, & sunt duæ mutuæ petitiones,
quæ propterea sunt vicissim tractandæ, & termi-
nandæ, vt cap. Prudentiam, supra de mut. petit.
& cap. Cum dilectus, §. Nos autem, infra eod. &
notabiliter declarat hic Host. num. 1.

21 Aggredior nunc secundum articulum princi-
palem, videlicet an, & quando super incidenti
22 sit pronunciandum. Ad euidentiam præmit-
tendum quæ sit exceptio, seu quæstio incidens,
& quæ emergens. Circa quod omissis exposi-
tionibus glossæ, dari solent à Doctoribus tres
regulæ, quas hic prosequitur Abbas num. 12.

Prima regula est quod omnis exceptio pe-
remptoria dicatur incidens pen. prod. quasi in-
cidat, & perimat negocium principale. Emer-
gens verò dicitur omnis dilatoria. Vnde Abb.
Antiq. hic num. 2. ponit versum:

Incidens perimit, emergens quæstio differt.

Et hoc communiter tenent Doctores, vt hic te-
statur Bellam. in 2. quæstione circa finem. Se-
cunda regula est, quod exceptio habens vetu-
stiorem causam in iudicio, idest quæ ante iudi-
cium est orta, dicatur incidens, qualis est ex-
ceptio consanguinitatis, & pacti de non peten-
do, quæ ortum habent ante litem inchoatam.
Emergens verò dicitur, quæ oritur post iudicium
cœptum, quasi tunc emergat. Et hæc regula
quasi coincidit cum præcedenti, licet neutra sit
admodum perfecta, vt per Abb. d. nu. 12. Vnde
ipsi magis placet tertia regula, videlicet quod
omnis exceptio concernens ipsum factum prin-
cipale, seu quæ opponitur ad ipsum factum, di-
catur incidens; quia perimit ipsum factum prin-
cipale. Exceptio verò concernens processum
dicitur emergens, quia in veritate tunc incipit
compstere respectu obiecti, siue sit peremptò-
ria, vt exceptio litis finitæ, siue non, quia ex quo
opponitur ad processum, dicitur emergens. Et
cum hac tertia regula ferè concordat alia, quam
hic ponunt Henric. Boich. num. 9. & Bellam. in
2. quæst. circa finem, nempe quod incidens est
omnis quæstio intus cadens, quæ causam prin-
cipalem, seu negocium principale respicit in
se, vt pactum de non petendo, & consimiles.
Emergens est quæ non concernit ipsum princi-
pale negocium, sed respicit iudicium, seu pro-
cessum, & ordinem litis, vt si iudici, vel parti
agenti opponatur excommunicatio vel si iudici,
vel testi opponatur infamia, l. 1. & 2. C. de ordin.
cognit. cap. Seiscitatus, de rescript. Vel si oppo-
natur contra Procuratorem, quod non sit, vel
esse non possit Procurator, l. Militem, C. de Pro-
curat. vel contra iudicem, quod non sit compe-
tens in causa rei, vel quod non possit esse iudex
in causa spirituali, de qua cognoscere nititur,
quia sæcularis, seu laicus, vt cap. Decernimus,
de Iudic. hæc enim omnia, & similia tangunt
processum iudicij, quia etiamsi vera sint, nihi-
lominus ius principale remanet integrum inter
actorem, & reum.

23 His præcognitis, glossa nostra ponit tres opi-
niones. Prima negat pronunciandum esse super
incidenti. Secunda affirmat. Tertia distinguit.
Tu verò dicas in hoc articulo dari à Doctoribus
duas principales theoricas, quæ ambæ sunt in se
veræ. Et quamuis differant in modo explicandi,
tamen in rei veritate, & quo ad iuris effectum
non discrepant. Prima theorica distinguit inter
quæstiones emergentes, & incidentes. In emer-
gentibus dic breuiter esse pronunciandum, vt
l. Liberis, in fin. C. de liber. caus. l. A proceden-
te, C. de dilat. l. Quoniam, Alexandrum, C. Ad
l. Iul. de adulter. Et est ratio, quia non potest in
causa principali aliter procedi, vt patet in exem-
plis supra proximè allatis; Et in hoc consentiunt
24 omnes. In incidentibus verò regulariter non
est pronunciandum, vt hic probatur in fine, quia
textus dicit, Ante est cognoscendum de ipsa,
scilicet quæstione incidenti, & non dicit pronun-
ciandum. Idem probatur expressius in l. 1. C. de
ordin. Iudic. vbi dicitur pertinere ad officium
iudicis, qui de hæreditate cognoscit, vniuersam
incidentem quæstionem, quæ in iudicium deuo-
catur, examinare, quoniam non de ea, sed de
25 hæreditate pronunciat. Et est ratio, quia Iudex
pronunciando super principali, satis censetur
tacitè pronunciare super incidenti. Exemplum
patet in exceptione consanguinitatis, de qua
loquitur hoc capitulum: nam si iudex pronun-
ciet maritum esse adiudicandum mulieri eum
vendicanti, vtique tacitè pronunciat exceptio-
nem consanguinitatis non obstare. Et idem in
casu conuerso; & in hoc casu procedit opinio
Bulgari, de qua hic in princip. glossæ, & dicit
Ioan. de Imol. num. 6. vers. Sed an sit necesse,
communiter teneri vt non sit necesse pronuncia-
re expressè super incidenti, sed satis sit vt pro-
nuncietur tacitè pronunciando super principali;
De communi etiam testatur Abb. nu. 11. vers. Et
26 istæ duæ solutiones. Fallit primò hæc regula in
exceptionibus, quæ respiciunt, & tangunt non
modo negocium principale, sed etiam ipsum
processum, vt in exceptione rei iudicatæ, transa-
ctionis, & iurisiurandi. In his enim necessariò
est pronunciandum quando proponuntur per
modum emergentis, & ad effectum impediendi
processum ad vlteriora, quia non potest aliter
super principali procedi. Et sic intellige c. Ex-
ceptionis peremptoriæ, de lit. contest. lib. 6.
Secus si proponantur per modum incidentis ad
effectum obtinendi victoriam super principali
negocio, quia tunc super eis non est pronun-
ciandum, sed sufficit pronunciare super princi-
pali, vt dictum est supra de incidenti. Et sic in-
tellige secundum opinionem Mar. & Petr. Docto-

rum

rum iuris ciuilis. quorum hic meminit glossa
nostea, quam tenuerunt etiam Vincentius, &
27 Laurentius hic. Fallit secundò, vbi quæstio in-
cidens debet ventilati coram alio iudice, quàm
coram iudice cognoscente de negocio principa-
li, vt si petenti hereditatem in foro sæculari op-
ponatur, quod sit illegitimus oportet enim vt
super incidenti pronunciet iudex ecclesiasticus
antequam iudex laicus procedat in causa princi-
pali, vt cap. Tuam, infra eod. & fusius dictum
est supra in 2. ampliat. nu.14. Hæc in effectu est
distinctio glossæ hic, cum qua concordat Archid.
in §. Sparium, 3. quæst. 3. & hic dicit esse veram
Henric. Boich, num. 10. & sub num. 12. vers. Et
licet.

28 Secunda principalis theorica est Hostiensis
hic n. 4. vers. Breuius expedias, quæ licèt quoad
iuris effectum coincidat cum prima tamen est
compendiosior, clarior, & facilior, videlicet
Aut est talis quæstio, vel exceptio, vel incidens,
vel emergens, cuius pronunciatione dilata, pro-
cessus principalis quæstionis expediri non po-
test, eo quod sit præiudicialis cognitioni nego-
cij principalis, vt veluti quia agente de hæredi-
tate opponitur seruitus, vel quæritur an actor sit
excommunicatus, vel infamis, necne, vt c. Quæ-
rendum, & ibi Archid. 2. q. 7. & tunc de illa priùs
est cognoscendum, & pronunciandum, vt l. A
procedente, C. de dilat. l. 2. C de ordin. cognit.
29 l. Liberis, §. fin. ff. de præuaricatoe. Aut est talis
quæstio, cuius pronunciatione dilata processus
principalis quæstionis potest nihilominus expe-
30 diri; nempe quia non est præiudicialis cognitio-
ni negocij principalis: & tunc quamuis iudex
si velit, super illa possit expressè pronunciare,
nec per hoc annulletur processus, vt cap. Super
eo, il primo, in fin. infra, de appellat. tamen
non tenetur de necessitate, sed satis est vt pro-
nunciet tacitè pronunciando super principali,
31 vt hic patet; nisi talis quæstio incidens, vel
emergens sit ventilanda coram alio iudice, quàm
iudice negocij principalis, quia tunc super illa
necessariò est pronunciandum, d. c. Tuam, infra
eod. & c. Lator, qui filij sint legitimi, & secun-
dum hanc theoricam nullum ius contradicit, &
aliæ distinctiones potiùs ad subtilitatem, quàm
ad vtilitatem traditæ sunt ab antiquis, secun-
dum Hostiens. hic in fin, cum quo concordant
Ioan. Andr. num. 8. vers. Breuiter dicas, Calder,
num. 16. vers. Hostiensis hic, Henc. Boich. n. 12.
vers. Et licet ista distinctio, Butr. circa finem,
vers. Conclusio ergo sit Abb. num. 11. vers. Sed
conclude clarius, & alij communiter: & idem
Hostiens. in summa huius tituli, vers. Breuius,
Guil. de Monte Laudun. in Clem. fin. de appell.
& nullus discrepat.

32 QVÆRO pro complemento materiæ quæ di-
cantur quæstiones præiudiciales.

33 Goffredus hic constituebat differentiam inter
præiudiciales, & peremptorias: nam præiudi-
ciales dicuntur, in quibus quæritur de conditio-
ne personæ, videlicet vtrum quis sit liber, vel
seruus, ingenuus, vel libertinus, filius, vel ex-
traneus, §. Præiudiciales, Instit. de action. l. 1.
& 2. C. de ordin. cognit. Ergo idem cùm quæri-
tur an actor sit excommunicatus, vel non, c. Ex-
ceptionem, infr. de except. Infamis, vel bonæ
famæ, c. Quærendum, 2. q. 7. & in hoc differunt
à peremptorijs, quia præiudiciales proponuntur
& probantur ante litis contestationem, l. Quo-
niam Alexandrum, Cod. de adulter. licèt quæ-
dam proponantur etiam post sententiam, vt
l. Non idcircò, §. Cum postea, ff. de iudic. c. Ad
probandum, infr. de re iudic. & c. Pia matec, de
34 except. lib. 6. Peremptoriæ verò quamuis pro-
ponantur ante litis contestationem, nunquam
tamen probantur, nisi lite demum contestata,
l. Siquidem, C. de except. l. Emptor, C. de præscr.
long. tempor. nec locum habent post sententiã,
c. Inter de re iudic. nisi causaliter, c. 2. infra, de
purgar. vulgar. & cum hac distinctione Goffredi
35 transit hic Host. num. 2. & 3. Sed pleniùs distin-
guit Ioan. Andr. in c. Tuam, n. 6. vers. Ego dico,
infra eodem: nam secundum eum præiudicialis
quæstio dicitur diuersis respectibus. Primò scili-
cet quoad intentionem actoris, cui præiudicat,
& eam perimit: & hoc modo præiudicialis est
omnis peremptoria: hæc tamen præiudicat so-
lum in diffinitione: nam ea probata, imponitur
silentium ipsi actori; sed non præiudicat pro-
cessui, vt hic, nisi in casibus, de quibus in c. 1. de
lit. contest. lib. 6. deinde dicitur quæstio præiu-
dicialis respectu processus, scilicet quia primi-
tus tractanda: & de his loquitur glos. in dicto
cap. Tuam, in ver. Dependentem. Et hoc modo
dici potest præiudicialis omnis emergens, de
qua priùs debet cognosci, & pronunciari, vt de
dilatorijs dictum est supra, num. 16. Rursus hoc
modo præiudicialis est intredum actio, vt in
c. vlt. infra eod. Tertiò dicitur quæstio præiudi-
cialis quoad eligentem alteram de duabus, quæ
sibi competere poterant: nam per hoc infert
sibi præiudicium in reliqua, cap. Vt quis duas,
infr. de elect. & c. vn. de postul. lib. 6. De hoc in
leg. Quod in hæredem, §. Eligere, ff. de tribut.
action. Et hoc modo aliquando etiam exceptio
est præiudicialis ipsi excipienti, licèt regulariter
contra, vt c. Nullus pluribus, de regul. iur. lib. 6.
36 vbi de hoc in glos. vn. & per Ioan. Andr. num. 3.
Quartò dicitur præiudicialis quæstio respectu
iudicis, vel eius iurisdictionis; & de hac loqui-
tur textus in d. cap. Tuam, & in c. Lator, infra,
qui filij sint legit. nam quæstio natiuitatis præ-
iudicat iudici laico, ne ipsam cognoscat; Item
ne in principali procedat, donec quæstio nata-
lium per iudicem ecclesiasticum fuerit diffinita:
quæ tamen si incideret coram iudice ecclesiasti-
co, veluti si exciperetur contra electum, vel præ-
sentatum, confirmandum, vel consecrandum,
benedicendum, vel ordinandum, quod esset ille-
gitimè natus: tunc esset verè peremptoria, & eo
casu verum esset dictum Innocentij in d. c. Tuã,
ad finem vers. Vel dic hanc dilationem, quia
nec præiudicat processui, nec iurisdictioni, sed
solum probata infert præiudicium actori in sua
petitione, quam perimit. Et hanc distinctionem
Ioan. Andreæ in effectu sequuntur in d. c. Tuam,
infr. eod. Henc. Boich. n. 1. Bellam. n. 11. Butr.
eod. Card. n. 4. & Abb. n. 6. nec ab his discrepat
Calder. hic in 3. quæst. nu. 19. Cuius distinctio
prolixior est, sed satis clara; & eam sequitur An-
char. in d. c. Tuam, n. 9.

DE ORDINE COGNITIONUM.

Cap. Tuam.

SVMMARIVM.

1 *Causa natalium pendente coram iudice ecclesiastico quæstio hereditatis per sæcularem iudicem inchoari non debet. & num. 6.*

2 *Iudicium incipit à litis contestatione.*

3 *Exceptio illegitimitatis est peremptoria, & suspensiua iurisdictionis iudicis laici.*

4 *Et litis contestationem non inducit.*

5 *Litis contestatio non inducitur per exceptionem excommunicationis.*

6 *Hereditatem petenti obstat exceptio natiuitatis, quæ debet priùs coram ecclesiastico iudice terminari.*

7 *Causa natalium ad Ecclesiam pertinet tam principaliter, quàm incidenter, & per viam exceptionis.*

8 *Etiamsi de illa agatur post obitum parentum.*

9 *Iudex laicus de quæstione spirituali, nec principaliter, nec incidenter potest cognoscere. & n. seq. & num. 25.*

Etiam de iure ciuili. n. 26.

10 *Iudex hereditatis cognoscit incidenter de causa status, licèt de illa principaliter cognoscere non possit.*

11 *Causa natalium est spiritualis, & matrimonialis.*

12 *Præiudicialis quæstio si incidat in causa aliqua, supersedendum est in principali, donec præiudicialis terminetur.*

13 *Siue incidat ciuilis, quæ præiudicet ciuili.*

14 *Siue incidat ciuilis, quæ præiudicet criminali, & è conuerso.*

15 *Siue incidat criminalis, quæ præiudicet criminali.*

16 *Iudex laicus, coram quo incidit quæstio natalium, cur debeat super sedere in causa hereditatis.*

Quæstio natalium an sit præiudicialis causa hereditatis. ibid.

17 *Causa hereditatis prout dependet à quæstione legitimitatis, non pertinet ad iudicem ecclesiasticum.*

18 *Nisi coram Papa, vel coram Episcopo habente iurisdictionem temporalem in loco, quæstio legitimitatis, & hereditatis simul proponatur. & num. 32.*

19 *Causa principalis, & incidens vbi sunt tractandæ coram diuersis iudicibus, pendentia incidentis suspendit iurisdictionem in principali. & n. 22.*

20 *Iudex ecclesiasticus, coram quo pendet quæstio incidens præiudicialis, potest inhibere iudici laico ne interim procedat aut processum inchoet super principali.*

21 *Et inhibitio fieri potest sine causa cognitione.*

23 *Et an processus ante inhibitionem sit nullus, parte non opponente, vel appellante.*

24 *Iurisdictio iudicis an, & quando ex incidentia causæ prorogetur ad aliam speciem iurisdictionis. & num. seq.*

25 *Quid si species sit omnino diuersæ naturæ, & altioris gradus.*

Et quid si sit talis ex accidenti ratione personæ num. 34.

Et quid si species non sit separata naturæ, nec altioris, sed inferioris gradus. n. 30.

27 *Iudex qui merum, & mixtum imperium non habet, ratione incidentiæ, vel prorogationis non potest de his cognoscere, quæ sunt meri vel mixti imperij.*

28 *Iudex laicus non potest etiam incidenter, cognoscere de exceptione excommunicationis, simoniæ, vel intrusionis.*

Et quid in periurio. n. 29.

31 *Iudex ecclesiasticus potest de quæstione temporali cognoscere incidenter, vel per reconuentionem.*

32 *Iurisdictio in temporalibus habitu est penes Ecclesiam.*

33 *Iudex laicus an possit cognoscere de causa ecclesiastica per viam reconuentionis. & n. seqq.*

35 *Consuetudo vt iudex laicus sit competens in causa ciuili reconuentionis contra Clericum, seruanda est, cùm articulus sit dubitabilis. & n. 19.*

36 *Iudex laicus an possit incidenter cognoscere de causa legitimitatis, si controuersia non in iure, sed in facto consistat. & num. seqq. vsque in finem.*

37 *Vsurarum quæstio an pertineat ad iudicem laicum si sit contentio super facto. & non super iure. & n. seq. & n. 55.*

39 *Decimarum causa si sit quæstio super iure decimandi, spectat ad forum Ecclesiæ tantum; secus si super facto.*

40 *Vxor si petatur vt vxor, nec dubitetur de viribus matrimonij, causa tractari potest coram iudice sæculari.*

Declaratur. num. 62.

41 *Authores pro opinione negatiua expenduntur. & n. seqq. vsq. ad n. 44. & n. 61.*

Causa natalium si sit contentio an quis sit filius huius, vel alterius, tractari potest coram iudice laico, coram, quo incidit: secus si sit contentio an matrimonium sit contractum. ibidem. & num. seqq.

42 *Libellus in causa legitimitatis, qualiter formetur.*

43 *Iudex laicus, coram quo aliquis accusatur de adulterio, si opponatur, quod matrimonium non sit contractum, debet hunc articulum ad Episcopum remittere.*

44 *Legitimati per subsequens non succedunt in feudo, ad quod vocantur nati, & procreati ex legitimo matrimonio.*

45 *Intellectus c. Si iudex laicus, de sent. excom. lib. 6. & n. seq. & n. 52. & seqq.*

Quæstio facti an matrimonium fuerit contractum non minus est spiritualis, & de foro Ecclesiæ, quàm sit quæstio facti, an quis fuerit ordinatus. ibid. & n. 52.

46 *In spiritualibus iudex sæcularis est competens si cadant in iudicium actiuè, & quæstio sit super facto, aliàs secus, secundum distinctionem Anchárani.*

Sed contra. n. 49. & seqq. vsq. ad n. 61.

47 *Iurispatronatus quæstio, siue sit iuris, siue facti, ad iudicem laicum non pertinet.*

48 *Hæresis crimen est merè ecclesiasticum etiamsi sit quæstio super facto. & n. 50.*

49 *Iudex laicus etiam incidenter non potest cognoscere* de

de quaestione facti an quis sit simoniacus, intrusus, vel baptizatus. & *num.51.*

53 *Iudex laicus nec incidenter potest cognoscere de quaestione facti an captus incesserit in habitu, & tonsura.*

54 *Facti quaestio habet complicationem, & mixturam inseparabilem cum quaestione iuris.*

56 *Positiones super matrimonio an fieri possint coram iudice saeculari.*

57 *Confessio etiam spontanea coram iudice incompetenti non valet.*

58 *Consensus partium, vel consuetudo non remouet incapacitatem iudicis laici in spiritualibus.*

59 *Consuetudo in articulo dubitabili propter varietatem opinionum declarat iudicis competentiam.*

60 *Terminus à Papa, vel alio Superiore iudice ecclesiastico est praefigendus, infra quem natalium quaestionem prosequatur, & de haereditate nullatenus se intromittat.*

61 *Authores pro opinione affirmatiua expenduntur.*

1 TVAM. Continet materiam profundam,
& legitur dupliciter.
Primò, scilicet intelligendo quaestionem
naralium fuisse motam principaliter
coram Papa, eaque pendente fuisse petitam
haereditatem coram iudice saeculari. Et huic
lecturae suffragatur littera ibi, *Successionis causam
incipere*, nec non ibi, *Si fortè ab ipsa Regina fueris
super hoc requisitus.* Quibus verbis Pontifex
clarè supponit causam haereditatis coram Rege
Franciae, nondum fuisse inchoatam; & nihilominus
quaestio natalium ad examen Papae iam fuerat
delata, vt dicitur in principio textus, & iuxta
hanc lecturam, hoc intendit, secundum Io.Andr.
& alios post eum. Pendente causa natalium coram
ecclesiastico iudice, quaestio haereditatis per
saecularem iudicem inchoari non debet.
Secundò, legitur intelligendo prius hic fuisse
petitam haereditatem coram iudice laico, & exceptum
fuisse de illegitimitate, prout intellexit
glossa. Et est communis lectura, vt testantur hic
Ioan.Andr. num.4.& Butr. num.17. vers. Aduertendum,
& hoc modo ver. *Incipere*, exponitur,
idest incoeptam prosequi, & verba, *Super hoc requisitus*,
exponuntur, idest pro causae prosecu-
2 tione. Sed quia haec expositio vim infert litterae,
sustinendo communem lecturam, potest dici iudicium
incipere à litis contestatione, quae dicitur
litis exordium, & principium causae, vt legitur,
& not. in cap. Super quaestionum, §.Intentionis,
supra de offic. Delegat. ita vt antea non
dicatur lis mota, cap. Ex parte, il secondo, in fin.
de ver. signif. & notat Bald. cons. 150. Casus actualiter,
nu.2. vers. Ex quo apparet, lib.2. Hoc au-
3 tem casu quamuis Regina Cypri primò petijsset
haereditatem coram Rege Franciae, tamen cùm
illius aduersarius illico opposuerit exceptionem
illegitimitatis, quae peremptoria est, cap.1. supra
eod. & suspensiua iurisdictionis iudicis laici, vt
hic, & in cap. Lator, infra Qui filij sint legit.
4 Vtique per hoc litem non fuit contestatus, vt est
text. in cap 2. & ibi glos. penult. & communiter
omnes de lit. contest. lib.6. cum non habuerit
animũ litigandi coram Rege, quin potius illius
iurisdictionem declinandi, vt notat gloss. vnic.
vers. Quod est intelligendum, in cap.1. supra de
lit. contestat. vbi etiam Innoc. num.1. & ibi dixi
5 nu.39. Vnde in simili si contra agentem in foro
saeculari reus excipiat, quod sit excommunicatus,
per hoc litem non contestatur, nec iudex
saecularis potest de huiusmodi exceptione cognoscere,
sed debet remittere ad ecclesiasticum,
secundum opinionem Vincentij, & communem,
vt dicam infra num.28. Idem ergo dicendum in
6 proposito. Et hoc sensu verbum, *incipere*, retinet
propriam significationem, & saluatur communis
lectura, secundum quam textus hoc dicit:
Petenti haereditatem obstat exceptio natiuitatis,
quae debet primitus coram ecclesiastico indice
terminari. Quidquid tamen sit, quod pertinet
ad iuris effectum, vterque intellectus est in se verus.
quia siue quaestio natiuitatis prius moueatur
coram iudice ecclesiastico, siue incidat coram
iudice saeculari, solus ecclesiasticus cognoscit, vt
est casus apertus in d. cap. Lator, infra, Qui filij
sint legit. & hic declarat Cardin. nu.3. vers. Quantum
tamen.
7 Nota primò ibi, *Ad forum ecclesiasticum*,
causam natalium ad Ecclesiam pertinere,
non solum si de illa principaliter agatur, sed
etiamsi incidenter, & per viam exceptionis, vt
hic est casus secundum communem lecturam,
concordat d. cap. Lator, infra, Qui filij sint legit.
vbi similiter est casus; & hic notant glos. 1. & fin.
Innoc. in princ. Abb. Antiq. num.4. Host. nu.1.
& 3. vers. Sic patet, Ioan. Andr. num.2. Anchar.
in 1. not. Abb. Siculus num.3. & reliqui omnes,
& ita communiter concludi attestatur Ripa in
cap. Decernimus, num.17. supra de Iudic. Quod
8 procedit non modo si de quaestione natiuitatis
agatur in vita, sed etiam post obitum parentum,
quia solus ecclesiasticus cognoscit, vt c.1.2. & 3.
cap. Peruenit, c. Per tuas, infra Qui filij sint legit.
secundum Innoc. vbi supra, Hostiens. num.3. &
Ioan. Andr. num.2. circa finem.
Rationem principalis conclusionis reddit Innocent.
hic num.1. vers. Sed hoc potest esse, quia
scriptum est, *quos Deus coniunxit, homo non separet.*
Matth.19. cap. Quos Deus, 33. quaest. 2.
cap. Inter corporalia, supr. de translat. Episcop.
Ergo similiter inter eos non fuisse matrimoniũ,
non homo, sed is solus, qui vices Dei gerit in
terris, potest iudicare, d. cap. Inter corporalia,
vel cui ipse commiserit, scilicet Episcopus, secundum
Abb. Antiq. hic num.4. Hostiens. num.2.
vers. Secunda est, Ioan. Andr. num.1. Butr. nu.15.
Abb. Siculum num.3.
9 Vel dic generalem rationem esse, quia de
quaestione spirituali iudex laicus ob eius incapacitatem
nec principaliter, nec incidenter, nec
per reconuentionem potest cognoscere, cap. Decernimus,
& cap. Quanto, supra de Iudic. d. c. Lator,
& c. Causam, 1. & 2. infra Qui fil. sint legit.
& notant hic glos. vlt. Innoc. num.1. vers. Vel dic
generaliter, Host. num.2. vers. Tertia est, & nu.7.
in ver. Apostolico iudicio, Abb. Antiqu. in fin.
Ioan. Andr. nu.1. in fin. Abb. Sicul. nu.3. vers. Vel
secundum Innocentium, & reliqui omnes, Ripa
in d. cap. Decernimus, nu.17. vbi de communi.
10 Atque ita non obstat text. in l. Quoties, C. de
iudicijs, & in l.1. C. de ordin. Iudic. vbi Iudex
haereditatis cognoscit incidenter de causa status,
licèt de illa principaliter cognoscere non possit:
nam in quaestione spirituali diuersa est ratio pro-

pter

pter incapacitatem iudicis laici, vt in iuribus præallegatis: & est ex mente Abb. Antiq. d. n. 4. & declarat Bald. nu. 2. nam secundum eum hic causæ erant diuersi fori, incompatibiles, & derogatorij, quia iudex sæcularis non est capax cognoscendi de causis ecclesiasticis: ibi autem erat capax, quod fusius explicat idem Baldus, in l. Quoties, num. 1. vers. Contra legem nostram, & num. 2. C. de Iudic. Explorati autem iuris est causam natalium esse spiritualem, seu matrimonialem, quia pendet ex matrimonio, quod est vnum ex septem legis Euangelicæ Sacramentis à Christo Domino institutum, & gratiam conferens, Conc. Trid. sess. 24. de Sacr. matrim. can. 1. Vnde ad Vicarium ipsius instituentis, vel ab eo deputatum pertinet illius cognitio, vt hic per

11 Abbatem nu. 3. vers. Item matrimonium, & per Host. In cap. 1. nu. 4. infra Ne Cler. vel Monach. adeo vt si quis dixerit causas matrimoniales nō spectare ad iudices ecclesiasticos, anathema sit, d. sess. 14. can. vlt.

12 Secundò nota ibi, *dependentem ex illa successionis causam*, quod si quæstio præiudicialis incidat in causa aliqua, supersedendum est in causa principali, donec ipsa præiudicialis quæstio terminetur, arg. §. Præiudiciales, Instit. de act. Et est ratio, quia probata quæstione præiudiciali, causa principalis illicò est perempta, cap. 1. supra eod. & hic notat gloss. 2. Innocent. num. 1. vers. Potest ergo dici, Hostien. num. 2. & 5. in ver. Perturbare.

13 Quod verum est siue incidat quæstio ciuilis, quæ sit præiudicialis ciuili, veluti si petenti hæreditatem obijciatur, quod non sit legitimus: nam de legitimitate priùs est cognoscendum, vt hic, & in cap. Lator, infra Qui filij sint legit. quia si succumbat in quæstione legitimitatis, non habebit locum hæreditatis petitio, cum illegitimus non possit hæres esse, cap. 2. c. Quod nobis, cap. Referente, & cap. Ex tenore, eod. tit.

14 Abb. Antiq. hic num. 2. siue incidat quæstio ciuilis, quæ præiudicet criminali, vt si ei, qui gerit se pro libero, & de aliquo crimine accusatur, moueatur quæstio status, vt cap. Prius est, §. Aliquando, 3. quæst. 11. & notatur in c. 1. supra eod. Siue incidat quæstio criminalis, quæ sit præiudicialis ciuili, veluti si petens hæreditatem ex testamento accusetur quod testatorem compulerit, vt eum hæredem institueret, vt l. 1. C. Si quis

15 aliqu. test. prohib. Siue demum incidat quæstio criminalis, quæ præiudicet criminali, veluti si seruus Dominum suum de capitali crimine accusauerit: non enim audiri debet, sed decapitari ante litem contestatam, vt in d. §. Si aliquando. His enim casibus cognoscendum est prius de quæstione incidenti, vt hic in glos. in ver. Dependentem, & per Host. nu. 5. In ver. Perturbare, & Ioan. Andr. num. 10. & de his consule Speculat. in tit. de incid. quæst.

16 Tertiò nota ibi, *Iudicij ordinem perturbare*, & signa rationem, cur iudex laicus, coram quo incidit quæstio natiuitatis, debeat supersedere in causa hæreditatis quousque legitimitatis quæstio fuerit terminata: hoc enim non prouenit ex eo, quod quæstio natalium sit præiudicialis petitioni hæreditatis, secundū Innoc. hic ad fin. vers. Vel dic hanc dilationem, sed quæstio hæreditatis differtur, quia causa matrimonialis non potest agi, nisi coram iudice ecclesiastico. Et forsan iudex sæcularis non patietur, vt quæstio hæreditatis coram alio, quàm coram se examinetur. Ergo necesse est vt hæreditatis quæstio differatur, alioquin cùm istæ duæ quæstiones inuicem se contingant, si simul, & eodem tempore agerentur coram diuersis iudicibus, accidere posset, vt diuersi iudices circa eamdem personam, & hæreditatem diuersas, seu contrarias ferrent sententias, ecclesiastico scilicet ipsam illegitimam pronunciante, & sæculari hæreditatem eidem tanquam legitimæ adiudicante, & sic sequeretur absurditas, & contrarietas intolerabilis, secundum Innocen. cum quo transit hic Host. num. 3. vers. Et est ratio, & Abb. num. 6. vers. Ex quo enim quæstio. Cæterum an aliquo respectu quæstio natiuitatis dici possit præiudicialis causæ hæreditatis, plenè scripsi in cap. 1. supra eod. in vlt. quæstione.

17 Quartò nota ibi, *Super hoc fuerit requisitus*, causam hæreditatis inter laicos, prout descendit à quæstione legitimitatis, non spectare ad iudicem ecclesiasticum, sed ad Regem in suo Regno; & sic ad iudicem sæcularem, quando principaliter intentatur separatim à quæstione legitimitatis principaliter intentata, vt hic per Butr. in 2. & 3. not. & est casus in cap. Causam, il secundo, infra, Qui filij sint legit. In dic idem secundum Imol. nu. 4. Si quæstio legitimitatis incidat in causa hæreditatis principaliter intentata coram iudice sæculari, vt est text. in d. cap. Lator, eod. tit. & hic, secundum intellectum gloss. &

18 communem. Secus autem est si coram Papa, vel coram Episcopo habente iurisdictionem temporalem in loco proponatur simul quæstio natalium, & hæreditatis, quia poterit, de vtraque cognoscere, secundum Innoc. hic circa finem. Hostien. num 3. vers. Si ergo, Ioan. Andr. num. 5. vers. Si autem coram Papa, Collectar. nu. 2. Butr. num. 17. vers. Ideo si quæstio, & Abb. num. 6. vers. Vnde cum hic, & idem Ioan. Andr. in c. Lator, super gloss. fin. infra Qui fil. sint legit. licèt Vincent. contra.

19 Quintò nota ibi, *Apostolico iudicio finem acceperit*, iuxta communem lecturam glos. quod vbi quæstio incidens, & principalis veniunt tractandæ coram diuersis iudicibus; tunc pendentia incidens ipso iure suspendit iurisdictionem super principali, vt hic per Butr. in 4. notab. & est ex mente Host. nu. 3. in fin. qui exponit ver. *Delatam*, scilicet eo ipso, quod quæstio natiuitatis proposita fuit coram Rege, & ita est casus, in quo aliter, quàm per appellationem suspenditur iurisdictio, & est casus specialis, in quo prius pronunciatur super incidenti, quàm super principali, licèt regulariter cōtra, vt in c. 1. supra eod. & l. 1. C. de ordin. Iudic. Sed illud quando coram eodem Iudice ambæ tractantur, secundum Imol. hic nu. 4. Item est casus, in quo peremptoria exceptio, vel replicatio, etiam post litem contestatam proposita, habet effectum dilatorium, vt per Butr. vbi supra, & vide glossam primam in cap. Exceptionem, infra de except.

20 Vltimò nota ibi, *patienter expectes*. Iudicem ecclesiasticum, coram quo pendet quæstio incidens ex sui natura præiudicialis, posse inhibere iudici laico, ne interim procedat, vel processum

21 inchoet super principali vt hic. Et quamuis regula-

gulariter non mittatur inhibitoria, nisi causa
cognita, vt in Anth. in med. lit. non fieri sac.
form. §.1. c. Non solum, & c. Romana, de appell.
lib.6. Et huiusmodi recursus ad iudices ecclesia-
sticos multoties fiant ad intricandos processus,
& eludendam iurisdictionem iudicis laici, vt per
Feder. de Senis cons.93. Factum quod proponi-
tur, num. 6. in fin. tamen hoc casu inhiberi po-
terit sine causæ cognitione, vt hic innuitur, & in
d. c. Lator, qui fil. sint legit. & firmat Lap. alleg.
60. quæ incipit, Visis litteris, num. 7. & Butr.
22 hic num.9. Hæc enim est potius quædam decla-
ratio, quàm inhibitio, quia iurisdictio iudicis
sæcularis super principali propter incidentiam
quæstionis natalium, seu alterius præiudicialis
est ipso iure suspensa, vt dictum est supra in
5. not. etiam ante vllam inhibitionem iudicis
ecclesiastici, quia sufficit inhibitio iuris, vt per
Feder. de Sen. cons.98. Nicolutius, num.3. vers.
Præterea, & nu.5. vers. Concludendum, & Butr.
23 hic nu.12. vers. Et hæc inhibitio: & est ex mente
Innocentij in cap. Cum M, num. 10. suprà de
Constit. nam secundum eum quando causa est
coram diuersis iudicibus, quorum vnus est infe-
rior, alter superior, ipso iure absque oppositio-
ne, vel inhibitione reuocata est iurisdictio infe-
rioris, cap. Licet, de offic. legat. cap. Quamuis,
3. q. 6. De quo tamen dic latius, vt hic per Butr.
num.12. vers. Hæc videntur, & Abb. num. 11. vbi
plenè videas, an processus absque inhibito-
ria sit nullus parte non opponente, vel appel-
lante.

24 In glossa vltima QVÆRO generaliter, an
incidentia causæ proroget iurisdictionem iudicis
ad aliam speciem iurisdictionis, ita vt iudex
quamuis non possit de illa principaliter cogno-
scere, possit tamen incidenter, vel per viam
reconuentionis.

25 Doctores soluunt quæstionem distinguendo:
nam aut quæritur an ex incidentia causæ proro-
getur iurisdictio ad speciem omnino diuersam,
& separatæ naturæ, & altioris gradus: & dicen-
dum est non prorogari; vnde iudex laicus de
causa ex sui natura spirituali puta matrimonij,
electionis, aut consimilis, aut spirituali anne-
xa, vt iurispatronatus, nec incidenter, nec per
reconuentionem potest cognoscere; & ita ad
hanc speciem non fit prorogatio, prout hic te-
nent glos. final. Innoc. in princip. Hostiens. n.3.
vers. Sic patet, Butr. n.17. vers. Dic quod si quæ-
rit, & communiter Canonistæ, vt Abbas testatur
num. 9. & probatur irrefragabiliter in hac De-
cretali iuxta communem intellectum in c. Lator,
infra qui filij sint legit. & in cap. Si iudex laicus,
26 de sent. excomm. lib.6. Et idem tenet Bart. in
l. Quoties, num.1. C. de iudic. dicens hoc proce-
dere etiam de iure ciuili, per l. Omni in noua-
tione, C. de sacros. Eccles. quod etiam dixerunt
Host. hic nu. 7. vers. Et hoc est verum, & Abb.
27 num.9. vers. Et quod supra dixi. Quo fit vt iu-
dex, qui merum, & mixtum imperium non ha-
bet, sed simplicem iurisdictionem, non possit
ratione prorogationis, seu incidentiæ de his co-
gnoscere, quæ sunt meri, vel mixti imperij, vt
notat glos. vn. in l. Inter conuenientes, ff. Ad mu-
nicipalem. Butr. hic num. 17. vers. Ideo non
28 prorogatur: & Abb. d. n.9. vers. Sicut diximus
in prorogatione. Hinc etiam fit, vt si agenti in
foro sæculari obijciatur, quod sit excommuni-
catus, non possit iudex laicus de hoc incidenti
excommunicationis cognoscere, sed debeat re-
mittere ad ecclesiasticum: ita Vincentius hic,
qui idem dicit si obijciatur, quod sit simoniacus,
intrusus, vel periurus. Et sequuntur Host. nu. 7.
vers. Quid ergo obijcitur, Ioan. Andr. num. 10.
vers. Dixit etiam, & Abbas num.9. vers. Ex quo
etiam infertur, quicquid contra scripserit Bart.
29 in l. Titia, num. 5. ff. solut. matr. licèt quod di-
ctum est de periurio, Ioan. Andr. non credat ve-
rum, & remittit ad ea, quæ ipse notat in c. fin.
de foro compet. lib.6. super vlt. glos. de quo vide
plenissimè Petr. de Anchar. in cap. Ea quæ, in
3. quæst. de reg. iur. lib.6.

30 Aut quæritur an ex incidentia causæ proroge-
tur iurisdictio iudicis ad speciem non omnino
diuersam, seu alterius naturæ, saltem quoad ha-
bitum, nec altioris, sed inferioris gradus: & ad
31 illam speciem prorogatur iurisdictio; Ideoque
si quæstio temporalis incidat coram iudice ec-
clesiastico, vel per reconuentionem, vtique po-
32 terit de illa ecclesiasticus cognoscere; quia
iurisdictio ecclesiastica superior est temporali, &
quia habitu in temporalibus iurisdictio est pe-
nes Ecclesiam cap. Causam, qui filij sint legit.
cap. Nouit, de iudic. ac proinde causa tempora-
lis incidente, circumscripta causa sanguinis,
potest tractari coram ecclesiastico, vt hic per
Butr. nu. 17. vers. Ad diuersam autem speciem,
Abb. num. 9. vers. Secus autem in his, & tenent
Innoc. Hostien. & Ioan. Andr. supra citati n.18.
33 Suprascriptam theoricam posuit Vincentius hic,
qui distinxit inter causas, quæ ex sui natura
sunt ecclesiasticæ, seu de foro Ecclesiæ, vt spiri-
tuales, matrimoniales, & consimiles; & inter
eas, quæ solum ex accidenti, & ratione perso-
narum possidentium spectant ad iudicem eccle-
siasticum, vt est causa possessionum Clericorum.
Primæ nec incidenter, nec per reconuentionem
tractari possunt coram iudice laico; Secundæ
verò possunt, vt per eum, cuius distinctionem
simpliciter sequuntur hic Ioan. Andr. num. 10.
vers. Dixit Vincentius, & Butr. d. num. 17. vers.
Quandoque incidit; sentit ergo Vincentius ra-
tione incidentiæ, vel per reconuentionem causas
Clericorum, quæ non sunt spirituales, vel quasi
tractari posse coram iudice sæculari.

34 Verum Abb. d. n.9. vers. Et quod dicit, appro-
bat quidem sententiam Vincentij quoad inci-
dentiam causæ; ideoq; si Clericus ciuiliter agat
contra laicum in foro sæculari, & reus opponat,
quod Clericus actor sit filius suus, & sit causa,
in qua pater non potest à filio conueniri, vtique
de hoc incidenti iudex laicus poterit cognosce-
re, quia nihil obstat, secundum eum. Sed quoad
reconuentionem secus putat, quia illa est se-
cunda conuentio, & super illa principaliter pro-
nunciatur; vnde remittit ad ea, quæ scripsit in
c. At si Clerici, de iudic. vbi à n.21. vers. Restat
ergo, recitat opiniones, & in vtramque partem
disputat articulum, an in causa merè ciuili pro-
cedat reconuentio Clerici coram iudice sæcula-
ri: & post prolixam examinationem concludit
pro parte negatiua.

35 Cæterum contrariam opinionem sequuntur
glossæ, & magis communiter Doctores, quæ
etiam seruatur de consuetudine, vt testatur Ioan.
Andr.

Andr. in d. c. At si Clerici; & cùm articulus sit valde dubitabilis proptet varietatem opinionũ, huiusmodi consuetudo attendenda est, vt idemmet Abbas fatetur ibidem num. 25. vers. Sed ego vide tu nouissimè Carol. de Graff. in suo tractatu de effect. Clericat. effect. 1. num. 745. vbi pro regula firmat Clericum posse reconueniri coram iudice laico, & plurimis relatis testatur eam esse veriorem, & magis communem, eamque sex modis ampliat, & octodecim limitat.

36 Vlterius QVÆRO, an iudex laicus possit incidenter cognoscere de causa legitimitatis, si controuersia non in iure, sed in facto consistat.

In hoc articulo duæ sunt Doctorum opiniones. Prima est eorum, qui putant iudicem laicum esse competentem in incidenti legitimitatis quando non agitur de quæstione aliqua iuris, puta an matrimonium sit validum, sed tantummodo de quæstione facti, videlicet an matrimonium fuerit contractum, necne. Et huius sententiæ primò fuit Bart. in l. 2. n. 4. ff. de iurisd. omn. iudic. vbi ait, quæstionem illam, an fuerit matrimonium inter patrem, & matrem alicuius, esse super facto, nec esse causam spiritualem; & propterea illam posse expediri per iudicem sæcularem: secus si sit quæstio iuris, puta quia posito facto pro constanti, est quæstio, an inter eos potuerit esse matrimonium; quia hæc quæstio spiritualis est, nec de illa potest iudex laicus se intromittere; & ita intelligit hoc cap. & c. Lator, infra, qui fil. sint legit. Idipsum voluit idem Bart. in l. Quoties, nu. 1. vers. Tamen consueui, C. de iudic. vbi dixit, an quis desponsauerit talem, necne, esse quæstionem facti, quæ nihil habet spiritualitatis; & ideò spectat ad cognitionem iudicis sæcularis. Sed si esset contentio, an inter eos potuerit esse matrimonium, vel an sint aliqua verba quæ matrimonium inducerent; hoc spirituale est: & ita loquuntur præallegata capp.

37 secundum eum. Et idem dixit de vsuris: nam si sit contentio super facto, puta, quia creditor dicit se numerasse totam summam in instrumento comprehensam; debitor dicit se non recepisse, nisi dimidiam, & aliam dimidiam fuisse adiectã in fraudem vsurarum: ista quæstio est facti, in qua nihil est spiritualitatis: sed si partes confitentur pactum, & solum dubitatur, an contractus ex tali pacto descendens sit vsurarius, hoc spirituale est, & spectat ad iudicium Ecclesiæ, vt in Clem. 1. de vsur. licèt ibi hoc non dicatur, sed ponatur exemplum, quando controuertitur, an sit solutum, vel non, vt quia debitor, dicit se soluisse, vel satisfactum esse de fructibus pignoris; de hoc enim cognoscit laicus, vt obseruat Cardin. hic num. 5. vers. Simile dicitur, de contractu vsurario; & ante eum Feder. de Sen. cons. 96. Apparet quædam lex, num. 2. Hanc Bartoli opinionem sequitur hic Anton. de Butr. nu. 17. vers. Hæc vera, dicens, iudicem laicum de causa spirituali non posse incidenter cognoscere; & causam dici spiritualem, quæ spiritualiter agitatur, vt quia de iure spirituali controuertitur; secus verò si de puro facto spiritualitati accidenti, veluti si petenti hereditatem opponatur, quod non sit filius legitimus talis, & solum dubitetur an matrimonium contractũ fuerit de facto: nam

38 de hoc poterit cognoscere iudex sæcularis, exemplo contractus vsurarij: nam si sit quæstio facti, videlicet an talis sic contraxerit, necne, quæstionem decidit iudex sæcularis: sed stante facto si vertatur in dubium, an contractus sit vsurarius, vel non, cognitio ad ecclesiasticum pertinet, vt notat Paul. de Eleaz. in Clem. 1. de vsur. Et idem Butr. in cap. Cum sit generale, de foro compet. & ibi etiam Marian. Socinus alios adducens nu. 19. vers. Secunda principalis opinio. Ergo similiter si sit controuersia, an fuerit matrimonium ad decisionem articuli non spiritualis, nec à spirituali descendentis, & ex cuius decisione nihil infertur ad matrimonij substantiam, veluti si obijciatur, quod talis non fuerit in potestate, quia inter illum, & illam nunquam fuit matrimonium; iudex laicus poterit cognoscere ad finem hoc decidendi, secundum eum. Eamdem opinionem pluribus comprobat, & ab obiectis tuetur Petr. de Anchar. in repet. c. Ea quæ, in 4. quæst. de regul. iur. lib. 6. & sequuntur Gemin. consil. 66. Pro declaratione, n. 4. Felin. in c. Cum sit generale, n. 2. vers. In quibus collige hoc generaliter, supr. de foro compet. Stephan. Aufr. in tract. de pot. sæcul. super Eccles. reg. 4. Fallen. 8. Ripa in c. Decernimus, n. 17. de iudic. Alexan. alios citans in l. Titia, n. 6. & 7. ff. solut. matr. vbi testatur hanc esse communem, & veram opinionem, & ibi Barbos. n. 36. Iason in l. Quoties, num. 6. C. de iudic. vbi etiam ait, illas sequi communiter Canonistas in hoc cap. Tuam, licèt ipse dubitet. De communi etiam testantur Conar. in epit. de Sponsal. c. 8. §. 12. n. 3. Villal. in comm. opin. ver. Iudex sæcularis, nu. 107. & seq. & alij apud Farinac. de inquisit. q. 8. nn. 15. Alios complures referunt Menoch. in tract. de recuper. remed. 15. nu. 338. & nouissimè Carol. de Graff. in tractat. de effect. Clericat. effect. 1. num. 403. & Sanchez de matrim. tom. 1. lib. 3. disput. 54. num. 4. qui amplius putat, & non bene iudicem laicum posse cognoscere, an matrimonium sit clandistinum, quasi hæc sit quæstio facti, & non iuris.

39 Et est simile in causa decimarum: nam si Rector petit decimas à laico, & laicus excipit, quod non tenetur soluere, quia priuilegiatus est à Papa, vel quia tenetur soluere Matrici Ecclesiæ, & non Capellæ; vel allegat compositionem factam authoritate Superioris, vel quia petitur decima de talibus rebus, de quibus laicus negat decimas deberi; & sic est quæstio de iure soluendi: In his, & similibus casibus quæstio ad forum Ecclesiæ est referenda: sin autem non sit quæstio de iure decimandi, veluti si Rector agat contra prædonem frumenti, vel emptorem, quia frumentum non erat decimatum; & sic transiuit cum onere suo, vt in cap. Pastoralis, de decimis: hoc casu dubium non est, quin iudex sæcularis contra laicum possessorem possit cognoscere. Et idem dicendum si Rector petat res sacras ad Ecclesiam pertinentes sibi subtractas, vel ab aliquo detentas; vel si Rector petat laicum compelli ad solutionem decimæ subtractæ, vel ad illius æstimationem ab eo, qui tenetur soluere decimam; & sic sola compulsio postulatur, quæ in facto consistit. His enim casibus bene potest Rector Ecclesiæ adire iudicem sæcularem. Ita ex facto respondit Feder. de Sen. cons. 245. incip. Domino Andreæ, per tot. maximè n. 3. vers. Sine præiudicio. Et idem dixit cons. 96. Apparet quæ-

quædam lex, num. 3. verſ. Sic dicam: quem
40 refert, & ſequitur Anchar. hic num. 13. Facit quod notat Ioan. Andr. in addit. ad Speculat. in tit. Qui filij ſint legit. ver. Præiudicialem; littera I. vbi quod ſi petatur vxor vt vxor, & non dubitatur de viribus matrimonij, hęc cauſa tractari poterit coram iudice ſæculari, prout eum ſic refert Butr. num. 20. verſ. Per hoc dicit: Quinimo Bart. in d. l. Titia, nu. 5. ff. ſolut. matrim. amplius videtur voluiſſe, vt etiamſi dubitetur de ſubſtantia matrimonij, hoc eſt an legitimæ ſint nuptiæ ad effectum legitimitatis filij, cum non deciditur quæſtio matrimonialis, nec aliqua ex illa deſcendens quæ ſit ſpiritualis, ſed omnino ab illa ſeparata, poterit iudex ſæcularis cognoſcere; aliàs ſequeretur, vt nec poſſet cognoſcere de excommunicatione, ſacrilegio, aut hæreſi ſi opponeretur, ſecundum eum. Sed certè dictum Bartoli non admitterent Canoniſtæ, vt inquit Butr. n. 20. verſ. Sed plus ſentire, & de exceptione excõmunicationis ſatis dictum eſt ſupr. n. 28. Et longè minus admitterent quod ait Cynus in l. Si contra, & l. Si vicinis, C. de nupt. in l. Cum Ancillis, C. de inceſt. nupt. & in l. fin. C. de inter matr. videlicet quæſtionem legitimitatis ſpectare ad iudicem ſæcularem in quantum agitur in finem hæreditatis temporalis. In hoc enim Cyn. malè loquitur, & contra Canones, vt hic per Butrium d. num. 20. verſ. Licet Cynus.

41 Contrariam opinionem arbitror eſſe communem, ac de iure veriorem. Quod ſit communis patet, quia illam ſequitur primò hic iuris Canonici illuminator Ioann. Andr. num. 9. vbi ait; [quæſtionem natiuitatis ad iudicem eccleſiaſticum pertinere, cum aliqua incidit dubitatio circa matrimonium an fuerit legitimum, an non. Si verò nulla de hoc dubitatio defertur, vt ſi petenti hæreditatem coram iudice ſæculari poſſeſſor opponat, quod non ſit filius illius, cuius hæreditatem petit, ſed alterius, & ſic dubitatur de facto, an ſcilicet iſtius, vel illius ſit filius, tractabitur hæc natiuitatis quæſtio coram iudice, coram quo incidit. l. 2. C. de ordinar. Iudic.] Hæc Ioan. Andr. qui vt vides clarè diſtinguit, an quæſtio facti implicet ſolam dubitationem filiationis, an ſcilicet actor ſit filius iſtius, vel alterius: & tunc iudex laicus cognoſcet, an verò implicet dubitationem circa matrimonium; & tunc non ſolum ſi dubitatio ſit circa ius, videlicet an matrimonium ſit legitimum; ſed etiam ſi ſit circa factum, ideſt an matrimonium de facto fuerit celebratum, cognoſcat ſolus iudex eccleſiaſticus: allegat Goffreddum idem dicentem, & ſubdit idem tenet Hoſtienſem hic, qui nu. 7. eodem modo diſtinguit quæſtionem facti circa legitimitatem, ſeu matrimonium à quæſtione facti circa filiationem, ita vt in ſecundo caſu tantùm cognitio ſit iudicis ſæcularis: eodem modo loquitur Archid. in cap. Benè quidem, num. 8. 96. diſtin. dicens iudicem laicum non poſſe de cauſa matrimoniali etiam incidenter cognoſcere, quando ſuper quæſtione natalium aliqua incidit quęſtio, ſeu dubitatio circa matrimonium: Secus ſi dubitetur de facto an quis ſit filius huius, vel alterius, & ſimiliter allegat Goffreddum, neque ab hac diſtinctione diſſentit Feder. de Sen. conſ. 96. incipien. Apparet, num. 3. verſ. Sed dicebat Ioan. Andr. Quam etiam amplectitur Cardin. hic in gloſ. vlt. num. 5. dicens, cognitionem natalium ad iudicem eccleſiaſticum, filiationis verò ad laicum pertinere, & apertius Bellam. num. 31. in 2. oppoſit. vbi ait: Cùm quæritur, an de quæſtione natiuitatis poſſit cognoſcere iudex ſæcularis, diſtinguere habes, quia aut incidit quæſtio circa matrimonium, an fuerit legitimum, vel non; & tunc indubitatum eſt, quod ſolus eccleſiaſticus iudex de hoc cognoſcet, & iudicabit. Aut nulla de facto dubitatio defertur de hoc, ſed de filiatione; ideſt an petens hæreditatem ſit filius iſtius, vel alterius; & tunc coram iudice ſæculari hæc natiuitatis quæſtio tractabitur, coram quo incidit. Et ſequitur hic Petrus de Anchar. num. 12. verſ. Propter hoc Bart. vbi contra Bart. videtur tenere opinionem Baldi magiſtri ſui, licèt ſubdat, quod ſtante conſuetudine, ſecundum quam fiunt quotidie probationes ſuper matrimonio coram iudice laico, poteſt etiam de iure defendi, vt valeant non tanquam probationes factæ in iudicio, ſed tanquam probationes factæ extra iudicium ad indaginem veritatis, & pro informatione iudicis. Similiter Imol. hic num. 7. verſ. Sed aduerte, aſſerit Ioan. Andr. tenere contra Bart. & Butr. nam vult vt qualitercunque ſit quæſtio de matrimonio, & ſic ſit quæſtio an ſit contractum, necne, iſta quæſtio ſit tractanda coram iudice eccleſiaſtico, per iſtum textum, & ſubdit quod idem videtur voluiſſe Bald. in l. Omni, C. de Sacroſ. Eccleſ. Et propterea hæc opinio ſeruaretur in practica. Rurſus verba Ioan. Andr. recitat, & ſequitur Abb. hic num. 10. Hoc etiam eſt ex mente Innocentij hic num. 1. verſ. Sed hoc poteſt eſſe, dum ait, inter aliquos non fuiſſe matrimonium, non hominem, ſed ſolum Dei Vicarium poſſe iudicare: Verba enim illa, non fuiſſe matrimonium, magis reſpiciunt dubium facti, quàm iuris.

42 Similiter paulò infra docet in cauſa legitimitatis coram iudice eccleſiaſtico ſic poſſe formari libellum, videlicet, Cum pater meus non fuerit maritus talis Dominæ, de quo genuit talem, peto vt iudicetis eam non legitimam. Pondera illa verba, *Cum pater meus non fuerit maritus*, quę itidem non ius, ſed factum ipſum reſpiciunt. Et nihilominus Innocentius cenſet hunc articulum eſſe tractandum coram iudice eccleſiaſtico. Idipſum eſt ex mente Speculatoris in tit. de Reconuentione, §. 2. nu. 8. vbi ait iudicem laicum nec incidenter poſſe cognoſcere de cauſa matrimoniali, quando contentioſè agitur an aliqua ſit vxor, vel non, & partes hoc volunt probare, ſed cauſam eſſe ad Epiſcopum remittendam. Et ſubdit idem tenere Vincentium in cap. Tua, il primo, de decim. Et hanc declarationem Speculatoris ſequitur Bald. hic nu. 1. allegari etiam poſſunt pro hac ſententia Calder. & Anchar. vt dicam infra num. 55. eamque ex profeſſo tuetur Decius in d. cap. Decernimus, à nu. 288. de Iudic. licèt Alex. aſſertionem ſequutus, perperam crediderit contrariam eſſe communem.

Ex quibus, ni fallor, euidenter apparet hanc eſſe opinionem Canoniſtarum ferè omnium, & hallucinatum fuiſſe Iaſonem in d. l. Quoties, n. 7. C. de Iudic. dum dixit contrariam opinionem ſequi communiter Canoniſtas in hoc cap. Tuam nam verè illam hic nemo ſequitur, niſi ſolus Anton. de Butr. vt clarè oſtenſum eſt ſupra nu. 2. &

pate-

patebit infra n.61. De Legistis verò quamuis parum sit curandum, cùm hæc sit messis Canonistarum; tamen contra Bart. tenet Baldus in l.Quoties, nu.3. C. de Iudic. vbi concludit siue quæstio sit facti, siue iuris, cùm sit ecclesiastica, non pertinere ad iudicem sęcularem illius disceptationem, vel iudicium, etiam incidenter. Et loquitur tam in quæstione natalium, quàm vsu-
43 rarum, & infra num.5. format hanc quæstionem. Pone quis accusatur de adulterio coram iudice sæculari; oportet probare matrimonium: coram quo iudice huiusmodi probatio sit facienda? allegat Bart. dicentem hanc probationem fieri debere coram iudice sæculari; quia hæc est mera facti inquisitio, quæ ad eum pertinet: alioquin paucæ lites essent, quas iudex laicus posset per se expedire, quod esset absurdum. Sed tandem Bald. concludit oppositum, quia cùm ista causa incidens sit causa spiritualis, & pertineat ad diuersum forum: de iure canonico articulus iste necessariò est probandus coram episcopo secundum regulas Canonistarum. Idem firmant Raphael Cuman. Imol.& Dec.in d. l.Titia, ff.solut.matr.& ibi etiam Roman vbi generaliter ait, omnem causam spiritualem siue incidat quæstio facti, siue iuris, pertinere ad iudicem ecclesiasticum. In eamdem sententiam; idest iudicem laicum non posse cognoscere de causa matrimoniali, etiam si incidat quæstio facti, magis propendet Couarr. in 4. Decretal. in 2. part. cap.8. §.fin. num.3. & eam tenet, & latè defendit Bolognet, in l.2. num.42. & 43. & seqq. ff. de iurisd. omnium Iudic.

Quod autem hæc opinio sicut est communis, ita etiam sit de iure verior probatur primò in hac Decretali, vbi causa natalium dicitur simpliciter ad forum Ecclesiæ pertinere, nec distinguitur an sit quæstio iuris, vel facti.

Nec vrget consideratio Ancharani in cap. Ea quæ, in 4.quæst. vers. Eodem modo vt credo, de regul. iuris lib.6. & Barbos. in l. Titia, num.36. ff.solut.matr. videlicet quod hic textus loquatur in Regina Cypri, quam non est verisimile natam fuisse ex personis, de quibus dubitaretur an de facto contraxissent matrimonium, quod inter Regem, & Reginam non poterat esse nisi notorium, sed solum an fuisset legitimum, fortè propter impedimentum, quod inter parentes poterat esse occultum; & sic vertebatur quæstio iuris, non facti.

Quoniam hoc est diuinare, & fortè communiter credebatur inter parentes Reginæ matrimonium intercessisse; & ita in Regno de hoc non erat dubium, sed tamen aduersarius contendebat de tempore natiuitatis Reginæ inter eos non fuisse matrimonium, puta quia post illius natiuitatem pater desponsauit vxorem secretò, vt eius famæ esset consultum, neue fieret commo-
44 tio in Regno. Et fortasse successio in Comitatu Campaniæ requirebat vt filij essent nati, & concepti ex legitimo matrimonio, quo casu non admittuntur legitimati per subsequens, quia vitium est in radice, secundum opinionem, quam sequitur Rota, vt apud Card.Seraph. decis.1300. in fin.& in causa Parmen.Status, 26.Martij 1618. coram Cardinali Sacrato. Et sic potuit esse quæstio facti, non iuris: & alij etiam casus potuerunt contingere, quos satis est fuisse possibiles, vt textus sit generaliter intelligendus.

Secundo pro hac opinione pondero textum in cap.Per tuas, infra, Qui fil. sint legit. vbi non cōtrouertebatur an matrimonium esset validum necne, sed an fuisset contractum; & ideo receptis testibus iudex comprobauit matrimonium fuisse contractum in Capella S.Sergij, & sic erat quæstio facti incidenter obiecta ad effectū successionis: & tamen causa à iudice laico fuit remissa ad Ecclesiasticum, vt ibi notat glos. in ver.Commissum.

45 Tertiò pro hac parte validissimè stringit textus optimus in cap. Si iudex laicus, de sent. excommun. lib.6. vbi solum erat quæstio in facto, videlicet an deprehensus in crimine esset Clericus, necne, & sic an fuisset ordinatus: & tamen de hac quæstione facti non cognoscit iudex laicus etiam incidenter, vt ibi deciditur; Ergo idem dicendum in quæstione facti an matrimonium fuerit contractum, vel non: non enim est minus spiritualis, & de foro Ecclesiæ causa matrimonij, quàm sit causa Ordinis, cum vtrumque sit Sacramentum nouæ Legis à Christo Domino institutum, & gratiam conferens, vt dixi supra num.10. Vnde sicut quæstio facti, an quis fuerit ordinatus est ecclesiastica, & spiritualis, vt deciditur in d. cap.Si iudex: ita & quæstio facti an matrimonium fuerit contractum. Et hac ratione, quem esse excommunicatum, hæreticum, vel simoniacum, sunt quæstiones facti; & tamen de illis iudex laicus nec incidenter cognoscit, quia spirituales sunt secundum Vincentium, & alios supra citatos num.28.

46 Verum Anchar.in d.cap.Ea quæ, num.10. circa finem, vers.Ad hoc dico, de regul. iur. lib.6. vt euaderet decisionem d. cap. Si iudex laicus, excogitauit subtilem distinctionem, dicens spiritualia dupliciter considerari. Quædam enim sunt spiritualia, quæ nullo modo cadunt in laicum actiuè, vt eligere, Ordines conferre, excommunicare, Ecclesias possidere, & similia: & de his etiamsi sit quæstio super facto, nec incidenter cognoscit iudex laicus. Et in his terminis procedit textus in d.cap.Si iudex, & alia exempla superiùs adducta; quia nec in suis subiectis illa cadunt quoad omnem effectum actiuè. Quædam verò sunt spiritualia, quæ cadunt in laicis etiam actiuè, vt matrimonia contrahere, liberos procreare, & huiusmodi. Et in his si sit quæstio super facto, laicus videtur iudex competens, quoniā eius rei sui subditi sunt capaces; & propterea de iuramento, & vsura, quæ sunt in vsu laicorum, si sit quæstio facti, iudex laicus potest cognoscere, vt idem Anchar. firmauit in d. cap.Ea
47 quæ, in 2. & 3. quæstione. Quædam denique non sunt spiritualia, sed spiritualibus annexa, vt iuspatronatus: & hæc quamuis actiuè cadant in laicum, tamen quia id eis conceditur ex gratia; idcirco de hac gratia illius iudex, scilicet ecclesiasticus, cognoscit. Confirmat Anchar. suam distinctionem ex participatione in punitione criminum, quam habet iudex sæcularis cum ecclesiastico; nam licèt sint crimina ecclesiastica, tamen Ecclesia habet iudicem laicum pro competente, vt in cap.Cum sit generale, de for. compet. Cum enim cadant in laicum actiuè, meritò iudex laicus potest in eum animaduertere.
48 Fallit secundum eum in crimine hæresis, quia est

merè

merè ecclesiasticum, vt dicitur in cap. Vt inqui-
sitionis, §. Prohibemus, de hæretic. lib. 6. Hæc
igitur est eius conclusio, quod spiritualia, vel
spiritualibus annexa, quæ per viros ecclesiasti-
cos conferuntur, & ministrantur; & de quibus
ipsi tantummodo sunt capaces actiuè, & passiuè;
sunt de foro Ecclesiæ præcisè etiam incidenter
mota: in illis verò spiritualibus, de quibus acti-
uè laici participant, vt sunt matrimonia, iura-
menta, crimina, & consimilia iudex laicus est
competens, cum est quæstio super facto: quam
distinctionem sequuntur Arnold. Albertin. in
tract. de agnosc. assert. Cathol. qu. 25. num. 54.
Farinac. de Inquisit. quæst. 8. n. 20. & Carol. de
Graff. de effect. Cleric. effect. 1. n. 403. vbi alios
allegat.

49 Sed certè hæc distinctio videtur magis subti-
lis, quàm vera: non enim subsistit secundum
membrum, quod in spiritualibus, quæ cadunt in
laicum actiuè, iudex sæcularis sit competens cum
est quæstio super facto: nam de instantiam, de
simonia, quæ proculdubio cadit in laicum acti-
uè, cap. Reperiuntur, 1. qu. 1. cap. Cum essent,
infr. de simon. & tamen de quæstione facti an
laicus sit simoniacus, iudex sæcularis non cogno-
scit etiam incidenter, secundum opinionem
Vincentij, quam sequuntur omnes, vt dictum
est supra n. 28. Similiter de quæstione facti etiam
incidenter mota an quis sit intrusus, iudex laicus
non potest cognoscere, vt dixerunt idem Vincen-
tius, & alij supracitati eod. n. 28. & tamen intru-
sio cadit in laicum actiuè, sicut in ecclesiasticum,
50 cap. Si quis ex Episcopis, 79. dist. cum simil. De
crimine autem hæresis hoc fatetur Anchar. quia
nec super facto iudex sæcularis est competens, &
est tex. in cap. Secundum Apostolum, de hæret.
lib. 6. Nec releuat replicatio, quod simonia, &
hæresis sint crimina merè ecclesiastica, vt ex præ-
alleg. §. Prohibemus: nam ergo dico, & causa
matrimonij est merè ecclesiastica, vt fusè osten-
sum est supra in 1. notab. Ergo ex eo quod ma-
trimonium cadat in laicum actiuè, non sequitur,
vt iudex sæcularis possit cognoscere, cum incidit
quæstio facti sicut non sequitur; Simonia, & hæ-
resis cadunt in laicum actiuè; ergo in illis super
51 facto iudex sæcularis est competens. Quid plu-
ra? Baptismus absque dubio cadit in laicum
actiuè, quia laicus etiam Paganus, & Iudæus
validè baptizat. c. Romanus, de consecr. dist. 4.
cum concord. & tamen iudex laicus non auderet
cognoscere de quæstione facti an quis fuerit ba-
ptizatus, necne, arg. cap. vlt. in fin. cum ibi no-
tatis, infra, de Presbyt. non baptiz. & c. Si quis
per ignorantiam, 1. q. 1. Ergo non idem in ma-
trimonio, quod est Sacramentum magnum?
cap. Debitum, de bigam. Conc. Trid. sess. 23. de
sacram. matrim. c. 1. & quamuis sit contractus
ciuilis, tamen postea quam fuit à Domino ele-
uatus in Sacramentum, prorsus euasit omnem
potestatem sæcularem, vt plenè scripsi in cap. 1.
n. 21. inf. de cognat. spirit.

52 Ex his patet non esse faciendam vim an ma-
teria cadat in laicum actiuè, vel passiuè; sed tan-
tummodo an res, circa quam incidit quæstio fa-
cti, sit spiritualis, quia tunc nec de ipsa quæstio-
ne facti iudex laicus potest cognoscere. Et hoc
apertè innuit littera d. cap. Si iudex, de sentent.
excomm. lib. 6. nam dum decidit iudicem laicū
non posse cognoscere de quæstione facti an quis
fuerit ordinatus, eam reddit rationem, quia est
de re ecclesiastica. & spirituali, de qua, vt ibi ait
glos. in ver. Spirituali, iudex laicus nec princi-
paliter, nec incidenter potest cognoscere: & al-
legat in specie textum nostrum, non obscurè
sentiens hæc duo capitula à pari procedere, ita
vt sicut laicus non potest incidenter cognoscere
de quæstione facti an Ordo fuerit collatus, vt in
d. c. Si iudex ita nec de quæstione facti an matri-
monium fuerit contractum, vt hic.

53 Et stringitur argumentum, quia textus in d.
c. Si iudex, locum habet non tantùm super quæ-
stione facti an quis sit Clericus, sed etiam super
quæstione an captus incesserit in habitu, & ton-
sura, & sit remittendus ad iudicem ecclesiasticū,
quæ minus videtur habere spiritualitatis anne-
xum: & nihilominus de hac quæstione facti
non cognoscit nisi iudex ecclesiasticus, vt ex
communi sententia latè probat Couarr. pract.
quæst. cap. 33. num. 1. & aliàs censuit Sac. Con-
gregatio Cardin. Triden. Concilij Interpretum.
Ergo multò magis debet cognoscere iudex ec-
clesiasticus de quæstione facti, in qua immedia-
tè agitur de ipso matrimonij Sacramento scili-
cet, an fuerit contractum.

54 Rationem huius conclusionis assignat Decius
in cap. Decernimus, nu. 188. vers. Sed contra
communem, supra de iudic. nempe quia ex facto
ius oritur, l. Si ex plagijs, §. vlt. ff. ad leg. Aquil.
Vnde quæstio iuris à quæstione facti videtur se-
parari non posse; Ad facti enim quæstionem se-
quitur quæstio iuris, & quæstio facti necessariò
habet mixturam, & complicationem inseparra-
bilem cum iuris quæstione, vt Fulgos. tradit
cons. 133. incip. In quæstione circa finem. Et
ratione connexitatis, & mixturæ hoc totum est
deferendum ad iudicem ecclesiasticum, tanquā
digniorem, cap. Quanto, supra de iudic. & in
simil. notat Bart. in l. Præcipimus, §. Eodem
obseruando num. 1. C. de appellat. Rursus quæ-
stio facti ad quæstionem iuris ordinatur. Vnde
de illa idem, quod de quæstione iuris est iudi-
candum, vt idem Bart. tradit in simili in l. Solent.
num. 14. ff. de alim. & cibar. legat. Non obstat
responsio Iasonis in l. Quoties, num. 7. C. de
iudic. quam dicit verissimam Ripa in d. cap. De-
cernimus, num. 17. videlicet quod licet ex facto
oriatur ius, non tamen oritur ius spirituale, de
quo contenditur: & quamuis causa facti spiri-
tualis sit, tamen de causa facti non disceptatur,
sed de ipso facto; & hinc apparet quæstionem
facti esse separabilem à quæstione iuris, licet quæ-
stio iuris à facto separari non possit. Id, inquam,
non obstat, quia contrarium conuincitur ex d.
cap. Si iudex laicus. de sent. excomm. lib. 6. vbi
quæstio facti an quis sit Clericus dicitur esse de
re ecclesiastica, & spirituali; & propterea ad
iudicem ecclesiasticum pertinere; & tamen ibi
non disceptatur de causa facti, scilicet de Ordi-
ne ipso, sed solum de facto, idest an Ordo fuerit
collatus. Ergo quando causa facti est spiritualis,
etiam factum ipsum propter connexitatem repu-
tatur spirituale, & spectat ad forum Ecclesiæ.

55 Rursus non obstat, quod in causa vsurarum
iudex laicus sit competens cum incidit quæstio
super facto, vt in contrarijs: nam respondetur
primo hanc esse arduam quæstionem, in qua
sunt

sunt variæ Doctorum sententiæ, quas examinat Marian. Socin. in c. Cum sit generale à num. 19. vers. In ea glossa, ibi *vsurarum*, supra de foro compet. & nihil concludit, sed cogitandum relinquit: & tres principales opiniones prosequitur ibi Felin. num. 1. Sed esto verior sit illa opinio, quod iudex laicus possit procedere vbi quæstio facti est omnino abstracta à quæstione iuris, quam dicit communem, & sequitur Abb. in d. cap. Cum sit generale, num. 17. Tunc dico non licere arguere à causa vsurarum ad causam matrimonij, seu legitimitatis: quia causa vsurarum à plerisque dicitur esse mixti fori, sicuti periurij, sacrilegij, & adulterij: & propterea in prædictis criminibus iudex laicus est competens non solum incidenter, sed etiam principaliter, & est locus præuentioni, vt notant omnes in d. c. Cum sit generale, & scripsi plenè in c. 1. n. 39. infra de adulter. At causa matrimonij, seu legitimitatis est merè ecclesiastica, & de foro Ecclesiæ, & de illa nec principaliter, nec incidenter iudex laicus potest cognoscere, vt est textus rotundus hic, & in c. Lator, & cap. Causam, il secondo, infr. qui filij sint legit. & abundè ostensum est supra in 1. not. & n. 45. Ergo non est simile. Et pro hac differentia adduco in terminis Calder. in cons. 3. An causa vsurarum, de iudic. ibi enim concludit iudicem laicum posse incidenter cognoscere de crimine vsurarum, si quæstio sit super facto, & non super iure, quia causa vsurarum non est merè spiritualis, sed mixta, sicut sacrilegium: & sub num. 1. constituit differentiam inter causam vsurarum, & quæstionem legitimitatis, cuius cognitionem dicit includere causam spiritualem, quæ est iudici laico prohibita: & allegat hoc cap. cum concordant. & eod. modo loquitur Petr. de Anchar. cons. 236. Inhærendo argumento, num. 2. vers. Sed quod etiam.

56 Rursus non obstat quod si hæc opinio vera esset, non posset saluari communis practica, quæ habet vt super matrimonio quotidie fiant positiones coram iudice sæculari, quod talis, & talis fuerunt maritus, & vxor, & quod talis est eorum filius legitimus, vt attestatur Anchar. in d. c. Ea quæ, in 4. quæst. vers. Et si hæc opinio, de regul. iur. lib. 6. Essent enim ipso iure nullæ, quia coram quo iudice non tenet probatio, non tenet coram eod. facta confessio, cap. At si Clerici, de
57 iudic. Nec tollit obicem responsio Baldi in dict. l. Quoties, num. 4. de iudic. quod si pars sponte respondeat, & fateatur matrimonium coram iudice laico, tenet confessio. Sed si potiùs velit remitti ad Episcopum, non cogitur respondere, ex notatis per Innoc. in c. Per inquisitionem; de elect. & in cap. Pisanis, de restit. spoliat. vbi quod valet confessio, licèt processus sit inordinatus & per Specul. in tit. de reconuent. §. 2. n. 2. vbi quod textus noster habet locum quando proceditur per viam disceptationis, secus si nulla
58 sit contentio, vel disceptatio. Quoniam, vt replicant Anchar. in d. quæst. 4. vers. Postremò dixi, & Dec. in d. c. Decernimus, num. 186. de iudic. cùm laicus sit incapax spiritualium, cap. Quantò, eod. tit. cap. Sacrosancta, de elect. prædicta confessio vtcumque spontanea non valet, quia consensus partium in his nihil operatur, nec potest incapacitatem iudicis remouere, c. Si diligenti, de foro compet. Et dictum Speculat.

non videtur probabile secundum eos, nec consuetudo in his spiritualibus quicquam operatur stante incapacitate iudicis laici, cap. Massana, &
59 d. cap. Sacrosancta, de elect. Sed huic obiectioni ergo respondeo communem practicam hoc casu saluari posse in vim consuetudinis, quia negari non potest quin principalis quæstio vtrum iudex laicus possit recipere probationes super facto an matrimonium sit contractum, reddatur valde dubitabilis ex tantorum Doctorum opinionibus argumento eorum, quæ notat glos. in c. 1. in ver. Probabilior, de postul. Præl. lib. 6. & glos. 1. in l. Regula, ff. de iur. & facti ignoran. Ergo consuetudo attendenda est cum sit optima legũ Interpres, c. Cum dilectus, de consuet. l. Si de interpretatione, ff. de legib. Ad quod allego Abb. in cap. At si Clerici, nu. 25. vers. Sed ego, de iudic. vbi quamuis teneat iudicem non esse competentem in causa ciuili reconuentionis contra Clericum: tamen concludit valere contrariã consuetudinem, cùm ille articulus sit valde controuersus, vt tetigi suprà num. 35. Item iura, quæ tollunt consuetudinem, non videntur tollere interpretatiuam, vt dixi in cap. 1. n. 35. & 36. sup. de consuet.

Nec prædictis obstat consideratio Bartol. & Anchar. quod si hæc Decretalis intelligeretur etiam in quæstione facti, paucæ lites essent, quas iudex sæcularis posset per se expedire, & sequeretur correctio multarum legum, quæ tractant de patria potestate, vel de eius effectu, vt sũt tractatus de existentia sui hæredis, de liberis exhibendis, & educandis, de liberis agnoscendis, item tractatus de acquisitione vsusfructus in bonis filij, & ipsorum administratione: omnes enim huiusmodi causæ, in quibus reuocaretur in dubium matrimonium, à quo causatur patria potestas, ex quo descendunt prædicti, & alij infiniti effectus, essent de foro Ecclesiæ, & sic per hunc modum indirectum infinitæ causæ laicorum deducerentur ad ecclesiasticum forum, & per consequens tota iurisdictio sæcularis absorberetur: quod esset valde absonũ. Quoniam vt formaliter respondet Bald. in d. l. Quoties, nu. 5. vers. Aliàs nisi sic, C. de iudic. cum ista causa incidens sit causa spiritualis, & pertineat ad diuersum forũ de iure Canonico, articulus iste necessariò est probandus coram Episcopo, secundum regulas
60 Canonistarum. Nec propterea sequuntur absurda, quæ Ancharan. considerat: nam, vt inquit Innoc. hic circa medium, certus præfigetur terminus à Papa, vel alio Superiore, infra quem iudex ecclesiasticus natalium quæstionem prosequatur, & de hæreditate nullatenus se intromittat, sed Regi dimittat: & probatur clarè in cap. Lator, Qui fil. sint legit. atque ita in nihilo absorbetur iurisdictio sæcularis, sed solum ad modicum tempus suspenditur,

Ex contrario autem multò plures sequerentur absurditates: nam plerumque oporteret coram iudice laico disceptari de quæstionibus an ad matrimonium probandum requiratur vera probatio per desponsationem in facie Ecclesiæ: an verò sufficiat præsumpta: & in specie an probetur per annuli subarrationem, vel per instrumentum dotis; Item an probetur per famam viciniæ, vel per confessionem, & tractatum coniugum; & quid si fama opponatur confessioni,

& tractatni, vel è conuerso; item an probetur ex copula subsequuta post sponsalia, vel ex osculis, amplexibus, & muneribus; an ve ex traductione mulieris ad domum viri post sponsalia de futuro; an ve testes super his recipiendi debeant esse omni exceptione maiores. Huiusmodi enim articuli non respiciunt quęstionem iuris an matrimonium sit validum, sed quæstionem facti an matrimonium fuerit contractum; & ideò si de his testes deponerent, vtique oporteret iudicem laicum cognoscere an inde resultaret matrimonij probatio: & tamen nemo sani capitis non videt quàm sit absurdum, & hæ, & consimiles quæstiones discutiantur, & terminentur in foro sæculari.

61 Postremò non obstant Authores citati pro contraria sententia: nam de authoritate Barr. alioquin grauissima non multum est curandum, cum hæc materia sit decidenda secundum regulas Canonistarum; & nihilominus illi opponitur Baldus, & alij complures Iuristæ citati num. 43. Ex Canonistis verò Ioan. Andr. ad Speculat. supra citatus nu. 40. debuisset potius allegari pro hac sententia: nam declarans dictum Goffredi, quod si vxor sui controuersiā facit marito illam repetenti, locum habeat officium iudicis etiam sæcularis, dicit hoc esse intelligendum, vbi matrimonium sit contractum, officium iudicis sæcularis locum non haber, Gemin. quamuis videatur sentire pro opinione contraria; tamen innititur authoritati Goffredi, & Ioan. Andr. qui clarè dicunt oppositum eius, ad quod per eum allegantur Felinus disputat quęstionem de vsura, & inde infert ad matrimonium absque vlla articuli discussione, & tamen casus non sunt similes, vt ostensum est supra num. 55. Marian. Socin. similiter non loquitur de quæstione facti super matrimonio, sed super vsura. Et ita etiam loquuntur Authores citati ab Alexan. & Menoch. & præcipuè Abb. in cap. Post miserabilem, in 2. notab. de vsur. & in c. Cum sit generale, n. 17. de foro compet. Couarr. potuisset aptius allegari pro hac sententia, qui tandem concludit consultius fore, vt pars, cuius interest, petat à iudice ecclesiastico, vt sibi assumat cognitionem an matrimonium sit contractum, & iudici laico inhibeat, quod etiam consuluit Gerardus sing. 96. Anchar. verò hic videtur voluisse contrarium eius, quod voluit in d. cap. Ea quæ, ibi enim tenuit coram iudice laico posse fieri probationes super matrimonio etiam quando contentiosè agitur an matrimonium sit contractum; & reprobat dictum Speculatoris, qui dicebat iudicem laicum non posse cognoscere de causa matrimoniali, quando contentiosè agitur an aliqua sit vxor, vel non; sed solum quando nulla est contradictio, vel disceptatio: hic verò tenuit huiusmodi probationes tantùm valere vti factas extraiudicialiter. Itaque ex Commentatoribus solus Anton. de Butr. ex professo amplectitur opinionem contrariam, cui ego oppono Goffredum, Host. Ioann. Andr. & reliquos Canonistas ferè omnes. Ex quibus patet non esse tutum in practica ab hac opinione discedere.

DE CAVSA POSSESSIONIS, & proprietatis.

Cap. Cum Ecclesia.

S V M M A R I V M.

1 *Possessorio, & petitorio si spoliatus simul agat, & possessionem, & spoliationem probet, sed non dominium obtinet in possessorio, sed succumbit in petitorio.*
2 *Spiritus sancti inuocatio non est de substantia electionis, nec de iure, sed ex laudabili consuetudine introducta.*
3 *Missa non est de forma electionis Papæ.*
4 *Solemnitatis leuis omissio actum non vitiat.*
5 *Hymni* Te Deum laudamus *decantatio non est de substantia electionis.*
6 *Inuentarium non vitiatur ex omissione signi Crucis.*
7 *Vnanimiter fieri dicitur quod fit nemine discrepante.*
8 *Concorditer fieri non dicitur si vel vnus contradicat.*
9 *Conuentualis Ecclesia ex proprietate vocabuli dici potest Collegiata tam sæcularis, quàm regularis, & num. 11.*
10 *Et quid ex communi vsu loquendi.*
11 *Conuentus dicitur Religiosorum, Capitulum sæcularium.*
12 *Petitorium, & possessorium per quæ verba censeatur cumulatum in eodem libello. & num. seq.*
13 *Consuetudinem intentans videtur vtrumque cumulare.*
14 *Petitorium, & possessorium an, & quibus casibus possit simul intentari.*
15 *Probatio plena per contrariam pleniorem conquassatur.*
16 *Probatio probationem non excludit nisi publicatis attestationibus.*
17 *Probans semiplenè, alio nihil probante, dicitur plus probare, sed non plenius.*
18 *Iuramentum in supplementum defertur semiplenè probanti.*
19 *Nisi aduersarius habeat iuris assistentiam, aut iurare velit se non debere.*
20 *Testium fidei detrahitur si sunt varij, si vacillant, si satagunt probare negatiuam.*
21 *Negatiua quid, quotuplex qualiter coarctetur, & quibus modis probare possit, remissiuè.*
22 *Beneplacitum Apostolicum non intercessisse probetur ex registris, in quibus non reperitur descriptum.*
23 *Ius eligendi Episcopum vna cum Canonicis Ecclesiæ Cathedralis potest præscribi à Clericis inferiorum Ecclesiarum, etiam sine titulo.*
24 *Præscriptio cumulatiua iuris instituendi an requirat titulum. & num. seq. vsque in fin.*
25 *in Præscriptione iuris eligendi titulus non requiritur, si sit cumulatiua, secus si priuatiua. & num. seq.*
26 *in Præscriptionibus contra ius titulus est necessarius.*
27 *Præscriptio cumulatiua non est contra ius si actus sint simultanei, aliàs secus.*

Insti-

28 *Institutionum tres sunt species.*
29 *Institutio corporalis pertinet ad Archidiaconum de iure communi.*
30 *Institutio authorizabilis non potest fieri ab Archidiacono.*
31 *Nec praescribitur sine titulo, aut immemorabili.*
32 *Institutio collatiua quamuis spectet ad Episcopum, tamen Canones non resistunt quin competat inferiori.*
33 *Praescriptio non habens vehementem iuris resistentiam titulum non requirit.*
34 *Mala fides non praesumitur in eo, qui possidet iure non resistente.*
35 *Centenaria possessio titulum non requirit.*
36 *Et quoad hoc aequiparatur immemorabili.*
37 *Mala fides superueniens non interrumpit praescriptionem iam completam.*
38 *in Praescriptione iuris instituendi scientia, & patientia Episcopi est loco tituli.*
39 *Error iuris dubij dat iustam causam praescribendi, & aequipollet errori facti.*
40 *Enunciatiua antiquissima probant famam, quae est loco tituli.*

1 CUM ECCLESIA SUTRINA. Si spoliatus possessorio, & petitorio simul agens, possessionem, & spoliationem probet, sed non dominium, obtinet in possessorio, sed succumbit in petitorio: hoc dicit secundum Ioan. Andr. cui subscribunt omnes, & est Decretalis fertilissima habens materiam subtilem, & quotidianam, vt ait Ripa in princ. Diniditur in duas partes principales: In prima ponitur facti, & processus narratio: In secunda distinctio ibi, *nos igitur*. Prima pars subdiuiditur in quinque, & secunda in duas, vt per Ioan. Andr.

2 Nota primò ibi, *vt moris est*, innocationem Spiritus sancti, quae secundum Ioann. Andr. hic in princip. fit per decantationem Hymni, *Veni Creator*, vel Missae de sancto Spiritu, non esse de substantia electionis, nec de iure, sed ex laudabili consuetudine introductam. Ad hoc cap. Quia propter, supra de elect. & hic firmant
3 Abb. & Ripa vterque in 1. notab. Neque obstat quod in Constitutione Gregorij XV. quae incipit, Aeterni Patris Filius, in §. Matura itaque, cautum fit electionem Romani Pontificis fieri aliter non posse quàm in Conclaui, & eo clauso, & post celebratum in eo prima die solitum missae Sacrificium (scilicet de Spiritu sancto) & illa verba, fieri aliter non posse, inducant formam, secundum Felin. in cap. Dilecta, nu. 6. vers. Septimum signum, de rescript. Dec. cons. 528. nu. 11. Paris. cons. 19. nu. 20. lib. 2. & actum contrarium ipso iure inficiant, vt notat Bart. in l. fin. num. 7. ff. de fer. Ias. in l. Non dubium, num. 60. C. de legib. cum praesertim celebratio Missae subunica determinatione cumuletur cum clausura Conclauis, quae proculdubio est substantialis, ad l. Iam hoc iure, §. Sed si, & ibi Bart. n. 1. ff. de vulg. & pupill. Id, inquam, non obstat, quia in §. Quod si electio, vbi perstringitur forma substantialis electionis cum decreto irritanti, non repetuntur illa verba, *post celebratum Missae Sacrificium*, quod clarè demonstrat hanc solemnitatem ad electionis validitatem non pertinere. Quare de hoc defectu fiente excipi, non potest contra electionem inferiorum, ita nec contra electionem Papae. Ad hoc cap. Licet de vitanda, & quod ibi dixi in 3. notab. supra de elect.

4 Ratio suprascriptae decisionis est, quia haec leuis solemnitas, cuius omissio actû non vitiat, l. 1. §. fin. ff. de ventr. inspic. Aym. cons. 182. Videtur, num. 17. vers. Similiter omissio. Vnde in simili quamuis in publicatione electionis decantari soleat Hymnus Ambrosij, & Augustini, scilicet *Te Deum laudamus*; tamen si omittatur, non vitiatur electio, Specul. in titul. de elect. §. 1. vers. Consequenter, num. 36. Bertachin. in tract.
6 de Episcop. quaest. 9. lib. 3. Similiter quamuis in inuentario praemittendum sit signum Crucis, haec tamen solemnitas leuis est, cuius defectus inuentarium non inficit, Bart. & alij post eum in l. fin. §. 1. num. 3. vers. Haec est forma, C. de iur. deliber. & eodem modo etsi in instrumento praemittenda sit inuocatio nominis Domini, vt notat glos. 1. in l. Generali, C. de Tabular. lib. 10. & in Auth. Vt praepon. nomen Imper. in ver. Authore, tamen omissa non inualidat instrumentum, secundum Bart. in l. Si quis ex argentarijs, §. Si vitium, num. 7. ff. de eden. & Rip. hic in 1. notab. Sed an hoc vltimum sit verum, & an procedat ex consuetudine, plenè noraui in cap. In nomine Domini, in 1. notab. num. 7. infra de testib.

7 Secundò nota ibi, *vnanimiter elegestis*, hoc verbum, *vnanimiter*, innuere actum fuisse celebratû nemine discrepante. Quod apertius probatur in c. Bonae, il secondo, & in cap. Etsi vnanimiter, supra de postul. Praelat. & sentit hic Innoc. dum ait commendabile esse vt fiat vnanimiter, vt in cap. Innotuit, de elect. licet rarò sic fiat, cap. Nec nouum, 8. quaest. 1. Et quamuis Anton. de Butr. in cap. Ad aures, in 1. notab. supra, Quod mer. cau. ex eo textu deducat vnanimiter factum dici posse quod factum est à maiori parte Capituli, seu Collegij aliquibus contradicentibus: tamen renera ex illa Decretali colligitur oppositum; nam ibi non dicitur simpliciter electionem fuisse vnanimiter celebratam, sed vnanimiter vno excepto. Quae exceptio frustra fuisset adiecta, si verbum *vnanimiter* verificaretur in maiori parte Collegij, vt bene ibi per Imol. in 1. notab. & Abb num. 1. Tene igitur idem importare aliquid fieri vnanimiter, ac nemine dissentiente, prout hic firmant Abb. Barbat. & Rip. in 2. notab. Felin. in cap. Non potest. nu. 8. vers. Idem de verbo vnanimiter, de re iudic. & consentit Bald. in l. fin. in 1. col. de Impub. & in l. vn. §. His ita, in 1. col. C. de Caduc. tollen. dum ait hanc dictionem *vnanimiter*, seu vna, esse valdè coniunctiuam, & importare summam
8 coniunctionem, & vnitatem. Eodem modo concorditer aliquid fieri non dicitur, si vel vnus contradicat, vt notat gloss. in Clem. Ne Romani, in ver. Concorditer, de elect. & in cap Cupientes, in eod. ver. eod. tit. lib. 6. De quo tamen vide ad saturitatem Felinum contraria iura conciliantem in d. cap. Non potest, nu. 8. & haec nota pro scholaribus, qui in Collegio dicuntur vnanimiter, seu concorditer apprbati, secundum Abbat.

9 Tertiò nota ibi, *Clerici Conuentualium Ecclesiarum*. Collegiatas Ecclesias saeculares posse appellari Conuentuales; & sic verbum *Conuen-*

tus congruit non tantùm Collegio Religioso-
rum, sed etiam Clericorum sæcularium, vt hic
per Abb. in 3. notab. & Rip. nu. 4. Ad quod facit
Etymologia vocabuli; dicitur enim conuentus
à conueniendo, vt cap. 1. 15. distinct. Item facit
text. in Clem. Vt ij, ibi, Collegiatis sæcularibus,
vel regularibus Ecclesijs, de ætat. & qualit. &
10 Concil. Trident. cap. 4. in princ. sess. 22. Subdit
tamen Abbas hoc procedere de iure, & ex pro-
prietate vocabuli. Secus de communi vsu lo-
quendi, quo Ecclesiæ Religiosorum tantùm
appellantur Conuentuales. Quod ipsum asse-
ruit idem Abb. in cap. Edoceri, in vltimo notab.
11 de rescript. & sequitur Ripa vbi supra. Et adde
Archid. in cap. Quia sæpe, num. 2. de elect. lib. 6.
vbi ait Conuentum dici Religiosorum, & Capi-
tulum sæcularium: hæc enim duo ponuntur vt
diuersa in Clem. 1. de magistr. licèt quandoque
ponantur promiscuè, vt ibi notat Cardin. in
2. notab. Non obstat quod Gemin. consil. 331.
incip. Quoniam beneficia, num. 4. decidat Con-
stitutionem Papæ disponentem Prioratus Con-
uentuales vacare, si electi non fuerint infra sex
menses promoti ad Ordines requisitos, non com-
prehendere Ecclesia Collegiatas sæculares, eo
quod appellatione Ecclesiarum Conuentualium
de proprietate sermonis non continentur Eccle-
siæ Clericorum sæcularium: Etenim, vt respon-
det Ripa, decisio Gemin. est vera, quia verba
illius Constitutionis sunt, intelligenda secundum
communem vsum loquendi; sed eius ratio falsa
est per prædicta. Hic tamen vsus non est vbique
vniformis. Vnde in Cathedrali Ecclesia S. Angeli
in Vado Collegiũ Spiritus sancti, quod est Cle-
ricorum sæcularium, ex communi vsu loquendi
appellatur Conuentus: & adde quod notatur per
Ioan. Andr. & Calder. in cap. Capitulum, supra
de rescript.
12 Quartò nota ibi, *postulabant*, petitorium, &
possessorium reintegrandæ censeri in eodem li-
bello cumulatum per hæc verba, *cum consue-
uerimus electioni interesse, petimus electionem no-
bis absentibus factam cassari*: secundum Innocen.
hic in princip. cui Butr. nu. 10. & cæteri ad sti-
13 pulantur. Rationem reddit Bald. num. 3. quia
Consuetudo est tam iuris, quàm facti; & ideò
qui intentat consuetudinem videtur simul inten-
tare petitorium, & possessorium. Generaliter
autem quibus verbis vtrumque iudicium cen-
seatur cumulatum in eodem libello, plenè hic
prosequitur Innocentius, & reliqui post eum;
14 Hæc tamen procedunt in possessorio reintegran-
dæ, seu recuperandæ, quod vt hic patet, in eo-
dem libello cumulari potest cum petitorio, sicut
& possessorium adipiscendæ, vt notant omnes in
l. Naturaliter, §. Nihil commune, vbi in specie
Ripa num. 142. ff. de acquir. possess. Menoch. de
adipiscen. remed. 3. nu. 161. & plenius remed. 4.
quæst. 64. à num. 510. Verum an hæc cumulatio
cum petitorio fieri possit in possessorio retinen-
dæ, ardua, & perdifficilis est quæstio, de qua
consule eumdem Menoch. de retinen. remed. 3.
quæst. 66. à nu. 511. vbi nonem casus distinguit,
& materiam latissimè prosequitur.
15 Quintò nota ibi, *plenius probauissent*, proba-
tionem plenam per contrariam pleniorem vin-
ci, & conquassari. Ad idem l. Ob earum, §. Si
testes, ff. de testib. Bart. in l. Si duo, num. 4. ff. Vti
possid. text. in cap. Licet causam, & ibi gloss. &
Doctores, infra, de probat. Surd. cons. 135. n. 94.
lib. 1. Rota decis. 366. num. 4. part. 5. recentior.
16 Aliàs tamen probatio probationem non exclu-
dit, Ægid. decis. 624. num. 2. Cassad. decis. 2. de
dilat. Rota decis. 585. num. 5. par. 4. diuers. nisi
publicatis attestationibus, vt in Clem. Secunda,
17 de testib. Addit Bald. hic num. 6. quod ille, qui
semiplenè probat, alio nihil probante, dicitur
plus probare, non tamen plenius; & ideò in
18 defectum probationis deferendum est Sacramen-
tum semiplenè probanti, iuxta text. in l. Bonæ
fidei, C. de reb. credit. Præterquam in duobus
19 casibus. Primus est cum aduersarius habet pro
se iuris dispositionem, seu assistentiam. Secun-
dus cùm aduersarius vult iurare; cum enim am-
bo sint eiusdem authoritatis, & vterque pariter
sciat veritatem, si reus offert se paratum iurare
se non debere, non debet deferri iuramentum
actori. Secus si non vult iurare. Hæc est gloss. vn.
in iure, in l. Maritus, in ver. Absente, ff. de quæst.
secundum Bald. qui tamen subdit eam glossam
de facto non seruari. De materia huius iura-
menti suppletorij, seu necessarij, consule Bart.
& Doctores in l. Admonendi, ff. de iureiur. &
Mascardum plura cumulantem de probat. con-
clus. 954. vol. 2.
20 Sexto nota in vers. *Nos igitur*, tria quæ detra-
hunt fidei testium videlicet si sunt varij, si vacil-
lant si satagunt probare negatiuam. Quid sit va-
riare, & quid vacillare, notatur in cap. Præterea,
de testib. cogen. & per Bart. in l. Eos, ff. de fals.
& Felin. in cap. Cum in tua, de testib. Et de ne-
21 gatiua vide quod notatur in cap. Bonæ, il secon-
do, de elect. & latissimè hic per Rip. à num. 70.
vbi primò præmittit quid sit negatiua, quot sunt
illius species, & qualiter coarctetur. Deinde
ponit regulam quod negatiua sit improbabilis
per rerum naturam, eamque dupliciter ampliat.
Demum à num. 79. prosequitur octo modos pro-
22 bandi negatiuam; & quoad quartum videlicet
per registrum, vide Constitutionem Vrbani VIII.
super præseruatione iurium Sedis Apostolicæ, &
inferiorum Ecclesiarum, quæ incipit, Romanus
Pontifex, editam die 5. Iunij 1642. post princip.
vbi dicitur [Confirmationes, approbationes, &
beneplacita Papæ, præsertim vbi agitur de præ-
iudicio perpetuo semper consueuisse in scriptis
expediri, præcipuè per litteras Apostolicas, siue
sub plumbo, siue in forma Breuis sub annulo
Piscatoris; ideò si in registris Apostolicis, quæ
fideliter custodiuntur, non reperiuntur descri-
pta, vel registrata, vel non exhibentur originalia
litterarum Apostolicarum, aut transumpta, iux-
ta formam alterius Constitutionis eiusdem Pon-
tificis editæ die prima Iunij 1635. inde deducitur
Romanos Pontifices huiusmodi confirmationes,
approbationes, aut beneplacita nunquam con-
cessisse] Hæc ibi. Quamobrem quod asserunt
Doctores, & millies resoluit Rota ex cursu tri-
ginta annorum cum obseruantia subsequuta
præsumi beneplacitum Apostolicum, hodie ces-
sat, quia hanc præsumptionem sustulit Vrbana
Constitutio in his, quæ sunt ecclesijs, aut per-
sonis ecclesiasticis præiudicialia. Probatur enim
negatiua eo ipso quod beneplacita huiusmodi
in rescriptis Apostolicis non reperiuntur descri-
pta, vt scripsi plenius in c. 1. n. 46. & seqq. sup. de
consuet.

In

23 In gloss. in ver. *Temporis breuitatem*, nota Cle-
ricos inferiores nomine suarum Ecclesiarum
posse præscribere ius eligendi Episcopum vna
cum Canonicis ecclesiæ Cathedralis, ad quos
pertinet de iure communi, & in hac præscriptio-
ne titulum non requiri. Sed an hoc sit verum,
plenè examinabitur in quæstione sequenti.

24 Ex facto quæsitum est vtrum in præscriptione
cumulatiua iuris instituendi requiratur titulus,
necne.

Inter Episcopum Burgi S. Donnini, & Præposi-
tum Buxeriam S. Congregatio censuit Præposi-
tum præscripsisse ius instituendi cumulatiuè cum
Episcopo ad Canonicatus, beneficia, & Ecclesias
in litteris Eugenij IV. designatas, si modo verè
de iure patronatus existant, ad præscriptum
Concilij Tridentini c. 9. sess. 25. vt plenè scripsi
in cap. Auditis, à num. 2. vsque in fin. infra de
præscript. Et quamuis ante diffinitionem huius
causæ actum esset de singulis requisitis ad præ-
scriptionem inducendam, quia tamen ex parte
Episcopi opponebatur Præpositum non habuis-
se titulum coloratum ad quatuor Canonicatus,
& duo beneficia suæ Præpositura: vocatis par-
tibus in contradictorio concordatum est in du-
bio, An in præscriptione huiusmodi requiratur
titulus, ac si requiratur, an de eo constet. Quod
S. Congregatio proximè habita iussit vt propo-
neretur in sequenti, reiecta oppositione Episco-
pi, quod prius cognoscendum esset in Rota an
constaret de iurepatronatus.

25 Quoad primam partem dubij Doctores con-
ciliantes hanc Decretalem, quæ in præscriptione
iuris eligendi titulum non requirit, cum Consti-
tutione Bonifacij VIII. in cap. 1. de præscript.
26 lib. 6. vbi in præscriptionibus contra ius dicitur
necessarius titulus, qui possessori iustam causam
tribuat præscribendi, censent in terminis huius
Decretalis non fuisse necessarium titulum, quia
agebatur de præscriptione iuris eligendi cumu-
latiuè cum Canonicis, ad quos electio de iure
pertinebat: quæ quidem præscriptio non est con-
tra, sed præter, vel secundum ius commune, quia
non priuat Capitulum iure eligendi, sed alium
adiungit, qui vnà cum Capitulo eligat. Consti-
tutio autem Bonifacij expressè loquitur de præ-
scriptionibus contra ius. Atque ita aduertit Io.
Andr. hic prope fin. num. 22. in hæc verba: Dic
quod præscribere contra Canonicos ne eligant
est contra ius commune, & ibi necessarius est ti-
tulus, sed præscribere quod cum ipsis eligant
istud est præter ius, vel secundum ius, 63. distin.
cap. Obeuntibus; & ideo talis præscriptio pro-
cedit sine titulo: quæ opinio Ioan. Andr. placuit
etiam Anchar. hic num. 28. & Ripæ n. 122. qui
eam tuetur ab obiectis Abbatis, & sequitur Fe-
lin. in c. Si diligenti, num. 5. ad fin. de præscript.
ibi, quia non possidebatur ius eligendi ad ex-
clusionem Capituli; illud enim esset contra ius,
sed erat præscriptum vt fieret electio simul ab
extraneis, & Capitulo: & idem Ioan. Andr. in
cap. Ad decimas, num. 4. ad fin. & ibi etiam
Franc. num. 6. in fin. & Gemin. col. 4. vers. Vel
secundo, de restit. Spoliator. lib. 6. Quocirca
hanc opinionem quod præscribere contra eum,
qui habet intentionem fundatam de iure com-
muni, ita demum egeat titulo, si priuatiuè præ-
scribat, non si cumulatiuè, dicit videri magis
communem, & tenendam Balb. de præscript.
par. 1. 2. part. principalis q. 8. n. 4. in fin. & n. 5. &
eum sequuta est Rota Caputaq. par. 3. decis. 306.
num. 8. & in causa Placentina voti 20. Nouem-
bris 1602. coram Penia. Ex his contendit Præ-
positus suam præscriptionem procedere absque
titulo, quia non priuat Ordinarium facultate
instituendi, cùm sit tantu cumulatiua, vt iam
censuit S. Congregatio.

27 Verum hoc primum Præpositi fundamentum
non videtur tutum; quia ita demum cumulatiua
præscriptio dicitur præter, vel secundum ius cõ-
mune, si concurrat in eodem actu simultaneo,
puta vt extraneus intersit electioni vna cum Col-
legio, ad quod spectat eligendi facultas; atque
in his terminis procedit hoc capitulũ & doctri-
næ superiùs relatæ. Secus autem si cumulatiua
sit talis, vt vnus faciat actum seorsim ab alio, &
sit locus præuentioni, vt in casu Præpositi. Ratio
differentiæ est, quia in primo casu ius commune
non prohibet, imò approbat, & commendat vt
plures intersint electioni, quo maturius, & pru-
dentius perficiatur, vt c. Obeuntibus, 63. distin.
Quem citat Ioan. Andr. & cap. Prudentiam, ibi
[Cum sicut Canones attestantur integrum sit iu-
dicium quod plurimorũ sententijs confirmatur]
de off. deleg. Quod citat Anchar. loco supra ci-
tato. Hæc autem ratio minimè viget cùm vnus
eligit, aut instituit seorsim ab alio, quia actus
institutionis tunc non absoluitur iudicio vtrius-
que; quinimò facultas instituendi pro illa vice
abdicatur ab Episcopo in totum, & transfundi-
tur in inferiorem præuenientem, in quo non est
tanta præsumptio prudentiæ, & maturitatis.
Vnde præscriptio hoc casu tanquam contraria
iuri communi non videtur procedere absque
titulo, per reg. d. c. 1. de præscr. lib. 6.

Neque obstat dicta decisio Caputaq. vbi de-
ciditur titulum non esse necessarium, quando
beneficiatus non intendit excludere Rectorem,
& perceptorem decimarum in totum, sed vult
tantùm concurrere. Quia ibi non agebatur de
perceptione decimarum per vices, ita vt semel
illas perciperet beneficiatus, semel Rector Pa-
rochialis; sed vterque concurrebat in eodem
actu indiuiduo perceptionis decimarum: hoc
autem casu si Præpositus præueniat in Institu-
tione, non fit locus concursui, sed Episcopus
quiescit, & nihil agit pro ea vice, atque ita de-
cisio Caputaq. potius confirmat hanc distinctio-
nem.

28 Verumtamen ex alijs Capitibus non videtur
necessariùs titulus in præscriptione, de qua nunc
est quæstio. Quod vt clariùs appareat oportet
primò distinguere tres institutionum species à
29 sacris Canonibus constitutas. Prima species est
institutionis corporalis, hoc est immissionis in
possessionem: & hæc competit Archidiacono de
iure communi absque vlla præscriptione, vt est
textus ad litteram in c. Ad hæc, de offic. Archid.
ibi [Institutio corporalis tam super beneficijs,
quàm etiam Dignitatibus ad ipsum (hoc est ad
Archidiaconum) debeat pertinere] & tradit
Abb. in c. Cum venissent, n. 10. & seq. de instit.

30 Secunda species est institutionis authorizabi-
lis, id est approbationis ad curam animarum:
& hanc iura prohibent, ac vehementer resistunt
fieri posse ab Archidiacono, vt in c. Cum satis.

vbi

vbi notatur de offic. Archid. ob quam iuris re-
31 sistentiam hæc institutio vel nullo modo præscri-
bitur, vel certè requirit, aut quadragenariā,
cum titulo, aut immemorabilem, ex traditis per
Bellam. consil. 10. Factum est tale, num. 5. cum
pluribus seqq. & aliàs col. 3. circa med. vers. Se-
cundò requiritur, & col. 17. in princip. vers. Cir-
ca quintum, Aym. cons. 134. Scripti aliàs, n. 14.
& seq. Rota diuers. part. 1. decis. 803. nu. 3. & 4.
& hanc Præpositus consentit fieri debere ab
Episcopo.

32 Tertia species media inter corporalem, &
authorizabilem institutionem, est quam vocant
collatiuam, de qua nunc controuertitur, & hæc
quamuis de iure spectet ad Episcopum tantùm,
cap. Cum ex iniuncto, in fin. de hæret. lib. 6.
Canones tamen non resistunt quominus compe-
tat ex consuetudine Archidiacono. Quinimò
huic consuetudini assistunt, vt probatur in c. In
plebibus, 63. dist. in cap. Super eo, iuncta gloss.
in ver. Archidiaconus, de offic. deleg. c. Ad hæc,
cum glos. in ver. Consuetudines, de excess. Prǽl.
in cap. fin. vbi etiam glos. in ver. Archid. glos. &
33 Doctores in d. cap. Cum venissent. Vnde fit vt
hæc institutio absque titulo possit præscribi, quia
quotiescunque præscriptio non habet vehemen-
tem iuris resistentiam, non requirit titulum,
cap. Placuit, §. Potest, 16. quæst. 3. cap. De quarta,
vbi DD. cap. Si diligenti, vbi gloss. in ver. Insti-
tutio, & Felin. post alios num. 6. vers. Est verum,
de præscript. Dec. consil. 134. Viso puncto, sub
num. 41. vers. Et ad hoc facit, dicens decisionem
cap. 1. de præscript. lib. 6. procedere vbi fortiter
ius commune resistit præscribenti. Couarr. va-
riar resol. lib. 1. cap. 17. num. 7. & decidit Rota
34 in dicta causa Placentina coram Penia. Ratio
est, quia titulus non requiritur in præscriptio-
ne, nisi ad excludēdam malæ fidei possessionem;
& mala fides non præsumitur in eo, qui possi-
det iure non improbante, aut resistente, Innoc.
& Bald. in cap. Per tuas, de Testib.

35 Alterum caput quod iustificat hanc præscri-
ptionem, est quia Præpositus instituit ab anno
1481. vsque ad annum 1601. atque nititur cen-
tenaria possessione, quæ titulum non requirit,
Afflict. decis. 324. num. 6. & censuit Rota apud
Seraph decis. 707. num. 2. & Gabriel commun.
conclus. de præscript. concl. 1. nu. 71. & 73. vbi
alijs pluribus relatis dicit hanc opinionem com-
36 muniter approbari: quoad hoc enim immemo-
rabilis, & centenaria possessio æquiparantur:
Gemin. in d. cap. 1. col 4. vers. Sed quærit Lap. &
ibi etiam Anchar. col. fin. vers. Quærit etiam,
circa hoc, de præscript. lib. 6. Gabr. & Seraph.
locis citatis.

Neque his obstat laudum anno 1565. latum
ab Ormanetto inter Episcopum Cremonæ, &
Præpositum Buxeti, quo decernuntur irrita
acta omnia vtrinque producta: nam vti iam re-
spondit S. Congregatio in alia propositione hu-
ius Causæ dictum laudum, quod pertinet ad in-
stitutionem effectum non habuit, quia vtraque
pars perrexit instituere, vt prius consueuerat.
Ac præterea non sustulit ius Præposito acquisi-
tum per præscriptionem annorum supra octua-
37 ginta. Nam nec mala fides superueniens inter-
rumpit præscriptionem iam absolutam, gloss.
cōmuniter approbata in c. Vigilanti, in ver. No-
uerit, de præscript. & scripsi plenius in cap. Si
quis, num. 50. de regular. Atque ex his videtur
respondendum Præpositi præscriptionem non
requirere titulum.

38 Sed quatenus titulus esset necessarius, quod
pertinet ad secundam partem dubij, de eo ta-
men videtur constare sufficienter: nam cum
Præpositi instituerint spatio longissimi temporis
scienribus, & patientibus Episcopis Cremonen-
sibus, ex quorum concessione acquiri poterat ius
instituendi per ea, quæ notantur per Lambert. de
iurepatr. lib. 1. part. 1. quæst. 9 num. 69. & lib. 2.
part. 3. quæst. 1. artic. 10. Sola hæc patientia præ-
buit eis iustam causam, ac titulum sufficientem
ad præscribendum, vt bic tradit glos. in ver. Bre-
uitatem temporis, Butr. col. penult. vers. Vbi ergo
patientia, Cardin. in 1. opposit. Imol. num. 25.
vers. Secundo modo, Archid. in cap. Quia cogno-
uimus, 10. quæst. 3. Gemin. in d. cap. 1. in fin. de
præscript. lib. 6. Felin. in d. cap. Si diligenti, u. 6.
vers. Secunda restrictio, & in terminis institutio-
ni præsupposita Episcopi scientia admittit, ac
verum censet Ægid. d. cons. 10. col. 10. vers. De
quarta autem quæstione, & col. 13. vers. Quoad
secundam difficultatem.

Scientia autem, & patientia Episcoporum
satis iustificatur non solum ex annuis visitatio-
nibus, ex actibus multiplicatis, ac temporis diu-
turnitate, verumetiam ex actibus positiuis, vt
fuit satis dictum in alia positione huius Causæ.
Qui quidem actus positiui in materia huius præ-
scriptionis magis, & enixius operantur quàm
sola taciturnitas, cap. Ex ore, de his quæ fil. à
maior. par. Cap. & tradit Abb. hic num. 5. Ac
præterea cum Præpositus ex priuilegio Euge-
nij IV. habeat ius destituendi cum iurisdictione,
hinc potuit probabiliter putare fuisse sibi con-
cessum ius instituendi, quod est minus. Ita
enim infert in puncto Abb. in cap. Si quis contra
Clericum, num. 53. & in cap. Cum contingat,
num. 32. in fin. vbi etiam Anton. de Butr. col. 5.
nu. 12. vers. Nisi fortè, de foro compet. Lambert.
de iurepatt. 14. art. 1. quæstionis principalis 3. par.
2. libr. Et quamuis illatio huiusmodi forte non
sit iuridica, præbuit tamen Præpositus bonam
fidem, ac iustam causam præscribendi; quia
39 error iuris dubij dat titulum sufficientem ad
præscribendum, & æquipollet errori facti, Curt.
Sen. cons. 71. Princeps. defunctus, nu. 14. Alex.
cons. 214. Ponderaris, col. 2. lib. 6. Ioan. de Imol.
cons. 98. In quæstione, num. 15. Quinimo Felin.
in cap. De quarta, num. 27. de præscr. vbi docet
titulum erroneum iuris dubij ignoranti suffice-
re ad præscriptionem, nu. 28. exemplificat in eo,
qui habuit à perito malum consilium, & citat
Angel. in l. Si te lege, §. Scite, ff. de petit. hæredit.

40 Præbuerunt etiam Præpositis instus titulum
antiquissimæ enunciatiōes, quia probant famam,
quæ est loco tituli, Caputaq. decis. 356. Incip.
Titulum ad præscribendum ius instituendi, Ro-
ta decis. 91. num. 2. part. 1. & decis. 390. num. 11.
par. 5. recent. & fuit decisum in causa Tirasonen.
iuris præsentandi, 16. Octobris 1592. coram
Blanchetto, & in Eugubina S. Petri de Vigneto
21. Maij 1590. coram Bubalo.

DE RESTITVTIONE Spoliatorum.

Cap. Conquerente.

S V M M A R I V M.

1 *SPoliatus etiam à Iudice iuris ordine prætermisso ante omnia restituitur.*

2 *Clericus vt beneficio suo priuari possit, tria requiruntur.*

1 CONQVERENTE. Spoliatus etiam à iudice iuris ordine prætermisso ante omnia restituitur. Hoc dicit secundum Ioann. Andr. & omnes.

2 Nota ex textu tria requisita secundum Abbatem num. 2. ad hoc vt Clericus beneficio suo licitè priuari possit. Primò enim requiritur causa rationabilis. Secundò vt causa huiusmodi sit manifesta. Et hæc duo requisita habentur in textu ibi: *Non decet honestatem suam Clericos suæ iurisdictionis sine manifesta causa, & rationabili suis beneficijs spoliare*. Et expone ver. *Manifesta*, idest notoria, vt cap. Nos in quemquam, 2. qu. 1. & ver. Rationabili expone, idest graui: nam pro leui causa non debet quis priuari beneficio suo, cap. Inuentum, 15. quæst. vlt. Tertiò requiritur, vt priuatio fiat in iudicio, seu iuris ordine seruato: & hoc vult text. ibi: *Sine iudicio Spoliasti*. Nam vt inquit Hostiensis in cap. Licet Heli, n. 5. infra de simonia. Hic nullus ordo fuit seruatus, sed Episcopus non citatum, non confessum, non conuictum, nec aliqua præmissa inquisitione istum Clericum voluntate Capitanea beneficio spoliauit; Et ideo quia ex hoc meritò reddidit se suspectum, datur ei iudex. Et idem dicunt ibi Ioan. Andr. num. 7. post med. vers. Nec obstat, Butr. num. 13. in fin. Anchar. num. 7. vers. Non obstat, & reliqui omnes. An autem hæc vendicent sibi locum in Papa, ita vt sine iusta causa, & iuris ordine non seruato possit Clericum suo beneficio, vel officio priuare, scripsi latissimè in cap. Consultationibus, à nu. 24. vsque ad nu. 83. infra de Cler. ægrotant.

DE RESTITVTIONE Spoliatorum.

Cap. Grauis.

S V M M A R I V M.

1 *VIolentus rem cum fructibus etiam qui percipi potuissent restituere, damna resarcire, & de iniurijs satisfacere compellitur. & nu. 7. cum quatuor seqq.*

2 *Fructus intelliguntur deductis impensis, quæ quærendorum, colligendorum conseruandorumque eorum gratia fiunt.*

3 *Impensas pro quærendis, colligendis, & conseruandis fructibus deducit etiam prædo.*

4 *Et nullus casus interuenire potest, qui hoc genus deductionis impediat si impensæ sint necessariæ. & num. 5.*

Fallit tamen in Decimis prædialibus. num. 6.

5 *Reditus, prouentus, & obuentiones lucrum significant.*

6 *Decimæ prædiales solui debent sine vlla deductione seminis, & aliorum sumptuum, qui fiunt in agricultura.*

7 *Interdictum recuperandæ ad quos se extendat.*

8 *Spoliato facienda est integerrima restitutio etiam quoad locum, in quo res posita erat.*

9 *Item resarciendà sunt damna illata in spoliatione.*

10 *Item de illatis iniurijs competenter satisfaciendum.*

11 *Item restituendi sunt fructus etiam qui percipi potuissent.*

12 *Spoliato non satisfit de iniurijs, nisi de ijs specialiter agatur: sed restitutio fructuum, & resartio damnorum veniunt etiamsi non fuerint petita.*

13 *in Fructibus perceptis ante motam litem regulariter non fit condemnatio, nisi expressè petantur in libello. & num. 15.*

14 *Fallit quando agitur de vi expulsiua, aut compulsiua, vel petitione hæreditatis.*

16 *Fructus quando accessorij petuntur in libello, si in eis non fiat condemnatio, non potest de eis amplius agi, nec super omisso sententia ferri.*

17 *Secus si petantur principaliter, & iure actionis.*

18 *Fructus alij sunt naturales, alij industriales, alij ciuiles.*

19 *Fructus naturales qui sint.*

20 *Fructus industriales qui.*

21 *Fructus an iudicari debeant naturales, vel industriales, relinquitur arbitrio iudicis.*

22 *Et quomodo huiusmodi arbitrium sit regulandum.*

23 *Oliua, & oleum sunt fructus industriales.*

24 *Fructus omnes, qui seminantur, industriales sunt.*

25 *Fœnum. & palea fructus industriales dicuntur.*

26 *Item lana, & lac.*

27 *Item aucupia, venationes, & piscationes.*

28 *Item lapidicina, & cretofodina.*

29 *Item ceruisia.*

30 *Pascua sunt fructus naturales, nisi falce secentur.*

31 *Fructus ciuiles qui dicantur. & n. seqq.*

32 *Pensiones domorum. vsura, vectura nauium, mercedes iumentorum, & opera seruorum dicuntur fructus ciuiles. & n. seq.*

34 *Pensiones domorum quo sensu ab aliquibus vocentur fructus industriales.*

35 *Fructus ciuiles magis accedunt naturalibus, quàm industrialibus.*

36 *Pensiones ecclesiasticæ. absque dubio inter fructus ciuiles computantur.*

37 *Possessor malæ fidei dicitur verè, & iuris præsumptione.*

38 *Possessor malæ fidei verè dicitur qui possidet rem, quam pro certo scit esse alienam. & n. 108.*

39 *Item is, qui pro certo scit rem non esse suam.*

40 *Possessor malæ fidei iuris præsumptione dicitur ille, cum quo supra re, seu dominio rei lis fuit contestata. & n. 108. & latiùs num. 110. & 111.*

41 *Possessor malæ fidei an quis efficiatur per solam denunciationem.*

42 *Possessor bonæ fidei dicitur qui ignorat se alienum possidere, & cogitatione dominij possidet.*

43 *Item qui credit tradentem esse dominum.*

44 *Possessorum bonæ, vel malæ fide multiplex diuisio.*

45 *Possessor bonæ fidei semper sine titulo facit fructus indu-*

induſtriales ſuos, & naturales in quantum eos conſumpſit: ſed naturales extantes nunquam facit ſuos.

46 *Si verò habuit titulum, fructus omnes facit ſuos etiam noturales non conſumptos.*

47 *Conſumptio in fructibus naturalibus idem operatur, quod induſtria, & cultura in inauſtrialibus & num. 62.*

48 *Mutuum per conſumptionem reconciliatur etiamſi quis cauſam habeat à fure, & pradone.*

49 *Poſſeſſor bona fidei etiom ſine titulo ſuos facit fructus ciuiles, quos diligentia ſua percepit, & ei ſoluens liberatur. & n. 63.*

50 *Si verò ex diligentia alterius, facit quidem ſuos, ſed ei ſoluens non liberatur, niſi habuerit iuſtam cauſam ſoluendi. & n.63.*

51 *Poſſeſſor bona fidei tenetur reſtituere fructus, quos non fecit ſuos, ſi extant, eo modo, quo tenetur rem ipſam reſtituere, & ſic rei vendicatione.*

52 *Si verò ſunt conſumpti, & ex eis factus eſt locupletior tenetur illis reſtituere conditione ſine cauſa, vel condictione generali. & n. ſeq.*

53 *Rei vendicatio non datur contra dominum, ſed ipſi domino. & n.56.*

54 *Poſſeſſoe bona fidei an in dubio ex fructibus naturalibus conſumptis præſumatur factus locupletor.*

55 *Poſſeſſor bonæ fidei in quibus caſibus facit fructus ſuos, nihilominus ſi extans, tenetur illas reſtituere officio iudicis. & num.56.*

56 *Officio iudicis ex æquitate ſuccurritur vbi actio deeſt,*

57 *Poſſeſſor bona fidei poſt conſumptionem fructuum, quos ſuos fecerat, etiom induſtriales, & ciuiles, ſeu illorum æſtimationem reſtituere tenetur condictione ſine cauſa, quatenus ex illis factus eſt locupletior. & num. ſeq. ſed vide num.60.*

58 *Condictio ſine cauſa datur ex æquitate contra eum, qui factus eſt locupletior non modo ex re mea, ſed etiam ex re mihi debita.*

59 *Locupletior factus quando quis dicatur.*

61 *Poſſeſſor mala fidei etiam non violentus ſiue habeat titulum, ſiue non, fructus etiam induſtriales non facit ſuos.*

62 *Fallit ſi ſint conſumpti.*

63 *Et quid in fructibus ciuilibus.*

64 *Poſſeſſor malæ fidei ſine titulo tenetur de fructibus perceptis, & qui percipi potuiſſent.*

65 *Et percepti ſi extant, peti poſſunt rei vendicatione: ſi ſunt conſumpti, condictione ſine cauſa, vel iniuſta, aut rei vendicatione vtili. & nu. ſeq.*
Item condictione furtiua. num.67.

66 *Rei vendicatio vtilis dotur aduerſus eum, qui dolo deſijt poſſidere.*

67 *Poſſeſſor mala fidei ſine titulo fructus conſumendo dicitur furtum committere, non autem percipiendo. & num.69. 88. & 133.*

68 *Contea furem omnis actio degenerat.*

70 *Poſſeſſor malæ fidei ſine titulo de fructibus percipiendis conuenitur officio iudicis.*

71 *Poſſeſſor mala fidei cum titulo tenetur de fructibu perceptis, non autem de percipiendis.*

72 *Fallit in quatuor caſibus, in quibus etiam de percipiendis tenetur.*

73 *Item fallit in eo, qui ſtudiosè patitur fructus maturos corrumpi.*

74 *Item in eo, qui mala fide poſſidet rem minoris.*

75 *Item fallit generaliter cùm titulus eſt à iure reprobatus.*
Titulus reprobatus à iure habetur pro non titulo. ibid.

76 *Diſtributiones quotidionas perceptas, & quas percipere potuiſſet, an malæ fidei poſſeſſor reſtituere teneatur. & num. ſeqq. vſque ad num.97.*

77 *Diſtributiones quotidianæ non computantur inter fructus, nec fructus dicuntur. & num. ſeqq. & num.83.*
Contrarium. num.83.
Declaratur. num.84.

78 *Diſtributiones quotidianæ nihil commune habent cum corpore beneficij, ſed dantur in recompenſam ſeruitij.*

79 *Quandoque manualia, quandoque victualia appellantur.*

80 *Dantur pro opere diuino, & tanquam merces laboris.*
Declaratur. num.87. & 89. & 91.

81 *Salarium debetur etiam exercenti miniſterium alteri demandatum, ſi in tali miniſterio non ſit electa induſtria perſona, ſed tantùm effectus opera. num.39.*

82 *Diſtributiones quotidianæ pleniùs acquiruntur, quàm fructus præbendæ, & ideò Clericus de eis teſtari poteſt.*

83 *Diſtributiones quotidianas, quas malæ fidei poſſeſſor percipit Diuinis intereſſendo, tenetur reſtituere etiamſi ex parte impediti nulla præceſſerit proteſtatio. & num.95.*
Et quid in percipiendis. num.99.

84 *Diſtributiones quotidianæ non computantur in valore fructuum.*

85 *Sed tamen ſub fructibus comprehenduntur.*

86 *Condemnatio in Beneficialibus ex ſtylo Rotæ non fit niſi cum fructibus perceptis, & ſub fructibus ſemper comprehenduntur diſtributiones quotidianæ.*

87 *Diſtributiones quotidianæ perceptæ ſine titulo, vel cum titulo reprobato, & ſine iuris fomento reſtituendæ ſunt.*

88 *Et eas percipiens cum titulo reprobato committit furtum, vel rapinam.*

89 *Non debentur in ſeruientibus niſi ſint canonicè inſtituti.*

90 *Dæmonium non ſufficit eijcere per pœnitentiam in oratione, & ieiunio, niſi reſtituantur fructus iniuſtè percepti.*

91 *Seruitium, & labor non attenditur à iure niſi in habentibus legitimum ingreſſum in caſibus, locis, & temporibus permiſſis.*

92 *Mercedem prætendere non poteſt gerens negocia mea me inuito, nec expenſas repetit, licet geſſerit.*

94 *Diſtributiones quotidianas, quas mala fidei poſſeſſor Diuinis intereſſendo percipere potuiſſet, non tenetur reſtituere niſi præceſſerit proteſtatio ſpoliati. & num. ſeq.*

96 *Fallit in caſibus, remiſſiuè.*

97 *Poſſeſſor, qui ab initio fuit bona fidei, & poſtea effectus eſt malæ fidei, an faciat fructus ſuos. & num. ſeqq.*
Quid ſi mala fides ſuperueniat cum mutatione perſonarum. num.98.
Et quid ſi in eadem perſona. num.100.

98 *Hæres habens malam fidem, cum defunctus haberet bonam, fructus ſuos non facit.*

99 *Mala fides ſuperueniens cum perſonarum mutatione impedit fructuum acquiſitionem.*

Mala

100 *Mala fides tam præsumpta, quàm vera superueniens sine personarum mutatione non impedit acquisitionem fructuum. & n. seq.*

Et quid operetur huiusmodi acquisitio. n. 113.

Contrarium. n. 106.

101 *Quoad fructuum acquisitionem solum initium spectandum est.*

Contrarium. n. 106.

102 *Intellectus l. Qui scit, §. Bona fidei, ff. de vsur. & num. 127.*

103 *Intellectus l. Bona fidei, ff. de acquir. rer. domin. & num. 109.*

104 *Mala fides superueniens de iure Canonico an impediat fructuum acquisitionem.*

105 *Argumentum ab acquisitione ad vsucapionem non valet, & multi possunt acquirere, qui non possunt vsucapere. & n. 134.*

106 *Fructuum quoad acquisitionem spectanda sunt singula temporis momenta bonæ, vel malæ fidei.*

107 *Intellectus l. Qui bona fide, ff. de acquir. rer. domin.*

108 *Mala fides præsumpta oritur post litis contestationem, mala fides vera post rem iudicatam, seu fundum euictum.*

110 *Possessor bonæ fidei tenetur restituere fructus etiam industriales, & consumptos à die mota litis. & num. seqq.*

111 *Possessores bonæ fidei post litem motam incipiunt malæ fidei possessores esse, & quasi prædones tenentur.*

112 *Et hæc est præsumptio iuris, & de iure adeo vt quantumuis iustam causam litigandi habuerint, à fructuum restitutione non excusentur.*

114 *Et tenentur restituere non tantùm perceptos, sed etiam qui percipi potuerunt à die mota litis.*

115 *Quod procedit si titulum non habeant.*

116 *Nisi occupauerint rem lite pendente.*

117 *Distributiones quotidianas non tantùm perceptos, sed etiam quos percipere potuisset, bonæ fidei possessor tenetur restituere à die controuersiæ mota.*

118 *Sed quoad eas, quæ percipi potuissent, necessaria est protestatio.*

119 *Possessor bonæ fidei ante litem motam non solet condemnari à Rota ad restitutionem fructuum.*

Nisi adhuc extent, vel ex consumptis factus sit locupletior. num. 122.

120 *Neque ad hoc requiritur bona fides positiuè, sed sufficit abesse malam fidem.*

121 *Possessor, qui ante litem motam fuit in mala fide, condemnatur ad restitutione fructuum à die occupationis, seu intrusionis.*

122 *Possessor bonæ fidei an teneatur restituere fructus extantes, vel consumptos, ex quibus factus est locupletior, aut eorum æstimationem etiam ante motam litem.*

123 *Fructus, qui petuntur non accessoriè, sed principaliter tanquam sors, & capitale, restituendi sunt à bonæ fidei possessore etiam ante motam litem. & num. 127.*

124 *Manutentio ex stylo Rotæ datur pro terminis pensionum decursis etiam ante motam litem, quando ad illes principaliter agitur.*

125 *Legata annua debentur decursa non modo ante motam litem, sed etiam ante apertas tabulas, & statim à die obitus testatoris.*

Etiamsi legata fuerint legatario ignota.

127 *Alimenta, & annuæ præstationes, quæ sortem principalem constituunt, debentur etiam decursa ante petitionem, & interpellationem.*

128 *Possessor, qui ab initio fuit malæ fidei, & postea effectus est bonæ fidei, an faciat fructus suos. & n. seq. vsque ad n. 142.*

129 *Quid si bona fides superuenerit cum personarum mutatione.*

Et quid si superueniat sine mutatione personarum. num. 140.

130 *Bona fides hæredis, qui successit defuncto malam fidem habenti, non prodest quoad fructuum acquisitionem.*

131 *Hæres succedit etiam in vitium, & malam fidem defuncti. & n. seq.*

132 *Hæres post litem contestam tenetur de fructibus perceptis, & percipiendis.*

133 *Fructus percipiens cum mala fide dicitur furtum committere, & illos vsucapere non potest.*

134 *Vsucapere qui non potest, longè minus potest acquirere.*

135 *Successor singularis non succedit in vitium eius, à quo causam habet, & bona fides superueniens prodest ei quoad fructuum acquisitionem.*

136 *Prælatus non dicitur successor vniuersalis sui prædecessoris, nec eius personam repræsentat.*

137 *Et mala fides prædecessoris non impedit, quin successor habens bonam fidem faciat fructus suos.*

138 *Prælatus quamuis succedat in vniuersum ius Prælaturæ, non tamen succedit in ius prædecessoris, nec ab eo causam habet, sed à superiore ipsum instituente.*

139 *Prælatus successor potest bona fide præscribere, licet prædecessor habuerit malam fidem.*

140 *Bona fides superueniens in eadem persona cum legitima causa putandi se bonæ fidei possessorem prodest quoad acquisitionem fructuum; secus si superueniat absque legitima causa. & n. 141.*

141 *Possessor malæ fidei ab initio, qui postea ex sola cogitatione putat se habere bonam fidem, non facit fructus suos.*

142 *Possidendi causam nemo potest sibi mutare sine iusta, & legitima causa superueniente.*

1 GRAVIS. Violentus rem cum fructibus etiam qui percipi potuissent, restituere, damna resarcire, & de iniurijs satisfacere compellitur. Hoc dicit.
Ioan. Andr. Bald. Bellam. Butr. Anchar. Imol.
Abb. Ioan. de Anan. & Bero. Prima pars decisè
ponit querelam super qua secunda dat iudicem
ibi, *mandamus*, cui quatuor tantùm mandat quæ
per se parent. Ioan. Andr.
2 Nota primò ibi, *Possessores veteres percepissent*.
Fructus intelligi qui supersunt deductis expensis, quæ quærendorum, cogendorum, conser-
3 uandorumque eorum gratia fiunt: quod locum
habet etiam in malæ fidei possessoribus, & si
prædones sint, l. Si à Patre, §. Fructus, & l. Planè, in fin. ff. de petit. hæredit. & l. 1. C. de fruct.
4 & lit. expens. Imo nullus casus interuenire potest,
qui hoc genus deductionis impediat. dicit text.
in l. Fundus qui dotis, in fine primi responsi, ff.
famil. Ercismd. l. Fructus, iuncta glos. in ver.
Impensa, ff. solut. matrim. & hic notant glos. 3.
in princ. Host. nu. 2. in ver. Percepissent, Ioan.
5 Andr. num. 6. & Ioan. de Anan. num. 7. Nam
reditus, prouentus, & obuentiones lucrum significant,

ficant.& ideo dicuntur deductis expensis, l.Fundi Trebatiani, ff. de vsuft. legat. Bald. hic nu. 1. vers. Et ideo nota, scilicet necessarijs, vt l. Fructus, ff. de operis seruor. l. Quod in fructus, ff. de vsur. l. Qui mutuam, § final. ff. Mandati, gloss. Hostiens. & Ioan. Andr. loc. cit. Et idem Bald. in l. Si quis sciens, nu. 11. vers. Quæro hic quidam possidet, C. De rei vendicat. Paul. de Castr. in l. Certum n. 1. C. eod. Couar. in Reg. Peccatum 2. par. §. 6. n. 4.

6 Hoc tamen fallit in decimis prædialibus, quæ solui debent ex integris fructibus sine vlla deductione seminis, & aliorum sumptuum, qui fiunt in agricultura, vt cap. Tua nobis, infra, de decimis, dicta glos. 3. hic. Et speciale in decimis est secundum Bald. hic num. 1. in fin. Secus enim in alijs casibus, vt l. Si necessarias, §. final. ff. de pignot. action.

7 Secundò nota ex text. *Latitudinem interdicti Recuperandæ*, quia in eo venit primo integerri-
8 ma rei inuasæ restitutio, vt patet ibi, *Cum omni integritate*, adeo vt restitutio facienda sit etiam quoad locum, vt notat Archid. in cap. Minor, num. 2. 17. qu. 4. idest vt reponatur in loco, in quo erat tempore spoliationis: ad quod allegatur textus in cap. Reintegranda, 3. q. 1. Reintegranda; sunt omnia expoliatis, & in eo loco vnde abscesserunt, funditus reuocanda: vbi gloss. in ver. In eo loco: dicit etiam vltra mare: & omnia sunt reuocanda sumptibus spoliatoris.
9 Secundò in ea venit plenaria resartio damnorum jllatorum in spoliatione, vt ibi, *damna plenariè*
10 *resarcire*. Tertiò venit competens satisfactio iniuriarum vt ibi, *& de illatis iniurijs competenter*
11 *satisfacere*. Quartò venit restitutio fructuum non modo perceptorum à violento possessore, sed etiam eorum, quæ ab antiquo possessore percipi potuissent, vt in vers. Prouisuri. Et hic notant Butr. num. 2. Imola num. 1. & 2. Abb. in 5. not. Bero. num. 1. & seqq. Ioann. Andr. & omnes in summario text.

12 Aduerte tamen, quia satisfactio pro illatis iniurijs non venit, nisi de ea specialiter agatur. Sed reliqua, idest restitutio rei, resartio damnorum, & restitutio fructuum: veniunt etiam si petita non fuerint, cap. Querelam, de elect. iunct. princip. cum fin. Et hic sentit gloss. 2. & apertè tradit. Innoc. nu. 2. in ver. Compellatis, & Abb.
13 eod. nu. vers. Et licet omnia prædicta, & in fructibus perceptis ante motam litem, quamuis regulariter non possit fieri cōdemnatio, nisi expressè petantur in libello, vt l. Item sciendum, ff. de
14 Edilit. Edict. l. Partium, ff. de Vsuris: tamen hoc fallit quando agitur de vi expulsiua, vt interdicto Vnde vi, vel Constitutione. Si quis in tantam, & idem si agatur de vi compulsiua. Vt quod metus causa; tunc enim venit omnis causa, etiāsi non petatur, l. 3. §. Rectissimè, & l. Idem est, §. vlt. & l. Si plures, ff. de vi, & vi armat. l. Si quis in tantam, C. Vnde vi. l. Sed & partus, ff. Qui met. caus. & cap. 1. supra eod. tit. Rursus idem est si agatur petitione hæreditatis, in qua similiter omnia veniunt ratione vniuersitatis, l. Item videndum est, § fin. & l. Non tantùm, & l. Item veniunt, §. Fructus, & per tot. ff. de petit. hæredit. & hic tenent Innocent. nu. 1. vers. Sed licet Host. in princip. in ver. Et damna, vers. Et hoc verum est, Ioann. Andr. num. 2. eod. vers. Bald. num. 11. Bellam. num. 1. & 2. & Bero. num. 50. in fin. vers. Tertia sit conclusio, & num. 51.

15 In alijs verò casibus secundum Innoc. d. nu. 1. vers. & not. Si in libello non petantur ea, quæ veniunt accessoriè, vt fructus, damna, & interesse; vel etiam si petantur, sed nihilominus sen-
16 tentia feratur super principali non habita mentione accessoriorum, de cætero de eis agi non potest, nec potest ferri sententia super omisso, l. 4. C. de poss. l. Eos in bonæ, C. de Vsur. l. Qui per collusionem, §. fin. ff. de action. empt. l. Cen-
17 tum, ff. de eo quod cert. loc. Sin autem plura petantur non quasi accessoria, sed quasi principalia, & iure actionis; tunc secus est, vt in præallegat. l. Centum, & cum Innocent. concordant Host. num. 1. vers. Dicitur, Ioann. Andr. num. 3. Butr. num. 14. Bellam. num. 3. vers. Pone ergo, & alij communiter.

18 In glossa tertia inquirendum est, An, & quos fructus teneatur restituere possessor, qui conuincitur iniustè possidere. Ad euidentiam præmittendum est primo fructus esse in triplici differentia: alij enim sunt naturales; alij industriales; alij ciuiles, vt distinguunt Bart. in l. Et ex diuerso, nu. 1. ff. de rei vendicat. & communiter Doctores. Licet glossa ponat tantùm duas spe-
19 cies. Naturales sunt, quos natura sponte sua sine vlla, vel modica hominis industria producit, vt poma, ficus, & similia, l. Fructus percipiendo, ff. de vsur. l. Bonæ fidei, ff. de acquiren. rer. domin. glos. & omnes hic, Menoch. plures cumulans, de Arbitr. cas. 210. num. 2. Et secundum Bald. hic num. 9. vers. Sunt autem, fructus naturales sunt, in quibus percipiendis non requiritur cura, & cultura solemnis, licèt in aliquibus requiratur aliqua modica, & perfunctoria cura, & modica expensa, de qua non est curandum. Item secundum eum, num. 10. Fructus naturales sunt quando apparatus naturæ præcedit apparatum hominis, vt fructus arborum; nam poma in diuina Scriptura dicuntur, *Fructus, qui sponte nascuntur*. Genes. cap 1. idest sine vi, & scissura aratri, & absque arte, & agricultura, quia totum, vel quasi totum sola natura perficit; ideo dicun-
20 tur fructus naturales à prædominio. Industriales sunt, in quibus plurimum versatur hominum industria, d. l. Fructus, ff. de vsur. vt frumentum, vinum, & huiusmodi, quæ per solam industriam accomodantur vsibus hominum, l. Si fundi, ff. de rei vendicat. & generaliter, vt inquit Cyn. in l. Certum, nu. 1. C. eod. Cum circa omnes fructus colligendos operetur natura, & industria hominis; in segetibus, & vineis maior versatur industria, quàm in primis, & ideo nos vocamus segetes fructus industriales, & vuas, quia in his exigitur multa industria, vt colere terram, seminare, sarculare, mundare, potare, ligare, herbam succidere, & huiusmodi, quæ sunt artis, facere. Poma verò, & pira, & his similia vocamus fructus naturales, ibi enim non oportet nisi vermes remouere, & fructus colligere. De his autem fructibus, quinam propriè dicantur naturales, vel industriales, non potest dari certa
21 doctrina: Sed hoc relinquitur arbitrio Iudicis, vt communiter dicunt Legistæ in l. Certum, vbi in specie Cynus num. 2. ver. Posset tamen de aliquibus, C. de rei vendicat. & in l. Et ex diuerso, vbi Bart. num. 2. ff. eod. Abb. hic num. 3. vers. Et

de

de illis fructibus, & Bero.num.9. verſ.Non nulli,
Soccin, Sen. conſil. 251. Quoniam in præſenti,
num.24. verſ. Supereſt poſtremo, lib.2. Couarr.
lib.1. var. reſolut. cap.3. num. 16. Menoch. de
22 Arbitrar. d. caſ.210. nu.30. Quod quidem arbi-
trium præcedens Iudex ita regulabit vt indu-
ſtriales reputet in quibus magis verſatur homi-
num induſtria, & labor, quàm natura: & è con-
uerſo naturales, in quibus magis operatur natu-
ra, quàm induſtria, arg. l.Quæritur, ff. de ſtat.
homin. cap.Si teſtes, §.Hermaphroditus, 4.qu.3.
23 & tenent Doctores præallegati: vnde oliua, ſeu
oleum inter fructus induſtriales recenſentur, quia
per ſolam induſtriam accomodantur vſibus ho-
minum, vt l.Si eis, & ſi fundi, ff.de rei vendicat.
& notat Bart. in d. l.Et ex diuerſo, num.2. Bald.
hic num.10. verſ.Excipio vitea, & oliuas, Abb.
num.3. verſ. Dubitatur enim, & Bero. num.10.
24 Item omnes fructus, qui ſeminantur, ſunt indu-
ſtriales, quia cultus hominis magnus præcedit
opus naturæ, vt Bald. inquit d. n.10. verſ.Porrò.
25 Et ſimiliter fœnum, & palea, in quo percipiendo
fit magna expenſa, inter fructus induſtriales cõ-
putantur propter grandem operam, quæ requi-
26 ritur, ſecundum eum. Et idem dicendum de
lana, & lacte propter emungentis, & tondentis
operam, quia non ſunt in rudi vſu, ſed termi-
nantur inter aliquod miniſterium, vt idem ait
dicto n.10. verſ.Item lac, & lana. Et notat gloſ.
in §.Si quis à non Domino, in ver.Curam, Inſtit.
de rer.diuiſ. Bart.in d. l.Et ex diuerſo, nu.2. ff.de
rei vendicat. & Abb. hic num.3. verſ.De lana, &
27 lacte. Sed & aucupia, venationes, & piſcatio-
28 nes. Item lapidicinæ, & cretofodinæ in fructi-
bus induſtrialibus computantur: quoniam etſi
ex corpore rei ſint, tamen in his comparandis
magis verſatur hominis induſtria, quam natu-
ra, vt hic per Bero. nu.16. & de ſimilibus nu.18.
29 & ſeqq. Rurſus ſi ex pomis fit ceruiſia, initium
habet naturæ, ſed ex induſtria perficitur, & id,
quod deficit naturæ, ars ſupplendo facit artifi-
tiale, quod in ſua ruditate eſt naturale; & ideò
ceruiſiam inter fructus induſtriales computat
Bald. eod. num.10. verſ. Item ſi ex pomis. Sed
30 paſcua ponit inter fructus naturales, niſi falce
ſecentur, & in horrea reponantur, vt in verſ.Pa-
ſcua autem, & concordat Bero. hic num.2. facit
tex.in l.Si vſufructuarius meſſem, ff.Quibus mo-
dis vſufr. amit. vbi parificantur fœnum cæſum,
ſpica inciſa, vua adempta, & oliua excuſſa.

31 Ciuiles dicuntur qui non principaliter naſcun-
tur ex re, ſed ex prouiſione hominis, hoc eſt pro-
pter vſum rei iure Ciuili percipiuntur, vt ſunt
32 penſiones domorum, vſuræ, vecturæ nauium,
mercedes iumentorum, operæ ſeruorum, & aliæ
huiuſmodi obuentiones, vt probatur in l. Do-
mum, C.de rei vendicat. & in l.Si nauis, ff.eod.
iuncta l.Vſuræ, ff.de ver.ſignific.& l.Vſuræ, ff.de
vſur. Abb. hic num. 3. verſ. Sed dic clarius. Et
33 quamuis Menoch. de Arbitrar. d. caſ.210. n.29.
exiſtimet hanc denominationem fructuum Ciui-
lium commentitiam eſſe, nec vllo iure probari,
contra ea, quæ ſcripſerat in tractatu de recuper.
poſſeſſ. remed.15. quæſt.40. nu.577. tamen verè
dici poſſunt fructus Ciuiles, ſeu legales, quia
ſunt à iure introducti, & inuenti, ideoque non
dicuntur fructus ſimpliciter, ſed vt legitur in
d. l.Vſuræ, vicem fructuum obtinent, & in l.Præ-
diorum, ff.de vſur. penſiones pro fructibus acci-
piuntur. Vnde non ſunt fructus propriè, ſed
fictè, & ſic legis miniſterio adinuenti, quia lex
eſt illa, quæ fingit, non autem natura, l.Si forte,
ff. de Caſtrenſ. pecul. Et ideo acceſſiones Ciui-
les vocantur per gloſ. in d. l.Si nauis, in ver.Per-
cipitur, ff. de rei vindicat. & in d. l. Vſuræ, in
gloſ. final. ff. de ver. ſignificat. vt benè hic per
34 Bero.nu.9. verſ.Fructus Ciuiles ſunt. Nec refert
quod aliqui recenſeant penſiones domus inter
fructus induſtriales, vt Bald. in l.Si traditio, in
fin. Cod. de act. empt. vbi eos induſtrioſiſſimos
appellat, & alij, quos refert Rota in Romana
pecuniaria 29.Aprilis 1598. coram Blanchetto,
& 30.Iunij 1594. coram Penia. Quoniam idcir-
co eos ſic appellant, quia proueniunt ex proui-
ſione hominis, ideſt ex præcedente contractu lo-
cationis, vel alterius obligationis; verè tamen
natura illos nõ producit, nec ſola hominis indu-
ſtria, ſed magis legalis auctoritas; nec talis in-
duſtria verſatur circa laborem, & culturam, quæ
tribuit titulum pro fructibus irreuocabiliter ac-
quirendis, à qua ſpeciem, & denominationem ſu-
munt fructus induſtriales. Vnde Bald. & alij, qui
hos fructus nuncuparunt induſtriales, impropriè
ſunt locuti, vt poſt Gutirr. de Tutel. cap.23.n.5.
Aduer. tit. Rota deciſ.3. num.56. part.7. recent.
35 Licèt fateamur fructus Ciuiles magis accedere
Naturalibus, quam induſtrialibus, vt tradunt
Alex. conſil. 144. Circa primum num.7. lib.5. &
conſ.181. In cauſa, & lite, nu.6. lib.2. vbi quod
ſunt ad ſimilitudinem naturalium, Rota d. de-
36 ciſ.3. nu.41. Et quicquid ſit in penſionibus do-
morum, certè in penſionibus eccleſiaſticis res
eſt extra dubium, quia in his nec conſiderari
poteſt induſtria, quæ perpenditur in locandis do-
mibus, & conſtituendis cenſibus, & ex qua de-
ſumitur vt affictus, & fructus Ciuiles dicantur
induſtriales, cum penſiones eccleſiaſticæ nulla
hominis induſtria, ſeu miniſterio percipiantur,
ſed ex ſolo titulo reſeruationis Apoſtolicæ, vt per
Rotam dicta deciſ.3. num.58.

37 Præmittendum ſecundo malæ fidei poſſeſſorem
dici verè, & iuris præſumptione.

38 Malæ fidei poſſeſſor verè is dicitur, qui rem
poſſidet, quàm pro certo ſcit eſſe alienam, & ad
alium pertinere cap Si virgo, 34 qu.2. cap.final.
& ibi Doct. de præſcript. Innoc.& Abb. in c.Vi-
gilanti, eod. tit. Ioan.Andr. in regul. poſſeſſor.
de Regul.Iur. lib.6. Bald. in Authen. Ad hæc, de
39 Vſur. Abb. hic num.15. & Bero. num.17. & ad
hanc ſpeciem refertur etiam is, qui ſcit rem pro
certo non eſſe ſuam; quoniam ſcire debuit eſſe
alienam, & ideo verè dici poteſt malæ fidei poſ-
ſeſſor, vt l.final. C. Vnde vi, vbi occupans poſ-
ſeſſionem vacantem tenetur eam Domino reſti-
tuere, ſicut prædo. & fur. cap. Si quid inueniſti,
vbi Auguſt. Si quid inueniſti, & non reddidiſti,
rapuiſti, & cap.Multi, vbi dicitur peccatum eſſe
ſimile rapinæ ſi quis inuenta non reddat, 14.q.5.
Bero. vbi ſupra verſ.Item dicitur.

40 Malæ fidei poſſeſſor iuris præſumptione is di-
citur, cum quo ſuper re, ſeu dominio rei lis fuit
conteſtata, l.Sed & ſi lege, §.Si ante litem, ff.de
petit. hæredit. l. Nemo ambigit, C.de acquiren-
da poſſeſſ. l. 2. C. de fructibus & litis expenſis,
Abb. hic nu.15. verſ. Quidam eſt malæ fidei poſ-
ſeſſor iuris præſumptione, Bero. num.17. in fin.

& latius dicam, infra in 3. membro principali num. 108.

41 An autem per solam denunciationem de re aliena factam possessor constituatur in mala fide, vide hic per Imol. num. 9. Abb. num. 16. & Bero. num. 20. bene distinguentes inter eum, qui habet titulum, & eum qui non habet.

42 E contra verò bonæ fidei possessoris dicitur, qui ignorat se alienum possidere, sed cogitatione domini possidet d. cap. Si virgo, 34. q. 2. vbi est tex. Bart. in l. Apud antiquos, in 2. notab. & ibi etiam Bald. n. 6. C. de furtis. Abb. hic n. 15.

43 & Bero num. 19. Item qui credit tradentem esse Dominum bonæ fidei possessor dicitur. Bart. in l. Si existimans, vbi est casus. ff. pro soluto. Bero. vbi supra.

44 His ita constitutis de quatuor principaliter est inquirendum prout distinguunt Bart. in l. Et ex diuerso, num. 6. & 9. ff. de rei vendicat. Butr. hic n. 11. Abb. n. 3. in fin. vers. His præmissis, & Bero. n. 16. vers. Pro clariori.

Primum est de bonæ fidei possessore, qui semper fuit in bona fide, an faciat fructus suos, & quos restituere teneatur. Secundum de malæ fidei possessore, qui semper fuit in mala fide. Tertium de possessore, qui ab initio fuit in bona fide, & ex post facto factus est malæ fidei. Quartum de eo, qui ab initio fuit malæ fidei, deinde factus est bonæ fidei. Rursus quidam possident cum titulo putatiuo, quidam sine titulo. Item quidam cum violentia, quidam sine violentia, & de his omnibus est videndum.

45 Circa primum membrum principale ex dictis Abbatis num. 4. colliguntur conclusiones infrascriptæ.

Prima conclusio est: Possessor bonæ fidei semper sine titulo facit fructus industriales suos, & naturales in quantum eos consumpsit, sed naturales extantes, & non consumptos nunquam facit suos, vt l. Fructus percipiendo, ff. de vsur. & vult glos. vlt. hic. & in d. l. Et ex diuerso, in ver. Habendam, ff. de rei vendicat. & in §. Si quis à non Domino, in ver. Fructus, Institut. de rer. diuis. Innoc. in cap. In litteris, num. 4. vers. Vel etiam si esset bonæ fidei possessor. supra eod. Butr.

46 hic nu. 12. Abb. d. num. 4. & Bero. n. 23. Si vero habuit titulum, tunc fructus omnes facit suos etiam naturales non consumptos: & ita intelligi debet tex. in l. Bonæ fidei, ff. de acquir. rer. domin. Et hoc placuit Oldrad. & Iacob. de Arena, quos refert, & sequitur Bart. in d. l. Et ex diuerso, num. 1. ff. de rei vendicat. Butr. hic num. 12. Anchar. num. 9. Imol. n. 12. Bero. n. 23. & seqq. Felin. in cap. Quarta, n. 30. de præscr. Alber. de Rosate in d. l. Fructus percipiendo, num. 1. Fulgos. in l. Fructus non modo, num. 9. ff. de rei vendicat. Imol. in l. Nesennius, §. Fuodum, num. 3. ff. eod. Igneus in l. 3. §. Si conditioni, à nu. 35. vsque ad 40. ff ad Sillan. Afflict. decis. 240. num. 1. & sequuntur communiter hodie moderni, vt Abbas hic testatur n. 4. vers. Si verò habuit titulum, licet glos. vlt. hic, & antiquiores communiter dixerint bonæ fidei possessorem fructus naturales nunquam suos facere, sed teneri restituere vniuersos, siue extantes, siue consumptos per textum in d. l. Fructus percipiendo, ff. de vsur. & ad text. in d. l. Bonæ fidei, conabantur respondere, sed non bene, Quod esset intelligendus de fructibus industrialibus, quod non procedit, quia obstat littera illius tex. ibi: Non tantum eos, qui diligentia, & opera eius prouenerunt, sed etiam omnes: & sic etiam naturales, quos natura ipsa producit sine vlla hominis industria, & cultura, vt dictum est supra in euidentialibus, n. 19. quod latiùs prosequitur hic Bero. à num. 26.

Nec obstat dicta l. Fructus percipiendo, quia intelligi debet de fructibus naturalibus extantibus, quos bonæ fidei possessor etiam cum titulo

47 non facit suos, non autem de consumptis. Ratio est, quia quod operatur industria, & cultura in fructibus industrialibus, vt in d. l. Fructus, & in d. l. Bonæ fidei cum similibus, hoc operatur

48 consumptio in naturalibus, arg. l. Nam etsi fur. l. Si à furioso, in fin. l. Si ergo, & l. Si filius, & l. Non omnis, §. Pupillus, ff. Si certum petatur, vbi per consumptionem mutuum reconciliatur; & id quod meum effectum non erat, post consumptionem meum efficitur, quamuis haberem causam à malæ fidei possessore, ac etiam à fure, & à pradone, l. Quæsitum, in fin. ff. de acquir. possess. vt bene hic per Bero. n. 23.

49 Secunda conclusio est: Bonæ fidei possessor etiam sine titulo suos facit fructus ciuiles, quos facto, prouisione, seu diligentia sua percepit, eo quod ipse laborauit, & ei soluens liberatur, vt in l. Si Vrbana, ff. de condict. indebit. Et ita à fortiori per illum tex. voluit Innoc. in d. c. In litteris, n. 3. in fin. vers. Nisi fortè, supra eodem. Bart. in d. l. Et ex diuerso, num. 5. Nam si malæ fidei possessor tales fructus ciuiles facit suos, licèt reuocabiliter, quia tandem tenetur illos restituere: ergo multò magis bonæ fidei possessor etiam sine titulo; & sequuntur Butr. num. 12. Anchar. num. 5. & Bero. num. 23. vers. Secunda fit conclusio.

50 Tertia conclusio est: Possessor bonæ fidei facit etiam suos fructus ciuiles, quos diligentia, & opera, vel contractu alterius percipit propter bonam fidem, sed ei soluens non liberatur, nisi habuerit iustam causam soluendi, vt distinguendo declarat Bart. in d. l. Si vrbana, num 4. ff. de condit. indebit. & post eum Abbas hic num. 5. vers. Aut bonæ fidei possessor, & latè Berò. n. 24. vers. Tertia fit conclusio. Angel. in §. Si quis à non Domino, nu. 4. Instit. de rer. diuis. Menoch. de recuperan. possess. remed. 15. num. 684. similis distinctio fit in malæ fidei possessorem, vt patebit infra n. 63. & de pensionibus ecclesiasticis vide quod inf. dicam n. 123.

51 Hactenus dictum est an, & quando bonæ fidei possessores faciant fructus suos: nunc inquirendum, an, & quando teneantur illos restituere, & qua actione: & ex dictis Abb. hic num. 6. facio infrascriptas conclusiones.

Prima sit conclusio. In illis casibus, in quibus bonæ fidei possessor non facit fructus suos (quod regulariter contingit in naturalibus) si tales fructus extent, & non sint consumpti, illos restituere tenetur eo modo, quo rem ipsam, seu capitale, & consequenter rei vendicatione, glos. magna in princ. Instit. de offic. iudic. Et ita potest intelligi text. in l. Cum in rem, ff. de rei vendic.

52 Si vero tales fructus non extent, quia consumpti sint, non dolo malo, sed bona fide, quoniam præsupponimus possessorem semper esse bonæ fidei:

fidei : tunc vendicari non possunt ex quo non
extant in rerum natura, & possessor consumptio-
53 ne effectus fuit dominus secundum ea, quæ dicta
sunt supra, num. 46. & 47. & rei vendicatio non
datur contra Dominum, sed ipsi Domino, vt
d. l. In rem, & l. vnic. C. de alien. iudic. mutan.
caus. facta. Verùm si possessor ex huiusmodi fru-
ctibus consumptis factus sit locupletior : tunc
contra eum ea æquitate agi poterit, l. Si me,
& Titium, ff. Si certum petatur, videlicet ad æsti-
mationem eatenus, quatenus locupletior factus
sit, conditione sine causa : Vel melius forte certi
conditione generali, l. Certi condictio : cum ibi
notat, ff. Si cert. petat. iuncta d. l. Si me, & Ti-
tium. Abb. hic num. 6. & Bero. n. 29. vers. Pri-
ma sit.

54 In dubio autem bonæ fidei possessor, qui fru-
ctus naturales consumpsit, non præsumitur ex
illis factus locupletior, vt voluit Angel. in l. In
insulam, §. Factus, num. 1. ff. solut. matrim. &
in cons. 160. Domina Catherina, in fine, & cons.
123. super primo puncto, num. 2. in fine. Alex.
in l. Mulier, §. Cum proponatur, in fin. ff. Ad
Trebell. cum quibus videtur transire Bero. hic
num. 30. licèt contrarium tenuerit idem Angel.
in l. Vtrum ; num. 4. post glos. 1 ibi, ff. de pet.
hæredit. Tu vide Menoch. de præsumpt. tom. 2.
lib. 6. præsumpt. 27. num. 6. vbi plures citat pro
vtraque sententia : & primam dicit satis apertè
probari in l. In pupillo, ff. de solut. quam etiam
probat alijs pluribus relatis Thomas Sanchez
super Decalogo tom. 1. lib. 2. cap. 23. num. 37.
38. & 39.

55 Secunda sit conclusio, quod in illis casibus in
quibus bonæ fidei possessor facit fructus suos,
non tamen facit illos suos irreuocabiliter, quia
si extant, & non sunt consumpti, tandem tene-
tur eos restituere, vt l. Certum, ibi Bonæ fidei
verò extantea, C. de rei vendic. & §. Si quis à
non Domino, Instit. de rer. diuis. ibi si postea
Dominus superuenerit, & fundum vendicet, de
fructibus ab eo consumptis agere non potest.
Ergo à contrario sensu potest de non consum-
ptis. Ad idem tex. in l. Bonæ fidei, ff. de acquir.
rer. domin. ibi, suos interim facit, quia quoad
fructus attinet, loco Domini pene est : & cum
mysterio dixit, loco Domini pene est, vt innue-
ret eum non effici perfectè, & irreuocabiliter
Dominum. Item dixit, suos interim facit; idest
vt notat ibi glos. in ver. Interim, id secundo, do-
nec durat bona fides, ad significandum domi-
56 nium hoc esse reuocabile. Et quamuis illos ex-
tantes non teneatur restituere per viam actionis,
puta per rei vendicationem, quæ hoc casu com-
petere non potest, vt proxime dictum est n. 53.
nihilominus ad illorum restitutionem cogi po-
test per officium iudicis ex quadam æquitate :
nam cum ea re mea bonæ fidei possessor factus
sit locupletior, & fructus extantes ex re mea
penes se habeat æquitas postulat, vt illos mihi
restituat ; & ideo cum actio mihi non competat,
succurritur per officium iudicis, quod implo-
ranti est impertiendum quoties iudici æquum
videbitur, arg. d. l. Si me, & Titium, iuncto c. 2.
de offic. iudic. & tex. in l. 4. §. Hoc autem iudi-
cium, cum ibi notatis, ff. de damn. infect. l. 1. ff. de
iurisdict. omn. iudic. dixi in c. Quoniam, à n. 34.
vsque ad num. 38. inf. de decim. & ita determi-
nat Innoc. in c. In litteris, nu. 1. vers. Si autem,
supra eod. nam posteaquam firmauit bonæ fidei
possessorem facere fructus industriales suos, siue
habeat ius, siue non per iura ibi allegat : postea
subdit, quod si aliquid de fructu remanserit pe-
nes ipsum, postquam constiterit, quod proprie-
tas ad alium pertinet, officio iudicis id resti-
tuendum est l. Certum, §. Bona, C. de re vendic.
quod etiam repetit nu. 4. vers. Vel etiamsi esset.
Idem tenet Bart. in d. l. Et ex diuerso, num. 1.
ff. de rei vendic. Bald. in l. 2. n. 6. vers. Sed quid
si fructus extent, C. de fruct. & lit. expens. vbi
quod bonæ fidei possessor tenetur ad fructus ex-
tantes etiam si sint commixti cum alijs eiusdem
speciei, puta frumentum cum frumento, arg.
l. In naue, ff. locat. Idque vel condictione sine
causa, vel officio iudicis mercenario, l. 4. §. Post
litem, ff. finium regundor. & hic firmant Butr.
num. 12. vers. Si autem quæritur. Abb. nu. 4. Et
est communis opinio, vt attestatur Bero. d. n. 30.
vers. Posset tamen opinio, licet ipse sentiat hoc
casu fructus posse condici certi conditione gene-
rali ; & ideò non competere officium iudicis,
quod est remedium extraordinarium, nisi in ca-
su, vt ibi per eum.

57 Tertia sit conclusio, quod bonæ fidei possessor
post consumptionem fructuum, quos suos fece-
rat, etiam industriales, & ciuiles, seu illorum
æstimationem restituere tenetur, quatenus ex
illis factus est locupletior, l. Item veniunt, §. Præ-
ter hæc ; ibi, Eos autem, qui iustas causas ha-
buissent, quare bona ad se pertinere existimas-
sent, vsque eo dumtaxat, quò locupletiores ex
ea re facti essent, condemnandos esse, ff. de
pet. hæred. l. Sed si lege, §. Idem si rem distra-
xerit. l. Si rem, & pretium : & l. seqq. ff. eod. &
l. Nam hoc natura, ff. de condit. indebit. & ad
illorum restitutionem tenetur, & conueniri potest
condictione sine causa, quia illa actio, seu con-
58 dictio, quæ datur ex æquitate, datur non solùm
aduersus eum, qui factus est locupletior ex re
mea, sed etiam contra eum, qui locupletior fa-
ctus est ex re mihi debita, quæque nondum mea
erat, vt colligitur ex l. Si eum seruum : & ex d.
l. Si me, & Titium, ibi, non quia pecuniam tibi
credidi, sed quia pecunia mea ad te peruenit,
eam mihi à te reddi bonum, & æquum est, ff. Si
cert. petat. maxime iuncta glos. in ver. Pecunia
mea, quæ exponit mea, idest mihi debita. Quæ
conclusio est Innocentij in c. In litteris, num. 1.
vers. Sed & si electio, supra eod. Item Bart. in
d. l. Et ex diuerso, num. 6. & 7. ff. de rei vendic.
Anton. de Butr. hic num. 12. col. 3. circa med.
vers. Bartolus dicit : & Abb. n. 6. vers. Bartolus,
in d. l. Ex diuerso, vbi sequitur hanc opinionem
tanquam æquissimam. Soc. Sen. cons. 251. Quo-
niam, n. 25. lib. 2.

59 Locupletior autem dicitur quando occasione
rei sic consumptæ patrimonium suum est aliquo
modo auctum, vt quia sumptus non fecit, quos
alioquin ex suo patrimonio facturus fuisset, vel
aliquid lucratus est illius rei occasione : secus si
propterea lautiùs vixit, aut splendidius, quàm
aliàs victurus esset, vt l. Sed & si lege, §. Quod
autem quis ex hæreditate, ff. de petit. hæredit. &
l. Item seruandum, ff. de legat. 2. ibi, non enim
absumitur quid in corpore patrimonij retinetur,
qua de re plura congerit Thomas Sanchez su-

per

per Decalog. tom. 1. lib. 2. cap. 23. à nu. 7. vsque ad num. 16.

60 Sed tu aduerte, quia proposita conclusio ex mente Barc. Butr. & Abb. non est communis, sed singularis ipsorum: nam gloss. & DD. communiter tenent bonæ fidei possessorem in tantùm facere fructus industriales suos, vt si ab illo sint consumpti, quamuis ex eis factus sit locupletior, tamen nullo modo teneatur illos restituere; quoniam etsi extantes restituere debeat, vt dictum est supra in alia conclusione, n. 55. tamen postquam consumpti sunt, ad illorum restitutionem nullo casu adstringitur, quia illos ex cultura, diligentia, & labore irreuocabiliter lucratus fuit, §. Si quis à non Domino, Instit. de rer. diuis. & ita tenere communiter DD. affirmat Bero. hic n. 33. vers. Et ne erres: quibus adde Rotam in Romana fructuum Portarum, 20. Nouembris 1585. coram Gipsio, in qua dinumeratis Doctoribus pro vtraque sententia, secuta fuit sententiam Accursij, & Azonis in d. l. Et ex diuerso, ff. de rei vendicat. contra sententiam Bartoli, hoc est bonæ fidei possessorem etiam factum locupletiorem non teneri restituere fructus quando agitur in iudicio particulari, sed solùm vbi agitur in iudicio vniuersali, veluti petitione hæreditatis. Postea tamen Rota in Mediolanen. Pensionis, 19. Ianuarij 1635. coram Merlino, quæ habetur in impressis, decis. 3. n. 48. par. 7. recent. ponderauit, quod in prælallegata decisione Gipsij asseritur non fuisse discussum, sed inter Dominos multum controuersum, an illa opinio esset verior, & solummodo conclusum illam esse communiorem; sed hodie numerando Recentiores Doctores, qui post decisionem scripserunt, fortasse illa non esset communis. Et tenendo opinionem Bartoli, non obstat ratio consumptionis ex aduerso considerata: quoniam fructus non dicuntur consumpti ex quo in corpore patrimonij retinentur, vt dicitur in dicta l. Ita seruandum, ff. de legat. 2. & declarat Bald. in l. Vbi adhuc ad fin. vers. Item per gloss. C. de iure dotium. Nec refert, quod ille text. & alia iura superius in conclusione allegata loquantur in petitione hæreditatis, & sic in Iudicio Vniuersali. Quoniam in hoc nulla constituenda est differentia, vt optimè deducit Bero. hic n. 31 quem per te videas. Et pro hac opinione ferè innumeros tam Iurisperitos, quàm Theologos cumulat Thom. Sanchez super Decalog. tom. 1. lib. 2. cap. 23. num. 47. & 77.

61 Circa secundum membrum principale de malæ fidei possessore, qui semper fuit in mala fide, an faciat fructus suos, vel illos restituere teneatur, & quo remedio; Licet gloss. vlt. hic breuiter se expediat dicens eum teneri ad restitutionem fructuum omnium, qui probantur ad eum peruenisse tam ante, quàm post litem contestatam, sed non ad eos, qui percipi potuerunt, nisi sit violentus: tamen hæc gloss. communiter non tenetur, vt dicit Abb. hic num. 7. Vnde ex eius dictis constituendæ sunt sequentes Conclusiones.

Prima sit conclusio, quod malæ fidei possessor siue sit violentus, siue non, & siue possideat sine titulo, siue cum titulo, fructus etiam industriales non facit suos: Nam mala fides hoc operatur, text. est in l. Qui scit, ibi Si totum fundum alienum qui sciens possideat, nulla ex parte fructus suos faciet, quoquomodo sati fuerint, ff. de vsur. & l. Fructus, la prima, ff. de rei vendicat. Ad idem tex. in l. Domum, l. Si fundum, & l. Certum, C. eodem titulo, vbi fructus vendicantur. Ergo non sunt malæ fidei possessoris; & in hoc nullum est dubium, vt inquit Bero. hic nu. 34.

62 Hoc tamen intelligas, nisi fructus siue naturales, siue industriales à malæ fidei possessore essent consumpti, quia consumptione suos faceret. Quod enim operatur translatio dominij ab initio, idem operatur consumptio rei ex post facto, l. Si filius familias, cum similibus, ff. Si certum petatur: & ita est de mente Bartoli in d. l. Et ex diuerso, num. 11. ff. de rei vendicat. Abb. hic num. 7. & Bero. d. n. 34. vers. Hoc tamen intelligas, dum dicunt contra malæ fidei possessores ad fructus consumptos agi condictione sine causa, quæ præsupponit dominium ex parte rei conuenti, §. Sic itaque, Instit. de action. & hoc de fructibus naturalibus, & industrialibus.

63 In Ciuilibus verò distinguendum est, vt legitur, & notatur in l. Si Vrbana, ff. de condict. indeb. nam quandoque malæ fidei possessor hos fructus recipit ex contractu inito cum se ipso; quandoque ex contractu inito cum Domino. In primo casu soluens liberatur, sed recipiens tenetur. Secundò verò casu soluens non liberatur, nisi habuerit probabilem causam ipsi soluendi, puta quia iniustè fuit electus, vel confirmatus per Superiorem, & putabatur confirmatio legitima, cum non esset secundum Innocent. in cap. In litteris, num. 3. in fin. vers. Nisi fortè, supra eodem, Abb. hic num. 8. & Bero. nu. 34. vers. Fructus verò Ciuiles. Similis distinctio in bonæ fidei possessore facta fuit supra num. 49. & num. 50. in 2. & 3. conclusione.

64 Nunc videndum an malæ fidei possessor fructus, quos fecit suos, restituere teneatur, & quo remedio: & in hoc similiter constituendæ sunt conclusiones infrascriptæ.

Prima conclusio: Malæ fidei possessor sine titulo tenetur de fructibus, quos percepit, & qui percipi potuissent, & sic de perceptis, & percipiendis, vt hic probatur, licèt hæc littera loquatur de violento. Ad idem sunt iura clara in l. Domum, ibi: Præses Prouinciæ cum pensionibus, quas percipit, aut percipere poterat, & omni causa damni dati, restituere iubebit, Cod. de rei vendicat. in l. Fructus, & in l. Si nauis, ff. eod. & firmat gloss. in cap. Non liceat Papæ, in ver. Et cum fructus, 12. quæst. 2. Item gloss. in l. Et ex diuerso, in ver. Non habendam, ff. de rei vendicat. Abb. hic nu. 7. vers. Distinguendum est, & nu. 13. Ias. in l. Apud Iulianum, §. Fructus, ff. de legat. 1. & sequitur Rota apud Put. decis. 383. num. 5. & decis. 1170. nu. 1. part. 3. diuers. vbi quod intrusus in beneficio teneatur restituere etiã fructus, quos percipere potuisset, sicut violentus. Et idem seruat quando spoliator non habet iustam causam, quare spoliauit, vt in decis. vlt. de restit. spoliat. in Antiq. Put. vbi supra.

65 Quo verò ad remedia, quæ dantur aduersus malæ fidei possessorem ad restitutionem fructuũ, Distinguendum est: nam aut quæritur de fructibus perceptis, aut de percipiendis. Si de perceptis, refert an adhuc extent, vel sint consumpti. Si extent, peti possunt rei vendicatione; Si sunt con-

consumpti, condictione sine causa, vel iniusta, vt est casus in l. Mala fide, C. de condict. ex lege, & in l. Aduersus, ibi: Sed extantes quidem vendicari, consumptos verò condici posse procul dubio est, C. de crimin. expilat. hæredit. Item de
66 consumptis agi potest rei vendicatione perinde ac si extarent, quia ex quo erat malæ fidei possessor, & sic sciebat, seu scire debebat, illos fructus non esse suos, vtique eos consumendo dicitur dolo desijsse possidere, & ideo rei vendicatione illos restituere tenetur, vt in l. Qui dolo, & in l. Parem, ff. de regul. iur. nam pro possessione dolus est, vt dicitur in d. l. Qui dolo, vbi gloss. vnica exemplificat in conuento rei vendicatione, vel petitione hæreditatis. Aduerte tamen, quia hoc casu propter dolum, & malam fidem datur rei vendicatio vtilis, non directa, arg. l. Electio, §. Si is quam, ff. de noxal. & declarat gloss. in d. l. Mala fide, & l. Qui dolo, & Bero. hic nu. 34. vers. Item de consumptis.
67 Rursus contra malæ fidei possessorem ad consumptos agi potest etiam condictione furtiua, tanquam contra furem, quia fur dicitur rem alienam scienter contrectando, l. 1. ff. de furt. iuncta l. In rem, §. final. ff. de condict. furt. quia
68 contra furem omnis actio degenerat, vt §. Sic itaque, Instit. de action. Bero. vbi supra vers. Item
69 contra. Quinimo malæ fidei possessor fructus percipiendo non facit furtum, sed consumendo facit furtum, & tenetur furti, vt est casus in d. l. Mala fide, & ibi Salicet. in summario, C. de condict. ex lege.
70 De fructibus autem percipiendis, qui nunquam fuerunt in rerum natura, malæ fidei possessor sine titulo conuenitur officio iudicis, vt §. Illorum, Institut. de offic. iudic. Gloss. Bald. Salicet. & Paul. de Castro in l. Domum, C. de rei vendicat. Abb. hic num. 7. vers. De percipiendis autem, & Bero. d. num. 34. eodem vers. Rot. decis. 1170. num. 3. par. 3. diuers. Nam rei vendicatio non datur, quia nihil extat, vt supra, nec condictio sine causa, quia nihil ad eum peruenit, arg. d. l. Si eum seruum, & l. Mc & Titium, ff. Si cert. petat.
71 Secunda conclusio. Malæ fidei possessor cum titulo tenetur de omnibus fructibus perceptis; sed non de percipiendis, quia titulus eum excusat, vt l. Si fundum, C. de rei vendicat. ibi [Fructus, quos eum mala fide percepisse fuerit probatum aditus Præses Prouinciæ restituere iubebit] vbi glos. vlt. & Bart. nu. 3. ideo dicit *percepisse*, quia de percipiendis non tenetur propter titulum, quem habet. Idem tenet glossa in l. Sed & partus, in ver. Potuit, ff. de eo quod met. caus. & in l. Si nauis, §. final. in ver. Generaliter, in l. Fructus non modo, in ver. Potuerunt, & in l. Et ex diuerso, in ver. Non habendam, ff. de rer. vendicat. Item glos. in c. Non liceat Papæ, il primo, in fine, 12. quæst. 2. Specular. in tit. de fructibus, & interesse, §. Scias igitur, num. 3. & 4. Bart. in d. l. Fructus non modo, nu. 1. in 1. opposit. Bald. in d. l. Si fundum, n. 2. in 5. notab. & in 5. oppos. & ibi etiam Angel. num. 3. Host. in cap. Cum causam, ad finem supra de offic. Iudicis Delegat. vbi etiam Ioann. Andr. num. 8. & Abb. num. 5. & hic tenent glossa vlt. Host. nu. vlt. Butr. nu. 1. Cardin. nu. 1. ad fin. Anchar. nu. 12. Imol. nu. 5. & Abb. nu. 7. Ex quibus constat hanc esse communem opinionem: licet Cynus in dict. l. Certum, num. 3. in fin. Paul. de Castro in d. l. Si fundus, num. 3. C. de rei vendicat. & alij nonnulli opinati fuerint malæ fidei possessorem teneri indistinctè ad restitutionem fructuum, qui percipi potuerunt, siue titulum habeat, siue non. Sed non benè, quia iura per eos allegata loquuntur apertè in malæ fidei possessore, qui titulo caret.
72 Fallit tamen supradicta conclusio in quatuor casibus, in quibus malæ fidei possessor cum titulo etiam de percipiendis tenetur, quos ponit glos. vlt. in d. l. Si fundum, C. de rei vendicat. & Abb. hic num. 7. ante medium vers. Et communiter excipiuntur quatuor casus. Primus est in eo, qui in fraudem creditoris emit, l. Ait Prætor, §. Per hanc, ff. de his quæ in fraud. credit. Secundus in eo, qui sciens emit contra legis interdicta, l. Quemadmodum, C. de Agricol. & censit. libr. 11. Tertius in eo, qui emit à fisco non solemniter vendente, l. 1. C. de fid. instrum. & iur. Hastæ libr. 10. l. Videamus, §. Item, ff. de Vsur. Quartus in emente per metum, d. l. Sed & partus, ff. Quod met. caus. Et quamuis Vltramontani teneant oppositum, tamen glossa præallegata communiter tenetur, vt inquit Bart in l. Et ex
73 diuerso, num. 11. ff. de rei vendicat. addit glos. & quintum casum, videlicet in eo, qui studiosè patitur fructus maturos corrumpi, & consentit glos. Ioann. in cap. Non liceat Papæ, in ver. Et cum fructibus, ibi, vel qui culpa sua non sunt perce-
74 pti, 12. quæst. 2. Sextum addit Bero. hic num. 34. vers. Fallit tamen, videlicet in eo, qui mala fide possidet rem minoris etiam cum titulo: de quo est glos. in l. Patri pro filio, § Item ex diuerso, in ver. Fructibus, ff. de minor. per illum tex. iuncto §. præcedenti, quam glossam ad hoc pro singulari allegat Romanus in singulari 542. Quibus addo Crescentium decis. 8. de caus. possess. & proprier.
75 Cæterum quatuor primi casus excepti reducuntur omnes ad vnum, videlicet quando titulus est infectus, & à iure reprobatus, tunc enim habetur pro non titulo; ac proinde malæ fidei possessor non excusatur à restitutione fructuum, qui percipi poterant, vt declarat Host. in cap. Cum causa, ad fin. supra de offic. Deleg. post eum Ioan. Andr. ibid. num. 8. & Abb. num. 9. & idem Abbas hic num. 7. Fulgos. cons. 190. Visis, toto processu, num. 4. vers. Ad secundum autem, & cons. 136. Quia ex facto, num. 2. vers. Ad secundum, & ita reduci omnes ad hunc casum aduertunt, Faber. in d. l. Certum, C. de rei vendicat. & Ioan. Gata. in tract. de expens. cap. 23. nu. 43.
76 Sed nunquid malæ fidei possessor teneatur restituere distributiones quotidianas, quas residendo, & diuinis interessendo percepit, quas vel percipere potuisset. Non videtur, quia distribu-
77 tiones quotidianæ non computantur inter fructus, nec fructus dicuntur, cap. Licet, vers. Nolumus autem vt distributiones quotidianæ, infra de præben. & in cap. de Cleric. non resid. lib. 6. & in cap. final. de concess. præben. eod. lib. & in Extrauag. Cum non nullæ, la prima, vers. Præterea, de præben. plenissimè Oldrad. cons. 118. Ex virtute gratiæ, Ioann. Andr. in Rubrica, de concess. præben. qui transtulit integrum consilium Oldradi, auctore tacito, Felin. in cap. Ad aures, nu. 14. de rescript. & censuit Rota in quam plurimis decisionibus, quas cumulat Gonzalez.

ad

ad reg. 8. Cancellariæ in procem §. 7. nu 154 & addentes ad decis.576. n 1. par.4. tom.3. recent.
78 Et meritò, quia distributiones nihil commune habent cum corpore beneficij, sed dantur ratione seruitij, & in recompensam solicitu-
79 dinis diuinorum officiorum, d. c. vnico, de cler. non resid. lib.6. & quandoque Manualia, quandoque victualia appellant, vt ibidem, & in c. De cætero, eod. tit. in hac compilat. & d. cap. Licet, infra, de præben. Felin. in cap. Cum olim, in
80 princ. de re vendicat. Item debentur pro opere diurno, & ratione laboris impensi in vineo Domini, & dantur tanquam merces. Paris. cons.33. num.3, vol.4 Gigas post alios cons.144.num.6. & 13. Rota decis.309. n.16. & 17. par.7.recent. Burat. decis. 193. num. 18. *dignus est autem operarius mercede sua*, 1. ad Timoth.5. c. Quicumq; 12. q. 2. nec denario standari debent in vinea Domini operantes, c.final. De magistris Item *os bouis ligari non debet triturantis*. Deuther. 25. cap. Ecclesias, vers. Item non alligabis, 13. q.1. cap. Extirpandæ, de præbend. Et qui ad onus eligitur repelli non debet à mercede, cap. Cum secundum, de præbend. & cap. Charitatem, 12. qu. 2. Hoc iustum namque est, vt illi consequantur stipendium, qui pro tempore suum commodare reperiuntur obsequium, & cap. Ecclesiasticis, ead. caus. & quæst. & c. Clerici, 1. quæst.2. *Nemo* enim *militat stipendijs suis*, 1.ad Corint.9. cap. Ex his, 12. q. 1. & cap. Cum ex officij, de
81 præscript. Quinimo non videtur quis fraudandus mercede laboris, etiamsi de facto officium occupauerit, vt probat tex. in l.Titio, ff. ad municipal.& de Incol. vbi exercens ministerium alteri demandatum sub certo salario, potest, ac debet salarium illud consequi. Facit text. in l. 1. in 1. responso, ff. Si mensor. fals. mod. dixer. & in l. Cum duobus, §. Si cocundo, ibi, Pretium enim operæ est, ff. Pro socio, cum alijs in puncto allegat.per Franc.Viuium in Silua commun. opin. in ver. Distributio, opin.594. num.5. vers. Quod datur pro seruitio.
82 Potissimum autem hæc vendicant sibi locum in ijs distributionibus quotidianis, quia cùm in ipsis acquirendis magis sit elaborandum, inde est, vt plenius acquirantur, quàm fructus præbendæ, adeo vt Clericus quamuis de fructibus beneficij testari nequeat, tamen cum distributionum sit absolutus Dominus, de illis bene testari possit, vt post Gulielm. in Extrauag. Suscepti, Ioan. XXII. firmat Gemin. in cap. vnico, §. Qui verò, n.3. in 3. notab. & ibi etiam Franc. num.4. de clericis non residentibus lib 6.Ludou. Bologn. in addit. ad Ioan. de Anan. cons. 87. sub num. 5.
83 Sed his non obstantibus Rota sæpissimè resoluit malæ fidei possessorem teneri, & condemnandum esse ad restitutionem quotidianarum distributionum, quas Inseruiendo, & diuinis interessendo percepit, etiamsi ex parte impediti nulla præcesserit protestatio. Cassador. decis. 6. num. 3. de præben. Puteus decis.383. n.7. lib.1. Rot. decis.618. nu.1. par.1. & decis.1170. par.3. diuers. Coccin. decis.21. num.3. & 4. & sequuntur Gonzal. ad reg. 8. Cancell. in procem. §. 7. num. 161. vers Quartò limita, & Grat. discept. forens, cap. 591. num.41. Idque iure optimo, ne ex facto, & culpa sua malæ fidei possessor locu-
pletetur cum aliena iactura, vt per Put. d. de-
84 cis.383. num. 8. & Coccin. d. decis.21. nu.2. Et quia licèt in valore fructuum non computentur distributiones quotidianæ, Rota decis.33. nu. 2. de senten. & re iudicat. & decis.39. num.1. de præben. in Antiq. (in quibus terminis loquitur Oldrad. Ioan. Andr. & Felin. in locis supracita-
85 tis) tamen huiusmodi distributiones comprehenduntur sub fructibus. Aliud enim est dicere, quod distributiones quotidianæ comprehenduntur sub valore fructuum, & non comprehenduntur; & aliud, quod sint de fructibus, & sunt: quia tales distributiones quotidianæ dantur residentibus Canonicis, etsi Canonicus esset impeditus, haberet illos. Ratio ergo postulat, & æquitas suggerit, vt sub nomine fructuum comprehendantur; quæ sunt formalia verba Mohedani decis.6. num.2. & 3. de præben. & sequitur Rot.
86 decis.1170. num.2. par.3. diuers. Et propterea condemnatus ad restituendos fructus Canonicatus, & præbendæ censetur etiam condemnatus ad restituendas distributiones quotidianas, vt resoluit ibi Mohed. dicens nu. 1. hunc esse communem stylum, & practicam Rotæ, vt in causis Beneficialibus super Beneficijs Capitularibus nō fiat alia condemnatio nisi cum fructibus perceptis; & sub verbo *Fructibus* semper comprehendantur distributiones quotidianæ: & apud Put. d. decis.383. n.5.& 6. lib.1. & d. decis.618.par.1. diuers. Gonzal. & Gratian. loc. cit.
87 Nec obstat quod distributiones quotidianæ sint mercedes seruitij, & laboris diurni. [Quoniam, vt disertis verbis respondet Cassador. d. decis. 6. num. 1. de præben. si Canonicus non esset Canonicus, aut non reputaretur pro Canonico, proculdubio eos non habuisset; quia tanquam tali cum stallo in Choro, & loco in Capitulo concessæ fuerunt. Vnde quas absque titulo perceperat, tenebatur restituere. Idem ergo si cum titulo reprobato, & sine iuris fomento, quia hæc pariæ sunt, l. Nulla, ff. de Author. Tutor. cap. Tuæ, de Cler. non resid. Facit etiam c. Constitutus, de Procur. vbi nulla est differentia, quod non sit constitutus Procurator, vel quod minus sufficienter constituatur. Et ita Abbas ibi colli-
88 git. Pro hoc facit, quia negari non potest, quin rem alienam contrectauerit furtum committendo, vel rapinam, vt dicitur in cap Dudum, il
89 secondo, de elect. Sciebat namque, aut scire debuit (cum iuris ignorantia non releuet, l. Leges, C. de legib.) quod non erant suæ, nec ei debitæ distributiones, nisi esset institutus, reg. 1. de reg. iur. lib. 6. & quod vitiosè percipiebat, quod Canon prohibet, c. vnico, de eo qui mit. in poss. caus. rei seru. eod. lib. Quodque ad aliū spectabant, l. Cum quærebatur, C. Vnde vi, &
90 necesse habebat iniustè habita restituere. Quoniam non sufficit huiusmodi demonium agendo pœnitentiam in sola oratione, & ieiunio eijcere,
91 vt inquit Host. in d. c. Dudum, num.17. & illud de seruitio personali non excludit, quin in casu d. cap. vnici, de Cleric. non resid. lib.6. cogatur ad restitutionem distributionum, quarum dominium non acquisiuit, nec suas fecit. Et idem esse debet in omni casu malæ perceptionis, non considerato quod seruiuit, & laborauit, & quod os bouis triturantis ligari non debuit c. Extirpandæ, post princ. de præben. quia labor attenditur

à

à iure in habentibus legitimum ingressum, & residentibus in casibus, locis, & temporibus permissis, non in prohibitis; aliàs præstaret peccandi occasionem contra d. c. vnicum, de eo qui mit. in possess. & l. 2. cum simil. C. de indict.
92 viduit. toll.] Hactenus verba Cassadori in prædicta decis. Quibus adde quod gerens negocia mea me inuito, mercedem prætendere non potest, quia nec expensos repetit, licèt vtiliter gesserit, l. fin. C. de negoc. gest. facit text. in l. Qui aliena, §. Libertos, & in leg. Ex duobus, ff. Eodem.
93 Non obstat tex. in d. l. Titio, ff. ad municip. & de Incol. quia loquitur in præsentatore, seu intimatore cuiusdam supplicationis, & sic in nudo ministerio facti, in quo nulla erat electa industria personæ, sed effectus operæ, prout illum textum declarat Bald. in c. Ex parte, il secondo, num. 15. de rescr. Hæc de distributionibus perceptis.
94 Quo vero ad percipiendas, tametsi Rota semel, atque iterum censuerit malæ fidei possessorem teneri restituere etiam distributiones quotidianas, quas diuinis interessendo percipere potuisset etiam nulla præcedente protestatione, vt refert Cassador. in prælleg. decis. 6. num. 3. de præb. Postea tamen censuit spoliatum protestari debere, quod spoliator aut residcat, & Diuinis intersit, aut possessionem dimittat. Et hanc consuetudinem Rota aliàs instar veterum Prætorum edicta interpretantium optima ratione decreuit arg. l. Ius autem, ff. de iust. & iur. & introduxit ad effectum, vt quis teneatur ad distributiones quotidianas, quas percipere potuisset, vt de ijs protestatio fieret, vt patet in dec. 1170. n. 5. par. 3.
95 diuers. Et hunc vsum postea semper retinuit, videlicet vt quoad distributiones perceptas nulla requiratur protestatio, sed tantùm quo ad illas, quæ percipi potuissent, vt claré distinxit in decis. 618. num. 1. par. 1. diuers. & apud Put. dicta d. 383. lib. 1. & Coccin. d. decis. 21. & sequitur Gonzal. super reg. 88. in procem. §. 7. num. 161. vers. Quartò limita. Et pro his competit officiũ iudicis, vt dicitur in dicta decis. 1170. n. 2. & de percipiendis intelligi debent decis. 262. num. 3. & decis. 283. n. 1. part. 3. recent. Et quamuis in casu Mohed. d. dec. 6. ageretur de distributionibus perceptis, tamen ibi potius admisit protestationem non fuisse necessariam, dum num. 3. formaliter dixit: maximè quia iste præsentans litteras protestatus est, quod si non admitteretur, &c. nam dictio *maximè* ostendit idem iuris esse si protestatus non fuisset, ad l. 1. §. Vel maximè, ff. de collat. bonor. & l. Scire etiam oportet, §. Sed etsi maximè, ff. de excusat. Tutor.
96 Alios casus, in quibus non requiritur dicta protestatio recensent addentes ad Burat. dec. 694. n. 11. & 12. post Gonzal. § 7. n. 160. & 161. in 4. & 5. limit.
97 Circa tertium membrum principale, videlicet quando quis à principio fuit bonæ fidei possessor
98 & ex post facto, effectus est malæ fidei, Abb. hic num. 9. distinguit sic: Aut superuenit mala fides cum personarum mutatione, vt quia hæres habet malam fidem, cum defunctus haberet bonã; & tunc hæres propter suam malam fidem fructus
99 suos non facit, hæc enim mala fides superueniens cum mutatione personarum impedit fructuum acquisitionẽ in eo, qui sciens cœpit rem alienam possidere, vt l. Hæres eius, in princ. ff. de vsucap. & l. Quæritur, ff. de acquir. rer. domin. & tradit Bart. in d. l. Et ex diuerso, num. 9. ff. de rei vendicat. & hic notant Bellam. num. 18. Butr. num. 12. ad finem. Imol. num. 7. Abb. d. n. 9. & Bero. n. 35. Menoch. de recuper. possess. remed. 16. n. 615. & nullus discrepat.
100 Aut mala fides superuenit absque personarum mutatione; & tunc Doctores non conueniunt; Quidam enim arbitrantur eum, qui incœpit bona fide possidere, indistinctè facere fructus suos, siue superueniat mala fides vera, vt quia emit rem ab eo; quem dominum reputabat, & postea sciuit eum non esse dominum, secundum ea, quæ dicta sunt supra in 2. euidentiali, num. 36. siue superueniat mala fides præsumpta, quæ inducitur per litis contestationem, iuxta dicta in eod. euidentiali, num. 4. Et huius sententiæ sunt glos. in l. Qui scit, in ver. Percipiendos, ff. de vsuris. Item glossa in leg. Bonæ fidei, in ver. Possideat, ff. de acquir. rer. domin. & ita communiter tenere glossam Iuris ciuilis testatur Abbas hic n. 9.
101 vers. Quandoque mala fides superuenit. Pro qua etiam allegari possunt authores, qui simpliciter asserunt quoad fructuum acquisitionem solum initium esse spectandum, inter quos numerantur glos. in d. l. Et ex diuerso, in princ. in ver. Non habendam, ad fin. ff. de rei vendicat. Angel. ibid. nu. 4. vers. Primum est, Speculator tit. de fruct. & interesse, §. Sciss igitur, num. 3. in princ. Bald. in d. l. Qui scit, §. Bonæ fidei, num. 1. Imol. in l. Nesennius, §. Fundum, num. 3. & ibi etiam Alex. n. 5. in fin. & n. 7. & Ias. n. 3. ff. de re iudic. Idem Imol. hic n. 7. & Anchar. n. 11. Angel. in §. Si quis à non domino, n. 4. & ibi Ioan. Fabe n. 1. & vlt. Instit. de rer. diuis.
102 Fundatur hæc opinio in d. l. Qui scit, §. Bonæ fidei, ff. de vsur. vbi tex. dicit [Bonæ fidei emptor sciuit, & antequam fructus perciperet, cognouit fundum esse alienum: an perceptione suos fructus faciat, quæritur? Respondi: bonæ fidei emptor quoad fructus percipiendos intelligi debet quoad vsque fundus euictus fuerit] qui textus videtur apertè loqui non tantum de mala fide præsumpta, quæ inducitur per litis contestationem, vt innuunt verba illa *euictus non fuerit*: sed etiã de mala fide vera, vt patet ibi, *cognouit fundum*
103 *esse alienum*. Et hoc posito ille textus videtur irrefragabilis. Ad idem tex. in l. Bonæ fidei, ff. de acquir. rer. domin. qui licèt loquatur de mala fide præsumpta per litis contestationem, tamen idem intelligit de vera, vt ibi, *Deinde cognouero alienam esse*.
104 Et quamuis Abbas hic d. n. 9. dicat supradictã opinionem procedere de iure ciuili tantùm. Sed de iure Canonico forte dici posse, à tempore malæ fidei superuenientis possessorem non facere fructus suos, per cap. final. de præscript. & per regulam Possessor malæ fidei, ff. de regul. iur.
105 lib. 6. Tamen hæc iura loquuntur in præscriptione, in qua longè diuersa est ratio. quia per eam acquiritur dominium irreuocabiliter, quod abhorret ius Canonicum vbi adest mala fides. At in casu huius quæstionis possessor à die superuenientis malæ fidei non acquirit fructus irreuocabiliter, quia tenetur illos restituere, secundum omnes, vt dicam infra num. 110. meritò de hoc

acquisitione momentanea, & sine effectu ius Canonicum non curat. Nec valet argumentum ab acquisitione ad vsucapionem, seu præscriptionem, quia multi possunt acquirere, qui tamen non possunt vsucapere, seu præscribere, vt in dicta l. Bonæ fidei, §. In contrarium, ff. de acquir. rer. domin. & accuratè obseruat Bero. hic n. 37.

106 Alij verò, & fortè melius, tenent quoad fructuũ acquisitionem spectanda esse singula temporis momenta, adeo vt circa fructus perceptos, & consumptos tempore bonæ fidei iudicandum sit eodem modo, quo de possessore bonæ fidei; Circa perceptos verò, & consumptos tempore malæ fidei sicut de possessore malæ fidei. Et hanc opinionem tenuerunt plerique ex recentioribus, & in specie Petr. Loriotus in l. Fructus, col. penul. ff. de regul. Iur. Enguinar. Baro in §. Si quis à non Domino, Instit. de rer. diuis. Ioan. Cop. de fructibus, lib. 2. tit. 4 cap. 5. Couar. var. resolut. lib. 1. cap. 3. nu. 7. vers. In his tamen, quos refert, & sequitur Menoch. de recuperan. possess. remed. 15. nu. 592. & 612. & fusius, cons. 595. n. 11. & seqq. Ioann. Garcia de expens. cap. 23. nu. 13. Petr. Nauar. de restit. lib. 3. cap. 4. in noua edit. par. 3. dubio 1. num. 144. Molina tom. 2. de iust. & iur. disputat. 569. col. 4. vers. Quando aliquid, & tom. 3. part. 2. disput. 715. num. 1. & 2. & alij nonnulli, quos citat, & sequitur Sanchez super Decalog. tom. 1. libr. 2. cap. 23. nu. 152. & est ex mente Rotæ decis. 4. num. 1. de restit. spoliat. in nouis, vbi dicit bonæ fidei possessorem condemnandum esse ad restitutionem fructuum perceptorum à die motæ litis, quia tunc incipit habere malam fidem, nec facit fructus suos; Sed si ab initio habuit malam fidem ad restitutionem perceptorum à die occupationis, seu intrusionis. Et illam decisionem sequitur Caputaq. dec. 27. sen 1. par. 2. & clarè eamdem opinionem probauit decis. 3. num. 23. vers. Secunda afferebatur limitatio, par. 7. recent. vbi etiam allegat Peregr. de fideicomm. art. 49. num. 130. & seqq. & Facchin. controuers. Foren. cap. 59. lib. 1. vbi conciliat leges de quarum concordia desperare dixerant Enguinar. Baro, & Couarru. locis citatis, Pro quorum sententia sunt iura clara in cap. Si virgo, 34. quæst. 1. ibi [Tandiù quisque bonæ fidei possessor rectissime dicitur, quandiù se possidere ignorat alienum, cum verò scuerit, nec ab aliena possessione recesserit, tunc malæ fidei possessor perhibebitur] & in l. Qui bona fide, ff. de acquir. rer. domin. ibi [Tandiu acquirit & quandiù bona fide seruit] Cæterum si cœperit scire eum alienum esse, vel liberum, videamus an ea acquirat. Quæstio in eo est, vtrum initium spectemus, an singula momenta? & magis est, vt singula momenta spectemus.

107 Sed difficultas est in concordandis iuribus in dicta l. Qui scit, ff. de Vsur. cum dicta l. Qui bona fide, proximè citata, quæ adeo inuicem pugnare videntur, vt quidam existimauerint nullatenus conciliari posse affirmantes passim Iurisconsultos ob varia iudicia cõtraria respondisse lapsu memoriæ eorum, qui tot Iurisconsultorum responsa in Epitomem reduxerũt, vt dicunt Enguinar. Baro. dicto §. Si quis à non Domino, Instit. de rer. diuis. Couarr. dicto cap. 3. num. 5. vers. Id verò quod Iulianus, & Menochius varias resolutiones reprobans dicto remedio 15. num. 614.

Placet tamen conciliatio, quam ponit, & prolixe declarat Ioan. Garcia de expens. dicto c. 23. num. 16. cum tribus seqq. quem sequitur Pichar. in d. §. Si quis à non Domino, num. 8. & Sanchez d. cap. 73. num. 153. videlicet vt textus in dicta l. Qui scit, in illis verbis: *cognouit fundum esse alienum;* non loquatur de cognitione vera, sed de præsumpta; & iudiciali, vt innuunt verba illa, *euictus non fuerit*. Vnde dum textus decidit malam fidem non induci ex eo, quod possessor cognoscat fundum esse alienum, sensus est vt non ex eo, quod cognoscat fundum in iudicio peti tanquam alienum, & sibi litem fuisse contestatam, constituatur in vera mala fide, sed tunc demum cum fundus ille fuerit euictus. Nec est nouum in iure, vt possessor bonæ fidei post litis cõtestationem dicatur cognoscere, seu scire rem esse alienam, vt patet in l. 2. ibi [Ex eo tempore, ex quo re in iudicium deducta scientia malæ fidei possessionis accipit] C. de fructib. & lit. expens. & l. Sed & si lege; §. Si ante litem, ibi [cœpit enim scire rem ad se non pertinentem possidere se is, qui interpellatur] ff. de petit. hæredit. cum simil. Text. verò in dicta l. Qui bona fide, ff. de acquiren. rer. domin. loquatur de vera cognitione quæ verè malam fidem inducit,
108 cum ibi de iudicio, & lite nulla fiat mentio. Et ex hoc intellectu collige malam fidem præsumptam eo, qui prius erat bonæ fidei possessor, oriri post rem in iudicium deductam, seu litem contestatam. Quod latius explicabimus infra nu. 110. Sed malam fidem veram non oriri nisi post rem in iudicio euictam per sententiam, seu rem iudicatam. Quod nota ad declarationem eorum, quæ sunt dicta supra in secundo euidentiali, num. 37. & seqq.

109 Non obstat text. in dicta l. Bonæ fidei, ff. de acquit. rer. domin. quia in illis verbis, puto verendum, ne non sit bonæ fidei possessor, non loquitur ponendo, sed opponendo, vt intelligunt glossæ, & Abb. hic num. 9.

110 Sed quicquid sit de veritate harum opinionum, conclusio est in iure certissima, & ab auctoribus vtriusque sententiæ concorditer recepta, quod bonæ fidei possessor tenetur, & cogi debet restituere fructus industriales, qui ad eum peruenerint à die motæ litis, & non modo extantes, de quibus nulla est dubitatio, sed etiam consumptos. Constat ex l. Certum, C. de rei vendicat. vbi dicitur [Certum est malæ fidei possessores omnes fructus solere cum ipsa re præstare; bonæ fidei verò extantes; post litis contestationem vniuersos; & ex l. 1. §. Post litem, C. de petit. hæredit. & ex l. 5. iuncta gloss. in ver. Edita, ff. de
111 interdict. Rationem assignat text. in l. Sed & si lege, §. Si ante litem, ff. de petit. hæredit. ibi [Quoniam post litem contestatam omnes incipiunt malæ fidei possessores esse: quinimo post controuersiam motam, quamquam enim litis contestatæ mentio fiat in Senatu consulto, tamen & post motam controuersiam omnes possessores pares fiunt, & quasi prædones tenentur, & hoc iure hodie vtimur; Cœpit enim scire rem ad se non pertinentem possidere se is, qui interpellatur] & in l. Nemo ambigit, C. de acquir. possess. ibi [Interpellatione verò, & controuersia progressa non posse eum intelligi possessorem, qui licèt possessionem corpore teneat, tamen ex interpo-

terpo-

terposita contestatione, & causa in iudicium
deducta super iure possessionis vacillet, ac dubi-
tet, & in l. s. ibi: Ex eo tempore, ea quo re in
iudicinm deducta, scientiam malæ fidei posses-
sionis accepit, C. de fruct. & lit. expens. & tenent
in præcitatis iuribus gloss. & communiter scri-
112 bentes. Et hæc est præsumptio iuris, & de iure,
adeo vt quantumnis iustam causam quis liti-
gandi habuerit, à mala fide, & fructuum resti-
tutione non excusetur, vt probant iura prælle-
gata, & nota Btro. hic num. 27. in fin. Quare
hunc stylum condemnandi bonæ fidei possesso-
res ad restituendos fructus etiam consumptos à
die motæ litis, quia tunc incipiunt habere ma-
lam fidem, & excitantur ad inquirendum de iu-
ribus suæ possessionis, indifferenter seruat Curia
Romana, & vniuersa Orbis Tribunalia. Rota
decis. 4. nu. 1. de restit. spoliat. in nouis. vbi dicit
hoc esse verissimum, & seruari in Palatio, Cassa-
dor. decis. 1. de caus. possess. & propriet. Ioann.
Paul. decis. 36. & 150. Caputaq. decision. 27. seu
1 part. 2. Seraph. decis. 835. num. 1. Gregor. XV.
decis. 74. num. 1. Caual. decis. 409. num. 5. Ro-
ta decis. 3. n. 1. par. 7. recent. Et in Mediolanen.
Fructuum, 26. Maij 1589. coram Cardinali Plat-
to apud Marches. de Commis, par. 1. fol. 206. &
aliàs passim. Quem stylum retineri etiam à Con-
silio Neapolitano testatur Afflict. decis. 46. nu. 2.
& à Rota Bononien. Benintend. decis. 20. per to-
tam. Cabal. cons. 163. nu. 35. Nec non in Regia
audientia Cataloniæ Peguer. decis. 178. & Can-
cer. var. resolut. part. 3. cap. 16. num. 67. & de
alijs Tribunalibus attestatur Surdus consil. 293.
nu. 8. & cons. 514. num. 5. Fachin. cons. 50. nu. 3.
lib. 3. quos refert, & sequitur Rota dicta decis. 3.
num. 1. par. 7. recent.

113 Sed dices; Quid prodest vt possessor malæ fi-
dei præsumptus efficiatur Dominus fructuum,
si nihilominus tenetur eos restituere? Respon-
det Paulus de Castro in l. Si fundum, num. 3.
vers. Et si dicatur, C. de rei vendicat. quia potest
eos alienare, & emptor non poterit super eis
molestari ab ipso, qui est Dominus rei, vt nota-
tur per Ioan. Andr. in cap. Consultationibus, de
iurepatr.

114 Procedit autem conclusio vt supra firmata
non tantùm in fructibus perceptis, sed etiam in
ijs, qui percipi potuerunt: nam omnes veniunt
restituendi à die motæ litis, vt est tex. in l. s. C. de
fruct. & lit. expens. ibi [Nec tantùm fructuum
præstationem eorum, quos ipse percipere po-
tuisset, non quos redegisse constat, exsolnar eo
tempore, ex quo re in iudicium deducta scien-
tiam malæ fidei possessionis accepit] & ibi no-
tat gloss. in ver. Accepit, dicens [Nota, quod
post litem contestatam efficitur aliquis malæ fi-
dei possessor quoad hoc, vt teneatur de fructibus
perceptis, & percipiendis] Item gloss. magna
in l. Et ea diuerso, ante fin. vers. Si verò sit malæ
fidei, ff. de rei vendic. Rota post alios decis. 1170.
115 nu. 1. part. 3. diuers. Hoc tamen videtur intelli-
gendum si sit sine titulo: nam si titulum habeat,
post litem contestatam tenetur tantùm de per-
ceptis, non autem de percipiendis, quia ab his
titulus eum excusat, vt declarat præcitata glos.
ad fin. vers. Si verò cum titulo, & patet ex dictis
116 supra num. 71. Nam si malæ fidei possessor verus
cum titulo non tenetur de percipiendis, vt ibi
dixi, longè minus tenetur malæ fidei possessor
præsumptus per litis contestationem, nisi tamen
occupauerit beneficiũ lite pendente, vt per Ro-
tam decis. 5. de restit. spoliat. in nouis.

117 Rursus procedit prædicta conclusio non tan-
tùm in fructibus, sed etiam in distributionibus
quotidianis: nam bonæ fidei possessor a tempo-
re controuersiæ motæ tenetur restituere non so-
lum perceptas, sed etiam quas percipere potuis-
set, & ita bis iudicauit Rota teste Cassador. de-
cis. 6. num. 3. de præben. quem sequitur Rota in
prællegata decis. 1170. n. 1. in fin. par. 3. diuers.
118 Licet quoad percipiendas necessaria sit protesta-
tio, vt ibi resoluit Rota nu. 5. & constat ea dictis
supra num. 49.

119 Demum procedit eadem conclusio post litem
motam dumtaxat: ante motam litem Rota non
consueuit regulariter condemnare possessorem
fructuũ, vt dicunt decisiones supra citatæ n. 112.
150 Et ad hoc non requiritur bona fides positiua,
neque titulus verus, sed sufficit abesse malam
fidem, & titulum putatiuum, vel etiam nullum
adesse, l. Sed & si lege, §. Scire, & ibi DD. com-
muniter, ff. de petit. hæredit. & præsertim Bart.
nu. 4. Bald. num. 1. Castr. num. 7. Curt. Sen. con-
sil. 71. nu. 14. Soccin. Iun. cons. 67. num. 60. lib. 1.
& alij, quos sequitur Rota dicta decis. 3. num. 4.
151 part. 7. recent. Dixi *regulariter*, quia fallit hæc
regula in sex casibus, in quibus fit condemna-
tio ad fructus perceptos ante motam litem.

Primò enim fallit in eo; qui fuit in mala fide
ante litem motam, vt quia se intrusit in benefi-
cio, tunc enim condemnatur ad restitutionem
fructuum perceptorum à die occupationis, seu
intrusionis. Rota decis. 7. de restit. spoliat. in
nouis, Caputaq. dicta decis. 27. par. 2, & præci-
tata decis. 3. num. 23. vers. Secunda afferebatur
limitatio. part. 7. recent.

122 Secundò fallit quando fructus percepti à bo-
næ fidei possessore ante motam litem adhuc ex-
tant, aut si sunt cõsumpti ex ijs tamen possessor
factus est locupletior; tunc enim sunt restituen-
di, vel eorum æstimatio, vt alijs relatis firmat
Rota in prædicta decis. 3. num. 38. par. 7. recent.
Sed hæc limitatio non transit sine difficultate,
& opinio magis communis glossarum, & anti-
quorum est in oppositum, vt dixi supra nu. 60.

153 Tertiò fallit quando fructus petuntur non tan-
quam accessorij ad aliquam rem principaliter
in iudicium deductam, in quibus terminis lo-
quuntur decisiones prællegatæ, sed agitur ad
ipsos fructus tanquam sortem principalem, &
capitale de per se, vt in pensionibus, & annuis
præstationibus: tunc enim fit condemnatio ad
fructus perceptos à die occupationis, seu spolij,
vt perpetuò Rota in terminis pensionum, & an-
nuarum præstationum distinxit, & in specie co-
ram Cardinali Paleotto in dec. 689. par. 3. diuers.
& coram Cardinali Platto in dicta Mediolanen.
fructuum 26. Maij 1589. apud Marches. de Com-
mis. par. 2. fol. 206. & coram Gypsio in Cæsarau-
gustana pensionis, 15. Maij 1580. quæ est de-
cis. 176. num. 6. part. 4 diuers. & coram Cardi-
nali Seraph. decis. 1168. num. 3. & coram Car-
dinali Sacrato in Calaguritana liquidationis,
4. Maij 1611. apud eundẽ Mandos. par. 1. fol. 988.
nu. 2. ad fin. & in recent. decis. 317. nu. 13. par. 2.
124 & coram Burat. decis. 289. num. 11. vbi attesta-

tue de stylo Rotæ dari manntentionem pro tee-
minis decursis etiam ante motam litem qnando
ad illos principaliter agitur, iuxta præallegatam
decis. 5. Paleotti, & Seraphini & coram S.D.N.
Innocentio X. in Toletana pensionis 26 Februa-
rij 1618. & nouissimè coram Merlino in Medio-
lanen. pensionis die 6. Iunij 1633. Ec in eadem
19. Ianuarij 1635. quæ est d. decis. 3. à n. 6. vsque
ad n. 23. par. 7. recent. vbi aliæ concordantes al-
legantue, & tenet Gig. de pension. quæst. 47.
num. 8.

Ratio est, quia cum ipsemet pensiones iudicio
possessotio petantur, non potest dici facta ple-
naria restitutio inxta propositam actionem, nisi
soluuntur omnes in præteritum subtractæ, vt de-
clarat Innoc. in cap. Querelam, num. 3. vers. Et
nota, de elect. & Rota in d. Mediolan. fructuum
coram Platto. Et quemadmodum si petatur fun-
dus, & ad illius restitutionem reus condemnetur,
totus est restituendus, alioquin non diceretur
restitutum totum, & integrum capitale: ita di-
cendum in pensionibus, annuis legatis, & redi-
tibus, quia non tanquam fructus accessoriè ad
fundum, vel subiectum distinctum, sed princi-
paliter tanquam sors petuntur, & debentur non
ex mora, aut ex causa malæ fidei, sed iure do-
minij, vel actionis, vt in dicta decis. 3. n. 7. par. 7.
125 recent. Et in specie in legatis annuis quod de-
beantur decursa nedum ante motam litem, sed
etiam ante apertas tabulas, & aditam hæredita-
tem, statimque à die mortis testatoris legantis,
est tex. apertus in l. Nec semel in princ. vers. Idē
Celsus, & vers. seq. & ibi glos. in ver. Omnium,
126 ff. Quando dies legati cedat: quem ad hoc ponde-
rat Rota in ead. decis. 3. n. 8. Quinimo hoc locū
habet etiamsi huiusmodi legatum ipsi Legatatio
ignotum fuerit: nam adhuc debentur termini
omnes decursi, vt respondit Bald. cons. 235. Bar-
tholomæus legauit, per totū, lib. 1. Bimius cons.
230. num. 51. lib. 2. & per illum textum fuit iu-
dicatum in Consilio Neapolitano, teste Vincen-
127 tio de Franchis decis. 634 Et generaliter in om-
nibus fructibus, qui considerantur de per se, &
principaliter, vt alimenta, & annuæ præstatio-
nes, quæ sortem, & capitale constituunt, non
autem sunt accessiones alterius sortis, neque
producti ab alio capitali distincto, quod debean-
tur etiam decursi ante petitionem, & interpella-
tionem, deducitur ex l. Libertis, §. Manumissis,
ff. de alim. & cibar. legat. & ibi notat Bart. in
6. oppos. n. 2. vbi rationem assignat; quia non
tanquam vsura, sed tanquam sors considerantur;
& sequuntur Franch. d. decis. 634. ad fin. Socin.
Sen. cons. 41. In præsenti consultatione, num. 8.
lib. 4. & alij allegati in d. decis. 3. nu. 12. part. 7.
recent.

128 Circa quartum & vltimum membrum princi-
pale, videlicet quando quis à principio fuit ma-
129 læ fidei, sed ex post facto fuit effectus bonæ fidei,
duo casus sunt distinguendi secundum Abb. hic
num. 10. vt in mala fide distinctum est supra
num. 98.

130 Primus casus est cùm superuenit bona fides
cum personarum mutatione. Et hoc casu sub-
distinguendum est: nam aut personæ huiusmo-
di in vniuersum ius succedunt, & personam,
qui succedunt repræsentant, prout contingit
quando defunctus fuit malæ fidei, & ei successit
hæres, qui rei alienæ scientiam non habuit, sed
131 credidit defunctum esse dominum: & tunc di-
cta bona fides non prodest hæredi ad fructuum
acquisitionem; quoniam cum succedat ius om-
ne defuncti, & in omnibus eius personam repræ-
sentet, vt in Auth. de iureiur. à morien. præstit.
sequitue, vt succedat quoque in vitium, ac ma-
lam fidem defuncti, quæ propterea sibi etiam
132 nocet, vt est tex. in l. 2. C. de fruct. & lit. expens.
postquam statuit possessorem post litem conte-
statam teneri de fructibus perceptis, & perci-
piendis, immediatè subiungit [hæredis quoque
succedentis in vitium par habenda fortuna est.]
Et in l. Cum hæres, ff. de diuers. & tempor. præ-
script. vbi Papinianus ait: [Cum hæres in ius
omne defuncti succedit, ignoratione sua defun-
cti vitia non excludit] & infra: nec enim defen-
detur, cum exordium rei bonæ fidei ratio non
tueatur: & in terminis nostris voluit glos. in
l. Sequitur, §. Fructus, in ver. Non fuerint, ff. de
vsucap. reddens rationem, quia hæres vitiorum,
& culpæ defuncti est successor, l. Si ergo, §. Sed
hæres, ff. de publician. In rem action. & d. l. Cum
133 hæres Et quia defunctus, qui erat malæ fidei.
fructus percipiendo committit furtum, cùm rem
alienam contrectauerit inuito, seu ignorante
domino; ac proinde nec ipse, nec illius hæres
illos vsucapere vllatenus potest, vt l. Sequitur,
134 § Quod autem, quod si non potest vsucapere,
ergo longè minus acquirere, vt d. l. Bonæ fidei,
§. In contrarium, ff. de acquir. rer. domin. Idem
firmat Bart. in l. Et ex diuerso, in princ. num. 12.
ff. de rei vendic. Abb. in d. n. 10. & Bero. n. 38.
Ruin. cons. 50. Super thematè, n. 12. vol. 5. Soc-
cinus regul. 250. malæ fidei possessor. si quis à
principio fuerit; in 3. fallentia Afflictus decis.
340. n. 10. vbi refert, quemdam hæredem à Con-
silio Neapolitano condemnatum fuisse ad resti-
tutionem fructuum ad exonerandam conscien-
tiam defuncti. Socin. Iun. cons. 182. Anno præ-
terito, num. 28. 29. & 30. vol. 2. Menoch. de
recuper. possess. remed. 15. num. 617. quicquid
in oppositum leuibus rationibus scripserit Ioan.
Copus in tract. de fruct. lib. 2. titul. 4. cap. 3. in
fine.

135 Aut personæ, quæ in ius alterius succedunt,
non repræsentant in omnibus personam, à qua
causam habuerunt, nec ab ea habent causam
vniuersalem, sed particularem, seu singularem,
vt si quis à malæ fidei possessore emerit, aut do-
no acceperit non bona fide: & tunc talis bona
fides in successore superueniens prodest ad fru-
ctuum acquisitionem, nec inspiciendum est ex-
ordium personæ, à qua causam habuit, quia in
illius vitium non succedit, vt colligitur ex dicta
l. Si ego, §. Partus, ff. de publico. in rem action.
vbi tex. constituit differentiam inter successorem
singularem, & vniuersalem: & ibi hoc tenuit gl.
in ver. Sed hæres, Abb. hic nu. 10. vers. Et idem
dicit in alio: & Bero. d. n. 38. vers. Et ex prædi-
ctis; Menoch. vbi supra n. 120.

136 Et ex prædictis infertur, vt quod dictum est
de hærede, qui succedit in vitium authoris, mi-
nimè locum habent in successore Prælaturæ, quia
successor Prælatus non dicitur successor vniuer-
salis sui prædecessoris, nec illius personam re-
præsentat, vt c. final. Ne Prælati vices suas, cū
ibi not. & ideo quamuis prædecessor fuerit in

mala

mala fide, & fructus acquirere non potuerit;
138 tamen Prælatus successor, qui est in bona fide, fructus suos facit, quia licet in Prælatura, seu in illius iure vniuersaliter succedat, non tamen succedit in ius ipsius Prælati prædecessoris; quoniam ius suum non causat, neque consequitur à defuncto, sed à Superiore ipsum instituente: ideoque instituens, & conferens dignitatem, & Prælaturam ecclesiasticam dicitur illi donare, & ab eo tanquam à donatore dicitur ius prouenire, vt c. Relatum, eum ibi notatis: & c. Inter cætera, de præben. Et ideò successor in Prælatura
139 potest præscribere, & bonam fidem habere, & consequenter fructus acquirere, quamuis prædecessor hoc non potuerit, & malam fidem habuerit: quare mala fides prædecessoris Prælati non nocebit successori, qui in vitium, & culpam prædecessoris succedere non dicitur, vt not. in c. De quarta, de præscript. & in c. Cura, de iurepatr. in fine glossæ magnæ: & habetur in cap. Si diligenti, de præscr. & per Dyn. in c. Possessor, de reg. iur. lib. 6. & sequuntur hic Abb. d. num. 10. vers. Secus puto in Prælato, & Bero. num. 39.
140 Secundus casus est quando bona fides superuenit sine mutatione personarum: & hoc casu similiter subdistingue: nam quandoque superuenit ex iusta, & legitima causa putandi se bonæ fidei possessorem; & tunc bona fides superueniens prodest ad acquisitionem fructuum, nec spectandum est initium possessionis malæ fidei, sed bonæ fidei superuenientis ex iusta, & legitima causa: nam à tempore superuenientis bonæ fidei possessor incipit acquirere fructus postea perceptos, non autem antea perceptos tempore
141 re possessionis malæ fidei. Quandoque vero nulla superuenit iusta causa, seu possessor sola cogitatione existimauit esse bonæ fidei; & tunc talis simplex cogitatio bonæ fidei nihil operatur, nec efficit, vt quoad iuris effectus possessor dicatur esse bonæ fidei, quia sine iusta, & legitima causa
142 superueniente nemo potest mutare sibi causam possidendi, l. Non solum, §. 1. ff. de vsucap. l. Cum nemo, cum ibi not. C. de acquir. possess. & l. 3. §. Illud, ff. eod. Sed tantùm ex iusta causa, & legitimo titulo: & ideo potest incipere illud vsucapere, quod prius non poterat propter malam fidem, quam habebat, vt in præcitatis iuribus: & in hac distinctione resident hic Abbas num. 10. vers. Quandoque superuenit, & Bero. num. 40. vers. Secunda fit conclusio, & num. 41. & est ex mente Bart. in d. l. Sequitur, §. Fructus, circa medium, ff. de vsucap. Et ex his expedita sunt quatuor membra superiùs proposita.

DE RESTITVTIONE Spoliatorum.

Cap. Literas.

1 LITERAS. Si contra petentem restitutionem coniugis opponitur consanguinitas in gradu prohibito, & offerentur probationes paratæ, recepto ab opponente iuramento de malitia, negabitur restitutio quoad torum, & fiet quoad reliqua. Si verò probationes promptæ non sint, fiet plena restitutio, nisi sit magna viri sæuitia. Hoc dicit, secundum Io. Andr. & omnes; & sunt duæ partes principales. Prima ponit thema, & consultationem. Secunda respondet, ibi, *Sanè*, & hæc subdiuiditur, vt per eum.

Pro intellectu huius Decretalis vide quod scripsi in c. Ne innitaris, n. 399. & seq. supr. de constitut.

DE PROBATIONIBVS.

Cap. Ex Epistolæ.

SVMMARIVM.

1 *Rens actori sua propria instrumenta edere non tenetur.*
2 *Imperator in causa cum suo subdito in temporalibus subest Papæ tantum, non autem inferiori in spiritualibus verò subest etiā Episcopo suo.*
3 *Pacta inita à Principe cum subdito seruanda sunt etiam per successorem.*
4 *Reges multi sunt, qui Superiorem in temporalibus non recognoscunt.*
5 *Species extracta de genere non perimit genus.*
6 *Obsequiorum necessitas subiectionem arguit.*
7 *Principes legem facit tanquam Princeps; contractum verò tanquam priuatus. & n. 23.*
8 *Contractus etsi ab initio sint voluntatis, tamen post factum etiam cum Principe sunt necessitatis. & num. 23.*
9 *Camera an possit redimere officia, & loca montiū pro pretio, quo in prima erectione vendita fuerunt, vel potius pro pretio vltimarum venditionum. & n. seq. vsq. in fin.*
10 *Pactum de redimendo in Bullis erectionis officiorū non apponitur expressè, sed supponitur redimendi facultas.*
11 *Emptor in redemptione officij recuperare debet nedum pretium, sed etiam pretij accessionem.*
12 *Pretij accessio est eiusdem naturæ cum principali.*
13 *Ecclesia, & pupillus tenentur in eo, in quo facti sunt locupletiores.*
14 *Clausula, rebus sic stantibus, semper in contractibus subintelligitur.*
15 *Idem in priuilegijs.*
16 *Pretium inspicitur de tempore venditionis, non autem promissionis de vendendo.*
17 *Loca montium cessante pacto de redimendo an possint per Cameram redimi. & num. seq. vsque in fin.*
18 *Priuilegium concessum ex causa onerosa non potest per Principem reuocari.*
19 *Priuilegia Auditoribus Rotæ concessa in remunerationem laborum sunt irreuocabilia.*
20 *Contractus à Principe initus etiam cum subditis irreuocabilis est.*
21 *Quod maximè procedit in Principe ecclesiastico.*
22 *Deus quoque ex sua promissione obligatur.*
23 *Imperator, vel Papa nec de plenitudine potestatis possunt contrauenire contractui.*
24 *Idem in successore.*
25 *Nihil est quod lumine clariore præfulgeat, quàm recta*

recta fides in Principe.

26 *Princeps si posset liberè contractum à se initum infringere, careret hominum commercio in contrahendo.*

27 *Pœna maxima est inter homines esse, & hominum carere commercio.*

28 *Contractus omnes, qui à Principe celebrantur, habent naturam bonæ fidei.*

29 *Princeps debet habere vnum calamum, & vnam linguam, & esse immobilis sicut lapis angularis, & polus in cælo.*

30 *Princeps etsi solutus sit legibus, tamen à naturali ratione, & æquitati, quæ contractibus inest, non est solutus.*

31 *Papa contrahendo obligatur iure naturali, à quo surgit æquitas obligationis.*

32 *Contractus ratione consensus sunt de iure naturali, cui etiam Princeps subijcitur.*

33 *Regalium concessio non valet in præiudicium Successoris, nisi sint solita concedi per Principem.*

34 *Princeps ex iusta, & rationabili causa respiciente publicam vtilitatem potest contractum rescindere; & causa præsumitur in Principe.*

35 *Declaratur procedere si publica vtilitas aliàs haberi non possit, quàm si auferatur tertio ius quæsitum ex contractu.*

1 EX EPISTOLÆ. Reus actoris sua propria instrumenta edere non tenetur. Hoc dicit: Diuiditur in duas partes. In prima petitio. In secunda ipsius repulsio, ibi, *sed ad hoc*.

2 Nota primò ex text. in causa inter Imperatorem, & subditum eius Papam esse iudicem, & non inferiorem, quia Imperator alium non recognoscit. Quod est verum in temporalibus secundum Butr. & Imol. hic. Sed in spiritualibus subest etiam Episcopo suo, cap. Nouit, supra de Iudic. cap. Episcopi, 11. quæst. 3.

3 Secundò nota ibi, Inter Iustinianum Principem, & Prædecessores suos, pacta inita per Imperatorem cum subdito seruanda esse etiam per
Successores, prout hunc textum ad hoc allegat
Cyn. in l. Digna vox, C. de legib. & notant hic
Ioan. Andr. Butr. Card. Felin. Dec. & alij com-
4 muniter. Sed communem intellectum videtur
obstare, quod non apparet Regem Tancredum
fuisse subditum Imperatoris; & multi sunt Reges non recognoscentes Imperatorem, vt de Rege Francorum, est textus in cap. Per venerabilem, ibi [Cum Rex Superiorem in temporalibus minimè recognoscat] infra qui fil. sint legit. Et quamuis glos. verbum illud, *recognoscat*, intelligat de facto, & non de iure; tamen contra eam tenet ibi Innoc. nu. 3. in ver. Recognoscat, & Host. nu. 6. Vincent. & Ioan. de Deo in c. Etsi necesse, de donat. Spec. in tit. de appellat. §. Nunc tractemus. Et de Rege Hispaniæ tradit glos. penult. in cap. Hadrianus, 63. dist. dicens Hispaniæ Reges non subesse Imperio, quia Regnum ab hostium faucibus suo sanguine eruerunt, Oldrad. cons. 69. Consueuit, num. 9.

At respondetur cũ Imperator de iure in temporalibus sit Dominus totius mundi, l. Deprecatio, ff. ad l. Rhod. de iact. Regem Vincestriæ, de quo textus loquitur, censeri subditum Impera-
toris, quandiù non apparet de exemptione, vt
obseruat Barbat. in cap. 1. col. 13. & post eum
5 Dec. ibi num. 21. de Constit. facit quod not. Bel-
lam. cons. 42. Dominus Hugo nu. 8. 9. & 10. vbi
ait Imperatorem non desinere esse vniuersalem
ex eo quod Rex Franciæ, & alij Reges eum non
recognoscant, quia species extracta de genere
non perimit genus. De quo tamen vide plenè
per Oldrad. consil. 69 incip. Consueuit dubitari
an omnes Reges & Principes debeant de iure
6 subesse Imperatori, per tot. Adde hanc subie-
ctionem Regis insinuari hic in textu, quia secun-
dum expositionem gloss. & DD. in pactis initis
cum Iustiniano Principe continebantur quędam
obsequia Imperatori exhibenda à Prædecesso-
ribus Regis, & ab ipso: obsequiorum autem ne-
cessitas subiectionem arguit, c. Ecclesia S. Ma-
riæ, in princip. de Constit. Præterea secundum
Dec. loco cit. etsi non constaret de subiectione
Regis; tamen ratio naturalis consensus, ob quam
Princeps tenetur ad obseruantiam contractus,
æquè militat si contractus celebretur cum subdi-
to, ac si cum alio.

Deinde contra communem intellectum videtur obstare, quod cum Princeps sit solutus legibus, l. Princeps, ff. de leg. & l. Digna vox, C. eodem, non videtur obstrictus ad obseruantiam contractus, cum potentius sit ius statuti, quàm pacti, Bart. in l. Alia, §. Eleganter, ff. solut. matrimon.

7 Cæterum responderi potest militare diuersam rationem, quia legem facit tanquam Princeps, cui soli talis facultas competit, l. fin. C. de legib. Sed contractum facit tanquam priuatus, quia vtitur iure cõmuni, & non consideratur vt Princeps, vt per Dec. hic nu. 16. & in d. cap. 1. nu. 22. de Constit. Item Deus subiecit Imperatori leges, & non contractus, vt Bald. inquit in cap. 1. de natura feudi. Item sine iniuria beneficium sua prouisione quæsitum alicui tolli non potest, licèt secus sit in prouisione legali. Hinc dicitur, lex non tuum, sed suum tibi denegat auxilium, vt not. in l. Assiduis, C. Qui potior. in pign. habeant. Ita Anchar. cons. 2. Vt tactum est, nu. 4. Stante igitur rationi, diuersitate non procedit hoc casu argumentum de lege ad contractum, vt not. in l. Non impossibile, ff. de pactis.

8 Stat igitur conclusio quod Princeps obligatur ex contractu inito etiam cum sibi subiectis: nam etsi ab initio contractus sint voluntatis, tamen post factum etiam in Principe sunt necessitatis, vt ait Christophor. Castilion. consil. 8. in facto, num. 21.

9 His expeditis, QVÆRO, positis Bullis Officiorum, & Montium vacabiliũ, in quibus adest pactum de redimendo: & posito quod tandem Officia, & loca Montium sæpius vacantia per obitum, aut alio modo à Camera Apostolica maiori pretio, quàm in primæua erectione vendita fuerint. An vigore dicti primi pacti possit Camera Apostolica redimere officia, & loca Montium prædicta pro illo pretio, quo in prima erectione vendita fuerunt, vel potiùs pro pretio vltimarum venditionum.

Secundò posita erectione Montium tam vacabilium super reditus Cameræ Apostolicæ. & quod in illorum erectionem non adsit aliquod pactum de redimendo, vel de non redimendo;

An

An loca Montium prædicta redimi possint à Camera Apostolica .

10 In prima difficultate supponitur in Bullis
erectionis Officiorum,& Montium adesse pactum
de redimendo, super quo puto animaduertendum
in prædictis Bullis hoc expresse non legi,
sed tantum hoc colligi ex ea parte, vbi Camera
obligat bona sua pro cautela,& securitate
emptoris; & inter alias obligationes exprimitur,
vt in euentum reuocationis, seu alterationis
officij, seu extinctionis Montium teneatur
ad restitutionem pretij; & sic potius in illis supponitur
extinctio facto Principis, seu alio modo,
quàm disponatur vt possint redimi, ex vulgari
regula, quod verba, quæ supponunt, regulariter
non disponunt, l. Ex facto, la prima, ff. de
hæred. instit. Clem. 1. de præb. Rota decis. 23. de
Proc. in antiq. Præsertim quia hæc pretij restitutio
est posita ad fauorem emptoris,& pro eius
cautione in euentum euictionis. Et ideò non
debet in eius odium retorqueri, vt ex eo, quod
promittatur restitutio pretij in euentum euictionis,
seu redemptionis, censeatur data facultas
euincendi contra mentem cõtrahentium, l. Non
omnis, ff. si cert. pet. l. Quod fauori, Cod. de leg.
cap. Quod ob gratiam, de reg. iur. lib. 6.

Deueniendo ad primum dubium, videtur dicendum
redemptionem fieri debere pro pretio,
quo huiusmodi officia, & loca Montium fuerunt
vltimo loco vendita per Cameram, non autem
pro pretio, de quo in prima erectione; quia
cum huiusmodi officia, & loca Montium per
obitum illa obtinentium, aut alio modo reuersa
fuerint ad Cameram, & deinde reuendita maiori
pretio, si primum tantum pretium restitueretur,
emptor esset in damno, quia non consequeretur
pretium à se solutum Cameræ Apostolicæ,
& Camera locupletaretur cum alterius iactura,
11 quorum neutrum fieri debet; nam quod emptor
indemnis esse debeat & sic recuperare nedum
primum, & principale pretium, sed etiam hanc
pretij accessionem, seu augumentum, probat tex.
in l. Debet, ff. de ædil. edic. vbi facta redhibitione
venditor tenetur restituere emptori non solum
pecuniam, quam dedit, sed etiam si quid
accessionis nomine soluerit. Facit text. in l. In
tantum, ff. de liberal. caus. vbi is, qui se passus
erat venundari, si in libertatem proclamet, tenetur
non solùm pretium, sed etiam quod pretio
12 accessit restituere. Et ratio est, quia huiusmodi
accessio, seu augumentum pretii est eiusdem
naturæ, & eodem iure regitur cum primo. Cui
additur, l. Etiam, & ibi Bald. de iure dot. Tiraquell.
qui alios allegat de retract. Lignag. §. 1. in
glos. 18. num. 50. cum seq. Quod autem Camera
non debeat locupletari cum aliena iactura,
probatur ex cap. Locupletari, de regul. iur. lib. 6.
not. Innoc. & DD. in c. Quia plerique, de immun.
13 Ecclesiarum. Et quia Ecclesia tenetur in eo, in
quo est facta locupletior, glos. & Bart. in Authen.
Qui res, C. de Sacrosanct. Eccles. Abb. in cap. Si
quis Presbyterorum, in fin. de reb. Eccles. non
alienan. prout in simili videmus de pupillo, cui
Ecclesia assimilatur, l. Orphanotrophos, C. de
Episc. & Cler. Qui si velit recuperare rem venditam
absque tutoris authoritate, tenetur restituere
pretium etiam quatenus est factus locupletior,
l. fin. C. de vsucapion. l. 1. ff. de author. tutor.
Dec. consil. 282. num. 4. qui plura congerit.

Neque obstat quod emens vltimo loco à Camera
pro maiori pretio potuerit cogitare huiusmodi
officia,& Montes redimi posse pro pretio
statuto in Bulla erectionis; Et ideo imputet
sibi si maiori pretio emit. Quia potius stantibus
supradictis verisimilius est eum cogitasse se recuperaturum
à Camera pretium nedum in ipsa
erectione, sed etiam vltimo loco solutum d. l. Debet,
& l. In tantum. Idque non obstante pacto,
de quo in Bulla erectionis: quia intelligitur rebus
sic stantibus; & sic dummodo postea ad manus
Cameræ non peruenerit maius pretium,
quàm fuerit in prima erectione statutum: Sem-
14 per enim in contractibus subintelligitur clausula,
rebus sic stantibus, l. Quæro, §. Inter locatorem,
ff. de locat. l. Cum quis, in princ. ff. de solut.
15 Quod procedit in qualibet materia, & etiam in
priuilegijs, cap. Suggestum, de decim. late Ias.
in l. Quod seruus, ff. de cond. ob caus.
16 Et hæc faciliùs procederent, si in pacto de redimendo
non esset expressum certum pretium,
quia hoc casu non intelligeretur de eodem pretio,
sed de iusto, ac legitimo inspecto tempore
retrouenditionis, quia, vt inquit Bald. in l. 1.
col. penult. vers. Idem nota, C. Communia, de
legat. pretium inspicitur de tempore venditionis,
non autem promissionis de vendendo. Et
faciunt notata per Bart. in l. Titius, la prima,
n. 4. ff. de action. empti, videlicet pretium inspici
de tempore euictionis, non autem de tempore,
quo fuit facta venditio. Et in terminis retrouenditionis
ex pacto tradit gloss. in l. 1. in
ver. Non actus; & ibi Salic. num. 6. C. quan. lic.
ab empt. discedere, Anton. de Burgos, in cap. Ad
nostram, num. 45. de empt. & vendit. Gozad. in
l. 2. quæst. 17. num. 131. & Cagn. nu. 41. in 8. not.
& in alia repet. num. 93. C. de pactis inter empt.
& vend. Tiraquell. de retract. conuen. §. 1. glos. 3.
num. 2.
17 Quantum ad secundam difficultatem cessante
pacto de redimendo, loca Montium non videntur
posse per Cameram redimi, siue versemur
18 in priuilegio, siue in contractu: nam priuilegium
si sit concessum ex causa onerosa,& sic mediante
solutione magnæ quantitatis pecuniarũ,
non posse per Principem reuocari, tradit Bald.
in l. Qui se Patris, num. 34. C. Vnde liber. Alex.
cons. vlt. num. 18. lib. 4. Socin. cons. 87. num. 12.
lib. 3. Gabr. concl. 7. de iure quæsit. non tollen.
nu. 5. Betoua hic nu. 16. & 17. Quia censetur hoc
casu orta mutua obligatio ex consensu vtriusque
partis, quæ altera inuita, & renuente tolli non
potest, Bart. in l. Quod semel, ff. de decret. ab
Ordin. facien. & in l. Omnes populi, in 3. quæst.
19 principali de iust. & iur. Felin. in c. Cum olim,
col. 3. de re iudic. Facit quod scripsit Rom. consil.
436. Quod Indultum, n. 14. in fin. vers. Septima
principalis, vbi ex facto consuluit priuilegia
Auditoribus Rotæ concessa in remunerationem
laborum, quos iugiter patiuntur pro Reipublicæ
vtilitate, esse irreuocabilia, quia transeunt
in contractum. Cuius dictum sequitur
Rebuff. super concord. in præfat. ad rub. de collation.
ante finem, vers. Item quãdo priuilegium.
Idemque generaliter de priuilegijs cõcessis propter
benemerita, respondit Oldrad. consil. 266.
In Christi nomine, num. 7. vers. Præterea.

Con-

20 Contractum verò cum Principe initum etiam
cum subditis esse irreuocabilem, probat textus
hic. Et est communnis opinio vt testatur Ias.cons.
2. in princip. lib. 1. & patet ex dictis supra in
2. notab,

21 Quod precipuè habet locum in Principe eccle-
siastico, quia Ecclesia est cultrix Iustitiæ, quæ
quicquam iniustum non patitur in se, vel alium
fieri, vt c.1. §. Sed diuersum, de alienat. feud. Ita
Rom. cons. 352. Quæritur, num. 16. vers. Et hoc
maximè. Et multò magis procedit in Summo
Pontifice, vt dicit hic Bero. n.29.

22 Quinimmo etiam Deus obligaretur ex pro-
missione, vt verbis Baldi vtar in l. 1. in princip.
ff. de pact. vbi Magistrum sententiarum refert ita
23 dicentem. Quod adeo verum est vt nec etiam
de plenitudine potestatis possit Imperator, vel
Papa contrauenlre contractui, vt idem Bald. not.
in c.1. §. Ad hoc, col 5. ff. de pac. iuram. firman.
Paul. de Castr. in l. Digna vox. C. de legib. Soc.
cons. 86. num. 14. lib. 4. vbi allegar eundem Pau-
lum de Castr. in l. fin. C. de transact. Dec. in c.1.
num. 20. de constit. Vnde Gemin. cons. 74. At-
centis, in princip. ait [non obstare si dicatur,
Papa est Princeps habens supremam potestarẽ:
ergo sibi est possibile tale vitium tollere, c. Cun-
cta per mundum, & c. Per Principalem, 9. q. 3.
cum simil. quia illud non procedit in contracti-
bus, vel pactis gestis per Principem etiam cum
sibi subiectis, quia talia per Principem sunt ser-
uanda.] Hæc Gemin. subdens de hoc esse textũ
hic. Idem ex facto respondit latè Card. Zabarell.
cons. 147. Dominus noster Papa, dicens [Licèt
Papa dicatur habere Summam potestatem in
tantùm quod contractum nullum validare po-
test tamen procedit quatenus consideratur Papa
tanquam Summus Pontifex; sed quando con-
trahit, tunc consideratur tanquam priuatus, &
tenetur obseruare, allegat textum hic. Et infra:
Non subest ergo honestas si contrauenite velit,
cum de iure non possit. Imò sicut in priuato cõ-
tractus à principio est voluntatis, ex post facto
est necessitatis, l. Sicut C. de action. & obligat.
Ita & in Principe à paritate rationis.] Hæc Card.
qui latius ibi prosequitur, & loquitur de pleni-
tudine potestatis, vt patet in Bulla Bonifacij ab
eo relata in themate, quemadmodum etiam lo-
quuntur in cap. 1. de constit. Abb. nu. 7. vers. Et
idem dicit, & Dec. num. 20. vers. Et ista limi-
tatio.

24 Et idem iuris est in successore: nam nec ipse
potest resilire à contractu per prædecessorem
inito, vt initio diximus etiam de plenitudine po-
testatis, vt scripsit Paul. de Castr. in l. Digna
vox. C. de legib. cum alijs allegatis per Gabriel.
concl. 5. de iure quæs. non tollen. num. 18. Nec
audiendi sunt, qui dicunt Principem id posse
etiam sine causa de potestatis plenitudine, sed
tamen grauiter peccare, vt hic per Bero. n. 22.
Quoniam ad peccatum non se extendit potentia
Principis, imo nec potentia Dei. S. Thom. in
1. part. q. 25. art. 3. ad 2. latè Cardin. cons. 142.
Punctus quæstionis, n 2. vers. Sed his litteris non
obstantibus: & scripsi plenius in c. Consultatio-
nibus, n. 46. 50. & 77. de cler. ægrot.

Propositæ autem assertionis multiplex ratio
affertur à Doctoribus.

25 Primam ponit Anchar, cons. 2. Vt tactum est,
num. 3. quia nihil est quod lumine clariore præ-
fulgeat, quàm recta fides in Princip. Epist. In-
ter claras, C. de Summ. Trinit. & fide Cathol.
Vnde dicit Bald. cons. 24. Ius Abbatialis digni-
tatis, num. 1. lib. 2. fides contractus & à Papa
& à Cæsare seruari debet, imò & Deus arctat
seipsum ex lege promissionis; & non seruare
fidem contractus est mentiri, l. Dolus, ff. man-
dati. Abominabile autem est mendacium, &
stellionatus in ore Vicarij Iesu Christi, & horri-
bile; & ideò tenetur promissa seruare.

Secundam rationem ab absurdo adducit Car-
din. d. cons. 147. nu. 91. vers. Præterea hoc esset
grauiter, Quia ex eo quod Princeps deciperet
illos, qui cum ipso contraxerunt, scandaliza-
rentur Catholici, quod Papa non intendit, c. Ni-
hil, de præscr.

26 Tertia ratio, quæ ex præcedente consequitur,
affertur à Baldo in l. Princeps. in fin. ff. de legib.
& Rom. cons. 352. Quæritur primò, num. 24.
Quia si esset in sola Principis voluntate contra-
ctum, quem cum subdito facit, infringere, nul-
lus verisimiliter contraheret cum ipso; & sic ho-
minum commercio careret in contrahendo: esset
autem absurdum vt qui Princeps est omnium
careret commercio hominum. Et sumitur hæc
ratio ex textu ad propositum notabili in l. Quod
27 si minor, §. Non semper, ff. de minor. Inter ma-
iores enim pœnas reuocatur inter homines esse,
& hominum carere commercio, leg. Hi qui ad
28 Sanctam, C. de Apost. Quæ ratio indicat hoc in
fauorem Principis introductum esse. Sed tamen
ob vtilitatem priuatorum potiùs videtur princi-
paliter constitutumne, cum ipsorum iactura de-
cipiantur. Et ideò omnes contractus, qui fiunt
à Principe, habent naturam contractus bonæ fi-
dei, vt inquit Bald. in c.1. §. Si quis verò, in princ.
de pace Constan.

29 Quartam rationem ponit idem Bald. cons. 327.
Prædic. num. 4. lib. 1. quia Princeps debet habe-
re vnum calamum, & vnam linguam, & non
plures linguas, quia scriptum est: *Quæ procedunt
de labijs meis non faciam irrita*. Et ideò debet esse
immobilis sicut lapis angularis, & sicut polus in
cælo.

30 Quinta ratio est eiusdem Baldi in l. Ex imper-
fecto, ad fin. C. de testam. & Decij hic num. 3.
quia in contractibus æqualitas requiritur; & ideo
Princeps iure communi vtitur d. l. Ex imperfe-
cto. at quamuis Princeps lege positiua sit solutus,
tamen, vt formaliter inquit Bald. in l. Si aquam
num. 45. vers. Hoc facit ad propositum nostrum,
C. de seruit. & aqua. Lege positiua Princeps
obligatur à dictamine rationis; quia est animal
rationale; ideo ea non est Princeps solutus. Nul-
la enim authoritas neque Principis, neque Sena-
tus potest facere, quod Princeps non sit animal
rationale mortale, nec eum absoluere à dictami-
ne rectæ rationis, l. 2. ff. de vsufruct. ear. rer.

31 Vltima & potissima ratio in hac materia est,
quam adducit Card. in d. cons. 147. nu. 7. Abb.
in d. cap. 1. n. 7. de constit. & DD. communiter
hic, quia Papa contrahendo obligatur iure na-
turali, à quo surgit æquiras obligationis, l. prima,
ff. de pact. Quod autem habet subsistentiam, de
iure naturali à Principe tolli non potest l. fin.
C. Si contra ius, vel vtil. pub. & not. Innocen.
32 in cap. Quæ in Ecclesiarum, de constit. Ad idem

quod

quod tradit Barbat. in d. cap. primo, col. 13. & Dec. num. 21. de constit. dum dicunt, Principem obligari ex contractu ratione consensus, qui est de iure naturali, cui etiam Imperator, & Papa subijciuntur. Clem. Pastoralis, de re iudic. Et in idem recidit quod ait Rolan. à Valle cons. 60. num. 4. lib. 2. Contractus esse de iure gentium, quod est immutabile, & non potest tolli per Principes.

33 Nec applicatur quod in praeiudicium successoris non valeat concessio facta de Regalibus. Bald. in tit. de pace Const. in ver. Amplius confineuerunt: quia praeter id quod non versamur in Regalibus, quae in signum dominij, & ratione iurisdictionis competunt, de quibus loquitur Bald. & alij, qui ipsum sequuntur. Haec conclusio non procedit in Regalibus, quae solita sunt concedi per Principem. Claud. de Seisell. in tit. qui feud. dare poss. col. 3. praesertim vbi non inducitur notabilis diminutio Principatus, vt post alios tradit Gabr. d. concl. 5. n. 8.

34 Neque obstat si dicatur saltem ex insta, & rationabili causa respiciente publicam vtilitatem Princeps potest rescindere contractum, Aym. cons. 5. num. 4. Quia ex iusta causa potest dominium rerum auferre vni, & dare alteri, l. Bene à Zenone 1 & ibi Bald. C. de quadrienn. praescript. l. Lucius, ff. de euict. Innoc. in d. cap. Quia plerique, num. 5. de immun. Eccles. & in c. Debitores, de iureiur. Vnde sicuti potest ex causa tollere ius quaesitum; ita & contractum rescindere, quae causa benè praesumitur in supremo Principe. Ita Alex. cons. 1. n. 11. & 12. vers. Venio ad secundum lib. 2.

35 Id inquam non obstat, quia intelligitur quando aliàs publica vtilitas haberi non posset, nisi auferetur tertio ius quaesitum ex contractu, vt post Host. & alios declarat Gabriel. d. concl. 2. n. 4. de iure quaes. non tollen. quod non verificatur hoc casu vbi agitur de priuato interesse Aerarij ipsius Principis, & nulla adest causa, quae Principem cogat ad redimenda loca montium in praeiudicium eorum, qui bona fide cum Principe contraxerunt. Vnde aliud dicendum esset si verè huiusmodi ratio vigeret per supradicta. Quae tamen correctioni, ac iudicio S.D.N. Papae in omnibus, & per omnia submitto.

DE PROBATIONIBVS.

Cap. Sicut.

S V M M A R I V M.

1 *Consuetudo non valet vltra probationem plenam exigens iuramentum. & n. 8.*
2 *Intentionem suam fundare quis dicitur quando plenè probat id, quod intendit, vel quando habet pro se iuris assistentiam.*
3 *Testes, & instrumenta eandem vim habent ad plenam probationem faciendam.*
4 *Probatio per scripturam in quibus casibus requiratur.*
5 *Iuramentum suppletorium tunc demum est deferendum, cum aliae probationes deficiunt, dummodo tamen saltem semiplenè sit probatum.*
6 *Et habito respectu ad legalitatem personae & quantitatem causae. & n. seq.*
7 *Iuramentum in supplementum, vt deferri possit, quae requisita debeant concurrere, & in quibus casibus non sit deferendum.*
8 *Consuetudo exigens iuramentum vltra plenam probationem aduersatur iuri naturali, scripto, & Diuino.*
9 *Consuetudo inualidans plenam probationem, aut eam restringens non valet.*
10 *Pactum iuratum de conficiendo inuentario rerum restituendarum soluto matrimonio an impediat probationem per testes. & n. seq.*
11 *Pactum vt probatio rerum restituendarum soluto matrimonio aliter fieri non possit quam per inuentarium, an firmetur iuramento. & n. 16. & seq. vsq. in fin.*
12 *Inuentarij conficiendi obligatio non impedit, quin rei veritas aliunde probari possit.*
13 *Scriptura ex eo quod de illa conficienda partes paciscantur, non efficitur de substantia actus.*
14 *Probationum renunciatio non praesumitur, nisi probetur.*
15 *Pactum de rerum traditio aliàs quam per inuentarium probari non possit est nullum. & n. 18.*
16 *Et an firmetur iuramento. & n. 18. & n. seqq. vsq. in fin.*
19 *Iuramentum non debet esse vinculum iniquitatis.*
20 *Item contra bonos mores non est obligatorium.*
21 *Nec de re vetita ob publicam vtilitatem.*
22 *Iuramentum contra publicam vtilitatem secundario, non autem principaliter valet.*
23 *Pactum vt non liceat probare nisi per scripturam, est contra bonos mores.*
24 *Iudex officio potest recipere testes non obstante partium iuramento. quod veritas aliter probari non possit, quam per scripturam.*
25 *Iuramentum de testibus non inducendis non obstat, quin produci possint exuberantis fidei, & authoritatis.*
26 *Probatio per quinque testes aequipollet probationi instrumentali.*
27 *Verisimilitudo in probationibus praecipuè spectanda est.*

1 SICVT. Actor qui plenè probauit, non debet compelli iurare, Ioan. Andr. Bald. & Anchar. Sabaudi etiamsi hoc habeat consuetudo, vt in textu Bellam. Cardin. & Aretin. Vel sic. & formaliter non valet consuetudo vltra probationem plenam exigens iuramenta. Hoc dicit: Butr. Abb. Aretio. & Decius. Addunt Abbas, & Felin. sine causa rationabili. Sed hoc non colligitur ex textu. Diuiditur in duas partes. Prima narrat consuetudinem, quam secundò improbat ibi, nos eum.

2 Nota primo ibi, *Intentionem suam fundauerit*, quod aliquis dicitur intentionem suam fundare cum plenè probat id, quod intendit, secundũ Abb. hic in 1. notab. Aliàs dicitur quis fundare suam intentionem quando habet pro se iuris communis assistentiam, vt legitur, & notatur in cap. Cum personae, de priuileg. lib. 6. & scripsi plenè in cap. Nullus, à num. 27. infra de Paroch.

3 Secundò nota ibi, *Instrumentis, aut testibus*. Eandem vim ad fundandam intentionem, & ple-

X nam

nam probationem faciendam obtinere teſtes, & inſtrumenta, cap. Cum Ioannes, §. Porrò, infra de fid. Inſtrument. ibi, eandem vim obtineant inſtrumentorum, fides, & depoſitiones teſtium cap. Tuæ, de Cleric. peregrin. l. In exercendis, C. de fide Inſtrum. Hoſt. hic num. 1. in verb. Inſtrumentis, aut teſtibus. Fallit in caſibus, in quibus lex non confidit de teſtibus, & requirit ſcripturam quos enumerat gloſ. in c. 1. de cenſib. lib. 6. in verb. In ſcriptis, ad quem quotidie recurritur, Speculat. 10 tit. de Inſtrum. edition. §. Reſtat, verſ. Sed ſi alij, Alex. conſ. 107. Videretur, à num. 3. lib. 7. plenè Guidopap. deciſ. 581. Reperitur inſtrumentum publicum nu. 3. Et his adde Concil. Tridentin. ſeſſ. 25. cap. 9. ibi, authenticis ſcripturis probetur.

5 Tertiò nota ibi, *Cum alia legitima probationes deeſſe noſcuntur*. Tunc demum eſſe recurrendum ad ſuffragiũ iuramenti ſuppletorij, cum aliæ legitimæ probationes deficiunt, vt hic & in l. In bonæ fidei, C. de rebus credit. & in l. Admonendi, ff. de iureiurand. cum concordantib. de quibus hic in gloſ. 1. dummodo tamen ſaltem ſemiplenè ſit probatum; alias enim non defertur hoc iuramentum in ſupplementum, cap. Ex inſinuatione: & ibi gloſ. in verb. Clerici, de procurator. Et hic notant Innoc. in fin. Hoſt. num. 2. in fin. verſ. Tertiò, vbi ſemiplenè probatum eſt, & num. 3. Ioan. Andr. num. 3. eod. verſ. Bellam. nu. 8. & reliqui omnes. Bald. in d. l. Admonendi, nu. 57. Et ibi etiam Iaſon in prima lectura n. 75. & nu. 118. & in repet. num. 139. vbi enim actor nihil probat, abſoluendus eſt reus, l. fin. C. de rei vendicat. etiam ſi nihil præſtiterit, vt c. vnico, §. c. in princ. infra vt eccleſiaſtic. benefic. Si actor plenè probat, reus condemnandus eſt, cap. Ex litteris, verſ. Quibus etiam, in fin. & cap. In præſentia, infra eodem cap. Granis, & cap. Accepta, de reſtitut. ſpoliat. Reſtat igitur, vt tunc ſolum ſit recurrendum ad remedium ſubſidiarum iuramenti, cum ſemiplenè probatum eſt, vt hic, & in dicto cap. Ex inſinuatione, & cap. fin. ſupra quod metus cauſa, ſecundum Hoſt. & reliquos

6 poſt eum; habito tamen reſpectu ad qualitatem perſonarum, & quantitatem cauſæ l. Si quando, C. Vnde vi, cap. vltim. de iureiur. l. Legitimos, ff. de legitim. tutor. gloſ. 1. hic in fin. Ad hoc enim, vt tale iuramentum deferatur, debent concurrere legalitas perſonæ, paruitas cauſæ, ſeu præiudicij, & aliæ qualitates, quas latè enumerat Cyn. in d. l. In bonæ fidei, C. de reb. credit. Ioan. Andr. & Canoniſtæ in dicto cap. vltim. Socin. Sen. conſil. 136. Præſtantiſſimè Doctor, à num. 5. lib. 1. Et quinque requiſita recenſet Menoch. de arbitr. Iudic. caſ. 190. per tot. & viginti ſeptem caſus, in quibus nõ eſt locus delationi huius iuramenti ſuppletorij cumulat Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg. 93. & Moderni Collect. hic à num. 17. vſque in finem.

8 Vltimò nota ibi, *talem conſuetudinem reprobamus*, non valere conſuetudinem, ſecundum quam actor, qui intentionem ſuam plenè probauit, nihilominus compellitur præſtare iuramentum, eoque renuente illud ſubire, eius probationibus fides non adhibeatur, vt hic eſt caſus ad litteram ſecundum omnes. Ratio eſt multiplex ſecundum Doctores. Prima eſt, quia eſt contra naturalem rationem, quæ nõ admittit ſuperflua; Secunda ratio, quia eſt contra ordinem iudiciorum, & aduerſatur iuri ſcripto, cap. 2. de conſuetudin. l. 2. C. Quæ ſit longa conſuetudo, cap. 1. & cap. Conſuetudinis, 12. diſtinct. cum concordant. de quibus hic in gloſ. 2. ad hoc cap. 2. de Capell. Monach. lib. 6. Tertia ratio eſt, quia ex quo à principio ſemel iuratum eſt de calumnia, ſeu de veritate dicenda, ſaltem in cauſa ciuili, non fuit amplius curandum, vt in Authent. hoc Sacramentum, C. de iuram. calumn. & §. 2. in Authen. De his qui ingrediun. ad appell. & hanc rationem ponit hic Bernard. in gloſ. 2. ſed eam meritò impugnant Bellam. n. 2. in fin. verſ. Aliam rationem, & fuſiùs Dec. num. 2. & 3. Quarta ratio eſt, quia cum actor plenè probauerit intentionem ſuam inſtrumentis, aut teſtibus, iuramentum eſt ſuperfluum, & temerarium; vnde conſuetudo, quæ cogit eum temerè, & ſine cauſa iurare, eſt peccati nutritiua, & contra ius diuinum, cap. Etſi Chriſtus, de iureiurando: & ideo valet cap. fin. de conſuetud. Ad hoc bonus textus in caſu conuerſo in cap. Ad noſtram, infra eod. & has rationes excepta tertia adducunt hic Abb. Antiq. in verb. Conſuetudinem, Hoſt. nu. 4. circa finem in verb. Reprobamus, Io. Andr. eod. nu. Collect. in princip. Bald. num. 2. Bellam. eod. nu. & reliqui omnes. Et pondera, quia cum textus dicat *reprobamus*, ex hoc infertur, vt talis conſuetudo non valeat, etiam ſi ſit ſupra hominum memoriam, quia vbi Canon non ſimpliciter derogat conſuetudini, ſed eam damnat, & reprobat, tunc cenſetur ſublata etiam immemorabilis, vt poſt Felin. in cap. Cum ex officij, num. 13. de præſcript. Aretin. in l. Cum ſtipulatus ſim, à Proculo, col. 3. ff. de verb. Obligat. & alios plures declarat Couarr. var. reſol. lib. 3. cap. 13. n. 1. verſ. Adnotandum tamen erit. Quanquam enim immemorabilis habeat vim tituli, ſeu priuilegij, vt l. Hoc iure, §. Ductus Aquæ, ff. De aqua quotidian. & æſtiua, hoc tamen fallit quando eſt à iure reprobata, vt notat Philipp. Franc. in c. 1. in 2. notab. verſ. Imò tradit. Hoſt. de conſuet. lib. 6. Put. deciſ. 466. num. 4. lib. 2. & Felin. loco citato. Item cum hæc conſuetudo ſit contra ius naturale, & diuinum, vt dictum eſt, nullo vnquam tempore poteſt præſcribi cap. Flagitia, 30. quæſt. 7. dicto cap. fin. cum ibi notat. de conſuetud. & adde quod in propoſito, ſcripſi latiſſimè in cap. Cum eſſes, à nu. 13. infra de teſtam.

9 Quemadmodum autem non valet conſuetudo, quæ inualidat plenam probationem, vel plenæ probationi aliquid detrahit, aut eam reſtringit, vt dicunt Doctores ſecundùm Anton. de Butr. hic in 1 notab. num. 2. & Aretin. nu. 5. per text. in dicto cap. Ad noſtram, infra eod. vbi talis conſuetudo appellatur peſtis contraria omni iuri: Ita nec valet pactum, quo quis probationibus renunciat, vel eas reſtringit ad certam ſpeciem, vt per eundem Butr. n. 8. Tu verò an huiuſmodi pactum ſit validum, & an firmetur iuramento, dic plenius vt in quæſtione ſequenti.

10 QVÆRO, an pactum iuratum, vt de auro, argento, & margaritis à viro vxori donatis, ac ſoluto matrimonio reſtituendis inuentarium conficiatur, obſtet quominus res eiuſmodi per teſtes probari poſſint.

11 An ve pactum, vt rerum reſtituendarum probatio aliter, quàm per inuentarium fieri non-

va-

12 valeat, roboretur iuramento. Matrimoniales pa-
ctiones initæ inter Serenissimum Ducem, & eius
vxorem nullam-continent renunciationem pro-
bationis testium, nec certam probandi formu-
lam præscribunt, sed eis dumtaxat cauetur, vt
rerum soluto matrimonio restituendarum inuen-
tarium conficiatur. Frustra igitur in hac causa
attinguntur quæstiones, an liceat probationibus
renunciare, an ve obseruanda sit obligatio, qua
quis se ad certum probandi modum alligauit.
Nam cum solam babeamus conuentionem de
inuentario conficiendo, etsi partes compelli po-
tuerint ad illius confectionem, non tamen ex eo
quod cõficere prætermiserint, perimitur substan-
tia obligationis, aut impediuntur contrahentes
aliunde, quàm inuentario rei veritatem legitimè
probare: ex nota, per Salicet. in l. Contractus,
13 col. 2. C. de fide Instrument. vbi vult, vt si res
nullo iure scripturam requirat, partes de ea con-
ficienda paciscentes videantur prospexisse pro-
bationibus, non contractui, cuius substantia à
Scriptura non pendet. Decius, qui Salicet. re-
fert, & sequitur in rubrica de consuetudin. nu.6.
& 7. Paul. de Castro conf.52. Tria sunt, num.1.
& 2, in 2.vol. Aretin. consil.159. in r.dub. nu.8.
cum seqq. Dec. ex communi in consil.240. nu.3.
Decian, consil.64. nu.26. vol.3. Hæc igitur quæ
ad probandam huiusmodi pacti validitatem cõ-
gesta sunt tunc aliquid ponderis habere possent
quando probationibus testium esset renuncia-
tum, aut conuentum, vt alio modo, quàm per
inuentarium rerum donandarum traditio pro-
14 bari non posset. Quæ renunciatio cùm in con-
tractu matrimoniali non legatur, nostrum non
est eam subintelligere, nisi probetur, Bald. in
l.1. num.2. C.de edict. Diu. Adrian. toll. Decius
in l.1. in vltim. lectura num.58. C. Qui admitti.
Neque ad rem pertinet, quod partes de confe-
ctione inuentarij agentes, vsæ sint verbis indu-
centibus necessitatem, ibi: *Se n'habbiano da far
inuentarij*. Ea enim necessitas respicit solam
confectionem inuentarij, & non probandi mo-
dum, de quo partes nihil prorsus conuenerunt,
quemadmodum expressissent si voluissent, ad
l.vnicam, §.Sin autem ad deficientes, C.de caduc.
15 toll. Verum esto partes conuenissent, vt solo in-
uentario, non autem testibus rerum traditio pro-
bari posset, ex abundanti dicimus id pactum
irritum, & nullum vno ore passim à Doctoribus
pronunciari, Specul. in tit. de probationib. §. Vi-
dendum restat, num. 4. post Hugon. & Azzon.
glos. in §. Præterea, in verb. Senatus, Auth. vt sin.
prohib. matrim. Host. in Summa de renunciat.
§. Quæ possunt, col. penult. vers. Quid de pacto,
Roman. in l. Tale pactum, in fine, ff. de pactis, vbi
Ang. & Castr. num. 5. Butr. Imol. & Abbas in
cap. Si diligenti, de foro competen. Bart. in au-
then. Iubemus, vbi Angel. & Castr. num. 3. C. de
Iudic. Imol. & Aretin. hic Ias. d. Auth. Iubemus,
num. 5. vbi Iacob. de Beluiso, & Angel. in hanc
sententiam adducit. Roman. sing. 204. Cæpol.
qui alios citat conf.251. Marsil. in rubr. de pro-
bat. num. 33. Imol. ex communi in dicto cap. Si
diligenti, de foro compet.
16 Neque obstat quod huiusmodi pactum firma-
tum fuerit à iuramento, quod partes præstite-
runt ex Fulgos. consil. 208. Alexan. Imol. & Se-
raphin.

Primò enim respondetur hanc limitationem
minus esse attendendam cum aduersetur rece-
ptissimæ Doctorum opinioni superius citatorũ,
quorum aut nullus, aut certè paucissimi hanc li-
mitationem annectunt, Alex. consil.102. vol.5.
in meo Codice est prætermissum, eo quod repe-
titum esset conf.22. vol.1. quo loco de huiusmodi
pacto nullum verbum. Seraphin. autem de pri-
uileg. iurament. priuileg. 140. in hac opinione
vacillat, & cogitandum relinquit.
17 Quin etiam Seraphinus agnoscit huius limita-
tionis difficultatem, quam satis diluere nun-
quam visus est, & ex qua desumere nobis licet
aliam responsionem, nempe huiusmodi limita-
tionem ex diametro pugnare cum cõmuni opi-
nione Doctorum negantium id pactum esse vali-
dum. Multiplices enim rationes in idem ten-
dentes reddunt, videlicet quod huiusmodi pa-
ctum sit à bonis moribus alienum, indicatque
iniquitatem, vt quis cum aliena iactura debeat
locupletari, l.4. de condict. indebit. quod angu-
stet probandi facultatem, l. Quoniam, C. de hæ-
retic. Quod sit contra ius publicum, quo vsus te-
stium tanquam necessarius laudatur, & recipitur
l. 1. ff. de testib. Id autem publicum ius priuato-
rum pactionibus nequeat immutari, l. Ius publi-
cum, ff. de pactis. Quibus de causis non temerè
Hostiens. asseruit in loco superiùs citato id pa-
ctum esse contra legem, & communem vtilita-
tem, & mortale peccatum inducere.
18 Quæ planè rationes vbique in hac materia
à Doctoribus inculcatæ huius pacti vires vsque
adeo prosternunt, vt nec etiam iuramento con-
firmetur, non solum si omnes simul, sed etiam
19 quamlibet singillatim perpendamus: nam si id
pactum est iniquum, illis vires non adijcit iura-
mentum, quod non debet esse vinculum iniqui-
tatis, cap. Quanto, de iureiur. & à veritate, iudi-
cio, & iustitia disiungi non debet, cap. Animad-
20 uertendum, 22. quæst. 2. Si autem quod plerique
asseruerunt, inter quos Specul, post alios in tit. de
probat. §. fin. num. 6. in fin. non congruit cum
21 bonis moribus, non est vtique obligatorium
contra bonos mores præstitum iuramentum,
cap. Non est obligatorium, de regul. iur. lib. 6.
Quod si lædit publicam vtilitatem, quod omnes
fatentur, ob id quoque non dubij iuris est non
valere iuramentum præstitum de re vetita ex
causa publicæ vtilitatis, cap. Si diligenti, de fo-
ro compet. cum simil.
22 Neque obstat quod in hac prohibitione cen-
setur publica vtilitas secundariò, non autem
principaliter, ideoque iuramento contractus
confirmetur, vt per Bar. in l. Si quis pro eo, n. 7.
& 8. ff. de fideiuss. Nam præter quam quod hæc
sola ratio publicæ vtilitatis non affertur à Do-
ctoribus, sed aliæ etiam supra relatæ, quæ suffi-
ciunt, vt contractus non possit iuramento vali-
dari, iure etiam affirmari potest in vsu testium
versari publicam vtilitatem principaliter, non
secundariò, cum Reipublicæ principaliter inter-
sit rei veritatem patere, ne quis defectu proba-
tionum, quod sibi debetur, amittat, idq; alius
apud se per dolum retineat, sed ius suum vnus-
quisque consequatur, quod est præcipuum iuris
præceptum, ad l. Iuris præcepta. ff. de iustit. &
iur. cum similib. constat igitur opinionem Do-
ctorum de huius pacti nullitate ex vi rationum,

quas adducant, includere etiam casum interpo-
siti iuramenti, & ex consequenti limitationem
prædictam nec veram esse, nec receptam.

23 Accedit quod huius limitationis auctor ab
omnibus adducitur Specul. de titul. de probat.
§.fin. n. 6. qui tametsi priùs disertis verbis id af-
firmauerit, videtur tamen postea maturius ab
ea sententia recedere, vel certè sibi non constat,
dum rationem reddit præcedenti dicto contra-
riam. Subdit enim pactum, quod non liceat pro-
bare nisi per publicum instrumentum, esse con-
tra bonos mores. Quæ ratio admissa necessariò
efficit, vt non roboretur iuramento, cuius nul-
la est vis ad validum actum bonis moribus ad-
uersum, d. c. Non est obligatorium.

Verum etsi id iuramentum esset omnino ser-
uandum, nec iuranti liceret vti alio probationis
genere, adhuc tamen suggerente æquitate, quæ
veritatem obrui non patitur, in promptu sunt
efficacia remedia, quibus consulatur indemnita-
ti repetentis res suas: nam quamuis obstante
24 iuramento non possit alios testes producere, non
tamen præclusa est iudici via, quominus ex offi-
cio suo testes recipiat: quod animaduertit Spe-
cul. loco supracit. num. 6. Bero. consl. 100. nu. 15.
vol. 3. quem cum alijs citatum sequitur & com-
probat Roland. cons. 88. nu. 13. vol. 1. Felin. hic
num. 20. post med. vers. Consuluit tamen post
Ioan. Andr. Lap. Imol. & Gemin.

25 Præterea si ob efficaciam iuramenti prohibe-
retur vsus testium, nihil tamen obstaret prohi-
bitio, quominus producerentur testes exuberan-
tis fidei, & auctoritatis, vt per Felin. hic nu. 14.
vers. Quartò intellige post Anton. de Butr. quæ
limitatio quamuis forte non nihil dubitationis
habere posset in foro sæculari, est indubitata in
foro ecclesiastico, cuius est præcipuè æquitatem,
ac veritatem præ oculis habere, & peccato oc-
currere, vt tradit Felin. vbi supra.

26 Tandem vbi Serenissimus Dux velit quinque
testibus rerum traditionem probare, ex pacto
etiam valido, quo se ad solam probationem in-
strumentalem astrinxit, nunquam excluditur,
quominus quinque testibus veritatem probet:
nam probatio per quinque testes æquipollet pro-
bationi instrumentali, vt per tex. in l. Testium,
C. de testib. tradiderūt Cyn. in l. Optimam, C. de
contrah. & committen. stipulat. Abb. hic propè
fin. vbi & alij. Marsilien. in rubric. de probat.
num. 53.

27 Ad hanc autem probationem admittendam
eo promptior debet esse iudex, quo magis est ve-
risimile vxori à viro, & à viri patre, consangui-
neis, ac subditis ea donata esse, quæ vtriusque
summam nobilitatem, ac dignitatem decebant,
arg. c. Etsi quæstiones cum gloss. in verb. Dan-
dis muneribus, infra, de simonia. Verisimilitudo
autem quantæ sit potentiæ in probationibus cla-
mant passim DD. quos cumulat Menoch. de
arbitr. iudic. lib. 2. centur. 1. casu 85.

DE PROBATIONIBVS.

Cap. Post cessionem.

S V M M A R I V M.

1 *LIteræ Ordinarij probant quem excommu-
nicatum nisi contrarium doceatur.*
2 *Excommunicatus si quis probetur per lite-
ras Ordinarij, nisi postea absolutus osten-
datur, à procuratione iudiciali repellitur.*
3 *Ordinarij appellatione venit non solum Episcopus,
qui est generalis, & maior Ordinarius, sed etiam
quilibet inferior, & specialis Ordinarius.*
*Quod procedit si materia etiam inferiori Ordinario
sit adaptabilis. n. 6.*
*Item procedit in Ordinario constituto à iure, non
autem in constituto ex accidenti à Capitulo, vel
à Papa n. 10.*
4 *Iurisdictio ordinaria ad sui essentiam non requirit
territorium.*
5 *Ordinarius dicitur qui iure suo, vel Principis bene-
ficio vniuersaliter iurisdictionem exercere potest
& n. 12.*
6 *Ordinarius accipitur secundum subiectam mate-
riam.*
7 *Ordinarius respectu collationis intelligitur etiam
is, qui tantùm habet potestatem conferendi, licèt
aliàs non habeat ordinariam iurisdictionem.*
8 *Literæ non tamen Episcopi, sed etiam inferioris
Ordinarij probant sicut publicum instrumen-
tum.*
9 *Sigillum Episcopi ex consuetudine generali totius
Orbis reputatur authenticum in spectantibus ad
officium suum.*
11 *Ordinarius de quo in litteris Clem. VIII. suppres-
sionis Canonicorum Regularium in Principatu
Cataloniæ non intelligitur Archipresbyter, sed
Episcopus.*

1 POST CESSIONEM. Per litteras
Ordinarij probatur quis excommunica-
tus nisi contrarium doceatur. Hoc dicit,
secundum Ioan. Andr. & communiter
Doctores. Vel aliter secundum Abb. si per lite-
ras Ordinarij probatur quis excommunicatus à
2 procuratione repellitur, vel secundum intelle-
ctum, qui verior videtur, & de plano procedit: si
per literas Ordinarij probatur, quod semel quis
excommunicatus fuerit, nisi postmodum abso-
lutus ostendatur, tanquam excommunicatus à
procuratione iudiciali repellitur. Hoc dicit Phi-
lip. Dec. diuiditur compendiosè in duas partes.
In prima ponit repulsionis causam. In secunda
repulsionem, ibi, *Ipsum*: & continet prolixam
& subtilem materiam, & fuit solemniter repe-
titum à Ioan. Calder. tom. 3. Repetent. fol. 184.
3 In textu ibi, *Iudicis ordinarij*, nota appella-
tione Ordinarij non solum comprehendi episco-
pum, qui generalis est, & maior Ordinarius, c. 1.
de offic. Ordinar. cap. Cum Episcopus, eod. tit.
lib. 6. Sed etiam quemlibet alium inferiorem
& specialem Ordinarium, vt est textus in c. Or-
dinarij

narij, iuncta glos. in ver. Locorum, de off. Ordin.
lib. 6. Quod Abb. Felin. & Decius hic in 1. notab.
dicunt esse notandum pro statutis. Ad idem est
gloss. in cap. Quamquam, in ver. Loci Ordinario,
de vsur. lib. 6. item glos. in Clem. 1. prima in
ver. Locorum Ordinarijs, de testam. de quo ple-
ne per Archid. in cap. Licet Canon, num. 6. in
ver. Ordinarius, de elect. lib. 6. Facit cap. Cum
4 ab ecclesiarum, de offic. Ordin. & ratio est cla-
ra, secundum Aretin. hic num. 1. quia ad essen-
tiam ordinariæ iurisdictionis non requiritur ter-
ritorium, vt notatur in cap. Cum contingat, su-
pra de foro compet. & subtiliter declarat Bald.
in l. 1. §. In initio, n. 7. ff. de off. Præfecti Vrbis.
5 Item confirmatur hoc ex etymologia, & allusio-
ne vocabuli: nam Ordinarius dicitur qui habet
ordinariam iurisdictionem. Vnde hoc nomen
conuenit cuilibet eam iurisdictionem habenti, vt
inquit Abbas in c. Cum olim, n. 1. in 4. not. de
præscr.
6 Procedit tamen conclusio vt supra firmata,
quin materia, de qua agitur, etiam his inferio-
ribus est adaptabilis, vt notat Geminian. in d.
cap. Ordinarij, col. 1. post medium, vers. Nota
istam glossam, de offic. Ordin. lib. 6. & ita Ordi-
7 narius accipitur secundum subiectam materiam
vt hic per Decium, num. 7. qui ex hoc deducit,
vt si respectu collationis facta sit mentio de Or-
dinario, de illo quoque intelligatur, qui tan-
tùm habet potestatem conferendi, licet alias
non habeat ordinariam iurisdictionem glos. in
Clem. 1. in ver. Ordinarium, vt lite pendente: &
ibi Imol. n. 28. & 29. & Cardin. in 14. quæst. post
Antiquos, quos ipse refert. Facit text. in cap. Si
8 soli Ordinario de concess. præb. lib. 6. Hinc etiam
deducitur, vt cùm materia, de qua tractatur in
hoc cap. Sit adaptabilis etiam Ordinarijs infe-
rioribus, non solum literæ generalis, & maioris
Ordinarij, idest Episcopi fidem faciant sicut pu-
blicum instrumentum, c. Curæ, 11. q. 3. cap. 1.
supra de treug. & pac. cum multis concordant,
9 de quibus hic per Host. n. 1. & decidunt Domini
de Rota decis. 1. de probat. in nouis. vbi dicunt
ex generali consuetudine totius Orbis, quam
etiam seruat Palatium, sigillum Episcopi repu-
tari authenticum in his, quæ spectant ad officiũ
suum; sed etiam literas cuiuslibet Ordinarij in-
ferioris: & ita hic sentiunt communiter Docto-
res; vt dicit Abb. n. 1.
10 Rursus procedit prædicta conclusio in Ordi-
narijs constitutis à iure, non autem in alijs, qui
ex aliquo accidenti constituuntur à Capitulo, vel
à Papa, ita videtur limitare Lapus Abb. S. Mi-
niati inter consilia Federici de Senis cons. 291.
incipien. Domini mi, & Paulus de Castro in
cons. 312. incip. Quoniam, quod sequitur Decius
hic n. 7. vers. Et ad ista conferunt.
11 Porrò Fel. recond. Clem. VIII. suppressit
olim ordinem Canonicorum Regularium S. Au-
gustini in Principatu Cataloniæ, illiusque mo-
nasteria, & loca ad sæcularitatem reduxit, & Or-
dinarijs locorum subiecit. Inter cætera autem
Monasterium S. Ioannis de Vas Abbatissarum
Vicen. diœcesis in Sæcularem, & Collegiatam
Ecclesiam erexit & in ea Archipresbyteratũ, qui
esset dignitas principalis, & nonnullos Canoni-
catus instituit, ipsamque Ecclesiam, Dignitates,
Canonicatus, aliaque beneficia, & ministros suo
Ordinario subiectos esse voluit, & collationem
prædictorum Canonicatuum voluit pertinere ad
Archipresbyterum pro tempore existentem. In
vim cuius dispositionis tametsi Archipresbyter,
Canonici, & Beneficiati dictæ Ecclesiæ subiectio-
nem, & obedientiam iurauerint Episcopo tunc
existenti, ipseque omnimodam iurisdictionem
in Ecclesiam, & illius Capitulum, & personas
nemine contradicente dicatur exercuisse spatio
septem, vel octo annorum; postea tamen Ioan-
nes Coli ex Beneficiato Ecclesiæ Archipresbyter
factus ab obedientia desciuit vnà cum aliquot
Canonicis, qui simul officialem Episcopi visita-
re volentem oppidò prohibuerunt, mortemque
ei minati sunt si visitationem exercere vellet: ipsũ
deinde Episcopum ingressu Ecclesiæ in qua ar-
mati cum sicarijs se incluserant, interdixerunt
militaribus tormentis per rimas obiectis, & plu-
ra indigna in episcopi contumeliã perpetrarunt.
Vnde Episcopus Ecclesia interdicta, ijsque ex-
communicatis discessit. Episcopo vita functo
successores propter periculum visitationem ag-
gredi non sunt ausi. Præsens verò Episcopus vo-
lens munus suum adimplere, supplicauit Sanctis-
simo vt declararet verbum illud, *Ordinario*, po-
situm in literis Clementis, non debere intelligi
de Archiepiscopo, sed de ipso Episcopo; prout in
simili fecit idem Clemens in literis sæcularizatio-
nis alterius Ecclesiæ Barchinonensis diœcesis: de-
clarauit enim, dum voluit Canonicos esse subie-
ctos Ordinario, se non intellexisse de Priore eius-
dem Ecclesiæ, sed de Episcopo tantùm. Sanctissi-
mus reiecit libellum ad Congregationem Conci-
lij, & Archipresbyter, & Canonici iussu Congre-
gationis in partibus citati, nihil vnquam oppo-
suerunt.
12 In causa hæc fuerunt ponderata, Archipres-
byter esse non venit appellatione Ordinarij, cum
iurisdictionem ordinariam non habeat: textus
iuncta gl. 2. in c. Ordinarij, de offic. Ordin. lib. 6.
nam Ordinarius dicitur, qui iure suo, vel Princi-
pis beneficio vniuersaliter iurisdictionem exer-
cere potest, l. More, & ibi glos. 2. & communiter
scribentes, ff. de iurisdict. omnium iudic. Specul.
in tit. de offic. Ordin. in princ. Card. post Paul.
de Eleazarijs in Clem. Attendentes, in 5. not. de
statu Monach. & constat ex dictis supra n. 3. & 5.
Præterea in literis Apostolicis pluribus in locis
contra distinguitur Archipresbyter ab Ordina-
rio: Ergo dum Pontifex loquutus est discretiuè
de Ordinario, non intellexit de Archipresbytero,
ad tex. in Clem. Exiui, col. 4. §. Cum autem na-
tura termini, de ver. signif. Item in ijsdem literis
Dignitates, & Canonicatus dictæ Ecclesiæ subij-
ciuntur suo Ordinario cum autem in dicta Eccle-
sia nulla alia sit dignitas, quàm Archipresbyte-
ratus, si Archipresbyter esset Ordinarius, Papa
subijciendo dignitates Ordinario, subiecisset
Archipresbyterũ sibimet Archipresbytero; quod
est absurdum, arg. cap. Debitum, de Baptis. cum
suis concordant. de quibus ibi in glossa prima.
Ac demum mentem suam in simili casu Barchi-
nonen. satis apertè declarauit Clem. VIII. vt in
literis exhibitis. Itaq; videtur è re esse, vt S. D. N.
per literas in forma Breuis declaret, dum Cle-
ment. VIII. voluit prædictam Ecclesiam Sancti
Ioannis, eiusque dignitates, Canonicatus, bene-
ficia, ac Ministros suo Ordinario esse subiectos,

illius

illius intentionis non fuisse illos vllatenus subijcere Archipresbytero, sed tantùm Episcopo Vicensi ad instar alterius declarationis ab eodem Clem. editæ in simili casu Episcopi Barchinonen, & ita fuit resolutum.

Sed numquid appellatione Ordinarij, de quo loquitur Concilium Tridentinum c. 1. vers. Quod si aliquando, sess. 24. de reformat. matrim. quo facultatem remittendi denunciationes, veniat Prælatus inferior? Dic vt scripsi in cap. Cum inhibitio, nu. 6. & 9. infra de Clandest. desponsat. vbi de Scholastico Salamantino.

DE PROBATIONIBVS.

Cap. In præsentia.

S V M M A R I V M.

1 *Probatio dubia, seu æquiuoca non releuat probantem. & num. 14.*

2 *Monasterium facit deficere conditionem si hæres decesserit sine filijs.*

3 *Probatio æquiuoca quæ dicatur. & num. 14.*

4 *Testandi facultate, potest quis se priuare offerendo se, & bona sua loco religioso.*

5 *Offerens simpliciter se, & sua Ecclesiæ Regulari censetur obtulisse etiam futura.*

6 *Donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum facta Ecclesiæ valida est.*

7 *Offerens se, & sua Religioni sine ingressu non dicitur mortuus mundo, imo potest matrimonium contrahere.*

8 *Offerens se religioni simpliciter non renunciat proprijs, nisi professionem emittat.*

9 *Oblationem personæ, & bonorum potest monasterium recipere etiam iuramento firmatam.*

10 *Nouitius potest licitè exhortari, vt bona sua donet monasterio.*

11 *Et quid post Concilium Tridentinum.*

12 *Minor annis vigintiquinque profitendo religionem, alienat bona sua etiam sine curatore, & decreto iudicis.*

13 *Nouitius in sua professione potest præcipere, vt aliquid ex bonis suis expendatur maximè in pios vsus, aut ne quid alienetur.*

15 *Probatio debet concludere per necesse, & non per possibile.*

16 *Probatio non concludens non valet.*

17 *Probatio per verisimilitudines non sufficit vbi clara probatio requiritur.*

18 *Fallit in sex casibus, remissiuè.*

19 *Monasterium ingrediens, & professionem emittens fingitur non solum decedere cum hærede, sed etiam cum liberis.*

20 *Monasterium habetur loco filij. Procedit in casibus in iure expressis; aliàs secus. num. 23.*

21 *Substitutio expirat si filius grauatus restituere partem hæreditatis Patruo si sine liberis decedat, monasterium ingrediatur.*

22 *Testamentum, in quo monasterium non fuit institutum saltem in legitima, an rumpatur, si testator fiat Monachus.*

23 *Fictio locum non habet nisi in casibus in iure expressis.*

24 *Substitutio facta filio sine liberis decedenti euanescit si filius professionem emittat regularem, & hæreditas applicatur monasterio.*

25 *Secus si decedat ante professionem, vel infra tempus probationis exeat.*

26 *Et an hoc procedat siue substitutio sit fideicommissaria, siue directa.*

27 *Et quid si substituti sint Fratres testatoris.*

28 *Et quid si testatoris filij.*

29 *Substitutio facta sub conditione si decesserit sine filijs ex se, vel ex suo corpore natis, an euanescat, si grauatus fiat Monachus.*

30 *Substitutio facta sub conditione si sine liberis decesserit, an expiret si grauatus fiat Clericus Ecclesiæ sæcularis.*

31 *Et quid si substitutus sit locus religiosus, vel Ecclesia sæcularis, aut alius locus pius.*

32 *Et quid si conditio illa fuerit apposita in contractu gratuito, vel oneroso, aut in statuto.*

33 *Et quid si relata fuerit in personam ipsius testatoris.*

34 *Et quid si grauatus ingrediatur monasterium in fraudem substituti.*

35 *Et quomodo huiusmodi fraus probetur.*

36 *Monasterium Mendicantium non facit deficere conditionem si hæres sine filijs decesserit.*
Et quid post Concilium Tridentinum. num. 67. & 81.

38 *Mendicantes an sint capaces acquisitionis bonorum immobilium in communi. & num. seqq. vsque ad num. 69.*

39 *Fratres Minores sunt incapaces hæreditariæ successionis, etiam in communi.*

40 *Sunt fundati in arctissima paupertate supra omnes Mendicantes.*

41 *Frater Minor si hæres instituatur, perinde est, ac si mortuus institutus fuisset.*

42 *Testamentum, in quo Fratres Minores, sunt instituti, non valet, nisi adsit cohæres, & hæreditas defertur venientibus ab intestato.*

43 *Fratres non sunt capaces fideicommissi vniuersalis.*

44 *Nec iure legati habere possunt hæreditatem.*
Nec legata particularia iure institutionis. ibidem.

45 *Fratres Minores si hæredes instituantur ea lege, vt vendant, & pretium conuertant in suas necessitates, institutio non valet.*

46 *Idem si instituantur ea lege vt pretium erogent in constructionem Ecclesiæ.*

47 *Fratres Minores non excludunt substitutum sub conditione si decesserit sine liberis.*

48 *Et bona profitentis religionem Fratrum Minorum, si de illis antea non disposuerit, deferuntur venientibus ab intestato.*

49 *Nouitius in Religione Fratrum Minorum potest de bonis suis liberè disponere.*

50 *Seruata tamen forma à Concilio Tridentino præscripta si disposuerit inter viuos; Secus si in vltima voluntate.*

51 *Institutus ab ingrediente religionem Fratrum Minorum, statim sequuta illius professione potest capere hæreditatem. etiam non expectata morte naturali.*

52 *Fratres Minores sunt capaces legati rei immobilis, vel annui reditus ad effectum vendendi, & conuertendi pretium in eorum necessitates.*

53 *Dummodo pretium sit moderatum.*

54 *Et legatum fiat sub modo licito, vel simpliciter.*

55 *Infirmariæ Fratrum Minorũ an validè fieri possit legatum annui reditus. & n. seqq. vsque ad n. 65.*

Præ-

56 *Fratribus Minoribus conceditur recurſus pro pecunia ad amicos ſpirituales pro neceſſitatibus Infirmorum, & Fratribus induendis duntaxat.*

57 *Fratribus Minoribus legari non poteſt, annuus reditus pro alimentis.*

58 *Alimentis legatis veniunt non ſolum cibaria, habitatio, & veſtitus, ſed etiam medicina, ſalarium Medici, Stratum, & omnia ad victum neceſſaria.*

59 *Fratribus Minoribus annuos reditus habere non licet.*

60 *Niſi pro diuino cultu.*

61 *Ioannis de Anania reſponſum circa legatum vſusfructus factum infirmaria Fratrum Minorum refellitur. & num. ſeqq.*

62 *Fratrum Minorum Eccleſiæ relinquere idem eſt, quod relinquere ipſis Fratribus.*

63 *Legatum vſusfructus factum infirmariæ Fratrum Minorum eſt in fraudem paupertatis.*

64 *Fraus omnis eſt prohibita de iure naturali.*

65 *Mendicantes, exceptis Minoribus, de iure poſſunt acquirere bona immobilia in communi etiam per viam Inſtitutionis non vt retineant, ſed vt vendant, & ſe alant.*

Et quid ex Concilio Tridentino. nu. 67, & nu. 117.

66 *Societas Ieſu eſt capax poſſeſſionum etiam per viam inſtitutionis vt vendat, & pretium eroget in ſuas neceſſitates, & alios pios vſus.*

68 *Mendicantes exceptis Capuccinis, & Minoribus de Obſeruantia ex Concilio Tridentino poſſunt in communi bona immobilia poſſidere.*

Et excludunt ſubſtitutum ad inſtar non Mendicantium.

Monaſterium an ſuccedat in feudo, remiſſiuè. ibid.

69 *Frater Minor tranſiens ad Tertium Ordinem Sancti Franciſci an recuperet ius ſuccedendi in bonis ſibi ex teſtamento, vel ab inteſtato poſt tranſlationem delatis. & nu. ſeqq. vſque ad nu. 81.*

70 *Monachus factus Epiſcopus ſuccedit in hæreditate ſibi poſt aſſumptionem delata eamque acquirit Eccleſiæ ſuæ.*

71 *Non deſinit eſſe Monachus, nec abſoluitur à ſubſtantialibus regulæ.*

72 *Regularis ad alium ordinem tranſlatus nihil habet commune cum primo.*

73 *Et deſinit eſſe filius primi monaſterij.*

74 *Et regulatur ſecundum inſtituta Ordinis, ad quem transfertur.*

75 *Regularis ſua culpa tranſlatus à Religione incapaci ad capacem, non recuperat ius ſuccedendi.*

76 *Regularis tranſlatus ad religionem capacem non ſuccedit in hæreditate ſibi delata ante tranſlationem, atque agnita per venientes ab inteſtato.*

77 *Et quid ſi nondum agnita.*

78 *Fratres Minores S. Franciſci de Obſeruantia tranſeuntes ad Conuentuales ſunt incapaces ſucceſſionis.*

79 *Fratres Conuentuales qui ſint.*

70 *Fratres Tertij Ordinis S. Franciſci ſunt capaces bonorum immobilium in communi ex inſtituto, Fratres Conuentuales ex priuilegio. ibidem. & num. ſeq.*

81 *Societas Ieſu, eiuſque domus, collegia, & perſonæ an verè, & propriè ſint ordinis Mendicantium. & num. ſeqq. vſque in fin.*

82 *Quid in profeſſis quatuor votorum.*

Et quid in Coadiutoribus formatis. num. 85.

Et quid in Scholaſticis. n. 86. & ſeqq. vſque in fin.

83 *Societas Ieſu fundata eſt in arctiſſima paupertate.*

84 *Ceſſit iuri ſuo in domibus profeſſis, & renunciauit conceſſioni Concilij Tridentini.*

86 *Societas Ieſu ex primæuo inſtituto poteſt habere collegia habentia reditus ſtudentium vſibus applicandos.*

87 *Mendicantes qui ſint. & num. 112.*

88 *Habent pro dote mendicitatem.*

89 *Habere proprie quis dicitur iure dominij.*

90 *Societatis Ieſu Scholaſtici poſt votum paupertatis retinere poſſunt dominium bonorum ſuorum conſenſu, & approbante Superiore.*

Declaratur, num. 118.

91 *Religio vna non poteſt eſſe diuerſorum Ordinum. & num. ſeqq.*

92 *Societatis Ieſu corpus conſtat ex profeſſis: coadiutoribus, & Scholaſticis.*

93 *Mendicantes Ordines à non mendicantibus differunt ſpecie.*

94 *Mendicantes ad vitam actiuam, Monachi verò ad contemplatiuam ſunt inſtituti.*

95 *Vniuerſitas eſt illius naturæ, cuius eſt maior illius pars.*

96 *Vniuerſitas, in qua ſunt plures laici, quàm Clerici, cenſetur laicalis, & è conuerſo.*

97 *Vniuerſitas mixta aſſumit naturam à potentiori, ſeu digniori.*

98 *Membra ſunt illius naturæ, cuius eſt caput.*

99 *Mendicantibus non licet ad non Mendicantes tranſire vt ibi officia, & adminiſtrationes aſſumant.*

100 *Religionum diuerſitas ſumitur ex fine, ad quem ordinantur.*

101 *Nouitij, quia tendunt ad profeſſionem, dicuntur religioſi, licèt non ſint tales cum effectu.*

102 *Mendicantium Ordinem, monaſteriorum, vel Collegiorum nomine intelliguntur illorum perſonæ, non autem ædificia, vel Vniuerſitas prout eſt perſona ficta.*

103 *Vniuerſitas nihil aliud eſt, niſi homines, qui ibi ſunt.*

104 *Actus, & poſſiones, quæ in facto conſiſtunt, ſunt ſingulorum, non autem Collegij, vel Vniuerſitatis.*

105 *Collegium aſſumit naturam à perſonis, ex quibus componitur.*

106 *Bulla Pij V. declarans Societatem Ieſu eſſe Mendicantem expenditur. & num. ſeqq. vſque ad num. 112.*

107 *Conſtitutio trahitur ad præterita ſi ſit declaratoria. non autem ſi ſit noui iuris, ſeu priuilegij inductiua.*

108 *Societas vna non debet diuerſo iure cenſeri.*

109 *Religioſis quæ adhærent, religioſa ſunt.*

110 *Relatio fit ad præcedentia cum ſuis qualitatibus.*

111 *Cauſa finalis in proœmio expreſſa regulat totam diſpoſitionem.*

112 *Intellectus cap. vnic. de relig. domib. lib. 6.*

113 *Regula non dicitur reſpectu alicuius membri, ſeu partis integralis, ſed reſpectu totius corporis religionis.*

114 *Religio poteſt eſſe mendicans ex regula, licèt aliquod eius membrum non mendicet.*

115 *Mendicantium Status, & eſſentiæ non repugnat bona immobilia in communi poſſidere.*

116 *Mendicantes ſunt qui ex fundatione ſuæ Regulæ non habent reditus, licèt de facto, vel ex priuilegio non mendicent.*

118 *Societatis Ieſu Scholaſtici quamuis habeant dominium bonorum ſuorum, tamen ſunt verè religioſi*

*giosi verumque vota simplicia sunt substantialia,
& in dubium hoc reuocantes sunt ipso iure ex-
communicati.*

1 IN PRÆSENTIA. Dubia probatio
non releuat probantem. Hoc dicit, secun-
dum Ioan. Andr. Bald. Bellam. Butr. Card.
2 Ancharan. & Imol. vel plenius secundum
Aretin. & Felin. Monasterium facit deficere con-
3 ditionem, si hæres decesserit sine filijs: & qui
debet probare de vno actu, vel tempore limita-
to, si probet tale quid, quod possit conuenire
illi actui, vel tempori, & etiam alteri, æquiuocè
probat, & ideò succumbit. Diuiditur in tres
partes principales. In prima ponitur processus
factus coram iudice Delegato. In secunda ibi,
Dilectus, sententia iudicis. In tertia ibi, *Nos igi-
tur.* Confirmatio Apostolica. & prima subdiui-
ditur in quatuor, vt hic per Ioann. Andræam, &
alios.
4 Nota primò ibi, *Monasterio vestro obtulit se,
& sua*: casum singularem, in quo quis in vita
potest se priuare facultate testandi, videlicet of-
ferendo se, & omnia bona sua loco Religioso,
5 secundum Abb. hic num. 2. & Dec. n. 26. Offe-
rens enim simpliciter se, & sua Ecclesiæ Regula-
ri, censetur obtulisse bona etiam futura, vt hic
per Butr. in fin. alioquin si offerret præsentia
tantùm, vel aliquid sibi reseruaret etiam quoad
vsumfructum, oblatio non esset plena, nec offe-
rens potiretur priuilegijs monasterij, cui se ob-
tulit, vt probaui latissimè in cap. Vt priuilegia,
infra, de priuileg. vbi plenè videas de huiusmodi
oblatis. Vnde ex oblatione simpliciter facta adi-
mit sibi omnino facultatem testandi, & tamen
valet oblatio, vt hic: quod est valde notabile
ad limitationem l. Stipulatio hoc modo conce-
pta, ff. de ver. oblig.
6 Ex hoc infert singulariter Bart in l. final. n. 13.
C. de pact. Vt valeat donatio facta Ecclesiæ om-
nium bonorum præsentium, & futurorum, &
consequenter fauore Ecclesiæ possit quis se pri-
uare facultate testandi, quamuis Religionem non
intret; quia quemadmodum potest fauore Ec-
clesiæ dare se, & omnia bona sua, ita & sua sine
se. Sed Abb. hic in 5. notab. mordet dictum
Bartoli; quia cùm quis offert etiam se, per in-
gressum monasterij fingitur mortuus, vt c. Pla-
cuit; 16. q. 1. & l. Deo nobis, C. de Episc. & Cler.
Vnde nil mirum si potest donare omnia bona
sua præsentia, & futura, quia etiamsi expressè
non donaret, tamen transirent in monasterium
si aliter de illis non disponeret, cap. Quia ingre-
dientibus, & cap. Si qua mulier, & §. Nunc au-
tem, 19. qu. vlt. & Auth. Ingressi, C. de sacros.
Ecclesijs Hæc autem ratio cessat quando offerens
non intrat in monasterium. Tu verò non recedas
ab opinione Bartoli, quæ est valde pia, & Eccle-
siæ fauorabilis, vt ipsemet Abbas fatetur, & eam
sequuntur idem Abbas in c. fin. in 1. not. de suc-
cess. ab intest. & in cons. 102. Circa personarum,
num. 2. part. 2. Mar. Socin. in tract. oblat. in 10.
libell. in 1. qu. & est ex mente glossæ penult. in
cap. Vt lex continentiæ, 27. q. 1. eamque com-
munem esse attestantur Purpurat. in d. l. final.
num. 242. vbi etiam Cagnol. n. 203. Couarr. in
rubr. de testam. in 2. par. num. 5. in fin. Duenn.
in reg. 219. in 1. limitat. Clar. in §. Donatio,
qu. 20. vers. Vlterius quæro, Paris. hic num. 21.
& Dec. n. 26. qui licet multa in vtramque partem
adducat disputationis gratia, præsertim circa
intellectum l. Iubemus nulli, §. 1. C. de sacros.
Eccles. tamen n. 29. vers. Et ex prædictis fatetur
in practica à communi opinione recedendum
non esse; præcipuè cùm agatur de fauore Eccle-
siæ, ad tex. in l. Sunt personæ; ff. de religios. &
7 sumpt. funer. Et quamuis non respondeat ad mo-
tiuum Abbatis, tamen responderi potest, validi-
tatem donationis, per quam quis se priuat fa-
cultate testandi offerendo se, & sua Monasterio,
nullatenus fundari in ea ratione, quod sit mor-
tuus mundo: quandoquidem potest quis donare
se, & sua loco Religioso absque eo, quod fiat
Monachus, vt c. Cum & plantare, §. 1. & c. Vt
priuilegia, de priuileg. & c. Per exemptionem,
eod. tit. lib. 6. & idemmet Abb. fatetur hic in
4. not. & Dec. num. 21. Quo casu oblatus non
dicitur mortuus mundo, imo potest esse coniu-
gatus, & matrimonium contrahere etiam post
oblationem. Calder. cons. vlt. de regular. Card.
cons. 21. Bald. cons. 240. in 5. vol. Imol. in Clem.
8 1. n. 10. de decim. Nec verum est bona transire
in monasterium quando quis simpliciter offert
se absque vlla bonorum mentione: imo enim
talis oblatus non renunciat proprijs, nisi profes-
sionem emittat regularem, & ita intelligi debet
glos. in d. c. Vt lex continentiæ, 27. qu. 1. vt ibi
declarat Archid. & post eum Calder. d. cons. vlt.
num. 1. vers. Et quod dictum est per glos. Et ita
eo casu bona non veniunt in consequentiam per-
sonæ, vt inquit Bald. loco citato: & adde quod
scripsi in d. c. Vt priuilegia. num. 14. & 29. de
priuil.
9 Secùndò nota ibi, *Nec contra oblationem
suam venire iuramento firmauit.* Monasterium
posse recipere oblationem personæ, & bonorum
etiam iuramento firmatam, nec inde oriri sini-
stram aliquam suspicionem, quod ingredientem
ad oblationem, & iuramentum induxerit pro-
pter bona temporalia, vt hic per Abb. num. 2.
vers. Nota quem licitè oblationem suam, & Dec.
10 in octauo notab. non enim ex hoc ingrediens
dicitur deceptus; quinimo ad hoc potest lici-
tè exhortari, vt cap. Per latum, 19. quæst. 3.
Nec obstat c. Constituit, 20. q. 3. Quoniam ille
tex. loquitur in puella ad mortem ægrotante,
quæ per circumuentionem seducta fuit ad pro-
fessionem emittendam, vt infra attingam nu. 36.
Vnde glos. in præalleg. c. Per latum, dicit mu-
lierem illam se, & sua monasterio contulisse
per exhortationem Episcopi, non autem ille-
ctam.
11 Tu verò aduerte, quia si oblatio, seu donatio
bonorum fiat ante ingressum monasterij, idest
ante susceptionem habitus regularis indistinctè
vendicat sibi locum decisio huius textus. Sed si
fiat post habitum susceptum hodie distinguendũ
est: nam aut oblatio fit cum effectu, idest cum
traditione rei oblatæ: & fieri non potest, quia
S. Tridentina Synodus in c. 16. vers. Sed neque
sess. 25. de regular. prohibet sub pœna anathe-
matis, ne aliquid ex bonis ingredientis infra
annum probationis monasterio tribuatur, exce-
pto victu, & vestitu. Aut oblatio, seu donatio fit
simpliciter sine vlla traditione: & tunc potest
qui-

quidem fieri, ſed cum licentia Ordinarij, & intra duos menſes proximos ante profeſſionem, aliàs non valet etiamſi ſit iureiurando vallata, vt habetur in eod. cap. 16. in princ. quod latius proſequor in c. Statuimus, inf. de regul. vbi pleuè videas.

12 Tertio nota ibi, *minor annis*. Minorem annis
viginti quinque ingrediendo monaſterium alienare bona ſua etiam ſine curatore, & decreto iudicis, vt hic habetur expreſsè, ſecundum Innoc. num. 5. Ioan. Andr. num. 15. & Abb. n. 10. ſecus autem eſſet ſi in monaſterium non intraret, vt l. Si quidem, & l. Si prædium, C. de præd. minor. ſine decr. non alien. & quaſi per tot. etiamſi vellet alienare in alias pias cauſas arg. l. 2. §. Voto, ff. de pollicit. ſecundum Innoc. & alios prælle-
13 gatos. Poteſt autem in ſua obligatione, ſeu profeſſione præcipere, vt aliquid ex bonis, quæ ſecum defert, expendatur, maximè in pios vſus; aut ne quid ex bonis huiuſmodi alienetur, & implenda erit illius voluntas, ſecundum Innoc. hic n. 5. verſ. Si autem in ſua obligatione, cum quo alij tranſeunt: dummodo tamen in his ſeruetur forma à Concilio Tridentino præſcripta in cap. 16. ſeſſ. 25. de regular. vt tetigi ſupra num. 11.

14 Quartò nota ibi, *ſecunda tamen potuit maior*
extitiſſe. Probationem dubiam, ſeu æquiuocam non releuare, vt eſt caſus in hac Decretali, quæ ad hoc quotidie allegatur. Cardin. hic num. 1. Rot. deciſ. 380. num. 10. par. 5. Recent. hic enim fuit probatum æquiuocè ob variam temporis, ſeu ætatis ſignificationem, quia minor dupliciter dici poteſt, ſcilicet minor annis 14. & minor annis 25. vt in tex. & in l. final. C. ſi min. ſe maior.
15 dixer. neque actor. Probauit præciſè de minore annis 14. tempore ingreſſus. Probatio autem debet concludere per neceſſe, & non per poſſibile, vt Bald. inquit in l. Ad probationem, la ſecunda, num. 1. C. de probat. quia non probat hoc eſſe quod ab hoc contingit ab eſſe, l. Neque natales, C. eod. tit. & l. Non hoc, C. vnde legitim.
16 Meritò probatio non concludens non valet, vt
hic per Decium, nu. 58. & n. 62. & ſeq. vbi hanc
17 regulam pluribus exornat. Nec ſufficit probare
per quaſdam veriſimilitudines, vbi clara probatio requiritur, vt ait Bald. in l. Interpoſitas, in
18 vlt. not. C. de tranſact. & poſt eum Decius dict.
n. 62. Quæ tamen concluſio fallit in ſex caſibus, quos hic proſequitur Felin. à n. 15.

19 Quintò nota ibi, *Intelligendum non eſt ſine*
hærede decedere eum qui ingreſſus eſt monaſterium & factus eſt Monachus, fingi non ſolum decedere cum hærede, ſed etiam cum liberis, vt hic fir-
20 mat Innoc. num. 8. Ioan. Andr. num. 22. & Imol.
num. 12. verſ. Nota quod monaſterium, dicens hunc textum eſſe ad hoc valde ſingularem, qui non habetur alibi, & probat propoſitam concluſionem, quia verbum hæres, hic accipitur pro liberis; alioquin per ingreſſum Monaſterij non eſſet purificata illa conditio, ſi ſine liberis deceſſerit. Vnde patet verum non eſſe quod ait Bart. in Auth. Ingreſſi, & in Auth. Si qua mulier, C. de ſacroſ. Eccleſ. & in Auth. Niſi rogati, C. Ad Trebellian. videlicet non probari aliquo iure, vt monaſterium habeatur loco filiorum, vel liberorum: Imo enim id probatur in hoc cap. vt benè per Imol. & idem expreſsè tenet Speculat. in tit. de locat. §. Nunc aliqua, verſ. 153. & ſeq. Bald. in cap. 1. in princip. ff. de milit. vaſſal. qui bellic. arm. depoſ. & ipſemet Bart. in l. Hæredibus, §. 1. n. 4. ff. Ad Trebell. & hanc dicit eſſe veram opinionem Lap. allegat. 129. aliàs 130. incip. Factum ſuper quo, nu. 19. verſ. Et ſi dicatur quod ſtatutum. Et communem, & in iudicijs ſequendam Corn. conſ. 18. Circa hanc conſulta-
21 tionem, n. 17. vol. 4. Quo fit, vt teſtator ſi dixerit,
Volo vt filius meus det partem hæreditatis patruis, ſi decedat ſine liberis, filio monaſterium ingrediente, ſatisfactum ſit conditioni, quare nil petent patrui, cùm monaſterium habeatur loco filiorum. Ita notabiliter Innoc. hic d. n. 8. cum quo Hoſt. num. 20. in ver. Inſtituit. Ioann. Andr. d. nu. 27. Bald. n. 5. Butr. num. 60. & alij tranſeunt.

22 Hinc etiam fit, vt quaſi agnatione poſthumi
rumpatur teſtamentum, in quo teſtator, qui poſtea factus eſt Monachus, non inſtituit Monaſterium, ſaltem in legitima, argumento huius textus: & in Auth. de Sanctiſ. Epiſc. §. Sed & hoc præſenti, & leg. Filio, ff. de iniuſt. rupt. & irrit. teſtam. ſecundum Innoc. hic n. 7. Feder. de Sen. conſ. 165. Gloſſæ referunt, verſ. Rogo excuſatũ, Bald. conſ. 9. Mulier fecit, lib. 5. & eſt communis opinio, vt teſtatur Iaſ. in d. Auth. Si qua mulier, num. 17. C. de ſacroſ. Eccleſ. in hoc tamen contrarium tenuit Bartol. ibi num. 8. cuius opinionem communem dicit Ripa in l. Si vnquam, q. 35. nu. 94. C. de renoc. donat. & magis communem, veriorem, & æquiorem, cùm faueat teſtamento, Clar. in §. Teſtamentum, qu. 28. n. 5. verſ. Aut verò, in fin.

23 Cæterùm aduerte, quia hic ſpeciale eſt fauore
Religionis, vt Monaſterium habeatur loco filij, cùm aliàs requirantur filij naturales, nec ſufficiant legitimi tantùm, l. Si ita quis, in fin. ff. de legat. 2. ſecundum Ioan. Andr. hic n. 27. verſ. Et eſt ſpeciale. Quare potius conſtituenda eſt regula in oppoſitum, videlicet monaſterium non haberi loco filij, niſi in caſibus in iure expreſſis, vt declarat Bald. in d. Auth. Si qua mulier, in princ. C. de ſacroſ. Eccleſ. nam cùm hæc ſit quædam fictio, locum non habet, niſi in caſibus expreſſis, vt ſimili notat gloſ. in c. Placuit, il ſecondo, in ver. Mortuus, 16. q. 1 & in cap. Suſceptum, in ver. Non morte, de reſcript. lib. 6. dicens mortem ciuilem æquiparari naturali in caſibus expreſſis dumtaxat: & ſequitur hic Felin. num. 42. verſ. Sed iſtis, & ſimilibus: & Rot. deciſ. 92. nu. 11. par. 2. diuerſ. Aliàs verò, vt verbis Baldi vtar, in l. Filium, num. 5. ff. de his qui ſunt ſui, vel alien. iur. fatuitas eſt dicere, quod monaſterium habeatur loco filij: & ſanè hic ſequeretur, vt Monachus haberet monaſterium in ſua poteſtate; ac proinde quidquid acquireret monaſterium acquireret Monacho. Item vt plures eſſe poſſent patres vnius filij, & plures aliæ abſurditates ſequerentur, quas cumulat Felin. dicto num. 42.

24 Vltimò nota ibi, *Qui monaſterium ſibi hæredem*
inſtituit. Subſtitutionem factam filio, ſi ſine liberis deceſſerit, euaneſcere ſi filius monaſteriũ ingrediatur, & hæreditatem monaſterio applicari, vt hic eſt caſus, & notat gloſ. vlt. Innoc. num. 8. Hoſt. n. 20. in ver. Inſtituit, Ioan. Andr. n. 27. Abb. nu. 36. & idem Abb. Aretin. & Felin.

in summario textus,& reliqui omnes, Barr. Bald. Angel. Salicet. & Legistæ in Auth. Nisi rogati, C.Ad Trebell. in Authen. Si qua mulier. & Auth. Ingressi, C. de Sacros. Eccles. Quod intellige dummodo Institutus ingrediatur Monasterium ita vt teneat Monachatus, vt hic in glos. vltim. Nam vbi fit mentio de ingressu, intelligitur cum
25 effectu, vt per Felin. num. 32. Vnde si decederet ante professionem Regularem, substitutio non euanesceret, secundum Viucent. & idem si intraret, & infra tempus probationis exiret, c.Statuimus, de regular. secundum Abb. Antiq. quos hic refert. & sequitur Ioan. Andr. num.36. & consentiunt Bald. num.15. Butr. nu. 61. Cardin. col.2. Henr. Boich. num.20. Abb. num.44. Felin. num.32.& Dec. num.200.

26 Ampliatur primò, conclusio superiùs firmata, vt locum habeat siue substitutio fuerit fideicommissaria, siue directa, vt sentit glos. vltim. hic illis verbis, *Ingressus Monasterium fingitur habere heredem cum rogatus est restituere priuato* (ecce substitutio fideicommissaria) *vel cum ei priuatus est substitutus* (ecce substitutio directa) & apertius hoc tenet Abb. in princ. qui dupliciter summat textum: primò scilicet intelligendo illum in substitutione fideicommissaria; deinde in substitutione directa; dicens vtrumque intellectum esse in se verum, licèt subdat veriorem esse intellectum, vt substitutio hic fuerit fideicómissaria propter illud verb. *deuoluerentur*, vt est text. apertus secundum eum in l.Hæredibus, §.1. ff.Ad Trebell. Sed Butr.& alij dicunt substitutionem fuisse Compendiosam; quia verb. *Deuoluerentur* est verb. Commune, vt concludit Bart. in l.2. in fin. ff.de alimen.& cibar.legat. & in l.Centurio, col.vlt. vers.Septimò dubitatur, ff.de vulg. & pupill. & Gemin. in cap. Si Pater, in princip. in glos. in ver. Filiæ, de testam. lib.6. & alij, quos hic sequitur Dec. num.1.& ad text. quem Abbas adducit, responde vt hic per Bero. nu.3. Aduerte tamen, quia quod Abb. dicit de substitutione directa, verificari non potest in pupillari, quia illa locum habet tantummodo si hæres in pupillari ætate decesserit, l.In pupillari, ff.de vulgar. & pupill. In pupillari autem ætate non potest filius Monasterium ingredi cum effectu, cap. Significatum, de regular. Ergo frustra quæritur, an per ingressum Monasterij excludatur substitutus. Sed nec vulgaris videtur extingui per ingressum Religionis; quia cum præsupponat filium non esse hæredem, vel quia non possit, ad text. in l.Cum proponas, C.de hæred.instituen. & not. per Bart. in l. 1. ff. de vulgar. & pupillar. nihil est quod possit acquiri monasterio ad præiudicium substituti, cum per ingressum Religionis illa tantùm monasterio acquirantur, quæ tempore ingressus erant propria ipsius ingredientis, c.Quia ingredientibus, cum seq. 19.q.vlt. Auth. Ingressi, C. de Sacros. Eccles. de quo tamen dic, vt per Bero. hic num.1. vers.Sed rectius considerando.

27 Ampliatur secundò supradicta Conclusio, vt locum habeat etiamsi fuerint substituti fratres testatoris: nam nihilominus monasterium eos excludit, secundum Innocen. & alios supracita-
28 tos, nu.21. Secus autem si substituti sint testatoris filij, quia succedunt excluso monasterio: nam vt inquit Bald. num.10. in fin. Fauor liberorum substitutorum est naturalis, fauor autem Monasterij est ciuilis, & minor fauor respectu maioris est odium, l.Si apud minorem, ff.de minor. Ergo præualet filiorum substitutorum fauor. Idem voluit Bart. in Authen. Ingressi, in 2.lectura, num.55. C. de Sacros. Eccles. & consulendo idem Bald. cons.196. In hac quæstione, per tot. vol.1. vbi in fin. dicit ita fuisse iudicatum, Raphael Fulgos. cons.53. Quoniam superius, in fin. Alex. cons.121. Viso themate suprascripto, num.11. vers.In hanc partem, vol.2. Ripa in l.Ex facto, §.Si quis rogatus, il primo, nu.41. ff.Ad Trebell. & Bero. num.458. & 492.

29 Ampliatur tertiò eadem conclusio, vt vendicet sibi locum etiamsi conditio substitutioni adiecta fuerit per verba naturalitatem importantia, puta si decesserit sine filijs ex se, vel ex suo corpore natis; adhuc enim si rogatus restituere profiteatur Religionem, succedit monasterium excluso substituto, vt ex facto per quinque fundamenta consuluit Bart. In suo consil.1. incip. Parmensis, per totum, & fuit opinio antiquissimorum Doctorum Psaragot. & Riccardi Maluntæ, quos refert, & sequitur Dyn. in l.Si ita quis, §.final. ff. de legat.2. Cyn. in Authen. Nisi rogati, num.2. & Fulgos. num.3. & 4. & firmant hic Bald. nu 9. in fin. Butr. num.26. Abb. nu.48. Aretin. à nu.68. vsque ad num.72. Felin. nu.36. Decius nu.232. Paris. à nu.136. vsque ad n.144. Ferret. nu.104. Bero. num.486. Et hæc opinio fortè seruaretur in practica, quia in diuersitate opinionum consueuit assumi illa, quæ fauet Religioni, per l. Sunt personæ, ff. de religios. & sumpt. funer. vt inquit Imol. hic num.19.

Verùm contra Monasteriú in fauorem substituti tenuerunt ex Canonistis, Host. in cap. Raynaldus, num.20. & 21. & ibi etiam Ioan. Andr. nu.10. & Cardin. in fin. princ. infra de testam. & in hoc cap. Henric. Boich. num.24. Bellamer. nu.41. Barbat. à num.72. & Mant. nu. 61. & ex Legistis Iacob.de Beluis. in Authen. de Sanctiss. Episcop. §.Sed & hoc præsenti, Bald. in l.final. in princ. num.1.& 2. C.de Episcop. & Cler.& ibi etiam Fulgos. in princ Salicet. in Auth. Nisi rogati, in fin. C Ad Trebell.& ibi etiam Bald. n.10. dicens hanc opinionem esse multum æquam, quod etiam dixit Imola in l. Lucius, l.vltima, num.5. ff. de hæred. instituen.

Sanè hæc consultatio est satis dubia, adeo vt Petr.de Anchar.hic nu.41. post prolixam disputationem concludat his verbis [Inter opiniones tantorum Patrum, & Modernorum teneas quicquid placet] Et Authores plurimos vsque ad satietatem pro vtraque sententia cumulat nouissimè Thom.Sanch. super Decalog.to.3.lib.7. cap.16. num.51. vers.Octauo, dicit tamen Ioan. de Imol. in d. l. Si ita quis, §.Is cui, in fin. ff. de legat.2, hanc secundam opinionem esse veriorem attento iure canonico, & seruandam in terris Ecclesiæ: oppositam verò attento iure ciuili, & seruandam in terris Imperij.

30 Ampliatur quartò eadem conclusio, vt procedat etiamsi rogatus restituere fiat Clericus Ecclesiæ sæcularis: nam substitutio euanescit, dummodo tamen duo copulatiuè concurrant, nempe vt perpetuò ibi maneat, & relicta eroget in pios vsus: sic probat textus in Auth. de Sanctiss. Episcop. §. Sed & hoc præsenti, col.9. Vnde desumpta

sumpta est Authen. Nisi rogati, C. Ad Trebell. & tenetur hic glos. vlt. Innoc. num. 8. vers. Si autem fiat Clericus, Host. num. 19. Bellamer. num. 31. Dec. nu. 200, Paris. num 117. & Bero. num. 498. Speculat. in tit. de stat. Monachor. §. vlt. qu. 15. num. 20.

31 Nunc limita primò propositam conclusionem, nisi filius rogatus sit restituere loco Religioso, vel Ecclesiæ sæculari, aut alteri pio loco, vel relicta expendere in pios vsus. His enim casibus per ingressum Monasterij non expirat substitutio facta in defectum liberorum; quia priuilegiatus non vtitur priuilegio contra æquè priuilegiatum, vt in d. §. Sed & hoc præsenti, & hic firmaur gloss. vltim. Innoc. nu. 8. Host. num. 19. Bellam. nu. 29. & nu. vlt. Butr. n. 60. Cardin. col. 4. vers. In glossa finali, Anchar. nu. 19. Imol. n. 17. Abb. num. 36. Felin. num. 29. & Dec. num. 192. Speculat. in tit. de stat. Monachor. §. 1. num. 19. & 20. quæst. 15. Bartol. & communiter Legistæ in d. Auth. Nisi rogati, C. Ad Trebell.

32 Limita secundo eamdem conclusionem, vt procedat dummodo ea conditio apponatur in vltimis voluntatibus, vel in contractibus gratuitis, prout loquitur text. in d. §. Sed & hoc præsenti, vt aduertit Bald. hic num 18. in fin. Secus verò in contractibus onerosis, quia tunc conditio illa per professionem regularem non euanescit, vt hic per Anchar. nu. penult. Barbat. n. 71. Afflict. decis. 83. num. 13. & idem si eadem conditio apponatur in statutis vt decidunt Domini de Rota decis. 92. num. 11. & seq. part. 2. diuers.

33 Limita tertiò, nisi conditio relata sit in personam ipsius testatoris, puta quia dixit si sine liberis decessero, substituo Titium: tunc enim & si testator Religionem profiteatur, non tamen expirat substitutio, nec intrat dispositio huius cap. vt originaliter voluit, Martin. de Selua Episcopus Pampilonen. quem hic refert, & sequitur Ioan. Andr. num. 37. & consentiunt Butr. nu. 63. Cardin. col. 4. Anchar. num. 19. Abb. num. 46. & Decius num. 214.

34 Limita quartò, nisi rogatus intret Monasterium in fraudem substituti, quia tunc conditio non euanescit, cum fraus, & dolus, &c. vt hic tenent Abb. Antiq. num. vlt. dicens ita tenere Petr. de Sampson. Magistrum suum, Ioan. Andr. num. 36. Bald. num. 31. Henric. Boich. num. 21. Bellam. num. 32. & 40. Butr. num. 61. Abb. nu. 46. Felin. num. 36. Dec num. 204. & Bero. num. 500.

35 Fraus autem probabitur si grauatus comminatus fuerit substituto se ingressurum Religionem, vt eum excludat à fideicōmisso, secundum Abb. Antiquum, & Io. Andr. locis citatis. Et quamuis hanc coniecturam refellant Petr. de Bellapert. in su Auth. Nisi rogati, quæst. penult. C. Ad Trebell. & Dec. hic nu. 209. tamen eam admittunt Henric. Bellam. Butr. Abb. & Felin. suptacitati, & alij plures, quos cumulat Sanchez super Decalog. tom. 2. lib. 7. cap. 16. num. 60.

36 Sed numquid fraus præsumatur ex hoc solo, quod rogatus restituere, professionem emiserit in articulo mortis, grauis controuersia est, quam S. Congregatio Concilij noluit decidere, sed ad iudicem causæ reiecit, Tu dic vt scripsi in c. Sicut nobis, à num. 30. vsque in finem, de regular. & adde Felinum hic nu. 34. & quæ in vtramque partem congerit Sanchez d. cap. 16. num. 58.

37 Limita quintò valde notabiliter suprascriptam conclusionem omissis pluribus alijs limitationibus, quas prosequitur Sanch. d. cap. 16. vt non procedat si rogatus restituere ingrediatur Monasterium Ordinis Mendicantium; quia cum bona immobilia eis possidere non liceat, cap. Nimis praua: infr. de excessib. Prælat. cap. vn. §. Confirmatos, de Relig. domib. lib. 6. vtique substitutum non excluduntur, nec habet locum hoc cap. vt hic tenent Scribentes, Decis. Pedemont. 126. nu. 27. & ita tenere Doctores communiter affirmat Bern. Land. in Addit. ad Bart. d. cons. 1.

Verum an hæc limitatio locum habeat post Concilium Tridentinum pleniùs dicam infra num. 67. & num. 117.

38 QVÆRO, an Fratres Mendicantes sint capaces acquisitionis bonorum immobilium in communi.

Tametsi in hac materia Doctores hic multa scribant; in hoc tamen videntur conuenire, vt constituenda sit differentia inter Fratres Minores S. Francisci, & reliquos Mendicantes, & secundum hoc ponunt duas conclusiones communes, quas post Imol. & Abbat. prosequitur Felin. à num. 50.

39 Prima conclusio est. Fratres Minores sunt prorsus incapaces hæreditariæ successionis etiā in communi, text. est in Clem. Exiui, §. Cupientes, de verb. signific. Federic. de Sen. consil. 26.

40 Casus talis est. Quidam ingressus, in princ. Sunt enim fundati in arctissima paupertate supra omnes Mendicantes, vt fusè deducit Bartol. in tract. Minorit. lib. 1. dist. 1. cap. 1. per tot. Petr. de Anchar. in d. Clement. Exiui, num. 1. Caldet. cons. 46. incipien. An bona ingressi Ordinem, post med. vers. Præterea de hoc, de testam. Et successiones ex sui natura indifferenter ad pecuniam, & etiam ad alia mobilia, & immobilia se extendunt, quæ ex Regula sunt eis prohibita, vt in d. §. Cupientes. Vnde, vt ait Bald. in

41 l. Eam quam, num. 18. C. de fideicōmm. Frater Minor est incapax emolumenti, & tituli, & si instituatur, perinde est, ac si homo mortuus institutus fuisset: cuius dictum refert, & sequitur

42 Felin. d. nu. 50. Et ita nullum est testamentum, in quo fratres Minores sunt hęredes instituti, nisi adsit cohæres, & hæreditas defertur venientibus ab intestato, l. Si in metallum, ff. de his, quæ pro non scriptis habentur, l. 1. C. de Hæred. instituen. l. Neque enim, ff. de testam. militar. & firmat Bart. in d. tract. Minorit. lib. 1. dist. 1. cap. 2. Petr. de Anchar. in d. Clem. Exiui, num. 2. vers. Reuertor ad primum.

43 Et quemadmodum iure institutionis capere non possunt, ita nec iure fideicommissi vniuersalis secundum Bart. in eod. tract. lib. 1. dist. 2. cap. 2.

44 Sed neque iure legati habere possunt hæreditatem, vt per Bart. d. lib. 1. dist. 3. cap. 1. Imo nec legata particularia iure institutionis, vt idem tradit d. dist. 3. cap. 2.

45 Quod adeo verum est, vt nec valeat institutio facta de Fratribus Minoribus ad effectum æstimationis, scilicet vt vendant, & pretium conuertant in suas necessitates. Et est magis communis opinio, vt pluribus relatis testatur Anton. Gabriel. comm. conclus. 1. num. 1.

46 Quinimo si testator dixerit, Instituo hæredes fra-

fratres Minores cum hoc, vt bona hæreditaria per executores nominatos vendantur,& pretium erogetur in reparationem Ecclesiæ, constructionem Capellæ,& sacram supellectilem; & quatenus hæredis institutio non valeat ex aliqua causa in corpore iuris clausa, tunc iure legati lego: talis institutio non valet,vt latissimè probaui in cap. Nimis praua, à num.20. vsque ad num.46. infra de excess. Prælatot.

47 Quamobrem Fratres Minores non excludunt substitutum sub conditione, si grauatus decesserit sine liberis,nec in eis locum habet iste textus, vt scripsit Bald. in l. Cum acutissimi, num.16. C.de fideicomm.Abbas cons.27.Pro clara, col.2. in princ.lib.2. Felin. hic num.50. & communiter DD. Viuius commun. opinion. conclus.839. vbi plures refert, & de communi testatur.

48 Quoueró ad bona ingredientis Religionem Fratrum Minorum,quamuis sint tres opiniones, quas hic recenset Innoc. num.6. tamen communis opinio est huiusmodi bona deferre venientibus ab intestato: perinde ac si professus esset mortuus,si de illis ante professionem non disposuerit. Et ita tenuerunt hic Imol. col.penultim. vers.Quid autem si quis ingrediatur, Abb. n.62. Felin. num.50. Feder. d.cons.26. num.1. dicens hanc opinionem esse veriorem,& nu.3. Bart.eod. tract. Minor. lib.4. dist.3. cap.1. Bald. in Auth. Ingressi, nu.46. C. de Sacros. Eccles. & de communi testatur Abb. cons.27. Pro clara, & luculenta, num.2. vers.Quædam,& secunda Religio, part.2. Roman. cons.296. Circa declarationem, num.1. vers.Secunda veró opinio est communis, & alij, quos citat Gabriel.d.conclus.1 de hæred. instituen. num.6.

49 Sed si ante professionem de bonis suis dispositionem fecerit, huiusmodi dispositio rata, & firma esse debet,cum in Regula B.Francisci cautum sit, vt liceat ingredientibus, & sit liberum facere de bonis suis secundum quod Dominus spirauerit, quod etiam habetur in d. Clem.Exiui, §.Dubitauerunt,de ver.signific.& notat Bart.

50 d. l.4. dist. 2. cap.1. num. 4. Dummodo tamen seruetur forma à Cócilio Tridentino præscripta in cap.16. sess.25. de Regular. Et hoc si dispositionem fecerit inter viuos; secus in vltima voluntate; quia decretum d. cap.16. locum non habet in testamentis, & alijs vltimis voluntatibus, vt declarauit S.Congregatio eiusdem Concilij Interpres.

51 Et hæredes instituti in testamento profitentis statim capiunt illius hæreditatem etiam non expectata morte naturali, vt Bart. concludit, dict. dist.2. cap.5.

52 Porró conclusio superiùs firmata, & illius declarationes vendicant sibi locum in hæreditate, vel fideicommisso vniuersali dumtaxat, non autem in legatis, seu relictis particularibus: nam etsi Fratres Minores etiam in communi sint incapaces legati bonorum immobilium, & consequenter etiam annui reditus, qui inter immobilia computantur, vt est textus in Clement Exiui, § Cumq; annui reditus, de ver.signif.quem dicit rotundum,& clarû,Abb.cons.63.Vt veritas,post princ.vers.Preterea,par.2.tamen sunt capaces ad effectum vendendi,& pretium cõuertendi in suas necessitates, aut in vsum Fabricæ,vel Sacristiæ;

53 dummodo tamen pretium non sit excessiuum, ita vt potius thesaurizatum, quàm pro necessitatibus imminentibus receptum, vt inquit Bart. in eod. tractat. Minoritar. libr.1. distin.2. cap.2. n.16.& seq. Ias. in l. Apud Iulianum, §.Constat.

54 nu.41. ff.de legat. 1. Et dummodo legatum fiat sub modo licito, aut etiam simpliciter, quia sub modo licito,factum intelligitur, vt probatur expressé in c.Exijt,§.Præterea,de ver.signif.lib.6.& tenet glos. in d.Clem.Exiui, col.5. in ver.Proinde, vers.Si autem modus, eod. tit. & ibi etiam Ancbar. num.13. vers.Quandoque Fratribus relinquitur, Bart. in Authen.Excipitur, C. de bon. quæ liber. & in d.tract.Minoritar. lib.2. distio.2. cap.1. num.9. & distin. 4. cap.1. num.19. Abb. d.cons.63. num.8. part.2. Rot. coram Butat.decis.245. num.18. Et aliàs censuit S.Congregatio Concilij vt dixi in cap.Nimis praua, nu.50. de excess.Prælator. vbi etiam plené videas,quorum legatorum sint capaces Fratres Minores tam de familia, quàm ex reformatione, à nu.46. vsque ad num.61.

55 Sed hic incidit pulchra dubitatio, An valeat legatum annui reditus factum valetudinario, seu infirmariæ Fratrum Minorum S. Francisci.

56 Videtur respondendum non valere, quia pro necessitatibus infirmorû Regula permittit tantùm vt Fratres recurrant ad amicos spirituales pro eleemosynis manualibus,vt patet in c Exijt, § Nec quicquam, vers.In alio quoque Capitulo, de ver. signific. lib.6. vbi sic legitur [Ministri,& Custodes pro necessitatibus infirmorum, & alijs Fratribus induendis per amicos spirituales sollicitam curam gerant secundum loca, & tempora,& frigidas regiones] Et in Clem.Exiui, §.Porró cum dictus Sanctus, eodem tit. ibi [Recursus ad amicos spirituales pro pecunia in duobus casibus tantùm secundum Regulam conceditur, videlicet pro necessitatibus infirmorum, & Fratribus induendis] Hæc autem prouisio fuisset inanis, & frustratoria, si pro vsu infirmorum liceret Fratribus habere annuos reditus.

Præterea hæ duæ necessitates, videlicet pro infirmis, & pro fratribus induendis in Regula æquiparantur, vt in locis proximé citatis. Sed pro fratribus induendis certum est non licere illis obtinere annuos reditus, d.c.Exijt, §.Porró, & fatentur omnes. Ergo nec pro necessitatibus infirmorum, cap.Translato, de Constitut. & & cap.2. de translat. Episcop. cum simil.

57 Ad hæc legatum annuum Fratribus Minoribus relictum pro alimentis non valet, secundum Bart. in l.Seruo alieno, in princip. & ibi etiam Imol. ff. de legat.1. Feder. de Sen. cons.12. Fratres, nu.7. vers. Quod non sit capax, Duenn. regul.381. in 1.limit. num.1. vers. Quod est verum

58 nisi annuum, Anton.Gabriel. lib.4. tit.de legat. conclus.1. num.27. Ergo nec valet legatum annuum pro medicis, & medicinis, & sic pro vsu infirmariæ; quia legatis alimentis veniunt non solum cibaria, habitatio, & vestitus, vt in l. Legatis, ff. de alimen. legat. Sed medicinæ, salarium medici, stratum, & omnia ad victum necessaria, l.Sicut impendia, ff.de vsufr. l.Verbo victus, ff. de ver.signific. Bart. in l.Si cum dotem, §.Sin autem, n.9. ff.solut. matrim. Ias. post alios in l.Cum ij, §.Qui transigit, ff.de transact. Riminald. Iun. cons.132. num.11. lib.2.

Et

Et confirmatur, quia ſi Regnla non permittit, vt Fratres Minores pro neceſſitare victus habeāt reditns annuos, quia incerta mendiciras debet eis victum tribuere, vr dicit textus in cap. vnic. §. 1. de religioſ. domib. lib. 6. & tradit Feder. de Sen. vbi ſupra. & Abb. conſ. 63. Vt veritas, n. 2. lib. 2. longè minus cenſetur permittere, vt habeant reditus annuos pro medicinis, & Medicis, quorum non eſt adeo præciſa neceſſitas ſicut victus, ſine quo viuere non poſſumus. d. l. Verbo victus, & l. final. ff. de alim. pupill. præſtan. Et in propoſito notat Bald. in Auth. Ingreſſi, n. 45. C. de ſacroſ. Eccleſ.

59 Accedit quod in d. Clem. Exiui, §. Cumque annui reditus, de ver. ſignif. Pro generali regula firmatur, vt cum annuos reditus obtinere paupertati, & mendicitati repugnet, prædictis fratribus reditus quoſcunque ſicut & poſſeſſiones, vel earum etiam vſum (cum eis non reperiatur conceſſus) recipere, vel habere, conditione conſiderata ipſorum, non liceat quæ ſunt formalia verba illius tex. Qui ergo dicit eos poſſe habere annuos reditus pro vſu infirmorum, probare debet, quia ſtandum eſt regulæ quandiù non probatur exceptio. l. Ab ea parte, ff. de probat. gloſ. 1. in fin. in c. Inter hæc, 32. quæſt. 1. Et cum edictum ſit prohibitorium, omnes annui reditus cenſentur fratribus prohibiti, niſi appareant conceſſi, vt probant illa verba textus, cum eis non reperiatur conceſſus: & notat Abb. d.
60 conſ. 63. in princ. Quæ tamen exceptio, ſeu conceſſio, nec probatur, nec probari poteſt; quin potius conſtat de oppoſito tum ex ſuperius deductis; tum quia à memorata prohibitione obtinendi reditus quoſcunque, excipitur tantummodo caſus pro Diuino cultu, vt ſi relinquatur annuatim frumentum pro hoſtijs, vel vinū pro ſacrificio, aut pecunia pro luminibus; & ſimilibus, vt per Feder. de Sen. d. conſ. 12. num. 4. Bald. in d. Auth. Ingreſſi, n. 59. Abb. poſt Bart. & Ioan. de Lignan. d. conſ. 63. n. 4. verſ. Secundò principaliter. Rota deciſ. 365. num. 9. part. 5. diuerſ. Ratio eſt ſecundum omnes, quia per huiuſmodi legata fratrū Mendicitas non releuatur. Ergo hæc exceptio firmat regulam in contrarium in omnibus alijs caſibus, in quibus releuatur eorum mendicitas, vt per Abb. loco citato: & conſequenter relictum annuum pro vſu infirmorum non tenet.

Denique ſi liceret Minoritis pro vſu infirmariæ obtinere annuos reditus, hinc eſſet aperta via excludendi prorſus eorum mendicitatem: nam cùm reditus annui inter immobilia cenſeantur à iure, vt dicitur in d. §. Cumque annui reditus, prætextu infirmorum poſſent non ſolū cenſus, & loca montium, ſed etiam poſſeſſiones, & eorum fructus, imo & pingues hæreditates acquirere, cùm tamen vt legitur in d. Clem. Exiui, in §. Rurſus. Vir Sanctus tam in exemplis, quàm verbis regulæ oſtenderit ſe velle, vt fratres ſui, & filij Diuinæ prouidentiæ innitentes, ſuos in Deum iacerent cogitatus, qui volucres cæli paſcit, quæ non congregant in horrea, nec ſeminant, vel metunt. Vnde videmus nec fratres Capuccinos, qui Regulam fratrum Minorum in ſui puritate ſeruant, nec fratres ſtrictiores obſeruantiæ vnquā habuiſſe reditus annuos etiam ad vſum infirmariæ.

Quamobrem non valere legatum annuum factum infirmariæ fratrum Minorum tenet in puncto Ioan. de Lignan. in d. Clem. Exiui, relatus à Io. de Anan. conſ. 30. & ex Recent. Sanch. in Decalog. lib. 7. cap. 26. n. 47. verſ. Nec credo verum, licet ſupraſcriptas rationes non ponderet.

61 Nec refert, quod idem Ioan. de Anania, d. conſ. 30. incipien. Viſa petitione, n. 3. verſ. Circa tertium, relatus ſimpliciter à Rodriq. quæſt. Regular. tom. 2. q. 126. art. 4. conſuluerit valere legatum vſusfructus factum infirmarijs Fratrum Minorum, quoniam mouetur potiſſimum duobus fundamentis.

Primum eſt, quia dictum legatum non fuit factum Fratribus, ſed loco, iuxta text. in l. Annua, §. Attia, ff. de ann. legat. De iure autem cuilibet Religioſo loco legari poteſt, l. 1. C. de ſacroſ. Eccleſ. cum concordant. de quib. per eum, neque hoc ius fuit ſublatum per d. Clem. Exiui, quæ ſecundum eum ſi legatur, & perlegatur à capite vſque ad finem, nullam facit mentionem quando relinquitur loco, ſed ſolùm quando fratribus: allegat. Barr. in tract. Minoritar. lib. 1. diſtinct. 4 vbi tenet poſſe relinqui Eccleſiæ fratrum Minorum, licèt non poſſit relinqui fratribus & legatum acquiri Eccleſiæ Romanæ, de cuius proprietate ſunt Eccleſiæ fratrum Minorum, vt d. Clem. Exiui, §. Loca verò.

62 Verum hoc primum fundamentum deridet, & dicit eſſe omnino falſum Bald. in Authen. Ingreſſi, num. 55. C. de ſacroſ. Eccleſ. nam aut ſumitur Eccleſia materialiter pro ædificio; & hoc modo Eccleſia non eſt ſufficiens medium ad acquirendum Eccleſiæ Romanæ ciuili acquiſitione, quia eſt quid inſenſatum, quod nec capere nec velle poteſt, ſicut ſi dicerem lego fundo Titij, non propterea acquireretur Titio, niſi eſſet ius prædiale, quod ineſſet rei, l. Pecoris, ff. de ſeruit. ruſticor. prædior. l. Vt pomum, ff. de ſeruit. Aut ponitur Eccleſia formaliter, & ſignificatiuè, l. Mortuo, ff. de fideiuſſor. & tunc cùm ſignificet quid abſtractum à genere, id eſt ipſam ſpeciem, hoc eſt Collegium fratrum Minorum, quia Eccleſia, & Collegium idem ſunt, vt idem Bald. dixit in Rubr. C. de ſacroſ. Eccleſ. ſequitur vt non poſſit acquiri mediante organo, & organum ſit inhabile, acquiſitio impeditur, l. 1. §. Cæterum, ff. de acquir. poſſeſſ. l. Quæcunque gerimus, ff. de act. & obligat. l. Tria prædia, ff. de ſeruit. ruſticor. prædior. & quod notatur in Clem. Religioſus, de Procur. & maximè quia impedimentum Regulæ videtur eſſe de iure naturali, & Diuino. Itaque in his, quæ requirunt medium, ceſſante medio, ceſſat acquiſitio, & inanimata non quærunt, niſi ſit acquiſitio, quæ procedat immediatè propter rem ipſam, vt ſeruitus, leg. Qui fundum, ff. Quemadm. ſeruit. amitt.

Præterea Bald. ad confundendum, vt ipſe ait, Bartoli errorem, ſubijcit alias duas rationes. Prima ratio eſt ex parte voluntatis teſtantis, quia relinquere Eccleſiæ Romanæ, non eſt relinquere pauperibus, ſicut teſtator, intellexit, l. Non dubium, C. de teſtam. Vnde opinio Bartoli eſt contra mentem teſtantis. Secunda ratio eſt, quia Ioannes XXII. in Extrauag. Ad conditorem, §. fin. de ver. ſignif. renunciauit omni acquiſitioni do-

minij

minij per dictos fratres faciendæ ecclesiæ Romanæ. ergo eodem modo renunciauit acquiſitioni faciendæ per ecclesiam fratrum, cum inter fratres, & ecclesiam ſit quædam coninnctio inſeparabilis. et ita contra Bartolum dicit ſe in facto conſuluiſſe: eius conſilium habetur in 4. volum. conſ.416. Viſa ſubſtitutione, vbi in fine concludit his verbis [Ridiculum eſt dicere, Non poteſt relinqui fratribus, ſed poteſt relinqui ecclesiæ, vt dicit Bartolus: hoc enim quid aliud eſt, niſi verba ſacra cauillari, & mentem iuris lacerare. Vnde poteſt ſibi dici, littera ſua occidit, ſpiritus autem viuificat] Hæc Bald. cuius opinionem ſequitur, & pluribus confirmat eius diſcipulus Petr. de Anchar. in d. Clem. Exiui, col.3. nu.5. verſ. Sed quæro An idem ſit, Angel. in Auth. de Eccleſ. rit. §. Si quis autem, il ſecondo, & Barbat. in c. Nos quidem, col. final. de teſtam.

Quid plura? Idemmet Bart. poſtea re accuratius perpenſa, ſe retractauit in l. 1. n. 5. C. de conduct. & Procurat. Dom. Auguſt. lib. 11 vbi ait: ſi legatum relinquitur Eccleſiæ S. Franciſci, illud legatum eſt nullum, ſicut ſi relinqueretur fratribus de S. Franciſco, licèt tenuerim contrarium in libello minoritarum: & mouetur per gloſſ. ibi, quæ exponit domum, idest illos de domo.

Quæ rationes à fortiori procedunt in legato facto infirmariæ. In Eccleſia enim poteſt conſiderari ratio Diuini cultus, vt pro ſoluenda opinione Bartoli obſeruat Abbas d. conſ. 63. nu. 4. verſ. Hoc etiam ſenſit Bartolus, lib. 2. quæ tamen ratio in legato facto infirmariæ conſiderari non poteſt. Vnde idem eſt in effectu legare infirmariæ, ac legare fratribus infirmis. Neque enim teſtator accepit infirmariam pro ædificio, ſed pro fratribus, eoſque principaliter contemplatus eſt, vt in proprijs terminis dicit Ioan. de Lignan. in d. Clem. Exiui; idque velint nolint fatetur ipſemet Ioan. de Anan. d. conſ. 3 nu.7. ibi, Ergo in caſu noſtro aſſignabuntur fructus dictarum poſſeſſionum infirmariæ S. Franciſci, & ſi ibi erunt infirmi, qui eis indigeant, ſubueniet eis iuxta votum defuncti, ſed fratres infirmi non ſunt capaces, vt oſtenſum eſt ſupra, Ergo nec infirmaria: & quemadmodum ſeruus, qui regitur à domino, non eſt capax eorum, quorum dominus non eſt capax, l. Non minus, ff. de hæred. inſtit. l. Si mihi, & tibi, §. fin. de leg. 1. ita eadem ratione locus, qui regitur per fratres, non debet eſſe capax eorum, quorum fratres non ſunt capaces, vt per Petr. de Anchar. vbi ſupra.

63 Secundum fundamentum Ioan. de Anan. eſt, quia per legatum vſusfructus factum infirmariæ non fit fraus d. Clem. Exiui, quæ ſolùm prohibet relinqui fratribus Minoribus ad hoc vt viuant ſine proprio, & in paupertate, quod non tollitur ſi relinquitur pro neceſſitatibus infirmorum. Sed hoc quoque fundamentum eſt falſum, quia Regula præcipit, vt fratribus infirmis prouideatur ex mendicitate, & quæſtu quotidiano, vt probatum eſt ſupra: & per annuos reditus tolleretur eorum mendicitas; vnde melius Io. de Lign. vbi ſupra dicit, legatum factum infirmariæ fratrum Minorum eſſe in fraudem paupertatis: & vt Bald. inquit in d. Auth. Ingreſſi, nu. 57. hinc

eſſet aperta via fraudibus, & fieret fraus de nomine ad nomen, vt in Authen. de nupt. §. Optime, l. Si per impreſſionem, ff. Quod met. cauſ.
64 omnis autem fraus eſt prohibita de iure naturali; & quidquid ratione fraudis prohibetur, tanquam ius naturale de ſimilibus ad ſimilia extenditur, l. 1. & l. vlt. ff. Si quid in fraud patr. l. Cum hi, §. Si cum lex, de tranſact.
65 Secunda concluſio. Reliqui Mendicantes ſunt capaces acquiſitionis bonorum immobilium in communi, nō quidem vt poſſideant, aut ſibi perpetuò retineant, ſed vt vendant, & pretium conuertant in ſuas neceſſitates: hoc enim non repugnat mendicitati, nec Religioſæ paupertati, vt tenet gloſſa ordinaria, & ſolemnis in cap. 1. in ver. Domum, de Religioſ. domib. lib. 6. quam ſequuntur communiter Iuriſtæ in l. Iulianus, §. Conſtat, de legat. 2. & Canoniſtæ hic, præſertim Felin. n.5 r. & in c. Filius, de teſtam. prout de communi teſtantur Hieronym. Gabriel. conſ. 28. num. 3. lib. 1. Nauar. in Comment. 2. de regular. nu. 50. verſ. Si autem aliorum, & Menoch. conſil. 1014. num. 14. quam etiam ſequuta eſt Rota apud Put. deciſ. 279. lib. 1. & Burat. deciſ. 245. num. 3. vbi allegantur aliæ deciſiones concordantes. Imò illam gloſſam de conſuetudine obſeruari affirmant Bald. conſ. 232. col. 2. verſ. Nec obſtant verba, lib. 2 Raphael. Cuman. conſ. 169. col. 2. verſ. His tamen non obſtantibus. Dec. conſ. 550. num. 5. verſ. Et concluſio ſupradicta Put. & Burat. locis citatis. Et quamuis illa gloſſa loquatur in legatis, tamen idem eſſe in inſtitutione, vt ſcilicet valeat ad effectum vendendi, & pretium erogandi in eorum neceſſitates, tenet Guidopap. deciſ. 327 Nicol. de Vbald. in tract. ſucceſſion. ab inteſt. Clericor. nu. 5. vbi teſtatur de communi, prout etiam atteſtatur Decius hic nu. 70. & alij apud Gabriel. de hæred. inſtituend. concl. 1. n. 11. licèt Raphael. Cuman. conſ. 132. & d. conſ. 169. dicat hoc procedere potius de conſuetudine, quàm de iure.
66 Sed tu aduerte, quia hæc concluſio hodie locum habet tantummodo in domibus Profeſſis Societatis Ieſu, quæ licèt ſint Mendicantes ex Regula, & renunciauerint conceſſioni Concilij Tridentini in cap. 3 ſeſſ. 25. de Regular. vt dicam in vlt. quæſt. num. 82. & num. 84. tamen ſunt capaces acquiſitionis poſſeſſionum, & annuorum redituum, non modo per viam legati, ſed etiam per viam inſtitutionis vniuerſalis, non quidem ad effectum retinendi, ſed ſolum vendendi, & pretium erogandi in ſuas neceſſitates, & alios pios vſus; vt in terminis reſoluit Rota coram Burat. in præallegat. deciſ. 245. per totam, vbi articulum plenè, & accurate examinat, & reſpondet obiectis.
67 Verum quoad alios Mendicantes, exceptis Capuccinis, & Minoribus de Obſeruantia S. Franciſci, prædicta concluſio hodie non procedit; quia S. Synodus conceſſit Monaſterijs omnibus Mendicantium tam virorum, quàm mulierum, quibus ex Conſtitutionibus erat prohibitum, aut ex priuilegio non erat conceſſum, bona immobilia poſſidere, vt deinceps bona huiuſmodi poſſidere valeant, vt in cap. 3. ſeſſ. 25.
68 de Regular. Vnde cum iam ſint capaces bonorum immobilium in communi etiam ad effectu poſſidendi, & ſibi perpetuò retinendi; proculdubio

dubio excludunt substitutum. sicut alij non
Mendicantes, ad præscriptum huius Decretalis
prout firmant Nauar. Comment. 2. de Regular.
num. 54. & Sanchez in Decalog. tom. 2. lib. 7.
cap. 16. num. 23. An autem eiusmodi monaste-
ria succedant in bonis feudalibus examinani la-
cissimè in cap. Quæ in ecclesiarum, supra de
Constitut. in quæst. An Regularis ex Ordine fra-
trum Prædicatorum ad episcopatum assumptus
succedat in feudo apertè post quam fuit conse-
cratus episcopus, à num. 57. vsque ad num. 108.

69 Vlterius QVÆRO, An Regularis ex indulto
Apostolico à Religione Fratrum Minorum de
Obseruantia ad tertium Ordinem S. Francisci
ex legitima causa translatus recuperet ius suc-
cedendi in bonis sibi ex testamento, vel ab inte-
stato post translationem delatis.

70 Videtur respondendum recuperare huiusmo-
di ius succedendi, ac secundo monasterio acqui-
rere ad instar Monachi ad episcopatum assum-
pti, qui succedit in hæreditate sibi post assum-
ptionem delata, eamque acquirit ecclesia ad
quam fuit promotus, vt est textus in c. Statutum,
18. q. 1. cuius hæc sunt verba [Monachus, quem
Canonica electio à iugo Regulæ Monasticæ pro-
fessionis absoluit, & sacra ordinatio de Mona-
cho episcopum facit, velut legitimus hæres pa-
ternam sibi hæreditatem postea iure vendicandi
potestatem habeat.] Hæc ibi. Nam quamuis
Monachus factus episcopus non desinat esse
Monachus, nec absoluatur à substantialibus Re-
gulæ; ideoque nec proprium habere possit, cap.
Cùm ad monasterium, in fin. de stat. Monach. &
cap. De Monachis, 16. q. 1. glos. in c. Quorum-
dam, in ver. Mendicantium, de elect. lib. 6. &
in d. cap. Statutum, in ver. Legitimus, & docet
S. Thom. in 2. 2. qu. 88. art. 11. ad 4. tamen vt alia
ecclesia acquirat ex persona illius ad substantia-
lia Religionis non pertinet. Ideoque Glos. Ar-
chid. Turrecr. & alij DD. exponentes verba illa
*paternam sibi hæreditatem postea iure vendicandi
potestatem habeat*: verbum illud, *sibi*, interpre-
tantur, idest ecclesiæ suæ.

Et cum Archiepiscopus Goanus, cuius con-
sultationes san. mem. Paulus V. ad S. Congrega-
tionem Concilij reiecit, inter alia quæsiuisset,
An spolia Episcopi Regularis morientis ab inte-
stato pertinerent ad Cameram Apostolicam, an
ad successorem beneficij; Et Cardinalis Serra te-
status esset Cameram Apostolicam ibi quoad
spolia nihil prætendere: S. Congregatio respon-
dit bona post consecrationem acquisita ad pro-
priam Ecclesiam pertinere, per d. cap. Statutum,
& doctrinam Nauarr. de redit. Eccles. quæst. 1.
in 9. admonitione, num. 1. & seq.

71 Quamobrem sicut Regularis ad dignitatem
sæcularem translatus, licèt ex se sit incapax suc-
cessionis, acquirit Ecclesiæ suæ hæreditatem sibi
delatã post translationem: eodem modo transla-
tus ad Religionem, quæ bonorum sit capax in
communi, acquirit secundæ Religioni, & per
text. in d. cap. Statutum. Fratres Minores Sancti
Francisci de Obseruantia translatos ad Religio-
nem bonorum capacem fieri habiles ad suc-
cessionem bonorum, quæ sibi post translatio-
nem deseruntur, ita vt acquirant secundo mo-
nasterio, tradit in puncto Bart. in tract. Minorit.
lib. 4. dist. 2. cap. 3. vbi refert sic priùs determi-
nasse Franciscum de Assisio Decretorum Docto-
rem: sequuntur Nicol. de Vbald. in tractat. de
success. ab intest. Clericor. part. 1. num. 3. vers. Et
idem si esset translatus ad Monasterium capax,
Ias. in l. Ex facto, §. final. sub num. 10. vers. Adde
etiam quod Bart. ff. de vulg. Summa Angel. in
ver. Religio, num. 28. Redoan. de spol. Clericor.
quæst. 8. nu. 22. & DD. hic, maximè Felin. n. 50.
72 vers. Et adde quod si Frater Minor. Ratio est,
quia Regularis ad alium Ordinem translatus ni-
hil habet commune cum prima Religione, vt
statuitur decreto Calcedonen. Concil. cap. 10.
in hæc verba. Si quis iam translatus est ab alia
Ecclesia in aliam, nihil habet commune cum
priore Ecclesia: refertur in c. Si quis iam, 21. q. 2.
73 ad idem text. in cap. Ne pro cuiuslibet, 16. q. 1.
Ideoque desinit esse filius prioris Monasterij, vt
dixit glos. Ioan. in d. cap. Statutum, in ver. Resti-
74 tuat, in fin. & regulatur in omnibus secundum
Instituta Religionis, ad quam transfertur, c. Re-
colentes, de stat. Monachor. secundum Nauarr.
de Regular. cons. 61. num. 5. & cons. 64. per tot.

75 Quæ tamen conclusio duas recipit declaratio-
nes. Prima est dummodo Regularis ad laxiorem
translatus fuerit ob causam infirmitatis, debili-
tatis complexionis, vel aliam similem; ideoque
in dubio apposita sunt verba illa, *ex legitima
causa*: aliàs enim si ob demerita fuerit transla-
tus, ius succedendi non recuperat, secundum
Bart. in d. tractat. Minorit. dist. 3. cap. 3. in fin.
Quia, inquit, illa absolutio magis est ad pœnam,
quàm ad præmium, & consequuntur Ias. & Angel.
locis citatis.

76 Secunda declaratio est, dummodo hæreditas
eidem Regulari deferatur post transitum ad la-
xiorem; idest post professionem in secunda Re-
ligione emissam, cùm antea non dicatur cano-
nicè translatus, c. Cum singula, §. final. de præb.
lib. 6. Nauarr. cons. 61. Quidam Abbas, nu. 2.
de Regular. Hæreditas enim ante huiusmodi
transitum delata, siquidem fuerit agnita per con-
sanguineos, non acquiritur per Regularem po-
stea translatum, cum iam sit alijs acquisita, vt
decidit Bart. vbi supra cap. 2. Bald. in l. Si alie-
num, §. In extraneis, num. 7. vers. Secundò facit,
ff. de hæredib. instituen. Feder. de Sen. consil. 26.
Felin. hic num. 50. vers. Et adde quod si Frater
77 Minor. & Paris. num. 185. Sin autem hæreditas
fuerit quidem delata ad eumdem Regularem
ante translationem, sed adita non fuerit per ve-
nientes ab intestato; tunc quamuis ex persona
illius secundum monasterium possit adire, vt per
Feder. d. cons. 26. per tot. tamen hæc quæstio est
magis dubitabilis, vt patet ex traditis ibi per
Feder. Nicol. de Vbald. loco citato, & Bero. hic
num. 550. Ideoque in proposita quæstione con-
sultò addita sunt verba illa, *In bonis sibi post
translationem delatis*, &c.

78 Non obstant duæ Constitutiones Alexan. VI.
quæ reddunt incapaces successionis Regulares
transeuntes ad Religionem capacem bonorum
in communi: nam ambæ sunt restrictæ ad Fra-
tres Minores de Obseruantia transeuntes ad Or-
dinem Minorum Cõuentualium; atque in hunc
sensum referuntur à Redoan. d. quæst. 8. num. 38.
& à Roder. de Regul. to. 2. q. 128. art. 1. vers. Ad-
uertendum tamen, & ab his, qui priuilegia Men-
dicantium in compendiũ redegerunt, in ver. Hæ-
redi-

reditas, verſ. Alexander VI. Quod non eſt hoc caſu, quia Fratres Tertii Ordinis non ſunt Conuentuales Minorum de Obſeruantia; ideoque huius caſus ſolutio, tanquam non comprehenſi in Bulla, petenda eſt ex diſpoſitione iuris communis, vt notat gloſ. in cap. Conſtitutionem, in vet. Prorogamus, in fin. de Regular. lib. 6. Oldrad. conſ. 22. num. 14.

Præſertim quia Conſtitutiones Alexandri ſpecialem habent rationem in ſuo caſu, idest facilitatem, & frequentiam tranſitus Minorum de Obſeruantia ad Conuentuales eiuſdem Ordinis, quam vt cōpeſceret Alexander, interdixit tranſeuntibus ſucceſſionem in bonis ad eos quomodocunque delatis: atque ita Conſtitutiones ad hunc caſum non ſunt extendendæ ſiue verba, ſiue rationem illarum conſideremus, ad gloſſam magn. in fin. in Clem. 1. de ſent. excomm.

79 Quibus tandem accedit, quod Conuentuales dicuntur Fratres, qui ab antiqua ſua perfectione, & Regulæ obſeruantia declinantes, à Sede Apoſtolica impetrarunt facultatem bona immobilia in communi poſſidendi, vt patet ex prima parte Cronicarum Ordinis Minorum, & re-
80 fert Frater Ludouicus Miran. in manuali Prælat. tom. 1. quæſt. 12. art. 1. Fratres autem Tertij Ordinis ſunt capaces bonorū immobilium in communi ex Regulæ Inſtituto. Vnde etiam ex hoc capite potuit moueri Alexander Pontifex ad prohibendam ſucceſſionē Regularibus translatis ad Conuentuales, tantùm, qui ex vi Regulæ non poſſent ſuccedere, non autem translatis ad alias Religiones, quarum inſtituta non prohibent ſucceſſionem. Et ita reſolutum.

81 Vltimo QVÆRO, an Societas Ieſu, eiuſque domus, collegia & perſonæ ſint verè, & propriè ordinis Mendicantium.

82 Extra controuerſiam eſt, Societatem profeſſam, & illius domus ex ſui natura, non autem ex indulto, ſeu priuilegio eſſe Mendicantes.

83 Quandoquidem ex Regula fundamentali ad litteram inſerta in Conſtitutione Pauli III. 25. incipien. Regimini, §. 10. & paulò vberiùs repetita in Conſtitutione 9. Iulij III. quæ incipit, Expoſcit, §. 11. cautum eſt vt infra, videlicet: Sic voueant ſinguli, & vniuerſi perpetuam paupertatem, vt non ſolum priuatim, ſed neque etiam communiter poſſint profeſſi, vel vlla eorum domus, aut Eccleſia ad aliquos prouentus, reditus, poſſeſſiones, ſed nec ad vlla bona ſtabilia, præter ea, quæ opportuna erunt ad vſum proprium, & habitationem, retinenda ius aliquod ciuile acquirere, rebus ſibi ex charitate donatis ad neceſſarium vitæ vſum contenti, & in Conſtitutionibus Societatis, part. 6. cap. 2. num. 2. amplius additur, vt in domibus, vel Eccleſijs reditus nulli, ne Sacriſtiæ quidem, aut fabricæ applicati haberi poſſint, ſed neque vlla alia ratione, ſed in ſolo Deo fiducia conſtituatur. Quæ verba conuincunt Societatem ipſam in arctiſſima paupertate fundatam eſſe. Id quod affirmat Menoch. conſ. 1014. num. 15. Hieronym. Gabr. conſil. 28. num. 1. & 2. lib. 1. & complures alij ex recentioribus. Et quamuis Societas profeſſa omnimodam habeat adminiſtrationem redituum Collegiorum: tamen cùm illos in proprios vſus conuertere nequeat, vt diſponitur in formulis primæui Inſtituti, vt ſupra inſerti in prçcitatis Conſtitutionibus Pauli III. & Iulij Tertij vt obique in §. 11. adeò vt nec Præpoſitus generalis poſſit ſuper hoc diſpenſare, vt in Cōſtit. Societatis p. 4. c. 2. n. 5. huiuſmodi ſuperintendentia, & adminiſtratio mendicitatem non excludit, vt in hac ſpecie obſeruat Hieronymus Gabr. d. conſ. 28. nu. 2. verſ. Nec repugnat. Quare cum Societas profeſſa ex regula reditibus careat, eique victum præbere ſoleat incerta mendicitas: hæſitari non poteſt quin verè, & naturaliter illi conueniat diffinitio mendicantium, quæ habetur in cap. vn. §. Confirmatos, de relig. domib. lib. 6. vt infra latius explicabitur, & conſequenter hac in parte Declaratoria Pij V. de qua infra in 6. fundamento, in alium ſenſum detorqueri non poteſt vt ex plu-
84 ribus deducit, Rota cor. à Buratto deciſ. 245. n. 1. & ſeqq. cum præſertim eadem Societas adhuc in puritate regulæ perſeueret, quippe quæ in Domibus Profeſſorum, vel eorum Eccleſijs ceſſit Iuri ſuo, & renunciauit conceſsioni Concilij Tridentini, de qua in cap. 3. ſeſſ. 25. de regular. vt ex Patribus Societatis referunt Molin. de Iuſt. & Iur. tract. 2. diſput. 139. col. 2. & Thom. Sanch. in Decal. tom. 2. lib. 6. cap. 18. num. 11.

85 Idemque per omnia dicendum eſt de Coadiutoribus formatis. Tum quia vt diſponitur in Conſtitutionibus Societatis part. 6. cap. 2. nu. 4. Coadiutores quamdiu in Domibus erunt, quæ ex eleemoſynis viuunt, & ipſi eodem modo viuent: vnde & illis propriè conuenit mendicantium diffinitio, de qua in d. §. Confirmatos. Tum quia Declaratoria Pij V. hos quoque Coadiutores complectitur.

86 Itaque punctus concertationis reſtringitur ad Collegia, & Scholaſticos in eis degentes. Ratio dubitandi eſt, quia ex primæuo Inſtituto, vt præfertur, inſerto in prçcitatis Bullis Pauli §. 11. & Iulij §. 10. Societas poteſt habere in Vniuerſitatibus Collegium, ſeu Collegia habentia reditus, cenſus, ſeu poſſeſsiones, vſibus, & neceſsi-
87 tatibus Studentium applicandas. Ergo Collegia, & Studentes non ſunt Mendicantes, quia vt diffinitur in d. cap. vn. §. Confirmatos, de relig. domib. lib. 6. Mendicantes ſunt, quibus ad congruam ſubſtentationem reditus, aut poſſeſsiones habere profeſsio, ſiue regula quælibet interdicunt, ſed per quæſtum publicum tribuere victum ſolet incerta mendicitas, & notat gloſ. 2. in cap. vn. de exceſſ. Prælat. lib. 6. & in cap. Quorundam, in ver. Mendicantiū, de elect. eod. libro, & Doct. paſsim. Vel certè dicuntur Mendicantes, qui ex Regula, vel Conſtitutionibus non poſſunt habere proprium etiam in communi, ſecundum Calderin. conſil. 17. de Regular. & eſt expreſſum in Conſtitutione 2. Bonifacij VIII.
88 inferius adducenda. Habent enim pro dote mendicitatem, vt inquit Gemin. conſ. 40. nu. 7. verſ. Hoc idem probat. Cum igitur Collegijs, & eorum Scholaſticis non cōpetat diffinitio mendicantium, vtique nec diffinitum, §. 1. 27. qu. 2. Calder. dicto conſ. 17. vbi hoc argumento conſuluit Ordinem ſeruorum non eſſe ex mendicantibus.

Nec tollit obijcem quod omnimoda gubernatio, & ſuperintendentia ſuper dicta Collegia ſit penes Præpoſitum, vel Societatem. Quoniam hoc non impedit quin dominium redituum, & poſſeſsionum remaneat penes Collegia, cum totum

totum, & integrum insumere debeant in Scholarium necessitates, & nihil prorsus in vsus proprios conuertere valeant, vt prædictis Constitutionibus d.§.1 t. & 10. Atque ita Præpositus Generalis est nudus, & simplex minister, non dominus, ad text. in l. Si quis Titio, & ibi Bald. num.2.& 3. & Doctores, ff. de leg. 2. Menoch. conf.66. nu. 16. verf. Secundo. Exemplo tutoris, qui bonorum pupillarium omnimodam habet administrationem, dominio tamen penes pupillum remanente, vt l. Obligari, ff. de author. tut. cum multis similibus. Ideoque in litteris Pij IV. incipien. Exponi nobis, Domus Probationis, & Collegia Societatis dicuntur habere, vel posse habere bona stabilia iuxta regularia illius instituta, habere enim propriè quis dicitur

89 Iure dominij l. Habete, ff. de verb.signif.c. Nolo,§.Nulli liceat in Societate nostra & cap.Non dicatis, 12. quæst. 1. Buratt. dict. decis. 245. num. 7.

90 Et augetur difficultas, quia Scholastici in Societate nedum sunt capaces bonorum in cómuni, sed etiam in particulari; nam, vt habetur in Constitutionibus Societatis, par.6.cap.2.nu.11. in declarat. litter. H. post votum paupertatis possunt retinere dominium bonorum suorum conscio; & approbante Superiore; quod videtur repugnare non solum mendicitati, sed etiam paupertati religiosæ, vt in d.§. Nulli liceat & expressius in cap. Cum ad Monasterium, §.Nec æstimet Abbas, de Statu Monachorum.

91 Cæterum etsi præmissa primo intuitu valde vrgere videantur, existimo tamen pro veritate omnino tenendum esse Collegia, & Scholasticos esse verè, & propriè Ordinis Mendicantium ex fundamentis infrascriptis. Et primo vna, & eadem religio non potest simul esse diuersorum Ordinum, Clem.1. & ibi Cardin. nu. 10. verf.Et pro hoc ratio, de elect. cap. Recolentes, §. Cæterum de Statu Monach. alioquin Religio non esset vna, sed multiplex, cap. Loquitur Dominus,

92 24. q. 1. sed Scholastici vnà cum Coadiutoribus formatis, & solemniter professis sunt vna, & eadem religio, & Societas, vt patet in eius Constitutionibus, part.1. cap.1. num.1. vbi sic legitur. [Scholastici approbati etiam modo quodam interiore, quàm admissi ad probationem, in corpus Societatis cooptantur: & ibi in declarationibus litt.A. Societatis nomen dicitur continere cum professis, & Coadiutoribus formatis etiam Scholasticos approbatos:] & immediatè subiungitur: [ex his enim tribus partibus Societatis corpus constat] Ergo Scholastici non possunt esse alterius ordinis, quàm sint Coadiutores formati, & Professi, de quibus non controuertitur, quin sint Ordinis Mendicantium.

93 Et confirmatur, quia Ordines Mendicantes à non Mendicantibus differunt specie. Clem. Vt professores & ibi gloss. in ver. Quoslibet, de regular. c.vnic. in princ. ibi, *diuersorum Ordinum, præcipuè Mendicantium*, de relig. domib. lib. 6. gloss. in c. Constitutionem in ver. Religionibus, de Regulat. eodem, lib. & admittunt scribentes

94 omnes hic. *Mendicantes enim ad vitam actiuam, Monastici, verò, & non Mendicantes ad vitam contemplatiuam sunt instituti*; & Religionum diuersitas sumitur ex fine, ad quem ordinantur, vt docet S.Thom. in 2. 2. quæst. 188. art. 1. & 2.& *Prosp. Fagn. in 2. Decretal.* Ioan. Andr. in c. Sanè, num.4. de regular. Ergo fieri non potest vt vna, & eadem Religio, & Societas constet ex Ordinibus Mendicantium, & non Mendicantium, esset enim corpus ex diuersis naturis, & monstruosum instar Chimeræ, & Hyppocentauri, quæ licet sint similia entibus, tamen non sunt entia, vt ait Bald. conf.9. in fin. nu. 8. verf. Et ad clariorem, lib. 1. Nec talis dici posset Societas, sed potius dissocietas, cum rationi repugnat, vt homines disparis professionis, vel ordinis simul socientur, vt legitur in dicta Clem. 1. de elect. Et quamuis in Societate quidam mendicent, vt professi, & Coadiutores; quidam verò studijs vacantes actu non mendicent; hinc tamen difformitas Ordinis non inducitur: nam sicut in corpore humano est membrorum varietas per diuersa officia, quia non omnia membra eumdem actum habent, & tamen idem est Corpus, vt c. Singula, 89. dist. ita in corpore Societatis quamuis diuersa sint Scholasticorum, & Professorũ ministeria; vnum tamen est corpus vna Societas mendicans, & vnus Ordo, ad quod facit optimè d. c. Loquitur, 34. q. 1. & Extrauag. Vnam sanctam, de maior. & obed. & probatur clarissimè in Constitutione Secunda Bonifacij VIII. quã infra adducemus in responsione ad obiecta.

95 Secundò ad dignoscendum cuius naturæ sit Vniuersitas, vel Societas, inspici debet natura maioris partis; ideoque Collegium, in quo si-

96 mul sunt Clerici, & Laici, si maior pars sit laicorum, censetur laicale, & è conuerso, quia maior pars trahit ad se totum, l. Quod maior. ff. ad Municipal. & tenet Bart. in l.fin. n.15. ff. de Colleg. illicit. Abb. in c. Ex litteris, num.3. de Constit. Couarr. pract. q. c.36. n.5. verf. Tertiò.

97 Similiter Vniuersitas mixta assumit naturam à potentiori, seu digniori, cap. Quod in dubijs, de Consecr. Eccl. vel Altar. Abb. per illum textum in cap. De iure, in 1. notab. verf. Item ex hoc, de iurepatr. Vnde videmus Collegium, quod mixtum est Doctorum Iuris Canonici, & Iuris Ciuilis, iudicari Collegium Canonistarum, vt per Abb. loco proximè citato, & Lambert. in tract. de Iurepatr. lib. 1. par.2. in 4.quæst. art.3. num. 2. Sed in Vniuersitate Societatis Iesu duæ ex tribus partibus proculdubio sunt Mendicantes, nempe professi, & Coadiutores formati, vt superiùs ostensum est; Item hæ duæ tertiæ partes sunt absque dubio potentiores, & digniores, quia Scholastici sunt tertiæ classis, Coadiutores secundæ, Professi primæ, vt patet in eius Constitutionibus cap. 1. exam. num.7. & professi sunt in Societate præcipui, & ipsi tantùm habent votum actiuum, & passiuum in electione Præpositi Generalis, vt part. 5. cap. 1. litt. A. Ergo tota hæc Vniuersitas, & Societas cum suis Professis Coadiutoribus, & Scholasticis censetur Ordinis Mendicantium, cùm præsertim hoc casu sit etiã fauorabilius, vt maior, & dignior pars trahat, & non trahatur. Put. decis.157. lib.3.

98 Tertiò Caput Societatis, idest Præpositus Generalis, est verè, & non fictè Mendicans, vt explicitè declarauit Pius V. in Constitutione de qua infra in 6. fundamento in illis verbis: *Illam, scilicet Societatem, & illius Præpositum, &c. verè & non fictè Mendicantes fuisse, esse, & fore.* Ergo non solum professi, & Coadiutores, sed etiam Capiti subiecti sunt naturaliter Mendicantes,

Z quia

quia membra sunt illius naturæ, cuius est Ca-
put, l.Cum in diuersis, ff. de relig. & sumpt. fu-
ner. c. Cum liceat, de præscr.Cagnol.in procem.
Digestorum num.22. & in terminis Gabr. dict.
cons.28. num. 7. & 8. lib.1. Alioquin Præposi-
tus Generalis non esset caput Ordinis, sed caput
Ordinum, & Scholastici, & Professi cum Coadiu-
toribus essent duo corpora sub vno capite, quasi
monstrum, l. extrauag. Vnam sanctam, vers. Igi-
tur, de maior. & obed. c. Quoniam, de offic. ordin.
99 Quartò si Collegia Societatis essent Ordinis
non Mendicantium, non liceret Professibus, &
Coadiutoribus ad illa transire, vt ibi officia, &
administrationes assumerent. Hoc enim esset
contra Concilium Viennense in Clem. 1. de Re-
gular. cui in Constitutionibus Societatis non
reperitur derogatum, prout requiritur cap. Ex
parte de Capell. Monach. Oldrad. cons.326.n.1.
Sed consequens est falsum, quia vt habetur par.4.
earumdem Constitutionum cap.2. nu.1. Declar.
litt. F. & Coadiutores, & Professi possunt tran-
sire ad Collegia vt ibi sint administratores, Con-
cionatores, Lectores, Consessarij, Visitatores, &
similes. Ergo & Antecedens.
100 Quintò religiosi non sortiuntur naturam, &
denominationem ex medio, sed ex fine, ad quem
tendunt, vt per D. Thom. in 2.2.q.288. art. 1. in
corpore. Ioan. Andr. in d. c. Sanè, n.4. de regul.
101 Card. in Clem. 1.n.13. de elect. Ideoque Nouitij,
licèt non sint Monachi, aut regulares cum effe-
ctu cum adhuc sæculo non renunciauerint, ta-
men quia tendunt ad professionem, appellantur
religiosi, cap. Religioso, §. Quamuis autem,
de sent. excomm. lib.6. Card. in d. Clem. 1.n.2.
& 5. Rebuff. in Prax. tit. de dispensat. cum regul.
num. 23. & patet ex notatis per Hostiens. in
cap. Statuimus, nu.4. vers. Nec obstat, de regul.
& per gloss. magnam in cap. Beneficium, post
med. vers. Item talis, cod. tit. lib.6. vbi ait No-
uitios esse religiosos licèt reuocabiliter: schola-
stici autem Societatis non sunt in Collegijs, vt
ibi perpetuò maneant, sed tanquam in via ad
Societatem professam. Collegia enim instituta
sunt, vt sint Seminarium Societatis, vt dicitur in
præalleg. Bulla Iulij III. §. 10. Ideircò enim
admittuntur, vt postquam docti euaserint, in
Societatem ingredi, & Professi, vel Coadiutores
esse valeant. Ideoque elapso tempore probatio-
nis emittunt tria vota simplicia paupertatis,
castitatis, & obedientiæ cum promissione ingre-
diendi Societatem vel vt coadiutores, vel vt pro-
fessi, quemadmodum expressè disponitur in
Constitutionibus Societatis cap.1. exam. n. 10.
Igitur scholastici quamuis in collegijs habeant
reditus in communi, tamen cùm sint ibi quasi in
via, & in fieri, vt inquit Suarez, de Relig. tom.4.
lib.1. cap.2. num.17. meritò ab ipsa Societate
professa, & mendicante, ad quam tendunt, na-
turam, & denominationem assumunt: facit tex.
in l. Si is qui quadraginta, §. Quædam. ibi, *pro-
priam formam, quæ ex consummatione contingit*,
ff. ad leg. Falc. & in l. Stipulatio, §. Opus, ff. de
oper. noui nunciat.
102 Sed obijcies, argumenta superiùs proposita
concludunt quidem scholasticos esse mendican-
tes, sed non collegia, quæ reditibus abundant.
At respondetur hanc distinctionem ineptam esse,
quia dum Canones, Concilia, & Constitutiones
Apostolicæ loquuntur de Religionibus, Ordini-
bus, Societatibus, Ecclesijs, Monasterijs, Domi-
bus, & Collegijs Mendicantium, non accipiunt
hæc nomina materialiter pro ædificijs, hoc enim
modo non sunt materia capax sumendi victum
ex mendicitate, quia sunt quid insensatum,
quod quidem nec capere, nec velle potest, vt
formaliter ait Bald. in Authen. Ingressi, nu.55.
C. de sacrosanct. eccles. & Anchar. in Clem. Exi-
ui, n.6. vers. Præterea aut tu sumis ecclesiam pro
ædificio, de verb. signif. Rursus non accipiunt
hæc nomina prout sunt vnum, non simpliciter,
sed aggregatiuè, quo sensu Collegiū dicitur quasi
in vnū collectū, & est Societas Collegarū, in vno
honore positorum, quia hoc modo sunt perso-
na ficta, seu repræsentata, l. Mortuo, ff. de fide-
iussor. non autem persona vera quæ est creaturæ
rationalis indiuidua substantia, vt egregiè de-
clarant Ioan. Monach. & Ioan. Andr. in cap. Ro-
mana, num.9. de sent. excomm. lib. 6. Ac pro-
inde Religiones, Societates, & Collegia sic ac-
cepta cùm sint quid abstractum, & præscindens
à singularibus hominibus, propriè dici non pos-
sunt mendicantia, quia illis non conuenit Men-
dicantium diffinitio, de qua in d. c. vn. §. Con-
firmatos, de relig. domib. lib.6. Impossibile enim
est vt ad necessariam sustentationem victum su-
mant ex incerta mendicitate tamquam res ina-
nimatæ, vt notat Archid. in dicto cap. Romana
num.5. vers. In vniuersitatem. Oldrad. cons.65.
in fin. vers. Punitur pœnis. Feder. de Sen. cons.15.
num.6. vers. Eodem modo. Turrecrem. in c. In 12
criminalibus num.1. 5.q.3. & si hoc modo acci-
perentur, nulla religio esset mendicans in Eccle-
103 sia Dei. Igitur Canones, & Concilia, & Bullæ
necessario vsurpant suprascripta nomina pro
personis ipsis, & quæ insimul Ordinem, vel So-
cietatem, aut Collegium constituunt, glos. in
l. Sicut, §. fin. in ver. Non debetur, vers. Quia
Vniuersitas nihil aliud est nisi singuli homines,
qui ibi sunt, ff. Quod cuiusque Vniuers. nom.
Anchar. cons.158. Ex narratis, num.12. vers. Ita
è conuerso. Barr. in his terminis in l. 1. n.4. & 5.
104 C. de conduct. & Procur. lib. 11. nam ipsis tan-
tum potest ad sustentationem præbere victum
incerta mendicitas ad præscriptum d. §. Confir-
matos. Cum actus, & passiones, quæ in facto
consistunt, sint singulorum, non autem Collegij,
vel Vniuersitatis, vt in his terminis dixerunt
Gemin. & Præpos. in c. Sicut vir. 7. q.1. relati à
Philippo Probo in addit. ad Monach. in d. cap.
Romana, num.5. vers. Vt veniamus, de senten.
excomm. lib.6. & Siluest. in ver. Excommunica-
tio 1. num. 10. Ideoque iura vt plurimum non
dicunt Ordinem mendicantem, sed Ordinem
Mendicantium, scilicet personarum mendican-
tium, prout loquitur tex. in c. Constitutionem,
ibi, *ad aliorum Mendicantium Ordines*, de regul.
lib.6. Concilium Viennense in Clem. 1. ibi. *Ad
non Mendicantium Ordinem*, de elect. & Conci-
lium Tridentinum in c. vltimo, sess. 25. de regul.
ibi, *cuiuscumque Ordinis Mendicantium, vel non
Mendicantium*.
105 Præterea etiamsi Collegij nomen sumatur ex
vniuerso, & aggregatiuè, prout est collectio plu-
rium, tamen assumit naturam à personis, ex qui-
bus componitur. Vnde si Collegiales sunt men-
dicantes; necesse, est vt Collegium sit mendicans,
vt

vt optimè per Innoc. in cap. Dilecta, num. 9. de excess. Prælat. & Drc. in cap. Ex litteris, nu. 20. & 21. de Constitut.

Ac demum cum Collegia Societatis sint regularia, oportet, vt sint alicuius regulæ, vel Ordinis; & cum sint pars integralis, & membra Societatis vtcumque dinitijs affluant necesse est vt sint illins Ordinis, cuius est Societas; alioquin daretur vna religio, & vnus Ordo diuersorum Ordinum, quod implicat contradictionem, & aliæ sequerentur absurditates; de quibus in præcedentibus fundamentis. Hinc eum quidam Episcopus, & Capitulum conquererentur apud S. Congregationem Concilij quod Moniales Ordinis mendicantium nollent vigore suorum priuilegiorum soluere decimas, quas antea soluere solebant; & Capitulum pro se allegaret dictas Moniales esse diuites multaque bona possidere: In libris publicis Sac. Congregationis reperitur sic ad notatum. Sanctissimus non mouetur istis diuitijs. Satis est, vt sint Ordinis mendicantium.

106 Sextò, principaliter hanc controuersiam, ni fallor aperte diremit Pius V. in Constitut. 131. incipien. Dum indefessæ. Quod vt euidentius appareat, ante omnia obseruandum est eam Constitutionem esse declaratoriam. Quod patet, tum quia vtitur verbo, *Declaramus*, quod æqualiter determinat omnia præcedentia, ex reg. l. Iam hoc iure, §. Sed si, & ibi Bart. num. 1. ff. de vulgar. Et quamuis adijciat etiam verbum, *Sancimus*, nihilominus hoc ideò facit, quia licèt sit declaratio, tamen est Constitutio; vnde perinde est ac si dixisset, declarando sancimus, vt benè per Gemin. cons. 72. num. 1. vers. Contrarium. Tum quia Constitutio dicit Societatem, & illius personas verè, & non fictè mendicantes fuisse, esse, & fore: si enim ante Bullam fuerunt verè

107 mendicantes: Ergo Bulla non est noui iuris, seu priuilegij inductiua, quia sic non respiceret præteritum cap. vltim. de Constit. l. Leges, la seconda, C. de legib. sed est iuris præexistentis declaratiua, de cuius natura est, vt retrotrahatur ad principium actus declarati, vt in Auth. De fi. ante dotal. instrum. nat. §. 1. Dec. in d. cap. vltim. de Constit. num. 44. Rot. decis. 57. num. 32. par. 4. recent. Declaratio enim nouum ius non inducit, sed quod prius latebat, manifestat, l. Hæredes palam, §. Quod verò, & §. Sed etsi notam, ff. de testam. plenè Philipp. Prob. ad Monach. in c. Volentes, num. 1. de priuileg. lib. 6. exemplo eius, qui excutit spicas, quia nouam speciem non facit, sed eam, quæ est, detegit, text. in l. Adeò, §. Cum quis, de acquir. rer. domin. Fulgos. consil. 157. in fin. vers. Ad secundam.

Hoc posito, Constitutio Pij V. tria facit. Primò asserit Societatem esse Mendicantem, quippe quæ ex eius instituto, & Constitutionibus Apostolica authoritate confirmatis, bona stabilia possidere nequit, sed incertis eleemosynis, fidelinmque largitionibus, & subuentionibus viuit. Secundò dicit id posse aliquando in controuersiam deduci ex eo, quod dicta Societas Collegia habeat secum adiuncta. Tertiò ad huiusmodi ambiguitatem amputandam in §. 2. declarat per hæc formalia verba [Illam (idest Societatem) & illius Præpositum, ac singulas personas Societatis huiusmodi verè, & non fictè Mendicantes fuisse, esse, & fore, & c. declaramus]

108 Quibus ita se habentibus, ostenditur apertissimè non tantùm Professos & Coadiutores, sed etiam scholasticos ex Bulla fuisse declaratos verè, & naturaliter mendicantes. Primum enim cum Pontifex hoc expressè declarauerit de Societate ipsa; vtique hoc idem implicitè declarauit etiam de scholasticis, quia cum Ipsi sint pars integralis ipsius, & vna cum Professis, & Coadiutoribus vnum corpus Societatis constituant, vt ostensum est supra in primo fundamento: vna, & eadem Societas non debet diuersò iure censeri, c. Cognominus, 12. quæst. 2. c. Cum in tua, de decim. Gabr. d. cons. 28. num. 8. lib. 1. Separatis enim partibus, ex quibus Vniuersitas Societatis constat, Vniuersitas Societatis intelligi non potest, dicit textus in l. Eum qui, ff. de vsucap.

109 Et eo magis, quia Collegia in Constitutione dicuntur adiuncta Societati. Ergo sortiuntur naturam, & instituta Societatis, cui adiuncta sunt, vt est textus clarus in cap. Recolentes, §. Cæterum, ibi, *in Societatem Ordinis assumpta*, de statu Monachor. & quæ religiosis adhærent, religiosa sunt, l. Quæ religiosis, ff. de rei vendicat. per quem textum Hostiens. supracitatus in 5. fundamento num. 101. firmanit etiam Nouitios esse religiosos.

Præterea Pontifex non modò Societatem, sed etiam singulas illius personas declarauit esse mendicantes. Hæc autem verba includunt etiam scholasticos, cum negari non possit, quin & ipsi sint personæ Societatis, vt similiter patet ex dictis supra in primo, & secundo fundamento. Præsertim ponderando illud vniuersale distributiuum, *singulas*, quod ex sui natura ita includit omnes, vt ne vnus quidem censeatur exclusus, cap. In causis, & ibi Ioan. Andr. num. 5. de elect.

110 Ad hæc Constitutio in fine §. 1. loquitur de Societate prout habet adiuncta secum Collegia. Ego dum postea in §. 2. declarat illam esse Mendicantem, sub relatiuo, *illam*, intelligitur repetijsse nomen Societatis similiter prout habet Collegia adiuncta, ad tex. in l. Pluribus, in princ. ff. de verb. obligat. Rota decis. 687. vers. Et hoc denotat relatiuum illud, par. 2. recent.

Et eodem modo sequentia verba, personas Societatis huiusmodi, referri debent ad Societatem eo modo, quo de ipsa superius facta fuit mentio, cum dictio, *huiusmodi*, sit relatiua præcedentium cum suis qualitatibus, Bart. in l. Si quis seruum, §. fin. num. 1. ff. de leg. 2. Alex. consil. 141. num. 1. vers. Ponderandum, lib. 2. sed superius facta fuit mentio Societatis habentis adiuncta Collegia. Ergo verba illa, *personas Societatis huiusmodi*, intelligi debent de personis Societatis itidem habentis adiuncta Collegia, & sic etiam de scholasticis, prout arguit Suarez de relig. lib. 4. cap. 4. num. 11. vers. Imo quod.

111 Ac demum Pius V. præmisit suæ intentionis esse amputare ambiguitatem, quæ oriri potuisset ex eo, quod Societas Collegia habeat secum adiuncta. Hanc autem ambiguitatem planè non sustulisset, nisi declarasset Societatem vniuersam, & sic etiam Collegia, & Studentes esse mendicantes. Ergo censeri debet sic declarasse, cum hæc fuerit illius mens, & causa finalis in procem. Constitutionis expressa, quæ regulat totam dispositionem, l. 1. ff. de orig. iur. & l. fin. de

hæred. instit. Bart. in l. Cum ij, num.4. ff. de transact.

Non obstat si dicatur, Constitutio Pij V. in §.1. vbi declarat Societatem esse Mendicantem, de Collegij nulla fecit mentionem, sed de Præposito, & personis dumtaxat. Postea verò in §.seq vbi declarauit Societatem potiri exemptionibus, ac priuilegijs mendicantium, meminit etiam de Collegijs: vnde ex hac distinctione argui potest, vt in prima parte noluerit Collegia comprehendere: nam si voluisset, expressisset, sicut expressit in 2. arg. l.vn. §. Sin autem ad deficientes, C.de caduc. tollen. cum simil.

Id, inquam, non obstat; nam præter alias ponderationes considero Pontificem in prima parte de domibus, & Collegijs non meminisse, quia ibi declarauit qui nam sint mendicantes: hoc autem conuenit personis tantùm, quibus præbet victum incerta mendicitas, non autem domibus, & Collegijs, quia domus sunt quid materiale, & insensatum, & Collegia non sunt persona vera, sed ficta, seu repræsentata vt fusè ostensum est supra in 5. fundamento, vers. Sed obijcies. At verò in 2. parte, vbi declarauit Societatem comprehendi in dispositionibus, & priuilegijs aliorum Mendicantium ideò expressit etiam domus, & Collegia, quia dispositiones, & priuilegia huiusmodi côueniunt etiam rebus, vt patet in priuilegijs realibus c. 1. 2. & per tot. 25.quæst.2. Alex.cons.85, num.1. lib.1. Vnde ex hac distinctione non licet arguere, vt Collegia non sint Ordinis Mendicantium. Quod ex eo etiam conuincitur manifestè, quia eadem distinctio fit in Domibus, de quibus Constitutio meminit in secunda parte, & non in prima, tamen certum est domus huiusmodi esse mendicantes, vt constat ex dictis supra in princip. Ergo sicut argumentum à separatis hoc casu non procedit in domibus, ita nec in Collegijs, cum æqualis debeat esse determinatio, d.l.Iam hoc iure, ff.de vulgar.

Quare etiam Collegia, & Scholasticos Societatis Iesu esse mendicantes iure optimo censuerunt non modo Authores, & Patres ipsius Societatis, vt Suar. loco supracit. & Thom. Sanch. super Decalog. tom.2. lib 6. cap.7. nu. 117. circa med. vers. Et non ad solos professos, dicens ita Pium V. declarasse: Sed etiam authores extra Societatem, vt Hieronym. Gabriel. in præcitato consil.28. num.8. & seqq. lib.1. Menoch. d. consil. 104. n.14. Roderiq. in Summ. Hispan. par.4. cap.113. num. 1. post med. & plures alij recentiores.

112 Ex prædictis patet solutio ad obiecta: nam etsi Collegia habeant reditus, & possessiones pro necessitatibus studentium; hinc tamen non sequitur, vt non sint Ordinis mendicantium, vt ex dictis constat præcipuè in primo, & secundo fundamento. Nec aduersatur text. in cap. vnic. §.Confirmatos, de relig. domib. lib.6. in quo vis tanta constituitur, quin potius in oppositum retorquetur: nam textus diffinit Mendicantes esse, quibus habere reditus, vel possessiones regula

113 interdicit. Regula autem non dicitur respectu alicuius membri, seu partia integralis, sed respectu totius Corporis Religionis, non enim dicitur regula huius, vel illius Conuentus, sed dicitur Regula Prædicatorum, & Regula Minorum, vt in cap. Exijt, §.Regula, & vita Minorum,

114 de verborum signific. lib.6. & consequenter licèt aliquod membrum habeat reditus, non tamen propterea, dicitur Ordinis non Mendicantis, si Ordo ipse ex regula sit mendicans, vt per Gabr. d. cons.28. num.4. & seqq. lib.1. Qui intellectus desumitur euidenter ex Constitutione 2. Bonifacio VIII. quæ incipit, Ad consequendam gloriam, in Bullar. tom.1. pag.140. vbi Bonifacius in §.3. [Illos Ordines, inquit, intelligi volumus in paupertate fundatos, qui ex regula, vel Constitutionibus suis extra septa Ecclesiarum, Monasteriorum suorum, vel officinam eorum, & clausuram ipsorum nullas debent possessiones habere. Quod si aliquis de Ordinibus ipsis possessiones in aliquibus membris suis habere, in alijs verò non habere noscatur, eum quoad ordinationem, & inhibitionem huiusmodi prædictis Ordinibus in paupertate fundatis annumerari volumus] Hæc ibi. Ecce igitur etiam membra, quæ habent possessiones, adnumerari inter mendicantes, quando ex Regula, vel Constitutionibus Ordo ipse possessiones habere prohibetur.

Quod comprobatur etiam exemplo; nam infirmariæ, seu valetudinaria Fratrum Minorum S. Francisci possunt habere annuos reditus pro necessitatibus infirmorum, neque id repugnat regulæ si vera est opinio Ioan. de Anan. cons.20. nu.3 vers. Circa tertium, relati à Roderiq. quæst. regul. tom. 2. quæst. 127. artic. 4. de quo plenè scripsi supra à num.55. vsque ad nu.65. & tamen nemo dixerit huiusmodi infirmarias, & fratres infirmos in eis degentes non esse Ordinis Mendicantium. Ergo pariter hoc dici non potest de Collegijs Societatis habentibus redditus in

115 communi pro necessitatibus studentium: Cùm præsertim possidere bona immobilia in communi non repugnet naturæ, & essentiæ status Men-

116 dicantium, vt probat Lap. alleg.4. nu.2. & seqq. vbi firmat Mendicantes esse, qui ex fundatione suæ regulæ non habent reditus ad congruam sustentationem, licèt de facto, vel ex priuilegio non mendicent; quia etiam si ex priuilegio scripto sint habilitati ad possessiones, non tamen sunt habilitati ad alia, nec liberati ab alijs iuribus, quæ de Mendicantibus loquuntur, & sequuntur Franc. in d.cap. vnico, §.Confirmatos, post nu.2. & num.4. in fin. Felin. in hoc cap. In præsentia,

117 num.53. vers. Et prædictis adde Lapum, & probatur irrefragabiliter ex decreto Concilij Tridentini cap.3. sess. 25. de Regular. vbi Mendicantes omnes, exceptis Capuccinis, & Minoribus de Obseruantia S. Francisci, habilitantur ad possidendum bona immobilia in communi, siue sint Mendicantes ex Constitutionibus, siue ex regula per priuilegium non mitigata, & nihilominus Sanct. Synodus eos appellat Mendicantes, & pro mendicantibus ibi agnoscit, & à non mendicantibus distinguit in cap. vltim. eiusdem sessionis.

118 Postremò non obstat, quod Scholares possint ius, & dominium bonorum suorum retinere ad tempus Generalis Præpositi iudicio præscribendum. Quoniam hoc obiectum percutit solummodo proprium in particulari, quod concernit religiosam paupertatem, non autem proprium in communi, quod concernit statum mendicitatis, de quo nunc est quæstio, vnde huiusmodi obic-

obiectum si quid probaret, hoc tantùm probaret nempe Scholasticos Societatis non esse religiosos. Sed absit, vt hoc in controuersiam reuocemus, quia Gregor. XIII. in Constitutione 89. incip. Ascendente Domino, non modo in §.16. declarauit eiusmodi dominium non obesse religiosæ paupertati: sed etiam in §.20. & 21. Tria vota Scholasticorum simplicia substantialia esse, eaque emittentes veros religiosos esse decreuit; & amplius in §. 24. præcepit sub pœna excommunicationis latæ sententiæ nequis hoc in controuersiam, aut dubium reuocare quocunque modo præsumat.

DE PROBATIONIBVS.

Cap. Per tuas.

S V M M A R I V M.

1 *SI qui nominant aliquem filium, & ita communiter reputatur, non creditur alteri eorum iuranti contrarium.*

2 *Filiatio etiam ex damnato coitu probatur præsumptiuè ex tractatu, & nominatione parentum.*

Et dissoluit matrimonium cum consanguinea patris. ibid. vers. Secunda conclusio.

3 *Filius ex Presbytero, & coniugata genitus, ex quo genere spuriorum sit.*

Spurij ex damnato coitu patri non succedunt, nec dicuntur agnati, sed tantùm lineam maternam agnoscunt. ibid. vers. Tales.

Proles ex Presbytero est adeo sacris Canonibus exosa, vt nec matri succedat.

4 *Filius natus ex concubina, an & quando præsumatur esse filius illius qui eam domi retinebat. ibid. vers. Secundo idem. & num. 22.*

5 *Vulgò concepti finguntur patrem non habere.*

6 *Vulgò conceptus non venit filiorum appellatione etiam in materia, in qua ius naturæ inspicitur. Declaratur. num. 19. & 22.*

7 *Impedimentum dirimens matrimonium oritur in gradibus prohibitis etiam inter illegitimos, & natos ex damnato coitu. & nu. seqq. vsque in fin.*

8 *Consanguinitas, seu cognatio est quid naturale.*

9 *Cognati vnde dicti.*

10 *Consanguinitas quid sit.*

11 *Consanguinitatis vinculum oritur etiam ex complexu infidelium.*

12 *Affinitas est quid naturale, & oritur etiam ex copula illicita, & inter infideles.*

13 *Consanguinitas est fortius vinculum, quàm affinitas.*

14 *Dispositio contra filios legitimos multo magis habet locum in spurijs; secus si conferat filijs legitimis aliquod beneficium.*

15 *Filij spurij etiam nefarij quoad effectum matrimonij dicuntur consanguinei, & affines.*

16 *Filij nati ex damnato coitu non reputantur cognati patris quoad effectus ciuiles tantùm; secus quoad naturale vinculum, & iura sanguinis.*

17 *Spurius dicitur cognatus cognatione naturali.*

18 *Ecclesia in impedimentis matrimonij constituendis magis respexit ad ius naturale, quàm ciuile.*

19 *Filiorum appellatione veniunt etiã naturales quando verba dispositionis sonant in nomen potiùs naturale, quàm ciuile.*

20 *Filia etiam nefaria admittitur ad vindicandam necem parentum.*

21 *Filijs ex incestis nuptijs non debentur alimenta de iure ciuili; secus de æquitate Canonica.*

22 *Vulgò quæsitus quomodo intelligatur posse cum omnibus matrimonium contrahere.*

23 *Filiatio vulgò quæsiti probatur per assertionem matris, & tractatum eius, qui eam domi aluit.*

24 *Filius Sacerdotis probatur ex tractatu, & nominatione ipsius.*

25 *Filiatio per solam famam non probatur.*

26 *Fama non probatur per testes deponentes se audiuisse à multis.*

27 *Filiatio præsumpta ex tractatu, & nominatione parentum impedit contrahendum, & dirimit contractum in gradibus prohibitis etiam inter illegitimos.*

1 PER TVAS. Si qui nominent aliquem filium, & ita communiter reputatur, non creditur alteri eorum iuranti contrarium. Hoc dicit, secundum Io. Andr. cum quo cæteri concordant.

2 Nota ex hac Decretali duas conclusiones. Prima est: ex tractatu, & nominatione parentum probatur præsumptiuè filiatio etiam ex cõplexu illicito, prout hic erat: ad quod vide bonam glossam, quæ hoc dicit de filio ex Presbytero, & concubina, in c. Michael, in ver. Constiterit, de filijs Presbyter. nec mirum, quia hoc modo probatur etiam filiatio legitima, vt in c. Per tuas, infra, Qui filij sint legit. & scripsi latissimè in c. Lator, eod. tit.

Secunda conclusio est: Præsumpta hæc probatio filiationis etiam ex damnato coitu surgens ex tractatu, & nominatione parentum, est tantæ efficaciæ, vt dirimat matrimonium contrarium cum consanguinea patris, vt hic patet in vers. Vnde apparet, & sic consanguinitas etiam ex coitu damnato, & reprobato contrahitur, vt hic, & in l. Nihil interest, ff. de rit. nupt. & in pluribus cap. 35. qu. 2. Dec. hic num. 9. & præsumptiuè probata dissoluit matrimonium, vt hic dicit gloss. fin. & Butr. nu. 10. Vtramque conclusionem latiùs prosequor in quæstione sequenti. Facti series sic se habet.

Ioannes Dominicus habuit vxorem Antonellam iampridem defunctam: nunc vult sibi matrimonio copulare Hispolytam neptem ex sorore Ioannis Antonij Presbyteri; & cum iuxta decretum Concilij Tridentini præmitterẽtur denunciationes, quidam testes reuelarunt inter Ioannem Dominicum, & Hispolytam esse impedimentum affinitatis in secundo gradu ratione Antonellæ prioris vxoris, quippe quæ fuit filia Ioannis Antonij Patrui Hispolytæ, de cuius nuptijs nunc agitur, Antonellam verò esse filiam Ioannis Antonij inde deducunt, quòd Catherina tametsi virum haberet, quo tempore concepit Antonellã erat concubina dicti Ioannis Antonij iam tunc in sacris constituti, & ab eo domi retinebatur. Secundò quia Antonella publicè dicebatur esse filia Ioannis Antonij. Tertiò quia ipsa Catherina dixit se Antonellam filiam

filiam ex Ioanne Antonio ſuſcepiſſe; & Ioannes Antonius eandem Antonellam ſimul ac nata eſt, domum ſuam afferri curauit, vti filiam tractauit, atque matrimonio cum Ioanne Dominico coniunxit. Contra verò ad huiuſmodi probationes euertendas, ſen enervandas Ioannes Dominicus coram loci Ordinario nonnullos teſtes examinari fecit ad perpetuam rei memoriam. Ex quorum dictis habetur dictam Catherinam qno tempore Antonellam concepit fuiſſe publicam meretricem, ad eamque omnibus aceſſum patuiſſe, quamuis in domo Ioannis Antonij degeret, & cum eo frequentiùs rem haberet, à multiſque tunc dictum fuiſſe eam eſſe filiam Corſini, & a multis alijs eſſe filiam Iulij.

His ita in facto ſe habentibus dubitatur, An ſubſit aliquod impedimentum quominus Ioan. Dominicus poſſit cum Hiſpolyta matrimonium contrahere? Opinioni negatiuæ, ideſt nullum inter prædictos ſubeſſe impedimentum, & declaratoriam ſuper hoc eſſe concedendam, videntur ſuffragari infraſcripta.

3 Primo quia etſi conſtaret Antonellam eſſe filiam Ioannis Antonij; eùm tamen is tempore illius conceptionis eſſet Sacerdos, & Catherina coniugata; non eſt dubium eam eſſe natam damnato coitu, & propterea eſſe ex illo genere ſpuriorum, qui patrem quidem habent, ſed præ pudore illum demonſtrare non poſſunt, ad l. Vulgò concepti, ff. de ſtat. homin. Hoſt. in Sum. tit. qui fil. ſint legit. §. Quæ ſunt genera, verſ. Dicunt autem. Ripa poſt alios in l. Ex facto, §. Si quis rogatus, num. 3. ff. ad Trebell. tales autem ſpurij patri non ſuccedunt, nec eius conſanguineorum agnati dicuntur, nec paternam lineam agnoſcunt, ſed tantùm maternam. DD. in Authen. ex complexu, C. de inceſt. nupt. Abb. in c. Tanta, n. 13. qui fil. ſint legit. Dec. in c. In præſentia, num. 114. de probat. Boer. deciſ. 127. Paleott. in tract. de Noth. & Spur. c. 60. num. 4. Couarr. in 2. par. Epit. de Sponſal. c. 8. §. 5. n. 13. inferens ex hoc duos fratres ex diuerſis concubinis nec iura agnationis, nec cognationis habere, nec ſibi inuicem ſuccedere. Ex qno videtur ſequi, vt vir cum ſpuria contrahens matrimonium non efficiatur affinis patri illius, nec alijs per lineam paternam attinentibus, cùm non ſint ſuæ vxoris agnati, vel cognati; & ſic mortua vxore poſſit cum alia muliere neptæ patris vxoris defunctæ matrimonium contrahere.

4 Quod fortiùs videtur procedere hoc caſu, in qno agitur de muliere ſuſcepta ex Presbytero; quæ proles adeò eſt ſacris Canonibus exoſa, vt nec matri ſuccedat. Couarr. in loco ſupracit. num. 17.

Secundo idem deducitur ex eo quod non conſtat hanc Antonellam eſſe filiam Ioannis Antonij; quamuis enim quis præſumatur filius illius, qui matrem domi pro concubina conceptionis tempore retinebat, gloſſ. in cap. Michael, in ver. Conſtiterit, de fil. Presbyter. tamen cùm ſit probatum eodem tempore concubinam eum alijs quoque ſe indifferenter commiſcuiſſe, non dicitur conſtare Antonellam tunc ab ea ſuſceptam eſſe filiam dicti concubinarij matrem domi retinentis, vt in terminis declarat Albcr. adijciens ſe ita in facto obtinuiſſe in l. Filium diffinimus, nu. 13. ff. De his, qui ſunt ſui vel alien. iur. Cùm enim talis filia ſit vulgò concepta, patrem non habet, d. l. Vulgò concepti, & inſtit. de nupt. §. pen. vbi gl. illos verſus recenſet.

Cui pater eſt populus, Pater eſt ſibi nullus, & omnis.

Cui pater eſt populus, non habet ille patrem.

Paria autem ſunt quem patrem non habere, vel propter incertitudinem non liquere quiſnam ille ſit: ad regul. l. Duo ſunt Titij, ff. de teſtam. tutel. & l. In lege, ff. de contrahen. empt. de qua per Bart. conſ. 234. num. 1. lib. 1. Et ideo lex fingit huiuſmodi vulgò conceptum non habere patrem. Bald. in l. Prius, num. 33. qui accuſ. non

6 poſſ. ita vt propterea non veniat filiorum appellatione etiam in materia, in qua ius naturæ inſpicitur, vt ait Bald. d. n. 33. verſ. Quoad ſecundum articulum: & n. 34. adijciens iudicem hoc caſu debere ſequi legis conſcientiam, vt iudicet eum patrem non habere, ſicut lex iudicat.

7 His tamen non obſtantibus, nullo pacto videtur declarandum licere huic Ioanni Dominico matrimonium contrahere cum Hiſpolyta amitina vxoris defunctæ; & ſic ſibi coniuncta ſecundo affinitatis gradu comprehenſo in prohibitione cap. Non debet, de conſang. & affinit. nam etiamſi proles ſit illegitima; tamen in gradibus prohibitis oritur impedimentum dirimens matrimonium l. Nuptiæ, la quarta, iuncta l. ſeq. ff. de ritu nupt. nam in l. Nuptiæ, inquit Caius: nuptiæ conſiſtere non poſſunt inter eas perſonas, quæ in numero parentum, liberorumve ſunt, ſiue proximi, ſiue vlterioris gradus ſint vſque ad infinitum. Et ſic ibi agitur de impedimento dirimente. Deinde in l. ſeq. continuatiuè inquit Seæuola: at nihil intereſt ex iuſtis nuptijs cognatio deſcendat, an verò non; nam & vulgò quæſitam ſororem quis vetatur vxorem ducere. Et de iure Canonico eſt textus clarus hic cum concordant.

8 Ratio eſt quia conſanguinitas, ſeu cognatio, eſt quid naturale, l. Non facilè, ff. de gradib. & affin. & eſt nomen naturæ, vt per Ruin. conſ. 9. Quæſtio prima, num. 3. lib. 4. nam ſeclusa etiam omni lege eccleſiaſtica, natura ipſa dictat ex propagatione eiuſdem ſanguinis oriri quandam coniunctionem, & amicitiam naturalem, vt ex Ariſtotele 8. ethic. probat. D. Thom. in 4. diſt. 41.

9 quæſt. 1. art. 1. qu. 1. Et propterea in d. l. Non facilè, cognati ab eo dici putantur, quòd quaſi vnà, communiterue nati, vel ab eodem orti,

10 progenitiuè ſint. et conſanguinitas diffinitur eſſe vinculum perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium carnali propagatione contractum in c. Series, verſ. Deinde, 35. q. 5. & à D. Thom. in 4. diſtin. 40. quæſt. vn. art. 1. & communiter à Theologis, & Iuriſperitis. et decidirur conſanguinitas, quaſi ſanguinis vnitas, gloſ. penult. in cap. primo, de conſang. & affinit. Hæc autem carnis propagatio, & ſanguinis vnitas, cùm habeat fundamentum naturale, æquè ſit ex complexu damnato, atque ex legitimo; ac proinde etiam inter natos ex prohibito coitu oritur hoc vinculum conſanguinitatis, ſi ab eodem ſtipite deſcendant.

11 Præterea conſanguinitatis vinculum oritur etiam ex complexu infidelium ob eandem rationem

nem propagationis sanguinis, c.Gaudeamus, cum
ibi not.de diuort. Et conuersi ad fidem separan-
tur, si coniuncti fuerint in gradibus lege diuina
prohibitis, licet secus sit in prohibitis ex Consti-
tutione Ecclesiæ vt ibi deciditur. Nulla igitur
est ratio cur similiter non oriatur ex complexu
non coniugali inter fideles, itant quoad eos,
qui Constitutionibus Canonicis arctantur, impe-
diat matrimonium contrahendum, & dirimat
contractum, vt per Ioan. Andr. in eod. cap. Gau-
12 deamus, num.3. vers. Patet è contrario. Ac hæc
affinitas cum & ipsa sit quid naturale secundum
D.Thom. in 4. d. dist.41. quæst.1. art.1. quæst.1.
oritur etiam ex copula illicita, & dirimit matri-
monium postea contractum, cap. Quædam,
32.qu.7. & toto tit. de eo qui cognouit consang.
vxor. su. etiam de iure ciuili d. l.Et nihil, ff. de
rit. nupt. Et fuit opinio Azonis, vt not. in l.Non
facile, in princ. in glos. in ver. Per nuptias, ff. de
grad. & affin. Et hodie restricta est ad primum,
& secundum gradum ex Concilio Tridentino
cap.4. sess.24. de reform.matrim. Quinimo affi-
nitas oritur etiam ex matrimonio consummato
inter infideles, vt constat ex cap.final. de diuort.
vbi infidelibus ad fidem conuersis præcipitur ne
ducant in vxorem relictam fratris sui, quod cer-
tè Ecclesia non præciperet, nisi vinculũ aliquod
naturale inter eos ex huiusmodi copula oritu-
tur, quidquid contra scripserit Henriq. lib. 11.
cap. 5. nu. 5. cui opponitur S.Thom. in 4. dist.41.
quæst.vn. artic.1. quæst.1. Durand. ibid. quæst.1.
num.7. Palud. quæst.1. artic.1. num.10. concl.2.
Sot. quæst.vlt. art.1. & S.Antonin in 3.parte Sum-
mæ tit.1. cap. 11. in fin. Ergo multo magis ex
propagatione carnis ex illicita copula proue-
nienti; oritur consanguinitas itidem dirimens
matrimonium; quia, vt inquit D.Thom. vbi su-
pra consanguinitas est fortius vinculum, quàm
affinitas.
13 Quibus demum accedit, quòd vt spurij non
habeantur pro filijs, & consanguineis, introdu-
ctum est in detestationem criminis, cùm non
mereantur tales appellari, Authen. Si qua illu-
stris, C.ad Orfician. & cap. vn. 35.quæst.7. Abb.
d.consil.50. in princip. lib.2. Quod si eis liceret
matrimonio copulari cum descendentibus ab
eodem stipite, essent melioris conditionis, quàm
nati ex legitimo matrimonio, cùm tamen oppo-
situm potius esse debeat, vt per Alex. consil.60.
14 Visa legitim. num.7. lib.2. vbi dicit dispositio-
nem legis, vel statuti disponentis aliquid contra
filios legitimos; multo magis habere locum in
spurijs; Secus autem si conferat aliquod bene-
ficium filijs, quia intelligitur de legitimis tan-
tùm. Ex contrario autem parentes redderentur
procliuiores ad huiusmodi crimina perpetran-
da, & inducta ad vnum finem operarentur con-
trarium contra regulam Legatam inutiliter, ff. de
adimen. legat. cum vulgat.
15 Vnde filios spurios etiam natos ex Sacerdote,
vel Monacho, qui dicuntur nefarij, & patrem
demonstrare non possunt, quoad effectum ma-
trimonij esse consanguineos, & affines, tradit
notabiliter Bart. in l. 1. num. 4. ff. de accusat. per
notata in l. Nec facilè, §. Affines, ff. de grad. &
affinib. & sequuntur Ruin. d.cons.9. nu.2. lib.4.
Grat. cons.145. num.9. lib.3. Capra cons.108.
Atque ita non obstat quod si Antonella est
filia Ioannis Antonij Presbyteri, & consequen-
ter nata coitu damnato, non dicatur coniuncta
patri, nec eius lineæ paternæ.
16 Siquidem hæc obiectio diluitur, quia natus
ex damnato coitu, sed ex patre certo illa certi-
tudine, quæ potest haberi de patre certo illa
certitudine, quæ potest haberi de patre secun-
dum ea, quæ notat Bald. in l.Prius, C. qui accus.
non poss. nu.34. non reputatur cognatus patris
quoad effectus ciuiles tantùm; Et ideò illi non
succedit, nec ei à patre, vel patris consangui-
neis succeditur. Et in hunc sensum accipiendi
sunt DD. in contrarium citati, & probatur in
cap.1. 35.quæst.7. in vers. Non deputentur filij,
idest nullo parentibus iure succedant. Et ibi
notat Turrecrem. nu.4. At verò quoad natura-
le vinculum, & iura sanguinis, quæ deleri non
possunt, vt in reg. Digestorum, iura sanguinis.
Filij spurij non secus ac legitimi sunt verè con-
sanguinei, & agnati patris, nempe quia æqua-
liter omnes ex illius carne, & sanguine propa-
17 gantur, vt ostensum est supra. Et ita declarat
Ruin. cons.9. num.4. vers. Nec obstat, lib.4. vbi
dicit non obstare l.Si spurius, ff. Vnde Cognati,
quia quantum ad effectum succedendi verum est
quod spurius ex parte patris non habet cogna-
tionem, sed cognatio adest cum illo in substan-
tia, & ius sanguinis durat, quod tolli non po-
test, cum sit de iure naturali. Et infra num.6.
ait spurium dici cognatum cognatione natura-
li, quamuis ex parte patris talis cognatio non
habeat effectum successionis. Et idem fusius
explicat paulò post num.8. vers. Ad hoc respon-
18 detur. Cum autem matrimonium sit de iure na-
turæ, Ecclesia in impedimentis constituendis
magis respexit ad ius naturale, quàm ad ciuile
& non solùm ad id, quod licet secundum leges,
sed etiam quod decet secundum honestatem,
l.Semper, ff. de ritu nupt. & declarat Hostiens. in
19 d. tit. de consang. & affinit. Facit quod notat Fe-
lin. in cap. In præsentia, num.23. de probat. vbi
ait appellatione filiorum venire etiam natura-
les, quando versamur in materia, in qua verba
sonant in nomen potiùs naturale, quàm ciuile.
Quod habet locum etiam in natis ex prohibito
complexu, tradit Bald. in d. l. Prius, num.33.
C. Qui accus. non poss. & Alex. consil.144. Viso
statuto per totum, lib.7. & Ruin. dict. consil.9.
num.8. lib.4.
Nec aduersatur Bald. in contrarium citatus
in d. l.Prius, num.33. quia loquitur in filijs illis
vulgò conceptis, quorum pater ignoratur; hi
enim solùm ex accidenti non veniunt filiorum
appellatione, vt mox dicemus num.22.
20 Hinc filia spuria etiã nefaria admittitur ad vin-
dicandam necem parentum, vt concludit Bartol.
in d. l.Prius, num.3. C. de accus. quia naturalis
dolor eam impellit, vt inquit Bald. in d. l.Prius,
nu.33. circa finem, C. qui accus. non poss. Hinc
21 etiam quamuis natis ex coitu reprobato iura ci-
uilia denegent alimenta, vt in Authen. Ex com-
plexu, C. de incest. nupt. tamen secus est de æqui-
tate Canonica, quæ vigorem sumit à iure natu-
rali, cap. Cum haberet, in fine, & ibi gloss. final.
ad fin. De eo qui duxit in matrim. Abbas con-
sil.50 in princip. lib.2.
22 Ad secundum respondetur: Quamuis vulgò
quæsitus possit contrahere cum omnibus, id ta-
men

men ex accidenti contingit, non quia deficiat
ius, sed probatio, vt per Host. in Sum. in tit. Qui
fil. sint legit. §. An inter vtrumque: nam etiam
ipse vulgò quæsitus potest probari esse filius ali-
cuius ex eis, qui tempore conceptionis cum
matre rem habebant, vt fatetur Bald. in dict.
l. Prius, num. 14. ita intelligens c. Michael, de
fil. Presbyt. & admittit etiam Hostien. in dict.
23 §. An inter vtrumque, propè fin. Hoc autem ca-
su satis probatum est Antonellam esse filiam
Ioannis Antonij, primò per assertionem matris,
l. Matrem, C. de probat. secundò per tractatum
Ioan. Antonij, qui eã domi aluit, & matrimonio
copulauit, qui probat filiationem etiam non
24 nati ab vxore, vt per Felin. hic num. 3. Imò so-
lùm tractatum sufficere sentit Felinus post alios
num. 13. & tradunt in terminis nostris Innocen.
Hostiens. & Henr. Boich. in cap. Per tuas, Qui
filij sint legit. vbi volunt vt si certum sit Sacerdo-
tem peccasse cum muliere, & postea filium, qui
ex ea natus est, & ab ea nutritus, vel filium no-
minasse, vel aliàs vt filium tractasse, verè præsu-
mere debeamus esse filium illius. Quæ sanè om-
nia in hoc casu concurrunt. Nec obstat quod
possit probari contrarium, vt per glo. in d. c. Mi-
chael, in ver. Constiterit, & DD. hic & in dict.
cap. Per tuas, Qui fil. sint legit. Et quòd oppo-
situm hic probatum videatur per famã viciniæ, in
25 qua à multis hic filius alijs duobus viris adscri-
bebatur: nam respondetur solam famam non
inducere probationem filiationis, vt hic per Fe-
26 lin. num. 15. Præterea non est probata huiusmo-
di fama cum suis requisitis, et in specie testes
deponunt se audiuisse à multis, non autem à ma-
iori parte populi, seu per verbum *communiter*,
prout requiritur. Verall. decis. 210. par. 2. Regu-
lare enim est, vt in teste indefinita non æquipol-
leat vniuersali, vt per DD. in c. Auditis, de præ-
script. Et tradit Rota in his terminis in causa
Parmen. Status 26. Martij 1618. coram Sacrato
in vers. Quoad tertium genus probationis. In-
super à multis hæc dicebatur esse filia Ioannis
Antonij: atque ita hi rumores contrarij inuicem
conquassantur, vt patet in hoc cap. & per Ro-
tam in præd. decis. Quamobrem cum Hostiens.
in d. §. Ad inter vtrumque sentiat prohiberi ma-
trimonium vulgò concepti, si sit fama quod
maritus sit filius patris sponsæ, & coniuges
id confiteantur, alioquin suæ conscientiæ esse
relinquendos; videtur etiam hoc casu matrimo-
nium prohiberi, in quo licèt fama non benè
probetur, tamen constat de nominatione, con-
27 fessione parentum, & tractatu. Et de hoc vide-
tur casus in hoc cap. vbi quidam R. qui præsu-
mebatur filius T. Tiburtini ex concubina susce-
ptus propter illorum nominationem, & tracta-
tum non potest habere in vxorem neptem eius-
dem l. Vnde ibi glos. in ver. Consobrinus, notat
ex consanguinitate præsumptiuè probata disso-
lui matrimonium, & sequuntur Hostien. num. 3.
Ioan. Andr. in fin. & Cardin. in 1. notab. & alij
communiter. Quod multo facilius procedit hoc
casu, in quo agitur de matrimonio contrahen-
do: nam præsumptio consanguinitatis licèt non
semper dirimat contractum, tamen impedit con-
trahendum, cap. Licet, in fine, de test. c. Super
eo, de eo qui cogn. consang. Host. & Io. Andr.
vbi supra, Ideoque nullo pacto videtur mandan-
dum Episcopo, vt declaret hos posse matrimo-
nialiter copulari, præsertim cum etiam alijs
modis possit lux afferri veritati, si Episcopus
rem diligenter indagauerit.

DE TESTIBVS, & Attestationibus.

Cap. In nomine Domini.

1 *TEstium receptio contra non citatum est nulla. & num. 18.*
2 *Inuocatio nominis Domini præmittenda est in actionibus nostris.*
3 *Item in arduis, perpetuisque instrumentis. & n. 7*
4 *Item in sententia.*
5 *Inuocatio nominis Domini qualiter sit facienda.*
6 *Potest fieri à Notario Christiano etiam in contractibus Iudæorum.*
7 *An sit de substantia Instrumenti.*
8 *Facta à Notario in principio Protocolli trahitur ad omnia instrumenta in eo comprehensa.*
9 *Inuocatio nominis Machometti in terris Christianorum fieri non debet publicè etiam à Saracenis.*
10 *Priuatim an sit eis prohibita.*
11 *Citari debet pars in receptione testium vt audiat illos iurantes, non autem deponentes. & n. seqq.*
12 *Testes secretò, & singillatim sunt examinandi.*
13 *Citatio ad videndum committi Notario iuramenta testium non suffragatur, nisi etiam dicatur ad videndum iurare.*
14 *Et hic defectus est insanabilis.*
15 *Testium depositiones si pars audierit, non poterit postea super ijsdem capitulis testes producere.*
16 *si Citetur dominus, & non procurator, vel vnus ex duobus procuratoribus in solidum, an valeant attestationes.*
19 *Testes examinati parte non citata an sufficiant pro mandato de manutenendo. & nu. seq. vsque ad num. 48.*
20 *Probatio plena non requiritur in summarijssimo possessorio.*
21 *Sed sufficit summaria, leuis, & qualis qualis.*
22 *Item sufficit fides extraiudicialis, si concurrant adminicula.*
23 *Et admitti solent etiam præsumptiones.*
24 *in Possessorio summarijssimo agitur de modico, & reparabili præiudicio.*
25 *Possessorium summarijssimum est præparatorium possessorij pleni, ad quod se habet, sicut plenum possessorium ad petitorium.*
26 *Manutentia datur ne partes veniant ad arma, & vt sciatur quis sit actor, & quis reus.*
27 *Est remedium summarijssimum, & momentaneum.*
28 *Et interim, appellatur.*
29 *Testes recepti sine citatione, partis præsumptionem faciunt.*
30 *Item faciunt inditium.*
Sed contra. num. 34.
31 *Faciunt saltem adminiculum. & num. 35.*
Fallit. num. 45.
32 *Et sufficiunt pro mandato de manutenendo ex multorum sententia.*

Sed

Sed alij contra num. 36.

33 *Probatio saltem semiplena requiritur ex stylo Rotæ in iudicio manutentionis.*

34 *Verba nullius momenti, excludunt inditium quantumcunque leue.*

35 *Adminicula sola non sufficiunt ad obtinendam manutentionem, cùm non sint probationes, sed auxilia probationum. & n. 37.*

38 *Testes examinati ad perpetuam rei memoriam sine citatione partis non probant etiam in iudicio manutentionis.*

39 *Testes recepti ante litis contestationem regulariter non probant, nec faciunt inditium.*

40 *Testes recepti citato procuratore non habente mandatum; vel minus sufficiens, non probant etiam in summarijssimo.*

41 *Mandati defectus includit etiam defectum citationis quoad ipsum principalem.*

42 *Et gesta cum falsò procuratore sunt ipso iure nulla:*

43 *Mandati defectus à signatura Papæ sanari non solet, neque ex stylo Rotæ, etiam refectis expensis.*

44 *Testes examinati coram iudice incompetenti fidem non faciunt etiam in summarijssimo possessorio.*

45 *Nec vllum faciunt adminiculum si cum defectu iurisdictionis concurrant defectus citationis, & iuramenti.*

46 *Testes non iurati, & recepti parte non citata æquiparantur.*

47 *Nullitates solas ex defectu citationis, iurisdictionis, & mandati in Vrbe, & in Statu Ecclesiastico iudices debent attendere, & alijs reiectis ad causarum expeditionem procedere.*

48 *Testium receptio an valeat si citatus ob ineuitabilem necessitate comparere non potuit. & nu. seq. vsque in finem.*

49 *Impeditus ex iusta causa non potest dici contumax.*

50 *Impedimentum citati notum iudici reddit ipso iure nullam sententiam tam diffinitiuam, quam interlocutoriam, qualis est receptio testium. Secus si iudex impedimentum ignorabat; quia tenet processus ipso iure, sed debet retractari. num. 54.*

51 *Citatus ad domum, qui non comparuit allegans se citationem ignorasse audiri debet ad opponendum in personas testium, licèt non seruauerit formam c. Præsentium, inf. eod. & n. 53.*

52 *Testes recepti contra citatum legitimè impeditum faciunt saltem inditium.*

54 *Impeditus citari debet vt saltem compareat per procuratorem, nisi esset causa nimis grauis.*

1 IN NOMINE DOMINI. Nulla est receptio testium facta contra non citatum. Hoc dicit, secundum Abb. Antiq. & omnes post eum. Diuiditur in tres partes. Nam primò ponit dictum. Secundo probat per legem. Tertiò concludit. Secunda ibi, *nec postea*. Tertia ibi, *ecce*.

2 Nota primò ex principio litteræ, in actionibus nostris præmittendam esse innocationem nominis Domini. vt hic, & in cap. In nomine Domini, 23. dist. Nam, vt legitur in cap. Non liceat, 26. q. 5. & habetur originaliter ad Colossen. 3. *Omne quodcunque facitis in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi facite gratias agentes Deo, & Patri per ipsum*. concordat. 1. ad Corinth. 10. & Act. 17. vt c. Non obseruetis, 26. q. vlt. Omnia enim rectè, & competenter geruntur si principium sit decens, & amabile Deo, vt in Auth. Quomod. oport. Episc. circa princip. & vbi Christus non est fundamentum, nullius boni operis superest ædificium, c. cap. Cum Paulus, 1. quæst. 1. Hinc Imperator in sui initio inuocat nomen Domini dicens, *Deo nobis auxilium præbente, &c.* l. Deo nobis, C. de

3 Episc. & Cleric. & Instrumentum inchoetur auchore Deo, vt dicit text. in Authen. Vt præponnom. Imper. §. 1. Vnde hæc inuocatio semper præmittenda est in arduis, perpetuisque instru-

4 mentis. In minoribus autem, & intra tempus breue duraturis, & in publicationibus actorum iudicialium, nisi sit sententia diffinitiua, non est ius eam omitti inchoando sic instrumentum, Anno Domini, &c. vt inquit Speculat. in tit. de Instrum. edit. §. Breuiter, nu. 2. & quod in principio sententiæ imprimendum sit nomen Domini, est textus in c. Veritatis, supra de dol. & contum. & notat Gemin. in cap. Præter hoc, nu. 2. 32. dist.

5 Nec est ius an dicatur, In nomine Domini, vt hic; an In nomine Domini nostri Iesu Christi, vt l. In nomine Domini, C. de offic. Præfect. Prætor. Aphric. vel in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, vt cap. In nomine Patris, 23. dist. secundum Specul. vbi supra, vel in nomine Sanctæ, & indiuiduæ Trinitatis, vt notat Petrus de Vnzola in sua Pract. Artis Notariatus in 3 part. num. 17. inter tract. comm: tomo 11. pag. 179.

6 Et potest fieri hæc inuocatio à Notario Christiano etiam in contractibus Iudæorum, vt tenent Bart. & Alexand. in prima Constitutione Digestorum, & in prima Constitutione Codicis.

7 Communiter tamen tenetur eam non esse de substantia instrumenti, nec inter Iudæos, vt notat Angel. in Authen. Iusiurandum, quod præst. ab his, §. 1. col. 2. nec inter Christianos, Felin. post Abb. & alios in cap. 1. nu. 2. de fid. Instrum. & Ias. in rubr. de nou. oper. nunciat num. 7. Et quamuis ex consuetudine hæc solemnitas effecta sit substantialis secundum glos. in dicta Auth. Vt præpon. nomen. Imper. §. Vnde Sancimus, in ver. Auctore, Felin. loco citato Alex. in addit. ad Bart. in l. 1. in ver. Instrumentum, C. de nouo, Cod. faciend. tamen Bart. in l. Si quis ex argentarijs, §. Si initium, nu. 7. ff. de eden. Sentit etiam stante huiusmodi consuetudine ex omissione

8 inuocationis contractum non vitiari; Subdit tamen ibi innocationem diuini Nominis factam per Notarium in principio Protocolli trahi ad omnia instrumenta comprehensa in libro instrumentorum. Quod nota ad saluandum instrumentum, in quo hæc solemnitas fuit prætermissa.

9 Inuocatio autem nominis Machometti fieri non debet etiam à Saracenis publicè in terris Chri-

10 stianorum, Clem. 1. de Iudæis. Sed priuatim non prohibetur, vt post Paul. de Eleazar. tenet ibi Cardin. in 5. quæst. plenius Vitalin. num. 18. & seqq. licèt Zenzelin. contra, cum quo simpliciter transit Petr. de Anchar. num. 4. vers. Sed an isti sint tolerandi.

11 Secundò nota ibi, *venire, & audire testes*, & signa practicam citationis in receptione testium

debet enim pars citari vt veniat, & audiat testes, vt est argumentum hic secundum Anton.de Butr. in 4. notab. Verumtamen hoc non ita intelligat vt pars audire debeat testes cùm deponunt dictũ
12 suum. Hoc enim est falsum, cum secretò, & sigillatim sint examinandi, vt cap. Venerabili. infr. eod. & cap. Inquisitioni, §. 1. de accusat. & l. Nullum, C. de testib. exemplo Danielis qui secretò examinauit senes accusantes Susannam, & de falsitate conuicit, Daniel 13. Sed ita intelligas hanc litteram, vt pars venire debeat, & audire testes iurantes, non autem deponentes, licet publicatis attestationibus possit etiam videre, & audire illorum depositiones, vt hic firmant glos. in verb. Audire, Gotfred. & Innoc. num. 2. Qui supplent verbum testes, scilicet iurantes, Host. num. 3. in ver. Testes, Ioann. Andr. num. 9. Butr. nu. 13. Aretin. in 4. notab. glos. in l. Sed & si quis, in ver. Attestationes, C. de testib. gloss. final. in §. Et hoc verò, in Authen. de Testibus, & in l. Si quando, in ver. Noluerint, C. eod. tit. Specul. in tit. de Teste. §. Nunc tractandum, in princip. Et quamuis Ioannes Theutonicus in cap. In primis, in gloss. in ver. Si eo præsente, 2. quæst. 1. dicat, partem posse etiam examini interesse si velit; idque ob eam rationem, quia pars, quæ nouit causæ circumstantias melius interrogabit: & Abb. Antiq. hic num. 1. affirmet in Montepessulano, & in multis alijs partibus ad litteram observat quod hic dicitur, vt scilicet pars citetur vt veniat ad audiendas testium depositiones: tamen primum intellectum sequuntur omnes hic, teste Felin. num. 17. in gloss. in ver. Iurantes. & sic seruatur de facto vbique, & benè; ideóque sic est tenendum, vt formaliter inquit Specul. loco citato. Et de hac generali consuetudine attestatur etiã glos. in d. l. Si quando, in ver. Soluerunt, C. de testib. Et ita etiam hunc textum semper intellexit Rota, quæ propterea sæpissimè resoluit citationem ad videndum iurare testes esse necessariam per hoc capitulum. Ad hoc vt examen sustineatur, Capucaq. decis. 274. num. 3. part. 3. Rota in recent. decis. 219. num. 2. par. 7.
13 & alibi passim. Nec suffragatur citatio ad videndum committi notario iuramenta testium, nisi etiam dicatur ad videndum iurare, vt censuit decis. 259. num. 4. part. 1. recent. & hunc defectum esse insanabilem dixit decis. 18. num. 12.
14 in recent. par. 7. Nec obstat contraria ratio Ioannis quod interrogationes melius fiant per partes. Quoniam ad hoc habemus remedium vt interrogatoria dentur in scriptis, vt in cap. 2. hoc tit. lib. 6. & sic iudex plenè per seipsum inquirere potuerit, vt notat Barthol. Brixien. in d. c. In primis in gloss. in verb. Si eo præsente, in fin. 2. quæst. 1. Specul. in dicto §. Nunc tractandum, num. 1. vers. Nec obstat, & hoc modo testes liberius deponent, vt hic per Ioan. Andr. num. 6. & Abb. num. 6. in glose. in ver. Audire.
15 Verumtamen si casu accideret, vt pars dicta testium audiret, non posset postea super iisdem capitulis testes producere, ob timorem subornationis, vt in Authen. de Testib. §. Qui verò, & cap. Vltra tertiam, infr. eod. secundum gloss. præalleg. in d. cap. In primis, Innoc. hic num. 2. Hostien. num. 3. in ver. Testes, Ioan. Andr. nu. 9. Felin. num. 17. vers. Nec obstat. Quod facit contra illos, qui stant ad audiendum post cortinam, secundum Bald. hic num. 2. & Felin. vbi supra.
16 Quid autem iuris sit si citetur dominus, & non procurator, qui contestatus est litem? Et quid si duo procuratores simul sint dati in solidum cum clausula vt occupantis conditio non fieret melior, quorum alter contestatus est litem, & alter produxit testes, an valeant attestationes, plenè hic disputat Ioan. Andr. nu. 2. & 3. & post eum Butr. num. 8. & 9. & Imol. nu. 7. & 8.
17 Tertiò nota ibi, *si non ex ineuitabili necessitate*, attestationes receptas absente citato non tenere quando ex iusta causa detentus comparere non potuit, vt hic probatur euidenter per argumentum à contrario sensu: nam cum textus dicat testimonia valere contra citatum non comparentem si non ex ineuitabili necessitate venire non potuit: ergo à contrario valent si fuit impeditus comparere ob ineuitabilem necessitatem, & ita hanc litteram inducunt Abb. hic num. 11. vers. Sed in alio casu, & Felin. num. 19. Sed hoc plenius examinabitur infra in glos. Ineuitabili, à num. 48. vsque in finem.
18 Vltimò nota regulam, de qua supra in Summario, videlicet attestationes parte non citata esse nullas vtroque iure, & Cæsareo, & Pontificio, vt in Auth. de Testib. §. Et hæc verò, collat. 7. Cuius tenor refertur ad litteram in hac Decretali, l. Iudices, C. de fid. instrum. l. Si quando, C. de testib. cap. In primis, 2. qu. 1. & cap. Chartæ, 3. qu. 9. cap. 1. de caus. possess. & propriet. c. Inter quatuor, de maior. & obed. & hoc pro regula constituunt, hic glos. in ver. Admonendi, Innoc. num. 2. Hostiens. num. 3. Abb. Antiq. Ioan. Andr. & reliqui omnes in Summario textus, & Felin. num. 3. vbi ex mente Doctorum ad eamdem regulam ponit quinque declarationes, & quatuordecim limitationes, quas penitus videas, vsque ad num. 17.
19 QVÆRO, vltra alios an testes examinati parte non citata fidem faciant in summariissimo possessorio; adeo vt vigore talis examinis Iudex concedere possit, aut debeat mandatum de manutenendo.
20 Ad partem affirmatiuam facit, quia in hoc iudicio summariissimo non requiritur plena probatio, l. In lege Aquilia, la prima, ibi, *re summatim exposita ad suspicionem iudicem adducant*, ff. ad leg. Aquil. l. 3. §. Causæ, ff. de Carbon. edict. l. 3. §. Sciendum, ff. ad exhiben. & tradit. Raph. Cuman. in l. 1. §. fin. ff. de Prætor. stipul. Natta cons. 121. In causa possessorij, n. 9. Rota apud Gregor. XV. dec. 258. num. 3. nec requiritur probatio exacta. Plot. de in lit. iur. §. 3. n. 43. Mantic. decis. 172. num. 4. quæ est decis. 152. n. 5. par. 4. diuers. Rota in recent. decis. 387. num. 2.
21 par. 2. sed sufficit Summaria, d. l. In lege Aquilia, Paul. de Castr. cons. 3. In causa quæ vertitur, n. 2. vol. 2. item leuis, Greg. d. decis. 258. n. 3. Menoch. de retin. possess. remed. vlt. n. 34. imò leuior solet admitti. Cardin. Seraph. decis. 8. n. 1. & decis. 190. num. 2. Rot. diuers. decis. 665. n. 4. par. 3. licèt corruptè ibi legatur plenior, & in recent. decis. 214. num. 3. par. 1. Item admittitur probatio qualis qualis. Menoch. d. remed. vlt. nu. 9. Rota apud Card. Caualer. decis. 75. nu. 4.
22 Et propterea etiam fides extraiudicialis in hoc iudicio fidem facit si concurrant adminicula, vt censuit Rota decis. 323. num. 2. post 2. vol. cons.

Fa-

Farin. & in recent. decis. 122. nu. 7. par. 1. & in Salamantina stipendiorum 3 Decembris 1607. coram Card. Lancellotto impressa apud Moder.
23 in tract. mand. de manuten. decis. 97. nu. 3. Imò admitti solent etiam præsumptiones, Boccat. in tract. de interdic. Vti possid cap. 14. n. 24. Rota diuers. decis. 373. num. 1. pat. 1. lib. 3. & dicta decis. 323. n. 2.
24 Et est ratio, quia in manutentione agitur de modico, & reparabili præiudicio. Cæs. de Grass. decis. 22. aliàs 2. n. 4. de restit. in integr. Seraph. decis. 192. in princ. Rota diuers. decis. 641. n. 8.
25 part. 1. Et enim hoc indicium præparatorium iudicij possessorij principalis, atque plenarij Beto, cons. 11. num. 1. lib. 1. & habet se ad iudicium principale possessorium retinendæ, sicut se habet iudicium proprietatis, quod petitorium appellamus, vt declarat Paul. de Castr. d. cons. 3. & post alios Menoch. de retin. possess. remed.
26 vltim. num. 7. & datur manutentio à iudice ne partes veniant ad arma, l. Quæsitum, ff. de vsusfr. & vt sciatur quis sit actor, & quis reus in iudicio plenario, §. Retinendæ, Institut. de interd. l. Liberis, §. fin. ff. de liber. cau. Paul. de Castr. loco citato 1 & habetur expressè hæc practica secundum eum in textu, & per Innoc. in c. Cùm
27 venissent, infra, de Instit. & propterea hoc indicium est summarijssimum. Rota diuers. dicta dec. 641. n. 8. par. 1. & momentaneum Cagnol. in l. In pari, n. 6. ff. de reg. iur. Conrard. de moment. possess. in subt. num. 35. Cæs. de Grass. dicta decis. 22. aliàs 2. n. 5. de restit. in integr. & ali-
28 cubi nuncupatur, Interim. Rota in Tirasonen. Decimarum coram Cardinali Marquemontio impressa apud Marches. de Commiss. par. 1. fol. 1262. num. 2. præcipuè in Hispania: sic enim iudex inter loquitur: *Entre tanto que este pleyto se vee, y se determina diffinitiuamente en perjuyzio del derecho de las partes en possession, y propriedad,* vt attestatur Couarr. Practic. quæst. cap. 17. in rubr. & n. 2. Quibus itidem verbis vtuntur Neapolitani teste Capic. decis. 55. col. vlt. & decis. 189. num. 11. Ad quod bene facit d. c. Cum venissent, ibi, *possessione tuendam, donec*, &c. de instit. Non igitur mirum si in iudicio manutentionis sufficiat qualis qualis, leuior, & imperfecta probatio etiam ex præsumptionibus, vt dictum est.
29 Testes autem recepti sine citatione partis vtique præsumptionem faciunt, vt notat Bart. post gloss. in l. Res hæreditarias, in princip. ff. de crimin. expil. hæredit. Dec. cons. 559. In casu venerabilis, num. 8. & ex multorum sententia
30 faciunt indicium. Alex. cons. 147. in princ. lib. 6. Aym. cons. 198. in fin. eamque pluribus tuetur Dec. hic num. 32. vbi addentes littera C. citant
31 multos concordantes: & saltem negari non potest quin faciant adminiculum, vt per Bart. in l. Admonendi, num. 41. ff. de iureiur. & multoties, censuit Rota. Verall. decis. 206. nu. 6. lib. 2. Seraph. decis. 525. nu. 1. & in recent. decis. 342. n. 7. par. 5. & decis. 560. num. 4. part. 2. & sæpe aliàs.
32 Et in terminis in hoc iudicio summarijssimo testes sine citatione examinatos sufficere ad obtinendam manutentionem, consuluerunt Rolan. cons. 80. num. 30. vol. 4. Cephal. cons. 19. in fin. vol. 1. Neuiz. cons. 86. nu. 7. & contraria opinio potest procedere in iudicio plenario, non autem in hoc summarijssimo, prout eam limitat, & declarat Mascard. de probat. conc. 1366. n. 9. vol. 3. & euidenter tenuisse Domini de Rota in Bononien. Affictus, 4 Iulij 1629. coram Cardinali Virili impressa apud Modernos, de manuten. decis. 269. num. 5. in hæc verba [Et licet testes sint examinati sine citatione partis, tamen in hoc iudicio summarijssimo manutentionis, in quo leuiores probationes sufficiunt, & etiam vnicus testis, videbantur admittendi] Allegant Neuiz. Cephal. & Rolan. loc. cit.

33 Sed his non obstantibus contrariam opinionem puto veriorem, & in praxi amplectendam: nam esti indicio manutentionis sufficiat probatio lenior, imperfecta, & qualis qualis secundum ea, quæ fusè dicta sunt supra à n. 20. necessariò tamen requiritur aliquis gradus probationis, vulg. §. Retinendæ, Instit. de interd. & quidem ex stylo Rotæ probatio debet esse saltem semiplena, ex notatis in l. 1. in glos. in ver. Petitor, & ibi Raph. Cuman. C. quor. bonor. Rot. diuers. decis. 196. num. 6. par. 1. & decis. 375. n. 1. lib. 3. part. 3. & in recent. decis. 147. n. 1. & decis. 212. sub n. 1. par. 2. Seraph. decis. 614. in fin. dec. 1113. num. 1. & decis. 1336. num 1. Caualer. dec. 379. num. 3. & de hoc stylo Palatij attestatur Put. decis. 61. lib. 3. & Boccat. de interdicto vti possid. cap. 14. num 12. Idem firmant Curt. Senior in l. Admonendi, num. 323. vers. Secundò moneor, ff. de iureiur. Alex. cons. 103. num. 3. lib. 7. Dec. cons. 56. col. 2. Neuiz. cons. 80. n. 11. Plot. de in lit. iur. § 3. n. 43. Menoch. de retin. possess. remed. vlt. n. 34.
34 Testes autem examinati sine citatione partis tantum abest vt semiplenam probationem constituant, vt nec faciant indicium quantumcunque leue; vt euidenter probatur in hoc cap. in princ. ibi, *nullius momenti*. Pondera enim verbum, *nullius*, quod est vniuersale negatiuum, & verbum *momenti*, quod excludit indicium quantumuis modicum: & ita apertissimè hic probari, affirmat Abb. num. 14. & sequuntur Aretin. in princ. Felin. n. 3. & communiter Doctores. Bart. in l. Maritus, num. 3. in fin. ff. de quæst. Alex. cons. 179. In causa, col. 3. lib. 2. Dec. sibi contrarius cons. 54. In causa, num. 1. Paris. cons. 83. num. 13. lib. 1. Ruin. cons. 46. num. 2. lib. 4. Socin. cons. 253. col. 2. in princip. lib. 2. Guidopap. decis. 231. latè Rimin. Iun. cons. 213. num. 94. cum seqq. Communem dicit Rolan. à Valle cons. 12. num. 36 lib. 3. & magis communem Bursatt. cons. 20. num. 65. & alios quamplurimos citat Onded. cons. 101. num. 11. & veriorem dicit Crescent. decis. 264. aliàs 2. de testib. Eamque ex professo amplectitur, & communem dicit Rota decis. 554. per tot. par. 4. di-
35 uers. Et quamuis faciant adminiculum secundum vnam opinionem, quam sequutus est Bart. post gloss. in l. Res hæreditarias, ff. de crim. expil. hæredit. & alij supra citati n. 31. tamen adminicula sola non sufficiunt, quia non sunt probationes per se, sed auxilia probationum, vt inquit Bald. in cap. Cum causam, num. 10. de probat. Cuius dictum sequuta est Rota decis. 18. num. 3. part. 2. recent. Nec suffragantur, nisi præexistat aliquis gradus probationis, cui coniungi possint. Rota dec. 558. n. 3. & dec. 768. n. 5. par. 1. recent.

36 Consequens igitur est, vt ex attestationibus receptis parte non citata nullatenus decerni possit à iudice mandatum de manutenendo; & ita in terminis multoties resoluit Rota, & in specie in Hebrien. Beneficij 4. Decembris 1602. coram Cardinali Lancellotto impressa apud modec. in tract. mand. de manuten. decis. 4. per totam, vbi Rota dedit manutentionem vni ex collitigantibus, qui probauerat possessionem instrumentalem de certo tempore, illamque denegauit aduersario, quia testes, quos produxerat ad probandam suam anteriorem possessionem, fuerant nulliter examinati, & propterea etiam in illo iudicio manutentionis non erant habendi in consideratione. Idemque resoluit in Veronen. Iurium Parochialium 23. Martij 1629. coram Cardinali Vieili impressa post dictum tractatum decis. 260. num. 1. & in Hispalen. Primitiarum 3. Maij 1622. coram Nauarreo post eumdem tract. decis. 268. n. 2. & in Leodien. Beneficiorum coram Cardinali Lancellotto apud Marchesi. de Comm. par. 1. fol. 959 & coram Gregor. XV. decis. 268. num. 2. & decis. 167. nu. 7. par. 4. diuers. Idem in hac specie firmant Ruin. cons. 28. nu. 2. lib. 4. Boecat. de interdic. vti possid. c. 14 n 44. Scacc. de appellat. cap. 2. q. 17 limit. 6. memb. 2. num. 38. circa fin. Cuiac. controu. forens. controuers. 344. num. 10. Ex quibus puto ab hac opinione in iudicando recedendum non esse praecipuè in Curia ob Rotae authoritatem, ad notata per Ioan. Franc. Pauin. in Prælud. axttauag. Ioan. XXII. col. 3. §. Decisiones Rotæ.

37 Non obstat præallegata decisio Rotæ in Bononien. Affictus coram Cardin. Virili. Quoniam dixit in hoc iudicio manutentionis videri admittendos testes examinatos sine citatione partis, non tamquam probationes per se, sed tamquam adminicula, & auxilia probationum: nam in casu illius decisionis præexistebat ciuilis possessio locatoris, quæ concurrentibus alijs adminiculis sufficiens erat ad dandam illi manutentionem pro recuperanda possessione naturali iuxta decis. Seraph. 77. n. 6. cum alijs ibi allegatis. Et propterea Rota postea quam dixit huiusmodi testes in casu illo videri admittendos, immediatè subiunxit rationem, quia testes etiam sine citatione faciunt adminiculum. Stat igitur conclusio, vt soli testes nulliter examinati ob defectum citationis, nisi præexistat aliquis gradus probationis, etiam ex sententia Rotæ in illa decisione, ad obtinendam manutentionem non sufficiant.

38 Ampliatur primò hæc conclusio vt procedat etiam in testibus examinatis ad perpetuam rei memoriam, qui deficiente citatione, similiter fidem non faciunt etiam in iudicio manutentionis, vt fuit decisum in Rota decis. 306. num. 20. & 21. part. 7. recent. Ratio est euidens, quia etiam in examine, quod fit ad perpetuam rei memoriam, necessaria est citatio partis, vt est casus in Auth. Sed & si quis & ibi Bald. Salic. & omnes, C. de testib. & in cap. Significauit, & gloss. vlt. & Doctores infr. eod. Rota in recent. decis. 530. nu. 2. par. 3. & decis. 439. nu. 8. par. 4. Vnde si testes post litem contestatam examinati in manutentione non sufficiunt deficiente citatione, vt superiùs firmatum est; Longè minus

39 sufficere debent recepti sine citatione partus ante litis contestationem ad perpetuam rei memoriam, cùm tales recipiantur ab eo, qui futurus erit iudex causæ principalis contra iuris regulas & ex quadam indulgentia ne pereant probationes vbi timor est mortis, vel absentiæ, vt c. Quoniam frequenter, vt lit. non contest. Socin. Iun. cons. 86. n. 14. lib. 3. Rimin. Iun. cons. 313. n. 106. lib. 2. Regulariter enim testes recepti ante litis contestationem non probant, vt in d. cap. Quoniam frequenter, in princ. imò nec faciunt indicium, & pari passu ambulant cum testibus examinatis parte non citata, vt notat Bart. in l. Maritus, num. 3. in fin. ff. de quæstion. Non igitur mirum si concurrente etiam citationis defectu nullam fidem faciant.

40 Ampliatur secundo, vt procedat etiam in testibus receptis citato procuratore non habente mandatum, vel minus sufficiens, quia defectus

41 mandati includit etiam in se defectum citationis quoad ipsum principalem. Vnde processus eum falso procuratore, principali aliter non vocato etiam ex defectu citationis impugnari potest, vt probat Vant. de nullit. ex defect. in

42 habil. vel mand. num. 61. Idemque processus, & omnia inde sequuta sunt ipso iure nulla, l. Licet, C. de Procur. c. In nostra, vers. Attendentes etiam, eod. tit. cap. Licet, de appell. lib. 6. Ioan. de Anan. cons. 104. num. 2. Rota coram Gre-

43 gor. XV. decis. 264. num. 1. Imò defectus huiusmodi sicut citationis, & iurisdictionis dicitur magnus, & à Signatura Papæ sanari non solet, neque ex stylo Rotæ etiam refectis expensis, vt attestatur Sarnen. in compen. vtriusque Signat, num. 72. Vnde quemadmodum testes recepti in iudicio manutentionis non sufficiunt si pars nullo modo citata fuerit, ita nec sufficiunt si fuerit citatus falsus procurator, per prædicta.

44 Ampliatur tertiò, vt locum habeat etiam in testibus examinatis coram iudice incompetenti, quia nec ipsi in hoc iudicio manutentionis sufficiunt, vt resoluit Rota coram Cardin. Mantica

45 decis. 199. nu. 1. præsertim si cum defectu iurisdictionis alij quoque defectus concurrant, puta citationis, & iuramenti, Quo casu nec vllum faciunt adminiculum, vt dixit Rota decision. 129. nu. 17. par. 7. recent. allegando Abb. hic nu. 14. Crescen. decis. 2. de testib. & Osach. decision. 69. num. 18.

46 Ampliatur quarto, vt procedat in testibus ex quouis capite nulliter examinatis, veluti in testibus examinatis sine iuramento, quia testes non iurati, & recepti sine citatione partis æquiparantur, vt notat Bald. in Auth. Hodie, in princ. C. de Iuram. calumn. & post eum Dec. hic nu. 32. & ita indefinitè ex testibus nulliter receptis non esse concedendam manutentionem, firmauit Rota in præalleg. Hebrien. Beneficij coram Cardinali Lancelloto, de qua supra num. 36.

47 Sed cautè, quia etsi hoc sit verum in terminis iuris communis, & Rota id generaliter dixerit tamen hodie restringi debet ad tres nullitates memoratas, videlicet citationis, iurisdictionis, & mandati: alias enim nullitates iudices attendere non debent, sed illis reiectis tenentur ad causarum expeditionem procedere, & ita in Tribunali Rotæ seruari iussit Pius IV. in sua Cõstitutione, incipien. In throno, §. 13. in Bullar. tom. 2. pag. 59. & hoc ipsum postea idem Pon-

tifex

tifex sanxit quoad omnia Vrbis tribunalia, vt in alia Constitutione, quæ incipit, Cum ab ipso, §. 13. eod. tomo pag. 80. Quam quidem Constitutionem Clemens VIII. tandem extendit ad quoscunque iudices Ordinarios, & Delegatos ditionis ecclesiasticæ, vt in Constitutione incip. Litium dispendijs. in Bullar. tom. 3. pag. 23.

48 In gloss. Ineuitabili. QVÆRO, an valeat receptio testium, si citatus ob ineuitabilem ne-
49 cessitatem comparere non potuit. In hoc articulo tres sunt Doctorum opiniones. Prima opinio est glossæ nostræ in ver. Ineuitabili, quæ absolutè tenet receptionem non valere, quia ex iusta causa detentus, non potest dici contumax; & ideò attestationes contra ipsum absentem non sustinentur, necessitate postea probata, l. Si Prætor, ff. de Iudic. l. Si finita, §. Si fortè, ff. de damn. infect. notatur in cap. Cum Bertoldus, §. Post modum, infra de re iudic. & cum glossa consentiunt hic Abb. Antiq. in fin. Host. num. 4. in ver. Necessitate, Butr. nu. 14. Abb. num. 11. vers. Aduerte, & num. seqq. Sed & si antea constaret de legitimo impedimento, testes non essent recipiendi, l. Si quando, C. de testib. secundum Hostiens. loco citato,

50 Quinimo si iudex nouerit ineuitabile impedimentum citati, examen est ipso iure nullum, vt hic firmant Bald. in 3. notab. Butr. num. 14. Imol. num. 6. in glos. Ineuitabili, Abb. num. 12. & Felin. nu. 18. per textum cum glossa in l. Quæsitum, ff. de re iudic. qui non reperitur alibi secundum Ioan. de Imol. vbi patet impedimentum infirmitatis non leuis notum iudici reddere sententiam ipso iure nullam; & idem dicendum de alijs impedimentis, vt notat Bart. in l. 2. §. fin. num. 3. ff. de custod. reor. & in Extrauag. Ad reprimendum, in ver. Neglexerit, & in l. 2. num. 8. ff. de in ius vocan. Butr. & Imol. in cap. Querelam, supra de Procur. & hinc collige scientiam iudicio de legitimo impedimento nullam reddere sententiam non tantùm diffinitiuam, vt in locis proximè citatis, sed etiam interlocutoriam, qualis est hæc, videlicet receptio testium, secundum Felin. d. num. 18. vers. Et ex hoc dicto.

51 Secunda opinio est Ioann. Andr. hic num. 10. qui tenet testium receptionem non esse funditus nullam, ex quo præcessit citatio, sed non valere quoad hoc quin possit absens in personas testium objicere, sicut potuisset si fuisset præsens; & sic audietur ad opponendum etiam vltra casus exceptos in cap. Præsentium, infr. eod. vt remittit ad notata per eum in cap. Præsumitur, de regul. Iur. lib. 6. in Mercurial. in fin. quæstionis, vbi post multa concludit citatum personaliter, qui venire non potuit ad opponendum contra personas testium restituendum esse ad facultatem opponendi ea, quæ tunc opponere potuisset, etiamsi non præcesserit protestatio iuxta formam dict. cap. Præsentium, & idem concludit in citato ad domum, qui non comparuit allegans se citationem ignorasse: audietur enim ad opponendum in personas testium, licèt non seruauerit formam prædictæ Decretalis Præsentium, sicut auditur fictus contumax appellans, leg. Ab eo, C. quom. & quãdo Iudex: & notatur in Clem. vn. de dolo, & contumac. & cum Ioan. Andr. simpliciter transit Card. hic num. 7. Sed hanc opinionem in citato personaliter, & ineuitabili necessitate detento refellunt Doctores crebriori calculo, maximè Butr. nu. 14. & plenius Abb. nu. 11. vers. Aduerte. Tum per hanc litteram, à contrario sensu ibi, *Si non ex ineuitabili necessitate*, quæ verba apertissimè ostendunt attestationes non valere quando adesse non potuit ex ineuitabili necessitate, vt dixi supra in 3. notab. Tum quia regula est, quod gesta contra absentem legitimè impeditum sunt nulla, vel retractanda constito de impedimento, vt c. Cum Bertoldus, de re iudic. & l. 4. §. Si fortè, ff de damn. infect. & cap. Querelam, de Procur. Tum denique quia per restitutionem ad opponendum in personas testium non est sufficienter consultum indemnitati absentis iusto impedimento detenti, cum potuerit ab initio illos repellere ex toto, vt non subijcerentur examini, secundum ea, quæ notantur in cap. Ex partes Adæ, & in cap. Cum
52 causam, infr. eod. & examen illud facit saltem inditium, cum præcesserit citatio, vt notat Bart. in l. Maritus, num. 3. ff. de quæstion. & potuisset etiam dare interrogatoria vti melius informatus, quàm iudex vnde totale interesse meretur totalem restitutionem secundum eos, cum quibus etiam transit Felin. hic num. 19.

53 Fatentur tamen prædicti veram esse opinionem Ioan. Andr. in secundo casu, vt scilicet citatus ad domum in illis casibus, in quibus citatio huiusmodi fieri potuit, sit restituendus ad opponendum contra personas testium si dicat se citationem ignorasse; quia & si attestationes ipso iure valeant, cum citatio legitima præcesserit; succurrendum est tamen illi ope restitutionis in integrum, cum non sit verus contumax, secundum prædicta.

54 Tertia opinio est Abb. hic num. 12. vers. Vnde dicerem, qui distinguit sic. Aut iudex sciebat impedimentum citati: & receptio testium est ipso iure nulla, vt l. Quæsitum, ff. de re iudic. cap. Si duobus, de appellat. & notatur in c. Querelam, de Procur. & in hoc casu procedat prima opinio glossæ, & sequacium. Aut iudex ignorabat impedimentum: & talis receptio mero iure sustinetur, sed est retractanda saltem ope restitutionis, si hoc pars postulauerit, & de impedimento docuerit, vt notatur in d. cap. Querelam, & in d. l. Quæsitum, maximè vbi testes possunt ex integro examinari, arg. textus in cap. Præsentium, & cap. Cum causam, infr. eod. & videtur satis æqua distinctio, & fuit originaliter Bart. in d. l. 1. nu. 8. ff. de in ius vocan. vbi tenet processum esse nullum ipso iure si citatus erat constitutus in carcere, & iudex hoc sciebat; sed si ignorabat necessariam esse restitutionem, per id, quod legitur, & notatur in dict. l. Quæsitum, & consentit Bald. hic num. 12.

55 Aduerte tamen, quia impeditus ex ineuitabili necessitate citari debet vt saltem compareat per procuratorem, nisi esset causa nimis grauis, vt cap. Querelam, supra de Procur. & notatur in l. Verum, ff. de minor. secundum Innoc. hic n. 2. in ver. Ineuitabili, Host. & Ioann Andr. num. 4. & Bellam. in princ. in ver. Ineuitabili: licèt Aretin. contra in 5. notab. & est simile in Episcopo, qui tenetur per seipsum statis temporibus limina insitare, vt in cap. Ego N. infra de Iureiur. Nam quandoque contingunt impedimenta, quæ eum excusant à personali visitatione tantùm,

non

non autem à visitatione per certum nuncium, vt innuunt Ioann. de Ian. & Præpos. post eum in cap. Iuxta, ad fin. 93. distin. & scripsi pleniùs in d. cap. Ego N. num. 2.

DE TESTIBVS, & Attestationibus.

Cap. Intimauit.

SVMMARIVM:

1 *TEstificari compellitur qui iurauit testimonium non dicere, si attestationes publicatæ non sunt, nec renunciatum testibus. & num. 8.*

2 *Iuramentum temerarium an, & quando repellat à testimonio. & num. seqq. vsque ad num. 8.*

3 *Testis in odium illius, qui eum iuramento astrinxit ad non deponendum, testificari cōpellitur, etiamsi perseueret in crimine, & veritas per alium probari possit. & num. 7.*

4 *Sed contra alium non admittitur, nisi pœnituerit. & num 7.*

5 *Periurus repellitur à testimonio etiā post peractam pœnitentiam.*

6 *Quod procedit in periuro strictè sumpto, non autem in eo, qui temerè iurauit, qui largè tantùm periurus dicitur.*

7 *Testes publicatis attestationibus vlterius producendi non sunt.*

9 *Nisi per viam restitutionis in integrum.*

10 *Subtrahens aduersario copiam probationum an habeatur pro conuicto, & causam perdat.*

11 *Testis subtractus ab aduersario habetur pro producto, perinde ac si contra eum deposuisset. & num. seq.*

12 *Instrumentum si alicui subtractum fuerit, statur illius iuramento, vel ei arbitrio boni viri iuramentum defertur.*

1 INTIMAVIT. Qui iurauit testimonium non dicere, nec auxilium, nec consilium præbere, testificari compellitur, si attestationes publicatæ non sunt, nec est renunciatum testibus producendis. Hoc dicit, Baldus. In prima ponitur partis querela. In secunda Papæ prouisio, ibi, *Ideoque*.

2 Nota primo ibi, *Qui sunt iuramento adstricti*. Testem, qui temerarium præstitit iuramentum, à testimonio non repelli, prout hic notat glossa post figurationem casus, & in ver. Iuramento, & Bald. num. 2. Verum Innocent. in c. Constitutis, il primo, in princ. infra eodem, tenet hoc procedere in odium accusati, qui iuramentum extorsit; creditur enim ad veritatem celandam hoc procurasse, vel saltem ab alijs procuratum esse de illius voluntate, secundum terminos d. cap. Constitutis; aliàs verò temerarium periurium non repellit à testimonio c. Quisquis, 22. q. 5. §. Bona qui, ff. de iniur. Idem firmant in d. c. Constitutis. Host. num. 1. & Butr. n. 6. quia licèt in criminalibus testes non compellantur, cap. Dilectorum, infra de testib. cogen. & ideo iuramentum de testimonio non prohibendo videatur habere fomentum iuris: tamen cùm testi liberum sit testificari, si voluerit, malum est, & contra bonos mores, & contra ius publicum hanc sibi facultatem adimere, & se iureiurando constringere ad testimonium non ferendum, d. cap. Quisquis, & c. r. de crim. fals.

3 Sed Abb. in d. cap. Constitutis, nu. 4. & Felin. hic num. 7. sic distinguunt, & bene, videlicet, An testis producitur contra partem, quæ illum iuramento seduxit ad non testificandum: aut producitur contra alium. Primo casu in odium extorquentis illicitum iuramentum admittitur testis ad deponendum etiamsi in crimine perseueret: & in hoc primo membro conueniunt Innoc. & omnes, qui si reus excipiat de crimine periurij, seu temerarij iuramenti, competit producenti replicatio de paritate criminis contra eum, qui fuit in causa, & dolo inducendo testem ad temerè iurandum, vt c. penult. & cap. final. infra de adulter. Quinimo hoc casu non tantùm admittitur testis, sed etiam compellitur, vt hic patet in fin. etiamsi veritas per alios probari possit, vt contra Butr. & nonnullos antiquos benè deducit Felin. hic n. 1. respondens ad verba huius textus, *si necesse fuerit*.

4 In secundo autem casu subdistinguendum aut testis adhuc perseuerat in suo temerario iuramento, & non debet contra alium admitti, quia perseuerat in crimine, cap. Testimonium, infra eodem. Aut est emendatus, & hoc casu post peractam pœnitentiam admitti potest ad testificandum, etiam contra alium, quia huiusmodi crimen non est publicum, sed de grauioribus, vt colligitur ex textu, & glossa in cap. Qui Sacramento, 22. q. 4. & non omne crimen repellit à testimonio, vt in d. c. Testimonium.

5 Et hinc collige notabilem limitationem ad Regulam, quæ habet, periurium indistinctè etiam post pœnitentiam peractam repelli à testimonio, vt in prædicta Decretali Testimonium, & ibi gloss. in ver. Periurij. Procedit enim in periurio strictè, & propriè sumpto, idest in eo, qui falsum iurauit, vt in cap. Homines, 22. q. 2. Aut venit contra licitum iuramentum, iuxta cap. Querelam, de iureiurand. non autem in illo, qui iurauit temerè; quia licèt talis etiam dicatur periurus, vt c. Sicut nostris, de elect. cap. Si aliquid, in fin. & per totam, 22. q. 4. tamen non est periurus strictè, & propriè, sed largè vt dict. cap. Sicut, & hic notant Felin. num. 8. quæ limitatio est ex mente glossæ in c. Venerabilem. in ver. Periurium, supra de elect. quæ notabiliter declarat Regula, quod periurus repellatur à testimonio, vt non procedat in periuro, qui temerè iurauit, iuxta tex. in d. c. Sicut nostris: & ibi

7 similis glossa in ver. In causa, eamdem distinctionem originaliter posuit Host. in d. c. Testimonium, n. 9. & infra eodem: vbi concludit temerarium iuramentum nunquam repellere à testimonio contra eum, qui iuramentum extorsit sed contra alium ita demum repellere si iurantem non pœniteat: aliàs verò iuramentum temerarium à testimonio non repellit, sicut nec à dignitate: & subdit ita communiter DD. sentire: & eum sequitur Abb. ibidem, num. 3. post medium, vers. Hanc opinionem, & hoc teneas.

Se-

8 Secundò nota, si testimonium eorum publi-
catum non est. A contrario sensu post publica-
tas attestationes, didicita testificata testes non
esse vlteriùs producendos, vt hic. & in cap. Con-
stitutis, il secondo, vers. Cum materia, & in c. Per
tuas., supra eodem. Gloss. hic in ver. Eorum, &
9 in Clem. 2. in ver. Producere, de testib. Sed hoc
limitant hic Innocent. Host. Ioann. Andr. Bald.
Butr. & communiter DD. nisi per viam restitu-
tionis in integrum ex clausula generali, *si qua*
mihi iusta causa esse videbitur, de qua in l. 1. ff. Ex
quibus causis maiores, quia per ipsam succurri-
tur publicationi, ac renunciationi, præsertim
præstito iuramento, quod hoc malitiosè non
petatur, vt hic per eos, quod latius prosequitur
Felin. num. 2.

10 Vltimò nota ibi, *Testimonium recipere non*
postponas. Eum, qui subtraxit aduersario copiam
probationum, non haberi pro conuicto, nec
causam perdere, & ita ad hoc ponderat hunc
text. Bald. num. 2. nam si perderet causam, non
esset opus iterum testes examinari, cuius con-
trariũ hic statuitur; licèt fateatur contra subtra-
hentem oriri præsumptionem, quia conatur ve-
ritatem celare: subdens hoc esse bene notandum:
& eum sequitur Felin. hic circa finem, vers. Vlti-
mo dicit. Idem voluit gloss. vlt. in l. Prouiden-
dum, C. de postulan. & fuit opinio Vincentij, &
Philippi in cap. Peruenit, il primo, infra eodem,
quam dicit communem Felin. in cap. Cum vene-
rabilis, num. 21. de except. & Boer. alios citans
decis. 292. num. 3.

11 Sed oppositum è diametro tenuit hic Innoc.
in princip. per text. in d. cap. Peruenit, vbi idem
tenet Host. nu. 1. in ver. Ostendit, infra de testib.
cogen. & per §. Tria, 3. quæst. 7. & hoc sequitur
Bart. in d. l. Prouidendum, in antiqua lectura,
in fin. & Angel. in l. 1. §. Si reus. ff. de eo, per quem
factum erit. Et fuit opinio glossæ vltimæ in
d. cap. Peruenit, dum dixit, testem ab aduersa-
rio subtractum haberi pro producto, perinde
ac si contra eum deposuisset. Et eum sequitur
ibi Cardin. nu. 2. & 3. ea ratione, quia sicut cre-
dendum est iuramento illius, qui volebat pro-
ducere instrumentum ei subtractum, vel defe-
rendum est illi iuramentum arbitrio boni viri
l. Si quando, C. Vnde vi, l. Si de possessione, &
ibi Cyn. C. de probat. cap. final. quod metus caus.
Eodem modo credendum est illi, cui testes sub-
tracti sunt, vel deferendum est ei iuramentum,
quasi testis habeatur pro producto, secundum
eum.

Tu vero pro concordia opinionum distingue,
vt plenè scripsi in quæstione facti in d. cap. Per-
uenit, à num. 10. vsque ad num. 23. & præcipuè
num. 19. infra eodem.

DE TESTIBVS.

Cap. Licet vniuersis.

SVMMARIVM.

1 *IVdæus nil potest probare minus quàm per duos testes fideles, & honestos si agat contra Christianum. & num. 13.*

2 *Testes in multis causis plures quàm duo requiruntur, sed nunquam sufficit vnus. & num. 4. & 13.*

Declaratur. num. 7 & num 12. vsque in fin.

3 *Iudæi testimoniũ contra Christianum non admittitur.*

4 *Testes vltra duos in multis casibus sunt necessarij, sed in nullo casu vltra tres, si habeant qualitates à iure requisitas, & explicatur lex Diuina, in ore duorum, &c. & num. 7.*

5 *Leges ciuiles requirentes maiorem numerum, quàm duorum, vel trium testium valent, & censentur approbata à Canone.*

Contra. num. 7. & num 9.

6 *Princeps laicus ex magna causa potest statuere contra præcepta moralia affirmatiua, vel saltem iudicialia.*

Contrarium. num. 11.

8 *Testes tres in multis casibus requiruntur.*

10 *Ecclesiæ potestas non extenditur ad peccatum.*

12 *Lex ciuilis, quæ in diuortio requirit septem testes, non valet ex defectu potestatis.*

13 *Testis vnius quamuis legitimus non probat.*

14 *Quod locum habet in omnibus causis tam prophanis, quàm spiritualibus.*

15 *Testimonio vnius creditur vbi de nullius præiudicio agitur, puta an aliquis sit baptizatus, an Ecclesia sit consecrata.*

Idem si agatur de modico præiudicio. num. 17.

Idem in pluribus alijs casibus, remissiuè. num. 19.

16 *Clericatus potest probari per vnum testem.*

18 *Testis vnius sufficit ad probandam possessionem in iudicio manutentionis.*

20 *Testis vnius in iudicio præsumptionem inducit.*

1 LICET VNIVERSIS. Iudæus nil
potest probare minus quàm per duos
testes fideles, & honestos. Hoc dicit
Ioan. Andr. Bellamer. Butr. Cardin. An-
char. Imol. & Ioan. de Anan. vel generaliùs se-
2 cundum Bald. & Felin. neque Iudæus, neque
Christianus fundat probationem ad decisionem
causæ per vnum testem tantùm; quia licèt ali-
quãdo requirãtur plures nunquam sufficit vnus.

3 Nota primò, Iudæum si agat contra Chri-
stianum, nihil probare posse per minorem nu-
merum, quàm duorum testium probatæ vitæ,
& laudabilis conuersationis, vt hic est casus se-
cundum Aretin. & alios. Non ergo admittitur
testimonium Iudæi, vel criminosi, cap. Si hære-
ticus, cap. Non potest, & cap. Pagani, 2. quæst. 7.
cap. Iudæi, supra eod. & infra cap. Proximo, &
cap. Testimonium; & hic notant gloss. 2. Host.
num. 1. vers. Fidelis conuersationis, & plerique
alij.

4 Secundò nota multas eſſe cauſas, quæ plures
quàm duos exigunt teſtes; ſed nullam eſſe cau-
ſam, quæ vnius teſtimonio, quamuis legitimo
terminari poſſit, vt dicitur in littera, & ſic au-
thoritas diuinæ Scripturæ legis, *In ore duorum,
vel trium ſtat omne verbum*. Deuteron. 17. & 19.
Matthæi 18. Ioannis 8. exponi debet, ideſt non
pauciorum, ſecundum gloſ. hic in verb. Duorum,
Hoſt. num. 1. in verb. In ore duorum, Bald. nu. 1.
verſ. Nam illa verba; & ſic authoritas Diuina
non excludit, quin poſſint eſſe plures, ſimilis gloſ.
5 habetur in Summa 2. quæſt. 4. Quinimo ex hac
littera colligunt idem Bald. num. 3. verſ. In text.
ibi, Aretin. num. 6. in 4. notab. & Felin. num. 1.
6 poſt med. verſ. nota ſecundum Bald. valere leges
ciuiles requirentes maiorem numerum, quàm
duorum, vel trium teſtium, & cenſeri approba-
tas à Canone. Et ex hoc inferunt Aretin. & Fe-
lin. vt Princeps ſæcularis ex magna cauſa poſſit
ſtatuere contra præcepta moralia affirmatiua,
vel ſaltem iudicialia condendo legem.

7 Sed ſalua reuerentia tantorum Patrum, ve-
rius videtur authoritatem illam, *in ore duorum,
vel trium*, &c. eſſe referendam non modo ad
minorem numerum, quàm duorum, ſed etiam
ad maiorem, quàm trium, itaut æquè repugnet
iuri Diuino, vt vnicus teſtis ſufficiat, atque vt
requirantur plures quàm tres, vt probat irre-
fragabiliter text. in c. Cum eſſes, infra de teſtam.
vbi leges humanæ requirentes numerum ſeptem
vel quinque teſtium in vltimis voluntatibus di-
cuntur eſſe contra legem Diuinam, qua ſcriptum
eſt, *In ore duorum, vel trium*, &c. & ſic autho-
ritas illa apertè intelligitur etiã de exceſſu vltra
numerum trium. Nec refragatur hæc Decreta-
lis, quia non dicit dari cauſas, quæ plures, quàm
tres exigant teſtes (hoc enim eſſet manifeſtè cõ-
tra ius Diuinum) ſed dicit dari cauſas, quæ plu-
res exigunt quàm duos, quod non repugnat legi
Diuinæ, quia Diuina lex non dicit præciſè, *in
ore duorum*, &c. Sed alternatiuè *duorum, vel
trium*; & ſic relinquit legi humanæ determinan-
dum quando non ſufficiant duo, ſed requiran-
8 tur tres; ideoque lex humana tam eccleſiaſtica,
quàm ſæcularis prouidè ordinauit in multis ca-
ſibus duos teſtes non ſufficere, ſed neceſſariò
tres eſſe adhibendos, vt patet in dicto cap. Cum
eſſes, de teſtam. vbi in teſtamento ad non pias
cauſas non ſufficiunt duo teſtes, ſed vltra eos
requiritur etiam præſentia Presbyteri Parochia-
lis. Idem patet in depoſito pecuniæ, vel alte-
rius rei excedentis libram auri, in quo tres teſtes
requiruntur, vt in Auth. de Inſtrum. caut. & fid.
§. Si quis igitur, & in Authen. Si quis vult, C. qui
potior. in pignor. habeant. Speculat. in tit. de
teſte, §. Reſtat, num. 5. verſ. Item in pecuniæ de-
poſitione. Idem in confectione inuentarij, vbi
ſimiliter non ſufficiunt duo teſtes, ſed requiru-
tur tres, vt in Auth. de hæred. & Falcid. §. Si verò
abſunt, & §. Sancimus, l. Sancimus, §. Si verò du-
bius, C. de iure deliber. Specul. vbi ſupra nu. 5.
verſ. Item in inuentarij confectione, & in alijs
caſibus ibi per eum relatis, & per Farinac. in
prax. criminal. quæſt. 63. cap. 5. per tot. At nul-
lus omnium datur caſus, in quo tres teſtes non
ſufficiant, dummodo ſint omni exceptione ma-
iores, vel habeant qualitates à iure requiſitas:
Ideoque non obſtat cap. Præſul, 2. quæſt. 4. vbi ad
condemnandum Cardinalem Epiſcopum requi-
runtur 57. teſtes, quoniam ille text. intelligen-
dus eſt vbi teſtes ſunt ſuſpecti, vt dicit ibi Gra-
tian. in §. ſeq. Hoſt. hic nu. 3. & Ioan. Andr. num.
verſ. In gloſ. tertia, Roman. ſingular. 207. in fin.
Abb. in c. Per tuas, in fin. de maior. & obedient.
vel certè diſpoſitio d. cap. Præſul, procedit de
iuris rigore, qui non eſt ſeruandus ſecundum
9 Hoſt. & Ioan. Andr. vbi ſupra. Item non obſtat
quod ſecundum leges in teſtamentis de iure ciui-
li requirantur ſeptem teſtes, & in codicillis, &
donatione cauſa mortis requirantur quinque,
vt hic in gloſ. in verb. Quædam. Quoniam hu-
iuſmodi leges tanquam aduerſantes iuri Diuino,
& naturali, ac nutrientes peccatum declarantur
irrationabiles in dicto cap. Cum eſſes, de teſtam.
vt ibi dixi in quæſt. de cæco à num. 4. vſque ad
num. 142. Vnde patet verum non eſſe quod di-
cunt Bald. Aretin. & Felin. leges ciuiles, de nu-
mero ſeptem teſtium eſſe approbatas à Canone,
ideſt in hoc cap. Imo enim ſunt improbatæ in
dicto cap. Cum eſſes, & cùm foueant peccatum,
10 approbari non potuiſſent, quia poteſtas Eccleſiæ
non extenditur ad peccatum, cap. 1. 40. diſtin.
cap. Scripſit, ibi *& ideo per nos fieri nullatenus
poteſt, ne peccatum*, &c. 7. quæſt. 1. & in his ter-
minis tradit Abb. in d. cap. Cum eſſes, num. 30.
Nec eis ſuffragatur hoc cap. Quia loquitur, de
teſtibus vltra duos, ſed non vltra tres, vt oſten-
ſum eſt ſupra num. 7. & ſic non reſpondit tacitæ
obiectioni, quæ poſſet fieri de teſtamentis, &
codicillis. Quemadmodum, nec verum eſt quod
Aretin. & Felin. affirmant de poteſtate Principis
ſtatuendi contra præcepta moralia affirmatiua,
11 aut ſaltem iudicialia. Imò enim præcepta mo-
ralia cùm ſint iuris naturalis, immutabilia ſunt,
§. His itaque, & ibi gloſ. 1. 6. diſt. S. Thom. in
4. ſent. diſt. 2. qu. 1. art. 4. qu. 1. ad 2. Præcepta
verò iudicialia non eſt opus vt tollantur ſtatuto
Principis, quia ſunt euacuata per Aduentum
Chriſti; & quamuis non ſint mortifera, ſunt ta-
men mortua, vt idem docet in 1. 2. q. 103. art. 4.
12 & q. 104. art. 3. Minus obſtat tex. in l. Nullum,
ff. de diuort. vbi in diuortio ſeptem requiruntur
teſtes; & notat Speculat. in d. tit. de teſte, §. Re-
ſtat, num. 6. in fin. verſ. Item in diuortio, Nell.
de teſtib. n. 84. verſ. In diuortio. Nam enim diuor-
tij cauſa ſpiritualis ſit, & ad Eccleſiam perti-
nens, cap. Multorum, 35. q. 6. cap. 1. in fin. de
conſanguin. & affinit. cap. Accedentibus, de
exceſſib. Prælator. cap. Audiuit, de præſcription.
Concil. Trident. ſeſſ. 24. de Sacram. Matrim. can.
vltim. illa lex ponit falcem in meſſem alienam,
nec valet ex defectu poteſtatis, ſecundum com-
munes theoricas Doctorum in cap. primo, infra
de noui. oper. nunciat. & in cap. Eccleſia Sanctæ
Mariæ, ſupra de Conſtitut. hæc de prima parte
textus.

13 Quo verò ad ſecundam partem ponitur regu-
la vniuerſalis negatiua, videlicet, nullam eſſe
cauſam, quæ vnius teſtimonio quamuis legiti-
mo terminetur: & de hac præcipuè loquitur di-
uinæ legis authoritas ſecundum illud Deuteron.
19. *Non ſtabit teſtis vnus contra aliquem,
quicquid illud peccati, & facinoris fuerit; ſed
in ore duorum, aut trium ſtabit omne verbum*,
concordat cap. Admonere, ibi, [Quoniam nec
vlla Diuina, humanaque lex vnius teſtimonio
etiam

etiam idoneo quempiam condemnat, vel [iuſti-
ficat] 33. q.2. cap. In omni, & cap. Veniens, ſup.
eod. Imo vox vnius vox nullius, vt dicitur in
l. Iuris iurando, C. de teſtibus. Specul. in tit. de
teſte, d. §. Reſtat, num. 7. Roman. ſingul. 672.
incip. Dictum vnius, Marſil. ſingular. 47. incip.
14 Trita, & vulgaris: & locum habet hæc regula
in omnibus cauſis tam prophanis, quàm ſpiri-
tualibus, vt notat Abb. in cap. Cum dilectus,
n.4. de ſucceſſ. ab inteſtat. Anton. de Butr. in
d. cap. In omni, n.7. & in d. c. Veniens, num. 4.
plenè Tiraquell. de reb. exig. in princ. verſ. Se-
cunda ratio eſt.
15 Cæterùm gloſ.3. hic notabiliter declarat pro-
poſitam regulam, vt locum ſibi vendicet in al-
terius præiudicium, in quibus terminis loquitur
lex Diuina vbi ſuprà, & Deuter. 17. ibi, *Nemo
occidatur contra eum vno teſtimonio dicente*: &
iura ſuperiùs citata. Secus verò vbi de nullius
præiudicio agitur, quia in his creditur teſtimo-
nio vnius, puta verum aliquis ſit baptizatus, cap.
Paruulos, & c. Cum itaque, de conſecrat. diſt.4.
An Eccleſia ſit conſecrata, cap. Solemnitates. &
ibi gloſſ. in verb. Nec certi teſtes, de conſecrat.
diſt.1. Speculat. in tit. de teſte, §. Reſtat, num.8.
verſ. Nono, gloſ. final. in c. Nuper, & ibi etiam
Bald. n.40. infra eod. Et idem Bald. hic num. 4.
16 qui ex hoc infert clericatum poſſe probari per
vnum teſtem, quia talis actus de ſe, & ſui natura
nemini præiudicat. Sequitur Felin. nu.1. in fin.
17 Couarr. practic. quæſt. cap.33. n.3. Et idem eſt
ſi agatur de modico præiudicio. Aymon conſ.
182. Videtur, num.15. verſ. Alibi ſcribit, Anton.
Gabriel. commun. concl. in tit. de teſtib. concl.2.
n.7. & hinc eſt, vt poſſeſſio in iudicio manuten-
tionis per vnum teſtem ſufficienter probetur.
Grat. conſ. 110. n.8. lib.2. Seraph. dec. 1326. n.1.
Rota in recent. deciſ. 511. n.8. par.1. & deciſ. 15.
n.15. par.5. et prædictis adde Speculat. in d. tit.
de teſte, §. Reſtat à n.8. vbi ad propoſitā regulam,
quod teſtis vnicus non probet, pouit 30. limitat.
& n. 12. concludit præmiſſos caſus eſſe ſpeciales.
& ſæpe vni fidem adhiberi extra iudicium, puta
18 vbi de nullius præiudicio agitur. In iudicio verò
præſumptionem inducere ad hoc habes iura hic
allegata in gloſ. vltim.

DE TESTIBVS, & Atteſtationibus.

Cap. Conſtitutis, il primo:

*1 IN teſtibus producendis partem impedientes ex-
communicari poſſunt.*
*2 Conſanguinei ſi impediant teſtes actoris puni-
tur reus, de cuius voluntate hoc fieri præſu-
mitur. & n.5.*
*3 Iuramentum de non teſtificando contra aliquem,
non eſt obligatorium. & cur. & n. ſeq.*
*4 Veritatem in iudicijs occultare eſt mortale pecca-
tum.*
*6 Delictum conſanguinei, amici, vel famuli præſu-
mitur commiſſum de voluntate illius, in cuius
commodum reſultat.*
Dummodo habeat cauſam continuam, ſeu ſucceſſi-
Proſp. Fagn. in 2. Decret.
*uam: ſecus ſi delictum ſit momentaneum.
num.8.*
*7 Domeſtici præſumuntur non facere niſi quod placet
maiori ſuo.*
*9 Hæc tamen præſumptio admittit probationem in
contrarium.*

1 CONSTITVTIS, il primo, Excom-
municari poſſunt qui partem impediūt
in teſtibus producendis. Hoc primo,
& denunciandi ſunt teſtes non teneri
2 iuramento de veritate tacenda. Hoc ſecundo, &
ſi conſanguinei impediunt teſtes Actoris, puni-
tur reus, de cuius voluntate, hoc fieri præſumi-
tur. Hoc dicit tertiò ſecundum Ioan. Andr. &
alios poſt eum. Secunda pars ibi, *Illos*. Tertia
ibi, *Si quis autem*.
3 Nota primò, ibi, *Iuramento huiuſmodi non
teneri*, iuramentum de teſtimonio contra aliquē
non perhibendo non eſſe obligatorium, & de-
nunciandum eſſe teſtem huiuſmodi iuramento
minimè teneri. Butr. hic in 2. not. Abb. num.2.
Ioan. Andr. & omnes in Summ. textus: & ita
hic eſt caſus apertus contra opinionem Lauren-
tij, qui dicebat teſtem iureiurando adſtrictum
à parte ad non teſtificandum contra ipſam, te-
neri iuramentum ſuum ſeruare, nec eſſe cogen-
dum deponere ſuper negocio principali, ſed
tantummodo ſuper coactione, vt notatur in
cap. Peruenit, il primo, in glo. in ver. Commen-
tum, infra de teſtib. cogen. Sed hoc expreſsè re-
probatur hic & concordat c. Intimauit, ſupra
eodem, & c. Olim, vbi de hoc, infra de accuſat.
Ratio eſt, quia licèt in criminalibus teſtes non
compellantur, cap. Dilectorum, & ibi gloſſa
magna, & DD. de teſt. cogen. tamen non poſ-
ſunt ſe iuramento adſtringere ad teſtimonium
4 non ferendum, ſecundum Abb. hic num. 2. hu-
iuſmodi enim iuramentum eſt illicitum, ac te-
merarium, nec ſeruari poteſt ſine interitu ſalu-
tis æternæ, quia in iudicijs veritatem occultare
eſt culpa lethalis, c. Quiſquis, 11. q.3. c.1. infr.
de crimin falſ. & Reipublicæ intereſt peccata no-
centium eſſe nota, l. Eum qui, ff. de iniur. c. Vt
fame, de ſenten. excom. quas rationes adducit.
gloſ. vlt. in d. cap. Intimauit, ſupra eod. & in d.
cap. Olim, in ver. de tacenda veritate. Item
gloſ. hic in ver. Non teneri, Hoſt. num.1. Abb.
d. n.2. & idem Abb. in d. c. Peruenit, in 1. not. de
teſt. cogend. & Felin. in d. c. Intimauit, in 1. not.
ſupra eod.
5 Secundò nota, quia veriſimile non videtur
præſumptionem eſſe contra accuſatum, ſi eius
conſanguinei accuſatorem impediant in teſtibus
producendis: & ita hic eſt caſus ſecundum Abb.
Antiq. in princ. Ioan. Andr. & omnes in Summ.
textus. Propterea enim iſte Archiepiſcopus iu-
betur ſuſpendi ab officio Pontificali, quia id fa-
ctum præſumitur de illius voluntate, nec caret
6 ſcrupulo ſocietatis occultæ, vt in littera; & hinc
generaliter collige delictum commiſſum à con-
ſanguineo, vel amico, aut famulo in dubio præ-
ſumi perpetratum de voluntate ipſius conſan-
guinei, amici, vel domini, in cuius commodum,
ſeu vtilitatem reſultat: præſumitur enim contra
ipſum ex quo potuit prohibere, & non prohi-
buit; & ideo eſt puniendus, vt in textu, & no-

tant glos. in ver. Verisimile. Host. num.4. Butr.
7 in 3. not. Anchar. n.6. & Abb. in vlt. not. Nam
vt inquit Baldus, num. 2. præsumitur quod illi,
de domo non faciant nisi illud, quod placet ma-
8 iori ipsorum. Verum Abb. hic n.2. hoc intelligit,
& bene, dummodo impedimentum, & delictum
habeat causam continuam, seu successiuam,
prout in casu huius Decretalis; secus verò si de-
lictum sit momentaneum: & ita intelligit c. Quia
præsulatus, 1.q.4. & hanc declarationem Abba-
tis sequitur Barbosa in l. Si mora, n.42. ff. solut.
matrim.

9 Hæc tamen præsumptio, quæ resultat ex de-
licto domestici, non est iuris, & de iure, sed iuris
tantum, ideo admittit probationem in contra-
rium, & hic notat gloss. in ver. Verisimile, &
Bald. n. 2.

In textu ibi, *Iniquam ostendant se causam fouere*. An subtrahens Aduersario copiam probationum perdat litem, & habeatur pro conuicto, & qua pœna pro subtractione ipsa sit puniendus, scripsi latissimè in quæstione facti in d. c. Peruenit, in 3. quæst. de testib. cogen. vbi plene videas.

DE TESTIBVS.

Cap. Præsentata.

SVMMARIVM.

1 *Iurisdictio expirat, si iudex recedat à loco, in quo debet iudicare, & transferat se ad locum, in quo tenetur residere. & num.6. & 11.*

2 *Collatio beneficij facta à Vicario Episcopali posteaquam a diœcesi, vbi erat Vicarius, abscessit, & ad locum sui Canonicatus se contulit, an valeat. & num. seqq. vsque in fin.*

3 *Domicilium vt contrahatur, requiritur animus perpetuò habitandi.*

4 *Animus perpetuò habitandi quando præsumatur.*

5 *Domicilij translatio ex quibus probetur.*

7 *Domicilium Clerici facilè præsumitur in loco beneficij residentiam requirentis.*

8 *Ad domicilium contrahendum an sufficiat sola animi declaratio sine alia probatione.*

9 *Procurator alium substituens non remanet amplius procurator.*

10 *Vicarius egrediendo locum Vicariatus animo non redeundi, censetur officio renunciare.*

Si Legatus egrediatur prouinciam animo non redeundi an expiret munus legationis. ibid.

11 *Absentia à loco cum obligatione alibi remanendi, morti æquiparatur.*

12 *Vicarius Episcopi habens speciale mandatum ad conferendum beneficia, potest ea conferre etiam extra diœcesim.*

13 *Nisi per absentiam extra diœcesim Vicariatus expirauerit.*

14 *Collatio beneficiorum non potest demondari ab Episcopo nisi Vicario Generali.*

15 *Beneficia conferendi facultas Vicario attributa non transit in Successorem.*

PRÆSENTATA. Summatur, & diuiditur, vt per Ioann. Andr.
1 In textu ibi, *In Archiepiscopus Ebredunen. assumptus*. Nota iurisdictionem
expirare, si iudex recedat à loco, in quo debet
indicare, & transferat se ad locum, in quo tenetur residere ratione beneficij sibi collati, prout
hic recessit iste arbiter electus in Archiepiscopum, vt latius dicam infra num. 11.

2 Ex quo infero ad quæstionem, An collatio
beneficij facta à Vicario Episcopali, vbi erat Vicarius, recessit, & ad locum sui Canonicatus se
contulit, sit valida necne.

3 Contigit hic casus in Vicario Episcopi Placentini, qui beneficium contulit posteaquam
recessit è diœcesi Placentina, & migrauit ad Ecclesiam alterius Episcopatus, in qua erat Canonicus. Et responsum est collationem esse nullam,
quia constabat eum transtulisse domicilium ad
locum Canonicatus, cum haberet animum ibi
perpetuò habitandi, vt requiritur ad contrahendum domicilium, l. Ciues, C. de Incol. lib.10.
Abb. in cap. fin. num.8. infra de Paroch. Felin. in
cap. Dilectus filius, il secondo, nu.22. in 2. limit.
4 vers. Et hoc, supra, de rescript. Tametsi enim talis animus ex sola habitatione non præsumatur,
nisi fuerit decennalis, vt notat gloss. vnic. in l.1.
C. de Incol. lib 10. Angel. consil. 27. Quidam Victor. num.2. Doctores in d. cap. final. de Paroch.
Felin. in d. cap. Dilectus filius, nu.11. vers. Primus
casus, tamen breuis temporis habitatio sufficit
ad talem animum præsumendum, si cum habitatione concurrant coniecturæ significatiuæ domicilij, Abb. loc. cit. Marian. Socin. in cap. fin.
de for. compet. num.26. vers. Si verò habitatio,
Felin. in d. cap. Dilectus filius, nu.11. vers. Secundus casus: quæ sanè coniecturæ in casu nostro
abundè concurrunt.

5 Primò quidem, quia recessit de diœcesi cum
rebus suis: quod demonstrat animum domicilium transferendi, vt notat Bart. in l. Domicilium, num.1. ff. Ad municipal. & in l. Assumptio,
§. Iurisprudentibus, num. 2. eod. tit. Abb. in loco
supracit. Marian. Socin. in d. cap. fin. in 5. principali quæstione, num.54.

6 Secundò, quia transtulit se ad locum valde
distantem à diœcesi Placentina, quod magnoperè confert ad indicandum quem non habere animum reuertendi, arg. huius cap.

7 Tertiò, quia Vicarius obtinet in loco, ad quem
profectus est beneficiū obligans ad residentiam;
vnde præsumitur ibi mansisse animo perpetuò
habitandi: nam iura valde prona sunt ad præsumendam domicilium Clerici in loco beneficij
residentiam requirentis, secundum Innocent. &
alios in cap. Ex ore, de priuil. Felin. in d. cap. Dilectus filius, num.2. in 2. conclus. Socin. in dicto
cap. final. in 4. principali quæst. in secundo membro principali, num.22. Cum enim Clericus in
tali beneficio ad residentiam teneatur, nisi præsumeretur ibi velle habitare, esset præsumere
culpam, & delictum, contra l. Meritò, ff. pro soc.
& quamuis hic Vicarius iam visus sit neglexisse
residentiam quo tempore Vicariatum exercuit,
cum tamen postea resipiscens, de ea diœcesi recesserit, & ad locum beneficij se contulerit: vtique præsumendus est potius voluisse satisfacere
obli-

obligationi residentiæ necessariæ, quàm muneri Vicariatus dependenti à mera voluntate, arg. l.3.4.& l.Si quid ex famosa, ff.de solut.præsertim quia quantò diutius aberat à residentia, tantò grauiores pœnas incurrebat ex decreto Concilij Tridentini cap.12. sess.24.

8 Quartò, cum hic Vicarius ad locum beneficij reuersus declarauerit se nolle redire ad diœcesim Placentinam, cessat omnis difficultas: nam in hac materia sola declaratio sufficit ad animi probationem absque alia exceptione temporis, Abb. in d. cap.final. de Paroch. in fin. Felin. in d.cap.Dilectus filius, num.12. vers.Secundus casus. Quod sine dubio procedit quoties cum declaratione concurrit etiam habitatio declarantis, vt in casu nostro, secundum Marian. Socin. qui ita conciliat opiniones in d.cap.final.de for. compet. in 6.principali quæst. num.25.

Quintò, quia numquam est reuersus: vnde præsumitur animum non reuertendi ab initio habuisse. Crauet. cons.105. Pernoctatio arguit, num.4.

Neque obstat quod idem Vicarius fuerit protestatus se velle retinere officium Vicariatus. Quia talis protestatio non est attendenda, cum sit contraria tot factis, ex quibus resultat tam animus non recedendi à loco beneficij, quàm etiam tacita renunciatio muneris Vicariatus, vt infra dicetur: & ideo renunciatio huiusmodi per talem protestationem non tollitur, nec impeditur, cap. Cum M. Et ibi dixi num.59. post glos. in ver.Præiudicio, Innoc. num.1. Compost. nu.6. & alios communiter supra de Constit. & probatur apertè in c.Sollicitudinem, de appellat. prope fin. vbi appellans, qui comparet coram Iudice à quo, & propterea censetur tacitè renunciare appellationis; quamuis compareat, & simul declaret se velle appellationem prosequi; nihilominus renunciatio inducitur non obstante prædicta declaratione.

9 Rursus non obstat, quod Vicarius alium sui loco substituerit: quia inde colligitur potius habuisse animum non reuertendi, nec perseuerandi in officio, in quo alium substituebat; sicut dicimus de procuratore, qui si ex facultate sibi tradita alium substituat, quasi non habeat animum negocium prosequendi, non remanet amplius procurator, cap.Is qui, de procurator.lib.6. l.Verò procuratoris, §. Quid ergo. & ibi Bart. num.4. de solut. Vant. de nullitat. in tit. de nullitat. ex defect. inhabilitat. seu mandat. nu.104.

Constat igitur de domicilio in eod. loco per hunc Vicarium contracto, & de animo ibi perpetuò manendi, & ex consequenti nunquam redeundi ad diœcesim Placentinam, in qua Vicariatus officium ante discessum exercebat;

10 Quo posito sequitur, vt per talem discessum desierit esse Vicarius, eiusque officium, & iurisdictio expirauerit. Quod probatur optimo simili de Legato, qui est Ordinarius, quemadmodum & Vicarius, cap.2. de offic. legat. lib.6. Si enim is prouincia egrediatur animo nō redeundi, expirat munus legationis, glos. in cap.Præsenti, in ver. Finitur, eod. tit. & lib.Villadieg. de legat. quæst.16. nu.7. Gambar. eod. tract. lib.9. num.5. & quamuis Host. in cap.Nouit, de offic. legat. videatur intelligere glos. de legato non tantùm egresso è prouincia, sed etiam reuocato; quem sequitur Archidiac. in d. cap. Præsenti, in 2.col. in ver.Finitur, & ibi d.Ioan.Andr. in 2.col. in glos. in ver.Hoc potest tamen ea opinio, quod reuocatio non requiratur, videtur esse verior: alias hic modus finiendæ legationis per egressū de prouincia animo non redeundi non esset diuersus à præcedenti relato per gloss. vt considerat ibid. Ioan. de Fant. quem refert, & sequi videtur Gemin. in eod. cap. Præsenti. Verum etsi opinio Hostiens. & Archid. vera esset in legato; tamen quatenus pertinet ad casum nostrum, probaret potius nostram sententiam: nam ipsi dicunt ideo per solum recessum de prouincia animo non redeundi non expirare legationem, quia cum legatus possit compelli inuitus ad munus legationis obeundum, l. Munerum, §.Iudicandi, ff.de muner.& honor.sequitur vt quemadmodum expresse renunciare non potest legationi, ita nec possit renunciare tacitè per huiusmodi egressum de prouincia; Vnde Doctores apertè sentiunt eum, qui potest renunciare expressè suæ iurisdictioni, censeri illi tacitè renunciare egrediendo è loco vbi eam exercet animo non redeundi. Et propterea cum Vicarius, de quo agitur, non solum non posset inuitus compelli ad suscipiendum officium Vicariatus ab Episcopo, cui non erat subditus, sed potius cogi deberet ad residentiam in loco beneficij; consequens est, vt sicut expressè ipse renunciare poterat Vicariatui, ita egressus è diœcesi animo extra eam perpetuò manendi, tidem Vicariatui tacitè renunciare censeatur.

11 Confirmatur id per text. in hoc cap. Præsentata, quo in terminis nostris probatur, eum, cui mandata est iurisdictio, si de loco recedat, vbi erat exercenda, & ad locum, in quo tenetur residere, proficiscatur, non habere amplius iurisdictionem, vnde post Cardin. hic notat Felin. n.2.

12 absentiam à loco cum obligatione alibi residendi morti æquipatari. Et quamuis Felin. dicat id intelligendum esse quo ad actus, qui non possunt explicari extra territorium, collatio autem beneficij fieri possit à Vicario habentis speciale mandatum etiam extra diœcesim, vt resoluunt Domini de Rota decis.5. incipien.Numquid Vi-

13 carius, de Offic. Vicar. in antiq. tamen quo ad casum nostrum satis est vt inducatur reuocatio Officij Vicariatus; inde enim sequitur etiam reuocatio facultatis conferendi beneficia. Expi-

14 rauit itaque Vicariatus officium, & ita corruit etiam facultas conferendi beneficia, quæ præsumitur ab Episcopo eidem tributa contemplatione officij Vicariatus; quia non potest Episcopus talem facultatem tribuere alteri, quàm Vicario Generali, glos. in cap.fin. de Offic. Vicar. lib.6. in ver.Commissa, & in cap. Deliberationi, in ver. Cuicunque, de offic. Legat. eodem libr. Oldrad. cons.77. Quod verò Episcopus, num.1. Archid. in cap.Statutum, in 2.col. in ver. Generaliter, de præben. lib.6. Rota decis.287. in antiquis. Et ita cum talis facultas posset esse inutilis si conferetur tributa contemplatione personæ, & non officij; præsumitur Episcopus contemplatus officium vt valeat actus. Decius post alios in cap.Quoniam Abbas, num.49. de offic.

15 Delegat. & per consequens non transit quidem in successorem, licèt concessa sit contemplatione dignitatis, vt communiter tenent Doctores in

d. cap. Quoniam Abbas, vbi Decius nu. 61. sed expirat per reuocationem Vicarij, tanquam accessoria ad eius dignitatem extinctam. Erita communem opinionem declarat Abb. in dict. cap. Quoniam, nu. 11, in fin. & Felin. ibid. n. 7. vers. Sed primo, præsertim cùm sine Vicariatu hæc facultas stare non possit, vt per Doctores supracit.

Caruit igitur Vicarius facultate conferendi beneficium, de quo agitur. Et propterea eiusdem collatio facta ab Episcopo, licèt posterior, præualere debet, cap. vlt. suprà de suppl. neglig. Prælator. cap. Congregato, & ibi glos. vlt. de elect. Innoc. in c. Considerauimus, n. 3. vers. De hac electione, eod. tit. Bellam. cons. 10. Factum est tale, Ioannes, in 6. dubio, n. 44. & seq. facit c. Non præstat, de regul. iur. lib. 6.

DE TESTIBVS.

Cap. Venerabili.

S V M M A R I V M.

1 *Testes diligenter, & sigillatim sunt examinandi, præsertim si agatur de vita, & miraculis canonizandi. & n. 15.*

2 *Canonizari vt quis possit pro Sancto, copulatiue requiruntur sanctimonia vitæ, & miracula.*

3 *Miraculum ad hoc vt sufficienter probetur ad effectum canonizationis, quatuor requiruntur.*

4 *Miracula ex vi verborum, aut ex vi parentela ad canonizandum non sufficiunt.*

5 *Testes nisi seorsim examinentur testimonium non valet, & cur.*

6 *Testes deponere non debent per eumdem præmeditatum sermonem.*

7 *Testes omnes in publicatione testamenti coadunantur.*

8 *Examen testium super vita, & miraculis canonizandi potest committi in partibus.*

9 *Commissarij ad testes examinandos an subdelegare possint.*

10 *Ecclesia in canonizatione Sanctorum an possit errare. & n. seqq. vsq. in fin.*

11 *Papa in particularibus actionibus potest errare. & n. 29. & 37.*

12 *Errare potest qui nititur medio falsibili.*
Declaratur. num. 40.

13 *Opera, quæ sunt communia bonis, & malis, non possunt testimonium perhibere de Sanctitate alicuius.*
Declaratur. num. 41.

14 *Iudicium Ecclesiæ aliquando sequitur opinionem, quæ sæpe fallit, & fallitur.*

15 *Quod procedit etiam in Ecclesia vniuersali in his, quæ ad fidem non pertinent.*
Declaratur. n. 40. & 42.

16 *Ecclesia quantum potest, debet se conformare iudicio Dei.*

17 *Romana Ecclesia numquam à tramite Apostolicæ traditionis errasse probatur.*

19 *Papa ante actum canonizationis inducit populum ad orandum, vt Deus non permittat ipsam errare in hoc negocio. & n. 43.*

20 *Corpora multa Sanctorum veneramur in terris, quorum animæ cruciantur in inferno.*
Declaratur. num. 44.

21 *Iudicium aliud est secundum præsentem institutum, aliud secundum æternam sententiam.*

22 *Homo videt quæ foris apparent, Deus autem intuetur cor.*

23 *Credens vt loquitur, etiamsi falsa loquatur, fideliter loquitur, & è conuerso.*

14 *Papa canonizando aliquem secundum informationem sibi factam, quantumcunque vera non approbet, tamen non errat.*
Contrarium. num. 27.

25 *Errare nihil aliud est, quàm vnum pro alio putare & num. 26.*

26 *Scire dicimur non solum quæ videmus, sed etiam quæ ab alijs audiuimus, & quæ vehementer opinamur.*

30 *Papa in his, quæ spectant ad fidem, vel ad statum vniuersalem totius Ecclesiæ, errare non potest. & n. 40. & 42.*

31 *Canonizatio Sanctorum est ex his, quæ spectant ad statum vniuersalem totius Ecclesiæ. & num. 38.*

32 *Error damnabilis in Ecclesia esse non potest.*

33 *Mendacium aliquod si in scriptura Canonica admittitur, mutabitur fides nostra, quæ ex illa dependet.*

34 *Hæreticum est sentire contra determinationem Concilij.*

35 *Iudicium eorum, qui præsunt Ecclesiæ potest errare in quibuslibet, si personæ eorum tantùm respiciantur. Secus si consideretur diuina prouidentia.*

36 *Papæ iudicio in determinationibus fidei magis standum est, quàm quorumlibet sapientum in scripturis opinioni.*

38 *Canonizatio Sanctorum est medium inter diffinitiones fidei, & alias sententias, quæ ad particularia facta pertinent.*
Honor, quem Sanctis exhibemus, est quadam fidei professio. ibid.

39 *Opinio media eligenda.*

40 *In Canonizatione Sanctorum Diuina Prouidentia præseruat Ecclesiam, ne medio falsibili attestationum fallatur.*

43 *Oratio fit ab Ecclesia etiam vt impleantur, quæ Deus promisit, & infallibilia sunt.*

45 *Error circa Reliquiarum approbationem non est præsumendus maximè in Ecclesia Romana.*

1 VENERABILI. Diligenter, & sigillatim examinandi sunt testes, præsertim si agatur de vita, & miraculis canonizandi. Hoc dicit. In prima parte ponitur petitio. In secunda testium recipiendorum commissio, ibi, *discretioni.*

2 Nota primò ibi, *super vita, & miraculis*: ad hoc vt quis canonizari possit vt Sanctus, duo copulatiuè esse probanda per depositionem testiū fide dignorum, nempe sanctimoniam vitæ, & miracula, vt hic per Butr. in 1. notab. Abb. n. 1. vers. Et ex hoc, & Felin. n. 1. & est expressum in Constitutione Gregorij IX. Cum dicat Dominus, §. 3. in Bullar. tom. 1. pag. 53. de quo dic latius, vt scripsi in cap. 1. n. 3. infr. de reliq. & 3 vener. Sanct. Et adde hic quatuor requiri, vt mi-

miraculum ſufficienter probetur ad effectum
canonizationis. Primum eſt, vt ex Deo non ex
arte procedat, neque ex Diabolo: nam quan-
doque etiam per malos miracula fiunt, c. Tenea-
mus, 1. qu. 1. & cap. Prophetauit, & cap. Item
Balaam, 2. qu. 7. Secundum vt ſit contra, ideſt
ſupra naturam, ſicut patet de virga Moyſis con-
uerſa in Colubrun. & de Aſina loquente ad Ba-
laam, cap. Cum ex iniuncto, §. 1. & 2. infra
4 de hæret. Tertium vt non fiat ex virtute verbo-
rum, ſicut accidit in Sacramento Euchariſtiæ,
c. Panis, & c. Quia corpus, & c. In quibus, de
conſ. diſt. 2. c. Cum Marthæ, §. Quæſiuiſti, infra
de celebrat. Miſſar. Adde neque ex vi parentelæ,
vt in Rege Franciæ ſecundum Felin. hic num. 1.
Sed ex merito hominis hoc contingat. Quartum
vt ſit ad corroborationem fidei: herba enim
tranſit in vitium miniſterio hominis, ſed pro-
pter hoc fides Catholica non corroboratur; &
ideo ad canonizationē faciendam niſi hæc qua-
tuor ſimul concurrant facta miracula non pro-
deſſent, ſecundum Hoſt. hic nu. 4. verſ. Ad hoc
autem, cuius verba ad litteram tranſtulit gloſſa
in c. vnic. vet. Sedis Apoſtolicæ poſt med. verſ. Et
quantum ad hoc, de reliq. & vener. Sanct. lib. 6.
& Troil. Mălu. in tract. de canonizat. Sanctor.
in 3. dubio principali, num. 38. & num. 46. vbi
teſtatur prædicta quatuor communiter appro-
bari per canoniſtas.
5 Secundò nota ibi, *ſigillatim*, teſtes præcipuè
in cauſa canonizationis eſſe ſigillatim exami-
nandos, ideſt non duos ſimul, ſed vnum ſeorſim
ab alio: alioquin teſtimonium non valeret, vt
tenet gloſ. 2. & Abb. n. 5. in c. Cum cauſam,
ſupra eod. Specul. in tit. de teſte, §. Hunc tractan-
dum, in princ. & verſ. Sed pone: & hic notant
gloſſ. in figuratione caſus, in fine. Ioan. Andr.
num. 2. in ver. Sigillatim. Butr. num. 3. Abb. n. 1.
verſ. Nota quod teſtes, & Felin. num. 3. Et hoc
multiplici ratione. Primò quia ſic liberius pro-
ferunt veritatem, vt notatur in c. Quia propter,
ſupra, de elect. vbi habetur ſimile. Secundò quia
melius poſſunt conuinci de falſitate exemplo
Danielis, qui ſecretò, & ſeparatim examinauit
Senes, accuſantes Suſannam, & de falſitate con-
uincit. Daniel. 13. 51. arg. c. Ex tenore, ſupra
6 eod. Si enim eſſent ſimul, vnus poſſet ab alio in-
ſtrui, & ipſum ſequi; & tamen teſtes deponere
non debent per eumdem præmeditatum ſermo-
nem, l. 3. ff. de teſtib. Quæ ratio habetur in hic
in gloſ. 2. hic, & communiter approbatur. Tertiò
ne ipſis forſan altercationibus, vox contradicto-
ria foris audiatur, arg. c. In cauſis, ſup. de elect.
& ſic partes diſcere poſſint teſtificata: in quo
caſu non eſſet amplius locus productioni teſtiū,
cap. Vltra tertiam, infr. eod. cap. Conſtitutus,
7 §. fin. ſupra, de conſtit. Et tamen caſus in quo
omnes coadunantur, in publicatione ſcilicet te-
ſtamenti l. Publicati, C. de teſtam. Ita Hoſtien.
hic, & Ioan. Andr. ambo, num. 2. in ver. Sigilla-
tim. Butr. num. 6. & Abb. num. 3. Qui tamen
refellit tertiam rationem, remittens ad notata
in d. c. Vltra tertiam, inf. eod.
8 Tertiò nota ibi, *examinare curetis*: ad pro-
bandum vitam, & miracula alicuius canonizan-
di, non requiri vt teſtes ex longinquo perducan-
tur ad curiam Romanam, ſed licitè poſſe exa-
men committi in partibus, prout Papa hic fecit,
ſecundum Abb. num. 2. & ſic ſeruatur, vt patet
in Conſtitutione Gregorij IX. de qua ſupra
9 num. 2. & in alijs pluribus. An autem iſti Com-
miſſarij examen huiuſmodi poſſint alteri ſubde-
legare, Franciſcus Boatrinus, aliàs Bonaguida
putabat non poſſe ob arduitatem negotij, & in-
duſtriam electam, arg. c. fin. ſupra, de off. deleg.
Sed Ioan. Andr. hic n. 3. cum quo Abb. n. 2. Et
alij tranſeunt, dicit in hoc tenendum eſſe quod
habetur, & notatur in Clem. Iudices, de offic.
deleg. vbi diſtinguitur, an ſit iudex ſuper rece-
ptione teſtium, & tunc ſubdelegare poſſit alteri
vices ſuas, vt ibi in littera: An verò nudus mini-
ſter ad examen expediendum, & non poſſit, vt
ibi plenè notatur in gl. 1.
10 Dubitari ſolet; an Eccleſia in Canonizatione
Sanctorum poſſit errare.
Variæ ſunt opiniones. Prima opinio eſt Ca-
noniſtarum, qui frequentius opinati ſunt hunc
caſum poſſe contingere vt Eccleſia erret in Ca-
nonizatione Sanctorum, licèt non ſit credendum.
Idque non obſcurè ſupponit Innocent. in cap. 1.
num. 4. infra de reliq. & vener. Sanct. & expreſsè
aſſerunt ibi Hoſt. num. 10. circa fin. verſ. Quid ſi
Eccleſia erret, gloſs. in cap. vnico, in ver. Sedis
Apoſtolicæ, ante med. verſ. Et ſi Eccleſia, eodem
titul. lib. 6. plenè Felin. hic num. 2. & ex Theo-
11 logis, licèt obiter, Card Caiet. in tract. de Indul-
gent. cap. 8. circa fin. verſ. Præſumit enim Eccle-
ſia, vbi ſic ait [Sicut poteſt interuenire error hu-
manus in canonizatione alicuius Sācti, vt S. Tho-
mas dicit, ita poteſt interuenire error humanus
in collatione indulgentiæ. Si quis autem putet
Romanum Pontificem non poſſe errare in ſuis
particularibus actionibus, &c. putet quoque
ipſum non eſſe hominem] hæc ille.
12 Primum, & præcipuum huius opinionis funda-
mentum eſt, quia qui innititur medio fallibili,
poteſt errare, cap. Lator, & cap. Conſanguinei,
ſupra de re iudic. ſed Eccleſia in canonizatione
Sanctorum innititur iudicio humano, cum inqui-
rat per teſtes de vita, & miraculis canonizandi,
vt hic patet, & iudicium humanum eſt fallibile,
cum teſtes poſſint eſſe falſi, & corrupti, cap. Si-
cut, ſupra de teſtib. Ergo Eccleſia in canoniza-
tione Sanctorum poteſt errare.
Secundò pro hac opinione arguitur, quia nul-
lus poteſt eſſe ita certus de ſtatu alicuius, ſicut
ipſemet de ſe, quia quæ ſunt hominis, nemo no-
uit niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt, vt dici-
tur primo ad Corinth. 2. *Sed homo non poteſt per
certitudinem ſcire de ſe ipſo, an ſit in ſtatu ſalutis*:
dicitur enim Eccleſ. 9. *Nemo ſcit vtrum dignus ſit
odio, vel amore*. Ergo longè minus id poteſt ſcire
Papa, & conſequenter poteſt in canonizando
errare.
13 Tertiò pro eadem opinione arguitur, quia ope-
ra, quæ ſunt communia bonis, & malis, non
poſſunt teſtimonium infallibile perhibere de ſan-
ctitate alicuius, arg. l. Neque natales, C. de probat.
& l. Non hoc, C. Vnde legit: Sed ieiunia, oratio-
nes, & eleemoſynæ, ac alia multa bona opera
ſunt communia bonis, & malis, cap. Nihil enim,
de Conſecr. diſtin. 5. cap. Odi, 24. quæſt. 1. Ergo
per opera huiuſmodi Papa non poteſt per cer-
titudinem ſcire, an aliquis ſit canonizandus vt
Sanctus, & per conſequens in canonizatione
errare poteſt.

Quar-

14 Quartò ad hanc partem inducitur textus in
cap. A nobis, il secondo, infrà de sent. excomm.
quem in proposito adducunt Hostien. Ioan. Andr.
& Felin. locis citatis, vbi sic legitur [Iudicium
Ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur, quā
& fallere sæpe contingit, & falli, propter quod
contingit interdū vt qui ligatus est apud Deum,
apud Ecclesiam sit solutus; & qui liber est apud
Deum, ecclesiastica sit sententia innodatus]
15 Hæc ibi, quem textum Abb. ibidem nu. 2. intel-
ligit procedere non tantùm in Ecclesia particu-
lari, sed etiam in Ecclesia vniuersali, in his, quæ
ad fidem non pertinent, quia eadem est ratio:
nam Ecclesia vniuersalis sequitur aliquando opi-
nionem cum de occultis diuinare non possit,
cap. vn. infr. vt Eccles. benefic. Vnde etiam Con-
cilium, per quod vniuersalis Ecclesia repræsen-
tatur, errare potest excommunicando fortè Præ-
latum, qui non erat excommunicandus ex causa
latente, & sequitur Felin. hic num. 2. vers. Sed fa-
16 cilius. Nec refragatur quod Ecclesia debeat se
conformare iudicio Dei, vt dicitur in d. c. vnic.
in princ. Dei autem iudicium veritati, quæ nec
fallit, nec fallitur, semper innititur, d. cap. A no-
bis. Quoniam debet se conformare quantum
potest; sed interdum non potest, vt in occultis,
17 d. cap. vn. Abb. & Felin. vbi supra. Quod si vr-
geas: Ecclesia vniuersalis errare non potest c. A
18 recta, ibi, *numquam errasse probatur*, 24. quæst. 1.
Respondent Abb. & Felin. illud debere intelligi
in fide, & articulis fidei: nam pro hoc tantùm
orauit Christus ad Patrem, Luc. 22. *Ego pro te
rogaui Petre vt non deficiat fides tua*. Sed in oc-
cultis errare potest vt in iuribus supra citatis.

19 Quintò multum habet ponderis, quod ante-
quam deueniatur ad vltimum actum canoniza-
tionis, scilicet diffiniendò illum, de quo agitur,
Sanctum esse, & Sanctorum catalogo adscriben-
dum, & tamquam Sanctum esse venerandum,
Papa, fratres, & totus Clerus, & Populus con-
ueniunt statuta die ad aliquam certam Eccle-
siam, & Summus Pontifex sermonem facit reci-
tans processum, & inducit populum ad oran-
dum, vt Deus non permittat ipsum errare in
hoc negocio, vt attestantur Hostiens. in cap. 1.
nu. 5. vers. Nonò, & Ioan. Andr. num. 4. eod. vers.
Ergo Papa agnoscit se posse errare in negocio
canonizationis; alioquin ad quid cum populo
deprecaretur Dominum ne hoc permitteret:
nam frustra precibus impetratur, &c. l. 1. C. de
Thesaur. lib. 10. glos. 1. in c. 1. supra de rescript.

20 Vltimò pro hac parte adducitur illud Augu-
stini, *Multa corpora Sanctorum veneramur in
terris, quorum animæ cruciantur in inferno*: vt
hic per Felin. num. 2. vers. Pro hac parte.

21 Secunda opinio est Augustini Triumphi de
potest. Eccles. cap. 14. art. 4. vbi ait duplex iudi-
cium posse dari de homine, vnum scilicet secun-
dum præsentem iustitiam, aliud secundum æter-
nam sententiam. Differunt autem hæc duo iu-
dicia, quia per primum iudicat homo habens
pro teste exteriorem euidentiam: Scribitur enim
Ioann. 7. *Numquid lex nostra iudicat hominem,
nisi ab ipso audiuerit; & cognouerit prius quid
22 faciat?* per secundum autem iudicium iudicat
Deus habens pro teste interiorem conscientiam,
quia homo iudicat quæ foris apparent, Deus
autem intuetur cor, 1. Reg. 16. Præterea diffe-
runt hæc duo iudicia, quia in primo quatenus
nō inueniatur quid reprehendat homo, seu quid
culpabile sit per hominem iudicantem; potest
tamen inueniri quid reprehendat Deus, & quid
culpabile sit in conspectu Dei. At in secundo
nihil inuenitur reprehensibile, nec culpabile, nec
23 per Deum, nec per hominem. Papa ergo cano-
nizando aliquem sanctum secundum præsentem
iustitiam non errat, quia sic credit eum esse
Sanctum, prout informationem recipit secun-
dum allegata, & probata sibi. Nam, vt in-
quit Augustin. in epist. 35. ad Seuerum Abbatem,
[Qui sic creditur vt loquitur, etiamsi falsa lo-
quatur, fideliter loquitur: qui autem non cre-
dit quæ loquitur, etiamsi vera loquatur, infide-
liter loquitur] Ad hoc cap. Homines, & cap. seq.
24 22. quæst. 2. Quantumcumque igitur Summus
Pontifex non vera approbet canonizando, vel
approbando aliquem sanctum, ex quo fideliter,
& vera approbat secundum informationem sibi
factam, non errat: Eamdem opinionem com-
plectitur Troil. Maluet. in tractat. de Canonizat.
Sanctor. in 3. dub. principali num. 48. vers. Sed
25 quidquid sit: nam errare nihil aliud est, quàm
pro alio putare, cap. In quibus, 22. quæst. 2. & est,
glos. 1. relata ad textum in c. Quamuis, 38. dist.
præcedente probatione Sanctitatis vitæ, & mira-
culorum quis non potest putare vnum pro alio,
quia hoc esset crassum, & supinum putare, cum
ipsa probatio miraculorum concludat violen-
tam præsumptionem sanctitatis; & sic non so-
lum excludat errorem, imò includat scientiam.
26 Scire enim dicimus non solum quæ videmus,
sed etiam quæ ab alijs audimus, cap. Hoc vide-
tur, 2. quæst. 5. Item ea, quæ non ambigimus,
sed vehementer opinamur, l. 2. §. Idem Labeo,
ff. de aqua pluu. arcen. sequitur ergo vt Ecclesia,
cui facta fuerit talis probatio sanctitatis vitæ, &
miraculorum, non possit putare vnum pro alio;
& per consequens errare non poterit, secundum
eum; qui tamen remittit se ad Cardin. Turrecr.
de potest. Papæ quæst. 41. aliàs 51.

27 Cæterum hæc sententia admittit posse contin-
gere vt aliquis sanctus ab Ecclesia Canonizatus
sit in inferno; atque ita quoad rei substantiam
non discrepet à prima opinione, licèt dissentiat
in hoc, quod putat eo casu Ecclesiam non erra-
re: cuius contrarium asserunt Authores primæ
opinionis. Quod & verius videtur: nam si cano-
nizatus esset in inferno, vtique Ecclesia putaret
aliud pro alio, licèt fideliter; putaret enim San-
ctum esse, qui sanctus non est, & sic erraret, vt in
d. cap. In quibus, 22. qu. 2. Præterea hæc distin-
28 ctio videtur destrui per textum in d. cap. A nobis,
il secondo, de sentent. excommun. nam quando
Ecclesia absoluit non absoluendum, vel ligat non
ligandum, quamuis rite, & rectè procedat secun-
dum allegata, & probata; tamen illius iudicium
dicitur falli, vt illic patet. Ad idem §. His ita,
35. quæst. 9. & cap. Lator, infra de re indic. vbi
Ecclesia dicitur decepta. Facit text. in cap. Cum
olim, §. Nos igitur, eod. tit. cap. Tum ex litteris,
§. 1. vers. Præsertim, supra de restit. in integr. &
cap. Cum olim, de dol. & contum.

29 Tertia opinio primò opposita fuit Ioannis de
Neapoli in quodl. 11. relati à S. Antonin. in 3. par.
titul. 12, §. 2. qui dixit ea, quæ facit Papa cum
Cardinalibus, esse duplicis generis. Quædam
enim

enim ſunt quæ pertinent ad particularia facta
particularium hominum, huiuſmodi ſunt colla-
tiones beneficiorum eccleſiaſticorum, promo-
tiones ad gradus, dignitates; & ſententiæ pro
aliquibus, vel contra aliquos latæ; & in talibus
Papa poteſt errare: & ratio eſt, quia cum ſit pu-
rus homo, & viator, & non confirmatus in gra-
tia, inordinatè poteſt affici ad aliquos, & poteſt
decipi per falſas probationes, & atteſtationes,
ex quibus procedit in huiuſmodi actionibus; &
ſic poteſt errare, & ad hoc facit quod dicetur
in d. cap. A nobis, videlicet quod iudicium eccle-
30 ſiæ & fallit, & fallitur. Quædam verò ſunt, quæ
facit Papa pertinentia ad Statum vniuerſalem
totius eccleſiæ vel quantum ad fidem vt ſunt de-
terminationes, & declarationes, quæ ſpectant
ad fidem, & articulos, & eccleſiæ Sacramenta, &
omnia alia contenta in ſacra Scriptura; vel quã-
tum ad bonos mores, vt ſunt ſtatuta, decreta,
& decretales: & in talibus quamuis abſolutè
penſatis ſolis perſonis Papæ, & Cardinalium,
Papa cum ipſis poſſit errare; ſuppoſita tamen
Diuina Prouidentia, & Spiritum Sanctum loqui
per eccleſiam credendum eſt Papam non poſſe
errare, quia Chriſtus orauit pro Eccleſia Luc. 22.
Ego pro te rogaui Petre vt non deficiat fides tua: &
dicere, in huiuſmodi Papam errare, eſſet hæreti-
cũ: & ad hoc facit quod dicitur in c. A recta fi-
31 de, 24. q. 1. & ad iſtud ſecundum genus dicit ipſe
pertinere canonizationem Sanctorum, qui pro-
ponuntur per canonizationẽ vt exemplar fidei
& ſanctæ vitæ, & ab omnibus adorandi, & in
neceſſitatibus inuocandi.

32 Huic opinioni ſuffragatur etiam quod in
Eccleſia non poteſt eſſe error damnabilis, d. c. A
recta, c. Hæc eſt fides, c. In Sede. & cap. Cum
Beatiſſimus, 24. q. 1. Sed hic eſſet error damna-
bilis ſi coleretur tamquam Sanctus, qui fuit pec-
cator, quia aliqui ſcientes peccata eius, crede-
rent hoc eſſe falſum, & ſi ita contingeret, poſ-
ſent ad errorem perduci. Ergo Eccleſia canoni-
33 zando Sanctos non poteſt errare. Præterea, vt
inquit Auguſtin. in epiſt. ad Hieronym. Si in
ſcriptura Canonica aliquod mendacium admit-
tatur, mutabitur fides noſtra, quæ ex ſcriptura
Canonica dependet: ad hoc c. Si ad Scripturas,
34 9. diſt. & c. Quid ergo, 23. q. 5. Sed ſicut tene-
mur credere illud, quod eſt in ſacra Scriptura:
ita illud, quod eſt communiter per Eccleſiam
determinatum; Vnde hæreticus iudicatur qui
ſentit contra determinationem Conciliorum,
cap. Sicut, 15. diſt. Ergo commune iudicium
Eccleſiæ erroneum eſſe non poteſt. De hac ta-
men tertia opinione vide quod dicam infr. n. 39.
35 Quarta opinio eſt B. Thomæ in quodl. 9. art. vlt.
qui mediam viam ſequutus, docuit aliquid poſſe
iudicari poſſibile, ſecundum ſe conſideratum,
quod relatum ad aliquid extrinſecum impoſſibi-
le inuenitur [Iudicium ergo eorum, qui præ-
ſunt Eccleſiæ, poteſt errare in quibuſlibet, ſi
perſonæ earum tantum reſpiciantur. Si verò Di-
uina conſideretur Prouidentia, quæ Eccleſiam
ſuam Spiritu ſancto dirigit, vt non erret, ſicut
ipſe promiſit Ioan. XIV. quod *Spiritus adueniens
docebit omnem veritatem*, de neceſſarijs ſcilicet
ad ſalutem: certum eſt quod iudicium Eccleſiæ
vniuerſalis errare in his, quæ ad fidem pertinent,
36 impoſſibile eſt. Vnde magis ſtandum eſt iudicio
Papæ, ad quem pertinet determinare de fide,
quam in iudicio profert, quàm quorumlibet ſa-
pientum in ſcripturis opinioni; cum Caiphas,
quamuis nequam, tamen quia Pontifex, legatur
37 etiam inſcius prophetaſſe. Ioan. XI. In alijs verò
ſententijs, quæ ad particularia facta pertinent,
vt cũ agitur de poſſeſſionibus, vel de criminibus
vel de huiuſmodi, poſſibile eſt iudicium eccleſiæ
38 errare propter falſos teſtes. Canonizatio verò
Sanctorum medium eſt inter hæc duo: quia ta-
men honor, quem Sancti exhibemus, quædam
profeſſio fidei eſt, qua Sanctorum gloriam cre-
dimus; piè credendum eſt nec etiam in his iudi-
cium Eccleſiæ errare poſſe] Hæc S. Thomas, cui
conſentiunt Cardin. Turrecr. in Summa de Eccl.
ſeu de poteſt. Papæ, q. 51. & 73. & hoc præmit-
tit lib. 2. n. 110. S. Antoniu. in 3. part. tit. 12. c. 8.
§. 2. Melchior Can. lib. 5. de locis Theolog. c. 5.
Sylueſt. in ver. Canonizatio, num. 2. circa fin.
Tabiena, in eod. ver. nu. 2. Couarr. var. reſolut.
lib. 1. cap. 10. n. 13. & fuſiùs omnibus Ambroſ.
Catharin. in peculiari libello huius quæſtio-
nis.

39 Hæc opinio mihi valdè probatur, tum quia
eſt D. Thomæ, qui in huiuſmodi ſecretis ſemper
aut ratione, aut reuelatione fuit edoctus ante-
quam ſcriberet, & cuius doctrina fuit per Eccle-
ſiam approbata, vt apud Sylueſtrũ in ver. Omiſ-
ſa primo, num. 9. verſ. Et ideò circa iſtam quæ-
ſtionem, & in ver. Lex, §. 13. in 3. dicto. Tum
quia eſt media inter primam, & tertiam opinio-
nem ad inuicem oppoſitas, arg. l. Antiqui, ff. Si
pars hæredit. petat. Deflectit enim à prima, quia
S. Thomas negat eccleſiam in canonizatione
Sanctorum errare poſſe, quod prima opinio af-
firmat abſolutè, & minus rationabiliter. Defle-
ctit verò à tertia, quia S. Thomas docet piè cre-
dendum eſſe Eccleſiam in hoc errare non poſſe:
ſed tertia opinio aſſerit, ita credendum ex ne-
ceſſitate ſalutis; & ſic damnat primam opinio-
nem tamquam hæreticam, quod planè durum
videtur, cùm habeat ſectatores primarios Ca-
noniſtas, & doctiſſimum Caietanum, & articu-
lus nondum ſit ab Eccleſia diffinitus; per id,
quod habetur, & notatur in c. Cum Chriſtus,
infra, de Hæretic. & per Innoc. in c. Ne inni-
teris, ſupra, de conſtit. vbi ait [Si Sancti diuer-
ſas opiniones inter ſe habeant in his, quæ ab ec-
cleſia non ſunt diffinita, licitum eſſe cuique quod
vult dicere] Cuius dictum ſequuntur ibi Hoſt.
num. 3. & Bart. in l. fin. C. de Pœn. Iud. qui mal.
iudic. Ad hoc c. Neque, 9. diſt.

Supereſt nunc reſpondere ad argumenta in
contrarium adducta pro prima opinione.

40 Non obſtat igitur primum. Quoniam, vt re-
ſpondet S. Thom. dict. quodlib. 9. art. vlt. ad 2.
Diuina Prouidentia præſeruat Eccleſiam ne in
talibus per fallibile teſtimonium hominum fal-
latur; &, vt inquit Couarr. loco citato, piè cre-
dendum eſt Summum Pontificem in perſcrutan-
dis eius, qui in Sanctos eſt referendus, & mira-
culis, & geſtis, ab ipſo Spiritu Sancto inſtrui:
ad hoc c. Qui contempta, & c. Fruſtra, 8 diſtin.
c. Loquitur, 24. q. 1. c. Quis neſciat, 11. diſt.

Non obſtat ſecundum, quia Pontifex, cuius
eſt canonizare Sanctos, poteſt verificari de ſtatu
alicuius per inquiſitionem vitæ, & atteſtationem
miraculorum, & præcipuè per inſtinctum Spiri-
tus

tns Sancti, qui omnia ferutatnr etiam profunda
Dei. Ita S.Thom.loc.cit.in respons. ad primnm.
41 Non obstat tertium, quia vt respondet Augu-
stin.Triumph.de potest. ecclef. q.14. art.4. ad 2.
[Quamuis per ista opera non possint discerni
boni à malis, quia ieiunia, & orationes,& elee-
mosynæ possuut fieri bono animo,& malo: sunt
tamen quædam opera,quæ habent circumuolu-
tam malitiam , nec possunt bono animo fieri, vt
opera prohibita à lege diuina, per quæ boni di-
scernuntur à malis,iuxta illud Matth. 7. *A fructi-
bus eorum cognoscetis eos.* A talibus ergo si aliquis
homo immunis fuerit inuentus,& comprobatum
fuerit in bonis operibus habuisse semper con-
stantiam,& supra modum humanum excellentiã
secundum præsentem institiam, potest in Sanctũ
canonizari cum attestatione miraculorum] Hęc
ille. Sed esto bona opera per se non perhibeant
testimonium infallibile sanctitatis,tamen diuina
Prouidentia præseruat iudicium ecclesiæ ne fal-
latur, vt dictum est suprà in respons. ad primum.
42 Non obstat quartum,nempe c. A nobis, il se-
condo,de sent. excom.Quoniam procedit in his
tantùm,quæ pertinent ad particularia facta,non
autem in his,quæ concernunt statum vniuersalē
totius ecclesiæ,qualis est canonizatio Sanctorum
vt constat ex dictis suprà in 3. & 4. opinione, &
est ex mente Host.in d. c.A nobis,n.3.dum dicit,
illum textum non habere locum in ecclesia gene-
rali simul congregata, quæ nunquam errare po-
test c. A recta,24 q.1.consentit ibi Io.Andr. n.4.
43 Non obstat quintum, quia oratio fit ab eccle-
sia, etiam vt impleantur , quæ Deus promisit, &
infallibilia sunt, sicut Samuel in cinere, & sacco
postulabat impleri quod promiserat Deus , non
quod esset incredulus futurorum,sed ne securitas
uegligentem,& negligentia pareret offensam, vt
est textus singularis in cap. Prædixerat, de pœn.
dist. 1.
44 Non obstat vltimnm , Tum quia dictnm illud
licet passim tribuatur Augustino,tamen hoc ne-
gant Couar.& alij.Ac præterea esto illius author
fuerit Augnflinus , tamen secundum Couarr.vbi
supra dum dixit , multa corpora Sanctorum ve-
neramur in terris, quorum animæ cruciantur in
infernis, hoc tantùm intellexit, videlicet nos ve-
nerari multa corpora, quæ putamus esse Sancto-
rum ab ecclesia canonizatorum , & tamen non
sunt illorum,sed potius damnatorum hominum,
& fortasse infidelium Latronum, Sicariorum , &
huiusmodi. Iudicium ergo ecclesiæ in hoc non
fallitur, quia diffinit aliquem esse Sanctum,putà
D.Hieronymum;sed non diffinit tale corpus esse
D.Hieronymi:& fieri potest vt anima,quæ illud
corpus informabat fuerit alterius,& crucietur in
45 inferno.Licèt nec circa approbationem reliquia-
rum error sit præsumendus,vt ibi per eum,maxi-
mè in Ecclesia Romana. Ad hoc c.1.inf.de reliq.
& vener. Sanct.& notat per Io.Andr. in c. A no-
bis, il seçondo, n.4. de sent. excomm.

DE TESTIBVS.

Cap. Non debet.

SVMMARIVM.

1 *ACcusatus criminaliter pendente accusatio-
ne non potest in testem produci , nisi in
criminibus exceptis.*
2 *Et quæ sint huiusmodi crimina.*
*Item non potest alium accusare, nec Ordines susci-
pere , nec esse alterius procurator. n.1.&9.*
3 *Secus si fuerit accusatus ciuiliter.*
4 *Quod verum est si sit emendatus de crimine , nec
eum comitetur infamia.*
5 *Cum accusatur quis de crimine , statim grauatur
eius opinio.*
6 *Accusatio ciuilis infamiam non irrogat, nec repellit
à promotione.*
7 *Testimonium. accusatio, & Ordo æquiparantur in
repellendo.*
8 *Accusationis pendentia præiudicat in quærendis ,
sed non in quæsitis.*

NON DEBET, Ponit regulam,& ca-
sum exceptum, quam secundò probat
per duo similia, ibi , *Cum etiam.* Ioan.
1 Andr. Quæsitum fuit vtrum accusatus
criminaliter pendente accusatione possit in te-
stem produci. Et respondet Papa non posse;quia
nec alium accusare, nec Ordines suscipere po-
2 test, iuxta primum dictum. Fallit in criminibus
exceptis. Hoc dicit. Baldus. Et quæ sint crimina
excepta vide hic plenè per Abbat. Antiq. à n.1.
vsque ad n. 6.
3 Nota primo ibi , *De crimine :* Accusatum
ita demum repelli à testificando , & alijs, de qui-
bus in littera, si fuerit accusatus criminaliter ad
pœnam, seu vindictam ; secus ergo si ciuiliter ad
interesse, vt hic notant glos. 1.ante medium vers.
Præterea ex eo. Innoc. Host. & Io.Andr. omnes
in princ. Bald. num.3. Abb. & Ioan.de Anan. in
4 fnmmario textus, & reliqui omnes.Quod verum
est, secundum glo. & Host. vbi supra si sit emen-
datus de crimine , & eum non comitetur infa-
mia, vt in cap. Testimonium, supra eod. & arg.
5 cap. Per tuas , inf. de simon. Ratio differentiæ
est , quia cùm aliquis accusatur de crimine , sta-
tim grauata est eius opinio , vt hic dicit gloss. 1.
in princ. & est textus in c. Tantis Daniel,81.dist.
vbi id notant Archid. Bellam. Turrecr. Gemin.&
Præpositus,omnes in princip. Vnde nil mirum si
repellatur à testimonio, vt hic , & in c. Testimo-
6 nium, supra eod. At verò accusatio ciuiliter in-
tentata infamiam non irrogat,vt cap. Tuæ, sup.
de Procurat. & cap. Super his , infr. de accusat.
Vnde nec repellit à promotione, vt notat Innoc.
in cap. Qualiter , il secondo , in gloss. magna,
vers Et nota quod tres , eod. tit. & ex facto re-
spondit Gemin. cons. 77. Quia super præmissis,
nu.4. vers. Tertiò, ratione causæ , & leg. & not.
in d. c. Testimonium, sup. eod.
7 Secundò nota ex hac Decretali testimonium.
accusationem, & Ordinem æquiparari in repel-
lendo,

lendo, secundum glos. hic ante medium, vers. ex hac enim Decretali.

8 In glossa magna pro intellectu textus fac regulam, quod pendentia accusationis præiudicat in quærendis, sed non in quæsitis, arg. l. Pluribus, §. Et si placeat, ff. de ver. Obligat, l. prima, §. Quamuis autem, ff. de postul. & §. vlt. 15. q. 1. & ita hanc regulam, constituunt in c. Omnipotens, de accusat. Petr. de Anchar. n. 2. Ioan. de Anan. n. 3. Mar. Socin. eodem num. & Felin.
9 in 2. not. Et propterea accusatus non potest esse
testis, nec alium accusare, nec ad Ordines, vel
dignitates promoueri, nec esse alterius procurator, vt in glossa quia in his agitur de quærendis, sed bene potest bona sua administrare, testamentum condere, pecunias sibi debitas exigere, instrumenta conficere si sit Tabellio, & alia id genus; quia in his agitur de quæsitis, vt scripsi in prædicta Decretali Omnipotens, n. 7. 8. & 9. de accusat. vbi plene videas.

DE TESTIBVS Cogendis.

Cap. Peruenit, il primo.

SVMMARIVM.

1 *Testis compellitur fraudem illius detegere, qui probationis copiã aduersario subtrahit.*
2 *Testes compelluntur etiam in criminali, quos accusatus malitiosè accusatori subtraxit.*
3 *Accusari quis potest eodem libello de duobus criminibus capitalibus.*
4 *Testis, qui iurauit contra aliquem non testificari, iuramento non obstante debet compelli.*
5 *Iuramentum de testimonio contra aliquem non ferendo est illicitum, ac temerarium.*
6 *Reipublica interest peccata nocentium esse nota.*
7 *Instrumentorum appellatione veniunt etiam testes.*
8 *Procedit in materia lata; secus in restringibili.*
Testem occultans domi sua qua pœna puniatur. ibidem.
9 *Testis in criminali compellitur testificari an fuerit adstrictus à parte ad non deponendum.*
10 *Archiepiscopus, qui processum contra se fabricatum subtraxit, an habeatur pro conuicto de criminibus, de quibus fuit accusatus, an vt, & qua pœna pro subtractione sit puniendus. & num. seqq. vsque in fin.*
11 *Corpus delicti constare debet etiam si reus verè, vel fictè sit confessus, nec aliàs potest sequi condemnatio. & num. seq.*
12 *Confessio ficta vel præsumpta non potest magis operari, quàm vera.*
13 *Corpus delicti constare debet. vt damnari possit contumax, qui in vim statuti, vel consuetudinis habetur pro confesso.*
14 *Probationes aduersario subtrahens ostendit se iniquam litem fouere.*
15 *Et pro conuicto haberi debet.*
Sed contra. num. 18.
Distinguitur. num. 19.
16 *Iudicem qui tentat corrumpere, litem perdit, siue priuata sit lis, siue publica, siue fiscalis.* Prosp. Fagn. in 2. Decret.
17 *Subtrahens instrumenta præsumitur habere malam causam, nec est opus aliud probare ad eum conuincendum.*
20 *Stupri pœna de iure Canonico est depositio.*
21 *Adulterij pœna depositio, & perpetua detrusio in monasterium.*
22 *Fornicationis simplicis pœna quæ sit.*
23 *Subtrahens aduersario probationes experiri debet in se Iudicis auctoritatem elusam.*
24 *Pœna surripientis instrumenta, & scripturas publicas est legis Corneliæ de falsis.*
25 *Nisi scripturæ subreptæ sint nullæ, & informes.*
26 *Causæ commissio contra Episcopos debet esse specialis, & manu Papæ signata.*
27 *Auditor Cameræ generalem habet facultatem procedendi contra Episcopos, eosque puniendi absque Signatura Papæ. & num. seqq.*
Etiam pro delictis, pro quibus veniret imponenda pœna depositionis, vel priuationis. num. 29.
28 *Monitoria tamen vt personaliter compareant, decernere non potest sine Commissione manu Papæ Signata.*
29 *Episcopi citari, vel moneri non possunt ad personaliter comparendum, nisi pro criminibus, pro quibus pœna depositionis veniret imponenda.*
30 *Clausula* sine præiudicio, *vel* dummodo non sit alteri ius quæsitum, *& aliæ præseruatiuæ. intelliguntur præterquam in expressis.*

1 PERVENIT, il primo, duos habet intellectus: quidam enim, vt Laurent. intelligunt hanc decisionem, vt sonat littera, ita vt testis sit cogendus tantummodo reuelare fraudem accusati, Qui eum adstrinxit iuramento, ad non deponendum contra ipsum; & sic tantùm deponere super coactione, non autem super principali crimine, & secundum hanc lecturam communiter sic summatur. Compellitur testis fraudem illius detegere, qui probationis copiam aduersario subtrahit, ita Ioan. Andr. Bald. Bellam. Butr. Card. Anchar. & Imol. Alij
verò intelligunt hunc textum largiùs, adeò vt te-
2 stis sit compellendus deponere etiam super prin-
cipali; & quod hic dicitur ad detegendum tantæ fraudis commentum, supplent, & nihilominus ad deponendum super principali. Et secundum hunc intellectum, quem posuit glos. vltima hic, & Abb. dicit esse verum, & communem, Decretalis hoc intendit. Compelluntur testes etiam in criminali, quos accusatus malitiosè accusatori subtraxit. Primò ponitur facti narratio. Secundò Iudicis institutio, ibi, *nos igitur*, vel communis diuisio; vt innuitur ibi, *respondemus*.

3 Nota primo, ibi, *simonia*, & *adulterij*, posse quem eodem libello accusari de duobus Capitalibus criminibus, prout ex hac littera notat Bald. post princip. vers. In text. ibi, *simonia*. & Anchar. num. 1.

4 Secundò nota ibi. *Iuramento adstrinxit, vt non deponeret contra ipsum*: testem, qui iurauit
contra aliquem non testificari, non obstante iuramento, esse nihilominus compellendum ad
5 testimonium ferendum: & est ratio, quia hu-
iusmodi iuramentum est temerarium, & illicitum; & ideo non seruandum, vt cap. Intimauit, & ibi Bald. num. 2. & cap. Constitutis, il primo, supra de testib. & denunciari debet non teneri

tali iuramento, vt dicitur in prædicta Decretali
Constitutis, vt in cap. Olim, infr. de accusat. &
firmat glos. 1. hic Hostiens. in princ. in ver. Iura-
mento, & communiter Doctores.

Etenim cum ferre testimonium sit munus pu-
blicum, ad quod etiam inuitus quis compelli-
tur, non potest huic iuri publico etiam interce-
dente iuramento derogari, cap. Si diligenti, su-
pra de for. compet. & notat Abb. in d. cap. Inti-
6 mauit in principio. Item est contra bonos mo-
res quemquam inducere ad occultandam verita-
tem, cum Reipublicæ intersit peccata nocentium
esse nota, l. Eum qui nocentem, ff. de iniurijs
cap. Vt famæ, de sent. excomm. vnde licet testes
in criminalibus non compellantur, tamen ma-
lum est eos ad testimonium non perhibendum
iureiurando adstringere, vt hic in vers. Nemo
debet, & clariùs in dicto cap. Constitutis, supra
eod. secundum Abbat. hic in 1. not.

7 Tertiò nota ibi, *quorum appellatione testes con-
tinentur*. Textum expressum, quod testes veniunt
appellatione instrumentorũ, nimirũ, quia causam
instruunt, vnde meritò appellari possunt instru-
menta, l. 1. ff. de fide Instr. & l. In exercend. C. eod.
c. Notionem, § Instrumentorum, de verb. signif.
secundum Goffred. hic, & not. Bart. in l. Admo-
8 nendi, in fin. ff. de iureiur. quod tamen procedit
in lata significatione; Secus in materia strictè
intelligenda, cum aliud sit instrumenta, aliud te-
stes, vt hic per Butr. in 2. notab. Abb. num. 1. &
Felin. n. 1. & 2. vers. Vbi autem essemus, ideoque
licèt subtrahens instrumenta teneatur crimine
falsi, vt dicam infra num. 24. tamen occultans
per vim testem domi suæ, vt veritas non appa-
reat, non punitur pœna falsi, cum hoc non re-
periatur iure cautum, sed alia arbitria secundum
Bald. hic num. 2.

Quartò nota ibi, *experiri debet in se iudicis au-
ctoritatem elusam*, eum qui probationes aduersa-
rio subtrahit, esse puniendum, Butr. hic num. 3.
& Abb. in vlt. notab. Sed de hoc latiùs infra in
prima quæstione.

9 Vltimò nota ibi, *ad detegendum tantæ fraudis
commentum*. In criminali causa testem com-
pelli ad testificandum super hoc an fuerit adstri-
ctus à parte ad testimonium non perhibendum,
Butr. hic in 1. notab.

10 QVÆRO, de notabili quæstione facti. Qui-
dam Archiepiscopus in Regno Neapolitano in-
quisitus de homicidio, adulterio, stupro, & alijs
excessibus subtraxit processum informatiuum
contra eum per Commissarium Auditoris Ca-
meræ desuper fabricatum. Quæsitum est, an
propter huiusmodi subtractionem de talibus ex-
cessibus habeatur pro conuicto, An ve, & qua
pœna pro eadem subtractione sit puniendus.

11 Circa primam partem quæstionis, quod spe-
ctat ad crimen homicidij, palam est Archie-
piscopum condemnari non posse, quia non con-
stat de corpore delicti, & cum confessio resultans
12 ex subtractione processus, sit ficta, vel præsumpta,
secundum Hostien. hic num. 1. in ver. Ostendit,
non potest magis operari, quàm confessio vera,
vt per Bald. in l. a. §. Quod si actor, in fin. nu. 4.
vers. Nota hic, & vers. Facit ad quæstionem, &c.
C. de Iuram. propter calumn. dand. Sed si reus
verè confiteretur se homicidium commisisse, non
posset ex tali confessione damnari, nisi aliter de
homine occiso constaret, Bart. in l. Diuus, nu. 1.
ff. de test. milit. Angel. de malefic. in ver. Et ve-
stem cælestem, num. 25. vers. Quid si confitetur,
Boss. tit. de delictis, num. 22. Clar. in pract. cri-
minal. §. fin. quæst. 55. vers. Potest etiam Farina-
cius alios cumulans de inquisitione, quæst. 2. n. 7.
Ergo longè minus damnari potest ex præsumpta
13 confessione resultante ex subtractione processus;
ideoque stante statuto, vel consuetudine vt con-
tumax habeatur pro confesso, si de corpore de-
licti non constet, non potest sequi condemnatio,
quia si confessus verè non potest condemnari
non constito de corpore delicti, multò minus
fictè confessus. Ita Guilielm. de Benedict. in
cap. Raynutius, part 2. ver. Mortuò itaque testa-
tore, il primo, num. 162. & seq. de testam. quem
refert, & sequitur Farinac. d. nu. 7. vers. Amplia
quintam ampliationem.

14 Sed quod pertinet ad alia crimina contra
Archiepiscopum inducitur primo hæc Decretalis
vbi qui subtrahit aduersario probationes osten-
dit iniquam à se litem foueri quæ verba desum-
pta sunt ex l. Prouidendum, C. de postulan. &
locum habent etiam in criminali, vt innuit lit-
tera huius textus ibi, *de simonia, & adulterij
crimine accusatus*: & obseruant Host. in princip.
Ioan. Andr. num. 2. Abb. & Felin in Summario
textus. Ponderandum est enim verbum *ostendit*,
15 quod probat accusatum ex hoc solo, quod ma-
litiosè subtraxit probationes fisci, censeri malam
causam souere, & haberi pro conuicto; videtur
16 enim confiteri crimen, arg. l. Quoniam, ff. de
his qui not. infam. Idque ad exemplum eius, qui
tentat iudicem corrumpere, vt l. 1. C. de pœna
iudic. qui mal. iudic. vbi qui diffidentia iustæ
sententiæ in pecuniæ corruptelam prorumpit, li-
tem perdit, siue priuata sit lis, siue publica, siue
fiscalis, vt ibi per Bald. & Salic.

Secundò ad hanc partem inducitur text. in
cap. Constitutis, il primo, supra de testibus vbi
cum Archiepiscopus esset de simoniæ crimine
accusatus, & eius consanguinei probationes ac-
cusatori subtraxissent, textus decidit id factum
præsumi de voluntate ipsius Archiepiscopi,
Ideoque ab officio Pontificali eum suspendi iu-
bet; si igitur Archiepiscopus ibi punitur ex sola
præsumptione resultante ex subtractione proba-
tionum facta per consanguineos, eodem modo,
& fortiùs puniri potest ex præsumptione resul-
tante ex propria ipsius subtractione.

17 Tertiò adducitur tex. in l. Si de possessione,
C. de probat. ibi, *ad emptionis probationem non
est indicijs alijs opus, sed instrumentorum furtum
monstrare sufficit*: & ita subtractio probationum
facit plenam fidem contra subtrahentem, vt ibi
per Bart. in princ. & n. 2. in secunda lectura, &
per Bald. nu. 1. vers. Sed instat quærens, vbi ait
subtrahentem instrumenta præsumi habere ma-
lam causam, nec esse opus aliud probare ad eum
conuincendum.

Quartò adducitur authoritas Hostien. hic n. 1.
in ver. Ostendit, qui post Laurentium tenet aper-
tè hunc Archiepiscopum Genuens. qui malitio-
sè fisco, seu accusatori subtraxit probationes,
ex hoc haberi pro conuicto, & confesso de cri-
minibus simoniæ, & adulterij, de quibus fuerat
accusatus. Idem tenet Cardin hic num. 2. & seq.
Bart. in d. l. Prouidendum, in antiqua lectura

in

in fin. C. de postulan. Innocen. in cap. Intimauit,
in princ. supra de testibus: dicens eum, qui sub-
trahere voluit aduersario copiam probationis
causam perdere, per hanc Decretalem, & §. Tria,
3. q. 7. Idem voluit Angel. in l. 1. §. Si reus, ff. de
eo per quem factum erit Guidopap. sing. 99. Fa-
rinac. de testibus, qu. 78. n. 144. & seqq.
18 Sed pro Archiepiscopo videtur glos. vltima
in d. l. Prouidendum, quæ exponens litteram
ibi, *ostendet iniquam à se litem foueri*, sic ait, [Præ-
sumitur enim contra eum, sed ex tali præsum-
ptione oon damnatur; Idemque videntur seotire
glos. hic in ver. Ostendit, & Innocent. in princ.
dum dicunt subtrahentem aduersario probatio-
nes fouere ioiustam causam præsumptiuè; & sic
videotur innuere, vt pro conuicto oon habeatur,
quod apertè voluit hic Vincentius, qui tenuit
ex sola subtractiooe quem non haberi pro con-
uicto, si aliàs foueat iustam causam; & consen-
sit Ioann. Andr. post Philipp. hic num. 5. dicens
talem oon eo ipso litem amittere, si boonam ha-
beat causam Bald. io d. cap. Iotimauit, n. 2. & in
d. l. Prouidendum, nu. 4. in fin. C. de postul. vbi
exponendo illum textum in ver. Ostendit, dicit
semipleoa probatione, non autem efficari præ-
sumptione: & sequitur Felin. in eod. cap. Inti-
mauit, io fin. & idem Felin. in cap. Cum vene-
rabilis, nu. 21. de except. vbi de communi Boer.
alios refereos dec. 291. n. 3.
Pro cooeordia Heotic. Boich. in hoc cap. o. 2.
19 distinguit sic. Aut reus non est cooiuctus ad ple-
num de huiusmodi subtractione callida, vel ma-
litiosa, & tuoc ex hoc solo noo habetur pro coo-
uicto, nec præsumitur contra ipsum io negocio
principali: oam etsi præsumptionem probare
noo oporteat, quia ius illam inducit, tamen
factum ipsum, ex quo resultat, concludeoter pro-
bari debet, cap. Cum ioter N, seniorem, supra
de elect. cap. Tertio loco, de probat. & c. Illud,
& cap. Tertio loco, de præsumpt. Aut de subtra-
ctione est plenè conuictus; & tuoc aut quæris
vtrum talis habeat contra se præsumptionem
quod malam causam foueat: & concludendum
affirmatiuè, vt hic patet; & ita intelligas opi-
nionem glos. & Innoc. hic, dum exponunt ver-
bum, *ostendit*, idest præsumptiuè. Aut quæris, an
pro conuicto habeatur in negocio principali; &
tunc subdistingue: nam aut talis non ostendit
claris, & euidentibus documentis innocentiam
suam: & tunc pro conuicto habetur; & ita pro-
cedat opinio Hostien. arg. d. l. 1. C. de pœn. iud.
qui mal. iud. & l. Si de possessiooe, C. de prob.
Aut ostendit claris, & euidentibus documentis
iustitiam causæ suæ, & hoc casu non habebitur
pro conuicto, sed io sua iustitia auditur; & sic
intellige opinionem Vincentij, & sequacium:
nam cùm talis propter subtractionem pro motu
iudicis extraordinariè puniri debeat, vt mox
dicetur in secunda parte quæstionis, iniquum
esset ipsum alia pœna, scilicet amissioois causæ,
& sic duplici pœna puniri, vt cap. At si Clerici,
supra de iudic. & arg. c. Ex parte, infr. de Cler.
ægrot. & l. Diuus, ff. de off. Præsid. Quam distin-
ctionem totidem ferè verbis sequitur Bellam. hic
n. 1. & Boer. d. dec. 292. n. 9.
Et cùm sit satis æqua, & opinioues conciliet,
videtur omnino amplectenda.
Applicando igitur distinctionem Henrici ad
casum propositum, cùm Archiepiscopus de sub-
tractione processus violenta, & callida ad veri-
tatem occultandam fuerit plenè cooiuctus ex
compluribus testibus de visu contra ipsum for-
miter examinatis, ac repertitis, nec aliunde pro-
bauerit innoceotiam suam claris, & euidentibus
documentis, quin potius constet saltem semi-
plenè de opposito ex Summario processus ab
eodem recognito, & habito pro orgiuali, coo-
sequens est, vt coniungendo probationem saltem
semiplenam, quæ resultat ex surreptiooe proces-
sus, cum alia semiplena resultante ex Summa-
rio testium, pro conuicto haberi debeat de cri-
minibus, de quibus fuit accusatus. Quare de
rigore iuris esset deponendus, & in monasterium
detrudendus. quia pœna ordinaria stupri de
20 iure Canonico est depositio, secundum commu-
nem opinionem, de qua testantur Diaz io pract.
criminal. Canon. cap. 77. & Clar. post alios in
21 pract. crimin. §. Stuprum, vers. Sed quæro, &
pœna adulterij similiter est depositio, & perpe-
tua detrusio in monasterium, & est communis
opinio, vt dicunt Couart. in 4. Decretal. 2. par.
c. 7. o. 19. Diaz vbi supra c. 79. & alij apud Cla-
rum in §. Adulterium, vers. Sed quæro, & pro-
batur in c. Lator iuncta, glos. 1. 2. q. 7. vbi Epi-
scopus Dyaclinæ ciuitatis depositus fuit propter
22 adulterium, vel incestum. Quinimò etiam pro
simplici fornicatione deponitur, & in monaste-
rium detruditur non modo clericus, c. Si quis
Clericus: & cap. Presbyter, 71. distin. sed etiam
Episcopus, vt patet ex Canooe 25. Apostolo-
rum, cuius hæc suot verba [Si quis Episcopus,
aut Presbyter, aut Diaconus post Diaconij gra-
dum acceptum fuerit fornicatus, aut mœchatus,
deponatur, & ab Ecclesia proiectus, inter laicos
agat pœnitentiam] refertur in c. Si quis episco-
pus, 85. distin. & quamuis rigor antiquorum
Canonum hodie non sit vsquaque obseruandus,
eo quod defectus nostrorum temporum, quibus
non solum merita, sed corpora ipsa hominum
defecerunt, districtionis Canonicæ non patitur
in omnibus manere censuram, vt legitur io cap.
Fraternitatis, 34. distinct. Ideoque pro simplici
fornicatione hodie oon fiat depositio; vt cap. A
multis, de ætat. & qualit. tameo secus est, si sit
notoria, vel scandalosa, aut diu continuata,
cap. Quam sit, infr. de excess. Prælat. & cap. Ex
parte A, supra de testibus, cùm coocordan: vt per
Butr. in c. At si clerici, n. 13. vers. Per hoc patet,
simplex fornicatio: & ibi etiam per Abb. o. 35.
de iudic. quia tamen hoc casu Archiepiscopus
de huiusmodi excessibus noo fuit cooiuctus, vel
confessus per rei veritatem, sed per præsumptio-
oem à iure inductam ex subtractione processus,
vt hic; benigniùs agendo, mitiori pœna extra
ordinem videtur puniendus.
23 Circa secundam quæstionis partem planum
est Archiepiscopum esse puniendum etiam pro
subtractiooe processus text. clarus est hic in illis
verbis, *& experiri debet in se iudicis auctoritatem
elusam*: & in l. Prouidendum, C. de postul. ibi
authoritatem iudiciariam à se delusam experietur
scilicet pœoa docente, secundum Host. hic n. 2.
in ver. In se & Ioan. Andr. eod. o. in verb. expe-
riri debeot: & notant Butr. & Imol. n. 3. & Abb.
in vlt. not. nempe quia instrui oon potuit super
meritis causæ illo procurante, l. Nec quicquam,

 §. fin.

§. fin. ff. de offic. Proconf. glos. hic in verb. Eiu-
24 sam. Hostien. n.2. in eod. ver. Subripiens autem
instrumenta, seu scripturas publicas tenetur cri-
mine falsi. vt l. eum, C. ad leg. Cornel. de fals.
& l. Paulus, ff. eod. Bald. hic nu. 1. & pœna falsi
est deportatio cum publicatione bonorum, l. 1.
§. fin. ff. eod. tit. hæc tamen pœna hodie non est
in vsu, vt attestatur Clar. in pract. crimin. §. Fal-
sum, vers. Sed quæro. Ideoque reus pro subtra-
ctione huiusmodi extra ordinem pro motu iudi-
cis puniri debet. vt hic dicunt Henr. Boich. n.3.
& Felin. eod. num. circa fin. vers. Et adde Bal-
dum.

25 Non obstat quod subripiens scripturas nullas,
& informes nullatenus sit puniendus, vt l. Si quia
aliquid, la seconda, §. Testamentum, ff. de pœn.
vbi dicitur, Testamentum, quod nullo modo va-
let, impunè supprimitur, & per illum text. not.
Bart. in l. Qui testamentum, n.1. ff. ad leg. Cornel.
de fals. Menoch. de arbitr. Iudic. lib.2. cas. 306.
26 num. 15. & casu 311. num. 9. Hoc autem casu
processus fabricatus à Commissario sit nullus
ex defectu iurisdictionis, quia illius commissio
non fuit signata manu Sanctissimi, prout requi-
ritur ex decreto Concil. Trident. cap. 5. sess. 24.
27 quoniam responsum est Auditorem Cameræ esse
iudicem Ordinarium quorumcumque Prælato-
rum, & habere facultatem procedendi etiam con-
tra Episcopos tam per viam inquisitionis, quàm
accusationis, seu denunciationis, & instigatio-
nis, eosque culpabiles repertos puniendi, dum-
28 modo tamen monitoria contra Episcopos ad
comparendum personaliter non nisi præuia com-
missione manu Papæ signata decernat, vt ex-
presse cauetur in Bulla Gregorij XIV. impressa
post practicam Salustij Tiberij §. 12. & in alia
Pauli V. incipien. Eximiæ §. 12. & 13. in Bullar.
tom. 3. pag. 214. Atque ita Signatura Papæ non
requiritur, nisi in casu illo speciali, cum monito-
ria decernuntur ad personaliter comparendum.
Quod etiam statuit Pius IV. in Constitutione 10.
De salute Gregis §. 3. tom. 2. pag. 20. nam illa
exceptio firmat regulam in contrarium in alijs
casibus non exceptis, l. Nam quod liquidæ, §. fin.
ff. de pœn. legat.

29 Rursus cum Episcopus nisi ex causa, ex qua
deponendus veniret, nequaquam citari possit ad
personaliter comparendum, vt statuitur eiusdem
Concilij decreto sess. 13. cap. 6. exceptio illa
dummodo, &c. declarat regulam de materia
exceptionis; & sic etiam de grauioribus delictis
esse intelligendam iuxta theoricam Bald. con-
sil. 401. super facto nu. 2. vers. Secundò quæritur,
lib. 5. quod etiam innuunt illa verba *Constitu-
tionum*, d. §. 12. pro quibuscunque criminibus,
cum dictio, *quibuscunque*, sit effrænata, & vniuer-
saliter omnia includat, c. Solitæ, supr. de maior.
& obed. vnde sensus Constitutionum est; Audi-
tor Cameræ ex generali commissione procedere
possit contra Episcopos pro quibusuis crimini-
bus etiam depositione dignis absque signatura
Sanctissimi, dummodo tamen pro ijsdem crimi-
nibus eos non citet vt personaliter compareant
sine Commissione manu Sanctissimi signata; &
consequenter sublata est Concilij depositio dict.
cap. 5. sess. 24. quatenus requirit Commissionem
specialem, & manu Sanctissimi signatam in pro-
cessu per A. C. pro grauioribus delictis contra
Episcopos conficiendo. Nec refert quod Con-
cilio Tridentino non fuerit expresse derogatum.
Quia huiusmodi derogatio non requiritur, sed
satis est, vt Pontifex statuat, prout statuit hoc ca-
su, contrarium eius, quod Concilium disponit,
vt declarauit Pius V. & sæpius censuit S. Congre-
gatio eiusdem Concilij Interpres. vt scripsi ple-
nè in cap. Nulla, nu. 86. infra de concess. præben.
30 Quemadmodum nec refert, quod in præcitatis
Bullis Gregorij XIV. §. 36. & Pauli V. §. 38.
adiecta sit clausula [Per præsentes tamen non
intendimus Concilij Tridentini decretis in ali-
quo derogare, vel alias præiudicare, sed illa
salua esse, & in suo robore permanere, eaque
omnia omnino, & inuiolabiliter seruari manda-
mus] Quoniam cum facultas procedendi con-
tra Episcopos ex generali Commissione absque
signatura Sanctissimi obuiet expresse Concilio
Tridentino, vt ostensum est supra, huiusmodi
clausula præseruatiua decretorum Concilij, vt
euitetur contradictio, intelligi debet, præterquā
in expressis, prout de clausula. *sine alicuius præ-
iudicio*, tradit Oldrad. cons. 330. Ad idem vide-
tur in fin. Card. Seraphin. decis. 1445. nu 4. Ro-
ta decis. 155. nu. 2. part. 7. recent. Et de clausu-
la, *dummodo non sit alteri ius quæsitum*, Crescen.
decis. 7. in fin. de iur. patr.

Ex his cùm Archiepiscopus memoratus per sententiam diffinitiuam Auditoris Cameræ condemnatus fuerit in pœnam extraordinariam relegationis in monasterium Nursiæ, suspensionisque à Diuinis, & ab exercitio iurisdictionis per triennium, ac deinde ad beneplacitum Sanctissimi: In Congregatione super reuisione prædictæ sententiæ de mandato Sanctissimi D.N.PP. Innocentij X. habita in ædibus meis die 10. Iulij 1647. cui interfuerunt DD. Auditor Cameræ, Farnesius Episcopus Patracen. Vitricius Episcopus Alatrinus, Procurator Fiscalis, & Locumtenens criminalis A. C. re acuratè discussa, & Archiepiscopo, eiusque Procuratoribus, & Aduocatis sæpius auditis, vnanimiter censuimus benè fuisse per A. C. indicatum; & ita referendum Sanctitati Suæ.

DE FIDE INSTRVMENTORVM.

Cap. G. Perpetuus.

S V M M A R I V M.

1 *APpellari potest à iudice, qui parti hoc petenti non facit edi communia instrumenta.*
2 *Vicarij alij perpetui, alij temporales.*
3 *Vicarij perpetui qui sint.*
4 *Et an habeant Ecclesiam in titulum.*
5 *Vicarius temporalis non est censendus Vicarius, nec comprehenditur Vicarij appellatione.*
6 *Vicarius perpetuus pro spectantibus ad Vicariam suam potest agere, & conueniri.*
7 *Reconuentio coram iudice delegato fieri potest etiam in causa spirituali.*
8 *Instrumenta cōmunia debent edi postulanti ad fundan-*

dandam intentionem etiam in causa reconuentionis.

9 *Appellans si culpa iudicis, vel partis acta primæ instantiæ ad Iudicem appellationis transferre nequit, quo remedio sit ei succurrendum, & n. 20. & seqq. vsque ad num. 31.*

10 *Acta omnia primæ instantiæ tenetur appellans expensis suis producere coram iudice appellationis tam de iure communi, quàm ex Concilio Tridentino.*

11 *Siue procedatur ex officio, siue ad querelam partis & tenetur transferre etiam acta, quæ occasione eiusdem causæ coram alio iudice gesta fuerint.*

13 *Etiamsi acta ad iustitiam causæ non faciant.*

14 *Quod ex Concilio habet locum etiam in prophanis spectantibus ad forum ecclesiasticum.*

Non autem in prophanis per appellationem ad iudicem ecclesiasticum deuolutis. num. 17.

Item locum habet etiam in actis factis coram Delegato Apostolico.

16 *Et iudex, & notarius cogi possunt exhibere acta originalia si de fide exempli sit dubium.*

18 *Item debet locum etiam si causa fuerit euocata ad Curiam.*

19 *Sententia non visis actis etiam probatorijs est nulla.*

21 *Acta tradenda sunt appellanti per iudicem à quo intra triginta dies, alioquin sine illis causa prout iustitia suaserit terminanda est.*

22 *Et iudex, vel notarius in hoc culpabiles puniuntur vt hic.*

23 *Acta si iudex à quo, vel appellatus negauerit se habere, vel noluerit exhibere, Iudex ad quem absoluet appellantem, & pronunciabis acta si unquam reperiantur fore cassa, & vana. & num. 29.*

Dummodo appellans velit expensas subministrare. num. 30.

24 *Sententia lata sub conditione extrinseca non valet, secus si conditio dependeat à natura negocij in iudicium deducti.*

25 *Contumacia non est iusta causa, vt quis iure suo priuari debeat.*

26 *Nec audientia propter contumaciam denegatur in perpetuum, sed ad tempus.*

27 *Nisi interueniant etiam contemptus.*

28 *Vel in præcepto fuerit comminata pœna.*

31 *Acta primæ instantiæ iudex à quo quantum in se est tenetur appellanti gratis exhibere: notarius verò congrua mercede accepta.*

32 *Nisi sit Cancellarius Episcopi, & non notarius.*

33 *Appellatus tenetur ad expensas translationis actorum si ipse, non autem appellans, prosequi causam voluerit.*

1 G PERPETVVS. Licitè appellatur à iudice, qui parti hoc petenti non facit edi communia instrumenta. Hoc dicit Ioan. Andr. Bald, Bellam. Butr. Anchar. Imol. Abb. Ioan. de Anan. Barbat. Guidopap. & Felin. Diuiditur in duas partes. In prima appellantis narratio, In secunda appellationis Commissio, ibi. *Idcirco.*

2 Nota primò ibi, *Perpetuus Vicarius*, duas esse Vicariorum species, alij enim sunt perpetui, alij

3 temporales. Vicarij perpetui sunt qui canonicè à persona ecclesiastica, & auctoritate Episcopi sunt instituti, assignata sibi congrua fructuum portione vt hic, & in cap. Ad hæc, & in cap. Ex parte, de officio Vicar. & in cap. Postulasti, de

4 rescript. & notat gloss. 1. in cap. final. eodem tit. & Host. hic num. 1. Et isti habent ius in re, idest in ius Vicariæ, sed non dicuntur habere Ecclesiam quoad titulum: nam solus Prælatus eam habet intitulatam, vt ait gloss. in d. cap. Ad hæc, in verb. Remouere. Nisi tamen tota Cura esset in Vicarium perpetuum translata, quia tunc esset curatus actu, & haberet verum habens titulum, & veniret Parochi appellatione vt dixi in cap. Ex parte, nu. 19. & seqq. supra de offic. Ordinarij.

5 Vicarij temporales sunt qui constituuntur ad tempus, vt habetur in cap. Peruenit, de Appellation. & in cap. Cùm ex eo, de elect. lib. 6. & talis Vicarius ad tempus non est censendus Vicarius, vt hic dicit Vincentius, & post eum Butr. nu. 4. Anchar. in 1. notab. & Abb. num. 1. qui ex hoc infert, vt Vicarij appellatione non comprehendatur Vicarius temporalis qui pro tempore necessitatis constituitur ad seruitium Ecclesiæ. De differentijs autem inter Vicarios perpetuos, & temporales egi latissimè in prædicta Decretali, ex parte, de offic. Vicar. vbi plenè videas.

6 Secundò nota ibi, *Eum super Decimis coram iudicibus auctoritate Apostolica conuenissent.* Vicarium Ecclesiæ perpetuum pro spectantibus ad Vicariam suam posse agere, & conueniri, Anchar. hic nu. 2. & Abb. in 2. notab. facit text. in l. Officium, vers. Denique ait, ff. de rei vendicat. Generaliter autem an, & quando Vicarius perpetuus, vel temporalis possit esse in iudicio, & an præiudicet Domino, distingue vt hic per Cardin. nu. 1. & Abbat. nu. 2. circa med. vers. Ego distinguerem latius.

7 Tertio nota ibi, *coram ipsis reconuenisset, & eosdem*, coram indice delegato posse fieri reconuentionem etiam in causa spirituali. Butr. hic in 3. notab. Imol. num. 1. Ad hoc cap. Dispendia, §. Reus quoque, de rescript. lib. 6. & est simile in indice laico, qui in causa ciuili reconuentionis est iudex competens, etiam contra clericum, vt cap. primo de mutuis petition. & scripsi in cap. vnico, nu. 57. supra de obligat. ad ratiocin.

8 Vltimo nota ibi, *copiam quorumdam instrumentorum communium*, Instrumenta communia esse edenda postulanti ad fundandam intentionem, non solum in causa principali, sed etiam in causa reconuentionis, vt hic per Butr. & Abb. in 3. notab. & Imol. num. 2. Generaliter autem circa editionem instrumentorum, vide gloss. hic in verb. Communium, & magistraliter distinguentem, & Abb. Antiq. nu. 1. & Hostiens. in summa de fide Instrument. & Legistas in l. 1. §. Editiones, ff. de edendo.

9 QVÆRO quid agendum si fit appellans, vel dicens de nullitate sententiæ culpa iudicis, vel partis acta primæ instantiæ ad iudicem appellationis transferre nequit.

10 Ad euidentiam præmitto appellantem teneri acta omnia primæ instantiæ producere coram iudice appellationis, vt l. Ne causas, l. A Proconsulibus, & l. Præcipimus, C. de appellat. l. 2. & ibi gloss. Bart. & alij scribentes, C. de edend. cap. Cupientes, vers. Cum omnibus actis, iuribus, & munimentis suis, & vers. electos, & vers. Si verò in discordia, de elect. lib. 6. & pluribus confirmat Vantius de nullit. in tit. A quo, & qui-

quibus modis, &c. num. 21. pag. 56. & cenſuit Rota coram Cardinali Caualerio deciſ. 43. n. 1. & ſæpe alibi, & hodie ſancitum eſt à Concilio Tridentino, ſeſſ. 13. cap. 3. vbi diſertis verbis ſtatuitur, vt reus in cauſa criminali appellans à ſententia Epiſcopi, vel eius Vicarij coram iudice ad quem acta primæ inſtantiæ omnino pro-
11 ducat, & iudex niſi illis viſis ad eius abſolutionem non procedat: & S. Congregatio eiuſdem Concilij Interpres cenſuit nihil hic eſſe diſtinguendum an ex officio iudicis, an ad querelam partis procedatur in cauſa criminali: ſed quia decretum illud loquitur de reo appellante in cauſis criminalibus; Ideo pro cauſis ciuilibus fuit editum aliud decretum ſeſſ. 24. c. 20. §. Præterea, quo cautum eſt, vt ſi quis in caſibus à iure præmiſſis appellauerit, aut de aliquo grauamine conqueſtus fuerit, ſeu aliàs ad lapſum biennij ad alium iudicem recurrerit, teneatur acta omnia coram Epiſcopo geſta ad iudicem appella-
12 tionis expenſis ſuis transferre & S. Congregatio cenſuit teneri; tum, quia appellauit, vel ob lapſum biennij cauſam ab Ordinario auocauit, ex Concilio, ſeſſ. 24. cap. 20. §. Præterea, transferre non ſolum acta geſta coram Ordinario, à quo appellauit, vel cauſam auocauit, ſed & alia omnia ſi quæ occaſione eiuſdem cauſæ coram
13 alio iudice geſta fuerint. Item cenſuit appellantem teneri transferre proprijs expenſis omnia acta ad iudicem appellationis, etiam ad iuſtitiam
14 cauſæ non facientia: idque habere locum etiam in cauſis prophanis ſpectantibus ad forum eccleſiaſticum.
15 Item propoſito dubio, an Concilium cap. 20. ſeſſ. 24. in verſ. Præterea, habeat locum etiam in actis factis in partibus coram iudice delegato Apoſtolico, vt appellans non poſſit audiri in Curia, niſi dicta acta producantur S. Congregatio cenſuit habere locum.
16 Imò cum fuerit quæſitum an Epiſcopus, & eius Notarius cogi poſſint per delegatum Sanctiſſimi iudicem appellationis, vt retenta copia exhibeant appellanti acta omnia originalia coram eodem Epiſcopo geſta; an verò integram actorum copiam tantum tradere teneantur, ex cap. 20. ſeſſ. 24. S. Congregatio cenſuit poſſe iudicem appellationis iubere ſibi originalia exhiberi quatenus de fide exempli ſit dubius.
17 Non me latet decreta illa non comprehendere cauſas prophanas per appellationem deuolutas ad iudicem eccleſiaſticum, vt in ſubiecta declaratione. Cum in cap. 20. ſeſſ. 24. decernatur, vt in cauſis appellationum debeat appellãs acta omnia coram iudice ad quem exhibere, quæſitum fuit an comprehendantur cauſæ ad forum eccleſiaſticum quomodolibet pertinentes, de quibus in principio eiuſdem Decreti an verò etiam & cauſæ prophanæ per appellationem ad iudicem eccleſiaſticum deuolutæ: S. Congregatio cenſuit non comprehendi dicto §. Præterea cap. 20. etſi iudici eccleſiaſtico commiſſæ fuiſſent ſiue in prima, ſiue in ſecunda Inſtantia.
18 Verùm etſi de omnibus cauſis id cautum non ſit decretis Concilij, tamen ſatis eſt cautum eſſe iure communi, quinimo id locum habet etiamſi cauſa fuerit auocata ad Curiam: Nam ille, qui vult vt in cauſa procedatur, tenetur acta transportare, vt reſoluit Rota coram Coccino deciſ. 424. n. 1. & in recent. deciſ. 184. n. 8. par. 7.
19 vbi allegantur aliæ deciſiones concordantes; & eſt ratio, quæ ſecundum iuris diſpoſitionem ſententia non viſis actis etiam probatorijs eſt nulla, vt notat Bart. in l. 2. n. 5. C. de edend. Rimin. ſen. ibidem num. 12. circa med. verſ. Tamen contraria opinio. Felin. in cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ, n. 17. de Conſtit.
20 Quibus præmiſſis ſi iudex à quo, vel appellatus fuerit in cauſa quominus acta tradantur appellanti, ſeu de nullitate dicenti, quæſtionis eſt quo remedio ſit ei ſuccurrendum.
21 Concilio Tridentino in d. c. 3. ſeſſ. 13. decernit ſimpliciter vt iudex à quo intra triginta dies acta ipſa poſtulanti gratis exhibeat; alioqui abſq; illis cauſa appellationis huiuſmodi, prout iuſtitia ſuaſerit, terminetur: ſed non aperit Concilium quo pacto cauſa ſine actis terminari poſſit,
22 aut debeat: ſimiliter in d. cap. 20. ſeſſ. 24. Statuit, vt ſi notarius in differenda exhibitione actorum fraudem fecerit ab officij adminiſtratione arbitrio Ordinarij ſuſpendatur, & ad dupli pœnam quanta ea lis fuerit inter appellantem, & pauperes loci diſtribuendam compellatur, & iudex in hoc culpabilis ad eandem dupli pœnam teneatur, ſed nec exprimit ſancta Synodus quo remedio ſuccurrendum ſit appellanti in diffinitione cauſæ.
23 Innocentius hic num. 1. format hanc quæſtionem Gulielmus petit ſententiam latam contra ſe pro Petro ſuper fundo ſemproniano caſſari, vel quia nulla eſt, vel quia iniuſta, & ab ea eſt appellatum. Petrus reſpondet, exhibe ſententiam. G. actor reſpondet: ego non habeo eam ſcriptam, quia iudex noluit de ipſa mihi copiam facere, vel quia amiſi eam, ſed tu exhibe, quia ipſam habes: an reus, ſcilicet Petrus, cogendus ſit eam exhibere: & reſpondet Innocentius, eſſe cogendum, vt hic, & in l. Is apud quem, C. de edend. Imo ſi reus non dicat ſententiam latam, interrogabitur an talis ſententia pro eo lata ſit, l. penult. ff. de interrogat. action. & ſi negauerit, cogetur edere, ſiue renunciare ſententiæ, vel iudex pronunciabit ſi qua ſententia apparuerit pro Petro lata, nullas vires habeat, arg. l. Non alienum eſt, ff. de interrogator. action. Ita Innocentius, quem totidem fere verbis referunt, & ſequuntur hic Hoſt. num. 3. in verb. Communium, Ioan. Andr. num. 5. Bald. n. 3. & communiter Canoniſtæ. Et ex Legiſtis Bartol. in d. l. 2. nu. 2. verſ. Sed circa hoc, C. de edend. vbi primò notat ex lectura ibi poſita iudicem appellationis iubere primo iudici, vel etiam parti, contra quã appellatur, vt faciat ſibi copiam actorum primæ cauſæ: & mox ſubdit [Sed circa hoc quæro quid ſi iudex, vel ille contra quem appellatur, hoc non faciat, neque producat ſententiam à qua eſt appellatum, quod erit officium iudicis, ad quem facta eſt appellatio? dicit Innocent. extra de fide inſtrum. cap. G. Perpetuus, quod debet partem interrogare vtrum habeat illud inſtrumentum ſententiæ, vel aliud, de quo agitur, vt ſi dixerit ſe non habere, vel noluerit exhibere, pronunciet, quod ſi aliquo tempore illud inſtrumentum reperiatur, ei non exhibeatur fides, ſed ſit caſſum, & vanum, quod ſatis placet] Hactenus verba Bart. qui eandem practicam repetit in l. Si appellationem, num. 2. C. de appell. ibi:

ſi

si aliquis petit rescindi sententiam, vel aliquod instrumentum, quod aduersarius habear, & aduersarius non vult exhibere sibi statuto termino à iudice, quod iudex potest pronunciare, quod si quo tempore illud instrumentum, vel alio appareat sententia, non possit illo vti: Et hanc theoricam Bartoli, vt præfertur ex Innocentio deductam sequuntur Roman. in d. l. 2. num. 10. vers. Atbitror tamen verum esse, Alex. vers. Quod tamen dicit Bart. Curt. Iunior. nu. 25. & nu. 31. in fin. dicens Doctores communiter eum Bartolo transire, Ripa n. 17. qui similiter dicit hanc conclusionem communiter teneri, & videri verissimam non solum propter contumaciam, sed propter contemptum, Decius num. 30. vers. Tertius est casus, Cagnolus num. 42. vers. Secundus est casus, Lap. alleg. 10. in fin. Conar. var. resol. lib. 1. cap. 18. nu. 1. Et quamuis Raphael Fulgos. Paul. de Castro, Alex. Curt. Iunior, & Crottus dicant Innocentium id non dicere, ad quod à Bartolo allegatur, siue vt dicit idem Curtius, infideliter Innocent. à Bartolo allegetur; quia Innocentius loquitur quando appellatus negat fuisse prolatam sententiam: De contumace autem in exibendo nihil dicit: contrarium tamen innuunt verba illa Innocentij [Cogetur reddere, siue renunciare sententiæ] Corrupté enim in aliquibus Codicibus legitur *cedere*. Et legendum videtur *edere*, prout legunt Butr. hic nu. 3. & Abb. eod. num. & Petr. de Anchar. in Clem. 1. §. Cæterum, num. 6. vers. Sextò, & vltimò quæro, de vsuris; & sic Innocentius loquitur etiam de contumace in exhibendo quemadmodum eum intelligunt idem Anchar. hic num. 4. qui relatis illius verbis dicit sic [Si autem exhibere nolit iudex contumaciter pronunciabit, quod dictæ sententiæ non adhibeatur fides imposterum] & Ioann. de Imol. num. 3. circa med. ibi [Et si non exhibeat, poterit iudex pronunciare quod si aliquo tempore appareat sententia pro illo lata, non valeat propter eius contumaciam: & idem Anchar. in cap. Cordi, num. 6. vers. Sed hic quæritur, de appell. lib. 6. vbi refert verba Innocentij ad eum modum, quo referuntur à Bartolo concordant Felin. hic num. 13. Bald. in l. Nostram, num. 8. vers. Est modus, C. de testam. vbi dicit valere sententiam, in qua pronunciatur, vt si nunquam reperiatur bannum, sit cassum, & nullum, Cagnol. in d. l. 2. num. 49. & 50. C. de edend. Nam, vt ipse ait, licèt iudex appellationis non videatur iudex competens, nisi sibi priùs constito de sententia, de qua pars conqueritur: nihilominus quando appellans fecit quicquid potuit, & omnem diligentiam adhibuit, vt haberet copiam sententiæ, & actorum, & non potuit habere, nec appellatus vult edere, & exhibere; & sententia, de qua conquetitur, non est pro appellāte, sed contra eum, itaut non sit verisimile vt id diceret, nisi verum esset: propterea permissum est, vt iudex appellationis eo modo possit procedere, & pronunciare, ne appellans indebitè opprimatur, & ipse iudex appellationis tueatur iurisdictionem, suam saltem modo prædicto sibi possibili.

24 Nec prædictis obstat quod regulariter non valeat sententia sub conditione lata ad l. 1. §. Biduum, ff. quando appellandum sit. Quoniam hoc vendicat sibi locum quando sententia profertur sub conditione extrinseca, veluti si nauis ex Asia venerit, vel simili; secus verò si fertur sub conditione dependente à natura negocij in iudiciū deducti, vt declarat gloss. final. in l. Cum Iudex, C. de sent. & interloq. omn. Iudic. Riminald. & Ripa in d. l. 2. C. de edend.

25 Item non obstat quod contumacia non videatur iusta causa, vt quis iure suo priuari debeat
gloss. notabilis, quæ communiter approbatur,
26 in l. 1. §. Hoc iudicium, in glos. magna ff. Si quis
ius dicen. non obtemp. Bald. in l. Et in multis,
circa finem, C. de appell. vbi allegat text. in auth.
Ei qui, C. de bon. auct. Iud. poss. & ideo audientia,
quæ denegatur propter contumaciam, non
in perpetuum, sed ad tempus denegari debet,
Bald. in d. §. Hoc iudicium, quem ibi refert, &
27 sequitur Alex. col. 3. Nam respondetur obiectum
procedere quando versamur in simplici contumacia:
secus verò si interueniat etiam contemptus,
Felin. in cap. Ad petitionem, col. penult.
28 de accusat. Ripa d. l. 2. num. 17. C. de edend. vel
vbi in præcepto facto iudici à quo de transmittendi
actis esset comminata pœna, Bart. in l. Austo,
num. 2. ff. de iure deliberan. Ripa in d. l. 2.
num. 17. & ibi etiam Decius, qui tribus modis
soluit contrarium, n. 30. vers. Sed ad illa respon-
29 deri potest. Tene igitur theoricam Innocentij à
Canonistis, & Legistis frequentissimè receptam,
quam etiam probauit Sac. Congregatio Concilij
exponens verba illa cap. 3. sess. 13. alioquin
absque illis (scilicet actis primæ instantiæ) causa
appellationis huiusmodi, prout iustitia suaserit,
terminetur. Censuit enim constito de Contumacia
iudicis à quo, recusantis exhibere acta,
partes iudicis ad quem esse absoluere partem
appellantem à molestationibus, & pronunciare
acta, & sententiam Iudicis à quo si vnquam re-
30 periantur cassa fore, & vana. Dummodo tamen
petens velit expensas subministrare, vt adnotauit
Cardinalis Carafa.

31 Vlterius QVERO, an acta appellanti edenda sint gratis.

Breuiter distingue, aut quæritur de persona iudicis, qui sententiam tulit, & à quo appellatum fuit: & is quantum in se est, vtique debet acta primæ instantiæ postulanti gratis exhibere, itaut nullam mercedem eo nomine capiat, vt patet in Concilio Tridentino sess. 13. dicto cap. 3. ibi [Is autem à quo appellatum fuerit intra triginta dies acta ipsa postulāti gratis exhibeat] Aut quæritur de persona notarij: & is tenebitur ipsam actorum copiam exhibere appellanti congrua mercede accepta, vt sess. 24. cap. 20. ad finem ibi [Porrò ipsam actorum copiam teneatur notarius congrua mercede recepta appellanti quanto citiùs, & ad minus intra mensem exhi-
32 bere. Et ita hæc decreta intellexit Sac. Congregatio,
quæ tamen hoc limitauit nisi sit Cancellarius
Episcopi, & non notarius, quia in tali
casu nullam recipit mercedem.

33 Item Sac. Congregatio censuit appellatum teneri ad expensas translationis actorum, si ipse, non autem appellans, prosequi causam voluerit: Quod si postea appellans illis actis voluerit vti, teneri eum expensas pro sua portione subire, nisi tamen aliter se habeat loci consuetudo.

DE

DE IVREIVRANDO.

Cap. Ego N.

S V M M A R I V M.

1 *IVramenti forma septem capitula continens, secundum quam Papæ iurant Episcopi.*

2 *Limina Apostolorum visitare de iure tenentur Episcopi singulis annis per seipsos, vel per certum Nuncium, ad idque se iuramento astringunt.*

3 *Liminum visitatio quo tempore in Ecclesia primùm instituta fuerit.*

4 *Quibus temporibus sit facienda, & an Episcopi omnes ad id iureiurando se obligare debeant de iure communi.*

5 *Et quid post Constitutionem Sixti V.*

6 *Impedimenta, ob quæ Episcopi admittuntur ad Limina per Nuncium visitanda, an probentur iuramento. & num. 9. vsque ad num. 19.*

7 *Et quæ sint huiusmodi impedimenta. & num. 23. vsque ad num. 33.*

8 *Liminum visitatio in quibus consistat, & quid facere oporteat Episcopum, vel eius Nuncium pro illa integrè absoluenda. & num. 61. vsque in fin.*

9 *Impedimenta an testibus, vel instrumentis probari debeant.*

10 *An ve, & quando probari possint iuramento.*

11 *Et an hoc pendeat ex arbitrio iudicis.*

12 *Iuramento impediti standum est quando verisimilis præsumptio est pro iurante.*

13 *Limina non visitantium impedimenta ex Bulla Sixti V. probari debent ab Episcopis non iuramento, sed legitimis probationibus transmittendis ad primum Cardinalem Diaconum, & & hodie ad Sac. Congregationem Concilij.*

14 *Probatio per iuramentum non sufficit, vbi Constitutio requirit legitimam probationem.*

15 *Nec quando fieri potest per Testes.*

16 *Probatio directa vbi fieri non potest, admittitur indirecta per circumstantias.*

17 *Impedimentum adesse non sufficit, nisi ob illud quis impediatur.*

18 *Nec satis est illud in genere allegare, nisi etiam exprimatur factum, & causa impedimenti.*

19 *Impeditus probare debet se non potuisse impedimentum remouere.*

20 *Impedimenta legitima quæ sint relinquitur arbitrio iudicis.*

21 *Liminum visitatio ad quem finem instituta fuerit.*

22 *Assimilatur hodie Synodo Episcopali.*

23 *Exempla regulam non restringunt.*

24 *Infirmitas quando excuset Episcopum à liminibus per se ipsum visitandis.*

25 *Impedimentum iustum dicitur necessitas præcisa, seu impossibilitas.*

26 *Regis euocatio non excusat Episcopum à visitatione Liminum.*

27 *A Liminum visitatione sicut a residentia excusat munus, & Reipublicæ officium Episcopatibus adiunctum.*

28 *Item ætas grauis.*

29 *Item Hostilitas, & timor hostium.*

30 *Item incursus latronum.*

31 *Item pestis, dummodo non sit leuis.*

32 *Item itineris, seu viarum impedimentum, siue terra, siue maris.*

33 *Ex prædictis impedimentis quædam excusant à visitione personali tantùm, quædam verò etiam à transmissione procuratoris.*

34 *Et hoc casu tempus ad visitandũ dormit, & subducitur tempus impedimenti, eoque cessante tantundem temporis instauratur.*

35 *Impedimentũ quando absorbet omnem diligentiam prius adhibitam, tota dilatio debet instaurari.*

36 *Limina visitare quibus temporum interuallis Episcopi teneantur.*

37 *Et à quo tempore omnibus Episcopis incipiant currere triennia, quadriennia, quinquennia, & decennia. & num. seqq.*

38 *A præpositio designat principium temporis, & terminum à quo.*

39 *Liminum visitationis tempora quãdo incipiant currere Episcopis Italiæ.*

40 *Et quando Episcopis Germanis, Gallis, Hispanis, &c.*

41 *Et quando Episcopis Africanis.*

42 *Et quando Episcopis Asiaticis.*

43 *Et quomodo hæc annorum spatia sint computanda.*

Limina visitationis tempus Episcopis præfixum durat vsque ad vltimum momentum diei supremæ, & dies termini non computatur in termino. ibid. & num. seq.

Imò excusantur Episcopi à Censuris dummodo ad Vrbem perueniant in vltima die termini, licèt Basilicas non visitauerint, nec relationem status Ecclesiæ exhibuerint ante consummationem eius diei. num. 45.

44 *Dies cœpta habetur, vel non habetur pro completa, prout fauor, aut odium suadet, vt habeatur, vel non habeatur.*

46 *Examen testium non potest dici extra terminum, quando testes intra terminum iurarunt.*

47 *Limina visitandi tempus effluxum Prædecessori quomodo intelligatur excurrisse Episcopo successori.*

48 *Et quid si spatium sit minus breue ad visitationem perficiendam.*

49 *Ad Limina visitanda num admittantur Episcopi nuper consecrati priùs quàm se ad residentiam conferant.*

50 *Liminum visitatio fieri debet in vltimo anno triennij, vel quadriennij, &c.*

51 *Capitulum prouinciale non sufficit celebrare in fine primi triennij, & statim in principio secundi celebrare aliud.*

52 *Visitatio facta ab Episcopo in vltima die anni non debet repeti, nec procuratio exigi in principio anni sequentis.*

53 *Limina visitandi impedimentum, vt sit legitimum quo tempore debeat contingere.*

54 *Et an obstacula parum duratura legitimum præstent impedimentum.*

55 *Et quid si incidant in anno visitationis.*

56 *Et quid si Episcopus in fine vltimi anni de industria visitationem distulerit. & num. seq.*

57 *Impedimentum superueniens in vltimo momento non excusat quando quis posuit se in necessitate vltimi momenti diei, cùm potuerit antea esse diligens.*

58 *Limina non visitantes ab ingressu Ecclesiæ, & admini-*

ministratione tam spiritualium, quàm temporalium, & perceptione fructuum sunt ipso iure suspensi.

59 *Non tamen incidant in has pœnas nisi transacta vltima die ad visitandum præfixa.*

60 *Et post lapsum remanent ligati, etiamsi antea eos pœnituerit.*

61 *Liminum visitatio tribus actibus perficitur.*

62 *Primus actus est visitatio Basilicarum SS. Petri, & Pauli de Vrbe.*

63 *Quem actum Episcopi non tenentur probare iuramentis, aut testibus, vel fide Sacristæ, sed statur eorum assertioni.*

64 *ad Limina visitanda mandatum speciale requiritur.*

65 *Et procuratores in Curia existentes nunquam admittuntur etiam cum speciali mandato.*

Quod seruatur etiam cum Episcopis Indiarum. num. 67.

66 *Sed impeditis potiùs dantur dilationes, vel prorogationes ad visitandum.*

68 *Limina visitantium secundus actus est exhibitio debitæ obedientiæ, & subiectionis Romano Pontifici. & num. seqq.*

69 *Limina Apostolorũ ibi esse dicuntur, vbi est Papa.*

70 *Nec est securus Episcopus visitans Legatum.*

71 *Iuramentum, quod Episcopi præstant Papæ in actu consecrationis est ligium.*

72 *Limina visitantium tertiùs actus est relatio Ecclesiæ tam materialis, quàm formalis.*

73 *Status materialis Ecclesiæ in quibus consistat.*

74 *Et in qualibet Liminum visitatione de statu materiali sit referendum.*

75 *Status formalis Ecclesiæ in quibus versetur.*

76 *Limina visitantium relatio Congregationi Concilij exhibenda quid præcipuè continere debeat. & num. seqq. vsque in finem.*

77 *Synodum prouincialem, vel diœcesanam Archiepiscopi, vel Episcopi non celebrantes quas pœnas incurrant.*

79 *Visitatio Diœcesis saltem biennio ab Episcopo perficienda est.*

80 *Congregatio Concilij respondet ad dubia ab Episcopis limina visitantibus proposita, etiamsi Concilij Tridentini interpretationem non concernant.*

81 *Distributiones quotidianæ iubentur dari Canonicis, qui Episcopum limina visitantem comitati sunt, aut eius nomine visitarunt.*

82 *Limina visitare tenentur etiam Episcopi, Archiepiscopi, & Patriarchæ in partibus Infidelium. & num. seqq. vsque in fin.*

83 *Episcopi Titulares, quamuis Clero, et populo Christiano careant, tamen sunt veri Episcopi.*

84 *Loca ab hostibus capta non desinunt esse Religiosa, & sacra. & num. seq.*

85 *Sacramenta Ecclesiæ vera sunt apud hostes.*

1 EGO N. Ponit formam iuramenti septem capitula continentem, secundum quam iurant Papæ Episcopi: & hoc sit pro summario & diuisione.

2 Nota ex vltimo capitulo Episcopos teneri singulis annis aut per seipsos, aut per certum nuncium Apostolorum Limina visitare, ad idque
3 iureiurando se obstringere. Quamuis autem hanc iuramenti formam primus forte omnium introduxerit D. Gregorius Author huius Decretalis ad Petrum Subdiaconum: tamen institutio ipsa visitandi Apostolorum Limina Spiritu sancto dictante ortum habuit in primitiua Ecclesia post martyrium Beatorum Petri, & Pauli, vt clarè conijci potest ex decreto primo edito ab Anacleto; ac deinde à Zaccharia renouato, quod refertur à Gratiano in cap. Iuxta, 93. dist. in hæc verba [Iuxta Sanctorum Patrum, & Canonum instituta omnes Episcopi, qui huius Apostolicæ Sedis ordinationi subiacent, qui propinqui sunt annuè circa idus Maij Sanctorum Principum Apostolorum Petri, & Pauli Liminibus præsententur omni occasione se posita] Quo verò de longinquo (idest extra Italiam constituti secundum primum Intellectum glossæ ibi, & Turrecr. in princip.) iuxta chirographum suum impleant. Qui autem huius Constitutionis contemptor extiterit, præterquam si ægritudine fuerit detentus, sciat se Canonicis subiacere sententijs] Hæc ibi: nam si Anacletus, qui successit Clementi, & fuit Quintus in ordine Romanus Pontifex, iubet Principum Apostolorum Limina visitari iuxta Sanctorum Patrum, & Canonum instituta: Ergo necesse est fateri id sancitum fuisse illicò post martyrium Apostolorum. Verba enim illa, Sanctorum Patrum, & Canonum, referri non possunt nisi ad Linum, Cletum, & Clementem, qui soli post Petrum præcesserunt Anacleto, vel ad reliquos Apostolos, quorum aliquos non est ambigendum, quin viderit Anacletus, quippe qui ab ipso Petro ordinatus Sacerdos, & instructus fuit, vt constat ex eius epistola secunda ad vniuersos episcopos in Italia constitutos, quæ habetur tom. 1. Concil. par. 1. pag. 46. col. 1. ibi [Prout Dominus tribuit, & vt à Beato Petro Principe Apostolorum sumus instructi, à quo & Presbyter sum ordinatus] Quod quidem institutum cum forte in desuetudinem abijsset, postea renouauit Zaccharias in Synodo
4 Romæ habita can. 4. Quod autem hic sancitur, vt episcopi iurent se visitaturos singulis annis, recipit declarationem passiuam ex d. c. Iuxta, vt procedat in episcopis propinquis, seu in Italia existentibus dumtaxat: nam in remotis, extra Italiam non annuè id præstare debent, sed iuxta chirographum suum, idest scripturam, vel cautionem, quam fecerunt Domino Papæ in ordinatione, secundum Archidiaconum, & Præpos.

Neque obstat quod Abbas hic num. 6. sentiat Episcopos in remotis teneri quidem visitare ad præscriptum d. cap. Iuxta, sed non adstringi iuramento, de quo loquitur textus hic, quia iuramentum non extenditur cap. penult. infr. eod. nam respondetur hic non agi de extensione ipsius iuramenti; prout loquitur tex. in d. cap. penult. sed de obligatione ad iurandum, qua æquè omnes adstringuntur: non enim est dare rationem diuersitatis cur episcopi prouinciarum Italiæ teneantur se iuramento obligare ad Limina visitanda, & ad id non teneantur episcopi in longinquis, cùm omnes pariformiter arctentur ad ipsam visitationem, licet diuersis temporibus peragendam, vt d. c. Iuxta.

5 Sed hodie has omnes ambages sustulit noua Constitutio Sixti V. quæ incipit Romanus Pontifex. Publicata Romæ 13. Kalen. Ianuarij 1585. in Bullario tom. 2. pag. 509. in qua commemo-

ratis grauiſſimis malis, & incommodis, quæ ex intermiſſa ſacrorum Liminum viſitatione anteactis temporibus obuenerunt Eccleſiæ Dei, prouidè ſtatuitur, vt episcopi, & alij maiores ecclesiarum Prælati per vniuerſum terrarum orbem conſtituti in manibus primi Diaconi Cardinalis ſi præſentes in Curia fuerint, ſi verò abſentes in manibus Antiſtitis, qui ad impendendum munus conſecrationis, aut ad tradendum Pallium à Sede Apoſtolica delegabitur, iurent iuxta formulam in Quinterno Cancellariæ Apoſtolicæ deſcriptum ſe Beatiſſimorum Apoſtolorum Limina præſcriptis in ea conſtitutione temporibus perſonaliter viſitaturos, aut ſi legitimè impediti fuerint per certum nuncium ad id ſpecialiter ablegandum.

6 Qua conſtitutione poſita de pluribus dubitari contingit.

Et primò An impedimenta, ob quæ Epiſcopi ex prædicta Conſtitutione admittũtur ad Limina per nunciũ viſitanda, iuramento probari valeant.

7 Secundo, quæ in ſpecie ſint eiuſmodi impedimenta, & quo tempore debeant contingere, vt pro legitimis habeantur, & quomodo annorum ſpatia ad viſitandum ſint computanda.

8 Tertiò, in quibus conſiſtat hæc Liminum viſitatio, & quid facere oporteat episcopum, vel eius nuncium pro illa integrè abſoluenda.

9 Quoad primum dubium impedimenta teſtibus, vel inſtrumentis probari debere affirmant
multi, quos ſuppreſſo nomine refert Ioan. Andr.
in cap. primo, n. 1. verſ. Quidam dicunt, de dolo, & contumac. lib. 6 & alij apud Menoch. de
arbitr. iudic. caſ. 118. n. 1. quorum tamen opinio non procedit niſi quando impedimenta ſunt
talia, vt veriſimiliter probari poſſint per teſtes,
vel inſtrumenta, vt declarat Iaſ. in l. 2. §. Quod
10 diximus, nu. 2. ff. Si quis cautionibus. Alij verò,
vt Innoc. in cap. Ex litteris, in fin. de reſtitut. in
integr. & Specul. in titul. de appellat. §. Nunc
breuiter, verſ. Quid ergo dixerunt impedimenta iuramento impediti poſſe probari, adiuncto maximè vno teſte; quam ſententiam tuetur Socin. Iun. conſ. 79. n. 14. vol. 1. quando impeditus eſt perſona honeſta, & fide digna, &
11 qualitas negocij videtur conuenire. Alij demum
dixerunt hoc totum pendere ex arbitrio iudicis,
qui perſonæ, loci, & facti qualitate perſpecta,
interdum admittet loco probationis ſemiplenam probationem, & aliquando etiam iuramentum, vt cap. vlt. §. fin. inf. eod. & in hoc reſident
in d. c. 1. de dol. & contumac. lib. 6. Hoſt. nu. 3.
Ioan. Monach. & Arch. ambo n. 1. verſ. Sed qualiter & Ioan. Andr. eod. num. verſ. Tenent prædicti, & videtur de iure verius: nam, vt inquit
Menoch. d. caſ. 118. nu. 3, euenit nonnunquam,
vt impedimenta occurrant in remotis regionibus, quæ nec teſtibus, nec inſtrumentis probari
poſſunt iudicis ergo erit prudentia de his ſtatue-
12 re. Vnde Præpoſ. in in cap. Placuit, in fin. poſt
alios, quos citat 18. diſtinct. ait Epiſcopum, qui
vult excuſare ſe, quare non venerit vocatus ad
Synodum, ſi eidem impedimentum contigerit,
quia fuit detentus inuitus, admittendum eſſe
ad probandum impedimentum per ſolum iuramentum, & n. 3. addit: quod ſi vellet probare
ſe ob infirmitatem impeditum, poſſet illud probare iuramento, accedentibus coniecturis, vt
quia eius facies eſſet extenuata, tanquam ſurgentis ab infirmitate. Et eſt ex mente DD. de
Rota deciſ. 302. Incipien. Nota quod vbi aliàs 3.
de iureiurand. in antiq. vbi poſt Archid. in d.
cap. primo, concludunt credendum eſſe iuramento impediti, quando veriſimilis præſumptio eſt
pro iurante dicente ſe impeditum.

13 Verumtamen quod pertinet ad præſentem quæſtionem videtur reſpondendum impedimenta episcoporum, qui admittuntur ad Limina
per certum nuncium viſitanda nequaquam iuramento probari poſſe; nam etſi aliàs ſtatutum
eſſet in d. cap. Iuxta, 93. diſtinct. vt omnes episcopi iuxta SS. Patrum, & Canonum inſtituta
tenerentur temporibus ibi expreſſis, niſi ægritudine eſſent detenti, Liminibus Apoſtolorum
ſe repræſentare: & poſtea in hac Decretali Sancitum eſſet, vt episcopi tenerentur præſcriptis
temporibus eadem Limina diſiunctiuè per ſe,
aut per certum nuncium viſitare: tamen cum
ex vi Cõſtitutionis Sixti V. iam ab omnibus episcopis, Archiepiſcopis, Primatibus, & Patriarchis exigatur, vt de huiuſmodi impedimento
doceant per legitimas probationes per eorum
nuncium tranſmittendas ad primum S. R. E.
Cardinalem Diaconum, & hodie ad S. Congregationem Concilij, quæ in ipſius Cardinalis locum ſubrogata eſt ab eodem Sixto V. in Conſti-
14 tutione edita ſuper ipſius Congregationis erectione clarè conſtat de huiuſmodi impedimento aliter quam per iuramentum eſſe docendum
Dec. in rubr. de probat. n. 130. vbi per gloſ. in
l. Cum de indebito in verb. Legitimis, ff. eod.
concludit non ſufficere probationem per iuramentum, quando Conſtitutio, vt in caſu noſtro
requirit legitimam probationem, & col. penult.
verſ. Tertiò eſt caſus, nu. 168. concludit idem
multò magis procedere, cum Conſtitutio ipſa
legitimam probationem requirit per ſe, & principaliter, vt in hac ſpecie.

Et confirmatur: nam cùm Epiſcopi vinculo iuramenti aſtringantur ex eadem Conſtitutione Sixti V. ad eadem Limina in certis annorum curriculis per ſeipſos viſitanda, niſi eſſent legitimè impediti, fruſtra eorundem iuramento ſtaretur de legitimo impedimento. Qui enim ſciens ſine legitimo impedimento nuncium tranſmittendo in periurium incidere non veretur, vtique nec timebit peierare ſe legitimè impeditum. Quod ſi id faceret ignorans ſe legitimè impeditum eſſe, vtique & eadem facilitate iurabit ſe legitimè impedimentum. Vnde ne dicamus hanc Conſtitutionis particulam *per ſe, & principaliter*, ſeriò appoſitam ocioſam eſſe, fateri cogimur Conditoris mentem fuiſſe, vt de impedimento aliter doceri oporteat, quàm per iuramentum.

15 Neque huic concluſioni aduerſantur opiniones initio relatæ; Siquidem & illæ tunc admittunt probationem per iuramentum quando de impedimento attentis omnibus circumſtantijs non poteſt commodè aliter, quàm per iuramentum doceri. Qui caſus in materia noſtra vix poteſt contingere, cum probationes non debeant recipi hic Romæ, vbi forte non poſſent reperiri teſtes de impedimento conſcij, ſed in partibus ipſis, in quibus ſunt Epiſcopi impediti, qui ſuper ipſo impedimento facilè poterunt recipere atteſtationes, & in publicam formam redactas

ad

ad præscriptum Constitutionis per nuncium S.Congregationi Concilij exhibere. Et quamuis
16 quædam reperiantur impedimenta, quæ in partibus per testes plenè probari non possunt; atque ita iuramento impediti sit standum: tamen quia circumstantiæ saltem quæ simul debent concurrere cum assertione iurata, possunt per testes probari, vt in exemplo infirmitatis occultæ; Tunc etsi de ea non possit directè fides fieri per testes, potest tamen vt inquit Præposit. loco supracitato, per eosdem testes probari circumstantia; v. g. quod ex aspectu, & macilentia cognoscitur eundem morbo detineri. Accedere etiam potest iudicium Medicorum, qui ex ijs, quæ videntur, vel tanguntur, suum possent proferre iudicium; & sic non videtur dari casus, in quo impedimentum solo possit iuramento probari, & non per testes; si igitur potest testibus saltem adminiculatiuè impedimentum probari, vtique non erit talis probatio omittenda.

Sed vrgebis: Imo de præsenti non potest fieri fides, nisi iuramento impediti, eo quod etsi testes possint cognoscere, & habere notitiam, ac deponere de facto: nullo tamen modo possunt iudicare an ex eo facto Episcopus sit censendus legitimè impeditus, nec ne, cùm hoc solus possit affirmare qui se inde impeditum sentit. Præ-
17 sertim quia vt Menochius asserit d. cas. 118. in fin. non solum requiritur, vt adsit impedimentum, sed etiam vt ob illud quis impediatur, alioquin non excusaretur.

18 At respondetur hoc argumentum non concludere, cùm non sufficiat impedito in genere allegare se impeditum, sed requiratur, vt exprimat factum, & causam in specie, ob quam putet se legitimè impeditum existere, vt in materia nostra notat Turrecremata in d. cap. Iuxta, 93. distin. Et in simili de Episcopo excusante se cur non accesserit ad Synodum, notat idem Turrecrem. & Præpositus in cap. Placuit, nu. 2. post glos. ibi in verb. Ratione, 18. distinct.

Quibus accedit quod, vt dicit glossa in cap. Si quis iusto, in verb. Detentus, de elect. lib. 6. cum hæc clausula, *iusto detentus impedimento*, contineat verba iuris, pars ipsa non debet illis generaliter vti, sed tenetur exprimere verba facti, ex quibus postea ius, hoc est iudex elicit an illud factum iustum inducat impedimentum. Quod satis patet ex cap. Placuit, in fine. Atque ita vt not. Turrecr. Præpos. tenetur factum ipsum, hoc est causam excusantem exprimere, & per testes probare, & factum ipsum sic probatum exhibere iudici, qui iudicabit an illa causa sit sufficiens.

19 Ex quibus concluditur hæc impedimenta aliter quàm iuramento impediti esse probanda. Adde impeditum debere etiam probare se non potuisse impedimentum remouere, aliàs non excusatur c. fin. vbi text. supra de elect. & l. Sed & si per Prætorem, §. 1. ff. ex quib. caus. maior. l. Quibus diebus, vbi Bald. ff. de condit. & demonstr. Dec. in cap. In nomine Domini, in 4. notab. supr. de testib. & censuit Rota apud Seraph. decis. 1206. num. 2. & in recent. decis. 343. nu. 1. par. 2. & hæc quoad primum dubium.

20 Quoad secundum, cùm idem factum vni possit afferre legitimum impedimentum, quod alteri non afferret, ratione diuersitatis indiuiduorum; difficilè admodum, quin & periculosum videtur aliquid circa hæc generaliter affirmare; ideoque quæ sint iusta impedimenta, tanquam indeterminatum, relinquendum videtur arbitrio iudicis, l. 1. ff. de iur. deliber. cap. De causis, §. Illis etiam, supr. de offic. delegat. & in simili materia notat gloss. in d. cap. Si quis iusta, de elect. lib. 6. in verb. Iusto, vbi ait hoc esse iudici relinquendum, quia nec numerari possunt. Vnde satius esset ab huiusmodi determinatione, seu enumeratione abstinere: non tamen abs re erit nonnulla per modum exempli recensere, cum exempla regulam non restringant, vt dicam infra nu. 23.

21 Itaque præmittendum est primo, & si antiquitus hæc Liminum Apostolorum visitatio exigeretur in signum obedientiæ, reuerentiæ, & subiectionis, vt conijci potest ex §. Episcopi verò, iuncto cap. Iuxta, immediatè seq. 93. dist. tamen vt patet ex proœmio extrauagantis Sixti V. dicta visitatio requiritur etiam ad effectum, vt Romanus Pontifex de statu Ecclesiarum certior factus, possit quæ ad onus supremi Apostolatus spectat, quoad omnes Ecclesias adimplere, & omnes Episcopos in partem dictæ solicitudinis assumptos ecclesiasticis monitis solidare, & instructiores remittere. Cui fini videntur etiam adstipulari posse quæ in simili materia ponuntur in c. Si
22 quis in metropolitana, 63. distin. Vnde colligi potest hanc visitationem Liminum nunc aliqua ex parte assimilari Synodis Episcopalibus, quarum mentio habeatur in d. c. Si quis, & in c. Non oportet, cum seq. 15. dist. in quibus quidem Synodis à Coratis exigebatur ratio curæ eisdem commissæ, vt per Bothæum de Synod. Episcop. par. 2. num. 46. quod conijcitur etiam ex hac Decretali, vbi vnusquisque Episcopus iurat per hæc verba: *Vocatus ad Synodum veniam, nisi præpeditus fuero Canonica præpeditione.* Et paulo infra: *Apostolorum limina singulis annis, aut per me, aut per certum nuncium visitabo, nisi eorum absoluar licentia.* Vnde infertur, vt quæ in materia accedendi ad Synodum scripta, reperiuntur, congruè applicari possint visitationi Liminũ, arg. l. Non possunt, ff. de leg. & cap. Inter corporalia, de translat. Episcop.

23 Præmittendum secundò, & si text. in d. c. Iuxta, 93. distinct. pro iusta excusationis causa non visitandi Apostolorum Limina videatur admittere solam infirmitatem ibi: *præterquam si ægritudine fuerit detentus*; tamen, vt ibi not. Turrecrem. & Præpos. & potest colligi ex glos. ibi, & in d. cap. Si quis metropolitanus, 95. distinct. Hic casus infirmitatis ponitur pro exemplo, quod regulam non restringit l. Damni infecti stipulatio, ff. de damn. infect. cap. Ius naturale, 1. dist. cap. Inter cæteras, supra de rescript. gloss. 1. in cap. 1. infra ne Clerici, vel Monachi. Ideoque non prohibet quin alia etiam iusta impedimenta admittantur. Et propterea Archidiacon. ibi post Ioan. de Fan. exponit verbum illud, *ægritudine*, idest iusto impedimento.

24 Porrò Canonicæ præpeditiones, seu causæ, quibus Episcopi excusantur ab accessu ad Conuentum Episcopalem, adeoque à personali sacrorum Liminum visitatione, infrascriptæ inter alias recensentur.

Infirmitas in primis pro sufficienti causa à sacris Canonibus in hoc ipso casu visitationis

 admitti-

admittitur in d. cap. Iuxta, dist. 93. & habetur in simili materia in cap. Non oportet, 18. dist. tamen infirmitas debet esse grauis ad hoc, vt excuset cap. Si Episcopus, 18. dist. ibi: *excepta graui infirmitate corporis*, glos. in d. c. Placuit, in ver. Ne qui ægritudine. Subdens ea l. 1. §. Sed sciendum, ff. de ædilit. edic. leuem febriculam, aut veterem quartanam non excusare, & hoc dictum glossæ etiam approbat Bothæus de Synod. In 2. parte num. 57. arg. l. Quæsitum, ff. de re iudicat.

25 De impossibilitate præcisa dubium non est, quin excuset, vt si quis esset inclusus in carcere, vel circumdatus à custodibus; hæc enim excludit omnino voluntarium; ideoque etiam à peccato, ac transgressione excusat cap. Sactis cum materia, de iisque vi met. caus. cum impossibilium nulla sit obligatio, vt not. Turrecrem. in dict. cap. Peruenit, in fin. & statutum est decreto Concilij Meldensis, csp. 23. to. 3. Concil. par. 2. sect. 2. pag. 550. col. 1. in hæc verba [Vt si quilibet Episcopus ad Synodū vocatus quacunque occasione venire distulerit, nisi euidens impossibilitas præpedierit, salua censura ex hoc Patrum authoritate decreta, cesset ab officio, donec satisfaciat fratribus. Facit text. in cap. vnic. vers. Seu iusta, & rationabilis corporis necessitas de Cler. non resid. lib. 6. & in cap. 1. vers. Aut aliqua enim grauis necessitas detinuerit, 5. qu. 3. & in cap. Placuit, ibi: *neque alia grauiori necessitate*, 18. dist. in l. Sed & si quis, §. Illud, ff. si quis caut. & in l. Succurritur, ff. ex quib. caus. maior.

26 De Regia euocatione est textus in cap. Si Episcopus, dist. 18. ibi: *aut præceptione Regia*. Ad idem text. in cap. Cum parati in illis verbis: *quod in legatione Regis esses, & Deo non potuisses ad vocationem prædicti Cardinalis accedere*, de appell. & tradit glos. in cap. 1. in verb. Aliena, 5. quæst. 3. Verum glos. in d. cap. Si Episcopus, hanc causam restringit ad Episcopum tenentem feudum, quod etiam sentit glos. in d. cap. Cum parati, in verb. In legatione Regis, dum ait Episcopum teneri obtemperare mandato Regis, si ab ipso teneat Regalia, alias non teneri, cap. Quo ausu, 23. quæst. vlt. cum alijs ibi per glos. alleg. Deinde huiusmodi causa restringitur per vtranque glos. in loco citato, vt non procedat quando Episcopus est vocatus à Papa, vt contingit hoc casu, in quo Episcopi per hanc Constitutionem Sixti vocantur ad Limina visitanda; tunc enim vocatio Principis sæcularis non excusat: & sequitur Præposit. in d. cap. Si Episcopus. De hoc artic. scripsi pleniùs in cap. Qualiter, infra de Cler. non resid.

27 Munus item, & Reipublicæ officium Episcopatibus adiunctum, veluti cum Episcopi electores occupantur in electione Imperatoris, iuxta c. Venerabilem, de elect. vel cum Episcopi actu intersunt Conuentibus, Dietis, vel Assembleis, quibus ecclesiastici interesse solent, iustam præbet excusationem à visitatione Liminum, sicuti præbet à residentia ex decreto Concil. Trident. cap. 1. vers. Nisi cum absentia, sess. 23.

28 Ætas etiam affert legitimum impedimentum ab hac visitatione, sicuti ab accessu ad Synodum cap. Placuit, 18. distin. glos. in d. cap. 1. in verb. Aliena, 5. quæst. 3. vbi ait, illum Canonem tria excipere impedimenta, ætatem, ægritudinem, & grauiorem necessitatem, Quod tamen videtur intelligendum, dummodo ætas sit admodum grauis, arg. cap. Nisi cum pridem, §. Alia verò causa supr. de renunciat. In quo Sac. Congregationis arbitrium maximè versatur perspecta Ecclesiarum distantia, personarum, ac temporum qualitate, atque alijs facti circumstantijs, arg. cap. Quoniam frequenter, §. Quod si forsan, supr. vt lit. non contest. & ibi not. Ioann. Andr. num. 6. in verb. Senes, & Felin. sub num. 4. col. 7. vers. Ad tertiam quæstionem, Bald. in Margarita in verb. Senes, & alij apud Menoch. de arbitr. Iudic. lib. 1. centur. 1. cas. 59. num. 3.

29 Hostilitas item excusat, arg. c. Ex transmissa, de præscript. Bald. consil. 274. Factum iste est, lib. 1. seu timor hostium glos. fin. in d. cap. Peruenit, in fin. 18. distin. per text. in cap. Ex parte,
30 il primo, de appellat. Incursus latronum, l. Sei-
31 tronum, ff. de excusat. Tutor. Pestis quoque affert legitimum impedimentum, dum tamen non sit leuis, Præpos. in d. cap. Peruenit in fin. 18. distin. quem refert, & sequitur Bothæus vbi supra num. 58.

32 Itineris, seu viæ impedimentum solet pro legitimo admitti, arg. d. cap. Ex parte, l. Si quis, §. Quod diffinimus, ff. Si quis cautio, l. Scire etiā oportet, §. Sufficit, ff. de excusat. Tutor. Et hoc siue sit impedimentum itineris terræ, siue maris, puta si viæ essent obstructæ à grassatoribus, vel piratis, adeo vt accessus ad Vrbem non pateret absque euidenti vitæ periculo, vt patet ex cap. 2. sess. 24. Concil. Trident. vers. Exceptis ijs, quibus cum imminenti periculo transfretandum esset. Huic enim legi naturali cedit lex positiua, Turrecrem. in d. cap. Peruenit, num. 3.

33 Porro ex his impedimentis, vt innuit Ioan. de Ian. & Præpos. post eum in cap. Iuxta, ad fin. 93. distinct. quædam excusant Antistites à visitatione personali tantum, non autem à visitatione per certum nuncium, veluti ægritudo, decrepitas, munus Episcopatus adiunctum, & alia id genus, quæ tangunt personam ipsius Episcopi. Quædam verò excusant etiam à transmissione procuratoris, vt pestis, viarum obsessio, hostilitas, & consimilia, dummodo tamen talia sint, quæ impediant accessum Diœcesanorum ad Vrbem: Si enim Episcopus non careat Clero, cæteri Sacerdotes non admittuntur ad Limina visitanda pro non suo episcopo, quia in Constitutione hac Sixti V. Sancitur, vt Episcopi legitimè impediti visitare debeant per certum nuncium ex gremio suorum Capitulorum, aut in dignitate ecclesiastica constitutum, seu aliàs personatum habentem, & in eorum defectum, Diœcesanum Sacerdotem; At si clero careant, omnino per aliquem alium presbyterum sæcularem, vel regularem spectatæ probitatis, & Religionis, de Statu Ecclesiæ plenè instructum.

34 Quotiescunque autem impedimentum est tale, vt excuset Episcopum etiam à transmissione procurationis, tempus ad visitandum non currit, sed dormit, & subducitur tempus impedimenti, itaut eo cessante restauretur tantundem temporis Episcopo ad visitandum quantum absorbuit impedimentum, iuxta theoricam Baldi in l. Quod tempore, n. 1. & 2. C. de restit. milit.

35 Quando enim impedimentum absorbet omnem diligentiam adhibitum per prius, tota dilatio debet

debet instaurari, vt idem Bald. ait in l. Si ita stipulari, num. 2. ff. de verb. obligat. & fit computatio temporum, cumulando tempus lapsum ante impedimentum, & post Roman. cons. 443. Quoad primum in principio. Licet hoc casu si impedimentum absumpserit notabili anni partem, eo cessante, tutius sit petere prorogationem ad visitandum, antequam triennium, vel quadriennium labatur, si spatium videatur omnis angustum.

36 Cæterum quia in hac materia omnia ferè certam interpretationem habuerunt ex obseruantia, & stylo Sacræ Congregationis Concilij, cui vniuersum hoc negocium excipiendi Præsules Limina visitantes, eorumque postulata audiendi impositum est à Sixto V. in locum primi Cardinalis Diaconi, vt in Bulla institutionis eiusdem S. Congregationis.

Supponendum est primò ex præfata Sixti V. Constitutione de visitandis Liminibus episcopos & alios maiores Antistites Italos, & Italicis insulis, & prouincijs adiacentibus teneri hoc munus obire tertio quoque anno Germanos verò, Gallos, & Hispanos, & cæteros, qui in Europa sunt citra mare Germanicum, & Balticum, quarto anno: remotiores verò, qui intra fines Europæ sunt, & Africanos quinto anno: Asiaticos demum, & qui extra Asiam sunt ex omnibus mundi partibus decimo quoque anno, vt fusiùs exprimitur in eadem Constitutione.

37 Hæc autem annorum spatia tam Episcopis Italiæ, quàm cæteris omnibus Christiani ordinis incipiunt currere æqualiter à die publicationis eiusdem Constitutionis, hoc est à die vigesima Decembris anni 1585. Quod quidè quoad Episcopos & Archiepiscopos, qui tempore publicationis præfatæ iam consecrati erant, vel Pallium susceperant, aut ad aliam ecclesiam iam erant translati, est manifestum, quia sic expressè cauetur in ipsa Constitutione, §. Hi verò ex supradictis. Quoad alios autem quamuis Constitutio in §. Hæc autem annorum spatia, statuerit, vt spatia huiusmodi tempore suscepti muneris, consecrationis, vel Pallij traditionis, aut translationis ad aliam ecclesiam incipiant: tamen hæc verba non ita sunt accipienda, vt initium computationis triennij, vel quadriennij, &c. sumi debeat à die consecrationis, susceptionis, vel translationis huiusmodi; sed hunc habent sensum, vt eo ipso quod quis est consecratus, &c. incipiat sibi currere obligatio visitandi Limina, non autem, vt spatia supradicta ab

38 eo tempore computari debeant. Et propterea in Bulla videtur studiosè omissa præpositio, *A*, quæ designat principium temporis, & terminum *à quo*. Clem. Sicut 1 & ibi Cardin. n. 3. de appell. Felin. in hoc cap. Ego N. in princ. & fuit dictum simpliciter, tempore, &c. Et hanc interpretationem semper habuerunt ea verba in S. Congregatione Concilij.

39 Itaque Episcopis Italis cœpit currere primum triennium à die vigesima Decembris anni 1585. qua Constitutio Sixti V. fuit publicata, & expirauit anno 1588. Similiter die vigesima Decembris, à qua die itidem incœpit secundum triennium, & durauit vsque ad diem vigesimam Decembris anni 1591. & ita ex inde de triennio in triennium; vnde hoc præsenti anno 1636. à vigesima die Decembris incipiet currere decimũoctauum triennium æqualiter vniuersis Episcopis Italiæ, & Insularum adiacentium, & expirabit anno 1639. eadem die vigesima Decembris, nimirum qui à die publicationis Bullæ vsque ad finem prædicti anni 1639. effluxi erunt anni 54. qui constituunt prædicta triennia decem & octo, & successiuè anno 1642. pariter mense Decembris expirabit decimumnonum trienniũ: anno 1645. expirabit vigesimum, & ita in futurum perpetuis temporibus.

40 Similiter Episcopis Germanis, Gallis, Hispanis, &c. incœpit currere quadriennium primum ab ipsa die publicationis Bullæ, & durauit vsque ad diem vigesimam Decembris anni 1589. Et hac ipsa die incœpit quadriennium secundum, & finiuit anno 1593. in ipsa die vigesima Decembris. Atque ita anno 1637. proximè futuro incipiet illis currere decimumquartum quadriẽnium duraturum vsque ad diem vigesimam Decembris anni 1641. quia ab anno 1585. quo Bulla fuit publicata vsque ad finem prædicti anni 1641. intercedunt anni 56. qui constituunt quatuordecim quadriennia. Quocirca Europei, qui per totam diẽ vigesimam Decembris eiusdem anni 1641. Limina non visitarent pro decimoquarto quadriennio, inciderent vtique in

41 pœnas à Constitutione inflictas. Eodem modo pro Africanis primum quinquennium sumpsit initium à die 20. Decembris 1585. publicationis Bullæ, & exiuit anno 1590. in ipsa die 20. Decembris, & inde incœpit quinquennium secundum, & exiuit anno 1595. itidem mense Decembris, adeout anno præterito 1635. inceperit illis vndecimum quinquennium, quod desinet anno 1640. & sic deinceps de quinquennio

42 in quinquennium. Sed & Asiaticis à publicatione Constitutionis effluxit primum decenniũ anno 1595. die 20. Decembris; secundum anno 1605. eadem die. Vnde cùm præterito anno 1635. à die 20. Decembris incœperit illis currere sextum decenniũ obstricti erunt omnes æqualiter Limina visitare pro tota die 20. Decembris anni 1645. & sic in perpetuum ab vno aliud decennium.

43 Hæc autem computatio fieri debet ab ipsa die publicationis Bullæ exclusiuè; & sic in fine cuiusque triennij, vel quadriennij integra dies vigesima Decembris cedit commodo Episcoporum, adeout tempus ad visitandum præfixum duret vsque ad vltimum momentum eius diei. Ita enim statuitur pro regula, vt dies termini non computetur in termino, l. 1. ff. Si quis cautionibus, cap. primo cum concordant. de quibus ibi per glos. in verb. Proponitur, de restitut. spoliat. num. 6. gloss. fin. in cap. Super eo, infra de appellat. Socin. regul. 16. latè Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. in gl. 2.

Neque obstat quod annos vbi incipit ibi definat, & resoluatur, vt inquir Bald. cons. 458. nu. 4. in fin. vol. 1. glos. & DD. in l. Ita vulneratus, §. Æstimatio, ff. ad l. Aquiliam. Et quod cum annus naturalis conficiatur diebus 265. & horis ferè sex. glos. in c. Quadragesima in verb. Dies, de consecr. dist. 45. glos. in Clem. 1. §. Licet igitur, de reliq. & venerat. Sanctor. Idcircò triennia, vel quadriennia visitationi præfixa similiter desinere debeat codẽ momento, quo incœperũt.

Id

Id, inquã, non obstat, quia cùm spatia huiusmodi, vt diximus, incipiãt à die publicationis exclusiuè, vtiq; facta computatione à primo momento diei vigesimæ primæ Decembris, triennium, &c. consummabitur, inde ad tres annos in vltimo momento diei vigesimæ Decembris, in quo momento pertinget ad punctum sui principij, & sic definet vbi incœpit.

44 Præterea quamuis maxima sit inter DD. altercatio, an, & quando tempus currat de momento ad momentum, & vltima dies anni cœpta habeatur pro completa, vt apud Tiraquell. d. glos. 11. num. 17. & apud Iuristas in l. 1. ff. de manumissis: & Canonistas in c. Cum in cunctis, de election. tamen frequentius recepta est opinio glossæ in l. 3. §. Minorum, in verb. Momentum, ff. de minor. vt distinguendum sit an in materia, de qua agitur, verletur fauor, vel odium, vt dies cœpta impleta, vel non impleta habeatur, prout fauor suadet haberi, vel non haberi. Quam glossæ opinionem sequuntur ibi Bart. & Alberic. qui testatur in hac quæstione semper solere ad eam glossam recurri, & explicat dilucidè diem cœptam non haberi pro completa, vbi est fauor, vt tempus duret; & haberi vbi est fauor, vt tempus finiatur. Idem tradit glos. in cap. Cum in cunctis in verb. Exegerit, de elect. & Abb. nu. 6. testatur eam glossam communiter approbari: & de communi testatur etiam Tiraquell. vbi suprà nu. 44. At certum est hoc casu versari fauorem, vt tempus visitationi præfixum duret vsque ad vltimum momentum diei supremæ, vt sic episcopi sint immunes à censuris, & pœnis Bullæ. Ergo vltima dies cœpta non debet haberi pro completa: nam, vt inquit Angel. cons. 404. col. fin. vers. Non obstat Decretalis, ex benignitate, & ad excludendam contumaciam totus dies termini cadit in terminum, maximè quia Sedis Apostolicæ nihil interest an Episcopi visitent Limina in ipsa die 20. Decembris, an verò postridie; & de punctis horarum lex non curat, vt Bald. ait in d. c. Cum in cunctis, n. 3. de elect. Tam parua enim horarum momenta non satis digna videri possunt animaduersione Legislatorum. Cuiac. libr. 3. Comment. Iuris ciuilis cap. 12. col. 2. Ad hoc l. 1. ff. Si quis cautionibus, vbi in numero dierum, intra quos absentes, debent se iudicio sistere, dies termini non computatur, & subnectitur ratio, quia talis dinumeratio neutri litigatorum onerosa est. Et ita vsu receptum

45 est. Quinimò Sac. Congregatio consueuit benignè excusare à censuris Antistites venientes ad Limina, dummodo ad Curiam perueniant per eotam diem vigesimam Decembris vltimi anni, in quo cadit visitatio, licèt Basilicas Beatorum Apostolorum actu non visitauerint, nec relationem Status ecclesiæ exhibuerint ante consummationem eius diei, eo quod negocium visitationis videatur inchoatum per accessum ad Vrbem arg. cap. In causis, de elect. & eorum quæ in materia visitationis inchoactæ tradit Federic.

46 de Sen. cons. 145. Ioannes Episcopus num. 3. in fine, exemplo etiam examinis testium, quod non potest dici extra terminum, quando testes intra terminum iurarunt. Seraphin. decis. 857. nu. 2 t. Cum præsertim hoc ipsum suadere videantur verba Constitutionis, quæ tantùm exigunt, vt Antistes tertio, quarto, quinto, & decimo quoque anno iter suscipiant, & Deo concedente perficiant.

47 Supponendum est secundò ex præscripto huius Constitutionis Sixti V. §. Ad hoc autẽ. vers. Quæ ne longius differantur, &c. tempus qualecunque excursum alicui ex Episcopis, qui siue morte præuentus, sine alia quaeunque de causa ob non finitum tempus ei præscriptum Limina non visitauerit, ita intelligi effluxisse, & excursisse illius successori, vt termino ipso iuxta Prædecessoris sui ius iurandum completo, debitam visitatiónem conficere teneatur. Quæ verba non eum habent sensum, vt Episcopus successor teneatur visitare pro omnibus triennijs, vel quadriennijs, &c. pro quibus eius prædecessor non visitauit: alioquin sequeretur, vt si episcopus prædecessor namque Limina visitasset, & diu ecclesiam obtinuisset, & successor teneretur octies, aut decies vno anno visitare, ac de ecclesiæ statu rationem reddere pro octo, aut decem triennijs, quibus antecessor prætermisit visitationem. Quod non est dicendum; sed illa verba ita sunt accipienda, vt episcopus nuper consecratus si eo triennio, vel quadriennio, quod eo tempore currit, eius Prædecessor non visitauerit, teneatur ipse visitationem perficere; exempli gratia Episcopus Italiæ consecratus est die prima Maij huius præsentis anni 1636. in quo currit tertius annus decimi septimi triennij secundum ea, quæ dicta sunt suprà num. 39. vers. Itaque Episcopis Italis, si eius Prædecessor pro hoc triennio decimoseptimo visitauerit, Episcopus ipse habebit spatium ad visitandum pro 18. triennio vsque ad diem 20. Decembris anni 1639. Atque ita differre poterit visitationem spatio annorum triũ, atque octo fere mensium à die prima Maij suæ consecrationis. Sin autem idem Prædecessor non visitauerit pro eodem triennio decimo septimo nunc currente, tenebitur successor visitationem absoluere hoc ipso anno 1636. ante exactã diem 20. Decembris proximè futuri, & sic à die prima Maij Cõsecrationis suæ non habebit spatium ad visitandum nisi septem mensium, ac viginti dierum: & in hunc sensum intelligi debẽt sibi excurrisse tempus Prædecessori effluxum.

48 Quod si hoc spatium nimis breue Episcopo videatur ad visitationem perficiendam, & conficiendam relationem Status Ecclesiæ, poterit impetrare à S. Congregatione prorogationem ad

49 hoc munus obeundem: & in casibus in quibus Episcopi consecrantur in Curia paulò ante finem triennij puta mense Octobris, vel Nouembris, quia non subest tempus adeundi Ecclesiam, conficiendi status ecclesiæ relationem, & redeundi ad Vrbem ad Limina visitanda ante exactam diem 20. Decembris immediatè sequentis ex gratia admitti solent ad visitationem prius quàm abscedant à Curia, exhibita aliquali ecclesiæ relatione, puta illa, quæ facta fuit in Consistorio, eisque dantur litteræ testimoniales peractæ visitationis, cùm eo tamen, vt cum ad residentiã se contulerint, & diœcesim visitauerint, infra sex menses, vel aliud tempus eisdem præscribendum vberiorem relationem transmittant ad Sac. Congregationem.

50 Supponendum est tertiò, Episcopos non debere infra tempora superius expressa quandocunque visitare, sed tantùm in vltimo anno triennij.

nij, &c. idque satis aperte indicant verba Constitutionis, quæ non præcipiunt simpliciter visitationem infra illa annorum curricula, sed iubent vt Episcopi Italiæ tertio, Germaniæ quarto, Africæ quinto, Asiæ decimo quoque anno iter suscipiant, & perficiant. Licèt cum Episcopis vltra montes, ac præsertim Indiarum ob ingentem locorum distantiam benigniùs agi cõsueuerit; alioquin si liceret infra dicta temporum interualla visitare quandoque sequerentur duo inconuenientia. Primum, quia Episcopus Italiæ si exempli gratia visitaret initio anni 1637. proximè futuri, qui erit annus primus decimi octaui triennij à publicatione Bullæ posset differre aliam sequentem visitationem vsque ad diem 20. Decembris anni 1642. quo tempore absoluetur decimum nonum triennium. Atque ita ab vna visitatione ad aliam intercederet spatium sex annorum, quod est contra mentem, & verba Constitutionis, quæ vult, vt tertio quoque anno
51 fiat visitatio. Ita in simili cùm in cap. In singulis de stat. Monachor. statutum sit, vt Capitula prouincialia Religiosorum fiant de triennio in triennium, Ioan. Andr. ibi in princip. dicit [non sufficere in fine primi triennij facere vnum Capitulum prouinciale, & statim in principio secundi triennij facere vnum aliud, quia id potiùs esset facere Capitula de sexto in sextum annum, quàm de triennio in triennium, & multò tempore posset sic tardari Ordinis reformatio; & sic etiam interpretatur consuetudo] Hæc Ioann. Andr. quem ibi totidem verbis sequuntur Antonius de Butr. num. 4. Cardin. num. 3. Anchar. &
52 Abb. & Ioan. de Anan. num. 1. in 1. notab. Similem quæstionem proponit Collectar. in cap. Procurationes nu. 13. infra de cens. de Episcopo qui in vltima die anni visitauit Ecclesiam, & in sequenti, seu tunc incipienti. Et resoluit Episcopum non debere hoc facere, etiamsi per annum integrum esset absfuturus, quia hæc non est iusta causa grauandi illam Ecclesiam; sed & tunc vnica videretur visitatio, & continuata, vt c. Cum venerabilis, de cens. & cap. Visitandi, 18. quæst. 2. Alterum inconueniens est, quia si Episcopus Italiæ visitaret, verbi gratia die prima Decembris huius præsentis anni 1636. qui est annus vltimus decimi septimi triennij à Bullæ publicatione, si admitteretur ad visitationem primo anno sequentis triennij decimi octaui, posset visitare iterũ hoc ipso anno die vigesima prima eiusdem mensis decembris, in qua incipiet decimum octauum triennium; & sic infra dies vnum, & viginti. Quod similiter esset tam contra verba, quàm contra mentem prædictæ Constitutionis, quæ vult, vt Episcopi Italiæ tertio quoque anno reddant rationem Episcopalis administrationis, & contrà præallegatam doctrinam Ioann. Andr. & aliorum in dicto cap. In singulis, de stat. Monach. & Collectar. loc. citat. Itaque Episcopi præsertim Italiæ non cõsueuerunt in primo anno triennij ad visitationem admitti; in secundo autem anno non nisi raró, & ex aliqua rationabili causa, & ita censuit sacra Congregatio super residentia Episcoporum, vt dixi in cap. Qualiter, num. 42. & 47. infra de Cleric. non residen.
53 His ita Constitutis, cùm de impedimentis fusè superiùs actum fuerit, considerandum est ante omnia, quo tempore impedimentum cuique Episcopo contingat, & quandiù verisimiliter sit duraturum: nam si Episcopus inciderit in febrim primo anno currentis triennij, vel quadriennij, &c. hæc non esset iusta causa mittendi nuncium ad visitationem peragendam, quia eo anno non tenetur, nec debet visitare, & verisimile est, vt ante vltimum annum triennij, vel quadriennij cesset impedimẽtum infirmitatis, atque ita Episcopus possit per seipsum præscripto tempore Limina visitare. Quod si impedimentum inciderit in vltimo anno, quamuis tunc sit iusta causa abligandi procuratorem, tamen si impedimentum incideret initio illius anni, quo tenetur visitare, & esset eiusmodi, vt verisimiliter duraturum non esset vltra paucos aliquot dies: certè Episcopus non satisfaceret conscientiæ suæ, qui huius impedimẽti prætextu abstineret à per-
54 sonali visitatione: requiritur enim ad hoc vt impedimentum sit diutinum, vt ait glos. in cap. 1. in verb. Legatum, 5. quæst. 3. Ioan. de Imol. consil. 86. num. 9. vers. Circa quintum, aliàs vix daretur casus, vt Antistites tenerentur per seipsos visitare, quia raró accidit, vt integro anni spatio quis non reperiatur aliquandiù impeditus. Vnde impedimenta procellæ maris impetus fluminum, transitus piratarum, leuis podagræ, seu alterius morbi, vel obstaculi parum duraturi pro
55 legitimis habenda non essent etiamsi inciderent in anno visitationis; dummodo tamen non inciderent circa finem anni, adeo vt cessante postea impedimento, probabiliter non superesset congruum spatium personaliter accedendi ad Vr-
56 bem, & Episcopus de industria in illud tempus accessum non distulisset: nam hoc casu secun-
57 dum Geminian. cons. 91. in fin. num. 12. vers. Secundo etiam. Si quis ponat se in necessitate, vel negligentia vltimi momenti diei, cum potuerit ante esse diligens, quamuis superueniat impedimentum in vltimo momento, non excusatur; quia imputandum est ei, qui se taliter arctauit, allegat Speculator. in tit. de dilat. §. Dilationem, vers. Pone Iudex, & glos. in dicto cap. Cupientes, in ver. Comparere, de elect. lib. 6. In quibus tamen omnibus plurimum exuberat arbitrium, & æquitas sacræ Congregationis.
58 Cessantibus ergo supradictis impedimentis, ac si quæ sunt his similia, Episcopi tenentur ipsi per se iuxta internalla temporum superiùs relata munus visitationis conficere; alioquin ab ingressu Ecclesiæ, ac etiam ab administratione tam spiritualium, quàm temporalium, necnon à perceptione fructuum suarum Ecclesiarum à Capitulis earum interim liberè exigendorum, & in opus fabricæ, seu ornamentorum Ecclesiæ emptionem, prout maior exegerit necessitas, insumendorum, ipso facto tandiù sunt suspensi, donec à contumaciæ resipiscentes relaxationem suspensionis à Sede Apostolica meruerint obtinere, vt patet in Bulla in §. Si verò quod absit;
59 Non tamen incidunt in has pœnas nisi transacta vltima die termini ad visitandum præfixi, etiamsi tantùm temporis effluxerit, vt certum sit, eos ante præfinitum tempus visitare non posse, vt optimè probat textus in c. Commissa, in princ. de elect. lib. 6. & per illum text. in simili casu tradunt in cap. fin. ne Clerici, vel Monachi, Butr. num. 8. in 3. quæst. Cardin. nu. 6. in 8. quæst. Anchar. num. 6. in fin. expectandus est enim totius tem-

temporis lapsus quasi in diem tota obligatio sit
collata l.In illa, ff.de verb.oblig. l.Ita stipulatus,
60 & l.Insulam, ff.si quis caution. Lapsa tamen vlti-
ma die termini, remanebunt ligati constitutio-
ne, etiamsi ante lapsum eos pœnituerit, quia
imputandum est eis quod se arctauerunt, arg.l.2.
§.Si quis tamen, ff.Si quis caution. cap.Consul-
nit, §. 1. supra de offic. deleg. cum suis concor-
dan. & not. Host. in d.cap.fin. nu.1. in verb.Re-
dierint ne Cler. vel Monachi post Goffred. Vin-
cent. & Abb. Antiq. ibi num.3. Butr. Cardin. &
Anchar. supracitar.

61 Porrò eiusmodi munus visitationis Liminum
in tribus actibus potissimum consistit, videlicet
in materiali sacrorum Liminum visitatione, in
exhibitione debitæ obedientiæ, ac reuerentiæ
Romano Pontifici, & in relatione Status Eccle-
siæ. Quos tres actus complectitur Bulla in §.Quo
circa: & eorumdem meminit Sac.Congregatio
Concilij in litteris patentibus, quas tribuere
solet Episcopis post peractam visitationem hac,
vel consimili formula, videlicet Nos, &c. S.R.E.
Presbyter Cardinalis, &c. Fidem facimus, &
attestamur Reuerendissimum in Christo Patrem
Episcopū, &c. Constitutioni fel.rec. Sixti V. &c.
cumulatè satisfecisse: nam & sacras Beatorum
Petri, & Pauli Basilicas humiliter, & deuotè
præsens veneratus est; & Sanctissimi D.N. pedi-
bus prouolutus Sanctitati Suæ, & Sac.Congrega-
tioni, &c. ore, scriptoque retulit de statu eccle-
siæ suæ, &c.

62 Itaque primus actus perficitur ab Episcopis
adenndo Basilicas SS. Petri, & Pauli de Vrbe
ibique humiliter venerando Beatorum Aposto-
lorum corpora. Nam & si obligatio quam ha-
bent Episcopi de visitandis Liminibus Apostolo-
rum ex forma iuramenti posita in hac Decretali
non intelligatur de Ecclesijs SS. Petri, & Pauli
situatis in Vrbe, sed de Curia Romana, vt dicit
hic Ioan.de Anan. num.9.nec de Apostolis mor-
tuis, sed de Papa, vt per Ioan.Andr. in verb.Apo-
stolorum, & dicemus infra num.68. vers. Secun-
dus actus, tamen obligatio hæc visitandi præ-
dictas Basilicas deducitur ex alijs Canonum, &
Sanctorum Patrum decretis, & præcipuè ex di-
cto cap.Iuxta, 93.distin. ex Leonis epistola 4. ex
Polycarp.lib.4.tit.25. ex Aniceto lib.6.cap.164.
ex hac Sixti V. Constitutione, & ex diuturna
obseruantia, vt propterea non bene Anastas.Ger-
mon. Archiepiscopus Tarantasiæ excludat à vi-
sitatione Liminum hunc actum venerationis Ba-
silicarum in suo tractat.de Indult. Cardin. ad fin.

63 Quem quidem actū Episcopi non tenentur pro-
bare iuramento, aut testibus, vt supra de impe-
dimentis dictum est; sed satis est, vt ipsimet re-
ferant Cardinali Præfectò, vel Secretario S.Con-
gregationis Concilij se personaliter Basilicas vi-
sitasse: nam qui è sua Diœcesi ad Vrbem acces-
sit ad Limina visitanda dubitari non potest,
quin Basilicas præsens veneratus sit, ideoque
eorum assertioni in hoc plena fides habetur;
adeo vt nec per fidem Sacristæ earumdem Basi-
licarum de visitatione docere debeant. Quini-
mo attestationes huiusmodi, quas aliquando
episcopi exhibuerunt, me Secretario, vel ante
actis temporibus non fuerunt receptæ, vel ad-
missæ. Et hic stylus seruatur est tam quoad epi-
scopos, quàm quoad eorum nuncios, seu pro-
64 curatores. A quibus tamen procuratoribus hoc
amplius exigitur, vt priusquam hoc nomine
adeant Beatorum Apostolorum Basilicas exhi-
beant mandatum speciale authenticum sui epi-
scopi ad Limina visitanda. Etenim mandatum
generale non consueuit admitti, tum quia ius
cōmune exigit certum nuncium vt hic in textu;
vbi Ioann.Andr. num.8. in fin. & post eum Abb.
num.6. supplent, idest cum litteris patentibus
episcopi. Tum quia qualitas materiæ hoc de-
poscit, ne tam graue, ac necessarium negocium
quasi obiter agatur, ac perfunctoriè. Tum de-
nique quia Bulla disertis verbis præcipit, vt si
episcopi legitimo impedimento detenti fuerint,
iurent se prædicta omnia adimpleturos per cer-
tum nuncium ad id speciale mandatum haben-
tem. Quinimo si aliqua suspicio subsit ab ipsis
Nuncijs exquiritur etiam delato iuramento an
venerint expensis Episcopi: licèt quando Pro-
curatores ad hoc munus principaliter fuerunt
ablegati, nihil obstet quin postea, etiam nego-
65 cia propria expedire valeant, existentes au-
tem in Curia numquam, & ex quauis causa ad-
mittuntur ad visitandum etiam cum speciali
66 mandato ab episcopis transmisso; Sed stantibus
legitimis impedimentis viarum, pestis, & alijs id
genus cōnsueuerunt potius dari dilationes, ac
67 prorogationes ad visitandum; adeo vt ne ab epi-
scopis Indiarum quidem admittantur procura-
tores, nisi specialiter ab eorum Diœcesibus fue-
rint ad Vrbem ablegati. Excipiuntur tamen
episcopi residentes in partibus Infidelium Sacræ
Congregationi de propaganda Fide subordina-
ti, qui de hoc habent speciale priuilegium à fel.
rec. Vrbano VIII. concessum 28. Iulij 1626.

68 Secundus actus visitationis, idest exhibitio
obedientiæ, & subiectionis Beatissimo Romano
Pontifici elicitur etiam ex hac Decretali, quæ
dum loquitur de visitatione Liminum Aposto-
lorum intelligitur à Doctoribus de Papa, quia
Apostolorum Limina ibi esse intelliguntur, vbi
Papa est. Et ita hunc textum exponi debere
patet ex verbis immediatè subsequentibus, idest
nisi eorum absoluat licentia, quæ de necessitate
oportet exponi, idest nisi absoluat per Papam
qui illis Liminibus præest, & eorum vices gerit,
& authoritate fungitur, vt formaliter dicit hic
Innoc. in verb. Apostolorum, & post eum Host.
& Ioan.Andr. ambo n.8. Abb. nu. 6. Ioan. de
Anan. & Felin. ambo num. 9. Specul. in tit. de
legat. §. Nunc ostendendum, num. 88. Cardin.
Turrecr. in c. Iuxta, in verb. Liminibus, 93.dist.
Stephanus de Gaeta in repet. cap. Ad Limina,
num.130. quæst.1. Idipsum constat ex dicto c. Ad
limina, cuius hæc sunt verba [Ad Limina Bea-
torum Petri, & Pauli Apostolorum Principum
hic præsens homo nomine Stephanus orationis
causa veniens, nostro Præsulatui suggerendo in-
notuit, &c. vbi idem Stephanus de Gaeta [No-
ta inquit. Primo quod Limina Apostolorum ibi
esse intelliguntur, vbi est Papa] vt patet dum
dicit, *Ad Limina Apostolorum*: & subdit, *nostro
Præsulatui*: quod ea ratione à Sanctissimis illis
Patribus fuit constitutum, vt Episcopi omnes
eam, quam decet reuerentiam exhiberent Ro-
mano Pontifici, tanquam Summo Christianorū,
Capiti, & Pastori; Idque insinuat Gratianus,
qui in cap. 3. 93. distinct. relatis verbis Cypria-
ni

ni de vnitate ecclesiæ, videlicet [Qui Cathedrã Petri, super qua fũdata est ecclesia, deserit, in Ecclesia esse non confidat] addit ipse [Episcopi verò, qui Apostolicæ ordinationi subiacent, etiam hanc reuerentiam debent, vt se se singulis annis Apostolorum Liminibus repræsentent] at
70 immediatè subnectit d. cap. Iuxta. Hinc Specul. in d. §. Nunc ostendendum, in fin. & Anton. de Butr. hic quærunt, An episcopus, qui singulis annis visitare Limina Apostolorum iureiurando se adstrinxit, sit securus si visitauerit Legatum: & respondent non esse, quia Limina Apostolorum ibi esse intelliguntur vbi est Papa, & aliud Sedes, aliud Legatus, nõn tamen requiritur for-
71 male illud iuramentum fidelitatis in hoc textu expressum, quod dicunt esse ligium. Bald. n. 1. vers. Ibi contra, & latiùs Alex. de Neuo nu. 24. vers. Ex quo infert, hoc enim præstatur ab episcopis semel tantum in actu Consecrationis. Sed satis est, & perficitur iste actus, si Antistites sistant se ad pedes Summi Pontificis, eumque edoceant de omnibus, quæ in eorum ecclesijs ad Dei gloriam augendam, ad Christianam Religionem propagandam, & ad animarum salutem procurandam iudicauerint deducenda esse ad notitiam Sanctitatis suæ, & vicissim mandata Apostolica humiliter recipiant, vt in memorata Bulla Sixti V. in §. Quocirca, vers. Ac nobis, & successoribus nostris.
72 Tertius actus perficitur, cum episcopi ore, scriptoque de vniuerso Statu ecclesiæ suæ referunt S. Congregationi Concilij. Ad quam quidem relationem faciendam tenentur etiam ex iuris communis præscripto, vt hic adnotarunt Ioan. Andr. num. 8. in verb. Certum nuncium, & Abb.
73 num. 6. Hic autem Status, aut materialis est, aut formalis materialis dicitur qui versatur circa loca Vrbana, suburbana ruralia, syluestria. Item circa Cathedralem, Collegiatas, Parrochiales, & alias ecclesias, & Oratoria. Item circa monasteria tam virorum, quàm mulierum, Hospitalia, Montem Pietatis, Collegia, Confraternitates, & alia pia loca tam ciuitatis, quàm diœcesis, & circa earundem Ecclesiarum, & locorum situm, fabricam, ornatum, bona, reditus, sacram suppellectilem, personarum, ac ministrorum numerum, & ordinem, & alia his similia.
74 Et quoad hunc statum materialem praxis est, vt vnusquisque Episcopus in prima eius visitatione plenam exhibeat relationem: In sequentibus autem visitationibus super hoc statu materiali simpliciter se referat ad relationem primo exhibitam, & tantum adijciat si quid additum, imminutum, aut immutatum fuerit, quod S. Congregationem scire expediat.
75 Status verò formalis, in quo præcipuè Episcopi eniti debent, versatur circa pastorale officium, atque omnia, quæ ad ipsarum, quibus præsunt, ecclesiarum regimen, & animarum salutẽ
76 quouis modo pertinent, de quibus Sac. Congregatio peculiariter edoceri vult ad præscriptum Constitutionis ab eodem Sixto editæ super institutione ipsius Congregationis, in §. Patriarcharum, in Bullar. tom. 2. pag. 614. videlicet. Quæ in Ecclesijs eorum curæ, ac fidei commissis Cleri, populique morum disciplina sit, quæ Concilij Tridentini decretorum cum in omnibus, tum præsertim in residentiæ munere executio; quæ item piæ consuetudines; & qui omnium deniq;
77 in via Domini sint progressus. In specie autem An quotannis celebrauerint Diœcesanam Synodum, ac si Archiepiscopi sint an etiam eo triennio congregauerint Concilium prouinciale: nam alioquin si in ijs negligentes forent, pœnas à sacris Canonibus sancitas incurrerent, cum pœna suspensionis de qua in cap. Sicut de actus, æque habeat locum in diœcesana Synodo, atque in prouinciali, vt per Abbatem ibidem in summa: & colligitur ex Concilio Tridentino cap. 2. in fine vers. Si Metropolitani, vel Episcopi negligentes fuerint, &c. sess. 24. quæ verba censuit sacra Congregatio referri tam ad prouincialem, quàm ad diœcesanam Synodum: de quo tamen dicendum, vt scripsi plenius in prædicta Decretali Sicut, in 10. quæstione.
78 Deinde Episcopi referunt S. Congregationi, an diœcesim suam quotannis visitauerint, ac si ob eius latitudinem eam quotannis visitare integrè non potuerint; an saltem biennio visitationem absoluerint. Neque enim permittitur, vt latitudinis prætextu visitatio integra lõgius protrahatur vnde cùm in Concilio Prouinciali vltimo Burdegalensi decretum esset, vt si Episcopi integram diœcesim singulis annis pro latitudine visitare nequirent, saltem triennio id perficerent: Sac. Congregatio iussit expungi illud verbum, *Triennio*, & in eius locum reponi verbum *biennio*, ad præscriptum Tridentini Concilij cap. 3. sess. 24 dum autem referunt de visitatione diœce-
79 sis, indicant similiter si quid in ea visitatione repererint, quod notitia S. Congregationis dignum videtur; veluti an fides orthodoxa vbiq; seruetur inuiolata; An prauæ consuetudines, & ritus superstitiosi alicubi irrepserint: An Parochi iugiter in suis Parochijs resideant, doctrinam Christianam doceant, & suo muneri satisfaciant; An verbum Dei in ciuitate, ac diœcesi consuetis temporibus prædicetur; an graues inimicitiæ, aut dissidia vllibi vigeant. quæ componere, aut sedare nequierint, an reditus ecclesiarum, & piorum locorum fideliter administrentur, & erogentur in vsus à fundatoribus, vel alias legitimè præscriptos; an pœnæ, ac multæ pecuniariæ pijs vsibus applicentur, & an habeant eiusmodi pœnarum depositarium; an diuinus cultus vlla in parte imminutus, an ve Cleri, populique disciplina alicubi sit collapsa, & alia id genus.

Amplius referunt an Sacramentum chrismatis administrauerint; an in ciuitate erectum fuerit Seminarium Clericorum; similiter an erecta sit præbenda Theologalis, ac Pœnitentiarij.

Ad hæc an in monasterijs Monialium inuiolatè clausura custodiatur; an Moniales seruent vitam communem; & an aliqui abusus in ijsdem monasterijs irrepserint, qui consilio, aut auxilio S. Congregationis indigeant.

Item An Cathedrali extent distributiones quotidianæ, & Canonici, & Beneficiati diuinis intersint ad præscriptum Concilij.

Ac demum an habeant aliquod impedimentum à iudicibus, ac magistratibus sæcularibus, aut lis aliqua, vel controuersia cum illis intercedat in ijs, quæ ad Episcopale officium, & iurisdictionem, immunitatemque ac libertatem ecclesiasticam pertinent, & quam plura alia his similia.

80 Relationi autem Status Ecclesiæ multi Episcopi consueuerunt adijcere dubia, si quæ illis occurrant circa aeclesiarum suarum regimen, super quibus sacram Congregationem consulunt: consueuit enim Congregatio omnibus respondere occasione visitationis Liminum etiamsi dubia eiusmodi non concernant Tridentini Concilij interpretationem, iuxta facultatem, quam eì Sixtus V. attribuit in litteris erectionis eiusdem Congregationis §.1. vers. Patriarcharum.

Demum relatio ab Episcopo, vel eius nuncio, vt proponitur, exhibita legitur in plena Congregatione, quæ singulis capitibus perpensis, pastoralem Episcopi solicitudinem aut laudat, aut excitat salutaribus adhortationibus, & in omnibus prouidet, prout in Domino iudicat salubriter expedire.

81 Ac tandem cum litteris testimonialibus peractæ visitationis admonitos, instructos, & roboratos ad suas ecclesias remittit ad præscriptum eiusdem Constitutionis d. §.1. vers. Ipsisque det litteras, mandatque assignari distributiones totius temporis accessus, mansionis, ac reuersionis Canonicis, qui Episcopum ad Limina comisati sunt, quas iubet etiam assignari Præbendato, qui Episcopi nomine visitauit ad præscriptũ Decreti ab eodem Sixto V. hac de re editi.

82 Vltimo loco omittendo non est ad hanc visitationem ex sententia Sacræ Congregationi teneri etiam Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos Titulares: nam quoad primum, & secundum visitationis actum, certum est ecclesiæ captiuitatem non esse illis impedimento, quominus possint per seipsos Beatorum Apostolorum Basilicas venerari, & Summo Pontifici se præsentare.

83 Quo verò ad tertium actum relationis, tametsi Ecclesias habeant in partibus Infidelium, & careant Clero, Populoque Christiano; non tamen propterea desinunt esse illarum ecclesiarum episcopi, c. Pastoralis, vbi id notant Archidiac. sub num. 4. & Præpositus in s. notab. 7. quæst. s. Et
84 quamuis lex ciuilia dicat, cum loca capta sunt ab hostibus, omnia desinere religiosa, & sacra esse, vt in l. Cum loca, ff. de relig. & sumpt. funer. tamen non est ita, quia ipsa Sacramenta Ecclesiæ
85 vera dicimus esse apud hostes, c. Quod quidam, 1. quæst. 1. & quod dicis lex locum desinere esse sacrum, intelligitur, quia viduatus est sacris ministerijs, vt declarat glos. in dicto cap. Pastoralis, in vers. Reuertatis. Itaque tenentur prædicti de illis ouibus esse soliciti, si forte spes vlla diuinæ miserationis affulgeat aliquam ex eis reducendi ad Ouile, & super gregem illum quantum, eis datur inuigilare. Et propterea de statu ecclesiarum suarũ pro iuribus inquirere debent, & Sanctitati Suæ, ac Sac. Congregationi suggerere si quid illarum animarum saluti prodesse posse iudicauerint, eiusque Beatitudinis opem, & auxilium super hoc implorare atque ita in specie sacra Congregatio superioribus annis respondit consulta à Patriarcha Gesualdo, qui per nuncium specialiter ablegatum ex sua diœcesi Barensi visitauit etiam tanquam Patriarcha Constantinopolitanus, statusque eiusdem Patriarchatus relationem exhibuit. Quod ipsum, & antea respondit S. Congregatio ad consultationem Thomæ de Aualos Patriarchæ Antiocheni.

DE IVREIVRANDO.

Cap. Veniens;

SVMMARIVM.

1 *IVramentum de parendo alicuius mandato non est seruandum si praecipiatur aliquid quod obuiet iuramento prius licitè facto. & n. 12. Et quid si obuiet promissioni non iurata. num. 23.*

2 *Inimicitia capitales contrahuntur ex verbalibus iniurijs.*

3 *Conuicium quid, & vnde dictum.*

4 *De iniurijs illatis, & earum satisfactione potest compromitti.*

5 *Compromissum, vbi agitur de crimine criminaliter, non potest fieri in priuatum.*

6 *Secus vbi de crimine agitur ciuiliter.*

7 *Compromissum super satisfactione iniuriarum fieri potest non solum in extraneum, sed etiam in ipsum offensum tamquam amicabilem compositorem.*

8 *Secus tamquam in arbitrum.*

9 *De iniurijs vtrinque illatis fieri debet mutua compensatio, si ciuiliter agatur ad pœnam parti applicandam; Secus si criminaliter. & num. seq.*

10 *Compensatio delictorũ non fit vbi pœna venit fisco applicanda, siue sit spiritualis, siue temporalis, siue pecuniaria.*

11 *Iuramentum non extenditur ad ea, de quibus non fuit verisimiliter cogitatum. & num. 24.*

13 *Iuramentum licitum transgrediens est periurus, & mortaliter peccat.*

14 *Iuramentum non est obligatorium quando seruari non potest sine interitu salutis aterna.*

15 *Iurans parere mandato alicuius, si praecipiatur aliquid, quod non aduersetur priori iuramento, sed tamen sit ita graue, vt de eo verisimiliter non cogitauerit, an teneatur illud seruare. & num. seqq.*

16 *Consensus est de ratione intrinseca iuramenti.*

17 *Casuum fortuitorum renunciatio non validatur iuramento ob defectum consensus.*

18 *Iuramentum non extenditur nisi ad rationabilia, possibilia, & honesta.*

19 *Iurans stare mandato Episcopi, & non appellare, si Episcopus praecipiat, vt renunciet beneficio, appellare potest, nec est opus petere relaxationem à iuramento.*

20 *Iurans non petere reductionem ad arbitrium boni viri, si enormiter ladatur, potest illam petere iuramento non obstante.*

21 *Etiam si dictum fuerit, vt compromissarius possit enormiter ladere.*

22 *Compromissi verba quantumcunque lata relata ad arbitrium tertij proferuntur sub quadam confidentia legalitatis, & bonitatis eius, in quem compromittitur.*

24 *Iuramentum generaliter praestitum de parendo mandatis alicuius non extenditur, nisi ad ea, de quibus cogitatum est, vel debuit meritò cogitari.*

25 *Paria sunt scire, & scire debere.*

26 *Iuramentum specificè praestitũ in foro anima iuxta intentionem iurantis recipit interpretationem.*

Pro-

Procedit quando iurans dolum non adhibet; alioquin interpretatur secundum sanum intellectum suscipientis. num. 28.
27 *Iuramentum in foro iudiciali recipit interpretationem secundum ius.*

1 VENIENS. Si is, cuius mandato stare iuraui, aliquid mihi præcipit contra iuramentum per me priùs licitè factum, illud seruare non teneor. Hoc dicit Ioann. Andr. Bald. Bellam. Butr. Cardin. Anchar. Imol. Abb. Ioann. de Anan. & Alex. de Neuo. Diuiditur in duas partes, in prima ponitur imperantis querela, in secunda Prouisio ibi: *Verum*.

2 Nota primo ibi: *Alternatim conuicia inferendo*, inimicitias graues, seu capitales contrahi ex conuicijs, idest ex verbalibus iniurijs, l. 1. §. Contumelia, & l. Item apud Labeonem, §. Ait Prætor,
3 ff. de iniur. Dicitur enim conuicium, idest concentus vocum, quasi conuocium, secundum Ioan. Andr. hic num. 2. & Alex. de Neuo, concordat textus in l. Licet, ff. de arbitr. & hic notant Bald. nu. 5. Butr. nu. 2. Anchar. in 1. notab. Imol. in princip. & Ioan. de Anan. num. 3. quod nota pro modo articulandi.

4 Secundò nota ibi, *Obedire mandato*. De iniorijs illatis posse compromitti, vt hic per Bald. num. 5. & Abb. nu. 1. Quod glossa prima intelligit tanquam in arbitratorem, seu amicabilem compositorem: propterea enim cum isti hic malè fuerint arbitrati, & iniustè composuerint, potuit peti reductio ad arbitrium boni viri, iuxta
5 textum in l. Si societatem. ff. Pro Socio. Et sic quamuis vbi agitur de crimine criminaliter, non possit fieri compromissum in priuatum, secundum ea, quæ notantur in cap. penult. §. 1. de in
6 integr. restit. & in l. Non distinguemus, §. Iulianus, ff. de arbitr. tamen secus est vbi agitur de crimine ciuiliter, vt hic, & in cap. Quintauallis, infra eod. in cap. Litteras, de præsumpt. & in l. Quid ergo, §. Et compromisso. ff. de his qui not. infra, secundum Abbatem hic in 2. not. & ita vt
7 idem ait nu. 1. super satisfactionem iniuriæ irrogatæ possunt partes componendo iurare de stando mandato non solum tertij, sed etiam ipsius offensi, de quo est casus in d. cap. Quintauallis.
8 Vel dic istos fuisse arbitros in re sua, cùm essent consanguinei partis offensæ, vt in text. quod non licuit tanquam in arbitros, vt l. penult. ff. de arbitr. & hic notatur in glos. Addit. in verb. Mandato.

9 Ex his habes vnam differentiam an pro iniuria illata criminaliter agatur, an verò ciuiliter. Alia notabilis differentia est, quia si duo sibi motuò dicant verba iniuriosa, & criminaliter agatur, vterque est puniendus: & in hoc casu intelligendus est Specul. in tit. de Accusat. §. 1. in fin. 2. col. vers. Quid si te latronem vocaui. Si verò ciuiliter agatur, vt quia vterque agit, vt fiat condemnatio ad pœnam parti applicandam; tunc fieri debet mutua cōpensatio, & neuter est puniendus, & in hoc casu debet intelligi Abb. hic num. 3. ad finem, pro vt eos distinguendo
10 conciliat Alex. de Neuo num. 17. & adde Innoc. in cap. Sicut, il secondo, nu. 7. infra eod. vbi dicit nullam fieri compensationem quando agitur de pœna fisco applicanda, siue sit spiritualis; siue temporalis, siue pecuniaria; secus si pœna veniat applicanda parti, & eum sequitur Socin. in regula 46. Delicta paria mutua compensatione tolluntur. in secunda fallent.

11 Tertiò nota ibi, *Sub tali confidentia præstitisset*, iuramentum non extendi ad ea, de quibus non fuit verisimiliter cogitatum: ad quod quotidie consueuit allegari hoc capitulum, & hic notat glos. in ver. Præstitisset, Innoc. nu. 1. Host. nu. 2. Butr. in 2. notab. Imol. num. 1. Ioann. de Anan. num. 7. & reliqui omnes, glos. in c. Ad nostram, l vltimo, in ver. Mente, per illum text. infra eod. Bart. in l. Si quis pro eo, in 8. casu num. 15. ff de fideiussor. Bald. in l. 2. in 9. quæst. C. de rescinden. vendit. Federic. de Sen. consil. 199. Quæritur An Domina, nu. 2. & cons. 62. Verius videtur, nu. 2. Angel. cons. 172. Ludouicus, nu. 1. Cardin. consil. 92. Fauendo Pupillis, col. penult. vers. Quæ ad iuramentum, Signorol. de Homod. consil. 61. Quæstio talis est potestas, col. 2. vers. Nunc veniamus, & cons. 150. super dubijs col. 5. vers. Item non videtur, & alibi passim, Doctores, & latius dicetur infra cum glos. penult.

12 Vltimo nota ibi, *si iuramento prius licitè facto repugnat*, iuramentum de parendo mandato alicuius non esse obseruandum, si præcipiatur aliquid, quod obuiet alteri iuramento priùs licitè præstito, prout hic est casus secundum Io. Andr.
13 & omnes supracitatos in summario textus. Ratio est, quia transgrediens primum iuramentum licitum, peierat, & mortaliter peccat, cap. In nouo, & cap. Prædicandum, 22. qu. 1. cap. Qui
14 peierare, q. 2. & c. Si verò, suprà eod. cum multis similibus: & consequenter secundum iuramentum, quod repugnat primo, est illicitum, cum inducat ad peccandum; ideoque non est obligatorium, quia seruari non potest sine interitu salutis æternæ, c. 1. 2. & 3. & per totam, 22. q. 4. d. c. Si verò, & c. Non est obligatorium, de reg. iur. lib. 6. & quoniam non est præsumendum, vt generaliter iurando, quis cogitauerit, vt sibi aliquid mandaretur cōtrarium suo priori licito iuramento, c. Ad nostram, l. vltimo, infr. eod. & c. Si compromissarij, de elect. lib. 6. Ideo iuramentum hoc intelligitur sub tali confidentia præstitum, ita vt ad honesta restringatur, & ad aliquod contrarium priori licito iuramento non extendatur, vt hic in littera, & in c. 1. infra eod. lib. 6.

15 Et ex hoc à contrario sensu infert glossa vltima hic, vt qui iurauit stare mandato alicuius, si mandatum non aduersetur priori iuramento, teneatur illud seruare, quamuis imponat aliquid graue, & de quo iurans non cogitauit, nec debuit verisimiliter cogitasse, cùm hoc casu seruari possit sine periculo animæ d. cap. Si verò, supra eod. Verum tamen si iurans enormem læsionem hinc pateretur, hæc esset iusta causa petendi relaxationem à iuramento, c. Abbas, sup. quod met. caus. & c. Innocens, §. Illicitum, vltra medium, vers. Quisquis ergo & cætera, 22. q. 4. & in hoc residet glos.

16 Sed eam reprobant hic Doctores præsertim Abbas num. 5. existimantes hoc iuramentum mero iure non obligare, nec esse opus relaxatione: & meritò, quia in hoc casu, deest voluntas se obligandi, quæ est de ratione intrinseca iuramenti.

menti. S. Bonauent. in 3. ſent. diſt. 39. quæſt. 1,
reſp. 46. adeo vt lex humana nil contrarium
conſenſui iurantis adhuc ſtatuerit, c. Quintaual-
lis, infra eod. l. Vltima, C. de non numer. pecun.
l. vlt. ff. Qui ſatis dar. cogan. Nec verè quoad
Deum iuramentum dici poteſt abſque iurantis
conſenſu, & mente, c. Humanæ, 22. q. 5. Couar.
in c. Quamuis, de pact. par. 1. §. 5. n. 1. verſ. Huic
17 verò authoritati, facit quod notat Ioann. Andr.
in c. vn. n. 26. de commodat. vbi dicit renuncia-
tionem caſuum fortuitorum non validari iura-
mento ex defectu conſenſus; & eum ſequitur
18 Abbas loco citato. Vnde ex huiuſmodi defectu
iuramentum de parendo alicuius mandato non
extenditur niſi ad rationabilia, & honeſta, vt
c. final. §. 1. in 1. reſp. ſupra de offic. Archid. &
arg. c. Cauſam quæ, ſupra de elect. l. Libertus,
ff. de oper. libertor. c. 2. ſupra de arbitr. c. Quin-
tauallis, infra eodem, & poſt gloſ. 1. hic notant
Hoſt. num. 1. in ver. Mandato, Ioan. Andr. n. 11.
Anchar. num. 5. & plerique alij: non enim in-
telligitur fieri quod lædit verecundiam, & æſti-
mationem, l. Pecuniæ, & ibi not. ff. de alim. &
cibar. legat. l. Si filius, ff. de condit. inſtit. & ple-
nè per Dyn. in regul. Scienti, de regul. iur.
lib. 6.
19 Hinc deciditur quæſtio Dominicalis 36. Barth.
Brixien. inter tractat. comm. tom. 17. fol. 39. de
Clerico, qui iurauit ſtare omni mandato epiſco-
pi, qui tandem præcepit Clerico, vt Beneficium,
de quo controuerſia erat, perpetuò renunciaret,
neque ſuper hoc appellaret: in qua quæſtione
Ioan. Andr. hic num. 12. concludit. Clericum
poſſe appellare non obſtante tali præcepto, pro
vt etiam concludit Brixien. quia beneficium iu-
ris non potuit ei epiſcopus denegare, & iniquũ
fuit præceptum: ideoque iuramentum ad illud
non extendebatur, cùm de illo iurans veriſimili-
ter non cogitaſſet: & ſequuntur hic Butr. nu. 18.
Anchar. n. 5. verſ. Facit etiam ad quæſtionem, &
Abb. eod. num.
20 Hinc etiam ſoluitur alia quæſtio, vt iurans non
petere reductionem ad arbitrium boni viri, ſi
enormiter lædatur, non obſtante iuramento,
poſſit illam petere, de quo per Dyn. in d. regul.
Scienti, col. 2. verſ. Item videtur facere regula
ad quæſtionem, de regul. iur. lib. 6. & per Bart.
21 in l. Quidam, n. 4. ff. de ver. obligat. Quod adeo
verum eſt, vt ſi compromiſero in aliquem, vt
poſſit etiam enormiter lædere, & compromiſſa-
rius omnino irrationabiliter me enormiter læ-
dat, poſſim petere reductionem ad arbitrium
22 boni viri; quia verba quantumcunque lata re-
lata ad arbitrium tertij proferuntur ſub qua-
dam confidentia legalitatis, & bonitatis eius, in
quem compromittitur; vnde ſi per oppoſitum
poſtea comperiatur, & fallatur confidentia, ad
boni viri arbitrium ſunt reducenda: ita notabi-
liter firmat Butr. hic num. 4. & poſt eum Imol.
num. 1.
23 Hinc demum ſoluitur aliud dubium, vt quam-
uis iuramentum non obuiet priori iuramento,
tamen ſi aduerſetur ſolemni promiſſioni antea
factæ, non ſit ſeruandum; quia de hoc iurans
non cogitauit, nec debuit veriſimiliter cogitare,
prout contra Innocentiũ irrefragabilibus funda-
mentis firmat hic Hoſt. num. 3. verſ. Quid ſi fiat
præceptum, cum quo tranſeunt DD. præſertim
Abb. num. 6. reprobata diſtinctione Anton. de
Butr. inter obligationes dandi, quæ obligant
præciſè, & obligationes facti, quæ præciſè non
obligant, ſed ad intereſſe.
24 In gloſſa penultima QVÆRO qualiter iura-
mentum ſit interpretandum.

Gloſſa arguit primo, vt ſit interpretandum
ſecundum intentionem iurantis, per c. Humanæ
aures, 22. q. 5. deinde arguit contra, vt ſit inter-
pretandum ſecundum intentionem ſuſcipientis,
per cap. Quacunque arte, ead. cauſ. & quæſt. &
non ſoluit, ſed remittit ad ea, quæ notantur in
c. Ex litteris, infr. de Sponſal.

Sed Innoc. hic n. 1. & n. 2. verſ. Et hæc vera
ſunt, ſic diſtinguit, videlicet, aut iuramentum
præſtatur generaliter de parendo mandatis ali-
cuius; & non extenditur niſi ad ea, de quibus
cogitatum eſt, vel debuit meritò cogitari, vt cap.
Quintauallis, infra eodem, & c. Ex multiplici,
de decimis, c. Audita, de reſtit. ſpoliat. c. Ne
quis arbitretur, 22. qu. 2. nam iſta ſunt paria
25 ſcire, & ſcire debere, vt Baldus inquit hic poſt
caſum, verſ. Dicit Innocentius, per tex. in l. Quod
26 te, ff. Si certum pet. Aut iuramentum fuit præ-
ſtitum ſpecificè, & determinatè: & tunc in con-
ſilio animæ ſecundum intentionem iurantis re-
cipit interpretationem, c. Quanto, & c. Ad no-
27 ſtram, il ſecondo, infra eod. Sed in iudicio reci-
pit interpretationem ſecundum ius, c. Venientes,
infr. eod. Quam diſtinctionem ſequitur hic Hoſt.
num. 4. & Abb. eod. n. verſ. Ex dictis Innocentij,
Barthol. Cæpoll. Veronen. in Rubr. Digeſtorum
de ver. ſignif. in 7. q. 6. q. principalis, Io. de Selua
in tract. de iureiur. 2. par. q. 2.
28 Sed tu aduerte quia ſecundum membrum di-
ſtinctionis Innocentij, quod iuramentum in foro
animæ ſit interpretandum iuxta intentionem iu-
rantis, non procedit ita generaliter, & indiſtinctè.
Obſtat enim textus in d. cap. Quacunque arte,
22. q. 5. vbi patet iuramentum in foro conſcien-
tiæ intelligendum eſſe ſecundum intentionem
eius cui iuratur. Declara igitur dictum Innocen-
tij, vt locum habeat in eo tantum caſu, in quo
iurans dolum non adhibet; & in his terminis
intelligendus eſt textus in d. c. Humanæ aures.
Secus verò ſi iuret artificiosè, & cum dolo, vt
audientem fallat, quia tunc iuramentum in foro
animæ interpretandum eſt iuxta ſanam intelli-
gentiam ſuſcipientis; & de hoc doloſo iuramen-
to loquitur Iſidorus in d. c. Quacunque arte. Ita
in effectu diſtinguit Gratianus poſt c. Qui peie-
rare, §. Ex his omnibus, 22. q. 5. & clarè S. Thom.
in 2. 2. q. 89. art. 7. ad 4. Turrecr. poſt c. Hoc vi-
detur, §. Quæritur, ead. cauſ. & quæſt. & alij, quos
retuli in c. Falſidicus, n. 76. & ſeqq. inf. de crimin.
falſ. vbi etiam latiſſimè examinaui an ſit morta-
le peccatum iurare falſum ſubaudiendo aliquid
in mente, quod reddat ſenſum verum à n. 20. vſq;
ad n. 145. maximè à n. 80. & n. 156. vſq. in fin. &
an in iuramento vel liceat verbis amphibologi-
cis, ſeu æquiuocis tam in iuramento, quàm extra
illud à n. 145. vſque ad n. 156. Illud recurre.

DE PRÆSCRIPTIONIBVS.

Cap. Auditis .

S V M M A R I V M.

1 *PRælatus inferior potest præscribere in certis Ecclesijs totum ius episcopale . Subducitur tamen de præscriptione tempus , quo vacauit Ecclesia Cathedralis .*

Præscriptione eximi potest Ecclesia à potestate Episcopi, si alius præscribat subiectionem, aliàs secus. ibid. vers. Nota secundum .

2 *Præscriptio iuris instituendi inferioris Prælati an sit cumulatiua cum Episcopo, an verò actus Episcopi interrumpant præscriptionem inferioris . & num. seq. vsque in fin.*

Ius instituendi in beneficijs Iurispatronatus de iure non spectat ad inferiorem , sed ad Episcopum , potest tamen præscribi ab inferiore . ibidem .

3 *Præscriptio , vel consuetudo completa non tollitur si semel , aut bis fiat contrarium , sed requiritur contraria præscriptio , vel consuetudo .*

4 *Abbas si incipiat præscribere iura episcopalia contra Episcopum , fit interruptio si Episcopus saltem vna vice ijsdem iuribus vtatur ante completam præscriptionem .*

Declaratur . num.6. & seqq.

Possessio titulata in concursu vbi probationes sunt pares, an, & quando præualeat . ibid. vers. Quorum sententiam .

5 *Intellectus huius capituli .*

6 *Prælatus inferior si solus instituerit spatio annorum quadraginta, præscribit excluso Episcopo .*

7 *Actus iurisdictionis Episcopi etiam vnicus an , & quando interrumpat præscriptionem iurisdictionis inferioris .*

8 *Præpositus Buxeti habet iurisdictionem cumulatiuam cum Episcopo Burgi S.Domnini .*

9 *Executor litterarum Apostolicarum tribuens ius instituendi præter fines rescripti præbet iustam causam præscribendi .*

10 *Iurisdictionis Episcopi exercitium ita demum interrumpit actus inferioris, si inferior præscribat per modum exclusionis Episcopi .*

11 *Præscriptio qualificatur ab animo præscribentis .*

12 *Plebanus si præscripserit institutionem in suo Plebanatu, Episcopus non debet se intromittere , si Plebanus habuit possessionem per exclusionem Episcopi ; alias est cumulatiua potestas .*

13 *Iurisdictio potest esse penes plures in solidum , vt penes Episcopum, Archidiaconum, & Archipresbyterum .*

14 *Possessio vnius non interrumpit possessionem alterius in his, quæ possunt esse penes plures in solidum .*

15 *Nec in diuerso iure possidentibus .*

16 *Interruptio non fit sine animo .*

17 *Sententiæ acquiescit qui non appellat .*

18 *Scientia, & patientia Episcopi elicitur ex illius visitationibus .*

19 *Possessio vnius est exclusiua possessionis alterius in corporalibus , vel in actibus oppositis ; secus in incorporalibus , vel non oppositis .*

1 AVDITIS. Prælatus inferior potest præscribere in certis Ecclesijs diœcesis totum ius episcopale ; Subducitur tamen de præscriptione tempus, quo vacauit Ecclesia Cathedralis . Hoc dicit secundum Abbatem Siculum, qui redarguit Ioannem Andr. quod perperam summauerit . Vel plenius secundum Cardinal. Inferior præscribit iura episcopalia: & si contra præscribentem plura iura episcopalia fit interruptio in aliquibus, in alijs fit plenè præscriptio, & de præscriptione subducitur tempus vacantis ecclesiæ, contra quam præscribitur. Baldus comprehendendo singula dicta Decretalis sic notabiliter summat . De præscriptione detrahitur temporis interuallum , quo Ecclesia vacasse probatur, priuilegium obscurum non valet interruptio prodest in capitulis interruptis, non in alijs ; & ita demum si præscriptio priùs completa non sit, potest quis secundum qualitatem probationis in vno Capitulo succumbere , in alio obtinere : nec vtile Capitulum per inutile vitiatur : & qui in vno Capitulo calumniatur non perdit ius in alio, in quo calumnia non probatur . Diuiditur in tres partes . Primò ponit processum , & conclusionem negocij . Secundò indecise narrat restitutionem ab vtraque parte petitam , & concessam, vt patet in cap. Auditis . supra de restit. in integr. Tertiò committit probationes recipiendas super restitutione , & causam diffiniendam . Secunda ibi , *Verum* . Tertia ibi , *Quocirca* .

Nota secundum Anton. de Butr. nu.3, & Ioan. de Imol. num.3. Ecclesiam eximi posse per præscriptionẽ à potestate episcopi , dummodo alius subiectionem præscribat; secus si Rector ecclesiæ vellet simpliciter præscribere libertatem, quia hoc non licet , c. Cum non liceat, supra eodem .

2 QVÆRO , An ius instituendi , cum tam Episcopus, quàm inferior instituerunt spatio 40. annorum , censeatur cumulatiuè præscriptum ; an verò institutiones eius, qui ius instituendi habet , interrumperint præscriptionem alterius .

Cum ab aliquot mensibus in S.Congregatione Concilij actum esset , An Præposito Buxeti diœcesis Burgi S. Domnini competeret ius instituendi ad Canonicatus, & Ecclesias sibi subiectas in vim priuilegij Eugenij IV. S.Congregatio re diligenter examinata , censuit eidem competere ius huiusmodi, ad Canonicatus , & Ecclesias in litteris Eugenij designatas : quia etsi ex dispositione iuris communis in beneficijs iurispatronatus , qualia sunt hæc, de quibus agitur, ius instituendi ad Prælatum Ecclesiæ, inferioris non spectet , sed ad Episcopum, vt apud Cassad. dec. 2. num.3. vers. Et in patronali præsentatione, tit. de præben. Et per litteras Eugenij non esset Præposito attributa huiusmodi facultas; fauebat tamen ipsi antiquissima quasi possessio instituendi ; cõstabat enim eum instituisse ab anno 1506. vsque ad annum 1601. Atque ita S. Congregatio existimauit ius instituendi fuisse illi acquisitum præscriptione iuxta doctrinam Cardinalis , in Clemen. 1. sub num. 11. col. 9. in fin. de supplen. neglig. Prælat. Gemin. in cap. 1. num.6. 21. dist. Abb. post alios hic sub num.6. vers. Ex quo not. & Cassad. loco cit. Vtrùm cum Præpositus ab anno 1506. vsque ad annum 1558. per lapsum annorum quadraginta compleuisset præscriptionem .

nem, nec Episcopus intra illud tempus vllam, quod constaret, institutionem fecisset, quo casu grauissimi Authores existimant ius instituendi inferiori competere in priuationem, & exclusionem Episcopi: valdè anceps fuit S. Congregatio. Vtra opinio in hac Decretali esset verior, an Abbatis censentis id ius cumulatiuè præscribi quando vterque vtitur iure instituendi; an Parisij probantis contra Prælatum, qui instituendi ius habet, non posse alium cumulatiuè præscribere, eo quod si idem Prælatus aliquando instituat, ex his actibus institutionum interrumpitur alterius præscriptio nondum completa; idcoque de huiusmodi articulo maturiùs censuit deliberandum. Itaque tum temporis S. Congregatio habuit pro constanti Præposito competere facultatem instituendi quæsitam per præscriptionem, & dubitauit tantùm, án competeret cumulatiuè cum Episcopo, qui post præscriptionem Præpositi completam instituerat vna cum Præposito per spatium quadraginta annorum; an verò priuatiuè quoad ipsum; atque ita tunc certum erat Præposito competere ius instituendi, incertum an competeret Episcopo. Sed in præsentia per contrarium res erit diffinienda; quia certum est Episcopo competere ius instituendi, incertum an competat Præposito: nam episcopus exhibet institutiones quadraginta ab anno 1496. priusquam præpositus compleuisset præscriptionem instituendi, vsque ad annû 1613.

3 Vnde episcopo competit instituendi facultas ob assistentiam iuris communis, & continuatam quasi possessionem instituendi, cui Præpositus non potuit præiudicium inferre, tum quia nondum fuerat illi acquisitum ius per præscriptionem, tum quia actus illius nequaquam potuerunt interrumpere, aut imminuere ius Episcopi certum, & radicatum, vt probat textus hic in vers. Si autem, & in l. Nemo alieno, §. Temporalia, iuncta glos. ff. de reg. iur. vbi patet præscriptionem, vel consuetudinem non completam non interrumpi, nec tolli ex eo quod semel, aut bis fiat contrarium, sed requiri contrariam præscriptionem, vel consuetudinem. Quod tenet hic Abb. in vit. not. num. 10. post Speculat. hoc tit. §. 1. vers. Quid si post completum, & Ioann. Andr. in cap. fin. de consuet. Et quamuis Præpositus exhibeat institutiones supra centum annos; tamen quia hoc spatio episcopus quoque instituit, est dubium an institutiones episcopi interruperint præscriptionem præpositi.

Quæstio igitur est, vtrum cùm tam episcopus, quàm inferior Prælatus instituerint spatio quadraginta annorum, inferior censeatur præscripsisse cumulatiuè cum episcopo, quæ est opinio Abbatis hic. An verò nullo modo præscripserit, eo quòd illius præscriptio interrupta fuerit per Institutiones episcopi, quæ est opinio Parisij.

Reperio antiquos, & grauiores Canonistas hic probare hanc secundam opinionem: nam Innoc. sub num. 4. vers. Potest etiam, & num. 5. vers. Item fit interruptio, si Abbas, inquit, incipit præscribere contra episcopum iura episcopalia, fit interruptio, si episcopus saltem vna vice eisdem iuribus vtatur ante completam præscriptionem Abbatis. Atque hoc idem sentit Host. col. pen. n. 2. in fin. vers. Pores etiam dicere, & n. 3. vers. Fit etiam. Ioan. Andr. col. 2. n. 5. vers. Et fit etiam in his specialis interruptio. Butr. n. 10. vers. Oppono quod dato, & sub num. 11. vers. erit etiam. Anchar. sub n. 8. in 5. opposit. Ioan. de Anan. n. 9. & Crauet. cons. 134. Scripsi aliàs num. 19.

4 Quorum sententia videtur etiam infrascriptis rationibus probari: nam cùm duo sunt in quasi possessione alicuius actus, & vterq; illam probat æqualis temporis, sed vnus probat verum titulũ, & alter non; tunc verum titulum ostendens, obtinet. Barr. in l. Si duo, in princ. n. 4. vers. Sed si vterque, ff. vti possid. Bald. in l. Accusare, circa fin. C. de eden. & alij omnes, vt latiùs apud Menoch. de retinend. remed. 3. n. 733. vers. Decimus est casus, sed tàm Episcopus, quàm Præpositus est in quasi possessione instituendi, & vterque illam probat æqualis temporis, sed episcopus habet verum titulum à iure communi in ecclesijs omnibus suæ diœcesis ex c. Cum ex iniuncto, de hæret. Præpositus verò titulum infectum ab executore Apostolico, qui id ius instituendi reseruauit præter fines delegationis. Ergo episcopus obtinere debet.

5 Deinde hanc opinionem videtur probare efficaciter hæc Decretalis in vers. Si autem exceptionem; vbi episcopus interrumpit præscriptionem exemptionis Abbatis per solum exercitium quorundam actuum iurisdictionalium, nempè suspensionis, interdicti, & aliorum similium; hi enim actus censentur facti ab Episcopo, vt probat littera in vers. Vos super his ius episcopale adiudicetis eidem. Quod autem præter exercitium episcopi etiam actus prohibiturus intercesserit, vt Abb. interpretatur, vel est diuinare, vel redarguere Pontificem, quod diminutè locutus fuerit, vt hic perpendit Paris. vers. Pro opinione tamen.

Neque obstat quod per exercitium episcopi interrumpatur quasi possessio Præpositi ad effectum ne ipsi quæratur ius instituendi priuatiuè, non autem ad effectum ne quæratur cumulatiuè. Quia vt respondet Paris. in hoc tex. circa interruptionem non potest considerari acquisitio cumulatiua, sed priuatiua tantùm; quia in articulis interruptis totum ius fuit adiudicatum Episcopo; atque ita impositum silentium inferiori Prælato.

6 Verùm his non obstantibus videtur respondendum Præpositum præscripsisse ius instituendi cumulatiuè cum episcopo. Quod vt euidentius appareat, recensenda sunt verba Alex. de Nevo hic qui clatius quàm cæteri exposuit glossam Innoc. ac sensum huius textus; & sub n. 25. in hac materia constituit tres conclusiones. Prima inquit, sit conclusio. Si solus præscribens fuit vsus iurisdictione, Episcopus autem infra tempus præscriptionis nullum actum iurisdictionis exercuit, videtur præscripta iurisdictio exclusio Episcopo, vt sentit Innoc. in c. Cum olim, de

7 testib. spoliat. Et hic non est casus noster, Quia Episcopus in hac specie sæpiùs instituit ante completam præscriptionem Præpositi. Secunda conclusio, inquit, si appareat ex titulo præscribentis, quod præscribebat iurisdictionem exclusio episcopo; per solum exercitium iurisdictionis factum ab episcopo interrumpitur præscriptio, etiamsi non prohibeat præscribentem vti iurisdictione. Casum dicit esse in hac Decretalis &

& sufficere vnicum actum secundum Innoc. cum quo alij transeunt. et hic similiter non est casus noster, Quia Præpositus noluit vnquam præscribere excluso episcopo, sed simul cum eo tanquam iurisdictionem habens cumulatiuam ex priuilegio Eugenij IV. vt inferiùs dicetur. Tertia conclusio, subdit ibi Alex. de Neuo, si ex titulo, vel alio modo non appareat præscribentem præscribere excluso episcopo, iurisdictionis vsus episcopi, non interrumpit præscriptionem, quia intelligit præscribere cumulatiuè, & non exclusiuè.
8 et hic propriè est casus, de quo agitur, quia Præpositus ex priuilegio Apostolico habet cum episcopo iurisdictionem cumulatiuam, vt iam censuit S. Congregatio re diligenter examinata, ac propterea non instituit vt episcopum excluderet, sed vt iure suo vteretur, credens id sibi li-
9 cere ob facultatem sibi attributam ab executore litterarum Apostolicarum, quæ sibi iustam causam præbuit cumulatiuè præscribendi, c. Cum dilectus 1 & ibi Butr. de consuet. qua ratione interdum etiam instituit tanquam Vicarius episcopi existimans hanc potestatem ad vtrumque simul pertinere.

Itaque nec tex. hic nec doctrina Innocent. & aliorum quicquam obstat Præposito, quominus cumulatiuè præscripserit, quia procedunt quando inferior intendebat præscribere in priuatione episcopi. Hunc eundem intellectum ad hanc Decretalem posuerunt, licèt subobscuriùs Ant. de Butr. col. 3. vers. Dic ergo, quod in dubio, & Ioan. de Imol. propè fin. vbi probant ideò hic per exercitium episcopi interrumpi præscriptionem Abbatis, quia Abbas noluit creare nouum ius, idest cumulare iurisdictionem iurisdictioni, sed tantùm vti iurisdictione eo respectu, quo episcopus vtebatur, vt sic ecclesia eximeretur ab episcopo, & sibi subijceretur; idque patere, quia dicebat ecclesiam sibi pleno iure subiectã, & prorsus exemptam à iurisdictione episcopi.
10 Idem apertiùs docuit hic Ægid. Bellam. num. 8. vbi ait ita demum per solum exercitium Episcopi interrumpi præscriptionem inferioris, si inferior præscribat per modum exclusionis episcopi: aliàs secùs. et infra sub n. 30. vers. Quod dixi, hunc, ait, esse intellectum glossæ Innoc. quia ibi hic agebat Abbas per modum exclusionis episcopi cùm diceret ecclesias à iurisdictione Episcopi prorsus exemptas; ac propterea illo excluso præscribere non potuit; quia cùm episcopus per vnicum actum ius, ac possessionem suam conseruauerit; necessariò etiam impedinit quominus inferior priuatiuè præscriberet. Non enim poterat procedere præscriptio exclusiua illius, qui priusquam inferior præscriptionem compleuisset, eosdem actus aliquando exercere-
11 rat. Præscriptioni autem cumulatiuæ non potuit esse locus, quia defuit animus præscribendi, à quo præscriptio qualificatur, l. fin. ff. Quemadmodum serui. amitt. l. vltim. ff. de itin. actuque priuat. & notat hic Bellam. num. 32. vers. Ad secundam quæstionem. Quod tacitè etiam senserunt hic Anchar. n. 6. & Ioan. de Anan. num. 9. volentes interrumpi præscriptionem Abbatis per solum exercitium episcopi, si Abbas plenè probaneris se ius episcopale exercuisse, idest voluisse præscribere plenam iurisdictionem, excluso episcopo.

12 Consuluit pro eadem opinione Bald. cons. 439. num. 11. vers. De quinta quæstione princ. vol. 3. vbi sic distinguit; Aut quis præscribit tanquam sub alio, aut tanquam super aut tanquam secus ab alio: & primo casu, in quo propriè versatur Præpositus, dicit præscriptionem esse cumulatiuam, & num. 12. [Si Plebanus, inquit, in suo plebanatu præscripsit institutionem, episcopus nullo modo se intromittere debet, quod est verum si habuit possessionem per exclusionem episcopi] et infra [Licèt Plebanus habeat pro se consuetudinem, non tamen episcopus est factus exul à iure communi; & sic ille, cui præsentabunt Patroni, instituet, quia est cumulatiua potestas, & non absorta] Hæc Baldus, qui amplius testatur sic practicari Florentiæ inter Archiepiscopum, & Plebanos. Præter authores suprarelatos allegatur etiam pro Præposito Abb. hic Bald. de præscr. 3. par. 6. par. princ. in 4. quæst. vers. at primo quæro: & Coustr. in cap. Alma mater, in 1. par. rel. §. 12. sub n. 3. qui simpliciter censet præscriptionem esse cumulatiuam quando episcopus quoque exercuit.

Quamobrem ex his patet hanc magis communiter approbari quando inferior intendit solùm cumulatiuè præscribere, vt hoc casu, & vt est communior, validioribus etiam rationibus fulcitur: nam hic modus interruptionis per solum exercitium Episcopi absque prohibitione non numeratur inter alios modos interrumpendi præscriptionem, nec Bart. in l. Naturaliter, ff. de vsuc. de eo mentionem fecit dum recensuit dicta Innoc. hic vt animaduertit Abbas, nec habenda est ratio Parisij dicentis ex hoc textu induci huuc modum interruptionis: quia supra ostendimus huuc textum non habere locum in eo, qui intendit tantùm cumulatiuè præscribere.

Præsertim verò quia si esset vera opinio Parisij, nunquam daretur præscriptio cumulatiua, vt Abb. perpendit, cuius tamen contrarium voluerunt glos. & Doct. in cap. Pastoralis, de offic. Ord. Nec tollit obicem responsio Parisij, quòd dari poterit huiusmodi præscriptio in duobus Prælatis, quorum neuter habeat verum titulum iuxta terminos l. Si duo, ff. vti possid. Quin imò DD. admittunt præscriptionem cumulatiuam etiam in Prælato inferiore contra Episcopum, qui verum habet titulum à iure communi, vt ibi per glos. & Felin. in 8. limit.
13 Quibus accedit, quod in his, quæ possunt esse penes plures in solidum, vt est iurisdictio, quæ potest esse penes episcopum, Archidiaconum, & Archipresbyterum, cap. 1. & 2. & cap. final. de
14 offic. Archid. & cap. fin. de offic. Archipresbyteri, possessio vnius non interrumpit possessionem alterius, quia vnusquisque actus facit, vt suo iure vtatur non vt possessionem alterius interturbat. Ita Ægid. hic nu. 31. & probat totus ferè tit. de offic. Archid. nam illa maiori parte spectant ad Archidiaconum ex consuetudine, vt in cap. fin. eod. tit. secundum Abb. loco citat.
15 Et Bellam. in cap. De quarta, nu. 52, vers. Si verò sum in possessione, supra eod. ait in diuerso iure possidentibus actus vnius, possessionem alterius non interrumpere: puta si vnus possideat iure ordinario, alter ex priuilegio, vel consuetudine, vt hoc casu. Ratio est, quia vnusquisque intendit ius suum exercere, non ius alterius præripe-

re,

16 re, & interruptio non fit sine animo, Bald. consil. 267. In causa Petri, in princip. lib. 3. Quod cum generaliter sic verum, specialius tamen apparet in casu præsenti, quia episcopus potius voluit approbare, quàm interrumpere præscriptionem cumulatiuam Præpositi.

17 Primò, quia citatus ab executore Apostolico in reseruatione instituendi, acquieuit sententiæ postea latæ ad fauorem Præpositi, cum ab ea non appellauerit, l. final. C. de sent. quæ pro cer. quan.

18 Deinde ob annuas visitationes Episcoporum, ex quibus elicitur eorum scientia, & patientia Rot. diuers. par. 2. decis. 106. n. 8.

Tertiò, ob institutiones Præpositi multiplicatas, & effectum sortitas spatio supra centum annorum, Salic. in l. Authoritatem, vers. Quæro, de quæst. facti, C. vnde vi Rot. diuers. decis. 28. num. 7. part. 1.

Quartò, quia Examinatores Synodales Episcopi diuersis temporibus sæpius approbarunt Presbyteros coram Præposito præsentatos, ac postea ab ipso institutos, vt patet ex publicis instrumentis ac exhibitis in fasciculo fol. 45. à tergo, & in fol. 150. & seq.

Ac postremò quia cùm Promotor fiscalis episcopi anno 1601. præcepisset Præposito ne se ingereret in quadam præsentatione facta priùs coram eo, & postea coram Vicario episcopi; idem Vicarius cognita præuentione Præpositi, remisit causam ad eum tanquam iurisdictionem cumulatiuè habentem cum episcopo ex Bulla Eugeniana, & alijs priuilegijs, vt ex authentica scriptura signata littera E. Atque ita elicitur ex parte episcopi animus approbandi potiùs quàm interrumpendi præscriptionem Præpositi, non solùm ex iuris præscriptione, sed etiam ex actibus positi ius, vt dictum est.

19 Ex quibus sublata etiam sunt argumenta, quæ supra in contrarium retulimus; nam quod in controuersia possessionis præferri debeat possessio episcopi tanquam titulata, procedit quando possessio vnius non est compatibilis cum possessione alterius, iuxta l. Si duo, ff. vt possid. tunc enim cum vna, & eadem res non possit à pluribus in solidũ possideri, l. Si vt certò, §. Duobus vehiculum, ff. comm. Si probationes vtrinque sint pares, possessio titulata præfertur c. Licèt causam, de probat. At secus est in his, quæ possunt esse apud plures in solidum, vt hoc casu, quia tunc vnusquisque in sua possessione conseruatur, & est locus cumulatiuæ vt iam probauimus.

Et eodem modo respondetur ad id, quod dicitur, suam præscriptionem Præpositum interrupisse, quia aliquando instituit tanquam Vicarius per doctrinam glosſ. in l. Cum notissimi, §. Imò, & §. Illud, verb. Innouata, circa fin. vers. Etiam quædam, C. de præscrip. 30. annor. & Put. decis. 188. nu. 6. lib. 2. Nam d. glos. habet locum in rebus corporalibus tantùm, quæ non possunt à pluribus in solidum possideri, vel in actibus de directo contrarijs; tunc enim actus gestus nomine alterius propriam possessionem interrumpit; quia nimirum possessio vnius est exclusiua possessionis alterius, iuxta terminos d. l. Si duo. At verò in incorporalibus, & alijs non oppositis non est ita, quia cum possint esse in solidum apud plures, propria quasi possessio non excluditur per actum alieno nomine gestum, sicut non interrumpitur per solum exercitium alterius, vt abundè diximus, atque ita declarat Put. d. decis. 188.

Cætera verò quod ius instituendi non possit acquiri præscriptione, quod Præpositus non habeat titulum, nec bonam fidem, quod eius institutiones plures patiantur defectus, & quod illas cassauerit sententia arbitramentalis Ormanetti, iam plenè sustulit S. Congregatio in priori decisione huius causæ; & ita resolutum, vt dixi in cap. Cum ecclesia Sutrina, nu. 24. supra de caus. possess. & propriet.

DE PRÆSCRIPTIONIBVS.

Cap. Cum olim.

S V M M A R I V M.

1 *Abbas in Capellis præscribere potest iura Episcopalia, sed obtinet in his solis, quæ præscripsit. & num. 10.*

2 *Loca adiacentia præsumuntur de iurisdictione illius ciuitatis, cuius territorio magis adiacent.*

3 *Compromitti potest de iuribus Ecclesiæ in Clericos ipsius.*

4 *Prælatus in iuribus Ecclesiæ suæ potest esse arbiter, & iudex.*

5 *Episcopus fundat intentionem de iure communi super iurisdictione vniuersali in omnibus Ecclesijs suæ diœcesis.*

6 *Si iurisdictio spiritualis sit; secus si temporalis.*

7 *Diœcesanus dicitur solus Episcopus.*

8 *Ordinarius dicitur quilibet habens in loco ordinariam iurisdictionem.*

9 *Diœcesani appellatione an, & quando veniat inferior Prælatus.*

10 *Prælatus inferior potest præscribere iura Episcopalia contra Episcopum, licèt non sit exemptus ex priuilegio.*

11 *Præscribere potest inferior Prælatus contra Episcopum ius instituendi, & destituendi.*

12 *Et quid institutione authorizabili.*

13 *Præscribere an possit inferior ius ordinandi Clericos tam per se ipsum, quàm per alium.*

14 *Et quid post Concilium Tridentinum. & nu. seqq.*

15 *Regulares non possunt suos subditos ordinandos dimittere nisi ad Episcopum diœcesanum.*

16 *Et quid si sint nullius diœcesis.*

17 *Baptismus, idest ius tenendi in Ecclesia fontem baptismalem, potest præscribi.*

18 *Prælatus inferior an possit præscribere ius absoluendi à casibus Episcopo reseruatis.*

Et quid post Concilium Tridentinum. num. 21. vsque ad num. 25.

19 *Iurisdictio bassa facilius præscribitur, quàm merum imperium.*

20 *Præscribi possunt per inferiorem Episcopo omnia, quæ sunt iurisdictionis, & dignitatis Episcopalis.*

21 *Casuum reseruatio facta ab Episcopo diœcesano non afficit personas nullius diœcesis.*

22 *Præscriptio iurisdictionis Episcopalis in certa parte diœce-*

diœcesis excluso Episcopo includit etiam facultatem sibi casus reseruandi.

23 *Casus sibi reseruare an, & quando possit inferior Prælatus. & num. seqq.*

24 *Præscriptio non procedit in his, quæ sunt contra disciplinam ecclesiasticam.*

25 *Sepultura, seu ius liberè recipiendi aliquem ad sepulturam potest præscribi.*

26 *QuartaDecimarũ Episcopo debita præscriptibilis est.*

27 *Monachus, qui præest Ecclesia sæculari non debet ibi diuina officia celebrare iuxta ritum Monasticum, nisi hoc ius præscripserit.*

28 *Præscribi potest ab inferiori Prælato potestas excommunicandi, interdicendi, & absoluendi.*

29 *Præscribens contra vniuersaliter possidentem in certis articulis etiam animo acquirendi iurisdictionem vniuersalem, illam vniuersaliter non acquirit, sed tantùm præscribit, quantũ exercuit.*

30 *Secus si nemo vniuersaliter possidebat, quia totum præscribit, si ea intentione hoc faciat.*

31 *Possessio fundi vt acquiratur, non oportet omnes glebas circumambulare.*

32 *Iurisdictionẽ exercens in actu, retinet in omnibus, si habeat concessionẽ ab eo, qui ius concedendi habet.*

33 *Præscribens vnum actũ vniuersalem acquirit vniuersam iurisdictionẽ, si habeat causam vniuersalem, seu intentionem fundatam de iure communi.*

34 *Præscribens potestatem excommunicandi an censeatur etiam præscribere potestatem interdicendi, suspendendi, & absoluendi, remissiuè.*

35 *Prælatus inferior, qui nititur sola præscriptione, nõ obtinet contra Episcop. nisi illã sufficienter probet.*

36 *Archiepiscopus Theatinus an sit manutenendus in possessione visitandi loca subiecta Abbatia Sancti Ioannis in Venere, donec Commendatarius probauerit per rem iudicatam se in illa vtranque iurisdictionem exercere. & nu. seq. vsque in fin.*

37 *Abbatia S. Ioannis in Venere ex sententia Rotæ est intra fines Theatinæ diœcesis.*

38 *Episcopus potest causas matrimoniales, & criminales cognoscere, prædicandi licentias concedere, & Cõfessores approbare in locis intra suæ diœcesis fines existentib⁹, donec probetur status nullius diœcesis.*

39 *Visitationi Episcopi non subsunt loca, in quibus inferior exercet vtramq; iurisdictionem, nisi idẽ Episcopus maiorem in illis auctoritatẽ exerceat.*

40 *Congregatio Concilij quæstiones facti reijcit ad iudices competentes.*

41 *Prælatus inferior ad excludẽdũ Episcopũ à visitatione an docere debeat per rẽ iudicatã de exercitio vtriusq; iurisdictionis in Parochos, & Parochian.*

42 *Episcopus habet assistentiam iuris, & Concilij Tridentini super iurisdictione spirituali in omnibus Ecclesijs etiam regularibus intra fines suæ diœcesis, quamdiu non probentur exempta.*

43 *Concilium Tridentinum cap. 11. sess. 25. de Regular. expenditur. & num. 52.*

Monasteria in his, quæ pertinent ad animarum curam personarum sæcularium, subsunt iurisdictioni Episcopi diœcesani. ibidem.

44 *Nisi Abbas in loco episcopalem, & temporalem iurisdictionem exerceat.*

45 *Non sufficit tamen nudum exercitium, sed requiritur iustus titulus.*

46 *Prælato inferiori an, & quando danda sit manutentio contra Episcopum in exercitio iurisdictionis Episcopalis.*

47 *Monasterij S. Ioannis in Venere priuilegia quæ?*

48 *Iurisdictio episcopalis quibus constet.*

49 *Exemptio non inducitur ex sola receptione sub protectione Sedis Apostolicæ.*

50 *Prælatus inferior non potest iuuari sola possessione contra Episcopum in interdicto retinendæ.*

51 *Possessio titulata, & quæ fomentum habet à iure, præfertur in concursu.*

52 *Abbates allegantes vtranque iurisdictionem onerantur duriori probatione, quàm allegantes statum nullius diœcesis.*

1 CVM OLIM. Abbas in Capellis præscribere potest iura episcopalia obtinere tamen in his solis, quæ præscripsit. Hoc dicit. Diuiditur in tres partes. In prima ponit petitionem Actoris, & ipsius iura. In secunda ponit iura Abbatis ibi, *Ad elidendam*. In tertia diffinit ibi, *Quia prædictus*. Et partim pro Abbate vsque ad vers. *Super alijs*. Et abinde pro Episcopo.

2 Nota primo ibi, *adiacentibus*, loca adiacentia præsumi de iurisdictione illius ciuitatis, cuius territorio magis adiacent, arg. § Insulæ, Instit. de rer. diuis. & hic notat Bald. num. 1. Hinc est vt quamuis visitare loca nullius diœcesis, & illarum personas ordinare, eisque dimissorias ad Ordines suscipiendos concedere, non spectet ad Episcopum viciniorem, sed ad Episcopum intra cuius diœcesis fines eadem loca sita sunt, ad præscriptum cap. 10. sess. 23. Concilij Tridentini: tamen secus sit si loca ipsa sint omninò extra fines cuiusque diœcesis; quia tunc prædicta facultas pertinet ad Episcopum, cuius Cathedralis Ecclesia proximior est ex decreto c. 9. sess. 24. Præsumuntur enim dismembrata à territorio illius ciuitatis, cui magis adiacent, vt ex sententia S. Congregat. Cardinalium ipsius Concilij Interpr. scripsi pleniùs in c. Nullis, inf. de Paroch.

3 Secundò nota ibi, *Archipresbytero, ac Primicerio Lucanis*, iuncta suprascriptione. In personas ecclesiæ posse de iuribus ipsius ecclesiæ cõpromitti. Nam Pontifex hic arbitrium approbat, vt patet in fine capituli, & notat Io. Andr. num. 4. in ver. Lucanis, dicens cordi tenendum, & remittit ad notata per se in cap. Cum inter, in ver. Subscribimus, de re iudic. & in Specul. in tit. de arbitro, §. Sequitur, vers. Sed numquid Abbas, idem notant Butr. num. 6 in 9. notab. Cardin. nu. 1. Anchar. & Abb. ambo in 5. notab. Quod intellige dummodo compromissum fiat in Clericos vt hic; aliàs secus, vt in cap. Contingit,
4 supra de arbitr. secundum Cardin. Non obstat textus in l. penult. ff. de arbitr. quam Ioan. Andr. allegat in contrarium. Siquidem illa lex secundum Abbatem nihil facit: tantùm enim decidit neminem posse in re propria esse arbitrum, hic verò Archipresbyter, & Primicerius non erant arbitri in re propria, sed in iuribus ecclesiæ, super quibus nedum ecclesiæ Clerici, sed ipse quoque Prælatus potest esse arbiter, vt hic per eum. Et idem voluit Anton. de Butr. in c. Cum inter, §. 1. in 1. col. infra tit. prox. & Florian. in l. Si societatem, §. Arbitrorum, in princ. ff. pro soc. quos refert, & sequitur Felin. hic num. 2. vers. Dum dicit Abbas. Nec mirum, quia in causa ecclesiæ suæ Prælatus potest etiam esse iudex, cap. Si quis ergo, 3. qu. 7. cap. Sicut, 7. qu. 1. & c. Guilisarius, 23. quæst. 4. & tenet glos. vnica in cap. Cum venissent, vers. Sic Episcopus Iudex est in causa ecclesiæ suæ, & ibi Abb. & DD. su-

pra de Iudic.& notat.in c.1. de pœn.lib.6. & hic
per Butr. n. 12. vers. Inducitur ad quæstionem.
5 Tertio nota ibi, *ad fundandam intentionem tuam ius commune, &c.* Episcopum de iure com-
muni fundare intentionem super iurisdictione
vniuersali in omnibus Ecclesijs suæ diœcesis, vt
hic, & in c. Omnes Basilicæ, 16. qu.7. cum alijs
hic allegatis in glos. 1. & per Host. ante num. 1.
in ver. In sua diœcesi. Idem notant Cardin. in
1. notab. Butr. Anchar.& Abb. omnes in 3. no-
6 tab. & latiùs dicam infra num.42. Intellige in
specialibus, in quibus episcopus obtinet eo ipso,
quod probat Ecclesiam intra suæ diœcesis fines
existere, quamdiu non probetur exempta. Secus
verò in temporalibus, in quibus succumbit, nisi
aliter doceat de iure suo. Textus est, in quo
vtrumque membrum probatur, in c. Cum vene-
rabilis, vbi omnes notant, infra, de relig.domib.
7 Quartò nota ibi, *tanquam Diœcesanum Episcopum:* appellatione Diœcesani venire Episco-
pum tantùm, non autem Prælatum inferiorem,
licèt habeat in loco ordinariam iurisdictionem.
Quod tenet gloss.1. in Clem.1. vers. Item nota
verbum Diœcesanis, de vita, & honest. Cleric.
& in Clem.1. in ver. Diœcesanis, de iurepatr. &
Abb. hic num. 1. in 4. notab. qui hinc colligit
differentiam inter Diœcesanum, & Ordinarium:
8 nam Diœcesanus dicitur solus Episcopus; Or-
dinarius verò etiam quilibet alius habens ordi-
nariam potestatem in loco, vt in cap. Ordinarij,
iuncta glos. in ver. Locorum. de offic. Ordin.
lib.6. glos. in Clem. 1. in ver. Locorum Ordina-
rijs, de testam. de quo plenè per Archidiac. in
cap. Licèt Canon, nu.6. in ver. Ordinarius, de
elect. lib.6. Idque confirmatur etiam ex etymo-
logia, & allusione vocabuli: nam Ordinarius
dicitur qui habet ordinariam iurisdictionem;
vnde hoc nomen conuenit cuilibet eam iurisdi-
ctionem habenti: Diœcesanus verò dicitur, qui
præest diœcesi, quod conuenit soli Episcopo, vt
in cap. Cum Episcopus, de offic. Ordin: lib. 6.
9 Fatetur tamen Abbas Diœcesani appellatione
comprehendi quemlibet habentem in loco ordi-
nariam iurisdictionem vbi subiecta materia pa-
riter est apta concernere tam Episcopum, quàm
alium Ordinarium. Et ita saluat quod scripsit
Ioan. Andr. in c. Ioannes, super ver. Diœcesa-
num, de testam. Tu verò adde glossam in Clem.1.
§. Volumus, in ver. Diœcesanis, de foro compet.
quæ notabiliter dicit pro Diœcesanis intelligi
eos, qui habent in loco Episcopalem iurisdictio-
nem, vel quasi; dummodo tamen illam habeant
priuatiuè ad Episcopum. Quam glossam sequi-
tur ibi Cardin. num.2. in 4. quæst. Imola n.38.
Abb. n.15. & Vitalin. nu. 4. Similis glos. est in
Clem. 1. in ver. Proprij, de reb. eccl. non alien.
quam hic sequitur Felin. num. 1. vers. Secundò
limita, per hoc enim inferior constituitur in
proprio territorio, vt notat Gemin. post Ioan.
de S. Georgio in c.2. col.4. vers. Quæro an infe-
riores Prælati ab Episcopis habeant territoriũ,
de cõstit. lib 6.& dixi plenissimè in c. significasti,
de off. Archid.& in c. Cũ cõtingat, de foro cõpet.
10 Quintò nota Abbatem, & sic inferiorem Præ-
latum posse præscribere iura Episcopalia contra
Episcopum, vt hic est casus secundum Io.Andr.
& omnes in Summa: concordat text. in c. Au-
ditis, supra eod. Et quamuis Host. hic in princ.
in ver. Abbate, dicat hoc procedere, si Abbas
sit exemptus ex priuilegio, quia aliàs non pos-
set præscribere iura Episcopalia: tamen opposi-
tum determinat Innoc. num. 2. Cui consentiunt
Butr. n. 10. in vlt. notab. & Anchar. num. 2. in
2. not. & Innocentij opinionem putat veriorem
Abbas n.4 in 7.not.& in d. c. Auditis, & ibi dixi.
11 Sexto nota in vers. *Quia prædictus Abbas*, octo
iura, quæ contra Episcopum præscribi possunt ab
inferiori Prælato, de quibus hic per Host. nu. 2.
vers. Sed hoc nota. Io. Andr. sub n.4. in ver. Osten-
dit, Butr. n. 10. in 10. notab. & Abb. in 8. not.
Primò enim præscribi potest ius instituendi in
Ecclesijs, & Capellis, necnon ius destituendi. Et
12 quod dictum est de iure instituendi, Abbas intel-
ligit contra Hostiensem etiam de institutione
authorizabili dicens hoc probari apertè in hac
Decretali, vbi simpliciter institutio reseruatur
Abbati in plebe, & Capellis: & fusiùs hoc pro-
sequitur in d. c. Auditis, supra eod. Tu verò hoc
intellige vt dixi in c. Eam te, num.3. supra de
ætat. & qualit. & in c. Cum contingat, n.31.37.
& seq. de foro compet.
13 Secundò præscribi potest ordinatio Clerico-
rum; quod duobus modis potest intelligi. Vno
modo vt ipse Prælatus præscribat ius ordinandi
Clericos per se ipsum. Et hoc casu iure communi
inspecto, præscriptio procedit tãtum quoad illos
ordines quos inferior potest cõferre, vt in c. Quo-
14 niam.69. dist.& in c. Abbates, de priuil. lib.6. Dixi
iure communi inspecto, quia ex Conc. Trid. c. 10.
sess.23. Abbatibus, & alijs inferioribus non licet
primã tonsurã, vel minores Ordines conferre cui-
quã, qui regularis subditus sibi non sit, non obstã-
tibus priuilegijs, præscriptionibus, vel cõsuetudi-
nibus etiam immemorabilibus. Vnde aut Abbas
vult ordinare suos subditos regulares, & non eget
præscriptione, cùm habeat potestatẽ eos ordinã-
di, vt in d.c. Quoniam, Aut vult ordinare sibi non
subditos: & ei obstat Conciliũ, de quo dic latiùs,
vt scripsi in c. Cũ contingat, de ętat.& qual. in c.1.
de suppl.negl. Præl.& in c. Aqua, de consecr. eccl.
Quo verò ad alios ordines, quos inferior nõ po-
test conferre, absolutũ est etiã iure cõmuni inspe-
cto, non procedere pręscriptionem; quia quæ sunt
ordinis episcopalis nullo vnquam tempore præ-
scribi possunt, cap. Quanto, & ibi dixi, supra de
consuet. & d. c. Aqua.
15 Alio modo ordinatio Clericorum potest in-
telligi vt Prælatus ius ordinandi præscribat non
per seipsum, sed per alium, idest vt possit suos
subditos ordinandos dimittere ad quem malue-
rit Catholicum Antistitem. Et de iure commu-
ni procedit præscriptio, vt hic, & in c. Veniens,
infr. eod. Secundum Host. & alios præallegatos.
Verum post Concilium Tridentinum secus di-
cendum est, quia Abbates, & alij inferiores Præ-
lati Clericis sæcularibus litteras dimissorias nul-
latenus concedere possunt, vt ab alijs ordinen-
tur, & quamuis possint illas concedere suis sub-
ditis Regularibus; non possunt tamen eas diri-
gere nisi ad Episcopum Diœcesanum, vt in c. 8.
16 sess. 23. Aut si sint nullius diœcesis, ad Episco-
pum, intra cuius diœcesis fines existunt, vt præ-
cipitur in d. c. 10. vbi derogatur præscriptioni-
bus, & consuetudinibus etiam immemorabili-
bus. Quod si omninò sint extra fines cuiusque
diœcesis, ex sententia S. Congregationis Conci-
lij, dimissoriæ dirigendæ sunt ad viciniorem Epi-
scopum, qui tanquam Sedis Apostolicæ Delega-

tus

tus potest eos visitare ex decreto c. 9. sess. 4. vt dixi supra in primo notab. de quo vide quod scripsi latissimè in c. Significasti, supra de offic. Archid.

17 Tertiò præscribi potest baptismus, idest vt inferior Episcopo ius habeat in ecclesia tenendi fontem baptismalem. Simile in c. 2. de Capell. Monach.

18 Quartò præscriptibilis est pœnitentia in leuioribus culpis. Et hinc arguit Anton.de Butr.n.8. in 11. notab. vt Prælatus inferior non possit præscribere ius pœnitentiæ iniungendæ quoad grauiores culpas, & casus Episcopo reseruatos, de quibus in cap.3. de pœnit. & remiss. lib.6. Et

19 videtur ex mente Baldi num.2. in ver. In leuioribus culpis, qui hinc colligit bassam iurisdictionem faciliùs præscribi, quàm merum imperium, de quo in l. More maiorum, ff. de iurisd. omn.

20 iudic. & in l. Viros, C. de diuers. offic. lib. 12. Sed oppositum tenet Abbas motus ea ratione, quia omnia, quæ sunt iurisdictionis, & dignitatis episcopalis, possunt per inferiorem episcopo nomine suæ ecclesiæ præscribi, vt in c. Auditis, supra eodem. Et ad hunc textum respondet propterea hic dictum de leuioribus, quia in illis dumtaxat fuerat præscriptum; non tamen negat Abbatem potuisse præscribere in grauioribus.

21 Verùm hanc controuersiam sustulit Concilium Tridentinum de sacram. Pœnit. sess.14. c.7. de cas. reseru. Vnde in hoc articulo hodie sic distin-

22 gue. Aut Abbas, vel alius inferior Prælatus ex priuilegio Apostolico, vel legitima præscriptione habet omnimodam iurisdictionem quasi episcopalem in certa parte diœcesis, exclusio episcopo, itant sit in statu nullius diœcesis, secundum ea, quæ scripsi latissimè in c. Nullus, infra, de Paroch. & tunc non eget præscriptione ad absoluẽdum à casibus episcopo reseruatis, quia reseruatio Episcopi non afficit subditos ipsius Abbatis, cum non sint de sua diœcesi, vt plenè probaui in c. Omnis, infra, de Pœnit. & remiss. & Abbas ipse quoad subditos potest sibi casus reseruare, vt mox patebit. Neque hoc casu est locus decreto Concilij in d. c.7.de Cas. reseruat. quia loquitur de reseruatione, quam faciunt episcopi in diœcesibus vt patet ibi, *Episcopis omnibus in sua cuique diœcesi.* At locus nullius neque est in diœcesi episcopi, vt dixit Rota decis.207. num.2. part.2. diuers. & fusius notaui in c. Cum contingat, num. 32. 35. & 37. supra de foro compet.

Et in hoc primo casu saluari potest opinio Abbatis. Tunc enim inferiori suffragari potest præscriptio quoad absolutionem à casibus Episcopo reseruatis, quando præscripsit totalem iurisdictionem episcopalem, vel quasi priuatiuè ad Episcopum in certa parte diœcesis iuxta terminos cap. Auditis, supra eodem, & notata per glossam in Clem. 1. §. Volumus, in ver. Diœcesanis, de foro compet. Nam in dicta præscriptione iurisdictionis vniuersalis includitur etiam ius sibi reseruandi casus, vt paulò infra patebit.

23 Aut inferior ex priuilegio, vel præscriptione non est in statu nullius diœcesis, sed est simpliciter exemptus, vel præscripsit iura Episcopalia in aliquibus tantùm capitibus, vt fecerat iste Abbas in octo capitibus, de quibus in textu, & tunc non valet præscriptio absoluendi à grauioribus casibus Episcopo reseruatis; quia cùm inferior hoc casu adhuc remaneat subiectus Episcopo Diœcesano, nec ipse inferior possit quoad subditos casus sibi reseruare; obstat illi reseruatio Episcopi Diœcesani. Vnde ab ipso tantùm absolutio petenda est ad præscriptum Concilij Tridentini in d.c.7. Quod multò clarius procedit post Decretum S. Congregationis negocijs, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præpositæ editum iussu felicis recordationis Clementis VIII. super absolutione à casibus reseruatis. Quod refertur à Stephano Quaranta in Summa Bullarij in ver Casus reseruati, pag.162. Et in hoc casu tenenda est opinio

24 Antonij de Butrio: Magnopere enim pertinet ad disciplinam populi Christiani vt in qualibet diœcesi adsit Superior, qui possit grauiora crimina reseruare. Is autem in sua Diœcesi non est nisi Episcopus. Neque enim in hoc suffragatur inferiori aliqua præscriptio; tum quia obstat Concilium; tum quia in his, quæ sunt contra disciplinam ecclesiasticam, præscriptiò non procedit, cap. Cum inter, de Consuet. Felin. in cap. Accedentes, num. 6. supra eod. Balb. in tract. de præscript. in 1.par. sextæ partis principalis num.7. Vnde partes Sacerdotis sunt, cum extra mortis articulum nihil possit in casibus reseruatis, id vnum pœnitentibus persuadere, vt ad Superiores, & legitimos iudices pro beneficio absolutionis accedant, vt legitur in d. c.7. Et hanc distinctionem non obscurè probauit S. Congregatio eiusdem Concilij interpres: nam consulta, an inferior aliquis ab Ordinario in ea parte diœcesis, quæ iurisdictioni suæ subiecta est, possit sibi reseruare aliquos casus, quemadmodum Ordinarijs licet in suis diœcesibus: Die 5. Iulij 1582. respondit posse; si tamen habeat iurisdictionem quasi episcopalem in eo loco, & nulli Diœcesano subsit nec ipse, nec eius subditi.

25 Quintò præscribi potest sepultura, idest ius recipiendi aliquem ad sepulturam liberè, vt in cap. Nimis iniqua, §.1. vers. Et fratres, inf. de excess. Prælat.

26 Sextò Decimarum perceptio. Quod intelligi potest, primò vt Abbas præscripserit quartam decimarum Episcopo debitam, vt in c. De quarta, supra eod. secundum Hostien. & Ioan.Andr. Nam in perceptione decimarum Abbas non egebat præscriptione cum de iure communi spectent ad plebem, c. Cum contingat, de decim. Deinde potest intelligi vt Abbas præscripserit decimas, vt caperet ad vtilitatem sui Monasterij secundum Abbatem.

27 Septimò potest præscribi ius celebrandi diuina in Ecclesijs Episcopo subiectis. Quod similiter potest intelligi duobus modis. Primò vt Abbas præscripserit facultatem liberè celebrandi in prædictis Capellis secundum Innocen. in fine in ver. Celebrandis. Et secundum hunc intellectum Prælatus regularis de iure communi non potest liberè celebrare in Ecclesijs sæcularibus sibi subiectis. Secundò modo intelligi potest vt Abbas præscripserit ius celebrandi in Ecclesia sibi subiecta iuxta officium Monachale: nam de iure Monachus, qui præest Ecclesiæ sæculari, non debet ibi officiare iuxta ritum monasticum

Ff 2 are.

arg. c. Illa, 12. dist. & notat glossa vnica in fine in c. De Monachis, 16. qu. 1. Ec hic intellectus magis placet Hostien. num. 5. in ver. Ac diuinis officijs, & in ver. sequen. Abb. n. 5. vers. Octauò ius celebrandi, vbi ait esse mente tenendum hoc ius esse præscriptibile: & Ioann. de Anan. num. 3.

28 Octauò, & vltimò præscriptibilis est potestas excommunicandi, interdicendi, & absoluendi. Quod intelligunt Doctores respectu Clericorum & Ecclesiarum sæcularium: nam subditos suos potest Abbas de iure communi excommunicare sine alia præscriptione, vt in c. Sicut, de Simon. & in c. Cum in Ecclesijs, de maior. & obed. secundum Abb. n. 5. in fine.

29 Septimò nota ibi, *Super iam dictis articulis*, nec non ibi, *Super alijs omnibus*, ad præscriptionem vnius articuli iuris Episcopalis non inferri ad præscriptionem alterius sub eodem genere, prout sentit gloss. fin. hic & notat Butr. n. 5. in 6. notab. Calder. cons. 192. circa med. vers. In omnibus autem, aliàs 2. de præscript. Roman. cons. 368. n. 8. vers. Vnde videmus, Abb. cons. 71. Videtur, num. 1. lib. 2. Atque ita alio exercente, & possidente vniuersalem iurisdictionem in loco, si alius exerceat iurisdictionem in certis articulis, etiam animo acquirendi vniuersalem iurisdictionem; Per hoc tamen illam non acquirit vniuersaliter, sed tantùm præscribit quantū possedit, & exercuit. Et ita est hic casus pro his, quæ notat Innocent. in c. Dilectus, de Capell.
30 Monach. Secundum Abb. hic nu. 6. Secus autem est si nemo vniuersaliter possidebat; quia tunc ex vno actu infertur ad præscriptionem aliorum eiusdem generis, vt ibi Innocen. notat. quando ea intentione hoc facit, vt vniuersalem iurisdictionem acquirat, vt declarat Alexan. cons. 68. num. 19. vers. Ad prædicta benè facit, lib. 2. & probatur optimè in c. 1. de relig. domib. vbi si
31 dubitatur in cuius diœcesi sit Basilica consecranda, ille Episcopus consecrabit, qui priùs in illo loco episcopalia exercebat. Ad idem textus in l. Possideri, in princ. ff. de acquir. possess. vbi habetur ad acquirendam fundi possessionem non esse opus vt quis omnes glebas circumambulet, sed sufficere quamlibet partem fundi introire dummodo mente, & cogitatione hoc fiat, vt eorum fundum vsque ad terminum velit
32 possidere. Et hæc sit prima limitatio ad conclusionem superiùs propositam. Aliam limitationē ponit Bart. in l. 1. §. Si quis hoc interdicto, n. 1. ff. de itiner. actuque priuato, vbi in præscribenda, inquit, iurisdictione, probata quasi possessione certi actus, in illo tantùm actu præscriber, non in alijs: secus si haberet concessionem ab alio, qui habet ius concedendi; tunc enim si vteretur iurisdictione in actu vno, retineret in
33 omnibus. Itaque ex præscriptione vnius actus infertur ad præscriptionem alterius sub eodem genere, quando præscribens habet causam vniuersalem, seu fundat intentionem de iure communi, quia tunc ex præscriptione vnius actus vniuersalis acquiritur vniuersa iurisdictio, secundum theoricam Innocentij communiter approbatam in d. cap. Dilectus, in princ. Oldrad. cons. 354. nu. 17. vers. Quintò opponitur. Feder. de Sen. cons. 130. Factum est tale, nu. 2. vers. Sed contra Bald. cons. 433. n. 7. lib. 3. plenè Alexan. alios cumulans in cons. 68. Ee viso, num. 18.
34 lib. 2. An autem præscribens potestatem excommunicandi videatur etiam præscribere potestatem interdicendi, suspendendi, & absoluendi dic vt plenè per Abb. hic n. 7. & Felin. in c. Auditis, in princ. n. 11. supra eodem, vbi declarat doctrinam Abbatis hic. Et an, & quando qui potest excommunicare, possit absoluere, Vide per eundem Felin. in c. Pastoralis, §. 1. de offic. Ordin.

35 Vltimò nota ibi, *sufficienter ostendit*, non sufficere vt inferior Prælatus alleget se legitimè præscripsisse iura episcopalia ad hoc vt obtineat contra Episcopum, nisi de præscriptione huiusmodi plenam fecerit fidem, vt hic, & in c. Cum personæ, de priuil. lib. 6. Quod tamen declara, vt latiùs dicam infra à n. 46.

36 Ex facto quæsitum est, an Archiepiscopus Theatinus sit manutenendus in quasi possessione visitandi loca subiecta Abbatiæ S. Ioannis in Venere, donec Commendatarius per rem iudicatam probauerit se in illa vtramque iurisdictionem Episcopalem, & Temporalem in Parochos, & Parochianos exercere.

37 Cum die 4. Maij 1615. in Rota decisum fuisset Abbatiam S. Ioannis in Venere, circumscripto effectu, intra fines Theatinæ diœcesis existere; ac deinde Archiepiscopus obtinuisset mandatum de manutenendo in quasi possessione visitandi ipsam Abbatiam, ac loca ab ea dependentia, atque in illis ea, quæ à Concilio præscri-
38 buntur, exercendi: Postea S. Congregatio Concilij ab eodem Archiepiscopo consulta declarauit, donec per tres sententias conformes, vel vnicam, quæ in rem iudicatam transierit dictam Abbatiam, ac loca illi subiecta nullius diœcesis esse constiterit, spectare ad Archiepiscopum Theatinum dumtaxat causas ibi matrimoniales, & criminales cognoscere, licentias concionandi concedere, ac Sacerdotes approbare ad confessiones audiendas. Sed cùm Archiepiscopus vellet visitare in vim dicti mandati de manutenendo; oppositum fuit inter alia loca Abbatiæ subiecta extare Castrum de Fossacæca, Castrum de Rocca, & Villam S. Eusanij, in quibus Commendatarij dictæ Abbatiæ exercebant vtrāque iurisdictionem Episcopalem, & temporalē in Parochos, & Parochianos; ac proinde exempta esse ab Archiepiscopi iurisdictione, & visi-
39 tatione in vim c. 11. sess. 25. de Regular. Vnde super his S. Congregatio consulta respondit, si Commendatarius dictæ Abbatiæ in prædictis castris Episcopalem, & temporalem iurisdictionem exerceat, loca huiusmodi minimè subesse iurisdictioni, & visitationi Archiepiscopi, & decretum ab ipsa Congregatione iampridem editum ad hunc casum non pertinere, nisi Archiepiscopus maiorem in prædicta loca iurisdi-
40 ctionem exerceat. Cæterum an verè Abbas in supradicta loca vtramque iurisdictionem; aut Archiepiscopus maiorem exerceat auctoritatē, non spectare ad iudicium Sac. Congregationis, sed in Rota, vbi causa pendet, esse discutiendum.

41 Nunc itaque cùm ad excludendam Archiepiscopi visitationem Commendatarius teneatur probare se in dicta loca exercere vtramque iurisdictionem: Quæritur à S. Congregatione an

de

de huiusmodi iurisdictione constare debeat per tres sententias conformes, vel vnicam, quæ in rem iudicatam transierit, quemadmodum de statu nullius diœcesis iam censuit S. Congregatio, itaut interea Archiepiscopus non sit impediendus vti suo mandato de manutenendo in quasi possessione visitandi: An verò ad impediendam Archiepiscopi manutentionem satis sit incontinenti docere de exercitio vtriusque iurisdictionis per testes, scripturas, & alia eiusmodi genera probationum.

42 Pro solutione supponendum est primò Episcopum habere assistentiam iuris, & Concilij Tridentini super iurisdictione spirituali in omnibus Ecclesijs intra suæ diœcesis fines consistentibus, siue illæ sæculares, siue regulares existant, quamdiù non probentur exemptæ, vt de sæcularibus patet hic, & in c. Omnes Basilicæ, 16. q. 7. iu c. Cum venerabilis, de relig. domib. & dictū est supra nu. 5. in 3. notab. & de monasterijs est text. in c. Abbate, vbi notat glos. in ver. Episcoporum, & in c. Monasteria, 18. quæst. 2. in c. Tua nobis, vbi id notat Dec. n. 16. de Confir. vtil. vel inut. in c. Cum dilectus, & in cap. De Xenodochijs, de relig. domib. vbi Host. sub n. 6. in ver. Per sollicitudinem, hic patet, inquit, manifestè quod monasteria, & alia loca religiosa, & pia ad Diœcesanum pertinent de iure communi, de quo ipse Diœcesanus petens, vel agēs fundat intentionem suam, vt hic patet, & 16. q. 5. c. Si quis Episcoporum, & q. 3. c. 2. & 18. q. 2. c. Quidam Monachorum, Vnde semper dabitur sententia pro eo, nisi priuilegium, & aliud canonicum quid obsistat, 18. q. 2. c. Abbatibus, de præscr. c. Non liceat, de Instit. c. 3. vt c. Cum venissent, cum alijs per eum allegatis; & decidit Rota decis. 78 n. 1. part. 1. diuers. & statuitur

43 decreto Concilij c. 11. sess. 25. de Regul. Nam ibi primò constituitur regula, vt monasteria curata in his, quæ pertinent ad animarum curam personarum sæcularium, subsint iurisdictioni, & visitationi Episcopi, in cuius diœcesi sita sunt.

44 Et quamuis deinde excipiantur loca, in quibus Abbates vtramque iurisdictionem exercent; tamen cùm Regula sit pro Episcopo, exceptio pro Regularibus; Episcopus dicitur habere iuris assistentiam, quamdiu exceptio à Regularibus concludenter probata non fuerit, vt est tex. in c. Cum Episcopus, & ibi glos. in ver. Habere, de offic. Ordin. lib. 6. & tradit Bald. in c. 1. col. 2. de alien. iudic. mutan. cau. facta, & alij apud Dec. in l. 1. n. 8. ff. de regul. iur.

45 Deinde supponendum est Concilium vbi eximit à iurisdictione Episcopi Abbates vtramque iurisdictionem exercentes, non esse intelligendū de his, qui nudum habent exercitium iurisdictionis absque vllo titulo, sed de his, qui iustè, & legitimè dictam iurisdictionem exercent: absurdum enim esset vt Concilium voluisset in sua possessione manuteneri intrusos, & iurisdictionis Ecclesiæ vsurpatores, quos anathemati subiecit in c. 11. sess. 22. exclusis Episcopis, qui fundatam habent intentionem de iure communi, vt in præallegatis iuribus. Et fuit sæpius decisum in Rota, vt in causa Valentina iurisdictionis, 9. April. 1590. coram Bubalo. Caputaq. dec. 201. part. 2. Seraph. decis. 1104. vbi refert ita etiam censuisse S. Congregationem Concilij.

46 Quibus suppositis, videtur respondendum Archiepiscopum Theatinum esse manutenendū in sua quasi possessione visitandi eiusmodi loca, quamdiu Commendatarius non probauerit per tres sententias conformes, vel vnicam, quæ in rem iudicatam transierit, se in dictis casiris iurisdictionem Episcopalem, & temporalem exercere: nam cum decretum d. cap. 11. non tollat, imò potius præseruet iuris assistentiam, quam habent Episcopi in monasterijs suæ diœcesis, vt dictum est; inferior Prælatus non est conseruandus in sua possessione nisi in duobus casibus. Primus est, si exhibeat priuilegium, quod per se sit insufficiens ad dictam iurisdictionem exercendam. Secundus est si dicat se munitum priuilegio, & præscriptione, & priuilegium exhibeat, quod licèt per se non sit sufficiens; tamen iustam causam præbeat præscribendi, & de possessione fidem faciat. His enim duobus casibus dumtaxat datur manutentio inferiori contra Episcopum, tex. est ad litteram in c. Cum personæ, de priuil. in 6.

47 At verò hoc casu nullum quidem exhibetur priuilegium per se sufficiens ad vtramque iurisdictionem legitimè exercendam: si enim de tali priuilegio appareret, lis esset finita tam in possessorio, quàm in petitorio iudicio, c. 1. de priuil. lib. 6. & d. c. Cum personæ, c. Quanto, infra eod. tit. c. Institutionis, 25. q. 2. c. Cum dilectus, & ibi Ioan. Andr. num. 3. de relig. domib. cum multis similibus. Similiter nec exhibetur priuilegium, quod præbeat iustam causam exercendi Episcopalem, & temporalem iurisdictionem: nam in priuilegijs exhibitis Alexandri III. & aliorum Pontificum solum cōceditur Monachis dicti monasterij S. Ioannis in Venere, vt ea, quæ sunt Ordinis, possint accipere à quo maluerint Catholico Episcopo; atque vt intra fines Abbatiæ nullus Episcopus nisi vocatus ab Abbate Synodum celebret, aut Clericos constringat, cum hanc curam ad Abbatis sollicitudinem Sedes Apostolica voluerit pertinere; & monasterium sub protectione dictæ Sedis suscipitur. Quę verba ita restricta, & limitata tantum abest vt potuerit præbere iustam causam præscribendi episcopalem, & temporalem iurisdictionem, vt potius ostendant hanc iurisdictionem à Commendatarijs vsurpatam fuisse: iurisdictio enim

48 Episcopalis constat cognitione causarum criminalium matrimonialium, & aliarum ciuilium institutione, ac destitutione, alijsque pluribus, de quibus in c. Conquerente, & c. Dilectus, vbi gl. in ver. De lege iurisdictionis, de offic. Ordin. & tamen in dictis priuilegijs conceditur ad summum Abbati sola Clericorum constrictio, &

49 Synodi celebratio. Et quamuis monasterium recipiatur sub Sedis Apostolicæ protectione; hæc tamen receptio nullam exemptionem importat, vt est casus in c. Ex parte, il secondo, de priuileg.

50 Vnde sequitur vt cùm Abbas sit sola præscriptione munitus, Archiepiscopus, qui fundat intentionem de iure communi, non sit prohibendus visitare, donec Abbas de præscriptione Cannonica plenam fecerit fidem, iuxta verba d. cap. Cum personæ, Inferior enim non potest iuuari sola possessione, nec obtinere contra Superiorem in interdicto retinendæ, vt tradit

Bart.

Bart. in l. 1. §. Huius auctoritate interdicti, sub num.3. vers. Nam interdictum hoc, ff.vti possid. & Verall. decis.306. nu.4. par.1.

51 Idque eo magis, quia Archiepiscopi Theatini bis visitarunt dictam Abbatiam, ac loca eidem subiecta ita vt propterea res videatur sine difficultate, cùm Archiepiscopus præter iuris assistentiam, habeat etiam actus possessorios. Rota decis.382. nu.4. & 5. par.2. in recent. Præfertur enim in concursu possessio titulata, & quæ fomentum habet à iure, c. Licet causam, de probat Bart. in l. Si duo, col. 2. ff. vti possid. Bald. in l. Qui accusare, col.fin. in vlt. notab. C. de eden. Menoch. de retin. remed.3. n.733.

Præterea considerandum est Concilium non resistere, imò potius assistere vt Prælati nullius diœcesis possint causas matrimoniales, & criminales cognoscere, vt sæpiùs fuit resolutum: & scripsi plene in c. Accedentibus, infr. de excess. Prælator. & tamen in hac causa, quia Abbas nititur sola præscriptione, Sac. Congregatio declarauit eiusmodi causas esse ab Archiepiscopo Theatino cognoscendas, donec per rem iudicatam constiterit dictam Abbatiam nullius diœcesis existere. Ergo similiter etiamsi Concilium non resistat, imò potius assistat Regularibus vtramque iurisdictionem exercentibus itaut ab Episcopis visitari nequeant; tamen donec per rem iudicatam de exercitio eius iurisdictionis constiterit non erit Archiepiscopus prohibendus eiusmodi loca visitare; cùm Abbas nullum priuilegium exhibeat, quod saltem præbeat iustam causam præscribendi.

52 Rursus considerandum est duriori probatione onerari Abbates vtramque iurisdictionem exercentes, quàm Prælatos nullius diœcesis: his enim sufficit probare omnimodam iurisdictionem Episcopalem in certa parte diœcesis excluso Episcopo vt in c. Audis, supra eodem: hoc enim includit separationem territorij, & statum nullius diœcesis iuxta gloss. communiter receptam in Clem.1. §. Volumus, in ver. Diœcesanis, de foro compet. Dixi in c. Nullus, infra de Paroch. & in c. Cum contingat, supra de foro compet. At verè exercentibus vtramque iurisdictionem non sufficit probare Episcopalem, sed requiritur etiam probatio temporalis iurisdictionis, ita vt teneantur probare statum nullius diœcesis, qui includitur in probatione Episcopalis iurisdictionis, ac præterea etiam exercitium iurisdictionis temporalis. Vnde si data est Episcopo manutentio, quando Abbas non tenebatur probare nisi statum nullius diœcesis in terminis c.9. sess.24. longè magis debet illi dari in casu c.11. sess.25. de Regul. quando Abbas tenetur probare non solum statum nullius diœcesis, sed etiam temporalis iurisdictionis exercitium.

DE SENTENTIA ET re iudicata.

Cap. Non potest.

S V M M A R I V M.

1 SAcerdos sine iusta causa non est ab Episcopis etiam in vnam sententiam concordantibus deponendus.
2 Depositio & degradatio Episcoporum, Presbyterorum, & aliorum clericorum quem numerum Episcoporum requirat.
3 Et quid post Concilium Tridentinum.
4 Causæ criminales grauiores contra Episcopos à solo Romano Pontifice cognoscuntur, minores verò à Concilio Prouinciali.
5 Character Ordinis durat etiam post mortem, & Clericus resuscitatus non esset iterum ordinandus.
6 Sententia requirit iustitiam causæ, & potestatem iudicantis.
7 Regulares excommunicati ob notorium delictum an possint ab Episcopo denunciari. & num. seqq. vsque in fin.
8 Miles Hierosolymitanus, qui Parochum publicè percussit, non potest ab Episcopo declarari excommunicatus. & n.12.
9 Declaratoria excommunicationis an requirat citationem partis & n.17.
10 Citatio non potest decerni ab Episcopo contra exemptum.
11 Citatio est decretum interloquutorium.
12 Regulares Sacramenta administrantes sine Parochorum licentia possunt ab Episcopo denunciari excommunicati.
13 Denunciatio, seu declaratio circumscripta citatione non est actus iurisdictionis. & n.15.
14 Sententia lata post appellationem est nulla. Declaratio post appellationem est valida ibid.
16 Exemptus notoriè excommunicatus potest declarari ab Episcopo.
18 Excommunicationis sententia, & declaratoria in quo differant.
19 Citatio requiritur in discussione causæ etiam publicæ, ob quas fertur declaratoria.
20 Secus si causa sit notoria.
21 Citandus non est cui notorium est defensionem non competere.
22 Publicum, & notorium in quo differant.
23 Citatio pro declaratoria ob notoriam excommunicationem contra exemptum non est arctatoria.
24 Citatio quatenus sua putet interesse potest fieri etiam non subdito.
25 De notorio satis est vt constet etiam extraiudicialiter.

1 NON POTEST. Ioan. Andr. non summat, quia breue est. Sed per alia verba secundum Abb. sic summari potest. Sacerdos sine iusta causa non est ab Episcopis etiam in vnam sententiam concor-

cordantibus depouendus. Hoc dicit : & verbum
Sacerdos intelligas largè pro Epiſcopo, Presby-
tero, Diacono, & Subdiacono, iuxta tex. in c. 2.
2 de cohab. cler. & mul. ſecundum Hoſt. hic in
princ. in verb. A ſacerdotali, & n. 3. & Io. Andr.
n. 1. Quot autem Epiſcopi requirantur in depo-
ſitione Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdia-
coni, vel Clerici in minoribus conſtituti plenè
examinat Abb. hic n. 4. in fin. verſ. Expediendo
materiam, ad quem recurre.
3 Verum etſi de iure in cauſa depoſitionis, &
actualis degradationis certus Epiſcoporum nu-
merus requiratur, vt c. Si quis, cum ſeq. 14. q. 7.
cap. Degradatio, de pœn. lib. 6. tamen quia ſi
omnes adhibere difficilè eſſet, debita iuris exe-
cutio differretur, ſi quando autem interuenire
poſſent, eorum reſidentia intermitteretur: Pro-
uide à Trident. Synod. ſeſſ. 13. cap. 4. Sancitum
eſt, vt Epiſcopo per ſe, vel per eius generalem
Vicarium ad condemnationem, & verbalem de-
poſitionem, & per ſe ipſum tantùm ad actualem
degradationem procedere liceat contra Cleri-
cos etiam in Presbyteratus Ordine conſtitutos,
adhibitis tamen totidem Abbatibus, ſi ibi repe-
riantur, alioquin tot alijs perſonis in dignitate
4 eccleſiaſtica conſtitutis: cauſæ verò criminales
grauiores contra Epiſcopos, quæ depoſitione,
aut priuatione dignæ ſunt, ab ipſo tantùm Ro-
mano Pontifice ſunt cognoſcendæ, & obſeruan-
dæ, & c. 8. ſeſſ. 13. & cap. 5. ſeſſ. 24. Nec Conci-
lium prouinciale cognoſcere poteſt niſi cauſas
minores Epiſcoporum, vt in d. c. 5. in fin.
5 Nota primò ibi, *A ſacerdotali gradu*, Clericum
per depoſitionem deijci à gradu ſuo, non tamen
per hoc amittit characterem ſemel impreſſum
in anima, quia indelebilis eſt, adeo vt etiam poſt
mortem: vnde Clericus ſi millies reſuſcitaretur,
non eſſet iterum ordinandus, vt notat gloſ. in
c. 1. in verb. Nunquam, 32. q. 7. & Abb. hic n. 1.
& adde quod in propoſito ſcripſi in c. 1. n. 52. de
ſupplen. negl. Prælat. poſt Innoc. & omnes in
c. vlt. de Sacr. non iteran.
6 Secundò nota ex textu duo copulatiuè requi-
ri ad validitatem ſententiæ, ſcilicet iuſtitiam
cauſæ, & poteſtatem iudicantis, vt hic per Butr.
in 1. notab. Quid autem in denunciatione, nun-
quid requiratur poteſtas ſeu iuriſdictio in per-
ſonam contra quam fit denunciatio, dic vt in
quæſt. ſeq.
7 QVÆRO an Regulares exempti, qui ob
notorium delictum in excommunicationem in-
ciderunt poſſint ab Epiſcopo publicè denunciari
excommunicati, vt ab alijs euitentur.
8 Cùm olim quidam Eques Hieroſolymitanus
ſuum Parochum publicè alapa percuſſiſſet, &
citatus ab Ordinario ſua priuilegia oppoſuiſſet,
& quamuis ipſo iure excommunicatus eſſet, cum
omnibus tamen conuerſaretur: re ad Congre-
gationem Concilij delata, S. Congregatio cen-
ſuit non poſſe Ordinarium exercere in eum vl-
lam iuriſdictionem neque excommunicando,
neque declarando excommunicatum, quia ex
priuilegio exemptus eſt, vt in c. 11. ſeſſ. 24. Con-
cilij Tridentini. Tamen ex quo ipſe ob talem
percuſſionem incidit in excommunicationem,
c. Si quis ſuadente, poſſe Epiſcopum præcipere
omnibus Parochis, & Canonicis, & alijs Sacer-
dotibus, ne eum admittant intra Eccleſias ci-
dem Epiſcopo ſubiectas. Atque idem poſtea
reſpondit Sac. Congregatio annis præteritis ab
9 Archiepiſcopo Salernitano conſulta. Quæ qui-
dem declaratio in ea parte, in qua dicit Epiſco-
pum non poſſe exercere vllam iuriſdictionem
in exemptum etiam declarando eum excommu-
nicatum, eam habet rationem, quia huiuſmo-
modi declaratio requirit partis citationem,
gloſſ. in Clem. præſenti, in ver. Conſtiterit,
de cenſ. & in Clem. 2. eod. ver. de pœn. Felin. in
c. Rodulphus, n. 41. de reſer. & Card. conſ. 132.
num. 4. aut certè requiritur citatio partis in diſ-
cuſſione cauſæ, & verificatione facti, propter
quod fertur declaratoria, licèt in declaratoria
10 ipſa non requiratur, vt inferius dicetur. Citatio
autem cùm ſit actus iuriſdictionis, non poteſt
decerni ab Epiſcopo contra exemptum, cuius
non eſt iudex competens, c. De illicita, 24. q. 3.
c. Ex parte, in verb. Auctoritate iudicis citatus,
de reſer. & tradit Vant. de nullit. tit. de nullit. ex
11 defectu citationis, n. 27. & 35 aſt enim citatio de-
cretum interlocutorium, vt probatur in l. Cum
Clericis, ibi, *ſententiarum ſuarum auctoritate
pulſantur*, atque ibi tradit gloſ. & Bald. C. De
Epiſcopis, & Cler.
12 Ac præterea ſpeciale eſt, vt Religioſi Sacra-
menta adminiſtrantes ſine Parochorum licentia
poſſint à locorum Ordinarijs denunciari ex-
communicati. Clem. Religioſi, de priuil. argo in
contrarium eſt ius commune, l. Ius ſingulare.
& l. Quod verò, contra ff. de legib. Quod ſatis
innuit in d. Clem. Ioan. de Imol. ſub num. 3. his
verbis [Nota benè taliter excommunicatos poſ-
ſe per Ordinarios denunciari non obſtante pri-
uilegio exemptionis] ex quo nota argumentum
à contrario, quod aliàs extra caſum iſtum Reli-
gioſus exemptus excommunicatus non poteſt
denunciari excommunicatus per Ordinarium.
Verùm hæc poſſunt procedere, ſi delictum
ſit ſimpliciter publicum, vt in caſu illius equitis,
qui proprio Parocho publicè alapam impegit;
Nec cum eo caſu requiratur partis citatio, quæ
non poteſt committi in non ſubditum, veriſſi-
mum eſt Epiſcopum non poſſe vllam iuriſdictio-
nem exercere in exemptum etiam declarando
eum excommunicatum. Et hoc modo intelligi
declaratio S. Congregationis ſuperiùs relata.
At verò ſi delictum ſit notorium, vt ſupponitur
in dubio, tunc verius videtur Epiſcopum poſſe
denunciare exemptos excommunicatos, vt ab
13 alijs vitentur. Ratio eſt quia denunciatio ex ſe
circumſcripta citatione non eſt actus iuriſdi-
ctionis. Ideoque qui non poteſt iudicare, poteſt
tamen declarare, ſecundum Cardinalem in
Clem. fin. in 6. q. de pœnit. & remiſſ. Felin. hic
14 num. 3. Et ſimiliter quamuis ſententia excom-
municationis lata poſt appellationem ſit nulla,
c. Cum contingat, de off. deleg. & c. Per tuas,
de ſent. excomm. tamen denunciatio, ſiue de-
claratio eſt valida, c. Paſtoralis, in fin. de appell.
15 Rom. conſ. 482. propè finem, verſ. 2. Et denun-
ciatio fieri poteſt ab Ordinario etiam in cauſa,
in qua iuriſdictionem non habet, vt tradit Imol.
in Clem. 1. nu. 19. de ſequeſtr. poſſ. & fruct. Ad
idem eſt gloſ. notabilis in c. Si Papa, in ver. Ne-
mine, 40. diſt. quæ in vltima ſolutione vult, vt
qui dicit alium poſſe actus facere, non cenſeatur
16 alium iudicare. Atque ex illa gloſſ. in proprijs
ter-

terminis huius quæstionis post Gemin. colligit
Præpos. num.12. Episcopum posse declarare ex-
communicatos exemptos, qui ex facto suo no-
torio excommunicationem incurrunt, nec per
hoc censeri eos iudicare. et idem tradit Guil. in
Clem. fin. in fin. de pœnit. & remiss. & Gemin.
in c. episcoporum, de priuil. lib.6. vers. Sed pos-
set saluari, vbi si delictum, inquit, exemptorum
esset notorium, & ex tali delicto ipso facto in-
currerent excommunicationem ex iuris disposi-
tione, tunc Ordinarij, locorum possent illos de-
nunciare excommunicatos ad finem, vt per suos
subditos euitentur; nec potest dici, quòd tunc
imponant eis pœnam, quia illa est à iure indu-
cta, nec denunciatio aliquid addit. Ad hoc bonus
textus in l. Hæredes palam, §. Quod verò ibi:
nihil enim nunc dat, sed datum significat, ff. de
testam. cum similibus vt scripsi in c. Quoniam;
à nu. 15. supra de constit. & seq. in d. c. episco-
porum. Franc. vers. Si tamen ex delicto. Marian.
Socin. in c. Accepimus, 11. col. vers. Secundum
Lapum de priuil. & Felin. hic n. 3. qui dicit de
hoc esse textum valdè apertum in d. Clem. 1. post
princ. de priuileg. ibi: *locorum Ordinarij excom-
municatos faciant publicè denunciari.*
17 Nec obstat hoc casu quod dictum est supra
de citatione, quæ non potest decerni in non
subditum: nam respondetur in declaratione ex-
communicationis à iure inflictæ non requiri ci-
tationem, secundum opinionem, quæ verissima
est, & pro qua consuluit Roman. cons. 482. à n. 5.
vsq. in finem.
18 Prima ratio est secundum eum, quia qui ex-
communicatus est, per declarationem amplius
non ligatur, cum à principio ligatus fuerit, sed
solùm declaratur, vt ab alijs euitetur. Vnde ex
declaratione non infertur pœna grauissima, quæ
infertur ex sententia excommunicationis; ideo-
que tanta solemnitas non exigitur, per tex. in
d. c. Pastoralis, §. Verùm, ad fin. de appell.
Secunda ratio est, quia iura in fauorem ani-
mæ personæ excommunicati, maiorem, vt Ro-
manus ait, accelerationem, & minorem solem-
nitatem exigunt in declaratione excommunica-
tionis, quàm in ipsa excommunicatione infe-
renda, ad hoc vt declaratus excommunicatus
postquam ex notitia excommunicationis ex de-
claratione insurgente videt se vitari, dum cupit
hominum habere commercium, festinet citius
reconciliari ei, qui est, & per hoc redeat ad sa-
lutem, quæ sunt verba textus in c. Si inimicus,
93 dist. & in c. 1. de except. lib. 6.
19 Ac demum quia etsi in discussione causæ, pro-
pter quam quis dicitur in excommunicationem
incidisse, citatio requiratur secundum glos. ini-
tio citatas, quas quidam non intelligentes alli-
ter allegant, vt dicit in eod. cons. Roman. n. 6.
tamen in declaratione quod quis inciderit in
excommunicationem propter aliquid illicitum
commissum citatio, aut monitio non requiritur
secundum Romanum ibidem, qui de hoc dicit
esse textum singularem in cap. Irreprehensibilis,
20 vbi Abb. not. de appell. Quamuis autem, vt di-
ctum est in discussione facti, propter quod quis
pœnam incurrit, requiratur citatio, vt in casu
dicti Equitis, in quo delictum erat simpliciter
publicum: hoc tamen non habet locum, si factū
ipsum fit notorium, vt in dubio supponimus. Ita
tradit Gemin. & Franc. in d. c. Episcoporum, de
21 priuil. lib. 6. Neque enim est citandus, cui no-
torium est defensionem non competere. Alex.
cons. 6. col. fin. lib. 3. vbi testatur de communi
opinione, & alij relati à Vant. de nullit. tit. de
22 nullit. ex defectu cit. n. 20. et hanc distinctionem
inter publicum, & notorium in hac materia
denunciationis ponit expressè Vital. in d. Clem. 1.
n. 51. de priuil.
23 Posset etiam responderi secundum Felin. post
Abb. hic d. n. 3. vers. Imo vult, ibi, Abb. Ordi-
narium posse hoc casu decernere citationem
etiam contra exemptum: nam cùm iura velint,
vt ad eiusmodi denunciationem pars citetur,
concesso consequenti, videtur etiam concessum
antecedens, c. Præterea, de off. Deleg. Neque
hoc modo secundum Felinum dicitur violari
exemptio, quia talis citatio non est arctatoria,
sed similis illi, quæ habet clausulam, *si tua putas
24 interesse*, quæ non arctat nolentem comparere,
& potest fieri etiam non subdito. Bart. in l. Te-
stamenta, col. 2. C. de testam. Fel. in c. Ecclesia
S. Mariæ ad fin. 1. quæst. de Constit.
25 Ac denique satis erit, vt de facto notorio con-
stet Episcopo per extraiudicialem informatio-
nem, de qua in c: Cum contingat, de rescript. vt
post Abb. tead. Fel. hic eod. num. 3. vers. Vel pu-
terit sibi constare.

DE SENTENTIA ET re iudicata.

Cap. Cum olim.

S V M M A R I V M.

1 *SVbreptitia dicitur collatio, & non tenet, si Papa contra pronunciationem suam confert beneficium hoc tacito.*

2 *Papa si veniat contra factum proprium concedendo alicui officium, vel beneficium à se prius alteri concessum, præsumitur circumuentus, & secunda concessio non valet. & n. 11.*

Et hæc est præsumptio iuris, & de iure, quæ non admittit probationem in contrarium. n. 17.

Etiamsi Papa disponat motu proprio n. 21.

Et per viam declarationis. n. 19.

3 *Iudicio suo non præsumitur quis velle impugnare.*

4 *Variatio & inconstantia reprobatur maximè in personis ecclesiasticis.*

Et præcipuè in Papa. n. 6.

5 *Episcopus si mandet vni beneficium conferri, non potest variare etiam re integra.*

7 *In Principe tanquam iustitiæ fonte debet esse constans, & perpetua voluntas.*

8 *Cælestinus Papa de mane conferebat gratiam, & de sero auferebat, & alteri conferebat.*

9 *Mutationes, quæ sine rationabili causa fiunt in officijs, & beneficijs ecclesiasticis sunt contra dignitatem Apostolicam.*

10 *Gratia secunda nunquam præsumitur præiudicare primæ alteri concessæ.*

11 *Et potiùs præsumitur circumuentio, quàm variatio.*

Et probatio in contrarium non admittitur. n. 17.

Etiam

Etiam in gratia motu proprio. n. 21.

12 *Principis actus debent esse stabiles, & perpetuò mansuri.*

13 *Gratia secunda etiamsi videatur reuocatoria primæ tamen si de mente Papæ non appareat clarè, nunquam præsumitur reuocatio.*

14 *In dominio potior habetur, cui res primò tradita est, licèt alius in titulo præuenerit.*

Sed hoc non procedit in Clericis. ibid.

15 *Declaratio Apostolica alicuius concessionis, si non conueniat actui declarato, habendus est Pontifex pro circumuento.*

16 *Declaratio Papæ iniqua est ipso iure nulla, & tribuenda circumuentioni, vel importunitati, aut errori.*

18 Credimus *verbum exponitur idest* scimus.

19 *Princeps quando reuocat suam concessionem præsumitur circumuentus, & contrarium probari non potest.*

20 *Et an hoc procedat in actibus de proximò gestis.*

22 *Motus proprius non firmat gratiam contra præsumptam mentem concedentis.*

23 *Maximè in præiudicium tertij. & n. 40.*

24 *Citatio in impetratione gratiæ tertio præiudicialis non requiritur.*

Dummodo Princeps procedat de plenitudine potestatis. n. 31.

Et aduersarius non sit præsens in Curia. n. 32.

Declaratur. n. 33.

25 *Vbi priuilegium conceditur non est de more, nec de iure, vt aliquis citetur.*

26 *Princeps sicut solus legem condit, ita solus priuilegium concedit nullo citato.*

27 *Dispensationes, & priuilegio conceduntur nemine citato.*

28 *Citatio generalis in litteris præiudicialibus non sufficit quando aduersarius est præsens in Curia, sed procurator e tandus est ad hospitium.*

29 *Procedit in litteris iustitiæ, non autem in litteris gratiæ.*

30 *Citatio quamuis non requiratur in impetratione gratiæ tertio præiudicialis, tamen ius illi quæsitum non aufertur.*

34 *Stylus Curiæ quoad citationem in impetrationibus litterarum est seruandus.*

35 *Citatio quamuis non requiratur in impetratione gratiæ præiudicialis requiritur tamen in processu ad vlteriora: etiamsi citatio per Principem fuerit remissa n. 36.*

36 *Spoliatus auctoritate propria, & in vim clausulæ motu proprio potest agere remedio restitutorio contra talem spoliatorem.*

37 *Motus proprius Principis facere non potest vt quis minus legitimè excludatur à possessione.*

38 *Citatio est de iure diuino, & naturali, ideo per Principem tolli non potest. & n. 47.*

39 *Si Papa det alicui facultatem capiendi possessionem propria auctoritate, hoc intelligitur nisi possessio sit plena.*

41 *Clausula*, amoto quolibet detentore, *intelligitur iuris ordine seruato.*

42 *Citatio requiritur etiam in notorijs, nisi constet reo nullam defensionem competere.*

43 *Notorium licèt non constet iudici, tametsi verè sit tale, sententia irreuocabiliter tenet, sed iudex peccat.*

44 *Sententia non est reuocanda si ex post facto constat iudici factum esse notorium, & absenti nullam defensionem competere.*

45 *Citatio requiritur quantumcunque factum sit notorium vbi pœna corporalis debet infligi.*

46 *Notorij dicuntur multi qui non sunt, & ideo tutius est nullum quantumcunque notorium fore damnandum sine citatione.*

47 *Super notorio potest procedi in absentia partis cognoscendo, sed non exequendo.*

1 CVM OLIM. Si Papa contra pronun-
ciationem suam confert beneficium,
hoc tacito, subreptitia dicitur colla-
tio, & non tenet. Hoc dicit. Abb. An-
tiqu. Ioann. Andr. Bald. Collect. Bellam. Butr.
Card. Anchar. Abb. Sicul. Io. de Anan. Guidop.
& Alex. de Neuo.
2 In textu ibi *contra pronunciationem suam sicut
credimus circumuentus*, Nota singulariter hanc
litteram, & nunquam obliuiscaris, quod si Pa-
pa veniat contra factum proprium concedendo
alicui officium, vel beneficium super quo priùs
ordinationem fecerat in fauorem alterius præ-
sumitur circumuentus, & secunda concessio non
tenet, & ita hic esse casum expressissimum dicit
Ludouicus Roman. cons. 298. Circa præmissam,
num. 1 vers. Secundò eadem conclusio, quem
secuti sunt Ruin. cons. 98. Quia per priuilegium
num. 22. vol. 4. Dec. cons. 588. Viso puncto n. 18.
Ferrett. cons. 6. Factum tale est aliàs n. 4.
3 Rationem reddit Gemin. cons. 36. Incipien.
Quo collatio n. 5 quia non præsumitur quis velle
4 sua iudicia impugnare: notaretur enim de va-
riatione, inconstantia, & illusione, quæ repro-
batur à iure, maximè in omnibus ecclesiasticis.
Clem. Cum illusio, de renunc. Card. cons. 136.
5 Factum sic se habet vacantibus, n. 16. Ideoque
Episcopus, qui mandauit vni beneficium con-
ferri, non potest variare etiam re integra, vt
dixit Rota dec. 1 no. 1. de præbend. & decis. 27.
de concess. præbend. in Antiq. Felin. hic num. 5.
6 col. 4. circa med. vers. Et dixit Rota, Præcipuè
autem variatio, & inconstantia reprobatur in
7 Papa vt per Gemin. vbi supra. Nam, vt elegan-
ter inquit Bald. cons. 327. Incip. In die enim in
1. vol. n. 4. [In Principe tanquam iustitiæ fonte
debet esse constans, & perpetua voluntas, & con-
uenit ei illud verbum, *semel locutus est Deus*: &
iterum. *Quod scripsi scripsi*. Vnde Princeps debet
vnum calamum, & vnam linguam, & non plu-
res linguas, quia scriptum est, *quæ procedunt de
labijs meis non faciam irrita*: & ideo debet esse
immobilis sicut lapis angularis, & sicut polus in
8 cælo] Hæc Bald. & loquitur de Papa Cælestino
vt patet num. 3. vers. Item Cælestinus; sicut de
alio Cælestino loquitur hæc Decretalis. Et in
eundem inuehit ipsemet Bald. in c. 1. n. 1. de
natur. feud. quod de mane conferebat gratiam,
& de sero auferebat, & alteri conferebat. Cuius
dictum refert Andreas Barbatia cons. 1. num. 1.
9 vol. 1. Porrò vt inquit Cardin. cons. 142 Punctus
S. D. N. nu. 5. Summa est vilificatio dignitatis
Apostolicæ, & Status ecclesiastici, vt ex nulla
rationabili causa fiant mutationes in officijs, &
beneficijs ecclesiasticis, cap. Querimoniam, de
10 iurepatr. Et ideo gratia secunda nunquam præ-
sumitur præiudicare primæ alteri concessæ. Et
potiùs præsumitur circumuentio, quàm varia-

11 tio per istum tex. Sed & Gemin. d. cons. 36. n. 2.
[Non præsumitur, inquit, quod D. Papa ita de
facili reuocet ea, quæ fecit; imo dispositio facta
per eum contra ea quæ fecit, censetur subrepti-
tia, & non valet, quia præsumitur circumuen-
tus contra ea, quæ leguntur, & notantur in
cap. Ex parte, il primo, de off. Deleg. & in hoc
12 cap. Similiter Rota decis. 33. col penult. nu. 18.
de præben. in antiq. dicit actus Principis debere
esse stabiles, & perpetuò mansuros, vt in c. Decet,
13 de reg. iur. in 6. adeo vt etiamsi secunda gratia
videretur reuocatoria primæ, tamen si de men-
te Papæ non apparet clarè, nunquam præsuma-
14 tur reuocatio. Quinimo Hostien. in cap. Conti-
nebatur, num. 1. in verb. Robur firmum, de ijs,
quæ fiunt à Præl. sine consens. capituli In tan-
tum dixit varietatem esse execrandam in perso-
nis ecclesiasticis, vt putauerit dispositionem,
l. Quoties, C. de rei vendicat. quia cautum est,
vt in dominio is potior habeatur, cui res primò
tradita est, licèt alius in titulo præuenerit, non
vendicet sibi locum quando diuersæ concessio-
nes fiunt ab Ecclesia seu ecclesiastica persona.
vt consentiunt Roman. d. cons. 298. Circa præ-
missam, nu. 2. vers. Vltimò videtur, & cons. 70.
Visis themate, col. 3. n. 3. vers. Vel secundò, in
Clem. 1. nu. 1. de renunc. & Felin. hic d. num. 5.
15 vers. Et in tantum, qui in hanc rem de more
plura congerit; & vers. Et adduci potest, nota-
biliter ad hoc ponderat hunc textum quod si
Papa declaret in aliqua concessione qualis fuerit
sua intentio, prout quotidie facit, si talis decla-
ratio non consonet verbis actus declarati, ha-
bendus est Pontifex pro circumuento, cum tollat
16 ius alteri quæsitum. Allegat Bellam. decis. 724.
etiam extra Rotam. col. 6. vers. Sexta ratio, qui
dicit declarationem Papæ iniquam esse ipso iure
nullam, & tribuendam circumuentioni, vel im-
portunitati, aut errori.

17 Amplia conclusionem superiùs firmatam du-
pliciter. Primò scilicet, vt huiusmodi præsum-
ptio circumuentionis potius, quàm variationis
in Summo Pontifice sit præsumptio iuris, & de
iure non admittens probationem in contrariũ,
ita singulariter voluit hic Innocent. in princ. in
verb. Circumuentus, dicens. [Hoc ita violenter
præsumimus, quod in contrarium probationem
non admittimus] Quem totidem verbis sequun-
tur Host. num. 5. Ioan. Andr. hic nu. 4. Bellam.
18 num 2. Alex. de Næuo num. 22. & Cardin. nu. 9.
vers. Et dicit Innocent. subdens non obstare,
quod Papa hic dicat, *sicut credimus*: nam ver-
bum *credimus*, exponitur, id est *scimus*, prout
etiam exponunt Host. n. 5. Bellam. n. 2. & pleri-
que alij. Idem voluit Bald. in præalleg. cons. 327.
19 num. 4. vol. 1. vbi dicit Principem singi circum-
uentum quando reuocat suam concessionem,
adeo vt contrarium probari non possit, quasi
hæc sit præsumptio iuris, & de iure, quæ pro-
bationem in contrarium non admittit: & ita
secundum eum ampliatur hæc Decretalis quod
secunda concessio contraria primæ non valeat,
allegat bonum text. in l. Prædia, Cod. de locut.
ciuil. lib. 11. & illud consilium, fere ad litte-
ram transcribunt, & sequuntur Dec. cons. 193.
pro tenui facultate num. 9. & cons. 580. Quæri-
tur an petitio num. 4. in fin. vers. Et hoc idem
comprobatur, & d. cons. 588. Viso puncto n. 19.

& in l. Nemo potest mutare, n. 3. ff. de reg. iur.
Ferrett. d. cons. 6. Factum tale est aliàs, num. 4.
Gozzad. cons. 63. n. 19. Ruin. cons 98. Quia per
priuilegium num. 22. dicens ita tenere Innocen.
& omnes hic. Quod etiam asserit Felin. hic n. 5.
20 col. 5. vers. Amplia ista. Et quamuis eos intelli-
gat in actibus ex interuallo gestis, non autem
de proximo, & putet eos ita sentire; tamen
hæc limitatio non colligitur ex Innocent. vel
alijs proximè citatis, qui tantùm dicunt in hoc
puncto præcisa verba, quæ supra retuli, & nihil
præterea.

21 Amplia secundò etiamsi Princeps disponat
motu proprio, quia nihilominus præsumitur
circumuentus, & contrarium probari non potest.
22 at in concessione motu proprio loquuntur Bald.
Dec. Ruin. & Ferrett. loc. citat. prout etiam lo-
quitur Cardin. d. cons. 136. vt patet in themate,
& hic tenent Abb. n. 5. vers. Amplia secundò, &
Alex. de Næuo n. 23. reddentes rationem, quia
motus proprius non firmat gratiam contra
præsumptam mentem concedentis, vt notat Io.
Andr. in c. Si motu proprio, de præb. lib. 6. &
Ioan. Cald. in c. Cùm dilectus, de iurepatr. &
pluries firmauit Rota, vt dixi in cap. Causam
23 quæ, n. 18. & seqq. supra de rescript. Quod ma-
ximè procedit vbi secunda dispositione tendit
in præiudicium alterius. Princeps enim non
præsumitur velle tertio præiudicare, l. 2. §. Si
quis à Principe, ff. Ne quid in loc. pub. & in
cap. Super eo, de off. deleg. cum pluribus con-
cordantijs, quas dedi in d. cap. Causam quæ,
num. 11. & seqq. post Bolognett. cons. 2. nu. 37.
38. & 39. multò autem fortiùs hæc locum habet
stante regula Cancellariæ de non tollendo ius
quæsitum, vt ibi dixi nu. 35. & fusiùs in c. Cæte-
rum, à n. 18. de rescript.

24 In glos. Circumuentus: nota secundum Bald.
hic nu. 3. In impetratione gratiæ nullum esse ci-
tandum, quia est quædam donatio: Item non
est actus, qui debeat expediri in contradictorio
iudicio argum. illius notab. glos. quæ est in l. 3.
§. pen. in verb. Pro tribunali, ff. de bon. possess.
vnde quando proceditur ad collationem, nemo
est citandus cap. Licet Episcopus, de præbend.
lib. 6. & cum Bald. consentiunt hic Abb. nu. 16.
Ioan. de Anan. circa fin. vers. Nota secundum
Host. Alex. de Næuo n. 5. & Felin. n. 6. Et idem
25 Bald. in l. Nam ita Diuus, col. 2. num. 2. ff. de ad-
option. vbi ait [Quando priuilegium conceditur,
non esse de more, nec de iure, quod ali-
quis citetur, quia est donum Superioris allegat.
l. Libertus, ff. de in ius vocand. & cap. Eum qui,
26 de præb. lib. 6. Sicut enim solus Princeps legem
condit, ita solus priuilegia concedit nullo cita-
to, vt idem dixit in l. fin. C. quib. res iud. non
obst. Item actus priuilegiandi est supremæ po-
testatis, quam alterius præsentis contradictio
non impediret, vt per eundem Bald. in l. fin. ad
fin. vers. Extra oppo. C. de fruct. & lit. expens.
Idroque dispensationes, & priuilegia conceduntur
nemine vocato, vt dicit Innoc. in c. Albericus;
propè fin. de testib. & post eum Archidiac.
in cap. Contra morem post princ. 100. distinct.
Butr. in c. Debitores, col. penult. n. 7. vers. Secus
si iuramentum, de iureiur. Imol. in c. Cum di-
lecta, n. 28. vers. Sed quia, de confirm. vtil. vel
inutil. Mill. in repert. verb. Citatio non requiri-
tur,

tur, qnos refert, & ſeqnitur hic Felin. alios cu-
28 mulans num.6. & qnamuis Hoſtien. hic num. 4.
dicaret litteras præiudiciales non debet tranſire
ſine audientia; & quando aduerſarius eſt præſens
in Curia citationem generalem non ſufficere, ſed
procuratorem citandum eſſe ad hoſpitium, &
29 ita Curiam ſeruare: tamen hic ſtylus Curiæ
procedit in litteris iuſtitiæ dumtaxat, non au-
tem in litteris gratiæ, vt declarat Gaſp. de Cald.
hic, & poſt eum Abb. num. 16. verſ. Sed de iure
puto, Io. de Anan. circa fin. verſ. nota ſecundum
Hoſt. Guidopap. num. 2. verſ. Ibi debuit requi-
ri, & Alex. de Næuo num. 24. verſ. Gaſp. Calder.
dicit. & num. 25.
30 Declara hæc primò, vt quamuis in impetra-
tione gratiæ tertio præiudicialis non oporteat
aliquem citari, non tamen propterea ius illi
quæſitum vllatenus auſertur, vt poſt Io. de Li-
gnan. & Butr. declarat, Abb. in c. At ſi Clerici
§. de adulterijs, col. 11. num. 18. verſ. & per hoc
dicit Io. de Lignan. de iudic. & Felin. hic
num. 7.
31 Declara ſecundò dummodo in conceſſione
gratiæ in præiudicium alterius non vocati appa-
reat Principem vti velle plenitudine poteſtatis,
gloſ. & Bart. in l. nam ita diuus, ff. De adopt.
& Felin. hic num. 8. Sed hodie an hoc procedat
ſtante regula Cancellariæ de non tollen. Iure
quæſito, dixi in c. Cæterum, in 4. ampliat. n. 23.
de reſcriptis.
32 Declara tertiò niſi is, cuius intereſt, ſit præ-
ſens in Curia, quia tunc citari debet, vt notat
gloſ. præallegat, in l. Nam. ita diuus, ff. de
adoption. quam dicit ibi Bart. bene notandam,
& ita obſeruat Curia Romana, vt dicit gloſ. in
auth. Offeratur in verb. petierit C. De Litis con-
teſtat. Item gloſ. 1. in fin. in l. Obſeruandum,
ff. de iudicijs, & ſequuntur ibi Bart. Ang. &
Bald. qui addit gloſ. in verb. Nolle, in clem. Con-
ſtitutionem, de elect. & Innoc. in c. Significan-
te, in verb. Inhibitio de appell. Alios refert Fe-
lin. hic num. 9. qui ab hac declaratione num. 10.
excipit tres caſus, quos per te videas. Sed certè
33 præcitatæ gloſ. & DD. quos allegat Felin. lo-
quuntur in litteris Iuſtitiæ, & reſcriptis ad lites,
non autem in litteris beneficialibus, & gratioſis.
Et in Curia quotidie à piſcatoribus fiunt impe-
trationes certo modo, & ſupplicationes ſignan-
tur indiſtinctè nemine vocato, nulla habita di-
ſtinctione an is, qui læditur, ſit præſens in Cu-
ria, an non. Et ego ipſe plurimas ſignaui in
officio meo Signaturæ per Conceſſum. Si tamen
34 ſtylus Curiæ aliter ſe haberet, ſeruandus eſſet,
c. Ex litteris, de Conſtit. & c. Quam graui. de
crimin. falſ. & hic notant Abb. num. 16. verſ. ego
relinquo hoc ſtylo Curiæ, & Alex. de Næuo
num. 25.
35 Declara quartò, vt quamuis citatio partis non
ſit de eſſentia, nec requiratur in ipſo actu Im-
petrationis gratiæ tertio præiudicialis: bene ta-
men requiritur poſtea in proceſſu ad vlteriora,
Bald. in l. 2. num. 2. verſ. Item nota. C. de temp.
36 appell. Felin. hic nu. 6. Quod locum habet etiam
ſi citatio per Principem fuerit remiſſa, vt deci-
dunt DD. de Rota apud Mohedan. deciſ. 7. de
reſtitut. ſpoliat, vbi Papa primò conceſſerat vni
Officium Cuſtodiæ pontis, & portæ Salatiæ, vr-
bis, ac deinde idem officium alteri conceſſerat
motu proprio, ac de plenitudine poteſtatis non
obſtante conceſſione alteri facta, & cum clauſu-
la, vt propria auctoritate poſſet capere poſſeſ-
ſionem remoto exinde quocunque alio Cuſtode,
& detentore, & Rota reſoluit primum officia-
lem ſpoliatum debere reſtitui, quia ſine ordine
iuris per ſecundum fuit capta poſſeſſio, & ſpo-
liatio facta adnot. in l. 3. ff. Quod vi, aut clam,
& in l. extat ff. Quod metus cauſ. & in c. Ex
tranſmiſſa de reſt. ſpoliat. nec motus proprius
37 Principis potuit præiudicare, vt legitimè exclu-
deretur à poſſeſſione, ad l. Meminerint. C. vn-
38 de vi: Nec etiam Principis poſſeſſionem vacan-
tem ſine maxima cauſa potuit mandare capi, ad
l. 2. cum gloſ. ff. Ex quib. cauſ. ſeruit. amitt. nec
id potuit facere ſine citatione, nec eam potuit
tollere, cùm ſit de iure diuino, & naturali ad
notat in c. 1. de cauſ. poſſ. & propriet. Felin. in
39 c. quæ in Eccleſiarum num 43. de Conſtitut. vbi
quod ſi priuat aliquem ſua poſſeſſione, tenetur
dare recambium. Nec viſum fuit obſtare, quod
ſecundo officiali in litteris fuerit data poteſtas
capiendi poſſeſſionem propria auctoritate, quia
intelligitur niſi poſſeſſio eſſet plena, quia non
poteſt tolli. Allegat Alex. conſ. 83. col. 2. vol. 2.
40 Dec. conſ. 95. & 96. par. 1. col. 7 Nec etiam vir-
tute clauſulæ motus Proprij, & de plenitudine
poteſtatis potuit primus Officialis priuari iure
ſuo. Innoc. in c. Innotuit de elect. & ibi Abb.
Bald. in l. fin. col. 2. C. De quadrienn. præſcrip.
41 Et infra dicit non ſuffragari clauſulam, *amoto
quolibet detentore*, quia intelligitur iuris ordine
ſeruato. Bald. in rubr. de off. deleg. Felin. in c.
De cætero, col. 3. ſupra eodem. Item dicit ob-
ſtare regulam de iure quæſito non tollendo, &
ſic fuit concluſum. Et hic iunge quæ in propo-
ſito ſcripſi in c. Cæterum à num. 35 vſque in fin.
de reſcript.
42 In gloſ. in verb. Licèt abſenti, ex ipſa nota in
notorijs non requiri citationem. Nam gloſ. in
fine dicit hic potuiſſe ferri ſententiam in abſen-
tem etiam non citatum, quia conſtabat de ſur-
reptione. Vnde ex hac gloſ. limitari poſſunt
aliæ gloſæ, quæ dicunt in notorijs requiri ci-
tationem, & ſententiam, vt in c. ad noſtram, ll
3. in gloſ. in verb. obſeruandus de iureiurand.
& in c. Porrò in verb. notoria de diuortijs. Nam
debent intelligi, vbi non conſtat abſenti nullam
defenſionem competere ſicut etiam intelligi de-
bet, c. fin. §. Vices de off. deleg. lib. 6. vbi tex-
tus videtur innuere, vt Conſeruatores teneantur
citare, & tamen non poſſunt cognoſcere niſi de
cauſis notorijs, vt in c. 1. eod. tit. & lib. Nam
illud intelligitur quando non conſtat abſenti
nullam defenſionem competere. Et eodem mo-
do intelligi debet Innoc. in c. Tua, num. 3. in
fin. de cohabitat. cler. & muliet. dum dicit, ci-
tationem ſemper eſſe in quolibet notorio neceſ-
ſariam; alioquin ſententiam eſſe nullam, cuius
oppoſitum dixit in c. Quantò num. 1. de tranſlat.
Prælat. & in c. ex Inſinuatione in fin. de appell.
vbi ait in notorijs ſententiam ferri non citata
parte. Et idem ſenſit Archid. in c. Quæ Lotha-
rius. num. 2. 2. q. 1. & Bart. in l. 2. §. Quod ſi de
frumentaria num. 1. ff De adminiſtr. rer. ad ci-
uit. pertinent. Et probatur in c. Venerabilem
verſ. Sunt enim notoria iuncta gloſ. in verb. Pu-
blica, & in c. 60. me. Moguntinæ ibi: *exceſſus*

notorius examinatione non indiget. Supra de elect. hoc enim debet intelligi, vbi certum est absenti nullam competere defensionem, & hoc modo dicta glossarum, & Innoc. conciliant hic Doctores maximè Alex. de Nævo n. 29. & 30. Abb. dicens hanc esse veritatem in cons. 68. Quamquam super vacatione, num. 4. vers. Quinimo plus voluit, lib. 2. Soccin. sen. cons. 4. super quæstione num. 24. vers. Nec habet obstare, & cons. 87. Visis inuestitura, num. 21. vers. Sextò quatenus lib. 3. Paris. cons. 1. visa facti serie num. 39 lib. 1. Decian. cons. 19. num. 355. lib. 1. & latiùs Curt. sen. cons. 20. Sæpenumero, num. 12. & 17. qui-
43 nimo, vt formaliter inquit Innoc. ind. c. Tua, in fin. de cohab. cler. & mulier. etiamsi iudici non constet factum esse notorium, dummodo verè sit notorium, licèt iudex peccet si fert sententiam, antequam probetur factum sibi notorium: tamen eius sententia irreuocabiliter te-
44 net. Quarè indistinctè teneas sententiam non esse reuocandam, si saltem ex post facto constet, factum esse notorium, & reo nullam defensionem competere, vt hic per Butr. num. 14. & Alex. de Nævo num. 36. in fine.
45 Hæc tamen notabiliter limitat Collectarius hic num. 1. vt locum non habeant si pœna corporalis deberet infligi, quia tunc reus esset vocandus, quantuncunque factum esset notorium. Allegat. Guil. de monte Lauduno in clem. Pastoralis, de re iudicat. & Archidiac. in c. 1. in glos. in verb. Præterquam de offic. deleg. lib. 6.
46 Dicunt etiam Host. & Io. Andr. in c. Cum sit Romana in fin. de appellat. iustius, & tutius esse nullum quantuncunque notorium fore damnandum sine citatione, vel admonitione, quia multi dicuntur notorij, qui non sunt c. Consu-
47 luit de appell. vnde dicebat Pettus de Sampsone super notorio posse procedi in absentia partis cognoscendo, sed non exequendo: sequitur collect. hic post medium vers. Licèt idem Hostien. & ad prædicta adde Iulium Clarum in pract. criminal. §. fin. q. 9. num 4. vers. Quæro nunquid in notorijs, & Anton. Gomes, tom. 3. var. resol. c. 1.
48 An autem, & quando citatio possit tolli per Principem, vide plenissimè per Curt. Senior. d. cons. 20. per tot.

DE SENTENTIA ET re iudicata.

Cap. Cum inter vos.

SVMMARIVM.

1 *Sententia contra ius litigatoris valet si ab ea infra decem dies non fuerit appellatum.*
2 *Ecclesia per sententiam, à qua non fuit appellatum, potest subijci inferiori Prælato.*
3 *Abbas in Ecclesijs sibi pleno iure subiectis potest primam tonsuram conferre suis subditis etiam sæcularibus, & num. 5.*
Secus post Concilium Tridentinum num. 6.
4 *Ecclesia dicitur pleno iure subiecta inferiori, cum Episcopus nullum ius Episcopale ibi exercet, sed tota iurisdictio ad inferiorem pertinet.*
7 *Abbas an possit nouitio sui monasterij primam tonsuram conferre, & num. seqq. vsque in fin.*
8 *Nouitius contrahit domicilium in loco, vbi agit annum probationis.*
9 *Canonica portio nouitij decedentis non debetur Ecclesiæ, cuius erat Parochianus ante ingressum religionis.*
10 *Potestas rectè ordinandi pendet à Iurisdictione.*
11 *Nouitius est sub iurisdictione Ecclesiæ, & conueniri debet coram iudice Ecclesiastico.*
12 *Nouitium percutiens est excommunicatus.*
13 *Tonsura monachalis, de qua in c. Monasterium 19. q. 3. in eaque accipitur à Summistis pro Tonsura clericali, & num seqq.*
14 *Tonsura magna in Nouitio inducit tacitam professionem.*
15 *Professio tacita non inducitur per susceptionem primæ Tonsuræ, vel minorum Ordinum.*
16 *Nouitij mores pro collatione primæ Tonsuræ, & minorum Ordinum qualiter præcogniti esse debeant & num. seq.*
17 *Episcopus potest ordinare eum, qui momento temporis declaratione sua acquisiuit domicilium in Diœcesi.*
18 *Abbas potest absoluere Nouitium ab excommunicatione Canonis, si quis suadente, nisi clericum percusserit ante ingressum religionis.*
19 *Nouitius an, & quo respectu religiosus sit iudicandus, & num. 21.*
20 *Actus perfectè gesti à Nouitio non resoluuntur per egressum è religione.*

1 CVM INTER. Valet sententia contra ius litigatoris lata si ab ea infra decem dies non fuerit appellatum, Io. Andr. Bald. Bellam. Butr. Cardin. Auch. Io. de Anan. Guidopap. & Alex. de Nævo vel
2 aliter secundum Abb. Per sententiam à qua non fuit appellatum, potest Ecclesia subijci Prælato inferiori Episcopo, seu ad aliam Ecclesiam pertinere. Hoc dicit.
3 In textu ibi, *Tonsuratione*. Nota Abbatem in Ecclesijs sibi pleno iure subiectis posse primam clericalem conferre tonsuram, prout hunc tex. ad hoc ponderat Host. in Summa de tempor. ordinat. §. & à quo num. 5. & sic tonsurare potest non tamen Monachos sui Monasterij, dummodo sit Presbyter, & Benedictus, c. Quoniam 69. distinct. & c. Cum contingat, supra de ætat. & qualit. Sed etiam sæculares, in quos habet ordinariam, & quasi Episcopalem iuris-
4 dictionem: Tales enim dicuntur Ecclesiæ sibi subiectæ pleno iure, de quibus loquitur ista littera, idest cùm Episcopus nullum ius Episcopale ibi exercet, sed tota iurisdictio ad Abbatem pertinet, vt notat Abb. in c. In Lateranensi, n. 4. de præben. & in c. Auditis, in 4. notab. & ibi etiam Felin. num. 4. de præscription. glos. in c. Quoniam; in verb. Vtroque iure vbi etiam
5 Host. ante num. 1. in eodem verb. de priuileg. & est expressum in c. Abbates, eodem tit. lib. 6. ibi (nec eis (scilicet Abbatibus) licitum sit alijs quàm monasteriorum suorum Conuersis, & qui ad illa conuolauerint, & in quos ecclesiasticam, & quasi Episcopalem iurisdictionem obtinent,

pri-

6 primam clericalem conferre Tonsuram.] Licet hodie hæc facultas restricta sit (à Concilio Tridentino ad subditos regulares dumtaxat, vt in c.10. sess.23. de quo die vt scripsi in c.Nonnulli, num. 24. & seqq. de rescr. & latiùs in d. c. Cum contingat, à nu.1. & in c.Statuimus, de supplen. neglig. Prælat.

7 Sed nunquid Abbas possit nouitio sui monasterij primam Tonsuram conferre.

Contigit hic casus in quodam Antonio, qui ingressus religionem Ordinis S. Benedicti in monasterio, quod per Abbatem Benedictum regebatur, habitum suscepit, atque intra annum probationis ab eo ad primam Tonsuram promotus, anno deinde probationis non expleto, atque ita professione non emissa, ad sæculum reuersus est.

Quæsitum est an dictus Abbas intra annum probationis potuerit ei primam tonsuram conferre, adeo vt ordinatus non sit suspensus.

Hæc quæstio nullam habet dubitationem quo ad impressionem characteris: nam etiamsi Abbas Benedictus contulisset primam tonsuram sæculari, qui habitum religionis non assumpsisset, quamuis id facere non debuisset, tamen contulisset Ordinem, & characterem impressisset, licèt ordinatus careret executione, vt notat Archid. in c. Quoniam, 69. dist. Lap. alleg. 138. n. 5. & aliàs censuit Sac. Congregatio Concilij. Quod tamen intelligendum est de Abbate solemniter benedicto iuxta textum in d. c. Quoniam, & in cap. Cum contingat, de ætat. & qual. & declarat ibid. Lap. & scripsi plenius in dicto c. Nonnulli, n.24. & seq. de rescr.

Sed dubium eò respicit, an sic ordinatus rectè ordinatus fuerit, adeo vt in suspensionem non inciderit.

Hoc dubium si Summistis sit deferendum, negatiuè decidendum fuerit; ita enim senserunt Raym. Goffred. & summ. confess. quos refert, & sequitur Syluest. in verb. Religio, 5. n. 10. Angel. in verb. Nouitius, num. 19. Tabien. in eod. verb. num. 14.

Hi omnes nullam aliam rationem adducentes, nituntur textu cap. Monasterium, 19. qu. 3. vbi habetur ad conuersionem susceptos ante biennium non esse tonsurandos, quod biennij tempus ad annum postea fuit coarctatum, vt notat Veruec. relatus per Syluestr. vbi supra. Ratio huius opinionis Summistarum colligitur ex d. c. Monasterium, quia ante huius temporis lapsum vita, moresque nouitij non satis possunt esse perspecti.

Verum neque tanta est Summistarum authoritas, neque textus, ac ratio, quibus mouentur vsque adeo hanc sententiam comprobant, vt contraria non videatur potius sequenda, quæ grauissimos authores Canonistas habet, & grauioribus est rationibus munita.

Quod enim nouitius possit à suo Abbate suscipere primam tonsuram, ac minores Ordines apertè scripserunt gloss. in cap. Abbates, in verb. Conuolauerint, de priuil. lib. 6. dum exponit verb. Conuolauerint, idest vt conuertantur, & fiant Monachi. Idem ibi clarè tradit Io. Andr. tametsi consulat, vt Abbas abstineat à tali ordinatione intra annum, quia posset postea exire, & ita fraus fieret suo Diœcesano. Ioann. Andr. sequuntur ibidem Lapus Abbas eius discipulus, Anchar. Gemin. & Franch. Idem sentit Archidiaconus in c. Nullus, de tempor. ordinat. lib. 6. in verb. Infanti ibi [Et nunc posset etiam Abbas conferre clericalem tonsuram infanti ingresso religionem.]

Hæc opinio probatur primò per text. in dicto cap. Abbates in verb. Conuolauerint iuncta expositione glossæ ibi probata à Doctoribus: deinde per textum in c. fin. de temp. ordin. lib. 6. dum ibi disponitur, infanti posse conferri Clericalem tonsuram, si ingrediatur Religionem, quia Ordinatius ad effectum ordinationis dicitur ratione originis, beneficij, vel domicilij, cap. Cum
8 nullus vbi omnes, eod. tit. & libro. At Nouitius contrahit domicilium in loco, in quo agit annum probationis, ex notatis per Doctores in dicto cap. Cum nullus, §. fin. quo textu cùm decernatur, vt Religiosi in non exemptis monasterijs manētes possint ordinari à Diœcesano loci monasterij quamuis aliunde originem ducant, Doctores hoc ius ordinandi tribuentes domicilio, inferunt idem procedere in Nouitio, vt & ipse à Diœcesano loci, in quo est in probatione positus, debeat ordinari: quod ibi notat Lapus, Petr. de Anchar. & Franch. Quorum opinio casui nostro optimè congruit: nā sicut ibi contrahitur domicilium respectu Episcopi, quia Prioratus, in quo nouitius morabatur, non erat exemptus, sed subiectus Diœcesano; ita in casu nostro, in quo agimus de nouitio manente in monasterio exempto, cui præest Abbas habēs ordinandi facultatem, is contrahit domicilium quoad Abbatem; & ita illius ratione illi subditus efficitur ad effectum ordinationis: & quod Nouitius videatur voluisse mutare domicilium, tradit etiam post Goffred. Host. Arch. & Guil. de Monte Laudun. Henric. Boyec. in c. De his,
9 in 2. col. in fin. de sepultur. Quod etiam probant omnes, qui existimant canonicam portionem Nouitij ante professionem decedentis non deberi Priori Ecclesiæ, cuius erat ante ingressum Parochianus, quia scilicet esse desijt per talem ingressum. Ioann. Andr. Barbatia, & alij congesti per Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. glo. 8. n. 23. & quamuis nouitius exire possit, tamen satis est, vt possit etiam in monasterio manere, & quidē perpetuò ad effectum ordinationis iudicetur, vt notat Lap. Anchar. & Franch. in d. c. Cum nullus §. fin. in fin.

10 Tertiò potestas rectè ordinandi pendet à iurisdictione, vt habetur in d. c. Cum nullus, & in c. 1. & per tot. 9. qu. 2. & in c. 3. de Paroch.
11 Nouitius autem etiam durante anno probationis quamuis non sit Religiosus cum effectu, negari tamen non potest quin interim sit sub iurisdictione ecclesiastica, adeout perpetuò sit cōueniendus coram iudice ecclesiastico Hostiens. Arch. & Ioann. Andr. in c. Religioso. §. fin. de sent. excomm. lib. 6. quo textu ait Archid. corrigi sententiam Innocentij, qui negabat personam huiusmodi esse religiosam in c. Statuimus,
12 de regul. Hinc, & rectè adnotauit Lapus, quem Gemin. & Franc. sequuntur in d. c. Abbates, & si Ioan. Andr. postquam expressit nouitium posse ordinari ab Abbate, subijciat eum facere contra cap. Religioso, tamen re vera d. cap. Facit prò: nam quamuis eo textu dicatur non esse

re-

religiosus eum effectu, idque videatur aduersari sententiæ nostræ, tamen reuera potius faciet dum disponit, vt si quis in eum manus violentas injiciat, incidat in excommunicationem latæ sententiæ.

Huic opinioni adstipulatur etiam cons. Feder. de Sen. 32. Incipien. Quæstio talis est, Quidam de populo, vbi respondit eum, qui cùm esset de populo interdicto, ingressus erat religionem, posse in anno probationis ordinari ab Episcopo, quamuis in statu laicali non posset absque absolutione à sententia interdicti: & sic Federic. sentit ad effectum ordinationis nouitium censeri vti Religiosum, & iudicari talem qualem præsens tempus demonstrat, tametsi postea consultius esse censeat à tali ordinatione abstinere, quam tamen de iure licitam putat.

Hinc patet posteriorem hanc sententiam grauiores habere authores nempe Canonistas in d. c. Abbates, atque eos, qui in cap. Cum nullus, sentiunt nouitium esse ordinandum à Diœcesano loci monasterij: quam & hi vt supra ponderati pro hac sententia numerari possunt, patet etiam firmiores habere rationes.

13 Nec obstat tex. in d. c. Monasterium, 19. q. 3. quia illud verbum, Tonsurari, incautè acceptum est à Summistis pro prima tonsura, cum tamen ibi significet tonsuram Monachalem, ex qua professio inducebatur, vt ibi notauit Turrecrem. & videre est ex his, quæ tradunt Doctores in c. Non solum, de regul. lib. 6. dum canentes No-

14 uitio, monent illi esse periculosum facere sibi magnam tonsuram, quia ex illa inducitur tacita professio, quod in specie tradit ibi Franch. in 2. col. vers. Quartò quandò; & hanc interpretationem validè comprobat textus in c. 2. de regul. vbi cùm disponitur, vt quis tonsurari non debeat ante ætatem legitimam, Doctores ita accipiunt, vt non debeat tonderi, vt fiat Monachus per professionem, vt notat ibi Abb. n. 2. in fin. quod etiam indicat d. c. Monasterium, dum subdit, ne quis eorum non sit contentus, eo quod noluit, aut ratum non habeat quod elegit. Quæ

15 ratio congruit professioni inducendæ per tonsuram Monachalem, non autem susceptioni primæ tonsuræ, quia nec per illius, nec per minorum Ordinum susceptionem inducitur religione tacita professio, vt per DD. in d. c. Abbates, quæ tamen inducitur per Tonsuram Monachalem DD. in d. c. Non solum, & in d. c. 2.

16 Non obstat, quod Abbas nosse eo tempore non potuerit mores nouitij: nam respondetur, quamuis non satis eos nouerit ad effectum professionis, ad quam maior, & diuturnior probatio requiritur ob mutuam, & in dissolubilem obligationem ex parte religionis, & nouitij insurgentem iuxta cap. Ad Apostolicam, de Regularibus, potuit tamen sufficienter nosse ad effectum conferendi primam tonsuram, cum indole illius non cognita non sit verisimile, vt illum admiserit ad Religionem cap. Priscis, 55. distinct. Ac præterea dummodo Abbas in eum iurisdictionem habeat, quamuis vndequaque sibi non sit notus, eum potest ordinare, cum notitia non sit necessaria ex commoratione, sed

17 aliunde desumi possit. Quod satis liquet ex eo, quod Episcopus potest ordinare eum, qui declaratione sua momento temporis acquirit domicilium in Diœcesi. Franch. in d. c. Cum nullus, vbi etiam alij super glos. in verb. Domicilium, de tempor. ordin. lib. 6.

Item ex eo, quod Episcopus potest statim ordinare eum, cui beneficium contulerit, vt ibidem per DD. & tamen vtroque casu ordinandus incognitus esse potest ordinatori: sic etiam Episcopus ordinat eum, cuius pater in diœcesi originem habet, quamuis ipse alibi natus sit, vt tradunt ibi DD. & hic tamen incognitus esse potest. Innumera alia exempla colligi possunt, quibus abundè liqueat ordinantem, dum in ordinatum habeat iurisdictionem, non excludi à facultate illum ordinandi ob notitiæ defectum, dum tamen illam debitis modis assumat; licet congruentius fortassis esset, si talem ordinationem ad Episcopum, in cuius diœcesi ordinandus vixit, & notior est, reijceret, sicut Episcopo loci beneficij, & huic nostro Abbati prudenter consuluerunt DD.

18 Minus obstat quod si quis injiciat manus violentas in clericum, & deinde religionem ingrediatur, non possit absolui ab Abbate, quali ei non subiectus durante anno probationis. Innoc. in cap. Cum illorum, de senten. excomm. Ioan. Andr. Lap. Anchar. & alij cumulati à Tiraquel. dict. loco num. 31. Nam præterquam quod huic opinioni contradicunt nedum Archid. in dicto cap. Religioso, quem solum ab ea dissentire falsò ait Tiraquell. sed etiam Raym. & Host. ibid. ab Archid. citati: quatenus tamen eadem opinio vera esset, intelligeretur cùm quis incidisset in Canonem ante ingressum; quod si incidisset durante anno probationis, ab Abbate posset absolui. Ita conciliando Innoc. qui in c. Monachi, de sent. excomm. scribit contrarium eius, quod tradiderat in d. c. Cum illorum, docuit Ioann. Andr. ibid. Franch. in d. c. Religioso, dicens ita ibi sentire DD. ex quo sequitur vt Abbas habeat iurisdictionem absoluendi, dum tamen in Canonem non inciderit ante ingressum.

19 Tandem non aduersatur huic opinioni quod hic nouitius vel sit religiosus sub conditione, adeout ante conditionis implementum religiosus non sit, vel saltem sit purè religiosus sub conditione resolutiua, adeo vt eo postea ad seculum remeante, & sic non impleta conditione, nunquam videatur fuisse religiosus: quod traditum est ab Anchar. in cons. 69. num. 8. & 9. Nam vtcunque se res habeat, tam quoad veritatem huiusmodi opinionis, quàm aliarum multarum traditionum, quæ habentur in hac materia apud Tiraquell. vbi supra & DD. in c. Beneficium, de regul. lib. 6. & d. c. De his, de Sepultur. & Feder. de Sen. d. cons. 32. Scilicet ex quo nouitius est in statu dubio, de eo sit iudicandum ac si sit Religiosus, vel Secularis: certè quantum ad nostram quæstionem pertinet, omissis alijs effectibus, satis est vt subsit iurisdictioni Abbatis, & in eius monasterio domicilium contraxerit, cùm ex horum altero proueniat ius

20 illum interim ordinandi. Et quamuis hic status postea resoluatur per egressum nouitij, non tamen resoluuntur actus perfecti medio tempore gesti, vt patet ex plenè notat. per Tiraquell. de retract. conuent. §. 2. gl. vn. n. 74.

21 Nec cum ita se habeant, apertè sequitur vt hoc ius duret etiam post Concilium, cum decre-

tum

tum c.10. sess.25. adimens Abbatibus ius ordinandi alios, quàm Regulares sibi subditos, Nouitium non excludat, de quo tanquam de regulari ad hunc effectum iudicatur, vt sentit Feder. d. cons.32. in fin. præsertim cum Nouitius etiã absolutè Regularis, & Religiosus dici possit saltem largo modo, Io. Andr. Franc. & alij in d. c. Beneficium ex communi Nauarr. cons.5.& 6. de foro competen. Rebuff. in prax. de dispensat. cum Regularibus facta, num. 23. & sufficit vt sint tales largo modo, vt non excludantur à Concilio, & minusquam fieri possit corrigatur ius antiquum, c. Cum expediat, de elect. lib.6. cum concordantibus.

DE APPELLATIONIBVS

Cap. Ad nostram.

S V M M A R I V M.

1 *Regularibus à correctione Prælatorum suorum appllare non licet.*
2 *Appellationis remedium ad quid institutum, & num.4.*
3 *Prælatus regularis corrigens subditorum excessus recusari non potest.*
4 *Appelatio à correctione legitima non admittitur.*
5 *Appellatio in his, quæ ad visitationem, & morum correctionem spectant admittitur ad effectum deuolutiuum tantùm, non suspensiuum, & num. seqq.*
6 *Appellare non licèt in causis visitationis, & correctionis ante diffinitiuam sententiã à quocumque grauamine.*
7 *Nisi à diffinitiua appellari non possit, aut grauamen sit irreparabile.*
8 *Appellari potest post diffinitiuam in causis visitationis, & correctionis, sed appellatio non suspendit executionem.*
9 *Concilium Tridentinum à decretis visitationis, & correctionis sustulit appellationem suspensiuam, non deuolutiuam.*
10 *Metropolitanus potest cognoscere de excessu, si Episcopus carceret subditos in materia correctionis, dummodo non impediat executionem.*
11 *Appellari potest ad vtrumque effectum, si Prælatus excedat modum in corrigendo, & procedat tela iudiciaria, & n. seq. vsque in finem.*
12 *Monachus, sicut & Clericus appellare potest à correctione si fiat in forma iudicij.*
13 *Correctio fit ad pœnitentiam.*
14 *Blasphemia, seu adulterij punitio non comprehenditur correctione morum appellatione, quando Episcopus iudicialiter processit.*
15 *Corrigere quid sit.*

AD NOSTRAM. A correctione non appellatur, nisi modus excedatur. Hoc dicit. Diuiditur in duas partes. Primò ponit causam mandati. Secundò ipsum mandatum ibi, *mandamus*.

1 Nota ex textu à correctione Prælati regularis non dari appellationem. Et pondera rationem in littera expressam, quia remedium
2 appellationis non ideo est inuentum, vt alicui à religionis, & Ordinis obseruantia exorbitanti, id est quasi per cæcitatem mentis deuianti secundum Host. num. 5. debeat in sua nequitia patrocinium exhibere, concordat c. Repræhensibilis, ibi [Ne Religiosi cum pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularem Prælati sui, & Capituli disciplinam appellare
3 præsumant] et ob eamdem rationem non admittitur recusatio, cap. Cum speciali, vbi id notant Innoc. Host. Io. Andr. & alij infra eod. glossa fin. hic, & Guidopap. num. 2. vers. Qua de causa.

4 Cæterum etsi hæc Constitutio loquatur in Regularibus tamen inspecta mente vendicat sibi locum etiam in alijs subditis, prout illam Doctores communiter intelligunt, præsertim Innocen. post princ. [Et quod dicimus, inquit, in corrigendis excessibus Regularium, idem intelligemus etiam de excessibus aliorum subditorum] & Host. num.3. in vers. A religionis Bald. num.2. Abb. num.7. & 8. Alex. de Næuo n.13. & 14. et propterea in prædicta decretali, Reprehensibilis, dicitur hoc præcipuè in religiosis esse obseruandum: quia scilicet in eis viget peculiaris ratio propter obedientiam, & regularia instituta. Sed tamen superiùs ponitur generalis probibitio, ne subiecti contra disciplinam ecclesiasticam in vocem appellationis erumpant. Concordat c. Licèt, & c. Irrefragabili in princ. supra de Offic. Ordin. & c. Peruenit, il 1. infra eod. remedium namque appellationis non ad defensionem iniquitatis, sed ad præsidium innocentiæ est institutum, vt legitur in d. c. Cum speciali, §. Porrò. & vnaquaque re vtendum est ad eũ vsum, in quẽ fuit instituta c. Is autem 22. qu.2. c. Licèt, il 2. 45. dist. cum alijs allegatis per glossam primam, & Host. in princ. Præterea appellatio inducta est, vt sententiæ in melius reformentur, licèt aliquàndo in deterius fiat per iudicem ad quem, vt dicit tex. in l.1. in princ. ff. de appell. & ideò cum per appellationem debeant sententiæ in melius reformari, & iniquitas primi iudicis corrigi, non debet eius contrarium operari, arg. l. Legata inutiliter ff. de adimen. legat. in l. Cum tale §. Falsam legati ff. de condit. & demonstr. & obseruat hic Guidopap. num. 2. Vnde hanc regulam videlicet à correctione legitima non appellari generaliter ponunt hic glossa fin. & Host. vbi supra Io. Andr. Butr. Cardin. Bald. Abb. & alij omnes in principio.

5 Declaratur hæc regula, vt procedat quoad effectum suspensiuum tantùm, vt satis innuũt verba d. c. Irrefragabili de off. Ordin. ibi [executionem ipsorum nulla consuetudo, vel appellatio valeat impedire.] & apertiùs hodie sancitum est à Tridentina Synodo in c. 1. vers. Nec appellatio, sess. 22. & fusiùs in c.10. sess. 24. vbi vt Episcopi aptiùs quem regunt populum possint in officio, atque obedientia continere statuitur, vt omnibus ijs, quæ ad visitationem, ac morum correctionem subditorum suorum spectant ius habeant etiam tamquam Sedis Apostolicæ delegati ea ordinandi, & exequendi, quæ illis pro subditorum emendatione, & Diœcesis suæ vtilitate necessaria videbuntur. Nec in his, vbi de visitatione, & morum correctione agitur exemptio, aut vlla inhibitio

bitio, appellatio seu querela etiam ad Sedem Apostolicam interposita, executionem quoquo modo impediat, aut suspendat.

6 Sed ad effectum deuolutiuum bene admittitur appellatio etiam à correctione, vt patet ex alio eiusdem Concilij decreto, nempe ex c. 1. sess. 13. vbi statuitur, vt in causis visitationis, & correctionis ab episcopo, seu illius Vicario ante diffinitiuam sententiam ab interlocutoria, vel alio quocumque grauamine non appelletur;
7 Nec Episcopus seu Vicarius appellationi huiusmodi tamquam friuolæ deferre teneatur, nisi grauamen huiusmodi per diffinitiuam sententiam reparari, vel ab ipsa diffinitiua appellari non possit. Quibus verbis apertè admittitur in causis correctionis licere appellare post diffinitiuam sententiam, vel antea si grauamen sit ir-
8 reparabile. Hoc autem intelligi debet quoad effectum deuolutiuum, non autem suspensiuum. & ita Sacra Congregatio Concilij hoc decretũ intellexit, & conciliauit cum præallegatis decretis c. 1. sess. 22. c. 10. sess. 24. Nam consulta an in causis visitationis, & correctionis appellari possit post diffinitiuam: respondit posse: ita tamen, vt appellatio non suspendat executionẽ,
9 vt sancitum est c. 10. sess. 24. & c. 1. sess. 22. Item consulta an decretum c. 10. sess. 24. sustulerit appellationem deuolutiuam: censuit non sustulisse deuolutiuam, sed suspensiuam tantum; et quamuis episcopus id faciat tanquam Sedis Apostolicæ delegatus, prout habetur in d. c. 10. tamen cum iurisdictio iure suo ordinario ei etiam ante Concilium competeret; non impedire appellationis deuolutiuam ad Metropolitanum.

10 Et iterum suborta dubitatione an in materia correctionis, vbi Episcopus etiã sine processu, & sine scriptis carcerat subditos, & tenet diu carceratos, possit Metropolitanus cognoscere de excessu in corrigendo, si carcerati appellauerint ad eum; censuit posset dummodo interim non impediat, aut suspendat executionem eorum quæ ab Ordinario decreta fuerint.

11 Cæterum si Prælatus regularis excederet modum in corrigendo, tunc liceret subdito appellare ad vtrumque effectum; & ita procedit textus in c. De priore, infra eod. in c. Super quæstionem. §. non autem, supra de off. deleg. sicut appellatur ab executore, cum modum excedit, c. Quod ad consultationem, in fine, supra de re iudic. à quo aliàs appellari non potest, c. monit. infra eod. c. si qui, §. sunt quorum vers. Ab executore 2. qu. 6. & notat hic glossa fin. Innoc. in princ. vbi dicit hodie non esse differentiam inter Regulares, & alios, & inter correctionem, & alium processum, cum semper liceat appellare si excedat, seu grauet per c. Licèt, de off. ordin. & c. Inquisitionis, de accusat. sequitur Host. num. 3. in ver. A religionis, & num. 6. in vers. Corrigas, & Bald. num. 2. Vnde infertur, vt si Prælatus in causa visitationis, seu correctionis procedat seruata tela iudiciaria, liceat appellare etiam ad effectum suspensiuum, vt colligitur ex c. Irrefragabili, in princ. ibi, *nisi formam in talibus excesserint obseruandam*, de off. Ordin. & tenent hic Tancred. & Vincen. & post eos Io.
12 Andr. num. 6. in glos. vlt. ibi, *iudicij*, vbi dicit posse Monachum sicut, & Clericum appellare, si correctio fiat in forma iudicij, & est mens
13 gloss. vlt. hic, & Host. num. 8. dum dicunt idcirco à correctione non posse appellari, quia fit ad pœnitentiam, & extra formam iudicij innuentes per hoc secus dicendum esse, si procedatur seruato ordine iudiciario.

14 Et hanc sententiam aliàs probauit Sac. Congregatio Concilij. Consuluit enim Auditor Cameræ, an cum episcopi seruata tela iudiciaria ferunt sententiam diffinitiuam contra delinquentes, habeant locum decreta Concilij de visitatione loquentia, & præcipuè c. 10. sess. 24. adeo vt appellatio ad effectum suspensiuũ nullatenus debeat admitti etiamsi sententia lata fuerit ad puniendum delictum blasphemiæ, vel adulterij, Sac. Congregatio censuit appellatione correctionis morum non comprehendi blasphemiæ, & adulterij correctionem, seu punitionem, quando Episcopus iudicialiter proces-
15 sit, cognouit, & pronunciauit. Ita omnes excepto Cardinali Carafa, quia correctio vltra quod videtur respicere tantùm ea, quæ concernunt regulam, & institutum Ordinis; cap. Ad nostram, de appell. vbi Abb. Videtur etiam sentire Concilium c. 1. sess. 22. vbi exprimendo, quibuscumque criminibus ecclesiasticis, tamen requirit etiam aliud, vt fiat extra formam iudicij, & ad pœnitentiam, glossa etiam d. c. Ad nostram, Anchar. Butr. Imola, Gemin. & Abb. in c. Si quis contra Clericum, in repet. num. 50. & c. Cum contingat, num 39. de foro compet. vbi constituit differentiam an episcopus processerit correctionaliter, vel iudicialiter, & corrigere est id quod aliquando tenuit transmutare. Cardinal. in Clem. si Romanus, in princ. de præben. Archiepiscopus Florentinus in Summa 2. par. de correctione. Et condonare blasphemum, vel adulterum est punire delictum, non corrigere mores. Et quamuis d. c. 10. vtatur ver. puniendi, & sic extra pœnitentiam, & vtatur etiam verb. iudicata, & sic etiam in forma iudicij: tamen quia loquitur de visitatione, & correctione, ad visitationem, & correctionem debent referri. Ideoque si Episcopus in dictis duobus criminibus iudicialiter processit, admittendam esse appellationem etiam ad effectum suspensiuum; Tamen Cardinalis Moronus dixit agendum cum Sanctissimo.

Sanctitas sua Congregationis sententiam approbauit, vt si episcopus iudicialiter processit ad diffinitiuam non comprehendatur hic casus appellatione correctionis morum, & detur appellatio etiam suspensiua nedum in prædictis duobus casibus blasphemiæ, & adulterij, sed etiam in omnibus alijs similibus vbicumque Episcopus iudicialiter processit.

DE APPELLATIONIB.

Cap. Super eo, il secondo.

S V M M A R I V M.

1 *Appellari potest secundum Canones tam ante, quàm post litis contestationem, in actu probationis sententiæ, & post; secundum leges verò post sententiam duntaxat. & n. 16. & seqq.*

2 *Et ratio differentiæ tri, lex assignatur.*

3 *Instantia causarũ de iure ciuili perit triennio, sed de iure canonico causæ instantiã non habent, & cur. Et quid post Concilium Tridentinum. n. 29. in fin.*

4 *Appellans temerè punitur de iure ciuili, non autem de iure canonico.*

5 *Appellari potest secundum Canones etiam extra iudicium, non secundum leges.*

6 *Sententiæ appellatione venit diffinitiua.*

7 *Appellatione remota an, & qualiter intelligatur remota recusatio. & n. 14. & seq.*

8 *Recusatio iurisdictionem suspendit, sicut appellatio.*

9 *Terminus iudici assignatus in rescripto ad causam diffiniendam currit à tempore præsentationis literarum, & non ante.*

10 *Quod procedit quoad exercitium iurisdictionis, non autem quoad vires rescripti.*

11 *Item procedit si tempus fuerit limitatum per numerum dierum, hebdomadarum, mensium, vel annorum. Secus si ad certum diem.*

12 *Refacta assignatione per numerum mensium quot dies sint computandi.*

13 *Et an dies assignationis cõputetur in termino, remiss.*

14 *Executor potest recusari, & tamen ab eo appellari non potest nisi excedat fines mandati.*

15 *Clausula* appellatione remota, *quid operetur.*

16 *Appellari potest post sententiam diffinitiuam, etiam nulla causa expressa, & sufficit dicere,* Appello.

17 *Quod procedit etiam in causis electionum, licet in hic tutius sit causam exprimere.*

18 *Item procedit etiam in appellatione, quæ fit à iudice extra iudicium.*

Et quid in appellatione extraiudiciali, quæ fit à parte contra partem, remissiuè. n. 20.

19 *Appellatio à diffinitiua cum expressione causæ manifestè friuola non tenet.*

21 *Appellari non potest à diffinitiua nisi grauet.*

22 *Sufficit tamen qualecunq; grauamen etiam modicũ.*

23 *In appellationibus recipiendis à diffinitiua, & inhibitionibus decernendis seruari debet forma c. Romana, de appellat. lib. 6. & Decretum S. Congregationis Episcoporum.*

24 *Appellatio admittitur secundum Canones ab interlocutoria, vel grauamine aliquo, dummodo concurrant decem, quæ hic exprimuntur.*

25 *Appellatio sub conditione quatenus proposita petitio non admittatur, non valet.*

26 *Appellari potest ab interlocutoria de iure ciuili quando non expectatur alia sententia diffinitiua. Item à grauamine, quod per diffinitiuam, vel per appellationẽ à diffinitiua reparari nõ potest. n. 28.*

27 *A sententia, qua quis pronunciat se iudicem incompetentem appellari potest etiam secundũ leges.*

29 *Appellatio ab interlocutoria vel alio grauamine ante diffinitiuã in quibus casibus admittatur ex Concil. Trid. & n. seqq. vsque 51.*

30 *Appellari potest post sententiam diffinitiuam etiam in causis visitationis, & correctionis, sed ad effectum deuolutiuum tantum, non suspensiuum, nisi grauamen sit irreparabile.*

31 *Sententia diffinitiua, quæ sit.*

32 *Et quæ sententia quasi diffinitiua. & n. 34.*

33 *Sñtĩa lata super possessorio dicitur quasi diffinitiua.*

35 *Appellatio à diffinitiua in multis casib⁹ nõ admittitur*

36 *Metropolitanus non potest cognoscere de grauamine ante diffinitiuam, nec simpliciter mandare vt sibi trãsmittatur copia processus expẽsis appellãtis*

37 *Appellari potest à grauamine etiã irreparabili, quãdo iudex extraiudicialiter procedẽdo grauat partes*

38 *Sententia interlocutoria quæ dicatur.*

39 *Tortura infert grauamen irreparabile, & ideo ab illius comminatione datur appellatio.*

40 *Carcer infert onus, & grauamen continuũ, & nũquã transit tẽpus appellandi à grauamine carcerationis*

41 *Carcer regulariter institutus est ad custodiam, & locus sanctus est.*

42 *Carceratus etiam custodiæ causa dicitur luere pœnam in corpore.*

43 *Carcer infamiã irrogat, & dãnũ irreparabile. & n. s.*

44 *Appellationi ab indebita carceratione Ordinarius tenetur deferre, & processũ transmittere ad Metropolitanũ, reo tamẽ interim manente in carceribus.*

45 *Iudex appellationis iustificato grauamine ante diffinitiuam an debeat principalem causam remittere ad Ordinarium.*

46 *Censura Ecclesiastica trahit secum executionẽ, & ab ipsa appellatur ad effectum deuolutiuum tantum, non suspensiuum.*

47 *Sed à comminata censura datur appellatio ad vtrumque effectum.*

Sententia excommunicationis est potius interlocutoria, quàm diffinitiua. ibid.

48 *Appellatio in iudicio non admittitur à futuro grauamine, nisi illud sit irreparabile.*

49 *Citatus ad dicendam causam quare non debeat excommunicari, potest appellare.*

50 *Secus si citetur ad dicendam causam quare non debeat declarari excommunicatus.*

51 *Appellari an possit viua voce dum sententia excommunicationis profertur. & n. seq.*

52 *Actus spiritualis est penetrabilior, quã act⁹ humanus.*

SVPER EO. Ipsum se summat, sed per alia verba sic sũmari potest. Secundũ Canones appellatur etiam ante sentẽtiam. Secundũ leges non, nisi in quibusdam casibus. Hoc dicit primò. Appellatio, & recusatio parificantur in hoc, quod sicut in appellatione requiritur causa probabilis, ita & in recusatione. Hoc secundo iuxta verum, & cõmunem intellectum. Terminus, Iudici assignatus ad causam decidendam non incipit currere nisi à tempore præsentationis rescripti. Hoc tertiò diuiditur in tres partes prout sũt tria dicta. Secũda ibi, *In causis.* Tertia ibi, *Si autẽ.*

1 Nota primò, ex prima part. textus insignẽ differentiã inter ius canonicũ, & ius ciuile in materia appellationis: nã de iure canonico appellari potest quatuor temporibus. Primò scil. ante litis cõtestationem. Secundò post litẽ contestatã. Tertiò in ipso actu prolationis sententiæ, idest dũ sententia legitur, de quo est casus hic, qui non reperitur alibi, secundũ Bald. n. 6. Quartò post sentẽtiæ promulgationẽ, concordat §. Patet ergo, vers. Tẽpus verò, qui habetur post c. Qui scit, 2. q. 6. & c. Cum sit Romana, sup. eod. De iure ciuili antẽ exceptis quibusdam casibus ante sententiam non appellatur, vt hic l. Apertissimi, C. de iudic. l. fin. C. de sentent. interlocut. omn. indic. & l. Ante sententiæ tempus, C. Quorum appell. non recipian.

2 Prima ratio differentiæ est, quia de iure ciuili per appellationẽ à diffinitiua reparantur omnia grauamina in processu illata. Vnde cum leges ciuiles inspiciant solum grauamẽ, & pars in effectu nõ remaneat grauata; quia aut obtinebit indefi-

 nitiua,

nitiux, & parti remanebit lęsa ex interlocutoria;
aut succũbet, & per appellationem à diffinitiua
grauamina illa remanebunt emendata: ideò nil
mirum si secundũ leges talis appellatio non per-
mittatur: quę ratio colligitur ex textu iũcta gl. 1.
in l. 2. & ibi per Bald. C. De Episcopali Audient.
At ius Pontificium non tantũ respexit grauamẽ,
sed etiam iniustitiã, cũ potissimũ inuigilet super
correctione peccatorum, vt c. Nouit, supr. de iud.
Vnde quãuis grauamẽ sit modicũ eo quod repa-
retur, vel per diffinitiuam, vel appellationem ab
ipsa, tamẽ per hoc nõ tollitur quin à iudice sit fa-
cta iniustitia, & sic peccatũ. meritò sacri Canones
admittũt appellationẽ à quocunq; grauamine. Et
hanc rationẽ differentiæ assignat Præpos. hic n. 6.
Secunda ratio est, quia ius ciuile magis studet
fini instantię litiũ, quàm ius Canonicũ, ex notatis
in c. pen. sup. de iud. quã rationem differentiæ cõ-
stituit Bald. in d. l. 2. & in l. Ante sententię, C. quor.
3 appell. non recip. Et hæc est ratio, quare de iure
Canonico causę non habeant instantiam, nimirũ
propter amplam facultatem appellandi concessam,
vt d. cap. penult. nam cùm tot appellationes
à quouis grauamine admittãtur instantia si esset
conclusa triennio plerumq; periret ante diffiniti-
uam. At de iure ciuili cessat huiusmodi inconue-
niens propter restrictam facultatem appellandi,
& ideò instãtia finitur triennio l. Properandum,
in fin. princ. C. de iudic. prout innuunt hic Host,
num. 3. in ver. Leges autem: & Io. Andr. nu. 2.
& apertius Abb. n. 5. & Præpos. n. 6. in fin.
4 Tertia differentiæ ratio est, quia sacri Canones
mitiùs procedũt, quàm leges seculi: & propterea
secundũ Canones indistinctè appellari potest, nõ
secundũ leges, vt ait gl. notab. in l. 1. in ver. Ab eo
pronuncare, C. A quib' appellare nõ liceat: & Abb.
hic n. 3. vs. Itẽ dic. Quo fit, vt iure ciuili puniatur
temerè appellans, nõ iure Canonico, vt l. Ab exe-
cutione §. fin. C. quor. appell. non recip. & not. glo.
prælleg. sed an hoc sit verum vide per Abb. in d.
5 c. Vt debitus, inf. eod. Inde etiã fit vt secundũ Ca-
nones liceat appellare etiã extra iudiciũ, quãuis
non liceat secundũ leges, vt not. in c. Cum sit Ro-
mana, sup. eod. & in prædicta Decr. Vt debitus, &
per Host. hic n. 3 vers. Sed & extra iudiciũ, Io. An-
dr. n. 1. & Abb. n. 2. vers. Adde & quintum tempus.
6 Secundò nota ibi, in probatione sententię, iũctis
verbis præcedentibus: sententiæ appellatione in-
telligi de diffinitiua, ad idem c. Cum olim, & ibi
gl. vlt. sup. de test. & hic notant Abb. n. 6. Franc. in
2. notab. & Præpos. n. 4. facit Rubrica C. de sent.
& interlocut. omnium iudicum ponderando co-
pulam, &, quæ ponitur inter diuersa l. Si dum,
C. Per quas personas nobis acquiritur: & no-
tat Bart. in l. 1. n. 2. ff. De pactis.
7 Tertiò nota ex secũda parte textus Appellatio-
nem, & recusationẽ æquiparari; quia sublato ap-
pellationis remedio cẽsetur etiã sublatũ remediũ
recusationis, vt hic videtur casus, si verba inspi-
ciãtur, & not. But. in 2. not. & Abb. n. 6. in §. In cau-
sis. Quod procedit siue appellatio tollatur per ius
cõmune, vt c. 3. & c. Cũ sit, in fin. sup. eod. siue per
speciale rescriptum Principis, vt c. 1. de rescr. & c.
Super quæstionũ, de off. Deleg. vtroq; enim casu
& recusatio intelligitur sublata, secundum Host.
n. 3. in ver. Tollitur, Io. Andr. n. 2. in eod. ver. & But.
n. 4. vers. Quæro an procedat, sed an hoc sit verũ
8 latiùs dicã inf. in gl. pen. n. 14. Æquiparantur etiã
in hoc appellatio, & recusatio, quia sicut per ap-
pellationem suspenditur iurisdictio, c. Venientes,
supr. de iureiur, ita & per recusationem, vt voluit
gl. notab. in c. Quoties Episcopi, in ver. Appellent,
2. q. 6. quæ dicit, quicquid fit post recusationem
æquè cassari ac si fieret post appellationem, per
tex. in c. Cum sicut, in fin. supr. de eo qui mit. in
possessionẽ: & sequitur Philipp. Franc. in 3. not. &
in c. Cũ speciali, inf. eod. Adde Bald. cõs. 26. incip.
Dum lis, & quæstio, n. 1, & 5. v. Nõ repetẽdo, lib. 1.
9 Vltimò nota ex tertia parte textus, Terminum
assignatũ iudici in rescripto ad causã diffiniendã
currere à tempore pręsentationis literarũ, & non
antea, vt hic est casus. Ratio est, quia ante recep-
tas literas iurisdictionẽ nõ habet: ac proinde illã
exercere non potest, vt c. Pastoralis, ad fin. sup. de
10 rescr. Vnde limita primò hunc textũ vt procedat
quoad exercitiũ iurisdictionis, in quo attenditur
tẽpus præsẽtationis litterarũ, vt hic dicitur. Secus
verò quoad vires rescripti impetrati, quia inspi-
citur tẽpus impetrationis, seu datę, vt per Collect.
hic n. 3. Super quo remittit ad Archid. in c. Is qui,
11 de Procur. lib. 6. Limita secundò, vt locũ habeat
si tempus huiusmodi diffinitum fuerit per nu-
merum dierum, hebdomadarum, mensium, vel
annorum. Secus si fuerit limitatum ad certum
diem, puta intra festum Assumptionis, vel in-
tra tales Calendas: tunc enim certum est tempus
post datam currere, & semper labi, secundum Io.
Andr. hic n. 2. in ver. Certum tempus, & Butr. n. 5.
12 Sed hic incidit dubitatio si tẽpus fuerit diffinitũ
per numerũ mensiũ indeterminatè, quo modo sit
facienda computatio dierũ. Dic breuiter tot dies
fore computandos, quot habet ille mensis, in quo
assignatur ipsa dilatio, quod si quid lapsum fuerit
de illo mẽse supplebitur in mẽse sequenti; & ideo
si dilatio vnius mensis assignetur in mẽse Augusti
computabuntur dies vnus & triginta: si in mense
Septembri, dies triginta: si in mense Febr. dies 28.
vt post Guliel. declarat gl. notab. in c. Quam sit, in
ver. Mẽsẽ, de elec. lib. 6. dicens hoc probari aper-
tissimè, in c. Licet, sup. de supplen. negl. Præl. indu-
cendo illud, vt ibi per gl. & sequuntur Præpos. hic
n. 28. Bart. plenè in l. Cũ Bissextus, n. 1. ff. de verb.
signif. & Mar. Soc. cõs. 99. Serenissimus Rex, col. 2.
vol. 3. Non obstat textus in l. Vbi lex, ff. de reg iur.
vbi pro duobus mensibus computãtur dies vnus
& sexaginta; quoniã, vt inquit Bart. intelligi de-
bet secundũ distinctionẽ suã, & de intellectu illius
legis vide Signor. de Homodeis, cons. 38. Si quæ-
ratur, in princ. & Alex. cons. 114. Visa scriptura,
13 n. 10. & seq. vers. Et si diceretur, li. 5. An autẽ dies,
assignationis termini cõputetur in termino, vide
hic pro, & contra in gl. vlt. per Host. n. 6. in ver. Cũ
iudices. Ioan. Andr. n. 10. Collectar. n. 3. Bald. n. 2.
Butr. n. 12. & Præpos. n. 27. dixi in c. Ad nostram,
n. 9. 21. 22. & 23. inf. de regul.
14 In glossa penultima QVÆRO cùm textus
dicat sublato appellationis remedio, sicut non
est deferendũ appellationi, ita nec recusationi, an
hoc sit verum simpliciter, & absolutè, vt appella-
tione remota intelligatur remota & recusatio.
Dicunt Doctores, & præsertim Hostien. n. 3.
in ver. Sicut appellationi, Verba textus esse
sanè intelligenda: non enim sequitur, Non
potest appellari à sententia iudicis: ergo iudex
non potest recusari: nam ab Auditore, siue ab
Executore appellari non potest nisi excedat fi-
nes mandati, & tamen potest recusari, vt leg.
& not. in cap. Super quæstionum, §. Verum,
supra de offic. Delegat. Similiter à iudice non
appellatur, nisi grauet; vt dicam infra num. 21.
at bene potest recusari etsi non grauet. Rursus
appellare possum à iudice in quem consensi, &

dubi-

nihiloſominus eũm recuſare non poſſum, niſi no-
ua cauſa ſuperueniat, vt cap. Inſinuante, de
offic. Delegat. Sed & notoriè delinquens prohi-
betur appellare, qui tamen fortè non prohibetur
recuſare, vt leg. & notatur in c. Cum ſpeciali,
15 §. 1. infr. eod. Quid ergo ſibi volunt verba tex-
tus? Dic ſecundum gloſſ. penult. & Hoſt. hanc
eſſe mentem; vt quemadmodum ſecundum Ca-
nones non admittitur appellatio ſine rationabili
cauſa cap. Cùm in Eccleſia, & cap. Vt debitus,
infra eod. ita nec recuſatio, vt cap. Secundo re-
quiris, §. final. & cap. Cum ſpeciali, §. 1. infra
eod. Quapropter illa verba reſpiciunt tantum-
modo formalitatem, & modum, quaſi dicat Si-
cut appellatio friuola non admittitur, ita nec
friuola recuſatio: & ſicut deferendum eſt ratio-
nabili appellationi, ita & rationabili recuſatio-
ni: ſed in reliquis hæc non æquiparantur, nec
remota appellatione cenſetur recuſatio remota.
Et hic intellectus Gloſſæ, & Hoſtienſis placet
etiam Io. Andr. nu. 9. in gloſ. penult. Butr. n. 11.
Præpoſ. nu. 12. & communiter Doctoribus, vt
dicit Abbas nu. 9. Verum communis intellectus
videtur litteram corrumpere; quia textus deci-
dit apertè vt vbi tollitur remedium appellatio-
nis, ibi & recuſationis, nec vllam facit mentio-
nem de cauſa, quare non diſceſſerim ab alio
intellectu Abbatis, vt hæc decretalis procedat
ſecundum antiqua tempora quando licebat ap-
pellare indiſtinctè; tunc enim omnis appellatio,
niſi eſſet manifeſtè friuola deferebat cauſam ad
ſuperiorem, vt in cap. Ad Romanam, 2. q. 6. &
notatur in c. Vt debitus, infr. eod. Et ideo tunc
remota appellatione ſicut non intelligebatur re-
mota appellatio cum iſta cauſa, ita nec recuſatio.
Et hoc ſenſit etiã Bald. qui in 2. par. ſic ſummat
hanc Decretalem, videlicet, Remota appellatio-
ne intelligendum eſt de friuola, etiam iudicis re-
cuſatio friuola videtur eſſe remota. Sed hodie
ſecus; quia remotio appellationis tollit omnem
appellationem, quæ in iure non reperitur ſpeci-
ficè permiſſa, vt eſt textus in cap. Paſtoralis, &
ibi omnes notant, inf. eod. Vnde remota appel-
latione non cenſebitur remota recuſatio, ita vt
non liceat iudicem recuſare niſi ex cauſa in iure
expreſſa; immo enim licebit etiam ex alia ſimi-
li, vt probatur in c. Poſtremo, ibi *vel alia iuſta*
cauſa, infr. eodem. Nimis enim durum eſſet vt
Princeps remouendo appellationem cogeret
quem litigare coram iudice ſuſpecto, arg. c. Cum
inter, ſupra de except. Hæc igitur ſit concluſio,
vt per clauſulam, *appellatione remota*, non intel-
ligatur excluſa recuſatio, quod tenet glo. in l. 1.
§. Interdum, in ver. Ab eo prouocare. ff. A qui-
bus appell. non lic. & videtur textus in l. final.
C. de ſent. & interloc. omn. ind. contr. gl. ibi, quæ à
Doctoribus cõmuniter reprobatur, teſte Præpoſi-
to hic n. 12. Fallit hæc concluſio ſi in reſcripto re-
mota ſit appellatio reſpectu cauſæ; quia tunc ſicut
intelligitur remota friuola appellatio, & ita fri-
uola recuſatio, vt declarãt Abb. & Præpoſ. ſupra c.
An autem hæc procedant de iure ciuili, vide per
Abb. negatiuè reſoluentem n. 10. verſ. Puto tamẽ,
quod de iure ciuili. Itẽ ſuper prædictis vide Ant.
de Butr. plenius diſtinguentẽ in c. Paſtoralis, n. 7.
verſ. Si eſt dubiũ an remota appellatione, inſ. eod.
16 Secundò QVÆRO cùm hic dicatur ſecun-
dum Canones poſſe appellari tam ante, quàm
poſt ſententiam diffinitiuam; ſecundum leges
verò poſt ſententiam dumtaxat, an vtraque re-
gula ſit vera generaliter, & indiſtinctè.

Et quidem poſt ſententiam diffinitiuam mani-
feſtum eſt vtroque iure poſſe appellari indiſtin-
ctè, etiam nulla cauſa expreſſa: ſufficit. n. dicere,
Ab iniqua ſentia appello aut etiam ſimpliciter *ap-*
pello, vt l. Scio, ff. de appell. c. Cordi, §. His quæ
vbi hoc notant Archid. & Io. Andr. inſ. eod. lib. 6.
c. Poſt appellationem, §. Si vero poſt datam, 2. q. 6.
vbi ponitur forma appellationis interponendæ à
ſententia diffinitiua, & hic notant gl. 1. Hoſt. n. 3.
in ver. Et poſt Butr. num. 10. & alij communiter.
Henr. Boich. in c. Conſtitutis, col. 2. verſ. Si quæ-
ras, de appell. iudic inſ. eod. Et eſt ratio ſecun-
dum eum, quia in cauſa appellationis à tali diſ-
finitiua interpoſitæ appellans poteſt quibuſcun-
que modis ſententiam impugnare, vt in d. l. Scio,
in fin. ideoque quando appellatur à diffinitiua,
iudex tenetur omnino appellationi deferre, arg.
c. Non ſolum, inſ. de appell. lib. 6. & notat gl. in d.
c. Cordi, in ver. Statuit, li. 6. & notat Zenz. in Clem.
17 vn. de dolo, & contum. Quod procedit etiam in
cauſis Electionum, licèt tutius ſit in talibus cau-
ſam exprimere, vt notat Io. Monach. in c. Quam-
uis, il ſecondo, de elect. lib. 6. in glo. Dicunt qui-
dam & Io. Andr. ibidem. In gloſ. dicit Garzias: &
18 Henr. Boich. vbi ſupra de quo tamen vide Rot.
dec. 2. n. 2. de elect. in nouis. Rurſus hoc proce-
dit etiam in appellatione quæ ſit à iudice extra
iudicium, in qua idem per omnia quod in iudi-
ciali, vt in d. c. Cordi, in princ. ſecundum Henr.
Boich. in d. c. Conſtitutis, col. 2. verſ. Aut Quæris.
19 Aduerte tamen, quia ſi appellans à diffinitiua,
exprimeret cauſã manifeſtè friuolam, vt ſi dice-
ret appello, quia digito cælum non tangis, non
teneret appellatio, vt ſic impoſſibilis cauſæ adie-
ctio vitiet appellationem, ſicut regulariter vitiat
contractum, vt c. vlt. inſ. de cõdit. appoſ. cum con-
cord. ibi alleg. Nec refragatur, quod non tenere-
tur cauſam exprimere, quoniam talia expreſſa
nocent, nõ expreſſa nõ nocent, vt l. Expreſſa, ff. de
reg. iur. dixi talia, quia ſi exprimeret cauſã non
manifeſtè friuolam, tunc poſſet aliam proſequi,
vt in d. l. Scio, & notat gloſ. in c. Cum cauſam, inſ.
eod. Ioan. Andr. in d. c. Cordi, §. His quæ, & Henr.
Boich. in d. c. Conſtitutis, col. 2. verſ. Tamen ſi ap-
pellans, inſ. eod. Quid autem iuris ſit in appella-
20 tione extraiudiciali, ſeu potius prouocatione,
quæ ſit à parte contra partem, & non à iudice, an
ſcilicet in tali neceſſe ſit cauſam exprimere, vide
plenè per Henr. ibid. col. 1. verſ. Et tunc aut quæ-
21 ris. Cæterum in huiuſmodi appellatione, quæ à
diffinitiua interponitur, licet non oporteat cauſã
exprimere in ſpecie, requiritur tamen grauamẽ;
alioquin non licet appellare, ſecundum Innoc. &
Hoſt. hic n. 3. in ver. Appellandi, & Butr. in 1. not.
22 Licèt ſufficiat qualecunq; grauamen etiam mo-
dicum, vt c. prox. ſupr. eod. & hic notat Franc. in
23 1. notab. Præterea in appellationibus recipiendis
à diffinitiua, & inhibitionibus decernẽdis ſeruari
debet forma c. Romana, de appell. lib. 6. quacunq;
conſuetudine, aut ſtylo, vel priuilegio in contra-
rium non obſtantibus; alioquin inhibitiones, &
proceſſus, & inde ſequuta quæcunque ſunt ipſo
iure nulla, vt ſtatuitur à Concil. Trid. ſeſſ. 22. c. 7.
item ſeruari debent decretũ à S. Congregatione
Epiſcoporum ſanctæ memoriæ Clem. VIII. iuſſu
editum die 16. Octob. 1600. Quod hic non tran-
ſcribo, quia haberi poteſt à Steph. Quaranta in
ſumma Bullar. in ver. Archiepiſcopi auctoritas,
24 verſ. Sciendum eſt denique, pag. 68. At verò ante
ſententiam diffinitiuam ſecundum Canones po-
teſt quidem appellari ab interlocutoria, vel gra-

uamine aliquo, vt hic & in d. c. Cordi, infr. eod. lib. 6. Sed tamen in huiusmodi appellatione, facta in iudicio decem requiruntur, quorum si vel vnum defuerit non valebit appellatio. Primū est causa grauaminis illati, vel comminati, vt c. Cum cessante, inf. eod. Secundum vt causa huiusmodi sit probabilis, idest talis vt si foret probata deberet legitima reputari, vt in d. c. Vt debitus, & c. Cum speciali, §. Exceſſu, infr. eod. & c. Romana, §. Cum autem, eod. tit. lib. 6. Tertium vt sit vera, c. Interposita, inf. eod. Quartum vt sit expressa, c. Cum causam, inf. eod. vt d. c. Vt debitus. Quintum vt appellantis petitio non sit admissa, vt in d. c. In-
25 terposita Sextum vt propterea, quod petitio non admittebatur extiterit appellatum, cap. Dilecto, §. vlt. inf. eod. quod est contra quosdam Iuris imperitos, qui proposita exceptione dicunt *& appellamus si eam non admittatis*: nam talis appellatio non impedit quin valeat quicquid sit postea. Septimum, vt appellatio fiat in scriptis. Octauum, vt petantur Apostoli, quia non petens Apostolos dicitur non appellasse. Rota dec. 50. n. 2. & 3. de appell. in nouis. Nonum, vt si appellans hoc petierit veniat instructus appellans, & hęc tria probantur in d. c. Cordi, infr. eod. lib. 6. Decimum vt appellatio fiat intra decem dies, c. Romana, & c. Concertationi, inf. eod. lib. 6. c. Bonæ, de confirm. vtil. vel inut. c. Cum inter, & c. Quod ad consultationem, de re iudic. ita Host. in summ. eod. tit. §. Qualiter, sub §. Ego Martinus, & in c. Dilecto, inf. eod. & in d. c. Cordi, Archid. ibid. in ver. Permissis, & in c. Non ita, in gl. 3. 2. q. 6. & Henr. Boich. in d. c. Vt debitus, col. 4. vers. Super eod. c. Si quæris vtrum in appellatione, inf. eod.

26 Sed de iure ciuili etiamsi prædicta decem concurrant, appellari non potest ante diffinitiuam ab interlocutoria, vel grauamine aliquo, nisi in quibusdam casibus vt hic dicitur & hoc pro regula constituunt Abb. & Franc. ambo in 1. not. Ad dignoscendum verò qui sint huiusmodi casus in quibus de iure ciuili licitum est appellare, & ad quos respexit hæc littera in prędicta exceptione, communiter traduntur à Doctoribus duæ regulæ.

27 Prima regula est, vbi post interlocutoriam non expectatur alia diffinitiua; tunc licet ab huiusmodi interlocutoria appellare, etiam secundum leges: ita colligitur ex gl. fin. in Auth. Habita, C. Ne filius pro patr. dum ait à sententia qua quia pronunciat se non esse iudicem competentem licitum esse appellare, quia non expectatur alia diffinitiua, & hanc regulam tradunt hic Abb. n. 3. vers. Et qui sint isti casus, Franc. in 2. not. vers. Et communis conclusio est, Præpos. n. 7. vers. Est & alia regula.

28 Secunda regula est, quotiescunque grauamen ante diffinitiuam illatam per ipsam diffinitiuam vel per appellationem à diffinitiua reparari nō potest, tunc ab huiusmodi grauamine etiam de iure ciuili licitum est appellare: hanc theoricam ponit gl. in Clem. 1. in ver. Ipso iure, de hæret. & probatur in l. 2. ff. de appell. recip. & hoc similiter pro regula tradūt Abb. Franc. & Præp. loc. suprac.

29 Tu vero aduerte, quia hodie ex Decretis Conc. Tridēt. ius Canonicum in his exæquatum est iuri ciuili: nam S. Synodus animaduertēs reos criminum plerumque ad euitandas pœnas, & subterfugienda iudicia episcoporum, grauamina simulare; & appellationis diffugio iudicis processum impedire ne remedio ad innocentiæ præsidium instituto, ad iniquitatis defensionem abutantur, statuit, vt in causis visitationis, & correctionis, siue habilitatis, & inhabilitatis, necnon criminalibus ab Episcopo, seu illius Vicario ante diffinitiuam sententiā ab interlocutoria, vel alio quocunque grauamine non appelletur: nec Episcopus, seu Vicarius appellationi huiusmodi, tanquā friuolæ deferre teneatur; nisi grauamen huiusmodi per diffinitiuam sententiam reparari, vel ab ipsa diffinitiua appellari non possit, vt latius habetur in c. 1. sess. 13. ac deinde hoc decretum extendendo ad causas omnes ad forum ecclesiasticum pertinentes in c. 20. sess. 24. decreuit vt appellationes per superiores quoscunque non recipiantur, nisi à diffinitiua, vel diffinitiuæ vim habente, & cuius grauamen per appellationem à diffinitiua reparari nequeat: & quia sic restrinxit facultatem appellandi; propterea causis ecclesiasticis instantiam biennij præfixit in eo d. c. 20. in princ. ad quod vide quæ dixi supra n. 3.

30 Ex quibus decretis collige in iudicio posse in vniuersum appellari in quatuor casibus dumtaxat. Primò scilicet à sententia diffinitiua, vt in d. c. 20. quod procedit etiam in causis visitationis & correctionis, vt in d. c. 1. sess. 13. licet in his appellatio executionem non suspendat, vt statuitur in c. 1. in fin. sess. 22. & in c. 10. sess. 24. & ita in causis prædictis post diffinitiuam sententiam admittitur appellatio deuolutiua, sed non suspensiua, nisi grauamen esset irreparabile, quia tunc liceret appellare ad vtrumq; effectum, vt declarauit S. Congregatio eiusdem Concilij interpres. Dici-
31 tur autem sententia diffinitiua, quæ principali quæstioni finem imponit, vt diffinit gl. in Clem. 1. in ver. Diffinitiua, de sequest. possess. & fruct. post Specul. in tit. de sent. prol. col. 1. vel quæ finē imponit toti causæ in iudicium deductæ, secundū Abb. in Rubr. de sent. & re iud. n. 4. in fin. sed magis placet diffinitio glossę, quia quando pronunciatur super aliquo articulo, super quo facta fuit principalis petitio, sententia dicitur diffinitiua, licet finem toti causæ non imponat, vt ex Bart. accurate deducit Imola in l. 1. §. fin. col. vlt. ff. de prætor. stipul. & sequitur Felin. in Rubr. de sent. & re iudic. nu. 2. vers. Et adde. Idem tenet Bald. cons. 378. Pro parte cuiusdam, in princ. lib. 1. & Romanus, cons. 357. Dicitur, in princ.

32 Secundò appellari potest ex Concilio à sententia habente vim diffinitiuæ, quæ ab alijs appellatur quasi diffinitiua, vt colligitur ex gl. magna in c. Consultationibus, post medium, vers. Quasi diffinitiuè procederetur, sup. de offic. deleg. & notat
33 Abb. loc. cit. n. 6. vers. Reperitur quædam quasi diffinitiua, qualis est sententia lata super possessorio: nam habito respectu quod potest deinde intentari petitorium, non dicitur ex toto diffini-
34 tiua. Vnde sententia quasi diffinitiua generaliter illa dici potest, quæ expectat aliam diffinitiuam post se, vt notat gl. in Clem. vlt. in ver. *Repulsione*, post med. vers. Item si sententia super peremptorio, de appellat. & ita in hoc secundo casu à pari procedunt Concilium, & ius ciuile.

Tertiò appellatur ex Concilio ab interlocutoria, vel alio quocunque grauamine quando grauamen huiusmodi per diffinitiuam sententiam reparari non potest, vt in d. c. 1. in fin. vers. Nisi grauamen, sess. 13. & d. c. 20. post princ. sess. 24. quod etiam licet secundum leges, vt dictum est supra in 2. reg. n. 28. Exempla grauaminum huius generis habebis inf. n. 39. & seq.

35 Quartò ex Concilio appellari potest ab interlocutoria quotiescunque à sententia diffinitiua appel-

appellari non potest, vt expressè habetur in d.c.
1. in fin. putà à sententia super manifesto, & no-
torio crimine, vel de quo quis in iudicio confes-
sus extitit, iuxta textum in c. Romana, §. Si autẽ,
inf. eod. lib. 6. & in quampluribus alijs casibus,
quos ad n. 45. post Specul. in tit. de appell. recen-
set Maranta in vltima parte Speculi, & hic quar-
tus casus coincidit cum illo, qui ponitur in d. c.
20. sess. 24. videlicet quando grauamen per appel-
lationem à diffinitiua reparari non potest; nam
vbi ab ipsa diffinitiua non potest appellari, vtiq;
non potest reparari grauamen per appellationẽ
ab ipsa diffinitiua, vt ex se patet. Vnde hoc casu
admittitur appellatio ex vtroque decreto Con-
cilij Tridentini, sicut admittitur de iure ciuili, vt
firmatum est sup. ead. 2. reg. Extra hos casus ab
interlocutoria, vel quouis alio grauamine ante
diffinitiuam sententiam hodie in iudicio appel-
lare non licet, quemadmodum licebat de iure
veteri; atque ita hæc Decretalis, & c. Cordi, infr.
eod. lib. 6. cum concordant. suprà c. in 1. not. qua-
tenus permittunt appellationem ante diffinitiuã
à quocunque grauamine, hodie modificata, &
restricta sunt à Concilio, & redacta ad terminos
iuris ciuilis ex rationabilibus causis in prealle-
36 gato c. 1. exaratis. Vnde Metropolitanus ex S. Cõ-
gregationis sententia non potest cognoscere de
grauamine ante diffinitiuam, nec potest ad effe-
ctum prędictum absque vlla inhibitione manda-
re simpliciter, vt sibi transmittatur copia pro-
cessus expensis appellantis.
37 Hæc vendicant sibi locum, vt prædixi, in ap-
pellationibus, quę interponuntur in iudicio; alias
secus vt ead. S. Cõgregatio declarauit: nam pro-
posito dubio an decretum Concilij sess. 24. c. 20.
in princ. locum habeat quando Ordinarius ex-
traiudicialiter procedendo grauat partes, adeò
vt non liceat partibus à tali actu extraiudiciali
ad alios Superiores iudices appellare, seu recla-
mare, quatenus id ius permittat; sed omnino
causa grauaminis in prima instantia coram eod.
Ordinario cognosci debeat: Responsum est, Hoc
casu non habere locum decretum Concilij. Vnde
iura, quæ permittunt appellationem extra iudi-
cium à quocunque grauamine etiam reparabili
per diffinitiuam sententiam vt in d. c. Cordi, in
hoc non sunt correcta à Concilio, sed in ea
tantum parte, in qua concedunt posse appella-
ri ab interlocutoria, vel alio grauamine iudicia-
38 liter illato, est autem sententia interlocutoria,
quę inter principium, & finem causæ fertur super
his, quæ incidunt, vel emergunt, vt diffinit glo. in
Clem. 1. in ver. Diffinitiua, de sequest. possess. &
fruct. & dicitur interlocutoria vel quia iudex cau-
sam non diffinit; sed interloquitur inter princi-
pium, & finem; vel quia inter partes loquendo si-
ne solẽnitate scripturæ pronunciat, vt post Gof-
fred inquit Host. in summ. hoc tit. §. 2. in princ.
Plenè Ant. de Butr. cons. 6. Per totum, & Abb. in
Rubr. de sent. & re iudic. n. 6. vers. Interlocutoria
est, sed de hac, & alijs diffinitionibus interlocuto-
riæ, & de ratione dignoscendi an sententia sit in-
terlocutoria, vel diffinitiua vide plene per Felin.
in d. Rubr. de sent. & re iudic. n. 2. Alex. Ias. &
Doctor. in Rubr. & in l. Quod iussit, de re iudic.
39 Ex conclusionibus vt suprà firmatis infertur
primo, vt à decreto torturæ, vel illius commina-
tione ex Concilio Tridentino detur appellatio
ad vtrumque effectum, sicut datur de iure ciuili,
vt tex. notab. in l. 2. ff. de appell. recip. vbi si iudex
interloquitur aliquem esse torquendum, admit-
titur appellatio; nẽpe quia grauamen huiusmodi
postea reparari non posset per appellationem à
sententia diffinitiua, & ita ibi notant Bart. & om-
nes. Franc. hic in 2. not. & alij communiter. Na-
uar. cons. 2. n. 2. de appell. vbi tenet ius ciuile in
hoc concordare cum dispositione Conciliari.
40 Infertur secundò, vt ob eandem rationem de-
tur appellatio ab indebita carceratione; quia sci-
licet cum grauamen illatum cohæreat personæ;
postea reparari non posset: Carcer enim dicitur
mala mansio, vt est textus cum gl. in l. Si hominẽ,
ff. Depositi, & in l. Apud Labeonem, §. quęstionis,
ff. de iniur. & grauior pœna est in carcere detine-
ri, quàm laborare in agro seu in opere publico;
vt probat textus in l. In seruorum, ff. de pœnis: &
ibi notat gl. 2. Imò carcer dicitur species seruitu-
tis in l. 1. & 2. ff. de liber. homin. exhibendo: & spe-
cies tormentorũ, vt notatur in Clem. 1. de hæret.
& per Bald. in l. Si clericus, n. C. de Episc. audien.
Non igitur mirum vt sicut à decreto torturæ, ita
& à captura personæ detur appellatio, prout cõ-
cludit ibi Bald. & seq. hic Abb. n. 3. Franc. in 2. not.
& Præpos. n. 7. Guidop. dec. 236. vbi dicit onus, &
grauamen continuum inferri ex carceratione;
ideoq; nunquã transire tempus appellandi à gra-
uamine carcerationis, & semper posse appellari.
41 Non obstat quod carcer sit regulariter ordi-
natus ad custodiam, non autem ad pœnam, vt
l. Aut damnum, §. Solent, ff. de pœn. ideoque locus
sanctus sit, sicut muri ciuitatis, l. Sacra, §. Propriè,
& l. fin. ff. de rer. diuis. Raph. Cuman. cons. 106. Ca-
42 sus talis est, in fin. quoniam id verum est inspecta
principali intentione, sed nihilominus pœnam
infert secundariò quia detentus in carcere etiã
custodiæ causa dicitur luere pœnam in corpore,
vt notat Angel. in l. Si quis, id quod, ff. de iurisd.
43 omn. iud. & quamuis relaxari possit, tamẽ incur-
rit aliquam infamiæ notam, & damnum ex toto
irreparabile, vt tradit Alex. cons. 17. Requisitus,
col. 3. n. 7. lib. 1.
44 Demum hanc sententiã alias probauit Curia;
nam cùm Episc. Brundus. inter cætera consuluis-
set S. Congreg. Concilij, An quod decreto Conc.
Trid. sess. 13 c. 1. & alio sess. 24. c. 20. de refor. dici-
tur de grauamine quod per appellationem à dif-
finitiua reparari non potest intelligi possit, & de-
beat de grauamine indebitę carcerationis: S. Cõ-
gregatio respondit, ita esse intelligendum; & ideo
ab huiusmodi grauamine appellari posse, & Or-
dinarium teneri huic appellationi deferre, & te-
neri processum trãsferre ad iudicem appellatio-
nis; Interim tamen reo manente in carceribus,
donec iudex appellationis causa cognita aliud
iusserit: carceratio enim irrogat infamiã, & dam-
num irreparabile. Bald. Castrens. & Alex. in l. 4. §.
Condemnatũ, ff. de re iud. Præpos. in c. Super eo,
il 2. col. 3. de appell. & Franc. ibid. in 2. col. Quod
45 si iudex appellationis pronunciauerit carceratũ
esse grauatũ, debebit relaxari à carcere, sed non
ideo tota causa auocanda, puta carceratus pro-
pter cõcubinatum, si appellat cognoscet Metro-
politanus si legitima indicia erant ad carceran-
dũ, si non erant iubebit excarcerari; si erant de-
bebit pronũciare vt maneat in carcere, sed neu-
tro casu debebit prosequi causam in meritis cõ-
cubinatus, sed relinquere Episcopo. Quã senten-
tiam Congregationis Sanctiss. probauit, ita re-
peri adnotatũ in libris publicis S. Congr. qui olim
penes me asseruabantur; sed decretũ fuit postea
editum nomine Sanctiss. vsq; ad vers. Carceratio
enim. Omissa etiã posteriori clausula, quæ loqui-
tur

tur de remissione causæ ad Episcopũ super ne-
gotio principali,forte quia de iure, quando ap-
pellatur á grauamine ante sententiã diffinitiuã,
iudex appellationis datur quasi sub conditione
quoad principalẽ causã; vnde primò cognoscet
de grauamine;& tunc si inuenerit appellationem
minus legitimã pronunciabit male fuisse,appel-
latũ,& remittet partes ad priores iudices appel-
lantem in expensis condemnando: sed si inuene-
rit appellationem legitimã esse,pronunciabit be-
ne appellatũ fuisse;& hoc casu non remittet par-
tes ad iudicem grauantẽ,sed ipse procedet super
principali. Hic est casus in c.Vt debitus,vers.Cũ
autem,inf.eod.vbi sic declarat gl.pen.communi-
ter approbata. Vnde Abb.ibi n.8.ex textu collli-
git iustificata appellatione ab interlocutoria iu-
dicem ad quem succedere loco iudicis á quo: &
Præpos.n.12 Similiter ex eo textu colligit regulã
quod appellatione legitima pronunciata deuol-
uitur ad iudicem ad quem negotiũ principale:
& propterea procedit in illo. Idam probat tex. á
contrario sensu in c.Romana,§.fin.inf.eod.lib.6.
licet S.Congr. alias voluerit hoc dubium decla-
rare;etenim cõsulta, an si pendente causa in pri-
ma instantia coram ordinario,ante diffinitiuã á
grauamine per eum illato appelletur ad Metro-
politanum debeat iustificato grauamine ad Or-
dinarium causa remitti,vel potius apud eundem
Metropolitanum in eadem instantia terminari,
non obstante decreto Concilij c.20. sess.24. Re-
spõdit quoad causas ex iuris communis disposi-
tione ad Ordinarium necne remittendas, nihil
innouasse Tridentinum Concilium.

46 Infertur tertiò,vt cum á censura ecclesiastica,
qualis est excõmmunicatio,suspensio,& interdi-
ctum,c.Querenti,de verbor.signif.non appelletur
ad effectum deuolutiuũ; quia trahit secum exe-
cutionem,c.Pastoralis,§.Verum,inf.eod.c.Ad re-
primendam,sup.de off.Ordin.& c.Is cui,de sent.
excom.Innoc.in c,Per tuas,n.3.in verb.Absolue-
47 re,eod. tit.licitũ sit appellare á comminata cen-
sura; quia etiãsi illius sententia sit potius inter-
locutoria, quàm diffinitiua,vt notat Innoc. in d.
c.Per tuas,gl.in sum.2.q.1. Io.Andr.in c.Venera-
bilibus,de sent.excom.lib.6.& Doct.in Rub.de re
iud.tamen semper infert grauamẽ quod per ap-
pellationem reparari nõ potest; & ideo ante sen-
tentiã admittitur appellatio ab hoc futuro gra-
uamine ex his,quæ dicta sunt sup.n.29. ita vt si á
cõminata excommunicatione appellatum fuerit
excõmunicatio postea lata sit ipso iure nulla, vt
48 c.1.& ibi gl.2.sup.eod.& d. c. Per tuas. Quamuis
enim regulariter in iudicio non detur appellatio
á futuro grauamine,vt hic,& in c.Vt debitus,inf.
eod.& notat Felin.in c.Significauerunt,n.9.de te-
stib.tamen hoc fallit,si comminatum grauamen
sit irreparabile,qualis est censura ecclesiastica, vt
per Fel.in c.Cũ non ab homine,n.12.sup.de iud.
49 & Duen.in reg.42.n.8. Quamobrẽ citatus ad di-
cendam causam quare non debeat excommuni-
cari potest appellare,& Ordinarius debebit huic
50 appellationi deferre,vt ex dictis constat;secus est
si quis citetur ad dicẽdã causã quare non debeat
declarari incidisse in excommunicationem,quia
cùm á declaratoria detur appellatio etiã suspen-
siua præterquam in iudicialibus,c.Solet,in fin.de
sent.excom.lib.6.Rot.dec.2.n.5.de dol.& cõtum.
in nouis.Roman.cons.481.In casu permisso, n.9.
vers.Præterea videmus,Fel.in c.Rodulphus,n.43.
de rescr.illius comminatio non infert grauamen
quod reparari non possit per appellationẽ á dif-
finitiua; & ideo á Concilio prohibita est appel-
latio. Quam differentiam inter comminationem
excõmunicationis ferendæ, & comminationem
declaratoriæ excommunicationis iam latæ po-
nunt Fel. & Duena.vbi supra,& sæpius probauit
S.Congregatio eiusdem Concilij Interpres.

51 QVÆRO, an viua voce possit appellari dum
sententia excommunicationis profertur.

Format hanc quæstionẽ Host.in sum.de sent.
& re iud.§.Qualis, sub § Pura,vers.Quid si excõ-
munico te,& disputat egregiè Io.Andr.in c.Cum
sunt partiũ,n.2.de reg.iur.li.6.in Mercur. Quoad
effectum deuolutiuum non cadit dubitatio;quo-
niam appellatio deuoluit,etiamsi fuerit interpo-
sita post latã excommunicationem,vt dictum est
sup n.46.sed quæstio est quoad effectũ suspensiuũ.

Pro solutione sic distingue,aut constat verbũ,
appello,fuisse pronũciatum ante prolationẽ verbi,
excommunico; & excõmunicatio non tenet tan-
quã lata post interpositam appellationem,c.Per
tuas,inf.de sent.excom. Aut constat verbum, *ap-
pello*, fuisse pronunciatum post verbum, *excõmu-
nico*, & non valet appellatio tanquã interposita
post excõmunicationem,cùm censura trahat se-
cum executionem,d. c.Pastoralis, §.Verum,infr.
eod.cum alijs supr.alleg.n.46.Probatur hæc di-
stinctio in c.Si duo,de procur. li.6.vbi non pon-
deratis præambulis litis,ille ex pluribus procu-
ratoribus censetur occupasse,vel præuenire, qui
prius litem est contestatus;sic in proposito non
considerantur præambula,vel exordia sententiæ,
vel appellationis,sed solũ quis in substantialibus
illorũ actuum præuenerit:quod probant iura ibi
allegata in gl. in ver.Litis contestationem, & in
his conueniunt Doctores. Aut est dubium quis
præuenerit,an se.reus in prolatione verbi,*appello*,
an Episcopus in prolatione verbi,*excõmunico*; &
sunt opiniones.Io.Andr.in d.reg.Cũ sunt partiũ,
n.11.in fin.vers.Secundo vero casu,cum quo trã-
sit hic Io.de Imol.n.2. concludit reũ esse ligatũ:
& præsumi excõmunicationem præcessisse.Ratio
est,quia de iurisdictione Episcopi,& de commu-
nicatione cõstat;de præcedente verò appellatio-
ne non constat,allegat.c.Venerabilibus,ad fin.&
52 quod ibi not.de sent.excom.li.6.præsertim quia
excõmunicatio est medicinalis,c.1.eod.tit.& lib.6.
& actus spiritualis est penetrabilior,quàm actus
humanus,secundũ quod notat Innoc.in c.Præter-
ea, il 2. inf. hoc tit. & pro hac opinione optimè
facit gl.vlt.vt in d.c.Venerabilib.,in ver.postquã.

Contrarium tenet Bald.hic n.7.qui videtur sen-
tire in dubio præsumi appellationem præcessisse
per l.Si quis id quod,vers.Quod si dum proponi-
tur,ff.de iurisd,omn.iud.& per l.Arethusa,ibi in-
cipiente nasci,ff.de stat.hominum:nam reus per
appellationem incipit liber esse.

Placet mihi distin.Præpos.hic n.3.vers.Et forte,
quæ colligitur ex dictis Innoc.in c.Cũ tu,sup.de
testib.videlic.vt prima opinio Io.Andr.procedat
in foro conscientiæ, in quo debet quis in dubio
sequi partẽ tutiorẽ, & æstimare se censura inno-
datum.Ad quod allego textũ optimũ in c.Illud,
infr.de Cler.excom.minist.Host.& Io.Andr.in c.
fin.n.3.supr.de bigam.facit c.Ad audientiã,c.Si-
gnificasti,il 2.& c.Petitio,de homic. Secũda autẽ
opinio Baldi obtineat in foro cõtentioso,in quo
iudex in dubio non debet iudicare quẽ excom-
municatum,arg.c.Si quid,86.dist.& c.Innocens,
22.q.4.pro qua distinctione vide bonam gl.in c.
vn.in ver.Æstimare,supr.de serui.S.Tho.2.2.q.60.
art.4.& quod scripsi in c. Ne innitaris, n.140. &
164. de constit.

DE AP-

DE APPELLATIONE

Cap. De Priore.

S V M M A R I V M.

1 *Appellationi interposita ad Papam non deferens mittitur cum litteris Ordinarij, ad Curiam puniendus.*
2 *Subditus potest Prælatum suum propter eius excessus manifestos appellare ad Superiorem.*
3 *Appellari potest à correctione Prælati & Regularis si sit manifestè criminosus.*
Contrarium. num. 5.
4 *Prælatus notoriè criminosus non potest subditum corrigere.*
Contrarium. num. 5.
5 *Prælatus quantumcunque notoriè criminosus, & irregularis ante depositionem potest iurisdictionem in subditos exercere.*
6 *Notabilis, idest infamis redditur quis propter delicta, & malos mores. & n. seq.*
7 *Fama potest se habere ad bonum, & ad malum.*
8 *Appellationi etiam extraiudiciali non deferens puniendus est.*
9 *Si appellatio sit iusta, & rationabilis: aliàs secus.*
10 *Iudex peccat deferendo appellationi manifestè friuola.*
11 *Et quid in appellatione ab interlocutoria.*
12 *Appellatio in dubio præsumitur iusta, eique est deferendum.*
13 *Appellatio à correctione morum non admittitur. & n. 28. 29. & 34.*
14 *Nisi Prælatus etiam Regularis modum excedat in corrigendo.*
15 *Auditor Cameræ an in causis Regularium possit concedere monitoria, & inhibitiones, & cum quibus clausulis, distinguitur. & n. seqq. vsque in fin.*
16 *Quid in causis Regularium Episcopis subiectorum.*
Et quid in causis Ordinarijs, quæ vertuntur inter diuersas Religiones. n. 20.
Et quid in causis inter Regulares, & Sæculares siue Clericos, siue laicos. n. 21.
Et quid in causis Prælatorum Regularium Sedi Apostolicæ immediatè subiectorum. n. 22.
Et quid si agatur de debito, salario, vel contractu in Curia inito. n. 23.
Et quid si agatur de executione litterarum Apostolicarum, vel decretorum sacrarum Congregationum. n. 24.
Et quid si rei sponte se constituant in carceribus. num. 26.
Et quid in criminibus atrocioribus. n. 27.
Et quid si agatur de Regularium disciplina, & morum correctione. n. 28.
17 *Appellari potest vel ad Metropolitanum, vel ad Papam omisso medio à sententijs per Ordinarios latis in causis Regularium sibi subiectorum. & num. 37.*
18 *Appellari non potest de iure ciuili ad Imperatorem omisso medio, sed gradatim est procedendum.*
19 *Auditor Cameræ est iudex appellationum, quæ à sententijs quorumcunque Ordinariorum ad Sedem Apostolicam deuoluuntur, & n. 36.*
20 *Congregatio Episcoporum, & Regularium cognoscit causas vertentes inter diuersas Religiones, dummodo formam iudiciariam non requirant.*
21 *Causæ inter Regulares, & Sæculares siue Clericos, siue laicos, à quibus sint cognoscendæ.*
22 *Causas Prælatorum Regularium Sedi Apostolicæ immediatè subiectorum cognoscere possunt tam Legati, & Nuncij Apostolici, quàm Auditor Cameræ, & inter eos est locus præuentioni.*
23 *Curiales etiam Regulares pro debitis, & contractibus in Curia initis, & pro salario conueniri possunt coram Auditore Cameræ.*
24 *Auditor Cameræ pro executione litterarum Apostolicarum, & Decretorum, seu Declarationum Congregationum dat monitoria etiam in causis, & negotijs Regularium.*
Et quid in hoc fuerit prouisum per Congregationem à Sanctissimo deputatam. n. 25.
25 *Monitoria pro executione litterarum Apostolicarum, &c. in negotijs Regularium qualiter ab Auditore Cameræ sint concedenda.*
28 *Monachorum etiam Episcopo subiectorum correctio spectat ad Abbatem.*
29 *Appellatio non admittitur vbi de Regulari disciplina, & morum correctione agitur, nisi adsit excessus.*
30 *Auditor Cameræ an possit procedere in prima instantia in causis Ordinarijs tam ciuilibus, quàm criminalibus inter Religiosos eiusdem Ordinis.*
Et quid in gradu appellationis, n. 36. & seqq. vsq. in fin.
31 *Auditor Cameræ potest cognoscere de excessibus exemptorum priuatiuè quo ad omnes.*
32 *Declaratur si exempti sint Sedi Apostolicæ immediatè subiecti, & alium Iudicem non habeant.*
33 *Causæ inter Religiosos ab illorum superioribus sunt terminandæ iuxta quorumcunque Religionum Instituta.*
34 *Auditor Cameræ prohibetur quidquam decernere, quod locorum Ordinarios impedire possit, ne ad executionem Decretorum Concilij Tridentini, & correctionem morum liberè procedant.*
35 *Et eius facultates limitantur, vt non obuient Concilij Decretis.*
37 *Prouinciales sunt Ordinarij in Prouincijs, & comparantur Prælatis habentibus quasi Episcopalem iurisdictionem.*

1 DE PRIORE. Legitur quatuor modis, vt hic per Abbatem n. 2. in fin. vers. In glo. 1. sed communiter sic summatur. Qui non detulit appellationi interpositæ ad Papam, mittitur cum litteris Ordinarij ad Curiam puniendus. Hoc dicit.

2 Nota primò ibi, *Priorem propter has enormitates manifestas*. Secundum intellectum Innocentij, quod subditus potest Prælatum suum propter eius excessus manifestos appellare ad Superiorem: & huiusmodi appellatio est quædam prouocatio ad causam, vt in cap. Cum sit Romana, suprà eod. dicunt Abb. & Alex. de Neuo hic in 1. not. de hoc mirandum non esse, quia subditus potest accusare Prælatum suum, & eius crimen denunciare Superiori, vt c. Licet Hely, de

simonia, cap. Ex parte, & cap. Veniens, de accus.
Vnde eodem modo potest eum prouocare ad
causam. Interest enim cuiuslibet subditi habere
bonum Prælatum, c. Audacter, & cap. Qualis,
8. quæst. 1.
3 Secundò nota in eisdem verbis, *Propter suas
enormitates manifestas*, Secundum intellectum
Ioan. Andr. in c. 1. num. 9. ad fin. vers. Dicit au-
tem, de censib. lib. 6. Host. & Ioan. Andr. in
cap. Licet in corrigendis, supra de offic. Ordin.
quod vbi Prælatus etiam Regularis est notoriè,
& manifestè criminosus, si corrigat subditos, po-
test ab eius correctione appellari, dicendo *Amice
4 eijce trabem de oculo tuo*: nam ex quo notoriè est
criminosus, vel famosus non potest alium corri-
5 gere c. Iudicet, 3. qu. 7. secundum eos. Sed in
contrarium est veritas, quia Prælatus quantum-
cunque notoriè criminosus ante depositionem
potest iurisdictionem in subditos exercere etiam
si sit irregularis ex homicidio, vt est textus no-
tabilis in c. Veritatis, supra de dolo, & contum.
& tenet glossa in cap. Cum non liceat, in ver. Re-
cedere, supra de præscript. Innoc. in cap. Cum
nostris, num. 2. infra de concess. præben. Abbas
in c. Scisitatus, num. 9. supra, de rescript. & ibi
DD. & in c. Nonne, 8. q. 2. Vnde meritò prædi-
ctam lecturam reprobant hic Abb. nu. 5. Franc.
col. 2. in fin. vers. Sed aduerte, Præpos. n. 2. vers.
Sed in contrarium. Alex. de Næuo, num. 20. &
Dec. num. 10. vers. Sed iste intellectus reproba-
tur communiter. Nec obstat dictum cap. Iudi-
cet, 3. q. 7. quia non loquitur de potestate iudi-
ciali exercenda, sed quoad meritum vitæ, &
damnationem Prælati, qui magis delinquit cor-
rigendo alium, & non se, sed nihilominus potest
corrigere, secundum Abbatem, & alios præalle-
gatos.
6 Tertiò nota ibi, *Quæ ipsum notabilem reddunt*.
Delicta, & malos mores reddere quem notabi-
lem, idest infamem. Vnde expone textum, ibi,
7 *notabilem*, idest infamia notatum: sicut enim fa-
ma potest se habere ad bonum, & ad malum, vt
in l. Capitulum, §. Famosos, ff. de pœn. & per
Bart. in l. De minore, §. Plurium, num. 5. ff. de
quæstion. Ita & hoc ver. Notabilis, quia potest
referri ad virum moribus, & origine generosum
& ad virum criminibus infectum; quia ille red-
dit se notum ex bonis operibus, hic verò ex pra-
uis, vt in tex. & in c. Ex parte A. ibi, Infames,
& notabiles ad testimonium dicitur produxisse;
supra de testib. & ita exponunt hanc litteram.
Host. ante num. 1. in ver. Notabilem. Ioan. Andr.
num. 1. Abb. Alex. de Næuo, in 2. notab.
8 Quartò nota ex textu, non deferentè appella-
tioni etiam extraiudiciali esse puniendum, vt hic
patet, & notant Abbas nu. 3. Franc. in 1. notab.
Præpos. n. 2. in fin. vers. Et ideo intelligit, Dec.
9 num. 6. Alex. de Næuo in vlt. not. Quod verum
est si appellatio sit iusta, & ex rationabili causa
interposita; secus verò si iusta sit, aut friuola, vt
hic probatur ibi, *ipso*, tali à contrario sensu: nam
ex quo punitur hic non deferens appellationi
iustæ: Ergo si iniusta est appellatio non deferens
non punitur, vt distinguit Bald. in l. Iudicibus,
num. 1. C. de appellat. Abbas, & alij proximè
10 citati. Quinimo peccat deferendo, quia decla-
ratio huiusmodi est interlocutoria, quæ debet
esse iusta. Si ergo appellatio est manifestè friuo-
la, peccat iudex eam admittendo: facit tex. in
cap. 1. de re iudicat. lib. 6. Et quemadmodum
peccat non deferendo appellationi iustæ, ita
peccat deferendo iniustæ, cum contrariorum
eadem sit disciplina, cap. Hospitiolum, 32. dist.
c. Intellectum, de iureiur. & hic firmant Card.
num. 2. vbi quod mortaliter peccat. Abb. Franc.
& Alex. de Næuo locis citatis: & Præpos. nu. 3.
11 qui tamen limitat hoc procedere in appellatio-
ne à diffinitiua; secus verò in appellatione ab
Interlocutoria, quia non peccat iudex illi non
deferendo, nisi à die inhibitionis factæ per iudi-
cem ad quem c. Non solùm, & cap. Romana,
§. Quod si obijciatur, eodem tit. lib. 6. & notat
Angel. in l. Quoniam iudices, nu. 4. C. de appell.
12 In dubio tamen appellationi potius est deferen-
dum, quia præsumitur iusta glos. notabilis in
l. 1. in ver. Locupletiorem, C. si aduers. credit.
Specul. eod. tit. §. Nunc dicamus, post medium,
vers. Vincentius dixit, Archidiac. in c. Si à iudi-
ce, num. 1. vers. Nota tamen quod vbi dubium
est, eod. tit. lib. 6. Franc. hic col. 1. in fin. vers. Et
ideo à quo. Alex. de Næuo num. 14. & Præposi-
tus num. 3. in fin. vers. In dubio tamen, & adde
quod scripsi in cap. Pastoralis, num. 25. infra
eodem.
In glossa prima nota bene intellectum glossæ:
nam ille Prior fecerat spoliari Canonicum Re-
gularem sibi subiectum vsque ad interulam, &
sic excesserat modum in corrigendo: vnde Ca-
nonicus à tali excessu appellauit ad Papam, &
quia Prior non obstante appellatione processit
enormiter contra eum, Papa mandat Priorem
ad Curiam vocari de tanto excessu satisfactorũ.
Et ita casum hic formant Bernardus, Baldus, &
alij: & colligitur hic intellectus ax antiqua: nam,
vt dicit Abb. Antiq. num. 1. In antiqua conti-
nebatur, quod vsque ad effusionem sanguinis ille
Canonicus fuit verberatus, & castigatus, & ob
hoc appellauerat: & verba antiquæ sunt infra-
scripta, videlicet [de Priore, qui non deferens
protectioni nostræ, & appellationi ad Sedem
Apostolicam factæ, quemdam Canonicũ suum
vestibus fecit omnibus vsque ad camisiam spo-
liari, & accusationi, & appellationi renunciare
coegit, quia de suis, & quorumdam fratrum
enormitatibus murmurauit] refertur integra ab
Antonio Augustino in 2. Collect. Decretal. lib. 2.
13 tit. 19. c. 3. & ex hac lectura, & ex textu collige
notabiliter, quod etsi à correctione non appella-
tur, cap. Ad nostram, & c. Reprehensibilis, in
vlt. respons. supra eodem, & c. Cum speciali, in
fin. infr. eodem, & patet ex antiqua, vt præfer-
tur, relata ab Antonio Augustino, vbi dicitur 1
Sacrosanctam Romanam ecclesiam non consue-
uisse huiusmodi appellationem admittere, ne
Monachis, vel Canonicis Regularibus præbea-
tur audacia delinquendi: & ex Concilio Triden-
14 tino, sess. 13. cap. 1. vers. In causis visitationis, &
correctionis, sess. 25. c. 1. in fin. Tamen si Præla-
tus etiam Regularis modum excesserit in corri-
gendo, benè admittitur appellatio, & tenetur
Prælatus huiusmodi appellationi deferre, aliàs
punitur, vt hic est textus, qui ad hoc quotidie
à Doctoribus allegatur: & notant gloss. 1. Abb.
Antiquus n. 1. Host. eod. n. Io. Andr. n. 4. Butr.
nu. 6. & plerique alij. Calder. cons. 209. in princ.
aliàs 3. de appellat. vers. Sed prædicta sunt vera,
con-

concordat textus in c. Licèt in corrigendis, &
ibi notat glos. vlt. supra de offic. Ordinar. & in c.
sequenti circa princ. ibi *Nisi formam in talibus
excesserint*, & in c. Vniuersitatis infra de sent.
excom. & hoc casu Religiosus episcopo subie-
ctus potest ab illius sententia appellare, vel ad
Metropolitanum, vt est casus in d. c. Licèt in
corrigendis, vel ad Papam, vt hic est expres-
sum.
15 Ex FACTO quæsitum est, An in causis Regula-
rium concedenda sint monitoria, & inhibitiones
à Tribunali Auditoris Cameræ, vel Commissio-
nes à Signatura Iustitiæ: & quatenus conceden-
da quomodo, & cum quibus clausulis.
Die 5. Aprilis 1650. In Congregatione Car-
dinalium; & Prælatorum super appellationibus,
& inhibitionibus Tribunalis Auditoris Cameræ
& aliorum Tribunalium Curiæ Romanæ à san.
mem. Vrbano VIII. deputata; & à Sanctiss. D.N.
Innocentio X. nunc renouata conceptum fuit
dubium vt supra propositum, per manus trans-
missum, & in sequenti Congregatione discutien-
16 dum. Pro cuius faciliori solutione videntur ex-
cludendi aliquot casus non dubij, in quibus Au-
ditor Cameræ potest concedere monitoria, &
inhibitiones in causis, & negotijs Regula-
rium.
Primus casus non dubius est in Regularibus
Monasteriorum Episcopis subiectorum; prout
sunt plures Abbatiæ, & Monasteria in Germa-
nia, Belgio, & Polonia in Congregationem non
redacta, quæ nulla potiuntur prærogatiua exem-
ptionis, sed episcopis Diœcesanis sunt subiecta
quemadmodum erant Monasteria omnia de iu-
re veteri, c. Si quis Abbas, & c. Abbates 18. q. 2.
cap. Qui verè, in fin. 16. qu. 1. c. Cum dilectus, &
ibi dixi nu. 1. & 12. infra de Relig. domib. Nam
17 si in eorum causis ordinarijs Episcopus pronun-
ciauerit, à tali sententia potest appellari, vel ad
Metropolitanum, c. Licet in corrigendis de of-
fic. Ordinar, vel ad Papam omisso medio, c. Ad
Metropolitanum, 2. q. 7. c. Ad Romanam, 1. &
2. & c. Si quis, 2. q. 6. glos. 1. in c. Si duobus su-
18 pra eodem. Licèt de iure ciuili non possit imme-
diatè appellari ad Imperatorem, sed gradatim
sit procedendum, l. Imperatores ff. de appellat.
19 Gemin. cons. 73. Quia subtiliter num. 2. ita si ap-
pelletur ad Papam, poterit procedere, & inhi-
bitiones concedere Auditor Cameræ, qui est iu-
dex ordinarius appellationum, quæ à sententijs
per quoscunque Ordinarios latis etiã extra sta-
tum Ecclesiasticum ad Sedem Apostolicam in-
terponuntur, vt in Bulla 28. Pauli V. Ad exi-
miæ fidelitatis §. 10. in Bullar. tom. 3. pag. 212.
20 Secundus casus itidem non dubius est in cau-
sis ordinarijs, & telam iudiciariam requirenti-
bus, quæ vertuntur inter diuersas Religiones:
nam Sac. Congregatio Episcoporum, & Regu-
larium in huiusmodi causis se non ingerit, cum
in Bulla Sixti V. super institutione Congrega-
tionis Regularium, §. 5. statutum sit per hæc for-
malia verba, [Audiant itidem, ac decidant præ-
dicti Cardinales causas, & controuersias inter
prædictos Ordines vertentes siue in vniuersum,
siue ratione particularium locorum, dummodo
formam iudiciariam non requirant] in Bullar.
tom. 2. pag. 615. Quare in causis prædictis vna
Religio conuenienda erit coram suo Conserua-
tore si illum habeat; alioquin coram loci Ordi-
nario ad præscriptum Constitutionis Gregorij
XV. de exemptorum priuilegijs, & Auditor Ca-
meræ erit iudex competens in causa appellatio-
nis ad Sedem Apostolicam interpositæ à senten-
tia per Conseruatorem, vel Ordinarium lata, vt
in d. §. 10. Bullæ Pauli V.
21 Tertius casus non dubius est cùm lis, & causa
vertitur inter Regulares, & Sæculares, siue Cle-
ricos, siue Laicos: nam si Regulares sint conue-
niendi sunt coram suo Conseruatore, vel Ordi-
nario, vt dictum est in casu præcedenti: si verò
sint auctores, & agant contra laicum, tenentur
sequi forum rei, c. Si Clericus Laicum, de foro
compet. & tunc extra statum Ecclesiasticum à
sententia iudicis Laici appellatur ad superiores
iudices laicos gradatim, vt in d. l. Imperatores,
ff. de appellat. non autem ad Curiam, seu ad Au-
ditorem Cameræ; sed in statu Ecclesiastico po-
test appellari ad Sedem ex dicta Bulla 28. Pau-
li V. §. 10. Si verò reus sit Clericus, conuenien-
dus erit coram suo Ordinario in prima instantia
vt in Concilio Tridentino sess. 24. c. 20. & in se-
cunda instantia appellari poterit omisso medio
ad Papam, vt dictum est supra num. 17. & in
vtroque casu in gradu appellationis ad Sedem
interpositæ Auditor Cameræ est iudex compe-
tens ex d. §. 10.
22 Quartus casus similiter non dubius est in cau-
sis Prælatorum Regularium, qui generalibus
Capitulis, aut episcopis nõ subsunt, nec suos ha-
bent Ordinarios Regulares visitatores, sed sub
immediata Sedis Apostolicæ protectione exi-
stunt, de quibus in Concilio Tridentino c. 8. sess.
25. de Regular. Has enim causas in prima in-
stantia cognoscere possunt tam Legati, & Nun-
cij Apostolici, quàm ipse Auditor Cameræ, tan-
quam iudex ordinarius exemptorum, vt in d.
Bulla 28. Pauli V. §. 12. & quamuis in hoc casu
facultatem habeat priuatiuè quoad omnes, vt
ibi disponitur, tamen in his procedunt etiam
Legati, & Nuncij ex speciali facultate, quam ha-
bent à Sede Apostolica, ideoque inter eos, &
Auditorem Cameræ, cum iurisdictio sit cumula-
tiua, est locus præuentioni, arg. c. Præposuisti,
de iur. compet. cum concordan. de quibus ibi
in glos. 1. & c. Cum sit generale, cum ibi nota-
tis per Abbatem, & DD. eod. tit. & notat Paul.
de Castro in l. Si quis in hoc genus, num. 4. vers.
Item nota, C. de Epis. & Cleric. & in Monito-
rijs apponenda esset clausula, *quatenus lis non
pendeat*. alioquin præsentes litteræ minimè suf-
fragentur. Quod si Legati, vel Nuntij in causa
præuenerint, ab eorum sententijs appellabitur
ad Sedem Apostolicam, & in secunda instantia
Auditor Cameræ erit Iudex competens iuxta
suas facultates.
23 Quintùs casus pariter nõ dubius est cùm agi-
tur de debitis in Curia contractis, aut de salario
seu contractu in ipsa inito: nam Auditor Ca-
meræ potest citare, & monere ad satisfaciendũ
Curiales, Ecclesiasticos sæculares, vel Regula-
res etiam ab ipsa Curia absentes pro quibusuis
rebus, & pecuniarum summis ad instantiam
quorumuis etiam absentium, vt disertis verbis
cauetur in eadem Bulla, §. 16.
24 Sextus casus adhuc non dubius est vbi agitur
de executione litterarum Apostolicarum, vel de-

 creto.

cretorum seu declarationum Congregationum, quia Auditor Cameræ pro huiusmodi executione dat monitoria etiam in causis,&negotijs Regularium ex ead. Bulla 28. Pauli V. § 14. & expedit, vt hæc facultas ei conseruetur, quia fauorabilis est Religionibus, quæ hoc præsidio se tuentur aduersus eos, qui eorum priuilegia conuellere, aut lædere moliuntur. Hinc tamen indies oriuntur multa inconuenientia, quia cùm Religiones ferè omnes habeant Constitutiones à Sede Apostolica confirmatas,& innumera quasi priuilegia, & monitoria concedantur in genere contra quoscunque nullaque expressa causa; inde fit, vt nullum sit negotium,in quo prætextu executionis alicuius statuti, vel priuilegij, aut declarationis extorqueri non possit monitoriũ. Vnde multoties contigit,vt in actu celebrationis Capituli, vel electionis etiam in partibus vltramontanis præsentata fuerint monitoria non sine grani turbatione, & scandalo. et sæpe etiam Ordinarijs,& Nuncijs manus ligatæ fuerunt in causis in eorum Tribunali pendentibus, & in
25 calculo ferendæ sententiæ. Quare prouisum est expedire,vt de cætero pro executione huiusmodi non dentur monitoria nisi expressis personis, contra quas, & ex qua causa, & cum clausula, *Quatenus lis non pendeat*: lite autem pendente dari quidem possint sine prædicta clausula, sed
26 non nisi parte citata, & audita. His additi fuerunt duo alij casus, in quibus Auditor Cameræ procedit in causis Regularium, videlicet cum rei sponte se constituunt in illius carceribus, & in criminibus atrocibus, in quibus procede-
27 re potest ea particulari oraculo Sanctissimi eidem notificato per Secretarium Sac. Congregationis. Hic tamen vltimus casus non est ex vi suarum facultatum, sed ex speciali commissione.

28 Rursus excludendus est alius casus non dubius in quo vice versa Auditor Cameræ non procedit in causis Regularium,nempe vbi de Regulari disciplina, & morum correctione agitur: hæc enim spectant ad Abbatem, etiam si Monasteriũ esset Episcopo subiectum, c. Corripiantur,24.q. c.Reprehensibilis, in fin. supra eodem glos. in c. Quanto, in ver. si Prælati, de Offic. Ordinar.vnde Auditor Cameræ in his non potest se ingere-
29 re in prima instantia; sed neque in gradu appellationis. quia in prædictis nisi adsit excessus, vt in hoc c.Non datur appellatio, vt in d.c.Reprehensibilis. ibi. [Nec subiecti contra disciplinam Ecclesiasticam in vocem appellationis erumpant]& infra ibi[Præcipuè verò hoc in Religiosis volumus obseruari, ne Religiosi cum pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra Regularem Prælati sui, & Capituli disciplinam appellare præsumant,sed humiliter,ac deuote suscipiant quod pro salute sua fuerit eisdem iniunctum.] Concordat c. Ad nostram, supra eod. cum alijs supracitatis in glos. 1. num. 14.

30 Itaque exclusis casibus,in quibus nulla est dubitatio,propositum dubium restringitur ad causas ordinarias tam ciuiles,quàm criminales,quæ vertuntur inter Religiosos eiusdem Ordinis, vel inter subditos, vel inter subditum,& Prælatum, vel inter subditos, & Capitulum, vel inter monasterium, & monasterium,vel inter prouinciam, & prouinciam, vel aliàs quomodolibet.

Pro solutione examinandum est, an Auditor Cameræ possit in his causis se immiscere vigore suarum facultatum siue in prima instantia, siue in gradu appellationis.

31 Et quidem pro iurisdictione Auditoris Cameræ respectu primæ instantiæ facit Bulla 28. Pauli V. §.12. vbi datur ei facultas cognoscendi tam per se, quàm per Notarios suos, eorumque substitutos de excessibus commissis per quoscunque exemptos à iurisdictione Ordinarij, & Sedi Apostolicæ immediatè subiectos, & culpabiles repertos puniendi. Tales enim videntur esse etiã Regulares cum Religiones ferè omnes ex amplissimis priuilegijs ab omnimoda Ordinariorũ iurisdictione sint exemptę, ac Sedi Apostolicæ immediatè subiectæ,vtplenè scripsi in c.Tuarum, infra de priuileg. & cum supradicta Bulla Pauli V. loquatur de exemptis per verba vniuersalia, & geminata, videlicet cuiuscumque status,gradus, Ordinis, vel conditionis fuerint, videtur includere etiam Regulares, licèt de illis expressam mentionem non faciat, ad glos. in c.Pastoralis,in ver.Temporaliter,infr.de donation, cum similibus, vt dixi in c.ex parte, n. 31. & 44. de priuileg. præsertim ponderando verba *cuiuscunque ordinis*, quæ propriè conueniunt Regularibus, vt c. Vnico de Religios. domib. lib. 6, & Clement.1. de Regular. cum similibus.

Sed nihilominus in Congregatione habita die 5 Iulij 1650. contrarium fuit resolutum, videlicet in causis Regularium eiusdem Religionis siue sint inter subditos, siue inter subditum, & Prælatum, siue inter Monasterium, & Monasterium, siue aliàs quomodolibet, Auditorem Cameræ se immiscere non posse in prima instan-
32 tia. Nam præcitata Bulla Pauli V. in d. § 12. debet intelligi de illis exemptis,qui sunt immediatè subiecti Sedi Apostolicæ,& alium Iudicem non habent, quales sunt plures Abbates in Germania in Congregationem non redacti, qui nec Episcopis, nec Capitulis subsunt, nec suos habent Ordinarios visitatores, de quibus loquitur Concilium Tridentinum c.8. sess.25.de Regular. quales etiam sunt multi Prælati inferiores, & Commendatarij nullius Diœcesis, de quorum criminibus, & excessibus Auditor Cameræ potest inquirere, & in culpabiles animaduertere. Sed Bulla non procedit in exemptis Regularibus in Congregationem redactis,qui subsunt Prælatis suis, c.In singulis, de stat. Monach. c.Reprehensibilis,supra eod.cum multis similibus. Quod ex eo conuincitur manifestè, quia in d §. 12. datur facultas Auditori Cameræ cognoscendi de criminibus exemptorum priuatiuè quoad omnes. argo non potest hoc verificari in Regularibus, qui suis Prælatis, Visitatoribus, & Capitulis subsunt:aliàs sequeretur,vt Superiores Re-
33 gulares non possent punire excessus suorum subditorum, quod esset intolerabile, & contra Sacros Canones, Generalia Concilia,& Decreta Apostolica, Statuta Ordinum, & communem obseruantiam,& signanter contra Bullam Sixti V. erectionis Sac.Congregationis Regularium in Bullar. tom.2.pag.613.vbi in §. 1. sic legitur: [Causas verò, quas inter ipsos Religiosos oriri contigerit,iuxta quarumcumq; Religionũ instituta, eorumque dispositionem Superiores illorum definiant, atque terminent.

Præ-

Præterea Concilium Tridentinum, sess. 24.
cap. 20. statuit vt causæ omnes ad forum eccle-
siasticum quomodolibet pertinentes in prima
instantia coram Ordinarijs locorum cognoscan-
34 tur, & terminentur: & in Bulla 113. Pij V. su-
per reformatione Tribunalis Auditoris Cameræ
§. 16. in Bullar. tom. 2. pag. 319. disponitur, vt
nihil sine speciali commissione Pontificis Audi-
tor Cameræ decernat, aut mandet, quod Episco-
pos, & alios locorum Ordinarios impedire pos-
sit, ne ad executionem Decretorum S. Concilij
35 Tridentini, correctionemque morum liberè pro-
cedant: & in dicta Bulla 28. Pauli V. post facul-
tates Auditori Cameræ attributas, in §. 38. Legi-
tur clausula infrascripta, videlicet [Per præsen-
tes autem non intendimus Decretis Concilij
Tridentini in aliquo derogare, vel aliàs præiu-
dicare, sed illa salua esse, & in suo robore per-
manere.

36 Quo verò ad causas Regularium in gradu ap-
pellationis ex eadem Bulla 28. Pauli V. §. 10.
Auditor Cameræ potest cognoscere causas ap-
pellationum, quæ à sententijs quorumcunque
Ordinariorum etiam extra statum ecclesiasticum
37 ad Sedem Apostolicam deuoluuntur. Prouincia-
les autem sunt Ordinarij in prouincia, & com-
parantur Prælatis habentibus quasi Episcopa-
lem iurisdictionem: & ita obseruatur teste Car-
dinale cons. 89. Casus super quo, n. 2. vers. Nam
tales ministri: & ab eorum sententijs de iure
communi appellari potest ad Papam omisso
medio, vt hic, & in concordantijs, de quibus
suprà in primo casu non dubio num. 17. & ita
si appelletur ad Papam, Auditor Cameræ vide-
tur posse appellationes recipere, & inhibitiones
decernere in vim suarum facultatum.

38 Ceterum Sac. Congregatio Episcoporum, &
Regularium anno 1587. decreuit, vt infra, vide-
licet.

Quoniam nonnulli Regulares vagandi studio secundum imminentem admissorum criminum pœnam ex suis Constitutionibus, aut aliàs debitam, sibi metuentes falsa, & commentitia grauamina causari, non ad immediatos sui Ordines Superiores, scilicet à grauamine Prioris ad Prouincialem, à Prouinciali ad Generalem, à Generali ad Protectorem, prout per cuiuscunque Religionis Constitutiones disponitur, sed ad hanc Romanam Curiam sæpius fugiunt, potius quàm recurrant: ex quo Ordinum disciplina relaxatur, Prælati contemnuntur, & ipsi in dies audaciores euadunt: Placuit S. Congregationi Regularium ex ordine Sanctissimi statuere, vt si quis Regularium imposterum temerè, leuique ex causa hanc almam Vrbem, seu Curiam absq; sui Superioris licentia, & supradicta forma prætermissa adire præsumpserit ad suos eosdem Superiores seueriori pœna plectendus remittatur.

Et sanè expedire non videtur, vt Religiosi in suis causis litigent extra Ordinem; quia sic datur eis materia vagandi extra claustra, & discurrendi per Curias contra Canones, vt cap. Si cupia. & c. Placuit communi, 16 q. 1. c. Quanto, de offic. Ordin. c. Monachi, de stat. Monachor. Clem. Ne in agro, §. Quia verò, eodem titulo cum multis concordantibus; tum quia propter ingentes sumptus, qui fiunt in litibus prosequendis, coguntur pecunias quandoque etiam illicitis medijs sibi comparare, & proprietatem habere, contra cap. Cum ad Monasterium, de stat. Monachor. tum quia eorum delicta sic publicantur in sæculo cum ignominia Religionum, & scandalo sæcularium, contra cap. In scripturis, 96. dist. vbi refertur Constantinum dixisse: verè si proprijs oculis vidissem Sacerdotem Dei, aut aliquem eorum, qui Monastico habitu circumamicti sunt, peccantem, chlamydem meam expoliarem, & cooperirem eum, ne ab aliquo videretur. Tum denique quia ex hoc eneruatur Monastica disciplina, & Prælatis Regularibus debita subtrahitur obedientia, contra textum in c. Reprehensibilis, supra eodem. Quam ob causam multæ Religiones obtinuerunt à Sede Apostolica, vt ab ordinationibus Superiorum non liceat subditis appellare, & in specie Sixtus IV. dicitur concessisse Generali Ordinis S. Augustini, & Carmelitarum, vt possint sua officia exercere reiecta quacumque appellatione. Et Iulius II. dicitur prohibuisse Fratribus Prædicatoribus sub pœna excommunicationis appellare à mandatis, & ordinationibus Prælatorum dicti Ordinis, vt refertur in Compendio Priuilegiorum Mendicantium in ver. Appellare.

Et ex his resultat etiam resolutio ad tertium dubium superiùs propositum de Commissionibus Signaturæ Iustitiæ, quia videtur non expedire, vt causæ Religiosorum extra Ordines committantur.

Verumtamen in Sac. Congregatione desuper habita die 19. Iulij 1650. tantummodo fuit prouisum, vt in casibus, in quibus Auditor Cameræ potest appellationes recipere à sententijs, & grauaminibus Prælatorum Regularium, inhibitiones minimè decernat, nec Præfectus Signaturæ Iustitiæ dat Commissiones, nisi citato Procuratore Ordinis.

DE APPELLATIONE

Cap. Constitutis, il secondo.

S V M M A R I V M.

1 *Appellatio contra electum, & confirmatum non admittitur ad impediendum electionis, vel confirmationis effectum. & n. 17.*

Fallit primò in appellatione iudiciali. n. 18. & 19.

Fallit secundò in confirmatione clandestinè facta num. 20.

Fallit tertiò si in loco vigeat consuetudo confirmandi, non positis edictis. n. 21.

Fallit quartò in collatione, seu prouisione. ibidem num. 22.

2 *Electio an, & quando possit restringi ad duos.*

3 *Electio honestius est vt fiat de idoneo de eodem Collegio, quàm vt fiat transitus ad magis idoneum alterius Collegij.*

4 *Electoribus deferri potest iuramentum à Superiore, vt magis idoneum eligant.*

5 *Patronis potest Episcopus deferre iuramentum de præsentando magis idoneum, si subsit suspicione*

mo-

mouean tur aliquo in ordinato affectu.

6 *Fallit si contra Patronos esset præsumptio periurij.*

7 *Iuramentum nunquam est deferendum illi, contra quem vehementer præsumitur de transgressione.*

8 *Electio in foro conscientiæ debet fieri de magis idoneo.*

9 *Eligens dignum posthabito digniore mortaliter peccat.*

Et magis idoneus dicitur non tantùm respectu sui, sed etiam in ordine ad vtilitatem Ecclesiæ. num. 14.

10 *Electio de digno, omisso digniore, in foro externo valida est, nec debet retractari.*

11 *Quod procedit non obstante iuramento de eligendo magis idoneum.*

12 *Et quid si à contraria electione fuerit appellatum.*

13 *Et quid in concursu Parochialium Ecclesiarum.*

14 *Prælatus eligendus est melior non simpliciter, sed in ordine ad Ecclesiam regendam. & n. seq.*

Et an diues, & potens pauperi, & litterato sit præferendus, vel è conuerso. n. 16.

15 *Episcopi non debent esse tantummodo reuolutores chartarum, sed etiam factores operum.*

19 *Confirmatio facta iudiciali ordine obseruato habet vim diffinitiuæ.*

20 *Confirmatio electionis clandestinè facta quando dicatur.*

21 *Consuetudo confirmandi electum non positis edictis valida est.*

1 CONSVETVDO, il secondo. Appellatio frustratoria possessionem confirmati non impedit. Hoc dicit. Ioan. Andr. Bald. Bellam. Butr. Card. Anch. & Imol. Vel aliter secundum Abb. Franch. Præpos. & Alex. de Neuo. Contra electum, & confirmatum nullum aliud ius expectantem non admittitur regulariter exceptio, vel appellatio, maximè frustratoria ad impediendum electionis, & confirmationis effectum, sed possessione habita poterit accusari, vel denunciari. Hoc dicit: & est casus notabilis. Diuiditur in tres partes. In prima narrat factum, In secunda diffinit, ibi *Nos ergo*. In tertia protestatur, ibi, *Si quid tamen.*

2 Nota primo ibi, *Vnum eligerent de duobus*. Electionem posse restringi ad duos: quod verum est in duobus casibus, secundum Imol. hic n. 2. & Ioann. de Anan. num. 3. & Præpos. num. 11. Primus est quando ipsimet eligentes in tractatu ad hoc se restrinxerunt: hoc enim non est contra formam Concilij generalis in cap. Quia propter, de elect. cum nusquam inueniatur prohibitum, quin de duobus tantùm possit fieri scrutinium, vel compromissum, arg. c. 2. §. Sed ne-
3 que, de translat. Episc. Secundus est quando non essent nisi duo idonei de Collegio: nam de suo potius, quàm de extraneo debet fieri electio, cap. Nullus inuitis, 61. dist. & interdum ex gremio certæ Ecclesiæ c. Cum dilectus, de consuet. cap. Abbate, de ver. signif. Honestiùs enim est, vt idoneus eligatur de eodem Collegio, quàm vt fiat transitus ad magis idoneum alterius Collegij, secundum Abb. hic num. 8. vers. Et intellige prædicta, & Præpos. num. 18. vers. Si tamen in Ecclesia illa, & in hoc resident Innoc. in princ. Abb. Antiq. num. 1. Host. nu. 2. in ver. Vnum, Ioan. Andr. num. 5. Bellam. num. 2. in ver. De duobus. Butr. num. 3. Anchar. num. 4. Imol. & Ioan. de Anan. Præpos. locis citatis. Aliàs verò electio per superiorem restringi non potest, cùm debeat esse libera, secundum ea, quæ leguntur, & notantur in cap. Cum terra, de elect. Vnde sacra Congregatio Cardinalium Concilij Tridentini Interpretum consulta à Generali Ordinis S. Augustini, An ei liceat in electione Prouincialium, Priorum, aliorumque Officialium facienda aliquos nominatim proponere, ex quibus vnus canonicè per secreta suffragia ad officium eligatur: Respondit non licere.

4 Secundò nota ibi, *magis idoneum, & vtilem reputarent*. Superiorem, ad quem spectat ius confirmandi, posse deferre Sacramentum electoribus; & sic eos iureiurando adstringere, vt secundum Deum, & conscientiam suam eligant magis idoneum: nam obtestatio, seu adiuratio, de qua in textu loco iuramenti habetur glos. 2. hic Host. n. 2. Abb. Præpos. & Alex. de Neuo omnes in 1. notab.

5 Et ex hoc, ex textu deducitur primo notabilis theorica secundum Abb. vbi supra, videlicet quod vbi Episcopus timeret, ne patroni mouerentur aliquo inordinato affectu, posset eis deferre iuramentum de præstando magis idoneum;
6 & sequuntur Præpos. num. 2. Alex. de Neuo, num. 3. & Dec. in 1. notab. Qui tamen intelligit hoc verum esse, nisi contra Patronos esset præsumptio periurij, quia tunc non deberet adiuratio fieri, seu iuramentum deferri. Quod satis placet per tex. in c. Clericos, de cohabitat. Clericor. & mulier. vbi non debet Prælatus deferre iuramentum Clericis concubinarijs de non redeundo ad concubinas, ne in periurij reatum
7 incurrant. Ex quo textu Abb. num. 2. generaliter infert, vt nunquam iuramentum sit deferendum illi, contra quem vehementer præsumitur de transgressione: imò deferens peccat, vt est tex. optimus in c. Ille, 22. q. 5. Vbi Augustinus ait [Ille, qui hominem prouocat ad iurationem, & scit eum falsum iuraturum, vincit homicidam, quia homicida corpus occisurus est, ille animam, imo duas animas, & eius, quem iurare procurauit, & suam.

8 Secundò ex textu deducitur manifestè electores in foro conscientiæ teneri digniorem eligere, nec suæ obligationi satisfacere dignum eligendo: nam si adhuc teneretur, nullatenus posset eis iuramentum deferri, vt in text. concordat cap. Licet ergo, 8. q. 1. vbi qui præstantior est ex omni populo, qui doctior, qui sanctior, & qui in omni virtute eminentior; ille eligitur ad Sacerdotium, c. Illud, ead. caus. & quæst. c. Vnum omnium, §. Nunc autem ibi [Sed talis eligatur, cuius comparatione cæteri grex dicantur,] 25. dist. c. Vilissimus, 1. qu. 1. cap. Metropolitano, 63. dist. in fin. vbi [ex Presbyteris eiusdem Ecclesiæ, vel Diaconis optimus ordinatur.] c. Quoniam, de iurepatr. ibi [Ille præficiatur Ecclesiæ qui maioribus iuuatur meritis] cap. final. de offic. custod. ibi, [Vt ad hoc opus tales ordinentur, quales & meliores, & sanctiores esse viden-
9 tur,] Et quamuis gloss. in d. cap. Licet ergo, in ver.

ver. Qui præstantior, 8. qu. 1. relatis aliorum opinionibus concludat cũ Hugone eligentes nõ peccare si eligant dignum, licèt potuerint eligere digniorem, & cum glos. consentiunt hic Io. de Imol. & Philippus Francus: tamen opinio gloss. procedit in voluntarijs tantùm, sed in necessarijs, vt in electione, oportet meliorem eligere, vt ibidem declarat Archidiac. num. 3. Et hæc opinio communiter tenetur, & videtur etiã de iure verior, vt attestatur hic Decius num. 6. & 12. Itaque eligentes dignum vulnerant conscientiam, si potuerunt eligere meliorem, vt ait Federicus de Senis cons. 95. Super dubitationum articulis, num. 1. & Abbas hic num. 7. Imò peccant mortaliter, & est orandum pro eis, quia multi incidunt in hunc laqueum, vt formaliter inquit Butr. in c. Inter cætera, n. 5. de offic. Ord. Idem pluribus relatis tenet Couar. in reg. Peccatum, par. 2. §. 7. n. 4. vers. Is verò, qui dignum: subdens ita communi omnium consensu receptum esse in hoc Cap. Et est sententia D. Thom. in 2. 2. qu. 63. art. 2. & qu. 185. art. 3. & quol. 8. artic. 6. & quol. 6. art. 9. quam etiam probauit Rota decis. 65. num. 8. par. 1. recent. & in Toletana Canonicatus 18. Maij 1584. coram san. mem. Clem. VIII. impress. apud Marches. de Commiss. par. 1. cap. 7. fol. 287. Hodie hæc opinio in ijs, qui maioribus Ecclesijs præficiuntur, est indubitata, quia Concilium Tridentinum, in c. 1. sess. 24. [Omnes, & singulos, qui ad promotionem præficiendorum quodcunque ius à Sede Apostolica habent, aut alioquin operam suam præstant, hortatur, & mouet, vt imprimis meminerint nihil se ad Dei gloriam, & populorum salutem vtilius posse facere, quàm si bonos pastores, & Ecclesiæ gubernandæ idoneos promoueri studeant, eosque alienis peccatis communicantes, mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis vtiles ipsi iudicauerint, non quidem precibus, vel humano fauore, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curauerint.] Hæc ibi.

10 Cæterum in foro externo, & post factum electio de digno posthabito digniore, valida est, nec debet retractari, c. Monasterium, 16. q. 7. c. Cum terra, cap. Cum nobis olim, & c. Cum in cunctis, iuncto cap. Quia propter, de elect. cap. Nisi cum pridem, §. Pro defectu, de renunc. c. fin. de præsumpt. & hic firmat glos. in ver. Magis vtilem. Butr. nu. 15. Cardin. sub nu. 3. Abb. n. 6. & 7. Præpos. n. 2. & 18. Dec. n. 12. & reliqui omnes. Rota in d. Toletana Canonicatus n. 3. & d. decis. 65. n. 8. par. 1. recent. S. Thom. in 2. 2. q. 63. art. 2. ad 3. dicens quantùm ad hoc, vt electio impugnari non possit in foro iudiciali satis esse eligere bonum, nec oportere eligere meliorem, quia sic omnis electio posset habere calumniam. Et idem repetit quol. 8. art. 6. ad 5. vers. Vel dicendum, & quolib. 6. art. 9. vers. Sed contra, Syluest. in ver. Electio, in 1. quæst. n. 26. & alij plures tam Theologi, quàm Canonistæ, quos cumulat Couar. in d. reg. Peccatum, 1. par. 2. §. 7. num. 3.

11 Quod procedit etiam stante iuramento, de eligendo magis idoneo, quia nihilominus electio de digno non retractatur, vt probatur hic, & tenet Cardin. d. n. 2. & Præpos. eod. num. Couar. vbi supra, vers. Secundo probatur, & Rota in dicta Toletana Canonicatus, dicto num. 3.

12 Fallit hæc conclusio si ab initio Electoribus denunciatum fuisset, vt digniorem eligerent, & à contraria electione fuisset appellatum, quia tunc electio de digno prætermisso digniori non valeret, vt hic Abb. n. 7. vers. In hac materia, idest irritanda esset per viam attentati, quasi contra appellationem facta, non quia nulla esset ipso iure secundum Præpos. nu. 18. Et quamuis Francus col. 2. circa med. vers. Sed aduerte, post Imol. oppositum sentiat, putans etiam hoc casu electionem de digno validam esse, nec retractari posse, eiusque opinionem in practica admittendam putet, Couar. in d. reg. Peccatum num. 3. vers. Contra Imol. ob eam rationem, quia alioquin qualibet electio reuocari posset in discrimen, & omnia litibus inuoluerentur: tamen primam opinionem Abb. complectitur, & bene ab obiectis tuetur Dec. hic num. 12. quæ etiam mihi magis placet, nec videtur vrgere consideratio Couarruuiæ, quia hic casus denunciationis, & appellationis à futura electione de digno omisso digniori est admodum rarus, & raró etiam contingit in Parochialibus Ecclesijs non obstante, quod ex Constitutione Pij V. sint conferendæ magis idoneo in concursu, & reiecto licitum sit appellare à prælectione facta de digno, & constito de irrationabili iudicio, prælectio sit retractanda, vt plené dixi in c. Eam te, supra de ætat. & qualitat.

13 Et hinc collige secundam fallentiam ad regulam superius propositam, quod electio de digno omisso digniori valida sit in foro iudiciali: fallit enim in Ecclesijs Parochialibus, quæ conferuntur præuia forma examinis per concursum ad præscriptum Concilij Tridentini c. 18. sess. 24. Nam in his Episcopus inter probatos ab Examinatoribus Synodalibus debet omnino eligere magis idoneum; alioquin licebit postposito appellare, & prouocare prælectum ad nouum examen, & electio per iudicem appellationis erit retractanda, constito de irrationabili iudicio Episcopi, & Parochialis magis idoneo erit conferenda, vt in præcitata Constitutione Pij V.

14 Tertio nota in eisdem verbis *magis idoneum & vtilem reputarent*. Eligendum in Prælatum debere esse magis idoneum, non tantum respectu sui, sed etiam in ordine ad vtilitatem Ecclesiæ vt hic per Abb. in 3. not. concordat Concilium Tridentinum in d. cap. 1. sess. 24. ibi: [Nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis vtiles iudicauerint] neque enim Episcopi debent esse tantummodo reuolutores chartarum, vt in c. In canonibus 16. q. 1. & alibi simplicitas repellit à promotione, vt c. Petrus 39. dist. Itaque non oportet, vt ad Prælationem semper eligatur, qui est melior simpliciter; Possibile est enim, vt illi, qui est in charitate perfectior, deficiant multa, quæ requiruntur ad hoc, vt aliquis sit Prælatus idoneus, quæ in alio, qui est minoris charitatis inueniuntur, vt sunt scientia, industria, potentia, & alia huiusmodi. Vnde non oportet semper eligere meliorem simpliciter, sed eum, qui sit melior ad Ecclesiam regendam, ita S. Thom. d. quodlib. 8. art. 6. & d. quodlib. 6. art. 9. Considerandum est igitur, an persona sit sufficiens etiam respectu ipsius beneficij, an verò

non.

non, vt hic per Imol. num.8. & Præpos. num.6. puta si beneficium habeat possessiones inter inimicos, eligetur potius primas in ciuitate, & Dux factionum, vel homo potens, & robustus, quàm litteratus, c. Officij supra de elect. & innuit text. noster in illis verbis: *In quibus Præpositura possessiones*, similiter si beneficium esset ære alieno grauatum, potius eligeretur Diues, & potens, quam pauper, & Doctor arg. cap. Hoc ius porrectum 10. q. 2. Quod si beneficium vel inter hæreticos, vel inter abhorrentes à cultu, præferendus esset Theologus, vel Canonista diuiti, & potenti adnotata in c. 1. infra de consangu. & affinit. Quod latius discurrendo per singulas qualitates prosequitur hic Host. n. 7. Io. Andr. num. 21. licèt glos. notabilis in c. Quoniã vetus, in ver. Inuidia 24. q. 1. referat, cum duo certarent de electione, & vnus alleget ignobilitatem, & paupertatem alterius, alium exaduerso respondisse: Piscatori Petro fabri filio successorem quærimus non Augusto; vnde glos. additionalis ibi:

Nobilitas fastum, fastus litem parit, & armat
Lis odium, capiunt hæc tria mortis iter.

Facit c. Venerabilis, & c. de multa in fin. cum vtrobique notatis per DD. infra de præben. qua de re plura cumulat hic Io. Andr. num. 21. & adde quod de qualitatibus concurrentium scripsit in d. c. Eam te, in vlt. quæst. de ætat. & qualit.

17 Vltimò nota, ibi, *Confirmationis effectum*, Appellationem interpositam post confirmationem electionis non impedire quominus confirmatus possessionem consequi debeat, vt hic est casus secundum Abb. & alios supracitatos in Sum. tex. Ratio quia possessio illa est quid facti, & effectus consecutiuus iuris præcedentis; ac proinde ob interpositam appellationem differri non debet, vt hic in glos. vlt. ad fin. & notat Imol. nu. 6. & 13. Abb. num. 6. & Præpos. num. 12.

18 Declara primo tex. nostrum, vt procedat in appellatione extraiudiciali, prout intelligunt communiter DD. nam confirmatio, de qua tex. loquitur, facta fuit absq; solẽni causæ cognitione & ideo causa etiam rationabilis appellationis emissæ extra iudicium non cassat, quod factũ est ante appellationẽ, nec impedit illius executionẽ,
19 vel effectum, vt in tex. At secus est in appellatione emissa in iudicio, quando scilicet confirmatio fit oblato libello, lite contestata, & alio iudiciali ordine obseruato, quia tunc confirmatio habet vim diffinitiuæ; & idcirco appellatio iudicialis suspendit sententiam, & effectum eius, secundum Innoc. hic num. 2. cum quo transeunt Abb. num. 14. & communiter DD.

20 Declara secundò tex. nostrum, vt locum habeat in confirmatione, in qua fuerit seruata forma c. fin. de elect. lib. 6. secus autem in confirmatione clandestinè facta, veluti quia edictum inspici non potuit, vel quia fuit appositum tempore incongruo, vel in loco, vnde potuit de facili auferri, vel quia fuit à pluuijs corruptum, in hoc enim casu appellatio etiam extraiudicialis bene impedit confirmationis effectum, quia cessat ratio, de qua infra in quarta declaratione, ita determinat Innoc. in c. penult. num. 3. supra de caus. poss. & propriet. & sequitur Præpos. hic num. 14.

21 Declara tertiò, vt non procedat si in loco vigeat consuetudo de non ponendo edictum iuxta formam dicti c. fin. de elect. lib. 6. talis enim consuetudo valida est, vt ibi notatur per DD. nihilominus appellatio extra iudicium suspendit effectum confirmationis, vt per Præpositum vbi supra vers. Vel pone quod consuetudo: nam & hoc casu cessat ratio, de qua infra proximè.

22 Declara quartò hunc textum, vt locum non habeat in collatione seu prouisione: nam appellatione extraiudicialis bene impediet, ne prouisus possessionem assequatur, vt cap. Accedens infra de Accusat. & post Innoc. firmat Butr. & alij in d. c. penult. de caus. possess. & propriet. & Præpos. hic num. 13. Ratio differentiæ inter confirmationem, & collationem est, quia in confirmatione citatur pars, vel saltem per edictum fit citatio generalis, vt in d. c. final. de elect. lib. 6. Vnde verisimile est, vt si quid esset discutiendum illud fuisset discussum in ipsa confirmatione, ideoque exceptio, seu appellatio videtur postea calumniosè interponi ad impediendum, ne confirmatus possessionem adipiscatur. At secus est in collatione, quia licèt habeat vim confirmationis, vt notat glos. in c. 1. de elect. lib. 6. Tamen in ea non requiritur citatio illa, seu propositio edicti, quæ requiritur in confirmatione, vt est glos. communiter approbata in d. c. fin. in ver. Electione circa fin. Vnde nil mirum si volens opponere sit admittendus antequam tradatur possessio, cùm non potuerit contradicere in collatione, vt bene hic per Præpos. d. n. 13. Eamdem differentiam inter confirmationem electionis, seu institutionem, & liberam collationem, seu prouisionem ponit Lambert. de Iurep. lib. 2. par. 2. qu. 11. art. 5. num. 5. Quamobrem non videntur audiendi Gonzalez ad regulam de mensibus, glos. 9. §. 1. in Annotat. num. 27. & Lancellot. de Attentat. 2. par. cap. 12. limit. 5. num. 4. & 5. & limit. 40. num. 5. citati à modernis Collectoribus hic, dum dixerunt quando proceditur extraiudicialiter, nullam appellationem exaduerso interpositam suspendere collationem, nec possessionis traditionem: Etenim tex. noster, & DD. ab eis citati non loquuntur in collatione, sed in confirmatione, in qua diuersa militat ratio, vt dictum est.

DE APPELLATIONE.

Cap. Pastoralis.

S V M M A R I V M.

1 C*Lausula*, appellatione remota, *tollit omnem appellationem, quæ à iure non est expressè permissa.*

2 *Et datur à summo Pontifice tantùm in terris Ecclesiæ indistinctè; sed in terris Imperij in causis spiritualibus, vel mixti fori, aut inter personas Ecclesiasticas, & n. 4.*

3 *Clausula*, appellatione remota, *non datur à Congregationibus Cardinalium, nec à Signatura iustitia.*

Datur

4 *Datur ab Imperatore in locis imperio subiectis in causis temporalibus, & inter laicos.*
5 *Item à Regibus, & Principibus non recognoscentibus Superiorem in temporalibus.*
6 *Appellatio cùm sit species defensionis, quæ est de iure naturali, qualiter tolli possit à Principe.*
7 *Clausulam*, appellatione remota, *à sententia interlocutoria an Iudices inferiores dare possint in subdelegatione causarum.*
8 *Clausula vtcunque odiosa in rescripto apposita debet intelligi, vt aliquid operetur vltra ius commune, & num. seqq.*
9 *Appellationis remedium nulli denegandum.*
10 *Priuilegio frustra impetratur quod de iure communi competit.*
11 *Expressio eius, quod tacitè inest, debet aliquid augere.*
12 *Statutum debet interpretari, vt non sit de casu indubitabili, & à iure communi deciso.*
13 *Verba Statuti debent impropriari, vt aliquid operentur.*
14 *Appellationi friuolæ deferendum non est, licèt appellatio in rescripto non sit inhibita, & num. 20.*
15 *Clausula*, appellatione remota, *tollit appellationem, quæ à iure non indulgetur expressè ad effectum suspensiuum tantum, non autem deuolutiuum.*
16 *Ex stylo Curiæ quoad partes nihil operatur, sed tantùm quoad iudicem ne teneatur deferre.*
17 *Et grauamina à iudice illata post appellationem non reuocantur per viam attentati, sed per viam querelæ, & num. 30.*
18 *Clausula*, appellatione remota, *an hodie aliquid operetur, & quid & num. sequen. vsque in fin.*
19 *Appellationi quatuor sunt species.*
20 *Appellatio manifestè friuola semper inhibetur à iudice, & à iure.*
21 *Clausula*, appellatione remota, *nihil operatur respectu appellationis, quæ à iure indulgetur expressè, & num. 23.*
22 *Et quando appellatio dicatur à iure expressè indulgeri.*
24 *Clausula*, appellatione remota, *non impedit appellationem vbi manifestè quis grauatur.*
25 *Appellatio latens friuola inhibetur à iure, sed non à Iudice quamdiu falsitas latet.*
26 *Iudex datus cum clausula appellatione remota an hodie teneatur deferre appellationi ex causa probabili, quæ à iure non indulgetur expressè, & an hoc cap. sit correctum per cap. Vt debitus, infr. eod.*
27 *Intellectus c. Edoceri de rescript.*
28 *Appellatio ex causa probabili non expressa in iure non suspendit Iurisdictionem iudicis procedentis appellatione remota quin possit sententiam exequi.*
29 *Fallit in tribus casibus hic expressis.*
31 *Clausula*, appellatione remota, *effectus octodecim, remissiuè.*
32 *Clausula*, appellatione remota, *nihil operatur de consuetudine si apponatur in litteris Executorialibus, quæ expediantur per Contradictas; secus si in litteris Commissionis.*

1 PASTORALIS. Per clausulam, *appellatione remota*, omnis appellatio prohibetur, quæ à iure non est expressè permissa. Hoc dicit vsque ad §. Verum. Communis diuisio, Consultatio, & responsio. Secunda ibi, *Respondemus*.

2 Nota primò ibi, *inhibetur appellatio in rescripto*, appellationem tolli non posse nisi per rescriptum Apostolicum siue bullatum, vt cap. Si, supra de rescript. siue in corpore iuris clausum, vt in cap. Ad nostram, supra eod. & in cap. Licèt, de Offic. Ordin. & in cap. Pastoralis, §. final. de Offic. deleg. cum simil. de tali enim rescripto intelligitur hæc littera, vt notant Host. & Ioann. Andr. ambo in princ. Inferior autem à Papa non rescribit appellatione remota, quia non potest tollere ius alterius, cap. Super quæstionum, §. 1. cum ibi notat. de Offic. deleg. & ita transeunt communiter Doctores hic, vt
3 testatur Abb. num. 4. Vnde non semel audiui Sanctissimum Dominum nostrum Vrbanum VIII. dicentem Congregationes Cardinalium non posse dare clausulam *appellatione remota*, quam nec Signatura Iustitiæ dare potest, vt affirmat Marches. de Commiss. par. 1. cap. 10. in tit. de Commiss. cum clausul. *appellatione remota*, in princ. & dixit Rota apud Cardin.
4 Seraph. decis. 857. num. 2. Hanc conclusionem declarat Abb. hic eod. num. 4. vt habeat locum in causis ad iurisdictionem Ecclesiasticam pertinentibus, in quibus solus Papa remouet appellationem, in alijs verò solus Imperator. Tu dic in locis, quæ sunt de temporali iurisdictione Ecclesiæ, solum Romanum Pontificem appellationem tollere etiã in causis prophanis, & inter Laicos. In terris autem Imperij in causis Ecclesiasticis tantùm, vel mixti fori, aut inter personas Ecclesiasticas, ex his, quæ notat glos. in cap. 5. in ver. Lex ciuilis, vers. Sed quid dices de arbitr. lib. 6. & Bart. in l. Priuilegia, num. 2. Cod. de Sacrosanct. Eccles. Sed in causis temporalibus inter Laicos, & in terris Imperio subiectis solus Imperator dat iudices appellatione remota, vt est textus in l. 1.
5 §. final. ff. à quib. appellar. non lic. Per hoc tamen non excluditur quin idem possint alij Reges, & Principes non recognoscentes Superiorem in temporalibus, quia est eadem ratio, vt firmat Bart. in d. §. fin. num. 3. Anton. de Butr. in cap. Venientes, num. 8. supra de iureiur. Felin. in hac rubr. num. 2. & in cap. 1. in princ. de rescript. plenè Roland. à Vall. cons. 29. Quæritur an à sententia num. 13.
6 & 15. vol. 1. Prædictis non aduersatur, quod appellatio sit defensio, cap. Cum speciali, §. Porrò infr. eod. & defensio sit de iure naturali, l. Vt vim, ff. de Iust. & Iur. Clem. Pastoralis, de re iudic. ius autem naturale à Principe tolli non possit, vt in Summa 5. dist. & §. Sed naturalia, Instit. de iur. natur. gent. & ciuil. & notant Innoc. & alij in cap. Quæ in Ecclesiarum

rum, supra de constitut. Nam, vt respondet
hic Præpos. num. 7. Quamuis defensio ipsa
tolli non possit, tamen modalitas, seu forma
se defendendi bene potest tolli, cùm fuerit in-
ducta de iure positiuo, vt in simili notat Bart.
in Extrauag. Ad reprimendum, in ver. Sine
figura, & tenet hic Butr. nu.4. & in c.1. col.1.
supra de rescript.

7 Limitat conclusionem superiùs firmatam
gloss. 1. in l. fin. Cod. de sentent. & interlocut.
omn. Iudic. vt procedat tantummodo in ap-
pellatione à sententia diffinitiua; secus in
appellatione ab interlocutoria, quam remo-
uere possunt etiam inferiores iudices in sub-
delegatione causarum: & illam glossam se-
quitur, & extollit ibi Bartol. num. 4. dicens
neminem posse nisi solum Principem commit-
tere causam appellatione remota à diffiniti-
ua, sed bene ab interlocutoria: & subdit de
hoc esse ibi casum notabilem. Hanc etiam
limitationem dicit esse mirabilem Abb. hic d.
num.4 vers. Vide ad prædicta.

Contrarium tenet idem Bartol. in præalleg.
§. fin. num. 2. vbi concludit iudices nec à dif-
finitiua, nec ab interlocutoria posse appella-
tionem remouere. Idem tenent Alber. in dict.
l. fin. in princip. Cod. de sentent. Præpos. hic
num. 13. vers. Secundus casus: & Dec. n.11.
Probatur hæc opinio duplici fundamento. Pri-
mum est, quod adducit Bartol. nempe quia
hoc esset tollere ius superioris, ad quem ap-
pellatur, quod non potest inferior. argum.
l. penult. ff. de aqua pluu. arcen. & est textus
optimus in cap. Venientes, de iureiur. Alte-
rum fundamentum est, quia cùm iudex non
possit non deferre appellationi legitimæ, vt
notat Abb. in cap. De priore, supra eodem.
consequenter nec potest hanc facultatem al-
teri subdelegare, cap. Nemo potest plus iu-
ris, de regul. iur. lib. 6. Et ita teneas. Non
obstat textus in dicta leg. fin. Cod. de sentent.
Quoniam intelligi debet de appellatione fri-
uola, quam iudex potest remouere in subde-
legatione causæ secundum Bartol. in dict. §. fin.
& ad obiectum Abbatis, quod secundùm
hunc intellectum illa lex esset superua-
cua, quæ tamen videtur edita cum magna
solemnitate; responde vt hic per Dec. n. 11.
post Alber. in d. l. fin. in princ.

8 Secundò nota in vers. *Nos igitur attenden-
tes*, clausulam vtcumque odiosam, & restrin-
gibilem appositam in rescripto ita esse intelli-
gendam, vt aliquid operetur vltra ius com-
9 mune. Clausula enim, *appellatione remota*,
est valdè odiosa, quia appellationis remedium
nec Diabolo denegandum foret si esset in
iudicio, vt dixit Rota decis.16. num.3. de dol.
& contumac. in nou. per textum in cap. Cum
inter, suprà, de except. & cap. Cum speciali,
infra eodem: & tamen quia si intelligere-
tur de appellatione friuola nullius esset effe-
ctus, cùm talis appellatio iam remota esset
de iure antiquo, vt notatur in cap. Ad Roma-
nam, & cap. sequent. 2. quæst. 6. idcircò in-
telligitur, vt locum habeat etiam in appella-
tione legitima, vt sic aliquid operetur vltra
10 terminos iuris communis, vt hic patet. Fru-
stra enim precibus impetratur quod de iure
communi competit, vt leg. 1. Cod. de thesaur.
lib. 10. & leg. 1. §. Quod beneficium, ff. de
municipal. & notat gloss. 1. in cap. 1. supra,
de rescript. & ita ex hac littera deducit Abb.
Antiqu. num. 5. quem sequuntur communiter
11 Doctores. Vnde Baldus num. 2. similiter col-
ligit ex textu expressionem eius, quod tacitè
inest, habere aliquid augere; allegat concor-
dantem leg. 3. Cod. si pend. appellat. mors
interuen. & Butr. num.3. notat clausulam pri-
uilegiatam sonantem contra ius in dubio de-
bere intelligi vt in aliquo detrahat iuri, vel
addat: ad hoc cap. Si Papa, de priuileg. lib.6.
leg. Si quando, Cod. de inoffic. testamen. &
dict. leg. 1. in fin. ff. ad municipal. sequitur
Abbas Siculus in secundo notab. Quod nota
perpetuò pro statutis, vt hic per Bald. num.3.
12 Facit quod notat Dynus consil. 32. Quæstio
talis est, Ordinamus: in princip. & per to-
tum, vbi pluribus firmat statutum debere
interpretari vt non sit de casu indubitabili, &
à iure communi deciso. Idem voluit Federicus
de Senis consil. 109. Quæstio, nu.2. vers. Nec
est verisimile: cùm enim, inquit, lex debeat
esse vtilis, & necessaria, cap. Erit autem lex,
4. distinct. quam vtilitatem sequimur si solum
ius commune contineat? vt quid membranas
occupat? Eamdem theoricam posuit Bartol.
in leg. 4. §. Prætor ait, num. 15. ff. de damn.
infec. vbi dicit statutum debere intelligi vt
aliquid addat iuri communi, quia aliàs nihil
operaretur: & sequuntur Roman. consil. 83.
Licèt iure communi, num. 2. vers. Nec præ-
missæ sententiæ. Alexand. consil. 196. Per-
spectis, num. 2. lib. 6. & alibi passim Docto-
13 res. Quinimò secundum Abb. hic num. 2.
vers. Et adde ad prædicta: & Præpos. num. 3.
vers. Et ideò infert, quando dispositio statuti
esset prorsus inutilis intelligendo verba vt ia-
cent, debent verba impropriari vt aliquid
operentur, licèt dispositio sit odiosa, & pœ-
nalis, vt singulariter probat textus in cap. Si
sententiam, in fine, de sentent. excommun.
libr. 6. Et idem voluit hic Baldus, dicens de
hoc esse textum meliorem de iure in l. Hære-
dibus, §. fin. ff. ad Trebell.

14 Tertiò nota ibi, *Etsi non fuisset inhibita*,
appellationi friuolæ deferendum non esse, li-
cet appellatio in rescripto non sit remota: &
est ratio, quia cessat causa finalis appellatio-
nis, quæ fuit ad remouendum grauamen, vt
cap. Suggestum, supra eodem. Frustratoriè
autem appellans non censetur grauatus, vt hic
per Præpos. in 1. notab. de quo latiùs dicam,
infr. num. 20.

Quartò nota ex textu per clausulam, *ap-
pellatione remota*, prohiberi appellationem
probabilem, & ex iusta causa interpositam,
dummodò tamen causa huiusmodi non sit in
iure expressa, vt hic est casus secundum om-
nes, qui non reperitur alibi. Sed an hodie
hoc sit correctum per Decretalem Vt debitus,
inf. eod. plene dicam inf. in glos.1.

15 Vltimò nota ibi, *grauamen huiusmodi per
Superiorem poterit emendari*. Quod etiamsi
clausula, *appellatione remota*, tollat appella-
tio-

tionem legitimam, quæ à iure non indulgetur expresse; tamen si insta sit causa grauaminis, poterit grauatus adire Superiorem etiam per modum appellationis: nam etsi aliqui, præsertim Hostiens. numer. 1. in fine, vers. Aut ex causa non expressa in iure, & Ioan. Andr. num. 4. in ver. Emendari, magis probauerint intellectum vt hoc casu grauatus adire possit Superiorem per viam supplicationis, seu querelæ. Argum. l. 1. ff. de offic. Præfec. Prætor. iuncta Authen. Quæ supplicatio, Cod. de precib. Imperat. offeren. & cap. Tum ex litteris, cùm ibi notat, supra de in integr. restitut. Verior tamen intellectus habet vt id liceat etiam per viam appellationis, vt clarè innuit hæc littera dum dicit, sed si appellans fuerit grauatus, poterit grauamen huiusmodi per Superiorem emendari; & sic apertè supponit eum fore audiendum per viam appellationis: non enim diceretur appellans nisi appellaret, vt inquit Abb. Antiqu. numer. 3. in eodem, vers. Sed si appellans, & hanc opinionem dicit magis communem Abb. nu. 15. vers. Sed opinio. Hunc etiam intellectum communem esse attestatur Præpos. numero sexto.

Quod si obijcies: Quid ergo operabitur clausula, *appellatione remota*, si etiam in casibus non expressis in iure grauatus potest appellare? Respondeo, hæc appellatio non operabitur respectu iudicis à quo, sed respectu iudicis ad quem, vt sic deuoluat negocium ad eum, sed non suspendat iurisdictionem primi iudicis, vt hic declarant Buttius num. 2. & numer. 5. vers. Alius est effectus, & Abbas num. 9. & hoc intendunt Abb. Antiqu. nu. 5, Hostiens. numer. 2. vers. Tu dicas expresse, & num. 4. in ver. Iniustè. Ioann. Andr. eodem num. vers. Ex hoc secundo, dum dicunt iudicem à quo non teneri hoc casu appellationi deferre, docentes practicam, videlicet vt iudex tradat libellos, seu Apostolos refutatorios, in quibus exprimat; & ideò non detuli, quia causa non erat expressa in iure, & appellatio remota fuerat in rescripto, vt cap. Cordi, §. 1. infra eodem libr. 6. Qui intellectus potest etiam confirmari ex eo quod etiam Concilium Tridentinum in multis casibus non remouet appellationem, puta in causa visitationis, & correctionis, & ante diffinitiuam, vt in cap. 1. sess. 13. & cap. 20. session. 24. & tamen Sacra Congregatio eiusdem Concilij interpres declarauit in illis casibus esse inhibitam appellationem ad effectum suspensiuum tantum, sed non deuolutiuum, vt scripsi plenius in cap. Super eo, il secondo, num. 29. & 30. su-
16 pra eodem: & ita se habet stylus Curiæ, vt hic attestatur Collectar. numer. 1. vbi ait Curiam tenere vt clausula, *appellatione remota*, quoad partes nihil operetur quominus semper ex causa iusta possit appellari, sed bene quoad iudicem ne teneatur deferre; & ita remouet appellationem suspensiuam, sed non de-
17 uolutiuam. Hinc autem resultat notabilis effectus: nam etsi appellatio admissibilis ad vtrumque effectum suspendat iurisdictionem iudicis à quo, itaut quidquid fit per ipsum post interiectam appellationem reuocari debeat tanquam attentatum, vt cap. Non solum, infra eodem lib. 6. tamen secus est quando iudex à quo non tenetur appellationi deferre, & sic inhibita est appellatio suspensiua, sed non deuolutiua: nam tunc grauamina per ipsum illata post appellationem non reuocabuntur per viam attentati, sed per viam querelæ, cum illius iurisdictio non sit suspensa, vt hic benè per Abb. dict. num. 15. vers. Et intellige, & latiùs dicam infra, numero 30.

18 In glossa prima QVÆRO. An clausula, *appellatione remota*, hodie aliquid operetur, & quid.

19 Ad euidentiam præmitto (quod spectat ad rem præsentem) quatuor esse species appellationis secundum Petrum de Sampson. & Abb. Antiq. hic num. 2. & Ioan. Andr. nu. 5. Prima est manifestè frustratoria, seu friuola, veluti cùm quis appellat à sententia super notorio crimine, vel de quo in iudicio confessus est, vt cap. Romana, §. Si autem post sententiam, infra eodem libr. 6. Secunda est latens frustratoria, vt cùm appellatur ex causa legitima, sed non vera, putà si quis appellet quia trahitur vltra duas dietas extra diœcesim, quod tamen non est verum, vt cap. Olim, suprà, de except. Tertia est latens probabilis, veluti cùm appellatur ex causa probabili, & vera, non tamen expressa in iure, vt in dict. cap. Romana, §. Quod si obijciatur. Quarta est manifestè probabilis, veluti cum appellatur ex causa expressa in iure, cuius veritas est notoria, vt patet in cap. Accedens, il secondo, supra Vt lite non contest. & in c. Cum R. de offic. deleg. cum concord. de quibus infra num. 23.

20 His præmissis ad aperiendam quæstioni veritatem ante omnia excludam casus non dubios, & erit bonus modus soluendi ne sit prolixa distinctio, vt docuit Ioann. Andr. in cap. Cum sint partium, numer. 8. vers. Ad aperiendam, de regul. iur. libr. 6. in Mercurial.

Primum igitur extra dubium est, clausulam, *appellatione remota*, nihil operari respectu primæ speciei appellationis, scilicet manifestè frustratoriæ, quia tali appellationi nec iustitia defert, nec est à iudice deferendum, etiamsi appellatio in rescripto non sit inhibita, vt hic patet apertè in vers. Nos igitur attendentes: & in cap. Cum appellationibus, infra eodem, lib. 6. & notatur in cap. Ad Romanam, il primo, 2. quæst. 6. Atque ita hæc species appellationis semper inhibetur à iudice, & à iure, vt inquit Abb. Antiq. dict. num. 2.

21 Similiter extra dubium est hanc clausulam, *appellatione remota*, nihil operari respectu appellationis quartæ speciei, quæ scilicet à iure indulgetur expresse, vt hic est casus secundum
22 Ioann. Andr. & omnes in summa. Vnde talis appellatio secundum Abb. Antiq. semper admittitur à iudice, & à iure, ad hoc autem, vt appellatio dicatur expresse à iure indulgeri, non requiritur vt ius permittat appellatio-

nem in eo casu, in quo remota est appellatio in scripto iuxta terminos, cap. Ex parte, & cap. Postremò, supra eod. & cap. Ex conquestione, supra de restit. spoliat. vt putauit glos. 1. hic, quæ nimis restrinxit dispositionem huius Decretalis. Sed satis est, vt appellatio sit expressè in iure approbata, licèt iura non loquantur in casu appellationis in rescripto inhibitæ, secundum Host. num. 3. in vers. Tu dicas expressè, cum quo transeunt communiter
23 Doctores, vt testatur Abb. num. 14. Exempla patent in cap. Significante, in cap. Rodulphus & cap. Significauit, supra de rescr. in cap. Exhibita, de iudic. in cap. Dilecti, cap. Dilectæ, & cap. Significauerunt de except. & in cap. Significauit, supra eod. In his ergo, & consimilibus casibus in quibus iura expressè indulgent appellationem, nihil operabitur clausula,
24 *appellatione remota*. Et est ratio secundum Abb. num. 14. quia ex quo iura permittunt expressè appellare, grauamen censetur notorium; ac proinde nihil debet operari remotio appellationis, arg. cap. Secundò requiris, supra eod. & est textus singularis in d. cap. Ex conquestione de restit. spoliat. vbi glos. penult. ex eo textu colligit remotionem appellationis in litteris non impedire appellationem, vbi manifestè quis grauatur, quam glossam sequuta est Rota apud Puteum decis. 414. lib. 3.
25 Rursus extra dubium est appellationem secundæ speciei, scilicet latentis frustratoriæ, etiamsi in rescripto non sit remota appellatio, non esse admittendam vbi constat de falsitate causæ. Ratio est, quia tunc desinit esse latens frustratoria, & transit in primam speciem manifestè frustratoriæ, quæ semper reijcitur, vt dictum est supra in prima specie num. 10. Oportet enim causam in appellatione exprimendam nedum esse probabilem, sed etiam veram, vt cap. Interposita: supra eod. & dixi in cap. Super eo, il 2. num. 24. supra eod. Sed antequam constet de falsitate causæ, quamuis huiusmodi appellatio non admittatur à iure, à quo nulla falsitas approbatur; tamen admittitur à iudice, secundum Abb. Antiq. Atque ita hæc appellatio latens frustratoria, quamdiu non apparet falsitas respectu iudicis regulatur perinde ac si esset latens probabilis. Vnde in solutione quæstionis omissa appellatione latente friuola, agemus tantùm de tertia specie latenter probabili, sub qua respectu iudicis includitur latenter friuola. Qua ratione, & Innocentius hic num. 1. posuit tres tantùm species appellationis, videlicet friuolam, cui nunquam est deferendum; & expressè concessam à iure, cui semper est deferendum; & mediam; vt cùm quis grauatur in casu, in quo appellatio non est à iure expressè concessa, veluti si dentur dilationes, vel nimis breues, vel non tot, quot sufficiant.

Demum extra dubium est non obstante clausula, *appellatione remota*, appellationem probabilem, quæ à iure non indulgetur expressè, admittendam esse ad effectum deuolutiuum, quia talis clausula appellationem deuolutiuam non tollit, vt dixi supra in vlt. notab. num. 15.

26 Quibus ita constitutis, dubium ad hoc restringitur, videlicet an iudex datus cum clausula, *appellatione remota*, teneatur deferre appellationi probabili, & ex iusta causa interpositæ, quæ tamen à iure non indulgetur expressè.

Glossatores hic, & in cap. Vt debitus, infr. eod. & alibi vbicumque attingunt hunc articulum, communiter in ea sunt opinione, vt hodie clausula, *appellatione remota*, nullius sit effectus. Et quidem respectu appellationis manifestè friuolæ, & respectu appellationis, quæ expresse indulgetur à iure, hoc est clarum. Quo verò ad appellationem probabilem mouentur, quia prædicta clausula non tollit appellationes in iure expressas, vt hic deciditur Sed hodie in iure expressum est, vt liceat appellare ex quacumque causa probabili, vt in d. cap. Vt debitus, infr. eod. Ergo huiusmodi clausula non tollit appellationem ex quacumque causa probabili interpositam. Atque ita in effectu glossæ sentiunt hanc Decretalem esse correctam per illud cap. Vt debitus, & consensit Innoc. hic num. 1. vers. Sed hodie remota est hæc Decretalis, & in d. cap. Vt debitus dicens hoc esse tenendum, licèt alii aliter somniauerint. Et pro hac opinione videtur textus in cap. Edoceri, supra de rescript. vbi quamuis inhibita sit appellatio, tamen potest ex rationabili causa appellari.

Sed his non obstantibus in oppositum est magis communis opinio, quam tenent hic Abb. Antiqu. num. 3. & 4. Host num. 8. vers. Sed si bene aduertas, Ioann. Andr. num. 13. Collectar. in princip. Bellam. num. 3. in 2. & 3. quæst. Butr. num. 5. & 7. & communiter Doctores sequentes, vt testatur Abb. Sicul. num. 8. & sequitur Philipp. Franch. col. 3. vers. Sit ergo conclusio, dicens ita residere communiter omnes Doctores hic, vt in d. cap. Vt debitus. Hæc igitur sit conclusio, vt iudex procedens cum clausula, *appellatione remota*, non teneatur deferre appellationi ex causa probabili interpositæ, quæ in iure expressè non approbatur, & hoc cap. nō sit correctū per Decret. Vt debitus, quod euidenter probatur triplici consideratione. Prima consideratio est, quia textus in cap. Inquisitioni, infra eodem, qui emanauit post Decretalem. Vt debitus, decidit clausulam, *appellatione remota*, in medio litterarum appositam referri ad præcedentia, quibus annectitur, non autem ad sequentia. Quod vtique ille textus non fecisset, si huiusmodi clausula post cap. Vt debitus, nihil operaretur. Secunda consideratio est, quod illud cap. Vt debitus, non loquitur de appellatione interponenda à sententia diffinitiua, sed ab interloquutoria tantùm. Hoc autem cap. loquitur indefinitè; & sic de appellatione tam à diffinitiua, quàm ab interloquutoria. Ergo non est verisimile, vt illa Decretalis voluerit hanc corrigere indistinctè. Tertia, & validior consideratio est, quia prædictum cap. Vt debitus non loquitur in iudice dato cum clausula *appellatione remota*, hic verò deciditur casus, in quo specialiter remota est

est appellatio in rescripto.argó(vt verbis Host. vtar) quæ necessitas, quæ æqualitas, quæ vtilitas [quæ iustitia, quæ ratio, imò potius, quæ insania est, vt quæstionem specialem tam seriosè, tam rationabiliter cum distiuctione hic solutam per illam generalem Constitutionem cogar dicere abrogatam? Nec est hæc sana doctrina, secundum quam speciei per genus detrahitur; imò potius edocemur in omni parte inris generi per speciem derogari, l. In toto, ff. de reg. iur. & notatur in cap. 1. ad fin. supra de rescript. & in cap. Studuisti, §. 1. in princ. de Off. legat.]Ita Host. Cuius verba transcripserunt Io. Andr. num. 13. Bellam. in tertia quæst. & alij præcitati.

27 Non obstat textus in d. cap. Edoceri, de rescript. quia dum decidit à sententia iudicis procedentis appellatione remota posse appellari ex rationabili causa, intelligi debet idest in iure expressa, vt sic illa Decretalis declaretur per istam, vt l. non est nouum, cum l.seq. ff. de legib. secnndum Host. hic num. 2. in ver. Expresse, & Ioann. Andr. eodem num. & ver.

Ex his habes primum effectum hnius clausulæ, *appellatione remota*, quia tollit omnem appellationem, qnæ expresse non reperitut à iure concessa, vt fusè ostensum est supta.

28 Secundns effectus est, quia iudex à quo non tenetur huiusmodi appellationi deferre, vt similiter patet ex dictis, vnde & poterit sententiam suam executioni demandare, vt colligitur ex cap. Pastoralis, §. Præterea, de Offic. deleg. & hic notat Abb. num. 9. cum enim appellatio aliàs suspendat iurisdictionem iudicis à
29 quo, hunc effectum tollit clausnla, quia iurisdictio non suspenditur nisi iudex à quo deferat appellationi, vel nisi fuerit inhibitus à iudice ad qnem, vt cap. Roman. de appell. lib. 6. vel nisi Snperior deliberet de appellatione admittenda, tunc enim primi iudicis iurisdictio suspenditur ab eo tempore, quo ex certa scientia appellationem admittit, vt d. §. Præterea, & notat Butr. hic n. 5. vers. Primò enim appellatio.

Tertins effectus, qni ex præcedenti consequitur est, quia iudex non deferens appellationi quantuncunque probabili non incidit in pœnam cap. Decreto 2. quæst. 6. ex quo appellatio à iure non indulgetur expresse: hoc enim facit iuris authoritate; vnde Principis maiestatem non contemnit, nec peccat, cap. Qui peccat, 23. quæst. 4. & l. Gracchus Cod. ad leg. Iul. de adulter. secundum Host. hic num. 9. Bntr. num. 5. vers. Ex hoc secundo, & Abb. num. 10.

30 Quartus effectus est, quia cnm innouata post appellationem interpositam ante omnia reuocari debeant per iudicem appellationis tamquam attentata, vt cap. Non solum infra eodem lib. 6. Hoc operabitur clausula *appellatione remota*, vt non reuocentur per viam attentati, vel nullitatis, & ita tenent omnes teste Franch. hic col. 3. & Put. decis. 328. in princ. lib. 2. Quoniam cum iurisdictio iudicis à quo non sit suspensa, processus non est irritus nisi in casibus, qnos posui supra proximè in secundo effectu. Per Superiorem tamen poterit reuocari per viam querelæ, vt concludunt Host. num. 9. vers. Quartò quod si pendente Ioann. Andr. nnm. 4. in ver. Emendari, Butr. num. 5. vers. Tertius effectus, Abb. num. 11. & plerique alij.

31 Hi snnt præcipui effectus clausulæ *appellatione remota*. Sed in vniuersum Philip. Franc. hic col. 3. circa med. vers. Operatur ergo primò, prosequitur septemdecim effectus, quos prædicta clausula operatur, & octodecim Præpos. num. 32. vers. Succedit tertia quæstio principalis.

32 Adnerte tamen ad id, quod idem Præpos. dixit num. 22. videlicet de consuetudine clausulam, *appellatione remota*, nihil operari, allegando Host. in Summ. de Off. deleg. §. Quod sit eius Officium vers. Quod autem hæc clausnla, Specul. eod. tit. §. In quibus, vers. Ego dico, Lap. alleg. 128. Angel. in l. fin. Cod. de senten. & interlocutor. omn. iudic. & Butr. hic circa fin. Adnerte, inquam, ne decipiaris, quia hoc intelligi debet qnando huiusmodi clausula apponitnr in litteris executorialibus, quæ expediuntur per contradictas, ex quo dantur sine aliqua cognitione causæ, & passim in omnibus clausula apponitur: & hoc casu tenenda est opinio Host. vbi supra: nam, vt aie Bald. hic in 1. oppos. [cùm hodie dicta clausula apponatnr potius de stylo generali (intellige in litteris executorialibns) qnam de ministerio speciali, sonat potius in quamdam monitionem, videlicet, vt non deferatur appellationi frustratoriæ, quam quod in aliquo deroget. & iuri communi] Hæc Bald. Secùs verò si dicta clausula apponatur in rescripto commissionis, quia cum Princeps vel Signatura talem clausulam non apponat nisi cum causæ cognitione; tunc benè operatur effectus suos. Ita singulariter declarat Rota apud Put. decis. 328. incip. In vna Hispalen. lib. 2. De quo dic latiùs, vt scripsi in cap. Studuisti, in 1. quæst. num. 40. supra de Offic. leg.

DE APPELLATIONIBVS.

Cap. Cum causam.

S V M M A R I V M.

1 *ADuocati confessionem eadem die reuocatam, si iudex velit habere pro lite contestata, vel processum subdelegati ratificet, ab eo licitè appellatur.*

2 *Delegatus ab alio quàm à Principe non potest causam alteri delegare.*

3 *Delegatus ab inferiore à Principe ad vniuersitatem causarum potest vnam causam subdelegare.*

4 *Delegatus ad vniuersitatem causarum Ordinario æquiparatur, & n. 15.*

5 *Et idem potest quod Ordinarius.*

Et ab eius sententia non appellatur ad Delegantem, sed ad Superiorem ipsius Delegantis num. 7.

6 *Ordinarius dicitur cui causarum vniuersitas est commissa.*
8 *Auditor Nuncij an possit cognoscere causas ad Nuncij forum pertinentes, quamuis non habeat requisita c. Statutum, de rescriptis lib. 6. & Concil. Trident. cap. 10. sess. 24. & n. seqq. vsque in fin.*
9 *Auditores Nunciorum non possunt cognoscere causas appellationum à sententia Episcopi, vel eius Vicarij in criminalibus lata.*
10 *Et sententiæ ab eis lata in causis appellationum huiusmodi non sustinentur ex communi errore.*
11 *Auditores Legatorum an habeant iurisdictionem ordinariam, vel delegatam. & n. seqq.*
12 *Legati æquiparantur Proconsulibus Prouinciarum.*
Legati Proconsulis delegatam habent non ordinariam iurisdictionem ibidem.
13 *Auditores Legatorum an censeantur Ordinarij, licèt causas cognoscant ex delegatione speciali.*
14 *Ordinarius ex speciali commissione non efficitur Delegatus.*

1 CVM CAVSAM. Si iudex confessionem Aduocati eadem die reuocatam pro lite contestata velit habere, vel processum à Subdelegato factum ratificet, ab eo licitè appellatur. Hoc dicit secundum Ioan. Andr. & omnes.

2 In Glossa in verb. Delegatus, circa finem, vers. Et quod dicitur nota bene hanc glossam, quia etsi Delegatus ab alio quàm à Principe non possit causam alteri delegare, vt dicitur hic in textu circa finem: tamen vt di-
3 cit gloss. hoc intelligitur de eo, qui est Delegatus ab inferiori à Principe ad vnam causam tantùm: secus verò si ei esset delegata vniuersitas causarum, quia tunc bene posset vnam causam alteri subdelegare, leg. Cum Prætor, §. 1. ff. De iudic. leg. Legatus, secundum vnam lecturam, de qua ibi in glos. vnic. ff. de off. Proconsul. & Legat. & voluit Bartol. in leg. More, num. 11. ff. de iurisdict. omn. iudic. dicens id communiter teneri, & pondera ra-
4 tionem in gloss. nostra expressam, quia talis Delegatus ad vniuersitatem causarum quasi Ordinarius videtur: & cum gloss. concordant hic Hostiens. num. 3. Ioann. Andr. numer. 6. Butr. numer. 1 t. vers. Hæc vera dicit: & Reliqui omnes; & sic non est verè, & propriè Ordinarius, sed Ordinario similis, vt per Iason. in dict. l. More, num. 19. circa medium, vers. Et ideo respondendo, & tenet vmbram Ordinarij, vt inquit Butr. vbi supra: & Ordinarium, & Delegatum ad vniuersitatem causarum æquiparat gloss. 1. in l. fin. Cod. de indic. Bart. in dict. l. More, num. 5. vers. Venio ad fin. ff. de iurisdict. omn. iudic. & ibi etiam Iason. dicto num. 19. Alexand. consil. 12. Viso pro- cessu, num. 4. lib. 6. Felin. alios cumulans in
5 cap. Qualiter, & quando, il primo, num. 40. de accusat. Bald. in l. Si vt proponit, la prima, num. 10. Cod. quomod. & quand. iud. vbi ait Delegatum ad vniuersitatem causarum, cùm
6 remaneat in essentia iurisdictionis vniuersalis, idem posse quod Ordinarius. Quinimo gloss. appellat eum Ordinarium in cap. Statutum, §. Insuper, in verb. Moderatas, de rescript. libr. 6 prout illam gloss. ad hoc ponderat Ias. loco citato. Item Speculat. in titul. de offic. Ordinar. num. 2. ait Ordinarium dici cui vniuersitas causarum est commissa: & idem dixit Petr. de Ancharan. in cap. Licet vndique, col. 2. ad finem, vers. Nec mirum, de offic. De-
7 legat. Quo fit vt à sententia Delegati ad vniuersitatem causarum non appelletur ad Delegantem, quasi idem sit tribunal, sed ad Superiorem ipsius Delegantis, vt leg. 1. in finem ff Quis & à quib. appellat. & argum. cap. 2. de consuetud. lib. 6. & leg. final. Cod. de offic. Vicar. & notat Iason in dict. l. More, num. 19. circa med. vers. Et ideo respondendo, ff. de iurisd. omn. iudic.

8 Hinc sumpta occasione QVÆRO, An Auditor Nuncij Sedis Apostolicæ possit cognoscere causas ad Nuncij forum pertinentes, quamuis non habeat qualitates requisitas in cap. Statutum, de rescriptis libr. 6. nec sit deputatus in Synodo diœcesana iuxta Decretum Concilij Tridentini c. 10. sess. 25.

Si quæratur de causis appellationum à sententia Episcopi, vel eius Vicarij in crimina- libus lata, iam Sacra Congregatio declara-
9 uit Auditorem Nuncij non posse eas cognoscere, obstareque c. 2. sess. 13. Ac postea adiecit sententias Auditoris in causis huiusmodi
10 appellationum latas ex communi errore non sustineri; & hæ declarationes auditis partibus editæ missæ fuerunt ad Nuncium Florentiæ.

Quoad alias causas appellationum non comprehensas in dicto cap. 2. remanet dubium, an Auditor Nuncij eas possit cognoscere, quamuis nec sit in dignitate ecclesiastica constitutus, nec in Synodo Diœcesana deputatus iuxta dictum cap. Statutum, & Decretum Concilij dict. cap. 10. In qua difficultate Corneus in consil. 48. Repetito Diuino Numine, latissimè discussa in 2. dubio, num. 3. volum. 1. apertè sentit Auditores Le-
11 gatorum etiam de latere non habere ordinariam iurisdictionem, sed tantùm delegatam, redditque optimas rationes, inter quas ea
12 est præcipua, quod Legati æquiparantur Proconsulibus Prouinciarum, cap. 2. de offic. Le-
13 gat. lib. 6. Legati autem Proconsulis delegatam habent, non ordinariam iurisdictionem, leg. Legati Proconsulis, ff. de offic. Proconsul. Quæ opinio si vera sit inde sequitur, vt ipsi Auditori causæ committi non possint, nisi concurrant in eo qualitates d. c. Statutum, & decreti d. cap. 10.

Verum quia hæc opinio totum fere orbem commoueret ob innumeras propemodum sententias latas, & quæ passim feruntur ab Auditoribus Nunciorum non habentibus has qualitates, videtur potius adhærendum sententiæ, vt Auditores Nunciorum sint Ordinarij, & sic neque comprehendantur in cap. Statutum, neque in Decreto Concilij. Ad quod

quod probandum adducitur Bald. in l. final. num. 4. Cod. vbi Senat. vel claris, qui tamen id magis præsupponit, quam discutit; non enim ibi quærit an sint Ordinarij, sed præsupponens duos Auditores Cardinalis Sabinensis esse Ordinarios, quærit an ex eo, quod non cognoscebant causas nisi ex delegatione speciali, censerentur delegati, & putat non censeri Delegatos, sed Ordinarios, quia illa est potius distractio causarum, ac partitio curæ, quam vera delegatio. Quæ doctrina vera quidem est posito quod sint Ordinarij: Nam ex illa speciali commissione non efficiuntur delegati. Quod scripserunt Panin. in tract. de Offic. & potest. cap. Sed. vacant. in 2. quæst. primæ partis princip. num. 4. Vant. in tractat. de nullit. tit. Coram quo, num. 14. Verum Bald. vt dictum est, ibi non disputat an sint Ordinarij, vel Delegati sed tantũ supponit esse Ordinarios, sētiēs ex speciali commissione nō effici ex Ordinarijs Delegatos, sed remanere Ordinarios, vt prius erãt. Quod potuit contingere, quia forte à Principe essent constituti Ordinarij, & deputati Auditores Nuncij, sed quia hoc est diuinare, ideo Bald. pro hac sententia simpliciter referunt Iaf. in l. ex hoc iure, ff. de iust. & iur. num. 8. in quarta limitation. Felin. in cap. Sunt, & alij, vel in cap. Nonnulli, §. sunt & alij num. 49. vers. Pro ista opinione de rescript. Ioann. Bapt. Ferrett. cons. 164. num. 10. 20. & sequen. & Panin. dicto loco num. 3. in fin. Hæc itaque opinio videtur esse communior, & certè tutior est, quàm vsus, & praxis quotidiana comprobanit; licèt opinio Cotnei in puncto iuris forte videri possit verior, & solidioribus nixa rationibus, ex qua opinione communi sequitur resolutio ad dubium: Nam cum Auditores Nunciorum ex prædicta opinione sint Ordinarij, in eis non potest habere locum cap. Statutum, nec tex. Concilij loquens de de ijs, quibus delegandæ sunt causæ; quamuis enim Nuncius ei specialiter causas committat, ex Ordinarijs non effici propterea delegatos sentiunt Doctores citati à Vant. & Ioann. Franc. Panin. in locis supra allegatis.

14 Præterea etiamsi huiusmodi Auditores essent delegati, non tamen videntur in eis habere locum cap. Statutum, & Decretum Concilij loquentis de causis delegandis: nam Delegatus ad vniuersitatem causarum æquiparatur ordinario, & tenet glos. penult. hic, & fusè ostensum est supra num. 4. Concilium verò iure voluit, vt tam Sedis Apostolicæ Nuncij, quàm Legati causas in partibus committendas personis designatis in Synodo committerent, ne ex ignorantia personarum rudes, & ignari ad causas cognoscendas delegarentur. Quæ ratio non procedit in Auditore Nuncij, qui ab ipso ad causarum vniuersitatem deligitur.

Ad hæc ita Concilium videtur esse intelligendum ex consuetudine ita obseruata, quæ est optima Concilij interpres, l. si de interpretatione ff. de legib. cap. Cum dilectus de Consuetudin. Nam semper Auditores etiam non designati in Synodo, & non præditi qualitatibus requisitis in cap. Statutum, causas cognouerunt, & deciderunt. Quæ omnia in dubium reuocarentur, si exceptio nullitatis ex hoc capite esset admittenda. Validæ igitur, nisi aliud obstet, esse videntur huiusmodi sententiæ ab Auditoribus Nunciorum latæ, sed ad tollendam omnem difficultatem expedire videtur, vt Sanctitas sua, si ita ei visum fuerit, per Breue eidem Nuncio directum declaret licuisse Auditori prædicto à Nuncio electo, & deputato huiusmodi causas cognoscere, quamuis non haberet qualitates requisitas in cap. Statutum. Nec esset in Synodo Diœcesana deputatus. Atque ex hoc capite sententias ab eo latas, ac ab eo, alijsue Auditoribus de cætero ferendas minimè impugnari, aut nulla dici posse, vel debere.

DE CONFIRMATIONE

Vtili, vel inutili.

Cap. Si quis.

SVMMARIVM.

1 *De re scienter confirmata per Papam iudex inferior non cognoscit, nisi tempore confirmationis res esset litigiosa, vel confirmatio aliàs subreptitia.*

2 *Confirmatio rei litigiosæ etiam ex certa scientia, non facta mentione litis, est ipso iure nulla, nec impedit iudicem in causa procedere.* Declaratur num. 17.

3 *Impetratio subreptitia priuilegij, vel beneficij, nō valet.*

4 *Iudex potest in causa procedere non obstante priuilegio post motam litem impetrato, si in eo litis mentio facta non fuerit. Aliàs secus, & num. 17.*

5 *Possidere quis non dicitur rem pacificè, si super ea quæstio sibi moueatur.*

6 *Litigiosa res est, de cuius dominio causa mouetur inter petitorem, & possessorem iudiciaria conuentione.*

7 *Idem si causa moueatur de quasi dominio directo, vel vtili.*

7 *Litigiosi vitium non nascitur super bonis, si actio personalis fuerit intentata.*

9 *Litigiosi vitium non inducitur super proprietate, si lis moueatur super possessione.*

10 *Possessio tamen efficitur litigiosa.*

11 *Confirmatio ex certa scientia quando dicatur, & num. 28. & 29.*

12 *Confirmatio in qua inseritur tenor rei confirmatæ, dicitur in forma specifica.*

13 *Confirmatio, in qua exprimitur substantia rei, probat absque eo, quod doceatur de confirmato.*

14 *Confirmatio ex certa scientia ligat manus iudicis, quominus possit cognoscere de quæstione exorta super re confirmata.*

15 *Nisi constat notoriè confirmationem esse subreptitiam, & num. 17.*

16 *Iudex inferior non cognoscit de quæstione, an confirmatio Apostolica sit valida, necne. Et quid post Conc. Trid. num. 26.*

Con-

18 *Confirmatio in forma communi, quæ sit.*
19 *Parum, aut nihil operatur.*
20 *Non impedit iudicem cognoscere de re confirmata.*
Ad quid impetretur, num. 22.
Dat causam, & titulum legitimum præscribendi num. 23.
21 *Confirmatio sine causa cognitione an sit vera, vel falsa, solus Papa cognoscit. & numero 26.*
24 *Concordia à Sede Apostolica confirmata non sunt sublata à Concilio Tridentino c.6. sess. 25. & n. 34.*
25 *An hoc procedat tantùm in confirmationibus ex certa scientia, an verò etiam in confirmationibus in forma communi. & num. seqq. vsque in fin.*
26 *Confirmationum Apostolicarum Concilium Tridentinum non meminit, nisi in cap. 14. session. 24.*
27 *Confirmatio in forma communi, & ex certa scientia in quibus differant.*
28 *Confirmatio an sit ex certa scientia, si fiat cum clausula,* sicut iustè possides.
29 *Et quid si cum clausula*, ex certa scientia.
30 *Confirmatio vt suos producat effectus, duo requiruntur, idest vt fiat ex certa scientia, & cum causæ cognitione vocatis partibus.*
31 *Iuramentum est fortius vinculum, quàm confirmatio in forma communi, & firmat actum inualidum.*
32 *Concordia, vt sint reales, & obligent successores, debent esse confirmata ex certa scientia: aliàs sunt personales.*
33 *Per Confirmationem in forma communi Papa non censetur præiudicare Ordinarijs.*
35 *Confirmationis appellatione in dubio venit illa, quæ fit ex certa scientia.*
37 *Concordia à Sede Apostolica confirmata in forma communi intelligitur derogatum à Concilio Tridentino etiamsi cum ea concurrat immemorabilis consuetudo.*
38 *Consuetudines à Sede Apostolica confirmatas an Concilium Tridentinum sustulerit.*

1 SI QVIS. De re scienter confirmata
per Papam iudex inferior non cognoscit, nisi tempore confirmationis res
esset litigiosa, vel confirmatio alias
subreptitia. Hoc dicit cum cap. seq. & sunt
duo dicta, secundum ibi, *Sed si.*
2 Nota primò ex prima parte textus, confirmationem à Sede Apostolica impetratam
lite pendente, nullam esse ipso iure, adeo vt
ea non obstante possit iudex causam cognoscere, ac diffinire perinde, ac si confirmatio
non emanasset, vt hic notant Abb. & Decius
ambo in primo notab. Quòd verum est etiam
si confirmatio emanauerit à Papa ex certa
scientia, & cum causæ cognitione: de hac
enim intelligunt hunc textum Abb. Antiqu.
Ioann. Andr. Bald. Bellam. Cardin. Anchar.
Abb. & Ioann. de Anan. omnes in princip. &
benè, quicquid dicat Decius hic in 3. not. nam
cùm textus dicat iudicem posse cognoscere, si
confirmatio sit rei litigiosæ, & non posse cognoscere, si sit rei pacificè possessæ: vtique
necessariò supponit vtroque casu confirmationem emanasse ex certa scientia; aliàs enim si
sub communi forma, siue res esset litigiosa,
siue non, indistinctè posset iudex in causa
procedere, vt tangetur in glos. vlt. num. 14. &
hoc est ex mente Innoc. dicentis hunc intellectum esse planiorem, num. 3. vers. Planior est
intellectus, Prædicta tamen procedunt dummodo in litteris confirmationis non sit facta
mentio litis pendentiæ; tunc enim confirmatio respectu illius rei, super qua lis vertitur,
est subreptitia, & ipso iure nulla, cap. Ad nostram, ibi *denuncietis irritas, & inanes*, &
cap. Porrecta, ibi, *Denuncies non valere*
3 infra eod. Et est communis regula non solum
in confirmationibus, sed etiam in priuilegijs,
beneficijs, vt impetratio subreptitia non valeat, vt notat Calderin. in cons. 3. de feud.
Dec. hic num. 3. & scripsi plenè in cap. Ad audientiam il secondo post Abb. & Felin. supra
4 de rescript. at tenet hic Innocen. num. 3. vers.
Imo quod plus est, dicens, iudicem posse
procedere non obstante priuilegio post motam
litem impetrato, in quo litis mentio facta
non fuerit, per cap. Causam, il 2. supra de
testam. secus verò si in confirmatione, vel priuilegio diceretur, *non obstante quod res sit
litigiosa*; quia tunc illa causa eriperetur à iurisdictione iudicis inferioris, vt cap. fin. ibi,
de dicta quæstione facta mentio non fuisset, supra, Vt lite pendent. secundum Innoc. hic
num. 1. cui subscribunt Host. eodem num. vers.
Sed secundum Dominum nostrum, Ioann.
Andr. num. 5. Butr. Imol. Abb. & Dec. omnes
in primo not.
5 Secundò nota ibi, *sed si rem tunc pacificè
possidebat*, quem non dici pacificè rem possidere, si super ea quæstio sibi moueatur, vt hic
notant Butr. & Imol. ambo in vlt. notab. Abb.
num. 3. & Decius num. 19. Cardinal. in Clem.
Gratiæ, in 13. quæst. de rescript. Archid. Io.
Andr. & Gemin. in cap. Commissa, de elect.
lib. 6.
6 Aduerte tamen, quia per hoc res ipsa non
efficitur litigiosa, nisi quæstio, seu lis moueatur inter petitorem, & possessorem iudiciaria conuentione dicit text. in auth. Litigiosa, Cod. de litigios. & ibi notant Iacob.
Butricar. Bald. & Salycet. omnes in Summario, Oldrad. Cyn. vterque num. 1. Petr. de
Bellapert. vers. Dicit enim, Host. in cap. Ec-
7 clesia S. Mariæ num. 2. supra vt lit. pendent.
& idem dicendum si lis moueatur super quasi
dominio directo, vel vtili, puta per Publicianam in rem actionem, vel aliquam vtilem rei
vendicationem, vt notat glos. in d. auth. Litigiosa, in ver. Dominio, Odofred. Bellapert.
& Host. locis citatis, Secus verò si actio per-
8 sonalis fuerit intentata, quia ex hoc super bonis vitium litigiosi non nascitur, vt est textus
in l. Quamquam, §. Iulianus, ff. de aqua pluu.
arc. & voluit Rota decis. 173. num. 6. par. 7.
9 Recent. Item secus si quæstio moueatur super
possessione, quia per hoc vitium litigiosi non
inducitur super proprietate, & ita intelligas
glossam primam. hic secundum Abb. num. 5.
Alberic. in d. auth. litigiosa num. 1. Cassador.
decis.

decis.6. num.2. de rescript. Saruen. in regul.
10 de Triennal. quæst. 53. num.8. Sed tamen pos-
sessio ipsa, super qua mouetur controuersia,
efficitur litigiosa, & ita procedit hoc cap. vt
declarat Abb. d. num.5. vers. Secundò potest,
Crauet. in cons.279. Scripsi aliàs num. 3. vers.
Præsuppositio; & fuit resolutum in Rota, vt re-
fert Lancellott. de Attentat. par.2. cap. 4. in
præfat. num.493.
11 In glossa vltima nota confirmationem esse
in duplici differentia. Alia est, quæ concedi-
tur ex certa scientia, & cum causæ cognitio-
ne, veluti, cùm totum negocium fuit Papæ re-
seruatum, & ipse nulla conditione adiecta sim-
pliciter confirmat; tunc enim intelligitur con-
firmare ex certa scientia, vt hic firmat glos.
nostra post medium vers. Et hoc intelligitur
12 Abb. antiq. num.3. & Abb. Sicul. num.6. vers.
& dicitur ex certa scientia, & idem est si in
litteris inferatur tenor rei confirmatæ, cap.
Venerabilis, infra eod. Rot. in Recentior. de-
cis.157. num.8. part. 6. quo casu dicitur con-
firmatio in forma specifica, vt per Rotam
decis. 221. num. 12. & 13. part.7. Recent, &
13 vbi fuit expressa substantia rei, confirmatio
probat absque eo, quod doceatur de confir-
mato, vt decidit Rota decis.36. num. 1. & se-
quen. part.2. diuers. & decis.226. num.21. par.
7. Recent. Et talis confirmatio habet tres effe-
ctus, quos notat glos. in cap. Cùm accessissent,
in ver. Confirmatum, supra de Constitut. &
fusiùs prosequitur Abb. hic num. 6. & 7. Sed
14 quod pertinet ad textum nostrum, hæc confir-
matio ligat manus iudicis, quominus possit
cognoscere de quæstione exorta super re con-
firmata, sine mandato Papæ, vt hic est ca-
15 sus in fine: & ita intelligi debet Vincentius
hic allegatus in glossa vltima, nisi tamen con-
firmatio esset subreptitia, puta, quia fuit ob-
tenta super re litigiosa non facta mentione de
lite, vel alio modo peccat in subreptione;
16 tunc enim quamuis iudex inferior non possit
cognoscere de quæstione orta, an ipsa confir-
matio valeat, necne, secundum opinionem
Laurentij, quam dicit veram Bernardus hic
in vltim. gloss. ante medium, vers. Et Lauren-
tius dicit: & tacitè approbauit Tridentina
Synodus in cap. 14. sess. 24. vt dicam infra,
num. 26. tamen non impeditur cognoscere
de re confirmata, quia si certum esset confir-
mationem fuisse obtentam per falsi suggestio-
nem, impetratio non valeret, vt cap. proxim.
infra eodem: & probatur hic in prima parte
textus, & fuit opinio Tancredi, quam hic
sequitur gloss. vltim. in fine, & Rota decis.
17 351. num. 14. part. 6. Recentior. Ad hoc ta-
men requiritur, vt notoriè constet de vitio
subreptionis, puta ex partis confessione, vel
ex tenore ipsius Bullæ, secundum Innocent.
in cap. sequent. in fine, & Abb. num. 8. vers.
Et hoc intellige, & vide quod legitur, &
notatur in cap. Cum venissent, supra de
Iudic.
18 Alia est confirmatio, quæ conceditur infor-
ma communi, videlicet adiecta conditione,
si iustè, canonicè, aut prouidè factum sit,
vel alia consimili, vt per Abb. hic num.6. vers.
Et dicitur, quæ hodie in confirmationibus
statutorum, & priuilegiorum ex stylo consue-
uit exprimi per illam clausulam, *Dummodo
sacris Canonibus, Tridentini Concilij Decretis, &
Constitutionibus Apostolicis non aduersentur*: &
19 talis confirmatio, seu innouatio nihil noui iuris
tribuit iuribus hic allegatis in glos.2. eamque
parum, aut nihil valere asserunt hic gloss. vlt.
Abb. Antiq. num. 2. vers. Aut non apponitur.
Bald. num.2. Abb. Sicul. num.6. & passim alij.
Cassador. decis. vnic. hoc titul. Rota decis. 84.
20 num. 8. part. 7. Recent. Vnde per huiusmodi
confirmationem non præcluditur via iudici
ordinario cognoscendi de validitate iuris con-
firmati, cap. Bonæ, infra eod. & c. Quia diuer-
sitatem, de concess. præben. & in hoc conue-
niunt omnes: & est ratio secundum glo.2. quia
Summus Pontifex censetur hæc facere sine ali-
cuius præiudicio, vt patet in iuribus præallega-
tis: & in c. final. vbi gloss. vn. infr. eod. Bald.
hic num.10, Rota decis. 356. nu.19. par.6. Re-
21 cent. Cæterum etsi iudex, vt prædixi, non im-
pediatur cognoscere de validitate iuris confir-
mati, tamen si quæstio sit an confirmatio ipsa
obtenta sine causæ cognitione sit vera, vel fal-
sa, solus Papa cognoscit, vt post Innoc. firmat
Bald. hic num.5.
22 Sed dices, Ad quid ergo prodest talis impe-
tratio? Respondeo cum gloss. 2. & Abb. nu. 6.
parum prodesse, & impetrationem fieri ad cau-
telam, ne videatur sine scientia Papæ proces-
sisse, & ad hoc vt ob illius reuerentiam magis
23 timeatur, arg. c. Quamquam, 23. dist. Adde
tu alium effectum valde notabilem huius con-
firmationis, vel priuilegij sub communi for-
ma, quem tangit Abb. Antiq. hic n.2. vers. Sed
dic, & in c. Dudum, num. 2. vers. Et est nota
dignum, infr. de decim. quia scilicet dant cau-
sam, & titulum legitimum præscribendi: ad
hoc c. Cum personæ, §. Quod si tales, de priuil.
lib. 6.
24 QVÆRO, posita decisione S. Congrega-
tionis Concilij, qua declaratum fuit, concor-
dias à Sede Apostolicas confirmatas non esse
sublatas decreto Concilij Trident. c. 6. sess. 25.
25 An huiusmodi decisio vendicet sibi locum in
confirmationibus tantùm, quæ emanarunt ex
certa scientia, & cum causæ cognitione; an
vero etiam in confirmationibus in forma com-
muni.
26 Confirmationes Apostolicæ ex certa scien-
tia emanatę nullo casu per Conc. Trid. videntur
sublatæ: obseruandum est enim de confirma-
tionibus Apostolicis expressam mentionem ha-
beri dumtaxat in ca.4. sess.24. vbi solum tribui-
tur facultas Ordinarijs tanquam Sedis Apo-
stolicæ Delegatis cognoscendi de earum sub-
reptione, & obreptione, & intentionis defectu;
quæ facultas alijs Episcopis non competebat,
in cap. prox. infr. eod. & dictum est supr. n.16.
& 21. Quippe Patres Concilij pro debita reue-
rentia de prouisionibus Apostolicis iudicari
noluerunt, nisi maturè, & Apostolica anthori-
tate, quæ reuerentia in plurimis eiusdem Con-
cilij decretis elucet.
27 Pro solutione dubij præmittendum videtur,
hanc distinctionem Confirmationum esse lega-
lem

lem, vt patet in c. Quia diuersitatem de conces. præben. & in cap. Illa, ne Sed. vacan. quibus in locis fit expressa mentio de confirmationibus in forma communi ad differentiam aliarum, quæ emanant ex certa scientia, & cum causæ cognitione. Item esse realem, & diuersos inter se effectus producere, vt per glos. in dictis iuribus, & in cap. Pastoralis, §. Præterea de Offic. deleg. Host. in summa de confirm. vtil. vel inutil. Cassador. decis. vn. eod. titul. & patet ex dictis supra num. 11. & 18.

28 Præmittendum secundo ad discernendas inuicem has confirmationes tradi à Doctoribus, & glossis regulas; nec esse tutum dicere illas esse in forma communi, in quibus apposita est clausula, *sicut sine prauitate*, vel *sicut iustè possides*, vt dicebat Abb. Antiq. hic num. 2. quia hæc verba possunt sumi conditionaliter, & causaliter, vt notat alter Abb. in cap. Venerabilis, & in c. Examinata, in fin. infra eodem. 29 Quemadmodum neque omnes, in quibus ponitur clausula, *ex certa scientia*, negant esse in forma communi, vt per eumdem Abb. & apertiùs Parisi. cons. 19. num. 12. volum. 1. post Aretin. 30 cons. 15. Nam duo copulatiue requiruntur, vt confirmatio Apostolica suos producat effectus, nempe vt fiat ex certa scientia, & cum causæ cognitione vocatis partibus, vt plenè per Rotam decis. 166. num. 45. 8. & 14 par. 5. Recent. Denique præmittendum, quantum attinet ad propositam quæstionem, confirmationes in forma communi illas intelligi, quæ nouum ius tribuunt, nec firmant ea, quæ aliàs sunt ex se inualida, iuxta communes traditiones, & constat ex dictis supra num. 19.

His præmissis ad propositam quæstionem respondetur, has confirmationes in forma communi censeri sublatas, siue afficiant concordias siue statuta, seu alia, quæ per Concilium Tridem. expressè tolluntur tam in c. 4. sess. 6. quàm alibi.

31 Probatur primò iuramentum est fortiùs vinculum, quàm confirmatio in forma communi; siquidem illud firmat actum inualidum. Auth. Sacramenta puber. C. si aduers. vendit. Parif. consil 33. num 24. lib. 1. post glos. & Doctores hic, & in c. dilecta infra eod. At Concilium tollit vinculum iuramenti, non obstante, quod præsupponat aliud vinculum præcedens, siue sit statutum, siue concordia, super qua interponitur. ergo etiam confirmationem in forma communi.

32 Secundò Concilium secundum declarationem Sac. Congregationis præseruat illas concordias, quæ alioqui reales sunt, & aptæ ligare successores, aliàs præseruatio nulla esset earum concordiarum, quæ personales sunt, & obligant tantùm auctores, secundum ea, quæ leguntur, & notantur in cap. Veniens supra de transact. At solæ confirmationes emanatæ ex certa scientia reddunt concordias reales, vt obligent Successores d. cap. Veniens, vbi expressè Innocen. Rota decis. 2. de confirm. vtil. vel inutil. in addit. in nouis ergo &c.

33 Tertiò illa interpretatio facienda est, quæ proximior est menti statuentis, & per quam omnia conciliantur, & vitiantur absurda. Talis autem est hæc, quæ non solum sequitur intentionem confirmantis Papæ, qui per confirmationes in forma communi non intendit præiudicare Ordinarijs, cap. final. infra eod. cap. Ex parte de Constitut. cap. Dudum §. final. de decim. & dictum est supra num. 20. Sed deseruit etiam menti Patrum in Concilio, qui voluerunt tolli funditus omnia obstacula impedientia Capitulorum visitationes, scientes rara esse Capitula, quæ non possent iuuari huiusmodi confirmationibus in forma communi, vt ex inspectione actorum eiusdem Concilij planè

34 colligitur. Nec discrepat à sententia Sac. Congregationis, quæ difficilè descendit in hanc partem, per quam confirmationes Apostolicæ præseruantur, ex rationibus, & effectibus militantibus dumtaxat in confirmationibus ex certa scientia.

Accedit, quod glos. antepenult. in Clem. Dudum de sepult. propter quam primum Rota, deinde Sac. Congregatio mota fuit, loquitur in pacto ex sententia confirmata ex certa scientia, vt ex lectura, & ijs, quæ Doctores ibidem dicunt, facilè deducitur, Bellam. decis. 534. Quare in eisdem terminis tum decisionis Rotæ; tum Sac. Congregationis declaratio erit intelligenda ad tex. in l. 1. & ibi Bart. in princ. ff. de coniung. cum emancip. liber. cum similib. vt dixi in c. Quoniam, n. 23. supra de constitut. si sola ratio duplicis vinculi talem declarationem persuasisset, eadem ratione intelligi deberent præseruatæ illæ concordiæ, quæ iuramento vallatæ, & insuper sententijs essent confirmatæ; quia triplex funiculus difficiliùs rumpitur, c. 1. de treug. & pac. quod tamen alienum est à sententia tum Rotæ, tum Sac. Congregationis.

35 Ad hæc verba declarationis debent accipi in potentiori significatu, l. 1. ff. Si ager vect. vel emph. pet. Ideoque in dubio appellatione confirmationis intelligitur illa, quæ fit ex certa scientia. Io. Andr. in c. penult. in fin. Abb. in c. Examinata nu. 5. vers. Concludo infra eod. per tex. in c. Inter dilectos, de fid. instr. & in c. Constitutus, iuncta glos. in vers. Confirmauit, de religios. domib. Ergo declaratio Sac. Congregationis non est intelligenda de ea, quæ fit in forma communi.

36 Quod verò dicitur Conciliũ tollere concordias, quæ suos tantùm ligent auctores, c. 4. sess. 6. & c. 6. sess. 25. directè aduersatur dispositioni Concilij, quod imò præseruat concordias quoad hunc effectũ, vt suos obligent auctores procederet propositio, quando Concilium loqueretur modo indicatiuo, quæ suos tantum ligant auctores. Cæterum cùm loquatur modo imperatiuo, quæ suos tantum ligent auctores ostendit verba hæc accipienda esse non demonstratiuè, sed potiùs limitatiuè, quasi Concilium derogando omnibus concordijs, etiam illis, quæ aptæ erant ligare Successores, restringat obligationem ad earum auctores dumtaxat, & secundum hunc intellectum textus inducitur ad probandum sublatas esse, vel saltem modificatas concordias confirmatas, etiam ex certa scientia; aliàs enim superflua videri posset derogatio Concilij: Siquidem omnes aliæ concordiæ, præter has confirmatas ex certa scien-

tia,

tia, ſunt perſonales, c. Veniens de tranſact. Poſtremò Concilium intelligendum de vinculo Confirmationis valido, quod ſit ſimile alijs expreſſis in Concilio, quæ fiunt cum matura conſideratione. Vnde ſequitur vt ſit intelligendum potius de vinculo Confirmationis ex certa ſcientia, quod eſt validius, & fit cum maiori deliberatione: Confirmatio enim in forma communi ex ſe debile vinculum eſt, imò nec vinculum, quia non vincit, nec fit ad vinciendum, ſed vt magis timeatur ob reuerentiam Sedis Apoſtolicæ, vt fuſiùs dictum eſt ſupra, num. 19. & 22.

37 Et hanc ſententiam in fortioribus terminis olim probauit Sac. Congregatio Concilij: nam propoſito dubio, An decreto c. 6. ſeſſ. 25. intelligatur derogatum concordiæ confirmatæ à Papa in forma communi, ſi ſimul cum ea concurrat immemorabilis conſuetudo: Sac. Congregatio cenſuit intelligi derogatum.

38 Porrò cum Rota decidiſſet in vna Salamantina iuriſdictionis cap. 9. ſeſſ. 24. & c. 10. ſeſſ. 23. loquentia de viſitatione, & conceſſione dimiſſoriarum, non ſuſtuliſſe conſuetudines à Sede Apoſtolica confirmatas, Sac. Congregatiò die 22. Ianuarij 1581. cenſuit deciſionem Rotæ reuocandam per ipſammet Rotam, tanquam decretis Concilij non congruentem, & permanendum in decretis alias ab hac S. Congregatione in huiuſmodi materia editis, rationibus adductis in duobus votis: & id ſignificandum Rotæ Auditori, coram quo cauſa pendet in tertia inſtantia. Sed priùs omnia referenda S. D. N. ſi Sanctitas ſua id fieri probauerit.

Die 16. Ianuarij 1581. in Conſiſtorio Sanctiſſimus reſpondit audiendum Epiſcopum: & inſtitit propter duplex vinculum.

Hanc deciſionem videtur ſequuta Rota coram Finetto in vna Palentina in qua quærebatur, an Archidiaconus de Cauore poſſet viſitare in territorio ſui Archidiaconatus non ſeruata forma decreti Concilij; & Epiſcopum viſitantem impedire: & Rota ſenſit non poſſe niſi ſeruata forma, non obſtante vinculo ſimplici, ſcilicet conſuetudinis, ſententiarum Rotalium, & Confirmationis Apoſtolicæ.

Explicit Commentarius in Librum ſecundum Decretalium.